

MB
100.713

FOLKLÓR ÉS ETNOGRÁFIA

19

VEKERDI JÓZSEF
CIGÁNY NYELVJÁRÁSI NÉPMESÉK

I

Gypsy dialect tales from Hungary

Edited by

J. VEKERDI

Volume I.

DEBRECEN, 1985

FOLKLÓR ÉS ETNOGRÁFIA

19

VEKERDI JÓZSEF

CIGÁNY NYELVJÁRÁSI NÉPMESEK

I

Gypsy dialect tales from Hungary

Edited by

J. VEKERDI

Volume 1.

DEBRECEN, 1985

FOLKLÓR ÉS ETNOGRÁFIA

19

Oktatási és kutatási kiadvány
Kossuth Lajos Tudományegyetem

Szerkeszti:
UJVÁRY ZOLTÁN
Lektorálta:
KOVÁCS ÁGNES

ISBN 963 471 361 0
ISSN 0139-2468

Készült a Kossuth Lajos Tudományegyetem
Könyvtárának sokszorosító üzemében

550 példányban
84-1414

MII 100.711

1985

B E V E Z E T É S

A kötetben szereplő mesék többsége saját gyűjtéseimből származik. Kisebbségüket gyűjtőtársaim magnetofon-felvételeiről jegyeztem le. Néhány csekély irodalmi értékű szöveget is felvettem a kötetbe, hogy bemutassam a magyarországi cigány nyelvjárások sajátosságait, valamint a mindennapi cigány nyelvű beszélgetések stílusát.

A mesemondás a legutóbbi időkig kedvelt időtöltés volt a magyarországi cigányság körében. Az élő cigány népmese szemünk előtt halt ki a hetvenes években. Előzőleg úgyszólván minden cigány településen könnyűszerrel lehetett mesélni tudó férfiakra vagy nőkre bukkanni, akik átlagos szinten vagy átlag fölötti tehetséggel el tudtak mondani féltucatnyi mesét. A hagyományos cigány életforma gyökeres átalakulása, a cigány lakosság beilleszkedése az osztálytársadalmi életformába törvényszerűen magával vonta a hagyományos cigány népi kultúra /benne a mesemondás/ felbomlását, ugyanúgy, ahogy a nemicigány paraszti lakosság népi kultúrája is felbomlott a felszabadulás után évek gyökeres mezőgazdasági átalakulása következtében. Ma már ugyanolyan ritkán lehet mesemondással találkozni a cigányok között, mint a nemicigány lakosság körében.

Régebbi időkben a legfőbb mesemondási alkalom a halottvirrasztás volt a cigányságnál. Halottvirrasztáskor - egyéb időtöltési formák mellett, amelyek közül legfontosabb volt a kártyázás - mesék és egyéb történetek elmondásával tartották ébren magukat. Éles ellentétben a paraszti kultúrával, amelyben a mesemondás különböző kollektív munkatevékenységek /fonás, tollfosztás, tengerihántás, kukoricamorzsolás, dohányfüzés, fakitermelés utáni pihenő, stb./ egyhangúságának feloldását szolgálta, a hagyományos cigány életformában ismeretlen volt a mezőgazdasági termelőmunka, így mindezek a mesemondási alkalmak tárgyaltanok voltak cigány környezetben. Ilyen alkalmakkor csak akkor került sor cigány mesemondó szereplésére, ha a nemicigány munkavégzőket szórakoztatta mesével, díjazás fejében, egy-egy tehetséges cigány mesemondó férfi.

Éles különbség áll fenn a cigány és nemicigány mesemondás között a hagyományőrzés tekintetében is. Az európai paraszti kultúrákban a mesék szövegét a hagyomány szigorúan megkötötte; a közösség nem tűrte meg a megszókt, hagyományos szövegektől való eltérést. Ez a hagyományőrzés ugyanúgy

íróknak a paraszti kultúra és élet minden egyéb területén: dalokban, viseletben, vallásban, illemszabályokban stb. Ettől eltérőleg, a cigány népi kultúrának egyik legfőbb jellemzője a hagyományok rendkívül gyors változása volt. Csupán az életformát és gondolkozásmódot őrizte egyedülálló szívóssággal a cigányság, a szorosabb értelemben vett népi kultúra /folklór/ jelenségeit pillanatok alatt cserélte. A cigány népi kultúra állandóan a születés állapotában volt. Ez a nagyfokú változékonyság a mesére is jellemző. Ugyanazt a mesetémát a különböző cigány mesemondók teljesen különböző módon adták elő egyetlen közösségen belül is. A mesemotívumokat tetszőlegesen kombinálták, és más mesékből is tetszőlegesen emeltek át különböző epizódokat a történetekbe /ld. lentebb/. Ez a kombinációs szabadság a legkülönbözőbb témák egybeolvasztását teszi lehetővé, és teljesen új történeteket eredményez. Ennek következtében a legtehetségesebb cigány mesemondók meséi gyakran "nem tipologizálhatók", azaz nem sorolhatók be az európai népmesék Aarne-Thompson féle rendszerébe.

Meseforrások

Kivételt nem tűrő szabályként leszögezhetjük, hogy minden ország cigány meséi az adott nemicigány környezet meséiből táplálkoznak /illetve továbbkódoltozás esetén a megelőző tartózkodási helyen átvett meséket őrzik egy ideig/. Egyetlen cigány mese sem vezethető vissza Indiára vagy a Közel-Keletre. Csupán egyes kutatóknak a délkelet-európai /többek között magyar/ folklórban való íratlansága eredményezi azt, hogy a mindenkorú cigány romantika ősi ázsiai elemeket vél felfedezni olyan mesékben, amelyek a legközönségesebb magyar vagy balkáni népmesék átdolgozásai. Jellemző esetek ennek a naív romantikának P. Chatard tévedése, aki Zanko, chef tribal chez les Chalderash /'Zanko, átvett cigány törzsfőnök', 1959/ c. könyvében Szent Pétert /"cigánvul" Slnpetru/ indiai istenségnek véli, és Zágrábot az ázsiai Zagros hegygel azonosítja. Még sajátosabb H. Wote elmélete, aki a jólismert magyar népmeséi motívumokat /táltosló, égigérő fa. stb./ Indiára igyekszik visszavezetni, és kimondja, hogy Európába összes népei a cigányoktól "lopták" teljes mesekincsüket, akik Indiából hozták magukkal ősi történeteiket /Zigeunermärchen aus aller Welt, 1983/.

A mesék nemicigány eredetét és az átvétel késői időpontját világosan mutatja a szereplők neve. Magyarországon az ún. magyar cigány csoport cigány nyelvű meséiben kizárólag magyar nevű szereplőkkel találkozunk; sem cigány, sem délszláv nevek nem fordulnak elő /a magyar cigányok ősei a 17. sz. táján vándoroltak be Szerbia felől/. Kötetünkben Behárlófia, Vasgyűrűvo stb. nevekkel találkozunk. Az ún. oláh cigány csoport meséiben a magyar nevek mellett régebbi gyűjtésekben egy-két román nevű szereplő

is található /cigány nyelv soha/. Pl. Csenki Sándor 1942. évi püspökladányi gyűjtésében olvasható Pintya /a román Pintea betvár nevéből/ vagy Cepláno /a román ciolan 'konc' szóból/. A püspökladányi cigányok valószínűleg a múlt század végén vándoroltak be Erdélyből, ahová Romániából kerültek, és a két háború közötti időszakban is történtek újabb betelepülések Eriáslvből. 1971-ben már nem találkoztam ezekkel a román eredetű nevekkel a püspökladányi cigányok történeteiben. Hasonlóképpen nem találkoztam náluk a Csenki gyűjtésében olvasható Zsofoliga vagy Szentiondiko névvel /előbbi román, utóbbi a ritka székely Szentajándék mesei névből/. Viszont néhány más oláh cigány településen még ismeretesek ezek a mesealakok /ld. kötetünk 18. sz. meséjében/. Tehát körülbelül egy évszázad elégséges ahhoz, hogy környezetváltozás esetében az előző országban átvett névanyag kihaljon. Élő személyek névadásában hasonló a helyzet: a Magyarországról továbbvándorló oláh cigányoknál a harmadik nemzedékben eltűnnek a Jóka, Gyuri típusú ún. "cigány nevek".

Cigány nyelvű mesei szereplők egyáltalán nem fordulnak elő a magyarországi cigány nyelvű anyagban.

Az idősebb - zömmel írástudatlan - nemzedék természetesen csak élőszóbeli forrásokból táplálkozott. A fiatalabb nemzedék esetében avontatott forrásokkal is számolhatunk /kötetünkben pl. Berki János egyes meséiben/. Az is előfordul, hogy olvasni tudó cigányok nem könyvből, hanem élőszóbeli merítik történeteiket. Pl. az Ólomfejű barát történetét /2. sz./ az olvasni szerető Németh János csakis az élőszóbeli cigány hagyományból meríthette, mert ez a magyar népmesei alak teljesen elhomályosult, és a közkezen forgó magyar népmese-kötetekben nem szerepel. Avontatott szövegek is részben élőszóbeli közvetítéssel termékenyítették meg a cigány népmesei anyagot /pl. 9. sz., Brunzsvig és Sztifrid 18. század végi ponyvátörténete, amelyet egy idős, írástudatlan cigánytól hallottam/. Az Ezerégy éjszaka "Széam, nyílj meg" meséjét fiatal írástudatlan cigány mondta el 1957-ben. Csenki egyik iskolázatlan adatközlője Arany "Toldi"-ját mesé gvanánt adta elő; nyilván iskolás fiuktól hallotta. Ugyanó egy magyar népballada /Bogár Imre/, ennek ponyva-változata, és Garay "Obsitos"-a kevérekéből alkotott cigány nyelvű mesét /Csenki 1974, 102, 110 l./.

Ha megkérdezzük, kitől hallotta a mesét, leggyakrabban nagyapját nevezi meg forrásként az adatközlő. Ez azt jelenti, hogy gyermekként jelen volt, amikor nagyapja felnőtt társaságban mesélt. Eltérőleg a nemicigány családi szokástól, gyermekeiknek vagy unokáiknak nem szoktak volt négy szem-között mesélni a cigányok. A mesemondás kollektív jellegű volt, és felnőttek jelenlétét kívánta. Emellett elsősorban férfiak meséltek, ezért pl. ritkán hivatkoztak nagyanyjukra az adatközlők. Természetesen az asszonyok is jól ismerték a meséket, és tőlük is lehetett gyűjteni, bár meg kell jegyezni, hogy a legszebben előadott mesék férfiak ajkáról hangzottak el.

Műfaji megoszlás

Cigányban a paramicsi vagy paramisszi = 'mese' szó /az újgörög παραμύσι, átvétele/ gyakorlatilag "tündérmese" értelemmel bír. Egyéb mesei műfajokat /novellameséket, trufákat/ Magyarországon történeto szóval jelölnék.

Magyarországon legnépszerűbb cigány népmese a sárkányölő története, a szokásos európai változatokban /Aarne-Thompson 300, 301, 302/. Pl.: a király három lányát sárkányok elrabolják, a legény megszabadítja őket. Vagy: a vizet elzáró sárkánynak a királylányt viszik eledelel, a legény megöli a sárkányt. Vagy: a királylányt erővel feleségül veszi a sárkány, az asszony kitudja a sárkány rejtett erejének hollétét, a legény elpusztítja. Ez a mesetéma szolgáltat legtöbb lehetőséget kalandos, fordulatos meseszövegre, egyéb epizódok beiktatására. Könnyen kombinálható más mesetípusokkal, pl. a nevető és síró szem motívumával, vagy az arany hajszál mesetémájával. Kevésbé tehetséges adatközlők többnyire ezt a mesét adták elő.

A sárkány neve /sárkányi/ magyar eredetű a cigányban, és szerepköre, valamint fejének száma /hétfejű, stb./ szintén a magyart követi. Magyarra azonos a boszorkány szerepe is, de neve cigány /csohanyi, örményből/. A "vasorrú bába" név ismeretlen a cigány mesékben. A táltos ló minden tekintetben a magyarral azonos módon szerepel; neve magyar cigányban tátusi /a magyar népnyelvi tátos alakból/, oláh cigányban izdravuno graszt /románból/.

Szintén magyar a tündér neve /tindírjánya/, azonban szerep olykor eltér a magyartól. Néha gonosz csábítóként szerepel. Valószínűleg a régebbi gonosz tündérek alakját is őrizi. Gyakran tulajdonnévként szerepel i Tindírjánya, egyéni név nélkül, ami magyarban szokatlanabb. Hamupipóke alakja gyökeresen különbözik az európai Cinderella-típustól, és ennek magyar változataitól is. Neve magyar /Hamupepelka, talán kihalt magyar változatot őriz/, de a magyartól eltérőleg, mindig mellékszereplő /magyarban főszereplő/, és olykor gonosz boszorkány, sőt olykor a királyfi inasa /férfi! nem azonos a magyar férfi-Hamupipóke alakjával/.

Bár a legtöbb szereplő neve a közismert magyar nevek átvétele /pl. Borsszem Jankóvo, vagy Árgyelis Kis Miklósi, Árgírus királyfi és Királyfia Kis Miklós keveréke/, ritkán előfordul, hogy magyarban ismeretlen nevű szereplőkkel találkozunk /szintén magyar, sohasem cigány névvel/, pl. Fegyveres Márton, Szánom-bánom ember.

Tündérmeséken kívül nagy népszerűségnek örvendtek /és részben ma is örvendenek/ cigányok körében az anekdoták és tréfás történetek. Részben ezek is magyarból származnak, és pontosan követik a magyar eredetit, pl. a Terülj-asztalkám története, az asszonycsábító papok póruljárása, különböző kópé-történetek. Magyar szójátékon alapul /cigány nyelvű szövegben/

Prúcsök meséje /8. sz./, román nyelvű szójátékon a fészületnek eladott tehén esete /6. sz/. Az ördög eszén túljáró cigány Európa-szerte elterjedt motívuma sem a cigány szellem eredeti alkotása, mint egyesek feltételezik: magyar meséket követ minden változtatás nélkül, amelyekben a cigányoknak gyakran jut humoros szerep, és jellemző a cigányokra, hogy nencigány környezetük róluk alkotott képét előszeretettel veszik át.

Ugyanakkor azonban - a tündérmeséktől eltérőleg - a tréfás történetek műfajában jelentős mértékű önállóság is megfigyelhető. Az élénk cigány képzelőerő ebben a műfajban tematikailag is újat tud teremteni. Pl. Csenki gyűjtésében Csuláno csínyjeinek nem ismeretes magyar előképe /Csenki 1974, 128. l./.

Kötetünk 47-53. száma alatt a mindennapi élet anekdótaszerű eseményei olvashatók, amelyek a dolog természeténél fogva teljesen eredetiek.

Az európai mesekincsből merített vándormotívumok mellett számos önálló tréfás motívumot is létrehoz a cigány képzelet. A mindennapi élet eseményeinek keretébe beagyazva pajzán, sőt igen gyakran erősen vaskos humorú epizódokkal találkozunk. A hallgatóság szerfölött élvezi ezeket a groteszk humorú, képtelen csattanóra kiélezett történeteket. Nők és gyermekek jelenlétében is minden fenntartás nélkül mesélik ezeket az igen szabados jeleneteket. /Egyébként ismeretes, hogy a paraszti elbeszélésekben is sokkal nagyobb szerepük van az erotikus és sikamlós elemeknek, mint amennyit a régebbi gyűjtések feltételeztek; v.ö. Nagy Olga kutatásait: Paraszt dekameron, Újabb paraszt dekameron./ Szemben napjaink pornográf irodalmával, a cigány /és paraszti/ történetekben az obszcénitás nem öncél, hanem csak a humoros csattanót készíti elő. V.ö. pl. 30. sz. /a menekülő kópé négykézlábra állít egy asszonyt, és elhitheti üldözőivel, hogy egy hordó més/, vagy 10. sz. /egy képtelen testi fogyatékoságban szenvedő nőt szeretője egy borotvavágással rendbehoz/.

E legutóbb említett mese átvezet az u.n. "igaz" vagy "valós" történetek műfajához. Elmondója teljes komolysággal állította, hogy valóban megtörtént, "régen, régen, nagyapám nagyapja korában". Az is előfordul, hogy saját életük eseményeit mesei stílusban adják elő egyes adatközlők. Pl. egy fiatal cigány férfi így kezdett hozzá házassági kísérlete elbeszéléséhez: "Volt, hol nem volt, egy szegény legény, De nagyon-nagyon szegény volt a szerencsétlen, nagyon-nagyon-nagyon. Hova menjen magának a szerencsétlen, egy állami gazdaságba ment dolgozni. Hát, nagyon sok lány volt ott; csúnyábbak is, szebbek is; szebbek is, csúnyábbak is voltak. Hát, apám, kissemeli az egyiket, amikor táncolt", stb. /Vekerdi 1974, 90. l./ Számos gyűjtő ezeket a "valós" történeteket, saját élményeik elbeszélését tartja a legjellemzőbb cigány mesei műfajnak. Ezekben érvényvesztül legkevésbé az idegen minták hatása, és ezek a legjobban összerfűgő, legegységesebb cigány történetek, amelyekben nem találhatók olyan szerkezeti /meselogikai/

törések, mint gyakran a tündérmesékben.

Természetesen ezeknek az élményszerű elbeszéléseknek és "valós" történeteknek a szövege kötetlen, még abban az esetben is, ha az elbeszélő nem saját élményeiről számol be, hanem másoktól hallott /akár irreális/ történeteket ad elő.

Szintén kötetlen szövegűek az ördöggel vagy kísértetekkel való találkozásokról szóló történetek; ezek is igen népszerűek. A cigányok mindketten erősen hitték. Leginkább saját élményeiket adták elő. Legtöbb cigány /férfiak és nők egyaránt/ tudott történetet halott hozzátartozóival vagy barátaival történt találkozásáról /v.ö. Vekardi 1974, 93. l./.

Más kérdés, hogy mennyiben nevezhetők mesének, vagy egyáltalán népköltészeti műfajnak ezek a saját élményekről szóló, kötetlen tartalmú, egyéni beszámolók. A mese és általában az epikum néprajzi fogalmába az is beletartozik, hogy egy történet egy nagyobb közösségben általánosan elterjedt legyen, és a szájhagyomány hosszabb időn át fenntartsa. Ezek az ismérvek az egyéni élményekről szóló beszámolóknak /tehát a legjellegzetesebbnek tartott cigány elbeszélő műfajban/ természetesen nem lehetnek jelen. Így ez szükségszerűleg más jellegű műfaj, mint a mese. Ezzel kapcsolatban nagyobb általánosságban utalnunk kell a cigány és az európai népi kultúra közötti eltérésre. A cigány folklórban - mint említettük - a hagyománynak jóval kisebb a szerepe, mint az európai paraszti kultúrákban, és a folklór különböző kategóriáiban sem mindig ugyanazok a törvényszerűségek érvényesülnek.

Az európai népmese-kincs kategóriái közül a vallásos mesék /legendamesék/ és az állatmesék úgyszólván teljesen hiányoznak a magyarországi cigány népmese-anyagból /másutt is alig kerültek elő/. A legendamesék szereplőit esetleg tündérmesékben léptetik fel. Az európai legendamesék történetei Jézus Krisztus vagy tanítványai vallási szerepkörére utalnak /pl. a Szűzanya végtelen jóságával csodát tesz bajbajutott tisztelője kedvéért, Krisztus szelíd bölcsességével jobb belátásra bírja a makacs halandót/; egyes cigány mesékben Isten egyszerűen olyankor lép fel, amikor a szokásos tündérmesei helyzetben a nehéz feladat előtt álló legény tanácsot kap egy bölcs öregembertől vagy öregasszonytól. Szent Péter cigány mesékben pusztá kísérője Istennek /nem Krisztusnak!/, önálló szerep nélkül. Szűz Mária kevés számú tündérmesei típusban lép fel /AaTh 710: Szűz Mária keresztlány, Csenki 1974, 135. l./, ezen kívül csupán a jóindulatú boszorkány /!/ szerepkörében találkozunk vele, vagy mint elvarázsolt tündérlány megy férjhez a szegény legényhez /Csenki 1974, 214. l./.

Jézus Krisztus egyetlen magyarországi cigány mesében sem szerepel. A legendamesék hiánya azzal függ össze, hogy a cigányság mindenkor csak külsődlegesen vette fel környezete keresztény vallását, hagyományait nem tette magáévá.

Az állatmesék hiányának kapcsán el kell őszlatnunk azt a múlt századi romantikus tévhitet, amely a cigányságot "természeti nép"-nek tüntette fel. Éles különbségben a tényleges természeti népektől, amelyek számára a természet jelentette a megélhetés forrását, a cigányság sohasem a természetből, hanem a környező nemcigány termelő társadalmaktól szerezte meg a létfenntartásához szükséges táplálékot és ruházatot. A természettel, annak állat- és növényvilágával sohasem állott termelői vagy egyéb kapcsolatban. A cigány nyelvől is hiánvoznak a vadon élő állatok, erdei fák, virágok nevei, a cigány népdalok a természeti képeket nem használják.

A mesék szerkezeti sajátosságai

A cigány mesék jelentős része nemcsak tartalmilag, hanem szerkezetileg is azonos a magyar és egyéb európai mesékkal. A kisebb tehetséggel megáldott cigány mesemondók általában kevés változtatással adják elő a közismert magyar stb. történeteket. A cigány mesék más része azonban csak tartalmában /motívumaiban/ azonos az európai mintákkal, a motívumok egybefűzése és a mese szerkezeti felépítése azonban gyökeresen különbözik a magyar vagy bármely más európai népmesétől. Elsősorban a legtehetségesebb cigány mesemondók meséiben találkoznak igen különös szerkesztésmóddal.

A szerkezeti sajátosságokat a kölcsönzött motívumok eltérő felhasználása eredményezi. Három típusba sorolhatjuk a motívumok szerepének megváltozását: a/ motívumok áthelyezése eredeti összefüggésükből más mesékbe, b/ motívumok megcsonkulása, c/ hasonló motívumok halmozása.

a/ A cigány mesemondókat nem köti olyan erősen az átadó nép mesehagyománya, mint nemcigány környezetüket, ezért nagyobb szabadságot engedhetnek meg maguknak az átvett motívumok kombinálásában, mint az átadó folklór. Az európai mesehagyománv szigorúan megköti a mesék szerkezetét: meghatározott mesemenetek alakultak ki, bizonyos motívumok állandóan ugyanabban a sorrendben következnek egymás után, s csak meghatározott mesetípusokban, meghatározott szerepkörrel fordulhatnak elő /"affinitás törvénye", Ortutay/. Pl. a sárkánvtól megszabadított királylány motívumát okvetlenül a királylány feleségül vevésének /közbelépő ármánykodók legyőzésével/ kell követnie, s megengedhetetlen, hogy másik sárkány újra elrabolja.

A cigány mesélők gyakran kiragadják a motívumokat /vagy epizódokat/ megszokott összefüggésükből, más mesékbe helyezik át, más szerepkörrel ruházzák fel. A különböző mesetípusokból átvett motívumok keverése gyakran olyan nagyarányú, hogy az egész tartalom megváltozik. Ez az eredete az "eredeti", tipologizálhatatlan cigány meséknek. Pl. kötetünk 59. darabja novellamesének indul, bár kezdő motívuma eredetileg tündérmesékben van helyén: szegény ember az erdőbe indul fát vágni, egy fatörzsből kigyó mászik

elő. A motívum szokásos folytatódása az, hogy a kígyó varázsserejű ajándékot ad a szegény embernek, vagy ő maga elvarázssolt lény. Mésénkben azonban e tündérmesei motívum kiszakad eredeti szövegösszefüggéséből, és átkerül a valóság talajára: a szegény ember nem kígyóval vagy tündérral találkozik az erdőben, hanem egyszerű erdőkerülővel, akitől nem varázstárgyat, hanem készpénzt kap. Ezután a cselekmény hirtelen áttevéődik a csodák világába, és közbeiktatódik a boszorkány három lányának legeltetése, jólismer tündérmesei motívum /v.ö. AaTh 556 F*, Motif-Index H1 199.12.2/. Azonban ez az epizód megcsönkul: az ember csak az első lovat lovagolja meg, a másik kettő kimarad a meséből. Együttal a motívum szerepe is megváltozik: a legény nem a boszorkány lányát vagy táltos lovát szerzi meg, mint a mese magvar előképeiben /v.ö. pl. 40. sz./, hanem igen evilági jutalmat kap, 300 Ft-ot. Ezzel másodszor is lezárul a mese kalandosra, de harmadszor is újra indul a történet, és a mesemondó saját életéből mond el néhány epizódot, politikai megjegyzésekkel fűszerezve. Végül a negyedszeri újraindulás rabló-kalandnak indul, de a nyitó motívumot nem a megszokott folytatások valamelyike követi /pl. a legény legyőzi a rablókat, vagy vezérük lesz és kelepcébe csalja őket, v.ö. 23, 37. sz./, hanem teljesen váratlanul megölik a főszereplőt, és ezzel vége a mesének.

A mesemenet alakulása egészen bizarrá válik Csenki egyik meséjében /A szegény ember és az ördög, Csenki 1974, 73. l./, amelyben nemcsak az egyes mesemotívumok kapcsolódnak szokatlan módon, hanem maguk a motívumok is össze nem tartozó elemekből tevődnek össze. Egy szegény ember egyetlen fia meghal. Egész vagyonát a temetésre költi, s bánatában ivásnak adja fejét. Meztelenik az ördög, kifogyhatatlan erszényt ajánl fel, ha az ember szétver egy mágneshegyvet. Halott fia segítségével elvégzi a feladatot, megkapja az erszényt, de az ördög a kocsmában visszalopja tőle. Újabb feladat /egyetlen éjszaka szüretelt szőlőből reggelre bor/ elvégzése után ismét megkapja, az ördög másodszor is visszalopja. Harmadszorra a királylányt kell ellopnia. Az ember magának tartaná a lányt, de az ördög elveszi tőle. A pokolban ördögöt csinálnak a lánvból. Az ember vígan él az erszény segítségével.

E történetben szinte minden meseelem eredeti szerepköre megváltozott. Alaptémája a közismert "Hálás halott" mesetípus /AaTh 505-508/, de e típus hasonló változatára az egész európai folklórban nincs példa. Az ördög nem szokott elvégezhetetlen feladatok kiszabójaként fellépni, hanem neki szoktak hasonló feladatokat adni. A kifogyhatatlan erszény nem szokott a munka bére lenni /ajándékol szokta kapni a szegény ember/. A bűvös erszényt sohasem az ajándékozó szokta ellopni, hanem a kocsmáros /AaTh 563-564.-A lo-pás itt is a kocsmában történik, tehát a mesélő átvette a motívumból az esemény helyét, de megváltoztatta a szereplőt/. A halott fiú, mint segítő,

itt a "hálás halott" szerepkörébe iktatódik be, szokatlan módon. A királylányt sohaem az ördögöknek, hanem gonosz vén királynak, stb. szokta ellopni a hős; az ördögnek legfeljebb saját gyermekét ígéri el. Királylány és ördögök kapcsolata más meséből került ide, bizarr átalakítással: az ördögökhöz járó, elátkozott királykisasszony mesetémáit sejtethetik mögötte /AaTh 306; az eredeti történetben éppen az ördögöktől váltja meg a lányt a legény/. Az elloptott királylányt a hős meg szokta tartani magának /itt is megkísérli, de eredménytelenül; ezvébként felesége is van/. Az ártatlan királylány ördöggé változtatása démonian groteszk fordulat, amelyhez az említett elátkozott királykisasszony motívuma szolgáltathatta az ötletet, de megfordított sorrendben: az eredeti mesében a kezdet háborzongató, de a kifejtlet szerencsés, ami az európai népmesének aladvető törvényszerűsége; itt ellenkezőleg történik. Ehhez a komor epizódhoz eléggé furcsán kapcsolódik a bűvös erszényből vígan élő ember zárómotívuma.

Az eredeti összefüggésükből kiszakított elemek szabad kombinációjára szélsőséges példát szolgáltat kötetünk 28. darabja, amelyben különböző bibliai történetek töredékeire ismer az olvasó.

Számos cigány mesében a kalandok nem képeznek összefüggő egységet, szerves összefüggés nélkül sorakoznak egymás után. A cigány mese nem központi mag köré épül /nem koncentrikus/, mint az európai, hanem felsorakoztat /lineáris szerkezetű/. Az európai tündérmesék alapsémája az, hogy a főszereplő meghatározott céllal útnak indul, becsületessége révén segítőkre tesz szert, elvégezhetetlen feladatokkal küzd meg, végül feleséget szerez, akivel hazatér és boldogan él. A cigány mesére nem jellemző a cselekménynek ilyen központi gondolat köré történő felépítése. Itt az egyes epizódok nincsenek a főcselekménynek alárendelve, hanem önálló elemek gyanánt következnek egymás után. Rendeltetésük mindössze a kalandosság, érdekesség, és függetlenedhetnek a főcselekménytől. Ez a szerkesztésmód tulajdonképpen az életrajzi elbeszélésekben van helyén, amelyekben az elbeszélő a megtörténés sörrendjében adja elő az eseményeket, nem törekedve semmiféle központi gondolat kifejtésére. Mint említettük, az esemény-elbeszélés kedvelt cigány epikai műfaj, s a cigány mesemondók ennek technikáját a tündérmesék kategóriájára is átviszik. Az európai meseesztétika nem engedi meg ezt a realiztikus technikát, mert a tündérmesében az események sűrített, elvont, jelképes megjelenítésére van szükség. A cigány esztétikai igény azonban lényegesen különbözik az európaítól, és figyelmen kívül hagyja a mese szimbólikus látás- ill. kifejezésmódjának európai követelményét.

b/ A motívumáthelyezéssel kapcsolatban már fentebb is találkoztunk az áthelyezett motívumok ezvidejű megcsonkulásával /pl. csak egyik lovat lovagolják meg a három közül/. Ez a motívumcsonkulás akkor is igen gyakori

telenség a cigány mesékben, ha a motívumok eredeti helyükön maradnak. A 11. sz. történetből hiányzik a varázsserejű tóban történő gyógyulás a kéz elvesztése után /az eredeti motívumnak legszerveesebb része/, ám ennek dacára ép kézzel indul újtáira a levázott kezű szereplő. Ugyanezen mese további részében a származását tudakoló hős motívuma szerepel /eredetileg varázsserejű fogantatás vagy utószülött fiú szerepel a motívumban/, de itt semmi utalás sincs ismeretlen, rejtélyes születésére. A legény a rablótanvára érkezik és a rablók vezére lesz, anélkül, hogy legvőzné vagy felülmúlná őket, ami ennek a motívumnak állandó alkotóeleme. A tiltott szobába zárt sárkány /itt: rabló/ motívumból hiányzik a bezárás okadatolása és a belépés tilalma. A megölt legény első feltámasztásakor segítő állatai nincsenek jelen, ami e motívum szokásos eleme.

Leggyakrabban a mese végén találkozunk motívum-csonkulással. Ha a mesélő elfelejtette a folytatást, befejezetlenül hagyja a motívumot, és a meselogika szempontjából egyáltalán nem odailló fordulattal hirtelen befejezi a mesét. Pl.: A legfiatalabbik testvér elindul szerencsét próbálni. Beszegődik egy boszorkányhoz, akinél három nap egy esztendő. Három napon át kell megőriznie a boszorkány ménesét. A lovak háromszor egymás után eltűnnek. No, a legény - "megúnta ezt az életet, és elment innen a saját népéhez".

c/ A lineáris /felsorakoztató/ szerkesztésmód lehetőséget teremt arra a megoldásra, hogy hasonló motívumok halmozásával nyújtsák a történetet. A cigány mese az érdekességre, a történet kalandosságára összpontosítja a figyelmet, s gyakran a meselogikai szempontokat is háttérbe szorítja a kalandosságra. Az érdekesség kedvéért előszeretettel vannak össze egy mesévé különböző mesékbe tartozó motívumokat, úgyhogy a felhalmozott motívumok főlegesen ismételnék meg bizonyos hasonló jellegű alaphelvezeteket. Pl. kőtetünk 3. meséje /Bátor Jancsika/ ugyanannak az alapmotívumnak, királylány megszabadításának háromszori megismétlése. A három kaland mindegyike abban különbözik, hogy a három lányt három különböző helyzetből szabadítja meg a hős: egyiket a sárkánynak vitték felfalni, másikat rablók tartották fogságban, harmadik az ördög elvarázsolt kastélyában volt bezárva. Az európai népmese-anyagban ez a három motívum egy mesén belül sohasem fordul elő. Magyar stb. mesékben három királylány megszabadítása esetén a három szabadítás párhuzamos megoldással, azonos helyzetben, fokozó előadással történik, pl. a legény háromfejű, hétfejű és tizenkét fejű sárkánnyal vív meg a három lánvért. Mesénkben a második királylány megszabadítása egy eredetileg teljesen önálló mesetípus /AaTh 304, 956: rablók egyenkénti lefejezése/ beolvasztása a történetbe. A harmadik királylány megszabadítása is egészen más. Önálló típusokból került ide: elvarázsolt kastély vagy elátkozott királykisasszony történetéből /AaTh 400-424/, ami nem azonos a királylány-szabadító mesetípussal.

megsegítése gondolatát olyan közvetlen módon juttatják kifejezésre, amelyenel nencigány mesékben ritkán találkozunk. Ezekben a részletekben a cigány mesék erkölcsi világa közelebb kerül a mindennapi élet gyakorlati problémáihoz, mint a nencigány népmese elvont, szimbólikus szemlélete. Az európai népmesében az egész történet szimbólikája fejez ki erkölcsi elvet, jók megjutalmazását, gonoszok bünhődését. Ez az absztrakt, szimbólikus látásmód idegen a hagyományos cigány gondolkozástól. Az erkölcsi elvek érvényesülését nem felkénesen, hanem a való élet eseményeiben juttatják kifejezésre a mesékben. Németh Jánosnak kötetünkben szereplő meséi példázák, milyen emberséges szemlélet irányítja mesehőseit. "Drága édesanyám - fordul anyjához a királyfi - miért kergetted el azt a drága, kedves, öreg szakácsnét? Pedig azt mondta, csak annvit adjanak neki, amennyit megesszik, és megdolgozik érte. Hiszen nagyon öreg, itt öregedett meg nálad, miért kergeted el?" Még a szörnveteg elpusztítását is megindokolja nála a hős: "Nézd ezt a sok embert, ezeket a szép, híres vitézeket, ezt a sok legényt, fiatalembereket! Ezeket te nem szántad, most én szánjalak téged? Meg kell halnod, ha akarod, ha nem!"

A cigány mesékben előforduló tragikus végkifejlet ugyanúgy értelmezhető, mint a sajátos erkölcsi szemlélet. Az európai népmesében gyakorlatilag ismeretlen a tragikus végkifejlet /egyetlen kivétel a halhatatlanság országát kereső ifjú története, amely a halandóság örök törvényét példázza, AaTh 470/. Cigány mesékben nem áll egyedül a tragikus megoldás. A sárkányölő hőst a sárkány anyja elpusztítja. Halálból életre támasztott szerelmesek holtan rognak össze az oltár előtt. A főhős féltékenységből megöli testvérét, és maga is öngyilkos lesz. A halott vőlegény elemészti élő kedvesét. Egy havasalföldi cigány mese háromszoros halállal végződik: gyermektelen királynak fia születik, örömben leissza magát és belehal; az újszülött azyonúti a kocsmáros; a bábéskodók közül valaki megveri szemmel a csecsemőt, aki szintén meghal.

Vannak olyan mesék is, amelyek kifejelete ugyan nem tragikus, de az emberi élet keserű tapasztalataiból merít. A cigány felhossa a pokolból a király anyját, gazdag jutalomban részesül, de elúnja az életet a palotában, visszatér kovácsmesterségéhez, és ugyanolyan csóró cigány marad, mint azelőtt.

A cigány mesék sajátos erkölcsi szemlélete nyilvánul meg a hősök emberi gyengeségeinek felmutatásában is. Az európai mesék sarkítják a szereplők jellemét, a főhóst és szeretőit eszményítik, kizárólag rokonszenves vonásokkal ruhazzák fel. A cigány mese jellembrázolása gyakran leszállítja a főhóst a valóság talajára, és időnként gyenge vagy gyáva is lehet. Megijed a sárkánytól, és elbúvik előle. Csatában alul marad. Segítőit kirabolja vagy megöli, hozzátartozóit veri, kedvesét elhagyja. Ez az ábrázolásmód a mesei műfajok keveredésére vezethető vissza: a "valós történetek"

jellemrajzát átviszi a tündérmesék műfajára. Emellett itt is megnyilvánul az európai népmese elvonatkoztató-általánosító jellege és a cigány mese konkrétizáló, részletekben gondolkozó szemlélete közötti különbség.

Mezecszenő, hogy a tragikus végződés és a kegyetlen tettek aránya nem magas a cigány mesékben: a magyarországi gyűjtések anyagában 10%-ot sem ér el.

A valóság elemei a mesékben

A tündérmesék az európai folklórban kezdetől végig földöntúli csodavilágban játszódnak. Ebben az öntörvénvű csodavilágban nincs helyük a mindennapi élet eseményeinek. Bár egyes újabb elméletek kétségbe vonják a tündérmesék téren és időn túli jellegét /"timeless - placeless"/, a cigány mesékkel való összehasonlítás a hagyományos értelmezés igazságát bizonyítja. A cigány mesék ugyanis valóban gyakran vannak térhez és időhöz kötve. A földi élet elemei gyakran betörnek a mesevilágba. A két világ ellentmondás nélkül megfér egymás mellett, míg ha az európai irodalomban a valóság a csodavilággal találkozik, a két világ összeütközése borzadályt kelt, s nem mese, hanem fantasztikum jön létre /"tale of horror". 'rémtörténet"/. Teet nélküli fej megszólíthatja a királyfit az óperenciás tenger partján, de nem gyűjthetja fel a villanvt egy párisi orvos dolgozószobájában. A szegény legény kutyáját kővé változtathatja a boszorkány arany hajszála a meseerdőben, de nem fojthatja meg egy láthatatlan kéz egy Szajna-parti villa kertjében.

Míg a két világ találkozása borzongató az európai irodalomban, mindig természetes egyszerűséggel történik a cigány népmesében. A borzadálykeltés beteges vonása teljességgel ismeretlen a cigány folklórban /mint általában minden népi kultúrában/. A hetedhét országon túlról érkező királyfi természetes egyszerűséggel találkozik az almából született tündérlánnyal a Hortobágyon. A szegény ember nem elvarázsolt tündérlánnyal találkozik a meseerdőben, hanem fakitermelő társulat megbízásából egy erdőkerülő fizeti ki mai magyar pénzemben. Szűz Mária szőfogadatlan keresztlányát egy tanýára adja be szolgálonak. A férje akasztására induló cigányasszony sárkánnyal találkozik, annak barlangjában nem kincseket, hanem selvempaplant talál. A gyógyíthatatlanul beteg királylányt nem varázsszerrel gyógyítják meg, hanem a vándorúton levő ember kenőasszony módjára jól megdöngönyözi. A királyfi repülőgépen kerül egy lakatlan szigetre, ahol a forrásból benzin buzog, és ő tankolni tud.

A mindennapi élet jelentéktelen apróságainak pontos, adatszertű megnevezése is jellemző a cigány mesékre. A magyar tündérmese elvont, jelképes világában nincs helye a létfenntartási eszközök részletezésének. Ha a mese végén nagy lakodalmat csapnak, ott Hencidától Boncidáig folyik a sárga

lé, de nem értesülünk arról, hogy hány kilogramm húsból főzték a levest. A cigány mesében Mátyás király lakodalmára két hordó bort, tíz kenyeret, egy kemence kalácsot, tizenkét muzsikást és két nyoszolyólányt rendelnek. A cigányok dögölt dísznáját felfaló kutya gazdáját nyolc hónap börtönre, öt év fogságra és három évi hivatalvesztésre ítéli a bíróság. A sárkány pontosan 12 órakor érkezik, így a hős 8 órakor még lefekhet aludni. A leány állatait őrző vénasszony órán nézi meg a pontos időt. A cigánylegényhez feleségül menő királykisasszony nem szereti a sündisznóhússal főtt káposztát, ezért répafozeléket rendel magának.

Paraszti mesemondók rendkívül ritkán említik a modern technika eszközeit. Cigány mesékben lépten-nyomon előfordul, hogy a király postán behívót kap, telefonon vagy táviratilag értesül aranyhajú ikrei születéséről, a sárkányokat légszóróval támadja meg a leány, a sárkánytól megszabadított királylányt a rendőrségen helyezik oltalom alá, a fiú családi fényképről ismeri fel elrabolt húgát, az elzárkózva élő királynak házi telefonon titkos vonala van. Mindez egyrészt a tündérmese szimbolikus léggörével szembeni közömbösségből fakad, másrészt ismét a hagyományok hiányához kapcsolódik: a cigány értékrendben nem volt meg a dolgoknak az a szigorúan kötött helyük, amely a paraszti gondolkozást jellemezte.

A mesék nyelve és stílusa

Mivel a cigány mesék mindenkor nemcigány környezetük folklórijából merítik anyagukat, a környezet nyelvi hatása is természetesen erősen érvényesül a mesékben. Magyarországon a kétnyelvű cigányok körében kivétel nélküli tapasztalat volt, hogy magyarul jobban tudtak mesélni, mint cigányul. /Ennek ellenkezőjét tapasztaltam az erdélyi magyar cigányok között, akik nem egyszer könnyebben meséltek cigányul, mint magyarul./

Minden cigány nyelvű mesemondó bizonyos állandó fordulatokat mindig magyarul használ cigány nyelvű mesékben is: hetethét országon is túl; szívemnek szép szerelme.

Néhány egyéb formulát cigányra fordítva használnak, pl. gelasz, mendegilijasz 'ment, mendegélt', induliszárdasz dromeszke 'útnak indult', o Dél andasz tut muro sávo 'isten hozott, fiam'. Más esetekben eredeti cigány formulát teremtettek magyar mintára, pl. kraja tvo bárípe 'felséges királvom', szo kerla, szo na 'mit volt mit tenni'.

Egyes állandó fordulatoknak nincs magyar megfelelőjük. Ezek a cigányság önálló stílusteremtő képességét bizonyítják. Országoként mások; Magyarországon kívül nem ismeretesek ugyanezek a cigány nyelvű formulák /általában hangsúlyozandó, hogy nem létezik ősszigány mesekultúra/. Pl.: zál luna te zumavel 'megy világot próbálni', efta themengo kraj 'hét ország királya', maladaszefta themengi doba 'megüttette hét ország dobját',

malade sippa-dobba 'síp-ra-dobra ütötték' /'kihirdették' értelemben/.

A szereplők szavainak idézésére ugyanolyan megoldások szolgálnak, mint magyarban, elsősorban a phenel 'azt mondja' ige, amelyet meglehetősen sűrűn használnak. Pl.: "Azt mondja erre Rudolf: - Takarodj - azt mondja - te aljas, bitang! Hát nem volt szíved? Nem sajnáltad - azt mondja - ezt az asszonyt?"

A szereplők szavainak idézésekor a 'kérdézi', 'megkérdezte', 'feleli' ige cigány nyelvű megfelelőivel nem találkozunk a mesékben /'felel' értelmű szó nincs is a cigány nyelvekben/. Mindkettő helyett a phenel 'mondja' ige áll. Pl.: "Odament a tündér, azt mondta: - Mennyiért adod nekem ezt a kotlóst?" / Magyarban "megkérdezte" szó állna ezen a helyen/.

Az elbeszélő szövegrészek jellegzetes oláh cigány továbbvezető szava a lel 'fogja /magát/', lass 'fogta /magát/' ige. Mindig a mondat első helyén áll, legfeljebb a haj 'és' kötőszó előzheti meg. Pl. Lel o sávo, zsal palpáde ando vés 'A legény fogja magát, visszamegy az erdőbe.' E bevezető szócékival igen sűrűn élnek a cigány mesemondók.

Egyes oláh cigány mesélők a lel igénél is gyakrabban használják cselekmény-továbbvivő stílusfordulatként a román mesemondói gyakorlatból átvett atuncsi 'akkor' szót. Pl.: "Akkor megnyomta a csengőt a szolgálónak. Bejött a szolgáló. A királyné azt mondta, hogy menjen azonnal a cigány után. Akkor a szolgáló a cigány után ment. Visszahívta. Akkor a királyné elé ment. Akkor a királyné azt mondta neki..."

Magyar cigány mesemondók ugyanezzel a szereppel és gyakorisággal a magyarból kölcsönzött akkor, akor szót használják.

Mind oláh cigány, mind magyar cigány nyelven állandóan használt mondatbevezető szócseka a magyar na és a magyar hát szó /ez utóbbi helyett oláh cigányban gyakrabban a haj változattal találkozunk, a román hai 'nosza, rajta' szó hatására/.

Az állandó stílusfordulatok közül legerősebben kötött a mese kezdő- és záróformulája. A nálunk használatos kezdő- és záróformulák nem fordulnak elő a Magyarországon kívüli cigányságnál, tehát itteni tartózkodásuk alatt alakították ki. Más országokban más megoldásokat alkalmaznak, a befogadó nép meseformuláit követve. Ebben a vonatkozásban is érvényes az a tétel, hogy nincs egységes cigány kultúra, hanem a mindenkor nem-cigány környezet népi kultúrájának elemeiből építenek fel országonként más és más kultúrát az egyes cigány csoportok. Hazánkban minden cigány nyelvi csoport a magyar "hol volt, hol nem volt" mesenyitó formula cigány nyelvű megfelelőjét használja. A magyar cigány /romungro/ és a fődozó cigány /gurvári/ pontosan lefordítja a magyar mondatot: romungróban káj szinya káj na szinya vagy /nyelvjárási változatban/ káj szja káj náne, vend cigányban káj szín káj nána, gurváriban ká hasz ká na nasz.

Az oláh cigányba az első "hol" elhagyásával került át a formula: szasz, káj nass 'volt, hol nem volt', ami a magyarban kizárólag a székely nyelvterület egy részén ismeretes, tehát egykori erdélyi tartózkodási helyükről hosták magukkal az oláh cigányok /részben talán a román a fost cînd n' a fost formula hatására/. A magyar "egyszer volt, hol nem volt" formulát /vagy az ehhez hasonló román a fost o dată ca niciodată 'volt egyszer, mint sohanapján' formulát/ egyetlen cigány csoport sem utánozta, ami egyrészt arra mutat, hogy a kölcsönzések során meglehetősen fokú önállóság, válogató tendencia érvényesül, másrészt azt is mutatja, hogy a változatosságra való törekvés, sokrétűség nem jellemzője a cigány népi kultúrának.

Magyar népmesék igen gyakran különböző további formulákkal folytatják a "hol volt, hol nem volt" bevezető mondatot, pl. "hetedhét országon is túl, ahol a kurtafarkú kismalac túr", vagy "az üveghegyen is túl", vagy "ahol a fecskék térdénállva isszák a vizet", stb. Ezt a változatosságot a cigány mese nem követi. Kizárólag a "hetedhét országon is túl", esetleg "az óperenciás tengeren is túl" mondatot veszik át, de mindig magyar nyelven; cigány nyelvd megfelelőjük nem született. Magyarban számos további, tréfás, szintén kötött szövegl fordulathoz folytathatta a bevezető formulát, pl. "volt egy százesztendő diófa, annak volt száz ága, minden ágán száz levele", "volt egy százesztendő öreganyám, annak volt egy szásráncú pendelye, minden ráncában száz bolha", stb. Mindez teljesen ismeretlen a cigányban. A cigány mese nyelviileg is, stilisztikailag is jóval egyszerűbb megoldásokat alkalmaz, mint nemcigány előképei. Ez a jelenség párhuzamos azzal, hogy tartalmi vonatkozásban is a cselekmény leglényegesebb elemeire szorítkozik az elbeszélés. A helyzet vagy környezet részletesebb leírását, a szereplők lelkiállapotának ismertetését a cigány mese általában mellőzi, s beéri a pusztán események néhány szavas rögzítésével. A cigány hallgatót a kalandosság érdekli a mesében, s ezzel függ össze az is, hogy kalandosság kedvéért a legkülönbözőbb motívumokat halmozzák össze, részletező taglalás nélkül, csupán a kalandot ragadván ki a motívumból. A cigány népi kultúra esztétikai követelményei erősen különböznek az európai esztétika törvényeitől, ezért tartózkodnunk kell attól, hogy az európai esztétika szemzőgéből elmarasztaljuk a cigány népi kultúra ettől eltérő jelenségeit.

A mesekezdő formulához hasonlóan, a záróformula is szigorúan kötött, és szintén a magyart követi. Magyar cigányban: te na múja t'akának dzsivel 'ha meg nem halt, ma is él', oláh cigányban: te na mulasz v' agyesz /zs' agyesz/ traji. A szórend mindig ez, a magyartól eltérőleg /"máig is élnek, ha meg nem haltak"/. Formula-szerűen követik a magyar "nagy lakodalmat csaptak" befejező mondatot, mindig cigányul /kerde ek báro ebv/, de itt is mellőzve a magyarban szokásos, díszítő részletezést.

Nyelvjárások

Magyarországon szociológiai vizsgálatok alkalmával három csoportra szokás osztani az ország cigány származású lakosságát:

1. Csak magyarul tudó cigányok.
2. Magyarul és románul tudó cigányok.
3. Magyarul és cigányul tudó cigányok.

Az első csoportba tartozik az ország cigány származású lakosságának túlnyomó többsége /1971. évi felmérés szerint 71%-a/. Általában ezt a csoportot nevezik magyar cigánynak vagy romungrónak. Nyelvi beolvadásuk e század elején fejeződött be. Csupán kevésszámú töredékük beszéli még az egykor egész Magyarország területén elterjedt magyar cigány nyelvet /ld. lentebb, a 3. csoportban/. Kizárólag ebből a csoportból kerülnek ki a cigányzenészek, ezért "muzikus cigány"-nak is nevezik ezt az elmagyarosodott csoportot.

A második csoportba az 1971. évi felmérés szerint a cigány származású lakosság 7,6%-a tartozik. Zömmel a Dél-Dunántúlon laknak, ahol román nyelvük miatt "oláh cigány"-nak nevezik őket. Nyelvük régies bánáti román nyelvjárás. A 18. sz. folyamán a Bánátban és Dél-Erdélyben lakva, ott elrománosodtak. Saját elnevezésük beás, a román tájnyelvi báias 'bányász' szóból, ami egykori aranymosó foglalkozásukra utal. Saját maguk nem őrzik egykori cigány származásuk hagyományát, csupán nemicigány környezetüktől veszik tudomásul cigány voltukat, akik életmódjuk miatt cigánynak minősítik őket.

A harmadik csoport az 1971. évi felmérés szerint a hazai cigány származású lakosságnak 21,2%-át teszi ki; tehát a magyarországi cigányságnak csupán egyötöd vagy egynegyed része beszéli még a cigány nyelvet. Ezt a csoportot pontatlanul "cigány anyanyelvűek"-nek szokás nevezni. Az elnevezés megtévesztő. Valóságban ez a csoport kétnyelvű, és két anyanyelve közül jobban beszéli a magyart, mint a cigányt. A cigány nyelv használata a legszűkebb családi kör beszélgetéseire van fenntartva /ún. korlátolt kód/. Ha a társadalmi és kulturális életnek a közvetlen családi környezetet meghaladó kérdéseire kerül szó, a kétnyelvű cigányok az esetek többségében egymás között is önkénytelenül magyarra fordítják a szót. Ez még a mesemondásra is érvényes volt. Mint említettük, Magyarországon minden kétnyelvű adatközlő jobban tudott magyarul mesélni, mint cigányul. Emellett gyakran tapasztalható volt, hogy cigány nyelvű mesemondás közben egyes bonyolultabb részeken átcsaptak magyar nyelvű elbeszélésbe /ún. code-switch, v.ö. 4, 57, 61. sz. jegyzetet/, míg ennek megfordítottjával sohasem találkoztunk: ha magyarul kezdtek mesélni, elbeszélésük sohasem siklott át cigány nyelvre.

A magyarországi cigány származású lakosság 21,2%-át kitevő kétnyelvű csoport cigány nyelve négy, erősen eltérő nyelvjárássra oszlik. E nyelvjárások között az eltérés olyan erős, hogy az egyes nyelvjárási csoportok beszélői nem értik meg egymást. Pl. amikor a hajdúhadházi gurvári /fódozó/ cigánytelep lakóit téves információ alapján vlax /oláh cigány/ nyelvjáráson szólítottam meg, első pillanatban még azt sem fogták fel, hogy cigány nyelven szólok hozzájuk. A félreértés tisztázódása után átérve gurvári tájszólásra, zökkenőmentesen folyt a beszélgetés. Az egyes cigány csoportok nyelvjárása között még egy országon belül is kb. olyan fokú az eltérés, mint az egyes szláv vagy germán nyelvek között. Tekintettel arra, hogy nyelvjárási és nyelv közötti különbség alapvető ismerve a kommunikáció szintjének elérése, ami adott esetben nem valósul meg, újabban a pontatlan "cigány nyelvjárások" megjelölés helyett inkább "cigány nyelvek"-ről beszélünk /Hutterer Miklós/, ugyanúgy, mint pl. "szláv nyelvek"-ről, s az összefoglaló "cigány nyelv" kifejezést arra az esetre tartjuk fenn, ha valamennyi cigány nyelvben közös nyelvi jelekről van szó /ahogy pl. magyarban "szláv kölcsönszavak"-ról beszélünk/. Tehát a különböző cigány csoportok által beszélt nyelveket "cigány nyelvcsalád"-nak értelmezzetjük /ahogy pl. "szláv nyelvcsalád"-ról, "finn-ugor nyelvcsalád"-ról beszélünk/, és nyelvtudományi szempontból - pontosabb szóhasználattal - célszerű csupán akkor beszélni cigány nyelvjárásokról, ha az egyes cigány nyelveken belüli eltérésekről van szó. Ennek értelmében Magyarországon négy cigány nyelvet különböztethetünk meg, amelyek mindegyike több nyelvjárással rendelkezik. Az ilyen értelemben vett nyelvjárások közötti különbség igen csekély; kb. olyan fokú, mint az egyes magyar nyelvjárások között. Pl. a köszörűa cigány nyelvjárást beszélő vend cigányokkal minden nehézség nélkül tudtam beszélni az ugyanebbe a nyelvi csoportba tartozó muzsikus cigány nyelvjáráson, ellenben oláh cigány nyelvű beszédemet egyáltalán nem értették meg. A továbbiakban a fentiek értelmében beszélünk az oláh cigány nyelvet képező oláh cigány nyelvjárásokról /mint pl. a magyar nyelvet képező magyar nyelvjárásokról/, stb.

a/ Oláh cigány /vlax/ nyelvjárási csoportok.

A Magyarországon beszélt négy cigány nyelv közül túlnyomó többségben vannak az oláh cigány nyelvjárásokat beszélő csoport tagjai. Elnevezés szempontjából megjegyzendő, hogy a Dél-Dunántúlon nem ezt a csoportot, hanem a cigányul nem tudó beásokat nevezik oláh cigánynak, és ott a vlax csoport tagjait kolompároknak, vándor cigányoknak vagy varázsló cigányoknak hívják. A szaktudományban - megkülönböztetés kedvéért - román cigánynak nevezik a beás csoportot.

Az oláh cigány nyelvet a másik háromtól mindenképp a nagyszámú

román kölcsönszó választja el. Jelenleg kb. 160 román tőszó van általános használatban /néhány tucat további román szót nem közösen használnak a különböző oláh cigány nyelvjárások, elsősorban Békés megyében, a román nyelvterület közelében/. Minthogy a magyarországi oláh cigány nyelv tőszó-készlete /leszámítva a cigány beszéd közben használt magyar szavakat, mint tanító, kezd, végz, nagyon, soha, mindig, stb., ld a kötet szövegeiben/, a román kölcsönszavak aránya a tőszavak között kb. 1/4 rész /v.ö. Vekerdi 1971/b/. A román nyelven belül elsősorban erdélyi román nyelvjárásokból származnak az oláh cigányba átkerult kölcsönszavak, ami egybevág azzal, hogy az oláh cigány folklórban is elsősorban erdélyi magyar és román hatás mutatható ki /v.ö. a kötet idevágó jegyzeteit/.

A román kölcsönszavak mellett legfontosabb szókincsbeli sajátossága valamennyi oláh cigány nyelvjárásnak, amely minden más cigány nyelvtől megkülönbözteti e csoportot, az ai 'nem' tagadó szó használata a többi cigány nyelv na tagadó szava helyett. A többi nyelv na tagadó szava az oláh cigány nyelvben 'ne' tiltó szóírtelmet vett fel, kiszorítva a többi nyelvet ma 'ne' tiltó szavát. Pl. köz-cigány na phenav 'nem mondom', oláh cigány ca phenav; köz-cigány ma phen 'ne mondd', oláh cigány na phen.

A magyarországi oláh cigány nyelvjárás csoportok közül túlnyomó többségben vannak a lovári 'lókupec' nyelvjárás csoport beszélői. A név a csoport egykori foglalkozására utal /a magyar ló szóból, a román -ar foglalkozásnév-képzővel/. A letekpult népekkel ellentétben, az egykor vándorló életmódot folytató cigányságnál a nyelvjárás megosztás nem területi /territoriális/, hanem foglalkozási elven alapul. Az indiai kasztrendszer maradványaként az egyes csoportok öröklődően végeztek valamilyen foglalkozást, ezért a foglalkozási csoportok egybeestek a származási csoportokkal. Az -ári képzős foglalkozási csoportokat a szakirodalomban törzseknek szokás nevezni. Ilyen ún. törzsek csak az oláh cigányok között léteznek. Egy-egy foglalkozási csoport /"törzs"/ egy-egy nyelvjárást beszél az oláh cigány nyelven belül. A Szovjetuniónban és Nyugaton a lovári mellett, ill. előtt, legismertebb oláh cigány csoport az útfoltozó /kelderári, a román căldărar szóból/. Az útfoltozók Magyarországon rövidebb ideig tartózkodtak, így folklórujuk döntően román jellegű, míg a lovári folklórban mindenütt erősen érződik a magyar hatás.

Mivel a magyarországi kétnyelvű csoportok közül a lókupec csoport van túlsúlyban, a cigány irodalmi nyelv megteremtési kísérletei ezt a nyelvjárást veszik alapul, és ebbe a csoportba kívánják beolvasztani /asszimilálni/ a többi nyelvjárás, illetve nyelvi csoport tagjait, sőt a csak magyarul beszélő romungrokat is erre a nyelvre óhajtják megtanítani. Ha ma Magyarországon általánosságban "cigány nyelv"-ről beszélnek, "cigány

'szótár" vagy "cigány tankönyv" címen jelentetnek meg kiadványokat, minden esetben a lovári /lókupec/ nyelvjárást értik "cigány nyelv"-en.

A lovári csoport után legnagyobb lélekszámmal van képviselve Magyarországon a másári csoport. Nyelvjárása majdnem teljesen azonos a lovárilal. Nevük valószínűleg a román tájnyelvi másá 'saru, bocskor' szóból származik /az elhomályosult eredetű nevet maguk a cigány máso 'hal' szóból népetimológiával 'halász'-nak értelmezik, ahogy pl. a román ciurar 'rostakészítő' szóból származó csurári oláh cigány törzsnevet a cigány csuhári sári 'kés' szóból 'kőszőrűs'-nek etimologizálják/. Vegyesházasságok az oláh cigány csoportokon belül leggyakrabban a lovári és másári csoport között fordulnak elő. Mindeme tényezők következtében folklórnjuk egybeolvad a lovárikéval.

Kis lélekszámban van jelen a drizári 'rongyszedő', cerhári 'sátoros', kherári 'házaló' /?/, colári 'szónyeges' oláh cigány csoport. Ezek közül legerősebben a szónyegesek nyelvjárása tér el a többi nyelvjárási csoporttól /szintén nem jelentős mértékben/.

b/ Fódozó cigány /gurvári/ nyelvjárási csoportok.

Az oláh cigány csoport után az ún. fódozó cigány csoport van legnagyobb számban jelen Magyarországon. Két helyen laknak összefüggő tömbben: a Tiszántúl északi felén, és a Kiskúnságban. Elnevezésük nem egyenes: a Kiskúnságban többnyire maskar, a Nyírségben rendszerint cerhári néven említik magukat /e cerhári csoport nem azonos az oláh cigány cerhári csoporttal!/. Nyelvük az ún. erdélyi magyar cigány csoporttal rokon. A kiskúnsági fódozó cigányok nyelvében néhány román kölcsönszó van csupán, a tiszántúliakéban jóval több, azonban sajátos módon nem közvetlenül románból, hanem a hazai oláh cigány lovári csoport nyelvéből átvéve /akiknek népdalait is átvették, kevert lovári-gurvári nyelven énekelve; v.ö. még a kötet 38. sz. szövegét/. Az oláh cigány és az Észak-Tiszántúlon élő fódozó cigány csoport között a kapcsolat viszonylag erős, ennek következtében az itt lakó fódozók aránylag sokat megértenek az oláh cigány nyelvből /megfordítva nem áll fenn ez a helyzet/. A nyelvjárási megoszlás a területi megoszlásnak felel meg.

c/ Magyar cigány /romungro/ és vend cigány nyelvjárási csoportok.

A több nyelvjárásra oszló magyar cigány nyelv olyan közelről rokon az ún. vend cigány nyelvvel, hogy a kettőt egy közös nyelv két nyelvjárárásának tekinthetjük. A kettő között elsősorban a szókincsben van eltérés: a vend cigányban jelentős számú német kölcsönszó van, ami nincs a magyar cigányban, továbbá a magyar cigányban is meglevő szerbhorvát kölcsönszavakon kívül számos olyan horvát kölcsönszó is van a vend cigány

nyelvben, amelyek a magyar cigány nyelvjárásokban ismeretlenek.

Mivel a magyar cigány nyelv beszélői - mint említettük - túlnyomó többségükben elmagyarosodtak, ma már csak két helyen beszélnek összefüggő többen ezt a nyelvet: Nógrádban és /kisebb számban/ Pilisben. Elszórtan a Dunántúl délkeleti sávjában is találkozunk kis lélekszámú magyar cigány nyelvi szigetekkel. Ez utóbbiak helyenként hiencnári-nak nevezik magukat, noha nyelvükben nem tapasztalható a nyugat-dunántúli német hienc nyelvjárás hatása.

A magyar cigány nyelvjárásokban erős magyar nyelvi hatás mutatkozik mind a szókincsben, mind a kiejtésben. Ezzel párhuzamos a kulturális hatás: meséik meglehetősen híven követik a magyar népmeséket, dalaik jelentős részben magyar nóták /ritkábban magyar népdalok/ fordításai, az eredeti dallam megőrzésével. Román kölcsönszavak egyáltalán nem fordulnak elő nyelvükben.

Vend cigányok /akiket olykor német cigányoknak vagy közsörűs cigányoknak is neveznek/ kis számban élnek a Dunántúl délnyugati részén, Somogy és Zala egyes községeiben. Vend /tehát szlovén/ hatás nem mutatható ki nyelvükben. A rendelkezésünkre álló anyag csekély volta miatt egyelőre nem tudunk a vend cigányon belüli további nyelvjárási tagozódásról beszélni, noha ez kétségtelenül fennáll /v.ö. 61. sz. szövegünk két változatát/. Néprajzi vonatkozásban az eddigi kisszámú gyűjtési kísérlet nem vezetett eredményre: sem népdalt, sem népmesét nem sikerült vend cigány nyelven gyűjteni.

d/ Német cigány /szinto/ nyelvi csoport.

A német cigány nyelvi csoport beszélőinek száma Magyarországon jelentéktelen: legfeljebb száz-kétszáz főre tehető. Az idősebb nemzedék háromnyelvű: magyarul, cigányul és németül beszél. Legerősebben e csoport nyelve tér el a többi három csoport nyelvétől, elsősorban a nagyszámú német kölcsönszó következtében: a szinto nyelv szókincsének mintegy 40%-a német jövevényszó /Mészáros 1980, 3-4/. A magyar kölcsönszavak száma viszont jóval kisebb a Magyarországon beszélt szintóban, mint a többi magyarországi cigány nyelvben. Meséik német népmesék cigány fordításai, dalaik osztrák népszerű dalok utánérzései. Egykori /részben ma is folytatott/ foglalkozásuk alapján a környező magyar lakosság "közsörűs cigányok" vagy "ringlispilek cigányok" néven emlegette őket.

Kölcsönszavakon kívül a kiejtésben is erősen érződik a német hatás: a magánhangzók hosszúsága elmosódik, gyakran hallható a német "Murmelvokal".

Az egyes csoportok közötti nyelvi és néprajzi különbségek történelmi tényezőkre vezethetők vissza. A különböző cigány csoportok különböző időpontokban és különböző irányból vándoroltak be hazánk jelenlegi területére. Legrégebben /a török hódoltság alatt/ a magyar cigány csoport ősei költöztek be Szerbia felől. Letelepedésük legkésőbb a 19. században befejeződött. Kulturális /és zömükben nyelvi/ elmagyarosodásuk egyrészt leghosszabb itteni tartózkodásukkal magyarázható, másrészt azzal, hogy a nemcigány lakosságnak végzett alkalmi szolgáltatásokból /muzsikálás, vályogvetés, háztartási kisegítő munka, kovácsmesterség, stb./ tartották fenn magukat. A fódózó cigányok első hulláma valószínűleg a Kiskunság benépesítésének korában /1760-as években/ érkezett Erdélyből, és a jelenleg Észak-Tiszántúlon élő csoportjuk feltehetőleg még később került ugyanebből az irányból mai lakóhelyére. A vend csoport az osztrák-horvát-magyar határvidékről valószínűleg a múlt század első felében költözött a szomszédos délnyugat-dunántúli területre. Az oláh cigányok bevándorlása csak a múlt század második felében és e század elején történt Erdélyen keresztül a Havasalföldről, így e csoport mind nyelvét, mind kultúráját és hagyományos magatartási formáit legerősebben őrzi. E konzervativizmushoz hozzájárult az a tényező, hogy a legjelentősebb hazai oláh cigány csoport, a lovári, egészen a század harmincas éveig vándorló életmódot folytatott, és a többi csoportnál nagyobb mértékben távol tudta magát tartani nemcigány környezetétől, amelynek életformájával szemben erős ellenérzést tanúsított /v.ö. kötetünk 14. sz. darabjával/. Végül a német cigány csoport zömével a hitleri üldözések elől menekült Magyarországra Ausztria bekebelezése után, így gyakorlatilag már nem érte magyar néprajzi hatás.

Az egyes magyarországi cigány nyelvek legjellegzetesebb eltérő szavainak rövid jegyzékét ld. a II. kötet 47-48. lapján. Ugyanitt látható a "lenni" ige jelenidejű ragozásának összehasonlító táblázata a négy nyelven.

BIBLIOGRÁFIA / Bibliography

- Rövidítések / Abbreviations: ALH = Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae
AOH = Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae
JGLS = Journal of the Gypsy Lore Society

Összefoglaló művek / General works:

- Erdős K. 1959. A Békés megyei cigányok. Cigánydialektusok Magyarországon. / = A Gyulai Erkel Ferenc Múzeum kiadványai 3-4; 1979, ibid. 72./
Vekerdí J. 1982. A magyarországi cigány kutatások története. An outline of Gypsy studies in Hungary. With a summary and bibliographic abstracts in English. / = Folklor és etnográfia 7./
Vekerdí J. 1983. Zigeunerforschung im Karpatenbecken. /Appendix: Verzeichnis der nach 1945 erschienenen fremdsprachigen Veröffentlichungen. / In: Műveltség és hagyomány XXI, 231-237.

Nyelv / Language:

- Bornemisza J. 1853. A' cigány nyelv elemei.
Erdős K. 1958. A classification of Gypsies in Hungary. Acta Ethnographica VI. 449-457.
Gyórfy E. 1885. Magyar és cigány szótár.
Hutterer M. - Mészáros Gy. 1967. A lovári cigány dialektus leíró nyelvtana. / = A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 117./
József főherceg, 1888. Czigány nyelvtan. /Appendix: Ponori Thewrewk E.: Irodalmi kalauz./
Josef, Erzherzog, 1902. -Zigeunergrammatik.
Mészáros Gy. 1969/70. Cigánydialektusok Magyarországon /nyelvföldrajz/. In: Janus Pannonius Múzeum évkönyve XIV-XV, 309-319.
Mészáros Gy. 1976. The Cserhári Gypsy dialect. AOH XXX, 351-367.
Mészáros Gy. 1980. A magyarországi szinto cigányok /történetük és nyelvük/. / = A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 153./
Sztójka P. 1886. ... Magyar és cigány nyelv gyök-szótára.
Vekerdí J. 1971/a. The Gurvári Gypsy dialect in Hungary. AOH XXIV, 381-389.
Vekerdí J. 1971/b. Statistisches zum Wortschatz des Zigeunerischen. ALH 21, 129-134.

- Vekerdi J. 1980. Numerical data on loan words in Gypsy. ALH 30, 367-373.
- Vekerdi J. 1981. A magyar cigány nyelvjárás nyelvtana. / = Tanulmányok a cigány gyerekek oktatásával-nevelésével foglalkozó munkacsoport vizsgálataiból IV. Pécsi Tanárképző Főiskola./
- Vekerdi J. 1983. A magyarországi cigány nyelvjárások szótára. Dictionary of Gypsy dialects in Hungary. / = Tanulmányok a cigány gyermekekkel foglalkozó munkacsoport vizsgálataiból VII. Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kara, Pécs./
- Vekerdi J. The Tzend Gypsy dialect in Hungary. ALH, sajtó alatt/in press.
- Vekerdi J. - Mészáros Gy. 1974. A magyarországi oláh cigány nyelvjárás mondattana. / = A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 135./

Népmesék / Folk tales:

- Ámí Lajos meséi. 1968. Gyűjt., kiad. Erdész S. / = Új Magyar Népköltési Gyűjtemény XIII-XV./
- Berze-Nagy J. 1957. Magyar népmesetípusok.
- Csenki S. 1950. Hungarian Gypsy tales. JGLS 29, 82-92.
- Csenki S. 1974. A cigány meg a sárkány. Püspökladányi cigány mesék. / = Népek meséi /
- Csenki S. 1980. Flona Tausendschön. Zigeunermärchen und -schwänke aus Ungarn.
- Paragó J. 1980. Egy fiátfalvi mesemondó az 1810-es években. Aluta, Sepsiszentgyörgyi Múzeum, 1980, 269-275.
- Gunda B. 1959. Rostás Béla cigány mesemondó. Élet és Művelődés 1959, 45-48.
- Gunda B. 1963. Die Funktion des Märchens in der Gemeinschaft der Zigeuner. Fabula VI, 95-107.
- Hajdú A. 1960. Three Romani tales. JGLS 39, 92-122; 40, 14-18.
- Kovács I., B. 1981. Adalék a gömbri magyarság mesekincsének ismeretéhez. In: Új mindenés gyűjtemény 1979, Bratislava 1981, 140-168.
- Müller, Fr. 1969. Beiträge zur Kenntniss der Rom-Sprache. Sitzungsberichte d. k. k. Akademie, Wien, phil.-hist. Kl. LXI, 149-194.
- Der Nagelkönig. Zigeunermärchen. 1977. / = Szöveggyűjtemény, 1. kötet/
- Nagy O. 1975. Archaikus világkép és mese-hagyományozás. Debreceni Déri Múzeum évkönyve 1974 /1975/, 619-644.
- Nagy O. 1973. A Nap húga meg a pakulár. Marosmenti, kalotaszegi és mezőségi mesék.
- Nagy O. 1973/a. A mítikus hős. Nyelv-és Irodalomtudományi Közlemények, Kolozsvár, XVIII/2, 287-302.
- Nagy O. 1973/b. A varázsserejű hős egy archaikus meserepertoárban. Ethnographia 84, 307-325.

- Nagy O. 1974. Hazudozókról, királyokról, költőkről. Meseszociológiai jegyzetek. Valóság 1974/10, 51-60.
- Nagy O. 1976. A szegény ember táltos tehene. Mérai népmesék.
- Nagy O. 1978. The persistence of archaic traits among Gypsy storytelling communities in Romania. JGLS I, 221-239.
- Nagy O. - Vő G. 1974. A mesemondó Jakab István.
- Nagy O. 1978. Zöldmezőszárnya. Marosszentkirályi cigány népmesék.
/ = Népek meséi./
- Ráduly J. 1978. A vízitündér lánya. Kis-Küküllő menti népmesék. Sosemvolt Cigányország. Szegkovács cigány történetek. Gyűjtötte és írta Bartos T. 1958. / = Népek meséi./
- Szögbkirály. Cigány mesék. Sáfár S. gyűjtését feldolgozta Jékely Z. 1973.
- Valis É. 1968. Two Gypsy tales from Hungary. ALH 18, 375-392.
- Vekerdi J. 1961. Gypsy texts. AOH XIII, 305-323.
- Vekerdi J. 1964. Two Gypsy tales. AOH XVII, 335-342.
- Vekerdi J. 1966. Mönch Bleihaupt. Zigeunermärchen. ALH 16, 136-148.
- Vekerdi J. 1974. A cigány népmese. / = Körösi Csoma Kiskönyvtár 13./
- Vekerdi J. 1975. A cigány epikus stílus kérdése. In: Népi kultúra - népi társadalom VIII, 367-375.
- Vekerdi J. 1978. Hungarian Gypsy text. JGLS I, 1978, 239-248.
- Wlislocki, H. 1886. Märchen und Sagen der transsilvanischen Zigeuner.
- Wlislocki, H. 1886/a. Vier Märchen der Transsilvanischen Zeltzigeuner. Ungarische Revue 1886, 219.
- Wlislocki, H. 1888. Beiträge zu Benfey's Pantschatantra. Zeitschrift d. deutschen morgenländischen Gesellschaft 42, 113-150.
- Wlislocki, H. 1890. Volksdichtungen der siebenbürgischen und südungarischen Zigeuner.

A T Í R Á S / Transcription

- ā ē : hosszú magánhangsók / long vowels
á é : hangsúlyos szótagok / main stress
â ê : mellékhangsúly / secondary stress
e : nyílt e / open e, é
ē : zárt e / close e
i u : félhangsók / semivowels
ā : magyar a / open o like Swedish å
č : cs / ch
dj : gy / soft d
ə : román ă -hoz hasonló, hátulképzett magánhangsó / velar vowel like Rumanian ă
ö : előbbinek ajakgömbölyítéssel képzett, ü színezetű párja / labial counterpart of the former one
ɨ : hátulképzett i, orosz и / velar i
ɫ : n hangnak l előtti, laterális változata / lateral n like Polish ę
ñ : k és g előtti n / English ng
nj : ny / soft n, French gn
s : sz / s
š : s / sh
š̄ : lágyított š / soft š
tj : ty / soft t
w : angol w / English w
x : kemény h, orosz х / sibilant kh
z : sz / zh, French j
z̄ : lágyított z / soft z

S Z Ö V E G E K

T e x t s

V l a x   d i a l e c t

1.

Sás kaj nás, óperenciás tengeren is túl, még a krumplihegyeken is túl, jék purò kráj tá 'k purí krajāskínja. Eftávardeš taj Ijé bersénge sas sél duj žéné, dé šavorá nás le. N' aba kǵéde sas, hodj aba mǵérén. Phénel e krajāskínja: 'Sigo mǵérás de náj amen khónjik, pe káste amáro barvalipé mukás. Žukār muregāžó, múk dik' āvri ek súnó.' Diné pe tǵélé. Āver djés detehāra uštjilé opré. 'Szivemnek szép szerelme, džá po somnakunó halaštóvo, sí kot' ek somnakunó mǵšó, xutjíl les āvri. Sar kodoles xó, adjes p' ek bǵrš somnakunó šavoró arakhadjola ma.'

Lás o phuro kráj, dǵcǵgisárdás āvri ka somnakunó halaštóvo. Lás peško hǵlǵvo, šudás les āndré ando pǵjí. Či āndré či reslás, aba somnakunó mǵšó ando hǵlǵvo nuklás. Xutjildás les o phuro kráj, le mǵšés, t' ingerdás les kaj sakāčkínja. Phendás lake: 'Anda kadó te na á. tu kattji tróma vǵrekas te dǵs, ferí tja krajāskínja. Tela dešé percónde gāta t' avel!'

Lás e sakāčkínja, užárdás les, lás āvri leske porrá. Só ò bǵró agǵrdícko žukél tela fejšātra dikhélas āndré. Lás e sakāčkínja le porrá, le mǵšéske, šudás le žukléske. O žukél xalás le. Lás e sakāčkínja, ingerdás le mǵšés, dás les la krajāskínjake. Kan' e krejāskínja xalás les, gelás khoté ò phuro kráj: 'No szivemnek szép szerelme, tja dáke dǵvlés, trānda taj štār bersénca kǵj kodó somnakunó mǵšó, kǵj diklém les. Sǵko detehāra dikhós les. Dǵhāt maj dikhó sǵr awla.'

Nǵcon le kurké, le šoná, avel o jek bǵrš. Táj arakhadjol la ò cinó somnakunó rakló, la krajāskínja. No, sǵr bušola? Te bušol Láci.

Só ferí e sakāčkínja nǵšel āndre kà o kráj: 'Krája tjo bǵripe, le agǵrdískoné žuklés somnakunó šavoró arakhadjilas! Te kana arakhadjilas la krajāskínjake, atúnči arakhadjilas ví la žukljake.' 'Te na awla čačés, tu khandískone, tjo šǵero náj khoté kǵjso sás!' 'Aw dík, te na patjás, phuré krāja!' Dǵžal o phuro kraj sǵr jek vesétto. No, só kerla, só na, kana dikhlás le somnakuné šavorés ando ólo, ānde búl das. Só kerla, só na, lás opré le cine raklés, ingerdás les āndre. Sò, dikhél e krajāskínja le somnakuné šavǵrés. 'Sǵr lǵtezij kádo? Čé čudá j kádo, kaj le džuklés somnakunó šavǵró arakhadjilas? Sar o Dǵl délas; anda 'k rác ci, té anda mǵšó j ví voj.' Te e phurí krajāskínja gǵdjate dás pe hodj e sakāčkínja sás te šudél le porrá le žukléske. 'Akhār āndé la sakāčkínja!' Avel ānd' e sakāčkínja. Phénel e phurí krajāskínja: 'Tu kǵrvone búđšone, só kerdan tu kodole mǵšésa, s' ó phuro kraj ezelǵtt bersésa dás tu, te kirǵvés les

Oláh cigány az övegek

1.

Agárfi Jancsika

Volt, hol nem volt, óperenciás tengeren is túl, még a krumplihegyeken is túl, egy öreg király meg egy öreg királyné. Hetvenkilenc esztendősek voltak mind a ketten, de gyerekek nem volt. No, már úgy volt, hogy már meghalnak. Azt mondja a királyné: "Nemsokára meghalunk, de senkink sincsen, akire a vagyonunkat hagyjuk. Várj csak, férjem, hadd lássak álmat!" Lefeküdtek. Másnap reggel felkeltek. "Szívemnek szép szerelme, eredj az arany halastóhoz, van ott egy arany hal, fogd ki. Ha azt megeszem, mához egy évre arany gyermekeim fog születni."

Fogta magát az öreg király, kidöcögött az arany halastóhoz. Fogta a hálóját, bevetette a vízbe. Még be se merítette, az arany hal már a hálóba ugrott. Az öreg király megfogta a halat, és elvitte a szakácsnéhoz. Azt mondta neki: "Ebből ne merészelj adni senkinek, csak a királynénak. Tíz perc alatt készen legyen!"

Fogta a szakácsné, megtisztította, kiszedte a belét. Hát a nagy agárkutya benézett az ablakon. A szakácsné fogta a hal belét, odalökte a kutyának. A kutya megette. A szakácsné meg bevitte a halat, odaadta a királynénak. Amikor a királyné megette, odament az öreg király: "No, szívemnek szép szerelme, az istenit az anyádnak, harminnégy esztendeig néztem ezt az arany halat. Minden reggel megnéztem. Dehát majd meglátjuk, mi lesz."

Telnek a hetek, a hónapok, elmúlik egy év, és megszületik az arany kiskfia a királynénak. No, mi legyen a neve? Legyen a neve Laci.

Egyszer csak a szakácsné beszalad a királyhoz: "Felséges királyom, az agárkutyának arany fia született. Amikor a királyné szült, akkor kőlykezett meg a kutya is." "Ha nem igaz, te semmirostellő, nem marad helyen a fejed!" "Gyere, nézd meg, ha nem hiszed, öreg király!" Megy az öreg király, mint aki megveszett. No, mit volt mit tenni, amikor meglátta az ólban az arany gyereket, seggre ült. Mit volt mit tenni, felvette a kiskfiút, bevitte. Meglátja a királyné az arany kisgyereket: "Hogy létezik ez? Miféle csuda ez, hogy a kutyától arany gyerek született? Ahogy az Isten adta. Az én gyerekeimmel egy vérből való, mert ez is a haltól lett." Mert az öreg királyné rájött, hogy a szakácsné bizonyosan a kutyának lökte a beleket. Behívatta a szakácsnét, Bejön a szakácsné. Az öreg királyné azt mondja: "Te büdös k..., mit csináltál azzal a hállal, amelyiket egy évvel ezelőtt odaadott az öreg király, hogy főzd meg nekem?"

mange?' Krajáskinja tjo bárip_e, le porrá le žukléske dem.' 'No sún ka-te', phenel e krajáskinja. 'Tje sērésa sámolís te tromása vārekaske áwri te phenes hodj o dújto šavóro katar e žukljí sí!'

No, náčon le šoná, le beršá /var.: le berš/. Avél o phuró kraj: 'Nó phure kraja, szivemnek szép szerelme, sár bušola kado?' 'Hát, szivemnek szép szerelme, le agārfístar sí, te búšol Ágārfi János.'

Bāron bāron le dúj raklé; o phuró kraj mūlás aba. Pānze beršenge sas kana mūlás. Akāník sí von, le dúj raklōrá, dešeftá beršenge. Sél duj híreša vítězuri j, de o Láci, kódo sélvar máj hírešo j. De o Ágārfi János, kodo ferí kérel pe hodj voj náj kasavo vítēzi. Kérdjon bistajeké beršeske, taj áwri šudas e krajáskinja la sakáčkinja. Žal kot' o Ágārfi Jānci: 'Muri drāga dejóri! Sóstar našadán tu kodola drāgoná kedvešoná phura sakáčkinja? Kana kodé phendás, ferí kattjí te den la so xál, taj būtji ke-rel. Te nádjon phurí j; hát ha phurílas túte, mér našavés la?' 'Muro rak-lo, tje xārésa törōdin, te kadí muri būtji, ná tŕí.''

Lás o Ágārfi Jānci, gelás áwri. Sás les šel somnakaja špōrolto pēnzo, rodas opré la phura škáčkinja: 'Muri phurí dej, Dēwlés' arakháw tu.' 'Žanglém hōdj opré rodosa ma. Cé jāratba san kathé, Jānóska?' 'Muri phuri dej, mange nádjon phāro j anda tu; čl na čl žanāv, sóstar, ví me kasavé čōréske hatjāram ma sārso tú san. Pedig eftá themēnge krajēngo kraj sim. De dík muri phuri dej, áwlas ma tútar ek kērēši.' 'Phén ferí, só trobuj tu?' 'Phén mange kodo jék, sóstar phenén mange: Ágārfi Jānci?' 'Hāhā', phenel, 'kadí ná puš. Te kadí tu te džanésas, m' áwri te phenos, muro šeró č' áwlas khoté, kájso akāník sí.' 'Haj sóstar phenes kadí, mūri phuri dej? Phén mange áwri, so džanés le Dēwlés! Ná dāra, čl phen' áwri, sót inkább žutíj tu sosa džanāv.' 'Hát dík Ágārfi Jāncika, áwri phenav tuke. Tu ná la krajáskinjako rakló san.' Galbení pe áwri o Ágārfi Jāncika: 'Haj kásko šavo, kástar sim? Kón sí muri dej?' 'Gíndin tu pe tjo anāv!' Gíndíj pe o Ágārfi Jāncika: 'Hát muro anāv Ágārfi Jāncika i. Khatar sārmazíj kado? Hát me čl džanāv.' 'Hát phenó tuke eleitül fogvást. Tjo nevéltó dáđ andás jekhe somnakuné māsés, taj phendás mange hót te kirāvaw les la krajáskinjá-ke. Dé kharúkas te na dav ávrés. De mé o bēlsō réšo khoté dem le agārde žukléske. Sar e krajáskinja xalás les, taj v' ó žukel xalás les. Khatar kodo djes, kodolē djeséstar pa 'k berš arakhádjile tume. Tu khatar e žukljí san, o Láci khatar e krajáskinja j. Tu čl saļ lēngo gugló raklo.' 'Só gíndis tu, mūri dej, me kadí čl šejtíjas? O agārdícko žukél akār karín džos, mēg dešudúj bērs čl pherde m' āndré, míndíg paša mánde sas. Taj kaj ví voj agārdícko sas, taj ví me Ágārfi Jāncika bušuvāv, ví me pe kadó gín-díjas. Dósta j mange kattjí, náis tuke muri dej. Lé kaj cinó gōnó lövé; mēg trajís, dósta j tuke.' 'Déhodj law le me!' 'Bizony pedig sí te lēs le!' Šutás pe mesája: 'Mē, mūri phuri dej, sí ma eg grást, sí ma xānró, mé ko-dolēncá žaw lūme te zumavav. Me č' ek pērco, č' ek mínta č' āšav kathe.' 'Sún kathé, Ágārfi Jāncika! Kadó xānró so tjlō // j, kodo náj lāšo.'

"Felséges királyné, a beleket a kutyának adtam." "No, ide figyelj - mondja a királyné. - A fejeddel számolsz, ha el mered árulni valakinek, hogy a másik fiú a kutyától lett."

No, telnek a hónapok, az évek. Jön az öreg király. "No, öreg király, szívemnek szép szerelme, mi legyen ennek a neve?" "Hát, szívemnek szép szerelme, az agártól lett, legyen a neve Agárfi János."

Nő, nő a két fiú. Az öreg király már meghalt. Öt évesek voltak, amikor meghalt. A két fiú most már tizenhét esztendő. Mindketten híres vitézek, de a Laci százszorta híresebb. De Agárfi János csak tetteti magát, hogy ő nem olyan vitéz. Amikor elérték a huszonegy évet, a királyné kidobta a szakácsnét. Agárfi Jancsi odamegy hozzá: "Drága anyám! Miért kergetted el azt a drága, kedves, öreg szakácsnét? Pedig azt mondta, hogy csak annyit adjanak neki, amit megeszik, és dolgozni fog érte. És nagyon öreg. Hát ha nálad öregedett meg, miért kergeted el?" "Fiam, törődj a kardoddal, mert ez az én dolgom, nem a tiéd."

Fogta magát Agárfi Jancsi, kiment. Volt száz arany spórolt pénze. Felkereste az öreg szakácsnét: "Adjon isten, öreganyám." "Tudtam, hogy fel fogsz keresni. Mi járatban vagy itt, Jánoska?" "Öreganyám, nagyon nehéz a szívem érted. Nem is tudom, miért, én is olyan nyomorultnak érzem magamat, mint te vagy. Pedig hét ország királyainak a királya vagyok. De nézd, öreganyám, volna hozzád egy kérésem." "Mondd csak, mi kell?" "Mondd meg azt az egyet, hogy miért hívnak Agárfi Jancsinak?" "Hohó - mondja-ezt ne kérdezd. Mert ha tudnád, ha elárulnám, a fejem nem maradna ott, ahol most van." "És miért mondd ezt, öreganyám? Árudd el, ha istent ismered. Ne félj, nem mondom meg, sőt inkább segítek rajtad, amivel tudok." "Hát nézd, Agárfi Jánoska, megmondom. Te nem a királyné fia vagy." Agárfi Jánoska elsápadt: "Hát kinek a fia vagyok, kitől lettem? Ki az anyám?" "Gondolj a nevedre." Agárfi Jánoska gondolkozik: "Hát a nevem Agárfi Jánoska. Honnan származik? Bizony nem tudom." "Hát elmondom elejétől fogva. Nevelőapád hozott egy arany halat, és azt mondta, hogy főzzem meg a királynénak. De senki másnak ne adjak belőle. De én a belső részt odaadtam az agárkutyának. Ahogy a királyné megette, megette a kutya is. Ahhoz a naphoz egy évre születtem. Te a kutyától születted, Laci a királynétól. Te nem vagy édes gyermekük." "Gondolod, anyám, hogy én nem sejtettem ilyesmit? Akármerre jártam, az agárkutya mindig mellettem volt, amíg be nem töltöttem tizenkét évet. Mivel ő is agár volt, meg engem is Agárfi Jancsikának hívnak, én is erre gondoltam. Ennyi elég nekem. Köszönöm, anyám. Fogd ezt a zacskó pénzt; elég lesz neked, amíg élsz." "Dehogyan fogadom el!" "Bizony pedig el kell fogadnod!" Odavágta az asztalra: "Nekem, öreganyám, van egy lovam, van egy kardom, azzal a kettővel elmegyek világot próbálni. Egy percig, egy minutáig sem maradok itt."

"Ide figyelj, Agárfi Jánoska! Az a kard, ami most nálad van, nem jó.

Kodó gras so tjiłó j /var.: tjiłó j/, náj lášo. Hanem žá ande dešudújto sóba, khote sí jek róždášo xáñró, kodó le túke. Po gunúj legelíj jek kermálo žuválo grást, kodolés le túke. Taj sí ando istálovo jek sastruní róždášo kopóttó čorrí njérge, kodí le tuke. Kana ávrí resesa anda gavésko āgól /!/, sí kothé jek forróvo /var.: tātó/ tóvo. Ande kodó píзде j āndré tje grastés. Tríval píзде tēlé lesko šéro. Dé e djeplóve te ná nukés anda tjo vást! Sar āwrí xuttjela anda pājí, xuttji pe lesko dūmó. De ná-djon sáma le tu!

Nó mišto j; gelás kaj peski déj: 'Múri drágo dej, me sí te džáw tar lúme te zúnavav. Či na ná inker ma pálpále. Taj džanés muri dej, aba bāro sim, romnjá kamav te law. Hāt džáw tar.' 'Hāt sar kamés, fiam. Nohát sósa džas?' 'Mán aba si sòsa džaw.' 'Hāt džá le Dēvlésa!'

Lás o Ágārfi Jánči, indulisārdas útnak. Áwrí reslas anda gáv. Sò, resél ka tātó tóvo. Bāre bāre jagá xuttjen anda tóvo áwrí. Gindíj p' o Ágārfi: 'Šnye, Dēvla, mé kadale corré bogos āndré te šudo, mēg či leske kókala č' āšen.' 'Hāhō', phēnel o grast, dūma das. 'Ná phak tu gazdám tjo šero pe kadí. Ezulótt bišē bersēnca aba pe muro dumó hatjāros tu.' Kana šundás kadí o Ágārfi Jánči, hodj o grást pe manušāno šib vorbíj, v' ande dár āndré pízdás les ando pājí. Pízdás tríval lesko šéro āndré. Xuttjildás leski djeplóve. Phēnel o grast: 'D' akānik sáma le, Jánčika!' Sar kadí phendas, ab' ande felhóvuri uralas. De č' o Ágārfi Jánčika nas résto. Č' áwrí nās anda pājí o grast, aba pe lesko dūmó sas. Leski jekhá khēraki tápa tēlé kirilas pa lesko phúñró. Opré andel felhóvuri akānik phēnel: 'Nó karing, gazdám?' 'Kájso tút čorré si taj cerrá j le barvalé!'

Mišto j. Žán, žán, hetethét országon is túl, óperenciás tengeren is túl, reslé ka 'k elátkozóttó kaštéja. 'No gazdám', o grast phēnel, 'katé j tji angruní próba. Dešudú časóngo ráťjí žá āndré ande kadí kaštéja. Maj búť náštíg phenaw, ferí kattjí, nádjon sáma le. Té kathé bištajstár béng sí. Taj sáma len p' ek somnakuó koporsóvo. Ande kodó sí, kas tú ródés.' 'Kón i kodó, kas me ródav?' 'Ža muntún les, taj maj žánesa les. Phendém, maj búť náštíg phenav.'

Lás o raktó, Ágārfi Jánčika, inke nās kot' e vrēme, tēlé das pe te sòvél, ke khinó sas. Kan' opr' ébredisārdas, púnt le dešudúj časuri maladé. So ferí dikhél pe kaštéja. Áwri vilāgítme, jek páro avel, o 'káver žal. 'Hú, dé šukār raklja sí kathe! E fēne te xál mure grastés, sár te xoxavél ma, hodj kathé bištajstár béng sí.' Taj dikhél kothé, čē šukār termináta j. Dikhél mérin, só ferí égis pásál gelás o jek páro paša léste, t' assanás lestar. Dikhél pe lenge phúñré, či dičónas katar le gáda. Dikhél pe phú tēlé, so dikhél o grastāno pétalo. 'Hóhō', phēnel, 'čák čacipé sas mure grastes! Nó, s' o Dél dela, lás pe neki!' Gelás āndré. Sar āndré uštjadas, le lámpi načile, le mulikāné čirikljá sá pe lesko šero keringín. So ferí dombērozín, le plafónjuri repedín, o mennježéto tēlé pērél. O Ágārfi Jánčika či darajlas. Gelás āndré ande kápolna. Kana gelás āndré

Az a ló, ami most nálad van, nem jó. Hanem menj be a tizenegyedik szobába; ott van egy rozsdás kard, azt vidd magaddal. A trágyadombon legelészik egy rühes, tetves ló, azt vidd magaddal. Az istállóban van egy rozsdás, kopott, ócska vasnyereg, azt vidd magaddal. Amikor kiérsz a falu határába, ott van egy forró tó. Nyomod bele a lovadat, Háromszor nyomd le a fejét. De a gyeplőt ne engedd ki a kezedből! Amikor kiugrik a vízből, patanj a hátára. De nagyon vigyázz magadra!"

No, jól van. Odamegy az anyjához: "Drága anyám, el kell mennem világot próbálni. Ne is tarts vissza. Hát tudod, anyám, már felnöttem, házasodni akarok. Hát elmegyek." "Hát ahogy akarod, fiam. Nohát mivel mégy?" "Van már mivel mennem." "Hát isten áldjon!"

Fogta magát Agárfi Jancsika, útnak indult. Kiért a faluból. Odaér a forró tóhoz. Nagy, nagy lángok csapnak fel a tóból. Gondolkozik Agárfi: "Ejnye, istenem, ha ezt a rozzant gebét beledobom, még a csontja sem marad meg!" "Hohó - mondja a ló, megszólalt. - Ne törd a fejed, gazdám. Már huszonegy évvel ezelőtt a hátamon éreztelek." Amikor Agárfi Jancsi hallotta, hogy a ló emberi nyelven beszél, ijedtében betaszította a vízbe. Háromszor lenyomta a fejét. A gyeplőt tartotta. Azt mondja a ló: "De most már ügyelj, Jancsika!" Ahogy ezt kimondta, már a felhőkben repült. De Agárfi Jancsika sem volt rest. Még ki sem bújt a vízből a ló, ő már a hátán volt. Az egyik osztrákjának a talpa lesült a lábáról. Fenn a felhőkben aztán azt mondja a ló: "No, most merre, gazdám?" "Ahol sok a szegény ember, és kevés a gazdag."

Jól van. Mennek, mennek, hetedhét országon is túl, óperenciás tengeren is túl, megérkeztek egy elátkozott kastélyhoz. "No gazdám - mondja a ló - itt vár rád az első próba. Éjjel tizenkét órakor menj be ebbe a kastélyba. Többet nem mondhatok, csak annyit, hogy nagyon vigyázz. Mert huszonegy ördög van itt. Egy arany koporsót őriznek. Abban van, akit keresel." "Ki az, akit keresek?" "Éredj, mented meg, akkor majd megtudod. Mondtam, hogy többet nem mondhatok."

Fogta magát a legény, Agárfi Jancsika, még nem érkezett el az idő, lefeküdt aludni, mert fáradt volt. Amikor felébredt, éppen a tizenkét órát ütötte. Ránéz a kastélyra: ki van világítva, az egyik pár jön, a másik megy. "Hé, de szép lányok vannak itt! A fene egye meg a lovat, ha csak hazudta, hogy huszonegy ördög van itt!" Elnézi, miféle szépséges fiatal személyek. Nézi mezőn. Egyszer csak egészen közel ment el mellette az egyik pár, és kinevették. Ránéz a lábukra, nem látszott ki a ruha alól. Lenéz a földre, hát lópata nyomát látja. "Hohó - mondja - mégis csak igaz volt a lovamnak!" No, akármit ad az isten, ő csak nekivág. Beament. Ahogy belépett, a lámpák kialudtak, a halálmadarak mind a feje körül keringtek. Egyszer csak dörömbölnek, a plafonok repedeznek, a mennyezet leszakad. Agárfi Jancsika nem ijedt meg. Beament a kápolnába. Ahogy belépett

ande kápolna, so dikhél ek somnakunó koporsóvo. Só kote bištajštár beng krújal o koporsóvo bešen taj kártjāzin. Mielótt o Jánčika kàj phurí gādží sas, kaj sakáčkínja, dás les jek nyeró pakli kártji. Kodol kártjenca ferí vó] saj njeríj, áver konjík.

Žál kaj le béng: 'Dévles' arakhav tume!' 'Só rodee tu kathe, kana mēg č' e čiriklí či biríj te urál kathé andré?' 'Tume dílé san. Haj tume žanén kártji te kelen? Kašavé čorré kártjenca?' 'So tút maj láše si?' 'Mán bizonj māj láše. Kadalenca ferí mé šaj njeríj, tumé naštíg.' 'Héhí, kadi či patjas.' 'Nó maj díkhna. Nó, kélas ame!' Dikhél o čáso, ink' ek dópáš čáso si les. Lél, úlavel le kártji. 'Feri eggyenkint keláv tuménca.' 'Ande sós kelas amen?' 'Ande dó vasténde.' Mišto j. Njerindas o Agārfi Jánčika, šindás tēle leske duj vást. Sá kēdé phirdine, ferí lengo kráj niči. Kodo kodé phendas: 'Me n' ánde vastende hanem ande kávrešte khelám ma tusa.' Phenel: 'Ande sóste?' 'Ande kakí, kurráw tja da!' Taj lél ávri le rakléski jek jak. D' atunč' o rakló šindás le dúj puñré tēlé le žuvindé xánrésa. Kana tēlé šindás leske duj puñré, xutjildás les póratar, taj šindás les ka koporsóvo.

Sar ka koporsóvo šindás les, ípp atunči pattanisájlas síjje] o koporsóvo, s Tíndírsíp Ilónka xuklás ávri anda lés. O béng ándé pēlas ando koporsóvo. O koporsóvo khetāné phandadjilo, taj šindjilas tēlé tela phuváki rokovína. Sar kodo kerdjilas, e elátkozótto kaštēja azonnal p' ek sarkalābo lās te bóldel pe. Opré sobodesájlas e rakljí.

Nó de le raklés jeké jak náj. Kana o rakló diklás la rakljá, e pāri bütjí áw rí márdás les. Džál lest' ē rakljí: 'Szivemnek szép szerelme, aba me trín šela bérš átkozimé simas. Kan' ande tja dáko žukljánó pēr sanas, aba me žanos, hot tu muro róm avesa.' 'De szivemnek szép szerelme', phēnel o rakló, 'o žungálo béng ávri las muri jek jak!' 'Hóhó, Agārfi Jánčika, anda sós kerdjilan? So xutjildé māsés, anda kodó kerdjilan. Kodó pálpāle déla tje jákhá. Bešas ame pel grast taj avén tar kaj somnakunó halaštóvo.' Lās e rakljí, lās anda pājí, thodás leski jak. Šelvar māj šukār kerdjilas.

'N' akāník Agārfi Jánčika, káste džása] kaj e sakáčkínja vadj kaj tji nevéltno dej?' 'Či kaj jek či žav, hanem jeka anás.' 'Kón awla kodi?' 'Amejikon kiravél amende: la phurá sakáčkínja.' Ingerde khéré la sakáčkínja, kerd' ek ebév, xalé pilé, ví me xos.

Te na mūlé, v' ádjes trajín.

a kápolnába, ott lát egy arany koporsót. Huszonnégy ördög a koporsó körül ül és kártyázik. Amikor Janosika az öregasszonynál járt, a szakácsnénál, kapott tőle egy pakli nyerő kártyát. Azzal a kártyával csak ő nyerhetett, senki más.

Odamegy az ördögökhöz: "Adjon isteni!" "Mit keresel itt, mikor még a madár sem bír ide berepülni?" "Bolondok vagytok! Hát hogy tudtok ilyen ócska kártyával kártyázni?" "Hát neked jobb van?" "Nekem bizony jobb. Ezzel csak én nyerhetek, ti nem." "Hohó, azt nem hisszük." "No, majd meglátjátok. No, játszunk!" Nézi az órát, még egy fél órája van. Fogja a kártyát, oszt. "Csak egyenként játszom veletek." "No, mibe játszunk?" "A két kezünkbe!" Jól van, Agárfi Janosika nyert, levágta a két kezét. Mind így jártak, csak a királyuk nem. Az így szólt: "Én nem a kezünkbe, hanem másba játszom veled." "Mibe?" "Ebbe, ... az anyádat!" Ezzel kivetesi a legény fél szemét. Erre a legény is levágta a két lábát az eleven karddal. Amikor levágta a két lábát, megragadta a farkánál fogva, és odavágta a koporsóhoz.

Amikor a koporsóhoz vágta, éppen akkor pattant széjjel a koporsó. Tündérszép Ilona kiugrott belőle. Az ördög beleesett a koporsóba. A koporsó összenarult, és lesüllyedt a föld mélyébe. Ahogy mindez megtörtént, az elátkozott kastély szarkalábon kezdett forogni. A lány felszabadult.

No de a fiúnak az egyik szeme hiányzik. Amikor a fiú meglátta a lányt, majd' a nehéz kórság jött rá. A lány odalépett hozzá: "Szívemnek szép szerelme, már háromszáz éve el voltam átkozva. Amikor még anyád kutya-méhében voltál, már akkor tudtam, hogy te leszel a férjem." "De szívemnek szép szerelme - mondja a legény - ez a rusnya ördög kiszedte a fél szememet." "Hohó, Agárfi Janosika, mitől lettél? Egy halat fogtak, attól lettél. Az majd visszaadja a szemedet. Ülünk lóra, és menjünk az arany halastóhoz." A lány fogta, merített a vízből, megmosta a fiú szemét. Százszorta szebb lett.

"Na most, Agárfi Janosika, kihez menjünk? A szakácsnéhoz, vagy nevelő anyádhoz?" "Egyikhez sem megyek, hanem az egyiket elhozzuk." "Melyik lesz az?" "Amelyik főzni fog ránk: az öreg szakácsnét." Hazavitték a szakácsnét, lakodalmat csaptak, ettek-ittak, én is ettem.

Ha meg nem haltak, ma is élnek.

Sas kaj nás, hetethét országon jek ólomfejű bárato ...

Sas ek ternó vitézi. Dešeftá beršéngo sas, kana limé gelás te zuma-
vél. Mendegelíjas hetethét országon, reslás and' ek roppantóttó báró veš.
So si kothé, jek cinó kher. D' aba dűj djes čí xalás, čí pilás. MĀrél o
vudár. 'Kón sán tù?' 'Děvlésa arakháv tu, murí phuri dej. MĀrā' ví
trušate, ví bókate. T' avésas kasaví lāši, te dės ma te xán te pěn.
'Te xán šaj dāv tu, de pāji ná pre.' 'HĀt sóstar, murí phuri dej?'
'HĀt čí diklán tu khāči?' 'Čí diklém me, murí dej, khāči.' 'Amāro
gāu ande fekete djāsóste si bōrítme.' 'Haj sóstar si bōrítme?' 'Anda
kodí, te le bištajštāré šērēngo šārkānji ōrzi e xajík. Atúnči del ferí
pāji, kana rakljá dasa les te xan. Akāní si le krajéski máj šukár terní
rakljí khoté š avrí phanglí paša xajíng. RĀtjí dešudó čāsónzqável opré,
taj te xála la, atúnči del pāji.' 'Sodé čāsuri, murí dej?' 'Oxtó čāsu-
ri.' 'Nó me tēlé dam ma. Te áwla le dešudúj čāsuri, -- me knoté džav
akāník, čí dam ma tēle. De te dikhésa, e vúneto lānga avél opré, atúnči
ázzonnál muré tríné álatón te mukés avrí. /Sas les jek rűv, jek žukel
ta 'k bāri múca./ Kana e vúneto lānga dikhésa, te ná brístés avrí te mu-
kés le ázzonnál. Te me akāník khoté žav, kamáv te muntúj le krajéska
rakljá taj ví tumāró pāji. De te ná brístés te mukés le.'

Kodolása gelás o rakló kaj e xajíng. So dikhél les e krejāskinja:
'So rodés tu khate, terná vitézina? Ázzonnál žá tar, te mindjār avel o
šārkānji, te xál tu manca khetāne.' 'Kissem gondom nagyobb annál. Dik-
szivemnek szép szerelme, me tēlé te dűlűia, lindráló sim. tēlé dam na
ande tji angālji, de te dikhésa e vúneto lānga, ázzonnál opré t' uštja-
vés ma.'

Lás o rakló, sarso máj feder sōvelas, so avilé le dešudúj čāsuri. Ab'
o šārkānji dōpaš opré j. 'Hóhó', phēnel o šārkānji, terná krejāskinja-
ko bűkó xav aijēs!' E rakljí čí tromál čí pís te kerél. Aba e lōlí lān-
ga 'pre. Sarso rovel e rakljí, ab' o šārkānji lās, ka maškar avrí si an-
da xajíng. Taj čbōgíj a rakljáke ášvá p' e raklēsko nűš. Lēl o rakló
kodolása, taj xúttjel opré. 'Éjnye, ta /!// dáke dešwlés! Čí phendem tuke,
e vúneto ják te dikhésa, mindj' opré t' uštjaves ma!' 'Nāhō', phēnel o
šārkānji, 'hála tuke, kraja tjo bāripe! Ví tje raklēs mangé dan?' Phēnel
o rakló: 'Hacsak tja korrá da níči, de man ná.' Phēnel o šārkānji:

Az ólomfejű barát

Volt, hol nem volt, hetedhét országon, egy ólomfejű barát,...

Volt egy fiatal vitéz. Tizehét éves volt, amikor elindult világot próbálni. Mendegélt hetedhét országon, egy roppant nagy erdőbe érkezett. Hát, ott van egy kis ház. De már két napja nem evett, nem ivott. Megzörgeti az ajtót. "Ki vagy?" "Adjon isten, Öreganyám. Meghalok étlen-szomjan. Légy szíves, adj ennem-innom!" "Enned adhatok, de vizet nem nagyon." "És miért, Öreganyám?" "Hát nem láttál semmit?" "Nem láttam én, anyám, semmit." "Nálunk a falu fekete gyászba van borítva." "Miért van beborítva?" "Azért, mert a huszonnégy fejű sárkány őrzi a kutat. Csak akkor ad vizet, amikor egy lányt adunk neki enni. Most a király legszebb, legfiatalabb lánya van kikötve a kút mellett. Éjszaka tizenkét óraker feljön, és akkor megette, akkor ad vizet." "Hány óra, anyám?" "Nyolc óra." "No, én lefekszem. Tizenkét óraker, ... Most odamegyek, nem fekszem le. De ha látod, hogy kék láng jön fel, akkor azonnal engedd el a három állatomat. /Volt egy farkasa, egy kutyája, meg egy nagy macskája./ Amikor látod a kék lángot, el ne felejtssd azonnal kiereszteni őket, Mert én most odamegyek, meg akarom menteni a királylányt és a ti vizeteket. De el ne felejtssd kiereszteni őket!"

Ezzel a legény kiment a kúthoz. A királylány meglátja: "Mit keresel itt, fiatal vitéz? Azonnal eredj innen, mert mindjárt jön a sárkány, és velem együtt felfal." "Kisebb gondom nagyobb annál. Nézd, szívemnek szép szerelme, én most ledűlök, álmos vagyok, lefekszem az áldobba, de ha látod a kék lángot, azonnal ébressz fel!"

Fogta magát a legény, és amikor legjobban aludt, elérkezett a tizenkét óra. A sárkány már félig feljött. "Hohó - mondja a sárkány - ma fiatal királylány máját eszem!" A lány pisszenni sem mer. Már a veres láng fenn van. Miközben a lány sír, a sárkány már derékiig kinn van a kútból. És a lány könnye a legény arcára csöppög. Erre a fiú felugrik: "Ejnye, az anyád istenit! Nem megmondtam neked, hogy amikor a kék lángot látod, azonnal ébressz fel!" "Hohó - mondja a sárkány - hála neked, felséges királyom! A fiadat is nekem adtad?" Azt mondja a legény: "Hacsak a vak anyádat nem, de engem nem!" A sárkány mondja: "Karra vagy öltre?" A

'Karra vagy ölre?' Phénel o raklo: 'Ölre.' Xutjilé e raklés, šiné les dž' ándel čangá. Xutjilé les o rakló, le šarkánjes, šiné les dž' ándel bóki. Phénel o raklo: 'N' ab' akānik džžsisárdém tu.' 'Hóhō', phenel, 'feri kodé kamós te dikháv, hodj čè daki čučí pilan. No šukār vitézina, inke jek kīvāšāgo dāv tu. Phén mange, só j kodo?' Phénel o raklo: 'Hāt feri kodo jék si: muri khēr kikidél ma. Muk te šúđav la tēlé.' 'Šaj šúdes la.' Kan' o raklo šúdas la tēlé, taj boldás e khēr. Taj šúdas la ando kher ándré. Sar e phurí gāží suvélas, íppen ande lako púpo tálálišárdas. Dikhél e phurí gāží, dikhél po čāso: 'Jáj Devla, só kerdem me?' Míndjān muklás leske ālatón. Phénel e raklésk' o šarkānji: 'No kurráv tja korra da, čirde tjo xāiro. So kamés, vitézina?' 'So kamáv? Tje bištajštār šéré te xáv.' 'Hóhō, vitézina, kodó tu čí biris.' 'Sostar čí biri?' 'Sar tēlé šines po jek, kēdé xuttjen pálpále.' 'Sí ma trín ālaturi, kon míndjān pranón le.' So ípp' atúnči reslé khoté leske trín ālaturi. Kana dikhlás o rakló kodé, jókkharsá trín šéré šindás leske tēlé. Phénel peske ālatónge: 'Ázonnál praxón le!' Lás o rakló, trín rātja, trín djes míndig márdás pe lesa, még birisárdás te murdārél les. Kana murdárdás les, diklas pe lest' e krajāskínja: 'Szivemnek szép szerelma, tu mūró, me tjíró. So džánés le Dēvlés: muro dád dešeftá t'émengo kraj si, nádjon barváló manuš i. Pesko intrégo vádjoní kodoléske dél — ávrí hírdetisárdas — kon man muntúj.' 'Náís tuke krajāskínjone.'

Kodolása, kērdjilas ek bāró felhōvo, opré kapisárdás a rakljá ta 'ngerdás la. Nò, só kerla o raklo? O kraj ípp atúnči reslás khoté lēste: 'Náís tuke híresona vitézina.' 'Só náisis, krāja tjo bāripe?' 'Haj mura rakljá muntusárdán khatar o bištajštārē šéréngo šarkānji.' Phénel o kraj: 'Kāj i muri rakljí?' 'Krāja tjo bāripe, avilás ek bāró felhōvo taj ingerdás la mandar.' 'Ná feri tutar, de ví mandar. Nò, so kerása, vitézina?' 'Krāja tjo bāripe, trín rātja, trín djes míndig márdém ma, míg birisárdém le šarkānjēs te murdáráv. Khinó bokháló murdárdó sim. Maj te sōvo ma ávri, maj dikhó, só žanó te keráv.'

Bešlás o raklo ande krajéski hintōva, gelás ande leski džís. Xalás pilás, dás pe tēlé. Úštjel opré detehára: 'Krāja tjo bāripe, džánáv aba, kon žanél te phénel mange, kāj tji rakljí.' 'Khatár džánés tu kodé?' 'Hóhō, kadí naštik phenáv ávri. De nádjon lúngo dróm si anġla mánde. Nádjon čorro grást si ma, khinó j, murdárdó j. Sí ma trín ālaturi, pe kadál sāma le taj mištó inker le.' 'Hóhō, vitézina, pe kadí tu ná dāra. Dž' ando íštālōvo, válastín tuke k'save grást kames.' 'Čí trobu j man čí jék; si po gunúj jek čorro, surro, kermáló, kodolés de mangé.' 'Hóhō, so kerés tu kodolésa? Le kermá xan les. Tiszta kokáló j, anda gáv čí džánés ávri te džás lesa, ná inke kasavó lúngo dróm. Kadalés feri ážír inkrás, te muré papóske papóske unokóske grást sas, ážír inkrás les kate.' 'Tu kodolésa na tōrōdín. Sí ek rōždāšo xāiró ande dešudújto sōba, kodo de mangé.' 'Feri kattjí te sí tjo

legény mondja: "Olre." Megfogja a legényt, terdig bevágja. Megfogja a legény is a sárkányt, bokáig bevágja. A legény azt mondja: "Na, most már legyőztelek." "Hohó - mondja - csak azt szeretném látni, hogy milyen anyatejet szoptál. No, szép vitéz, még egy kívánságodat megadom. Mondd meg, mi az?" Azt mondja a legény: "Hát csak az az egy: szorít a csizmám, hadd vessem le." "Levetethed." Akkor a legény levetette a csizmáját és megforgatta, és behajította a házba. Ahogy a vénasszony aludt, éppen a köldökén találta. Nézi a vénasszony, ránéz az órára: "Jaj istenne, mit tettem?" Mindjárt kieresztette az állatait. A sárkány azt mondja a legénynek: "No, ...m a vak anyádat, húzd ki a kardodat! Mit akarsz, vitéz?" "Mit akarok? Megenni a huszonnégy fejedet!" "Hohó, vitéz, azt nem bírod!" "Miért nem bírom?" Ahogy egyenként levéged, ugyanúgy viszszaugranak." "Van három állatom, azok mindjárt eltenetik." Hát éppen akkor érkezett oda a három állata. Amikor a legény látta, egyszerre három fejét vágta le. Azt mondja az állatainak: "Azonnal temessétek el!" Fogta a legény, három éjjel, három nap mindig viaskodott vele, amíg meg tudta ölni. Amikor megölte, a királykisasszony ránézett: "Szívemnek szép szerelne, te az enyém, én a tiéd. Ha istent ismersz: apám tizenhét ország királya, nagyon gazdag ember. Egész vagyonát annak adja - kiiridette, - aki engem megment." "Köszönöm, királykisasszony."

Akkor egy nagy felhő támadt, felkapta a lányt és elvitte. No, mitévő legyen a legény? Éppen akkor ért oda a király. "Köszönöm neked, híres vitéz!" "Mit köszönsz, felséges királyom?" "Hogy a lányomat megmentetted a huszonnégy fejű sárkánytól - mondja a király. - Hol van a lányom?" "Felséges királyom, jött egy nagy felhő, és elvitte tőlem." "Nemcsak tőled, hanem tőlem is. No, most mit tegyünk, vitéz?" "Felséges királyom, három éjjel, három nap mindig verekedtem, amíg le tudtam győzni a sárkányt. Elfáradtam, éhes vagyok, eltörődtem. Majd ha kialudtam magamat, akkor majd meglátom, hogy mit tudok tenni."

A legény felült a király hintójára, elment vele a palotába. Evett, ivott, lefeküdt. Reggel felkel: "Felséges királyom, tudom már, hogy ki tudja megmondani, hol van a lányod." "Honnán tudod?" "Hohó, azt nem mondhatom meg. De nagyon hosszú ut áll előttem. Nagyon hitvány lovam van, elfáradt, eltörődött. Van három állatom, vigyázz rájuk, tartsd jól őket." "Hohó, vitéz, emiatt ne aggódj. Menj az istállóba, válassz magadnak, amelyen lovat akarsz." "Nem kell nekem egy sem. Van a trágyadombon egy hitvány, szürke, férges ló, azt add nekem." "Hohó, mit csinálsz azzal? A féreg eszi meg, tiszta csont. A faluból sem tudsz kimenni vele, nehogy olyan hosszú útra. Csak azért tartjuk, mert még a nagyapám nagyapja unokájának a lova volt; azért tartjuk itt." "Azzal te ne törődj. A tizenkettedik szobában van egy rozsdás kard, azt add nekem." "Ha csak ennyi a

kivānsāgo, etāle, inger le.'

Gelās o raklo ande dešudujto soba. Sar ínzolas pala xānró, magától pe lesko maškár urájlās. Gelās ka ggunuj. Phēnel lesk' o grast: 'Árdjeliš /var.: Árdjilliš/ Míklōška, kana ande tja dáko mého sanas, ab' atúnči džanós, hodj tu muro gázda avésa. Dehát vezetín ma ávrí ande bāró veš. Khotē šín ávrí šel bārē kašt. Anda kodól ker i jag, inger ma pal' ande jāk, o máj but bízín pe ma.' Lās o Árdjeliš Míklōška, ingerdās les ando veš, kerdās e bāri jag, ingerdās les khoté. O grást žukārdās, mīg sà ppārāži kerdjilas. Kana sa ppārāži kerdjilas, sa opré xalas e jag. Kana v' e máj fatínko síkra opré xalas, atúnči rāzisārdās pe, bištajštārē phākēngo izdravūnó tātuši kerdjilas. Kana diklās o raklo, Árdjeliš Míklōška, tisztára vūnecisājlās. Phēnel e Árdjeliš Míklōšeske: 'No gazdám, bēš pe muro dumó. Me džanāv kā džās, dehát sákofēlo attul fűgűija, sár teccisārása le Ólomfejú barátóske. Ke sár amé ande lēsko hatāro resása, ande Ólomfejú barátóske, stankáke kerdjuvása. Sákofēlo lestar fűgűija, sár fajása les.'

Žan, žan, mendegelin andel fekete felhővuri. Kan' ab' ande lesko hatāro kezdínas te resén, tēlé xuljine po bāro drom taj kēdē uranas. Sā resliné ande lesko hatāro, sár pórdal uštjāde les, ázonnāl stankáke sobróske kerdjile.

So ferí o Ólomfejú bārāto lovagolíj ávrí po hatāro, so dikhél po sóbro. 'Ej Dévla', phēnel. 'Pān šela bēš kaj kathe mé uralkodíj, de 'nke kasavé šukārē sobróš čí dikhlem'. Te krujaléste sakokāj būt sóbruri sas, de čí jekés čí kamélas te dikhél trajindés. Dé le raklēs, nádjon vādjōdijas te dikhél les. Cirdās ávrí anda peski khēr jek páca. Maladās po raklo trival, taj kerdjilās čačikānó. Phēnel e raklēs' o Ólomfejú bārāto: 'Kón san tu, čē járatba san akōrde, kana č' ek čiriklí čí tromal te urál pórdal muro hatāro?' 'Krája tjo bāripe, ternó manúš sim, líme aviléme te zumaváv. Anda kadí naštíg āl tu kifogāši.' 'Vi čáčés čí džanés tu, hodj kón sim me?' 'Ná me, krāja tjo bāripe.' 'Dikhés kaj sóbron? No dik, čē zōr sí ma.' Maladās pe triné sobrónde. Kerdjilé ssa čačikāné. De nyomba pālpālē maladās le. Čak sóbrurí kerdjile. Phēnel e raklēske: 'No dikhes vītēzina, kadí j muri zōr. De mivel ternó šukār san, mukáv tu mānde udvari bolondócke. Nájkam ló tji háсна vārekana.' Phēnel o raklo: 'Naís tuke krāja tjo bāripe.' Phēnel e raklēske: 'De āv dík muri djís!' Kana reslé ande leski djís, leski djís p' ek sarkalābo boldelās pe. Xarkuné phabajēnge kašt sas. Rupuné phabajēnge kašt sas. Somnakuné phabajēnge kašt sas. Pe sako kašt ugyancsak kasavé po bištajštār čiriklájá mužikālinas. Phēnel o raklo: 'Ejnje krāja tjo bāripe, but phirdém, de 'nke kasavó čí reslém.' Le krājeske nádjon fajlās kado.

Načól jek šon, džāl ānde o raklo: 'Krája tjo bāripe! Tji jek jak rōvel, āver assál. Phēn mange, sò j tjo bānāto.' 'Hšhō fiam', phēnel, 'muro bānāto bāró j. Kas me kamós, le štarvardēs taj oxtó šērēngo šārkānji rābolisārdās la.' 'Kón i kodí?' 'Hāt halgatín, máj phenó tuke. Bēš tēle, Árdjeliš

kívánságod, ott van, vidd el!"

A legény bement a tizenkettedik szobába. Ahogy a kard után nyúlt, magától a derekára repült. Odament a szemétdombhoz. Azt mondja neki a ló: "Árgyelis Miklóska, amikor az anyád méhében voltál, már akkor tudtam, hogy te leszel a gazdám. Dehát vezess ki a nagy erdőbe. Ott vágj ki száz nagy fát, Rakj belőle tüzet, vigyél oda a tűzhöz, a többit bízd rám." Fogta Árgyelis Miklóska, kivitte az erdőbe. Nagy tüzet rakott; odavitte. A ló megvárta, amíg az egész leparáztott. Amikor az egész leparáztott, mind befalta a tüzet. Amikor a legkisebb falat szikrát is felfalta, akkor megrázkódott, huszonnégy szárnyú táltos lóvá változott. Amikor a legény, Árgyelis Miklóska, meglátta, tisztára elkékölt. Azt mondja Árgyelis Miklósnak: "No gazdám, ülj fel a hátamra. Tudom, hová mégy. Dehát minden attól függ, hogy megtetszünk-e az Ólomfejű barátnak. Mert amikor a határába érkezünk, az Ólomfejű barátéba, kővé változunk. Minden attól függ, hogy megtetszünk-e majd neki."

Mennek, mennek, mendegélnek a fekete felhőkben. Amikor már kezdtek a határába érkezni, leszálltak az országútra és ott repültek. Amint megérkeztek a határra, amint általlépték, azonnal kőszoborrá változtak.

Egyszer csak az Ólomfejű barát kilovagol a határba. Ránéz a szoborra. "Ej, istenem - mondja, - Ötszáz esztendeje uralkodom itt, de még ilyen szép szobrot nem láttam." Mert köröskörül mindenfelé sok-sok szobor volt, de még egyet sem akart elevenen látni. De arra nagyon vágyott, hogy a legényt lássa. Előhúzott a csizmájából egy pálcát. Háromszor ráütött a legényre, és valódivá változott. Azt mondja a legénynek az Ólomfejű barát: "Ki vagy? Mi járatban vagy erre, mikor még a madár sem mer átrepülni a határomon?" "Felséges királyom, fiatal ember vagyok, világot próbálni indultam. Ez ellen nem lehet kifogásod." "Igazán nem tudod, hogy ki vagyok?" "Nem én, felséges királyom." "Látod ezeket a szobrokat? No, ide nézz, hogy milyen erőm van." Ráütött három szoborra. Mindegyik valódivá vált. De nyomban újra rájuk ütött. Megint csak visszaváltoztak szoborrá. Azt mondja a legénynek: "No látod, vitéz, ilyen az én erőm. De mivel fiatal, szép vagy, meghagyalak magamnál udvari bolondnak. Hátha hasznodat veszem valamikor." A legény azt mondja: "Köszönöm, felséges királyom." Azt mondja a legénynek: "De gyere, nézd meg a palotámat!" Amikor megérkeztek a palotába, a palota egy szarkalábon forgott. Réz almafák voltak benne. Ezüst almafák voltak benne. Arany almafák voltak benne. Mindegyik fán ugyanolyan huszonnégy madár muzsikált. A legény azt mondja: "Ejnye, felséges királyom, sokfelé jártam, de ilyent még nem értem." Ez nagyon tetszett a királynak.

Eltelik egy hónap, a legény bemegy: "Felséges királyom! Az egyik szemed sír, a másik nevet. Mondd meg, mi bánt?" "Hohó, fiam - mondja - nagy az én bánatom. Akit szerettem, elrabolta a negyvennyolc fejű sárkány."

Kiś Miklōška. Kan' ande tji dēj sanas, aba žanōs, hodj tu avēsa. Sava rakljas tu muntusārdān, pala kodī rōvel muri jāk. E kaver asāž pala kaste vī tjo Ilo dukhāl, de vī muro Ilo dukhāl, kas tū le bištajstārē šerenge šarkānjestar muntusārdān. Kattjī džanāp pa tu. Nō, so gindīs tu? Sar džanāsas te muntusārās la? Mange te džanēsa te anēs la, trīn hintōvi somnakunō lōvé dāp tu. Dē la či dāv tuke. Taj khērē šaj džas, ande tjo nīpo.' 'Na šun, krāja tjo bāripe. Kerāv jek hajōvo. De kasavō, hodj kon ēk kočak njo-mīna, andel felhōvuri te urāl. Kado gāta t' avla, atūnci kerāv somnakunē, djemāntōnca rubintōnca āvrī mārde šlāppi. De te kerēs v' anda mōrčate t' āvrī dištime. Atūnci šaj ke anō la tuke.'

Pa k sōn, kadal sa gāta sas. Kana gāta sas kadal sa, o raklō uradās pe oprē ande kereškedōvickone gādēnde. Bešlās ando hajōvo, taj urājlas. Džāl, džāl, mendegelijas. Kana reslās khotē, k' ō šarkānji, leski djis po tengēri sas. De somnakunō pōdo ingrelās āvrī pe šūki phū. Las o raklō, o hajōvo vezetisārdās angla kher. So e rakljī pa fejāstra āvrī dikhelas. Phēnel peske šarkānjēske: 'Dik kaj hajōvo! Katē sim aba dūj bērs, de 'nke hajōvo či dikhlēm akōrde. Sō j kado?' Lel o šarkānji, dikhel āvrī: 'Ō, kado bazārušī. Vārešo biknēl.' Phēnel e rakljī: 'Szivennek szép szerelme, muro rōm san tu. Mu^k kināv mange vārešo lestar. Mo tu hurē taknjošona, sō biknēs?' 'Kasavē čusōgi, šlāppi.' 'Andre an lé, sikāv le!' 'Dēhodj džan me tu-mēnde āndré!' De le raklēsko vast mīndig pe kočak si, hodj vārešo t' awla, njomī la taj urāl tar. Phēnel: 'Áv tú, vālastín so kamēs.' Phēnel e rakljī: 'Szivennek szép szerelme - te e rakljī pīnzārdās le Ārdjeliš Miklōškas - szivennek szép szerelme, tut bāri zōr si, bārō hatalmo sī tu. Čak či daravēs ma katar kodo phurō taknjošo, kajs' avēl paša tūte? Te tu šukār bārō zurālō san.' 'Džā-de, e fēne te xal tu, haj sō gindīs tu? Me daravāv tut?!' Kodolās e rakljī cipisārdās tēlé: 'Žukar phūre, mindj' āvav.'

Kodolāsa gelās tēlé. Sa^r reslās po hajōvo taj uštjadās, tēlé njomisārdās o raklō e kočak, mīg či le millīnguri kaso dĵorsan či džalas sar kana e rakljī po hajōvo bešlas; kasavō gyorsan uranas. Phēnel e rakljī: 'Szivennek szép szerelme, sar dikhlēm tu, mīndjār pīnzārdēm tu. T' avēs le Dēvlēstar mārdo, te na phenēsa, kaske ingrés ma.' 'Szivennek szép szerelme, halgatín pe ma, le Ōlomfejū barātōske. De kana žanō hodj mērāv, v' atūnci ingrav tu lestar. De kadī, tū si te d' žutīs ma ande kadī.' 'Sār ša^j džutīj tu me, szivennek szép szerelme?' 'Kodi jēk si ferī, hodj āvrī te džanēs, kaj inkrel pe leski zōr.' 'Háččak žanō, kadī kerāv.'

Kana reslē khērē, taj dikhlās o Ōlomfejū bārato, či žanlas le raklēs kāj te šōl. Phēnel: 'Ārdjeliš Kiś Miklōš, lāša daki čūci pīlan. Kadī me či tromājlemas te kerāv, so tú kerdan. Vī man si gōdji, d' aba tu tulhaladīs la.' Phēnel e rakljī lēske: 'Szivennek szép szerelme. Šelvar tjiri ronnjī sim, sar kodolē žungālē sōrnjetegōski.'

"Ki volt az?" "Hát hallgasd meg, majd elmondom. Új le, Árgyelis kis Miklóska. Amikor az anyádban voltál, már akkor tudtam, hogy jönni fogsz. Azért a lányért sír az egyik szemem, akit te megmentettél. A másik azért nevet, akiért a te szíved is fáj, de az én szívem is fáj, akit a huszonnégy fejű sárkánytól megmentettél. Ennyit tudok rólad. No, mit gondolsz? Hogyan tudnánk megmenteni? Ha el tudod hozni nekem, három hintó arany-pénzt adok neked, de öt nem adom neked. És hazamehetsz a tieidhez." "Na, ide hallgass, felséges királyom! Csináltass egy hajót. De olyat, hogy aki egy gombot megnyom rajta, a felhőkbe repüljön vele. Amikor az kész lesz, akkor csináltass gyémánttal, rubinttal kivert arany papucsokat. De csináltass bőrből is, kidíszítve. Akkor talán el tudom hozni neked."

Egy hónap múlva minden kész volt. Amikor minden kész volt, a legény felöltöztet kereskedő ruhába. Felült a hajóra, és elrepült. Megy, megy, mendégél, amikor odaért a sárkányhoz, a palotája a tengeren volt. De a arany híd vezetett ki a szárazföldre. Fogta a legény a hajót, a ház elé vezette. A lány éppen kinézett az ablakon. Odaszól a sárkánynak: "Nézd csak ezt a hajót! Már két éve itt vagyok, de még nem láttam hajót erre-felé. Mi ez?" A sárkány fogja magát, kinéz: "Ó, egy bazáros. Valamit árul." A lány azt mondja: "Szívemnek szép szerelme, a férjem vagy. Engedd meg, hogy vegyek tőle valamit. No te öreg taknyos, mit árulsz?" "Aféle csoszogót, papucsot." "Hozd be, mutasd!" "Dehogy megyek be hozzatok!" De a legény keze mindig a gombon van, hogy ha valami történik, megnyomja és elrepüljön. Azt mondja: "Gyere te; válassz, amit akarsz!" A lány azt mondja: "Szívemnek szép szerelme - mert a lány ráismert Árgyelis Miklóskára - szívemnek szép szerelme, nagy erőd, nagy hatalmad van. Csak nem féltesz ettől az öreg taknyostól? Hol van az tőled! Hiszen te szép, nagy, erős vagy!" "Eredj már, ugyan eredj, a fene egyen meg, hát mit gondolsz? Hogy én féltetek?" Ekkor a lány lekiáltott: "Várj, öreg, mindjárt jövök!"

Azzal lement. Amikor a hajóhoz ért és belépett, a legény lenyomta a gombot, amíg ezerszer olyan gyorsan nem ment, mint amikor a lány beült a hajóba; olyan gyorsan repültek. Azt mondja a lány: "Szívemnek szép szerelme, ahogy megláttalak, mindjárt rádismertem. De verjen meg az isten, ha nem mondd meg, kinek viszel." "Szívemnek szép szerelme, hallgass meg: az Ólomfejű barátoknak. De ha tudom, hogy meghalok, akkor is elhozlak tőle. De ebben neked is segítened kell." "Hogyan segíthetek, szívemnek szép szerelme?" "Csak az az egy van, hogy szedd ki belőle, hol tartja az erejét." "Hacsak tudom, megteszem."

Amikor hazaértek, és az Ólomfejű barát látta, azt se tudta, hová tegye a legényt. Azt mondja: "Árgyelis kis Miklós, jó anyatejet szoptál. Én nem mertem volna megtenni, amit te megtettél. Nekem is van eszem, de te már túltelez rajta." Azt mondja neki a lány: "Szívemnek szép szerelme,

No, načoľ le duj kūrke, jek šón, phenel o rakló la rakljake: 'Szivennek szép szerelme, katé j e rēme, te džanés ávri, kaj si leski zōr.' 'Hāt te džanó, vadj kana mēro, v' atunči ávri lav anda léste.' 'Sar phenla tuke vāreso, mindjā t' avés taj te phenés.' Áver djes: 'Szivennek szép szerelme - phenel e raklji - kamés ma?' 'Kamáv tu.' 'Nádjon kamés ma?' 'Tūke trají, tūke mērav.' 'Nohāt kana ánnjira kamés ma, atunči khānci titkolni-valóvo náj tu ángla ma. Kom peská romnjá kamél, kodo peská romnjá či xoxavél.' 'So kamés, szivennek szép szerelme?' 'Hāt kodo kamós te pušáv tutar, nádjon bāro hatalmó si tu, nádjon bāri zōr si tu, kaj inkrés tjí zōr, szivennek szép szerelme?' 'Hj!,' phenel. 'Kāj inkrav muri zōr? Ande pātósko šero.'

Žal detehāra e rakljí ka Míklōš: 'Szivennek szép szerelme, kodé phen-das, ho' llēski zōr ande pātósko šeró j.' 'Kodé tu na patjá leske. Mār ávri rupesa le pātósko šeró. Detehāra pāleinke puš lestar, apal atunči so phenla tuke.'

Ável khēr' o Ólomfejű bárato, vadászni sas. Diné pe tēlé rātjí, dikhél po pāto: 'Hōhō, szivennek szép szerelme, dikháv hodj kamés ma.' 'De či Ir-demlís la.' 'Sóstar phenés kadi, szivennek szép szerelme?' 'Te či phen-dan čačipe. Hēhē! Phen mang' ávri, kaj inkrés tji zōr? Te tu phenés hodj kamés ma, hajinke xoxavés ma? Phen mange, szivennek szép szerelme, kaj inkrés tjí zōr?' 'Hāt e fene te xal tu, ando padlóvesko maškar.'

Ável e detehāra, phenel e rakléske. 'Ná patjá leske, ža ándré, brilli-áncúnca, djēmántúnca mār ávri le padlóvesko maškar.' Ável khēr' o Ólom-fejű bárato, dikhél po padlóvo: 'Hēhē, tja dáke Dēvles! Dikháv hodj kamés ma.' 'Mé pāle dikháv hodj xoxavés ma. Sar lítezíj kadi /var.: kado/, szivennek szép szerelme, kaj kēdé xoxavés ma? Te na phenesa ávri o čačipe, mire khēr' ávesa, mundāram ma.' 'Xál e fene tja da, hāt ávri phenó tuke, te kodolá či kēdé či birín te xutjilen. Ande muri djis s' ek somnakunó halasztóvo. Ande kodo halasztóvo si ek pārní ráca. Ande kodí si trín ánré. Kon kodolá mundārla, taj le ánré opré phagela, atunči man zōr nāj aba. De kon xála la, még ví lake pōr, kodo kasó zurālo áwla, sar mē. No, szivennek szép szerelme, mēk san elēgedíme?' 'Mēk sim, szivennek szép szerelme.'

Ável e detehāra, o raklo íppen ando ístālóvo xaxavlas le grastén. Nāšél e raklji léste: 'Szivennek szép szerelme, mēk si, džanáv, kaj leski zōr.' 'No kaj si, phen sígo.' 'Ande leski djis si ek cinó halasztóvo somnakunó. Koté si ek ráca, de ná mudār la, még ví lako máj cinó pōr xa. Kasavó hatalmo, kasaj zōr áwla tu, sar les so si.' 'Las o rakló, sar jek díló nāšlás po halasztóvo. De katar e detehāra dž' ande rātjii žukárlas la ráca. De e ráca či kamél t' ável. Aba o rakló ballagij

százszorta inkább vagyok a te feleséged, mint azé a rusnya szörnyetegé."

No, eltelik két hét, egy hónap, azt mondja a legény a lánynak: "Szívemnek szép szerelme, itt az ideje, hogy kitudakold, hol van az ereje." "Hát ha tudom, vagy ha meghalok is, akkor is kiszedem belőle." "Ha mond valamit, mindjárt gyere és mondd el." Másnap: "Szívemnek szép szerelme - mondja neki a lány - szeretsz?" "Szeretlek." "Nagyon szeretsz?" "Neked élek, neked halok." "Nohát ha annyira szeretsz, akkor semmi titkolni-valód sincs előttem. Aki a feleségét szereti, az nem hazudik a feleségének." "Mit akarsz, szívemnek szép szerelme?" "Hát azt szeretném megkérdezni tőled, nagyon nagy a hatalmad, nagyon nagy az erőd, hol tartod az erődöt, szívemnek szép szerelme?" "Hm! - mondja. - Hogy hol tartom az erődöt? Az ágy fejében."

Megy a lány reggel Miklóshoz: "Szívemnek szép szerelme, úgy mondta, hogy az ágy fejében van az ereje." "Ne hidd el neki. Verd ki ezüsttel az ágy fejét. Reggel megint kérdezd meg tőle, majd akkor mit fog mondani!"

Hazajön az Ólomfejű barát, vadászni volt. Este lefeküdtek. Ránéz az ágyra: "Hohó, szívemnek szép szerelme! Látom, hogy szeretsz." "De nem érdekelled meg!" "Miért mondd, szívemnek szép szerelme?" "Mert nem mondtál igazat. Hohó! Mondd meg, hol tartod az erődöt? Mert azt mondd, hogy szeretsz, és még hazudsz nekem? Mondd meg, szívemnek szép szerelme, hol tartod az erődöt?" "Hát, hogy a fene enne meg, a padló hasadékában."

Reggel elmondja a legénynek. "Ne higgy neki. Menj be, verd ki a padló hasadékát briliánszal, gyémánttal!" Hazajön az Ólomfejű barát, ránéz a padlóra. "Hohó, az anyád istenit! Látom, hogy szeretsz." "Én meg látom, hogy becsapsz. Hogy létezik ez, szívemnek szép szerelme, hogy így hazudozol nekem? Ha nem mondd meg az igazat, mire hazajössz, megölmöm magam." "Fene egye meg az anyádat, hát megmondom, mert azt úgysem tudják megfogni. A palotámban van egy arany halastó. Abban a halasóban van egy fehér kacsa. Abban van három tojás. Aki azt megéli, és a tojásokat feltöri, akkor már nem lesz eröm. De aki megeszi, még a tollát is, az olyan erős lesz, mint én. No, szívemnek szép szerelme, meg vagy elégedve?" "Meg vagyok, szívemnek szép szerelme."

Reggel a legény éppen az istállóban etette a lovakat. Odafut hozzá a lány: "Szívemnek szép szerelme, megvan! Tudom, hol van az ereje." "No hol van? Mondd gyorsan!" "A palotájában van egy kis arany halastó. Ott van egy kacsa. De ne öld meg; még a legkisebb tollát is add meg. Olyan hatalmad, olyan erőd lesz, mint most neki." Fogta magát a legény, mint egy őrült rohant a halastóhoz. De reggeltől estig várt a kacsára. De a kacsa nem akar jönni. A legény már hazafelé ballag. Hát egyszer csak

khêre fele. So fəri jôkhar budjborêkolî o pâji. Del opré e rāca. Sar opré das e rāca, o raklo mîndjâ pâla la xuklas. Kapisârdâs la rāca. Jôkharsa lako sêro dîndaldâs tēle. Sârso sas, anda pâji ċ' âvri ċ' avilas, khôte xalâs la. Sârso xalas le trin ânre, sode sobruri sas, sa opré dzuvindile le sobruri.

Abâ ordîtij o Ôlomfejû barâto. Phenel o Ôlomfejû barâto: 'Ârdjilin Kiš Miklôška, so džanes le Dêvlês, muro barvalipé, la krajâskînja tuke dav. Fəri kodo jek pôr, so si ande tjo vâst, kodô de mange. Atunçi ċi mēra'. De te na dēsa les, vî kodo te xasa, âzonnâl mēraw.' 'Dik kodole bute manušen, koj šukâr hîrešonê vitēzon, koj bute šavoren, ternê romōrâ, kodolên tu ċi sunusârdân, atunçi me tut te sunuj? Tu si te mēres, hâ kames hâ na.' Kodolâs' o raklô las vî kodo pôr taj xalâs vî kodo. Sar tēlê nakhadâs les, o Ôlomfejû barâto prahôske kerdjilas. Kodolâsa o raklô bešlâs pe pesko grâst, las la rakljâ, urâjle opré. Sar opré urâjle, kodik /!// bâri djîs, kodo hatâro, tengeri kerdjilas.

Reslê khêre ka krâj, kaj la rakljâko dad. Kana dikhlâs o krâj peska rakljâ taj le raklês, phenâs leske: 'Tuke dam muri vadjôni, dešeftâ themengo krâj sim, m' ab' akânîk tēlê phenâv pa kraipé. Tu ternô, zurâlo, hîrešo vitēzi san, tut illetij o krajipé. Te me vî kête nasvâlô phurô sim. Tehâra avla tjo koronâzâši, együttal vî tjo etev.'

Dinê pe tēle, diklâs o raklo ek sùnô. Detehâra uštjile opré. 'Muro dad, akhar vî le Burkuš kirâjes.' 'Dêhodj akharaw les.' 'Sostar?' 'Xôljate sim lesa.' 'Sostar san xôljate?' 'Te vî voj dešeftâ themengo kraj si, taj voj prassapê nârdâs anda mânde.' 'Naj bâjo, ipen kadô kâ nâv pâlpâle te daw leske.' 'Kêdê te si, atunçi akharavâv les.'

Nô, torđjol o etev, xân, pên, mulatîn. So fəri jôkhar uštjêl opré o Burkuš kirâji. Phenel: 'Nô, kon žanêl ekhâvrêske maj bâro vîcco te phenên?' Phenel o njêvo krâj: 'Kezdîn la tu, Burkuš kirâjîna!' 'Mištô j, njêve krajâ.' Las o Burkuš kirâji, phenel: 'Krajâ tjo bârîpe, tut si kathê trin âlaturi. Jek rûv si tu, jek žukêl si tu, jek mûca si tu. Jek kasô hîrešo vitēzi krâj sostar si âlatselîitôvo?' Phenel o ternô kraj: 'Hôhô, Burkuš kirâjîna, kado khânçi naj.' Phenel o raklo /var.: o ternô kraj/: 'Fogagyunk te Burkuš király, te fattyu gyerek vagy.' Phenel o Burkuš kirâji, malavêl pe j mesâja: 'Sar tronâs tu kasavâ te phenês nânse?' 'Me ândrê bizonjîti tuke.' 'No te na phenêsa sâr, - -' 'Tunçi kado ũzenij tuke: pûš katar tji dej.' 'Âzonnâl anadâs peska dâ: 'Mûri îrâzo dej! Čacês si-e kodo, hodj me fattjôvîcco raklô sim?' 'Mit bi-zony muro raklo, naj ladžavo, kêdê phirdem tusa.' Kodolâsa las o Burkuš kirâji, xoljârîlas, kapisârdâs e môl taj pilâs anda la. Phenel o raklo:

bugyborékol a víz. Felbukkan a kacsa. Ahogy a kacsa felbukkant, a legény mindjárt utána ugrott. Elkapta a kacsát. Egyszerre leharapta a fejét. Úgy, ahogy volt, ki se jött a vízből, ott ette meg. Ahogy a három tojást megette, valahány szobor volt, minden szobor megelevenedett.

Már ordít az Ólomfejű barát. Azt mondja az Ólomfejű barát: "Árgyillis kis Miklóska, ha istent ismersz, a vagyonomat, a királylányt neked adom. Csak azt az egy tollat, amelyik a kezében van, azt add ide. Akkor nem halok meg. De ha nem adod ide, ha azt is megeszed, azonnal meghalok."

"Nézd ezt a sok embert, ezeket a szép, híres vitézeket, ezt a sok legényt, fiatal embert, ezeket te nem sajnáltad, most én sajnáljalak? Meg kell halnod, ha akarod, ha nem!" Ezzel a legény azt a tollat is fogta és megette. Ahogy lenyelte, az Ólomfejű barát porrá vált. Ekkor a legény felült a lovára, fogta a lányt, felrepültek. Ahogy felrepültek, az a nagy palota, az a határ tengerré változott.

Hazaérkeztek a királyhoz, a lány apjához. Amikor a király meglátta a lányát meg a legényt, azt mondta neki: "Neked adom a vagyonomat. Tizenhét ország királya vagyok. Én most már lemondok a királyságról. Te fiatal, erős, híres vitéz vagy, téged illet a királtság. Mert én úgyszólván beteg, öreg vagyok. Holnap lesz a koronázásod, s egyúttal a lakodalmad is."

Lefeküdtek. A legény álmot látott. Reggel felkeltek. "Apám, hívd meg a Burkus királyt is!" "Dehogy hívom!" "Miért?" "Haragban vagyok vele." "Miért vagy haragban?" "Mert ő is tizenhét ország királya. És ő gúnyt űzött belőlem." "Nem baj; éppen azt akarom visszaadni neki." "Ha így van, akkor meghívatom."

No, áll a lakzi, esznek-isznak, mulatnak. Egyszer csak feláll a Burkus király. Azt mondja: "No, ki tud nagyobb viccet mondani a másoknak?" Az új király azt mondja: "Kezdd te, Burkus király!" Fogja magát a Burkus király, azt mondja: "Felséges királyom, három állatod van itt. Van egy farkasod, van egy kutyád, van egy macskád. Egy ilyen híres vitéz király miért csap fel állatszeliidítőnek?" A fiatal király azt mondja: "Hohó, Burkus király, ez még semmi!" Azt mondja a fiatal király: "Fogadjunk, te Burkus király, te fattyú gyerek vagy." Azt mondja a Burkus király, az asztalra csap: "Hogy mersz ilyet mondani nekem?" "Bebizonyítom neked." "No, ha nem mondd meg, hogyan..." "Akkor azt üzenem neked: kérdezd meg az anyádtól." Azonnal odahozatta az anyját: "Drága anyám! Igaz-e az, hogy fattyú gyerek vagyok?" "Hát bizony, fiam, nem szégyen az, így jártam veled." Erre a Burkus király megmérgeződött, felkapta a bort, és ivott belőle. Azt mondja a legény: "Fogadjunk, Burkus király, embervért ittál abban

'Pogaggyunk Bürkuš kirājina, manusāno rāt pilān anda kodi mol.' Malavel pāle pe mesaža: 'Sar phenēs tu kasavē?' 'Puš katar o čapoši.' Akharēn le čapošēs. Pušēl o Bürkuš kirāji: 'Te na phenēsa čapošīna, čācēs manušāno rāt si ande kadi mol, tēlē fejezīj tu.' 'Kraja tjo bāripe, sarso sidjāros te čapolīj, kate kikiļjilas muro nāj taj oprē šindas o mās, andrē čōpōgisārdas ande mol.' Las e mol, šindās la kaj e phuv. Ando kīno thūt pilas. Phēnel o krāj, o raklo: 'Pogaggyunk te Bürkuš kirāly, abba tejbe /var.: ande kodi thūd/ žuljāno thut si.' Akhārde la teješkīnja: 'Te na phenēsa āvrī, hodj sī-e ande kadi thūd žuljāno thud, tēlē fejezīj tu.' 'Hāt kraja tjo bāripe, nādjon sidjārōs, sarso sōptatījas o cinō šāvōrō, anda lesko nūj andē čōpōgisārdas ande vēdra.' Kodolās' o Bürkuš kirāji oprē uštjilas taj vī muklas le khote. 'Brīva, brīva, te trajī o njevo krāj!'

Xānas pēnas; te na mūlē, v' ādjes trajin.

3.

Sas kaj nās, ek čōrrō raklō. Mūlās leski dēj, lesko dād; hāt sō kerl' o raklō, indulisārdas mendegēlni. Džāl o raklo akānak, mendegēlīj, resēl k' ek rōppantōtto vēš, džāl pe leste vēgig. So arak^hlē eš gāv. So dikhēl o raklo, kodo gāv, s' ando djāso. Džāl and^r o raklō kaj phurī gāži. 'Muri phuri dēj, so žanēs e Dēvlēs, štārvardeš taj pānž bōrs /var.: bērs/ mīndīg mendegēlīj. Muri phuri dēj, so žanēs e Dēvlēs, dē ma 'k kūčl pāji.' 'Hej fiam - phenel - so sī khate ek xajīng, o štārvardešē ššōrēngo šār-kānji tēlē xutjildas e xajīng. Taj phendas o šār-kānji, atunči del trī hōriōva pāji, kana e krajēski nāj šukārē raklja anēn leske.' Nō, lel o raklō taj gindīj pe. Avēl akānak e rātjī, sō kerl' akānak o raklō, kaj sōula. 'Phēnēl a phura gāžake: 'So žanēs e Dēvlēs, pala mištjipe mištjipe azukāres, dē ma 'k rātjako sālāši.' 'O muro raklo - phenel - szivessen daw tu, nā jek djes, šaj bešēs örökkén kate mande; úgyis korkōri sim.' 'Nó - phenel o raklo - nāis tuke muri phuri dēj.' Taj dēl pe tāj' o raklo. Taj dikhēl ek sūnō o raklō, te džāl ande murmūnci: 'Ža ande murmūnci

a borban." Megint az asztalra csap: "Hogy mondhatasz ilyet?" "Kérdezd meg a csapostól!" Hivatják a csapost. A Burkus király megkérdezi: "Ha meg nem mondod, te csapos, hogy csakugyan esbervér van-e ebben a borban, lefejeztetlek!" "Felséges királyom, miközben siettem a csapolással, odaszorult az ujjam, és felhasadt a hús, belecsöpögött a borba." Fogta a bort, földhöz vágta. Kínjában tejet ivott. Azt mondja a király, a legény: "Fogadjunk, te Burkus király, abban a tejben asszonytej van." Hivatták a tejesasszonyt: "Ha meg nem mondod, hogy van-e ebben a tejben asszonytej, lefejeztetlek!" "Hát, felséges királyom, nagyon siettem, amikor a kisgyereket szoptattam; a szájából belecsöpögött a vödörbe." Erre a Burkus király felállt és otthagya őket. "Éljen, éljen az új király!"

Ettek-ittak; ha meg nem haltak, ma is élnek.

3.

Bátor Jancsika

Volt, hol nem volt, egy szegény fiú. Meghalt az anyja, az apja. Hát mitévő legyen a fiú, elindult mendegélni. Most megy a fiú, mendegál, egy roppant erdőbe érkezik. Végigmegy rajta. Mit talál? egy falut. Mit lát a fiú? hogy az egész falu gyászban van. Bemegy a fiú egy öregasszonyhoz: "Öreganyám, ha istent ismersz, negyvenöt éve mindig mendegélek. Öreganyám, ha istent ismersz, adj egy csupor vizet!" "Hej, fiam - mondja - hát van itt egy kút, a negyvenfejű sárkány lefoglalta a kutat. És azt mondta a sárkány, hogy akkor ad három hordó vizet, ha elviszik neki a király legszebbik lányát." No, fogja magát a legény, gondolkodik. Most eljön az este. Mitévő legyen most a legény? Hol aludjon? Azt mondja az öregasszonynak: "Ha istent ismersz, jöttet helyébe jót vársz, adj szálást egy éjszakára!" "Ó, fiam - mondja - szívesen adok, nemhogy egy napra, örökre itt lakhatsz nálam; úgysis egyedül vagyok." "No - mondja a fiú - köszönöm, öreganyám." És lefekszik a fiú.

És álmot lát a fiú, hogy menjen ki a temetőbe: "Menj ki a temetőbe,

taj sōu kut' ek rātjī. Taj kan' e dešuduj čāsuri talauna, atunči lé taj i' andé kako širo andé, upré iskirimé: kon khat^é avél, kodolésko šero khute náj, kajso si.' Taj djinavél o raklo e krípta. Taj gindíj p' o raklo: aba dōpaš po jek si, taj čí žan /! / and' o raklo. Dikhél jekharsa ek sūno grast, taj phenél leske: 'Jančika! Kana anti tji deš cinó máksémo sanas, atunči džanos aba, hodj tusa awla ma but ginduri taj báro bājo.' No, léł o raklo taj xuttjel ande krípta. Taj só dikhél andé, ek kárdo somnakunó, čorré ratvālé gāda. Taj léł akānak o raklo, kapíl 'pr' o kárdo, te šūjjeíl tēle ži kaj čangá ande phuv; kasavó zurālo kerdjilas. Taj lás upré v' é gāda, mindjān somnakunó kerdjilas. No, taj léł taj xuttjel āvri o raklo anta krípta.

Ata hajnalodín, taj indulí khēre kaj phurí gādži. Džal andé: 'Na muri deš, me žāv tar kaj o kraj bērešeske.' Indulíj o raklo taj žal andré ka o kraj. 'Dēvlésa arakhāv tu, krāja tjo bāripe.' 'O Dēl andás tu. Mi já-ratba san?' 'Pōlséges krāja tjo bāripe, so žanés e Dēvlés, lé m^a andé tute vāreso bütjti te kerāv, esetleg bērešeske.' 'Nò - phenel lesk' o kraj - mištó j, andé lāv tu bērešeske.' Žal kāver djes detehāra bütjti te kerel. Taj léł: 'Krāja tjo bāripe! Awlas ma tusa jek vōrba. Hájkam biríjas me te žutíj pe tu inke vāreso.' 'So kames tu čorré kočišína?' 'Sundém, hodj o šārkānji xutjildás e xajíng tēlé, taj fari atunči del āvri trín hordōva pājí, kana tjira māj šukārā ráklja khoté des.' Nò, taj čí vōrbindás lesa māj but o raklo. Fendás leske: 'Či džanés tu khañči te žutís pe kato.'

Avél kāver djes. Léł o rakló, só šunél, hodj o kraj khuté das peska taj šukārā rakljá pe trín hordōva pājí. No, taj šunél kad' o raklo, džal ka kraj, manžél léstar šové žuklén. No, fene^l lesk' o kraj: 'Čorré kočišína! Só kames tu kodole šové žuklénca?' 'Džāv hájkam mentíja inke tja rakljá.' Táj del les šové žuklén.

Sò, kōzeledíj pa 'k čāsuri tela j rātjī. Taj indulíj tar o raklo ka šārkānji. Taj resél khuté. Phen^{el} lesk' o šārkānji: 'Jančika! Kan' ande tji deš džugōvo sanas, atunči džanos aba, ho sí te mārām ma tusa.' Phenel o šārkānji: 'Ōlre vazy karra vazy birokra?' Phenel o raklo: 'Ōlre.' Birkōzín akānak, šínél e raklės o šārkānji ž' ande čhangá. Te xuttjel upr' o raklo, kapíj les taj šínél les ži ando phíko. Xuttjel upr' o šārkānji, phenel leske: 'Jančika! Kardra am manca!' 'Kurraw tja korra da!' Xápp āvri o xānró o raklo; taj kapíj āvri o šārkānji pesko xānró. Pārbajozíj akānak o raklo e šārkānjésa. Trín djes, trín rātja, trín māšod-minúturi taj trín percuri mindíg mārén pe. Či birinè jekxāvesa /var.: jekrāvresá/. Léł o raklo, taj pēlās tar o šārkānji. Kēdē kíkídás les, das ande xār taj pēlās tar. Xápp les, taj šínél tēlé leske jókkharsa štār šéré. Sarso šingrél o raklo leske šéré tēlé, kēdē xuttjen leske

és töltö ott egy éjszakát. És amikor elüti a tizenkettőt, akkor menj be abba a sírba, amelyekre ki van írva: aki idejön, annak a feje nem marad ott, ahol van." A fiú olvassa a kriptát, és elgondolkozik: már fél egy van. És nem megy be a fiú. Egyszer csak meglát egy szürke lovat, és azt mondja neki [a ló]: "Jancsika! Amikor anyádban kis mákszem voltál, már akkor tudtam, hogy sok gondom és nagy bajom lesz veled!" No, fogja magát a fiú, és beugrik a kriptába. És mit lát bent? Egy arany kardot, ócska véres ruhát. Fogja magát a fiú, a kard után kap, és térdig süllyed a földbe: olyan erős lett tőle. Magára vette a ruhát: mindjárt arannyá változott. No, ekkor aztán kiugrik a kriptából a fiú.

Már hajnalodik. Hazaindul az öregasszonyhoz. Bemegy: "No anyám, én elmegyek a királyhoz béresnek." Elindul a legény, bemegy a királyhoz: "Adjon isten, felséges királyom." "Isten hozott. Mi járatban vagy?" "Felséges királyi felséged, ha istent ismersz, vedd fel magadhoz valami munkára; esetleg béresnek." "No - mondja neki a király - jól van, felveszlek béresnek." Másnap reggel elindul dolgozni. És azt mondja: "Felséges királyom! Beszédem lenne veled! Háttha még segítségedre tudnék lenni valamiben!" "Mit akarsz, te szegény kocsis?" "Hallottam, hogy a sárkány elfoglalta a kutat, és csak akkor ad három hordó vizet, ha odaadod a legszebbik lányodat." Többet nem is mondott a legény. Azt mondta neki erre: "Úgysem tudsz te ezen segíteni."

Másnap aztán azt hallja a legény, hogy a király odaadta a legszebbik lányát három hordó vízért. No, meghallja ezt a legény, bemegy a királyhoz, kér tőle hat kutyát. No, a király azt mondja neki: "Szegény kocsis! Mit akarsz azzal a hat kutyával?" "Megyek, háttha mégis meg tudom menteni a lányodat." És ad neki hat kutyát.

No, egy óra múlva esteledik. A legény elindul a sárkányhoz odaér. Azt mondja neki a sárkány: "Jancsika! Amikor az anyádban dugó voltál, már akkor tudtam, hogy meg kell mérköznöm veled." Azt mondja a sárkány: "Ölre vagy karra vagy birokra?" Azt mondja a legény: "Ölre." Ekkor birkóznak. A sárkány bevágja a legényt térdig. A legény meg kiugrik, elkapja és bevágja vállig. Kiugrik a sárkány, azt mondja neki: "Jancsika! Kardra gyere velem!" "...m a vak anyádat!" Kirántja a legény a kardját; kirántja a kardját a sárkány is. Ekkor a legény párbafozik a sárkánnyal. Három nap, három éjjel, három másodpercig és három percig mindig viaskodnak. Nem bírtak egymással. Nekiveselkedik a legény - és a sárkány elesett. Úgy megszoritotta, árokba lépett és elesett. Elkapja és egyszerre négy fejét levágja. Ahogy levágta a fejét a legény, ugyanúgy visszaugrik a fej a helyére. Gondol egyet a legény, eszébe jut, azt mondja magában a legény: "Ó - mondja - van még nekem hat kutyám." És füttyent nekik a

pálpále. Taj gindíj p' o rakló jek, dél ande leski gödji, phenel magába o raklo: 'O - fenel - inke man sí šou žukela.' Taj futjúlíj leng' o raklo. Taj nāšen khuté leste. Sarso šingrél leske šere tēlé, šarkānjéske, kēdē xān le žukelá. No, taj vēgzíj les' o raklo.

Sarso vēgzíj lesa, sabadulisājlas upré e krajéski māj phuri raklji. Taj v' ó páji, v' ó gav upré sabadulisājlas. Taj bišavél khéré la rakljá. Xutjildás lako žepkendóvo, taj šindás les dópaš. Xutjildás ví laki angrústji, taj ví kodí phanglás dópaš. Ande posotji šutás la taj indulisártás tar tovább, lúma te zumavél /var.: kalandozni/.

Džal akānak o raklo, mendegelij pále hetethét országon túl, ande káver gáv, kaj e krajéski māj phuri raklji /corr.: e középösvo/. Štarvardés taj šó^u ōriáša tēlé xutjildé la. No, o raklo resél ando gáv āndé. Džal ānd' and' e' khēr, ugyancsa ka 'k phurí gāží. No, taj pušél o raklo, hodj kadal štarvardés taj šó^u ōriáša káj tartōzkodín? 'Hāt - fenél e phurí gāží - fiacskám - phenel - bezéx anda tu, šukār, ternó san. Ke kon megközelítín le, egybül štarvardés taj šó fele šingrén les.' Nū, taj madjarāzíj e phurí gāží: 'Ande kasavés reppentenéšo vēš khuté si ek kaštēja, taj khuté si hetethét országon túl e krajéski šukār raklji.' No, o raklo sōvél kaj phurí gāží ek rātji. Lél pe detehāra pānzé časōngo taj indulíj tar ande kodó bāro vēš, kájšo štarvardés taj štar ōriáša j /var.: sí/. Taj žal o raklo pe pesko sūnro grast. Jokkharsa taj kōzeledíj karing e ōriáša. Lél o raklo, taj žal ānde lénde: 'Baxtalí detehāra te dél o Dēl.' 'O Dēl andás tu, Jāncika. Só kames, Jāncika? Maškar ané karés t' ašés?' Fenel o raklo: 'Persze hogy tu-ménca karav t' ašáv.' Taj phenel o raklo: 'E krajéski raklji káj í?' 'Etalí ande trito sōpa j.' Na, so kerlá o raklo. Avél pe les e rātji. So taj indulín tar te čorén k' o pápo. Fenél o raklo lengè: 'Kathé fidjelin! Sakokaj me t' avó o angrunó.' Mindjān chipin: 'Jó van, mištó j, mištó j.' Taj indulín tar ka o pápo. Nohāt, taj džal o rakl^o āndé angrunéske. Žal ānd' o raklo ando pájzo taj zāri ānd' o vučár taj kerél e' xíβ paša vudār. Kasavi xíβ kerdas, hodj káj ek manúš réslas āndé. Futjúlíj lenge taj fenél lenge, egyenként t' avén āndé. Taj uštjavél āndé [i.e., a vezér] taj pīzdel ānde pesko šero pa xíβ. Xápp ávri o raklo o xānró taj šikél tēlé lesko šero. Taj futjúlí e kávréske. Ugy-hogy elég az hozzá, štarvardés taj šové ššērēnge ōriášēn sá mudārdás le.

Taj lél taj žal pálpále ando vēš pala raklji. No, xápp a rakljá, taj bešaljārél la pe pesko grast taj žán āndé kaj e xānrálé. Taj vëndás e xānrálēnge, hodj kadala rakljá kattji bāntōdāši t' áwla, atúnči tumé felelín anda kaí raklji.

Lél o raklo, džal pálpāl' ando vēš, taj zārij tēlé [i.e., a házat].

legény. És odafutnak hozzá. Ahogy levágja egy-egy fejét - a sárkány fejét, - a kutyák rögtön megeszik. No, végez vele a legény.

Amint végzett vele, felszabadult a király legöregebb lánya. És a víz is, a falu is felszabadult. És hazaküldi a lányt. Fogta a lány zsebkenőjét, és kettészakította. Fogta a gyűrűjét is, azt is kettétörte. Zsebetette, és indult tovább világot próbálni, kalandozni.

No, akkor megint megy a legény, mendegél hetedhét országon túl, egy másik faluba, a király középső lányához. Negyvenhat óriás tartotta fogóságban. No, a legény megérkezik a faluba. Bemegy egy házba, ugyancsak egy öregasszonyhoz. No, megkérdezi a legény, hogy hol tartózkodik az a negyvenhat óriás? "Hát - mondja a öregasszony - fiacskám - mondja, - kár érted, szép vagy, fiatal vagy. Mert aki megközelíti őket, egyből negyvenhat fele vágják." No, elmagyarázza az öregasszony: "Ebben meg ebben a rettenetes nagy erdőben van egy kastély. Ott van, hetedhét országon túl, a király szép lánya." No, a legény az öregasszonynál alszik egy éjszaka. Reggel öt órakor fogja magát és elindul abba a nagy erdőbe, ahol a negyvenhat óriás van. Megy a legény a sűrű lován, egyszer csak közeledik az óriások felé. No, a legény bemegy hozzájuk: "Szerencsés jó reggelt adjon isten!" "Isten hozott, Jancsika! Mit akarsz, Jancsika? Közöttünk akarsz maradni?" Azt mondja a legény: "Persze hogy veletek akarok maradni!" És azt mondja a legény: "Hol van a királylány?" "Itte, a harmadik szobában van." Na, mitévő legyen a legény? Rájukesteledik. Hát, elindulnak meglopni a papot. Azt mondja nekik a legény: "Ide figyeljetek! Mindenütt én legyek az első!" Mindjárt kiabálnak: "Rendben van, jól van, jól van!" És elindulnak a paphoz. Nohát, a legény megy be elsőnek. Bemegy a legény a spájzba, és bezárja az ajtót, és lyukat csinál az ajtó mellett. Olyan lyukat csinált, hogy egy ember fért be rajta. Fűtül nekik, és azt mondja nekik, hogy egyenként jöjjenek be. És a vezér belép, és bedugja a fejét a lyukon. A legény kirántja a kardját, és levágja a fejét. És fűtül a következőnek. Úgyhogy elég az hozzá, mind a negyvenhat fejű /1/ óriást megölte.

Ezután visszamegy az erdőbe a lányért. No, fogja a lányt és felülteti a lovára, és bemennek a rendőrökhöz. És azt mondta a rendőröknek, hogy ha ennek a lánynak valami bántódása lesz, akkor ti feleltek ezért a lányért.

Fogja magát a legény, visszamegy az erdőbe, és bezárja a házat.

/Sás andé štār vadj pānž vurdoná somnakáj./ Xúttjel o raklo pe pesko grást taj indulíj tar a harmadik részbe. Pāle mendegelíj o raklo hetethét országon túl, túl a hegyeken, ahol só, kenyér nem terem /var.: kaj mánró taj lón cí bárol/. Vāgtatíj o raklo akānak. Sò, žal ānd' o raklo ande kírcma. Mangel peske āvrí ek litéro mól. De ná mol sás kodí, hanem mérego sas. Lél o raklo, dikhél pe les, φenél e bengeske o raklo: 'Aba rātj, dešudúj časo j.' Maladás o časo. Džal khoté lest' o beng. Phenel lesk' o bēng: 'Jánčika! Tusa inké čí kheldém šoha bištajjék.' Phenel o raklo: 'Nyugottan! Bēs tēlé paša mesálja!' Phenel léske: 'Vārésó te xán an!' Lél o rakló, žal āndé lésa and' ek külön szoba. 'Nó - phenel lesk' o raklo - āš khaté, mindj^a avāw, anāv ek cerrá xābén t' ek cerra mól ta ví rātjja.' Gelás tar o raklo, taj kidel ek gōno barrá. Džal ande bót' o raklo peske taj kinél peske e^k gōno ākhorá. Džal ande kírcima, mangél ek hordóvo mól taj ek hordóvo rātjja. Džal ka feštékéši taj kinél leske ek hordóvo lūkkóvo. Taj džal palpāl' o raklo leste, ka bēng. Taj φenél leske: 'Na, reslan, Jánčika?' 'Reslém, kuraw tja korrá da.' Tēlé bešen ka mesája, taj xutlén te khelén pe bištajjék. Njeríj lestar o raklo akānak. O rakló xal o ākhor. Njeríj lestar akānak o bēng /khatar o raklo/ taj del khuté e kkavičuri. Ropogtati o bēng akānak. 'Jánčika - phenel - dé lášo xābén dam ma, kēdé ropogtatíj le, sár kana manušéske kokala rāgijas.' Kēdé hodj aba trušājlas o beng. Phenel lesk' o raklo: 'Vī te pēs kames?' Taj del khut' o hordóvo léske o raklo, o lūkkóvo. So pel anda lūkkóvo o beng. 'Jáj Jánčika, dé lášo italo zúrālo pes tu.' Njerisārdás lestar sáko fēlo, xaxadás lesa e barrá, piadás lesa o hordóvo lūkkóvo. No, taj bašol o časo trín časuri. Taj indulíj tar o rakló tovább pal' e krajéski rakljí. Džal o raklo akānak, sidjārel, taj resél ando gāv o raklo. No, taj lél o raklo, úgyhogy mentisārdás ví kodola rakljá. Anél v' é tritoná rakljá palpāle.

Nohāt, palpāle gelás o raklo, hetethét országon túl, túl az óce-
rencián is túl, kaj e máj phurá rakljáki paluní phen si. Taj resín ando gāv ānde. No, lé¹ le [la?] taj žal ānd' o raklo ka le xānrāle. Pušé¹ lendar: 'No, káj i e krajéski rakljí?' 'Jánčika - phenel leske o xānrālo - khaté j e krajéski rakljí akhetall.' Sarso dikhlé pe e duj phenjá, egybul jekhāvske xokliné, rōnas pe jekhāvéste, lošānas pe jekhāvéste /var.: jekrāvéste/. Taj lél o rakló taj žal tar lénca.

Taj só dikhel po fálo, āvrí iskirimé: 'Kadalés taj kadalés táj kodoles vítēzos, kēdé taj kēdé dičól āvrí, kon araklá les, egybul te šurgetí les.' Taj malavél t' assār o raklo. Lél o raklo taj žal palpāle kájso o bót somnakáj sí. Phuterás upr' o vudār, andás āvrí o bót somnakáj, taj indulisájlas útnak e krajéske dūjé rakljánca po dūjto hetethét országon túl, túl a hegyeken, túl a tengeren, p' ek hajšvo indulisájle kaj o kraj kaj e

/Négy vagy öt szekér arany volt benne./ A legény felpattan a lovára, és elindul a harmadik részbe. Megint mendegél a legény hetedhét országon túl, túl a hegyeken, ahol só, kenyér nem terem. Most a legény vágat. Bemegy a legény a kocsmába. Rendel magának egy liter bort. De az nem bor volt, hanem méreg volt. Fogja a legény, nézi. Azt mondja az ördögnek a legény: "Már éjszaka van, tizenkét óra." Az óra ütött. Az ördög odamegy hozzá: "Jancsikal Veled még sohasem játszottam huszonegyet." A legény azt mondja: "Nyugodtani Ül le az asztalhoz!" Azt mondja neki: "Hozz valamit enni!" Fogja magát a fiú, bemegy vele egy külön szobába. "No - mondja neki a fiú - maradj itt, mindjárt jövök, hozok egy kevés ételt meg egy kevés bort meg pálinkát is." A fiú kiment és szedett egy zsák követ. Elmegy a fiú a boltba, és vesz magának egy zsák diót. Elmegy a kocsmába, és rendel egy hordó bort meg egy hordó pálinkát. Elmegy a festékeshez, és vesz neki egy hordó lúgkövet. És visszamegy hozzá a fiú, az ördöghöz. Azt mondja neki: "Na, megérkeztél, Jancsika?" "Megérkeztem, ...m a vak anyádat!" Leülnek az asztalhoz, és hozzáfognak huszonegyezni. Most a legény nyer tőle. A legény diót eszik. Most az ördög nyer tőle [a fiútól], és az kavicsot ad neki. Most az ördög ropogtatja: "Janosika - mondja - de jó ételt adtál! Úgy ropogtatom, mint mikor embercsontot rágok." Úgyhogy már megszomjazott az ördög. Azt mondja neki a legény: "Inni is akarsz?" És odaadja neki a hordót, a lúgkövet. Az ördög iszik a lúgköből. "Jaj, Jancsika, de jó erős italt iszol!" Elnyert tőle mindent, megetette vele a követ, megittatta vele a hordó lúgkövet. No, az óra hármat üt. A legény tovább indul a királylányért. Most a legény megy, siet, és megérkezik a faluba. No, fogja magát a legény, úgyhogy azt a lányt is megmentette. Visszahozza a harmadik lányt is.

Nohát, a legény visszatért, hetedhét országon túl, túl az óperencián is túl, ahol a legidősebb lány következő húga van. Megérkeznek a faluba. No, a legény bemegy vele a rendőrökhöz. Megkérdezi tőlük: "No, hol van a királylány?" "Jancsika - mondja neki a rendőr - itt a királylány, itt van el" Ahogy a két testvér meglátta egymást, egyből egymásnak ugrottak, sírtak egymásnak, örültek egymásnak. A fiú aztán velük megy.

És mit lát a falon? Ki van írva: "Ezt meg ezt a vitézt, így és így néz ki, aki meglátja, egyből sürgesse!" Elneveti magát a legény. Fogja magát a legény, és visszamegy oda, ahol a sok arany van. Kinyitotta az ajtót, kihozta a sok aranyat, és útnak indult a két királylánnyal másodsorra, hetedhét országon túl, túl a hegyeken, túl a tengeren, elindultak egy hajón a királyhoz, a lányok apjához. Most a tengeren mennek.

rakljänge, kaj lengo dád. Džán akānak po téngerí. Táj resen ande krajéski bār. Taj žál ānd' o rakló k' o kraj: 'Kraja tjo bāripe, reslém, āndém tjire dūje rakljá.'

No, akānak žál o abáv, mulatín khutè, pèn, e rakljí rōvél akānak /e maj terní/. Dél ānd' o raklo, phenel e rakljáke: 'So biríj te síkavél kado rakló, kon téged megmentett?' 'Hāt - phenel e rakljí - egyáltalán khāncí či bíríj te síkavél.' 'Nā - phenel - cipín āvrí: te tartín ande krajéski māj bārí terme ek savazáti. Maj khuté dikhása, kom muntundás e triné rakljá.' Taj cipíj āvrí e rakljí, t' āšol fébe sako fēlo, te žán andi bārí terme milliōva žēne, taj khuté tartín, hodj sār vatjsó, kon muntundás le opré, kon sósá birín te bizonjítín. Hāt akānak o vōlegénji či birín khāncésa te bizonjítín. Xüttjel ānd' ó rakló e dūje rakljánca taj žál āndé ka kráj taj phenél leske: 'No krája tjo bāripe, émléksiks, kana túte avilem, hot te les na upré kočíséske?' Phenel: 'Émléksij. Tú tušós Bátor Jāncíka. Iohāt, sósá biris te bizonjítís?' 'Sósá biríj te bizonjítíj?' Taj kerél kédé [he claps his hands] tríval, taj dén āndé e dúj rakljá. Kana o kráj kédé dikhlás, kapisārdás e raklés, még ví leske punrí čunidélas.

Taj gelás khot' ó rakló kaj e menjassónja. 'Nò - phenel - káj lo, tjo dōpaš žepkendōvo? Taj tji dōpaš andrustjíj?' Ávrí las la e krajéski māj terní rakljí taj āvrí las le v' ó raklo, o Bátor Jāncíka. Sarso āvrí line le dujžēne, édjbul khetāné forrindas. Kana kádé o vōlegénji dikhlás, édjbul āndé xindas ande kálei. Nò, akānak cipín: 'Prívā, prívā, prívā! Mék sí o vōlegénjo, mék sí o Bátor Jāncíka, kon upré muntundás e krajéske triné raklján!'

'Kānak kerd' ek bāro ebév, xán, pèn, akānak kirāvén, taj dás o kraj e raklés dōpaš vadjóni, peska māj šukāra terná rakljá. Kadi paramíča pa Bátor Jāncíka, pa somnakunó kraj taj pa duj rakljá.

Sò, kezđōdisájlas e vačōra. /Voj sas kodo zurāló, o Bátor Jāncíka, kon mentisardás e krajéske triné raklján./ So xalas o Jāncíka ek bāro kókalo. So avilás inč' ó Talpaš, xápp les āvrí anda lesko vást. Taj nāšél pala léste /pala žukél/: 'Tálpaš!'

Nò, kadi paramíča hetethétorszigrul, anda anglunó rēso, dújto rēso, ta o trito rēso sas.

Te na múlás, v' adjés trají.

És megérkeznek a király kertjébe. És a legény bemegy a királyhoz: "Felséges királyom, megérkeztem. Elhoztam a két lányodat."

No, most folyik a lakoma, mulatnak, isznak. A legfiatalabb lány meg sír. A legény bemegy, mondja a lánynak: "Mit tud felmutatni az a legény, aki téged megmentett?" "Hát - mondja a lány - egyáltalán semmit sem tud felmutatni." "Na - mondja - hirdessétek ki, hogy tartsanak szavazást a király legnagyobb termében. Majd ott meglátjuk, hogy ki mentette meg a három lányt." És a lány kikiáltatja, hogy minden maradjon félbe, millió ember menjen a nagy tereembe; és ott tartanak, hogy akárhogy vagy akármi, ki mentette meg őket, ki mivel tudja bizonyítani. A legény betoppan a két lánnyal, és bemegy a királyhoz, és azt mondja neki: "Na, felséges királyom, emlékszel rá, amikor ide jöttem hozzád, hogy vegyél fel kocsisnak?" Azt mondja: "Emlékszem. Bátor Jancsikának hívnak. No-hát, mivel tudod bizonyítani?" "Mivel tudom bizonyítani?" És háromszor így csinál [tapsol] és belép a két lány. Amikor a király meglátta őket, megölelte a legényt, még a lábát is megcsókolta.

A legény meg odament a menyasszonyhoz: "No - mondja - hol van a fél zsebkendőd? Hát a fél gyűrűd?" A legfiatalabb királylány elővette, és a legény, Bátor Jancsika, is elővette. Amikor mindketten elővették, egyből összeforrt. Amikor a vőlegény ezt látta, egyből becsinált a nadrágjába. No, most kiáltoznak: "Éljen, éljen, éljen! Megvan a vőlegény, megvan Bátor Jancsika, aki megmentette a három királylányt!"

Akkor nagy lakodalmat csaptak, esznek-isznak, főznek. A király a legénynek adta a fele vagyonát, meg a legszebb, legfiatalabb lányát. Ez volt a mese Bátor Jancsikáról, az arany királyról meg a két lányról.

No, megkezdődött a vacsora. /Ő volt az az erős legény, a Bátor Jancsika, aki megmentette a három királylányt./ Hát, Jancsika egy nagy csontot evett. Odament a Talpas, kikapta a kezéből. Ő meg szaladt utána /a kutya után/: "Talpas!"

No, ez a mese hetedhét országról, első részből, második részből és harmadik részből állt.

Ha meg nem halt, ma is él.

Sas kaj nás ek gāži; haj lako gāžó vadási sas. Nàdjon bāre čorri-
māste sas, nás le so te xán, numa kana džálas te vadási o gāžó haj ekha
čiriklja xutjildás haj ekhe fogjós. Trín šavōrá sas, o jék sas Píštike,
o káver Jánoška; jek rakljí sas maškar le, Ēvike bučolas.

Gelás te vadásij lengo dád. Xutjildás ekhe šošojés. Taj lás taj njū-
zindás les haj šutás les ando čhāro. Gelás tar pala pājeste. Haj avrí ka-
pindás les e múca anda čhāro, inžerdás les. Mikorra khēr' avilas e gā-
žif le pājesa, nás meg o šošój; inžerdás les e múca. No, akān' phenel e
gāžif: 'Só džano Dēvla te keráv? T' àyla khēre muro gāžó, šereste del
ma. Só džano te kirāváv akāni?' Só kerla, só na, čindás /var.: šindás/
tēle peski čučí haj lás taj kirádás la. Avilas o gāžó khēre, haj šutás
leske te xán. Kadó mas ínke maj finomí si, sar o šošojāno mas.

N' akān' ab' āver djes náj so xán. Phenel e gāžif le gāžžeske, phenel:
'Sá'aylas kode hodj te šinás tēle le Píštikés?' Haj liné haj vorbindé pe
khetāné haj gelé tar ande j kāmra. Haj akhardé āndré ... gelás o rak-
lōro pala peski dēj ande kāmra, haj šindás tēle leski kór. Anda kodó tra-
jinas. Kana kodo fodjisájlas, atūnci kamnas pāle le Jánoškás te šinen tē-
le. Atūnci Ēvike či sōvlas haj āvrí halgatisārdás peske dadés haj peska
dá, hodj le Jánoškás kamel te šinél tēlé. Haj phendás le Jánoškask' e Ēvi-
ke: 'Jánoskám, džá tar, nás tar, ke tēle kamen te šinen tu. Maj mé nāšó
pala túte. Kerám na te xutjiláv, te ná tordjū!' Phendás e Ēvike peska dá-
ke, te ná nāšel pala les, maj vāj xutjilla les, e Jēvike. E Jēvike mindig
cipíjas leske: 'Džá maj, džá maj, ná tordjū!' Pala léste /corr.: lēnde/
cipindás leski dēj: 'T' avés ātkozimé, t' avél pe tute kasavi truš, hodj
vādj anda farkašeski njóma te pes, vādj anda ėzikákí!'

Haj kičdás e Ēvike žeske ambrolá vadni haj phabájá. Kana phénlas hodj
trušáló j /o Jánoška/, atūnci mindig délas leske ek ambról vadj ek phabáj.
Na haj leski truš, lélas e ambról ta^j e phabáj. Mendegelinás po vošénde,
ánnjira, hodj fodjisájle le ambrolá. Aba nás te dél les. T' avilas ek njó-
ma ėzikákí, haj pilás anda láte, anda j njóma. Mindjān valtozisájlas ėzi-
kake o Jánoška. Žkān' o Jánoška kēde džálas /var.: nāšelas/ pala láte. A-
kān' rātjiline. Araklin' ek bōglja. Čirdás āvrí le sulumá anda j bōglja
taj būjisájle khoté^j andré e Jēvike taj o Jánoška. Khoté sas ži detehāra.
Avilas avrí ėzike anda j bōglja haj gelás te legelíj. T' avilás o kráj te
vadásij, haj kámras te del puške tēle e ėzike. Haj lás e rakljí, Ēvike,
intisārdás peske vāstes, hot te ná del le puške, ke kodo lako phrál i.

Őzike

Volt, hol nem volt, egy asszony. A férje vadász volt. Nagy szegénységben éltek, nem volt mit egyenek, csak amikor az ember elment vadászni, és fogott egy madarat, meg egy foglyot. Három gyermekük volt, az egyik Pistike, a másik Jánoska. Egyikőjük lány volt, Évikének hívták.

Apjuk elment vadászni, fogott egy nyulat. Megnyúzta, letette egy táliba, és elment vízért. A macska kikapta a táliból, és elvitte. Mire az asszony hazaért a vízzel, nem volt meg a nyúl, elvitte a macska. No, azt mondja erre az asszony: "Istenem, mitévő legyek? Ha a férjem hazajön, agyonüt. Most mit tudjak főzni?" Mit volt mit tenni, levágta az egyik mellét, és megfőzte. Hazajött az ura, kitálalta neki az ételt. Ez a hús még finomabb volt, mint a nyúlhús.

De másnap már nem volt mit enni. Azt mondja az az asszony a férjének, mondja: "Mi lenne, ha levágnánk Pistikét?" Fogták magukat, összebeszéltek, bementek a kamrába, és behívták ... a gyerek bement az anyja után a kamrába, elvágta a nyakát. Ezen éltek. Mikor ez elfogyott, Jánoskát akarták levágni. De Évike nem aludt, és kihallgatta apját meg anyját, hogy le akarják vágni Jánoskát. Szólt Jánoskának Évike: "Jánoskám, eredj, fuss el, mert le akarnak vágni. Majd én utánad futok. Tettetni fogom, hogy megfoglak, de ne állj meg!" Azt mondta anyjának Évike, hogy ne fusson utána; majd ő, Évike, elfogja. Évike folyton azt kiabálta neki: "Menj csak, menj csak, meg ne állj!" Anyjuk utánuk kiáltott: "Légy átkozott! Jöjjön rád olyan szomjúság, hogy vagy farkasnyomból igyál, vagy őznyomból!"

Évike vadkörte meg vadalmát szedett neki. Amikor Jánoska szólt, hogy szomjas, olyankor mindig adott neki egy körte vagy egy almát. Így a körte meg az alma elvette a szomjúságát. Mendegéltek az erdőkben, úgyannyira, hogy elfogyott a körte. Már nem volt mit adjon neki. Akadt egy őznyom, ivott belőle, a nyomból, és mindjárt őzikevé változott Jánoska. Most már így futott utána Jánoska. Rájukesteledett. Találtak egy boglyát. Évike kihúzta a szénát a boglyából, és oda bújt be ő meg Jánoska. Ott voltak reggelig. Az őzike előbújt a boglyából, és legelészni indult. Arra járt vadászni a király, le akarta lőni az őzikeét. A lány, Évike, intett a kezével, hogy ne lője le, mert az az ő testvére. Odament hozzá

Taj gelás láte o kraj: 'Mi járátba san?' 'Hāt ande kadó járato sam, hodj muré phralésa mendeželíj. Ke amári dej ávrí kamlas t' imistíj /var.: te murdārel/ ame ēš atkozindas mure phralés, ke či tordjilas te xutjilél les. Phendás leske, kasaví truš t' avel pe léste, vādj ande farkašeski njóma te pel, vādj ande ězikáki. Haj pilás anda j ězikáki njóma haj kerdjílás ězike.' /Kad' aba le krajéske panaskodíj e rakljí./ Phenel o kraj: 'Hāt atúnči aw tar mánde, ingrāv tu.' Phendás e Ěvike: 'Tu de ná te šines tē-le mure phralés, ke kado muro phrál i, ná ězike.'

Kādé pēlās, hodj e rakljí nádjon šukār kerdjilas. Phendás lake o kráj ... haj lās la romnjáke. Kādé hodj kerdjílás la ek cinó rakló. O kraj utazimé sas, nás khéré, kan' arakhadjílás o cino raklóro. Haj sás khoté ek vasorru bába léste. Kodolá sas ek rakljí. Hāt kaki Ěvike nádjon šukār sas, somnakuné bālenca fímlíjas. Haj sás la vasorru bába ek rakljí, kodolá kamélas hot te lél la o kráj. Mangélas e Ěvike pājí, kana djerekādjšo sas, h^{aj} phendás lake e vasorru bába hodj khaté náj pājí tu te pes. Hanem džá tar ávrí po pátao, haj khoté pi pājí. Gelás e vasorru bába taj pizdás la ándré ando tóvo. Haj kerdjílás anda Ěvike somnakuní káča. Haj lās e vasorru bába haj šutás ando than peska rakljá /šutás la ando páto, ando Ěvikáki than/. Taj lās atúnči, avílas o kraj khéré. 'Jáj - phenel - krája tjo bāripe! Dik so kerdjílás anda tji gāži! Kāljí-las ando djerekādjšo.' Hāt gindíjas p' o kraj, hodj sár šaj avel kodo, hodj kāljólas anda djerekādjšo leski gāži.

Kana róvlas o cinó rakló, atúnči e cini ězike džálas taj lēlas opré e ciné raklés haj ingerdás les kaj peski phénj, kaj aranykácsa, ka pátao. Haj lās taj rázködindás e káča haj dás čučí le cinés. Haj ingerdás les pálpāle e ězike. Atúnči pále káver dáta sintūdj nás khéré o kráj, haj lās, avélas varekhatár, haj éppen atúnči ingrēlas ávrí e ězike le ciné raklés, ke róvlas, te dél les čučí. Haj lās o kráj, haj lešisárdás ávrí, hodj káj ingrél les /le ciné raklés/ e ězike. Haj gelás pala léste o kraj, pala ězikáte, haj dikhlás hodj rázkodí e káča, haj dikhlás hodj leski gāží j. Gelás taj kapindás la /peska gāžá/. 'Ā - phenel - hāt tú san muri gāži, ná kodí kálí!' Haj lās ha 'ngerdás la khéré, peska gā-dža, o kraj. Atúnči džanglās ávrí, hodj la vasorru bábáki rakljí j. Kana gelás khéré, keradás ek hordóvo, haj šutás ándré vasorru bába kusa rakljí ando hordóvo. De kasavo hordóvo keradás, hodj le karfá andré sas /körösz-tül/. Haj muklás e Dunjeráke. V' é ězike valtozisájlas haj čak sintūdj Jánčika kerdjilas, kana leski phénj valtozisájlas.

Te na mülé, ž' ádjés trajín.

a király: "Mi járatban vagytok?" "Hát abban a járatban vagyunk, hogy mendegélek az öcsémmel. Mert az anyánk el akart emészteni bennünket, és megátkozta az öcsémet, mert nem állt meg, hogy megfogja. Azt mondta neki, hogy jöjjön rá olyan szomjúság, hogy vagy farkasnyomból igyék, vagy öznyomból. És egy öznyomból ivott, és özikévé változott." /Ezt már a királynak panaszolja el a lány./ Azt mondja a király: "Hát akkor gyere el hozzám, magammal viszlek." Évike azt mondta: "De ne vágasd le az öcsémet, mert ő az én öcsém, nem őz."

Úgy esett, hogy a lány igen széppé serdült. Azt mondta neki a király ... és feleségül vette. Ugyhogy kisfia született. A király elutazott, nem volt otthon, amikor a kisfiú született. Volt ott nála egy vasorrú bába. Annak volt egy lánya. Hát Évike nagyon szép volt, arany hajjal tündökölt. A vasorrú bábának volt egy lánya, és azt akarta, hogy a királyt vegye feleségül. Amikor Évike gyerekágyban feküdt, vizet kért. A vasorrú bába azt mondta neki, hogy itt nincs víz, hogy ihatna. Hanem eredj le a patakra, ott igyál. Odament a vasorrú bába, és betaszította a tóba. Évike átváltozott arany kacává. Fogta magát a vasorrú bába, a saját lányát tette a helyére /az ágyba fektette, Évike helyére/. No, ekkor ért haza a király. "Jaj - mondja - felséges királyom! Nézd, mi történt a feleségeddel! Megfeketedett a gyerekágyban!" Hát a király gondolkozóba esett, hogy hát az meg hogy lehet, hogy a felesége megfekedett a gyerekágyban.

Amikor a kisgyerek sírt, az özike odament, felvette a kisgyereket és elvitte a nénjéhez, az aranykacsához, a patakra. A kacsá megrázkódott, és megszojtatta a kicsit. Az özike megint visszavitte. Egy másik alkalommal szintúgy nem volt odahaza a király, és éppen hazatérőben volt valahonnan, amikor az özike odavitte a kisgyereket, hogy megszojtassa, mert sírt. Fogta magát a király, megleste, hogy hova viszi a kisgyereket az özike. Utána ment az özikének a király, és látta, hogy a kacsá megrázkódik, s látta, hogy az az ő felesége. Odament, elkapta a feleségét. "Á - mondja - hát te vagy az én feleségem, nem az a fekete!" Fogta, hazavitte a feleségét a király. Akkor tudta meg, hogy amaz a vasorrú bába lánya. Amikor hazaért, csináltatott egy hordót, és a hordóba zárta a vasorrú bábát lányostul. De olyan hordót csináltatott, hogy a szögök keresztülértek rajta, befelé. És a Dunára eresztette. Az özike is visszaváltozott, amikor a nénje átváltozott, és megint csak Jancsika lett belőle.

Ha meg nem haltak, máig is élnek.

Sas kaj nás, ek čorrí gāzí. Nás la šóha raklóra. Taj bārilé la šukār bāré dudumā. Āvrí gelás and¹ udvára. Taj šuhajkodisájlas p' ek dudúm. Phenel: 'Suntona Dēvla, legalábbis ek kasavá rakljóra te dēsas ma, sār kadó dudúm!' Haj lās haj dās la o Dél ekha šukārā rakljá. D' ando dudúm gurulíjas pala láte. /Pala láte gurulíjas o dudúm, kana kodi phendas./ Gelás tar e gādží kherál haj lās thaj thodás ávrí le gādá taj kidás ando khér šukārés [i.e., the pumpkin]. Avilás khéré laki dēj, eš phenel: 'Jáj, suntona Dēvla, kon thodas ávrí kadal but gādá? Náj man kónjik ávrí te thovél le!'

O dudúm pala láte gurulíj, haj šol les pálpāle kaj le kávera.

E rakljí ávrí čh' ávelas anda dudum šóha, naštik dikhélas la kónjik. Haj gelás tar ávrí pale áver dáta. Haj sántūdij kidás le gādá khetané taj gelás tar ávrí po patako, po pājí. Khoté thodás ávrí le gādá pále. Hāt mindenüt kádé avélas. No aba kana khēre fele reslás, atúnči bujindas ando dudúm.

T' avélas le krajésko rakló haj kodo ávrí lešisárdás la. De khatar o pājí sar khēr' ávilas, dži kaj e kapúva kišertíndas la. De j rakljí čí džanlas, hodj la kišertíj vārekon. Haj bujindas ando dudúm; dikhlás o rakló. Haj đikhlás hodj kaj gurulisájlas kado dudúm. No haj gelás o krajésko rakló kaj laki dēj, haj phendas lake hodj te biknél leske kodo dudúm. Las taj phendas e gādží: 'Čí trobúj ma lōvé, etala das ma Del dōsta dudum, vālastín tuke savo kamés.' Phendas: 'Čí trobuj ma čí jek, numa káko' /var.: kado dudúm/, ande sos sas e rakljí. Ha 'ngerdás les khéré o kraj.

Ē nádjon šukār sas e rakljí, ke voj dikhlás la. Somnakuné bal sas la. Haj phendas leske leski dēj /le krajéski dēj phendas/: 'Fíjam, minek andan kado dudúm?' 'Maj dikhésa - phenel - muri dēj, soski šukár rakljí andré.' 'Ā, fiam, na patjá' tut, čé rakljí š' ávél ando kado!' Tela páto šutás la, kájso voj sóvlas, o kraj. Taj lešíjas t' avél ávrí /e rakljí anda dudúm/. De čh' ávilas ávrí e rakljí anda dudúm. Phenel leske leski dēj: 'Ugye fiam phendém tuke hodj náj andré rakljí.' 'Hāt - phenel - kadé.' Šudas les ávrí anglal grást. Haj ande lēs dindaldás le grást haj čí birindé te phagén les. Haj lās o dudum haj gurulisájlas kaj lesko páto pálpāle.

Avilás ek híro kaj le krajá, hodj bāre bálduri awna. Haj lās ta urádas pe opr' o kraj, haj gelás tar ando báldo. Nò, so bisterdás e rovljí. Haj lās e rakljí taj gurulisájlas pala léste la rovljása. Akánik gelás tar

Tökvári

Volt, hol nem volt, egy szegény asszony. Sohasem volt gyermeke. És szép nagy tök termett nála. Kiment egyszer az udvarra, és rásóhajtott egy tökre. Így szólt: "Szenséges Istenem, legalább egy akkorácska lányt adnál nekem, mint ez a tök!" Nohát, az Isten egy szép kislányt adott neki. De egy tökben gurult utána. /A tök utána gurult, amikor ezt mondta./ Elment hazulról az asszony, és a tök fogta magát, kimosta a ruhát és rendbe tette a házat. Hazajön az anyja, és így szól: "Jaj, szentséges Istenem, ki mosta ki ezt a sok ruhát? Nincs senki, aki ki-mossa!"

A tök utána gurul, ő meg visszarakja a többihez.

A lány sohasem bújt elő a tökből, senki sem láthatta. Egyszer megint elment hazulról. Ugyanúgy összeszedte a ruhát és lement a patakra, a vízre, ott megint kimosta a ruhát. Hát mindenütt így történt. Amikor már hazatérőben volt [az asszony], akkor bebújt a tökbe.

Arra járt a királyfi, és megleste. Amikor a vízről hazafelé tartott, egészen a kapuig kíséerte. De a lány nem tudta, hogy valaki kíséri. Be-bújt a tökbe; a legény látta. Megnézte, hogy hova gurult az a tök. No, a királyfi odament az anyjához, és szólt neki, hogy adja el azt a tököt. Az asszony így szólt: "Nem kell nekem pénz; adott az Isten tököt eleget, itt van, válaszd, amelyiket akarod." Azt mondja: "Nem kell nekem egy sem, csak ez", amelyikben a lány volt. És a király hazavitte.

A lány nagyon szép volt; látta. Arany haja volt. Azt mondja neki az anyja, a királyné: "Fiam, minek hoztad ezt a tököt?" "Majd meglátod, anyám - mondja - hogy milyen szép lány van benne!" "Á, fiam, nem hiszem; miféle lány lehetne benne?" A király az ágya alá tette, amelyiken aludt. Leste, hogy mikor jön elő a lány a tökből. Ám a lány nem jött elő a tökből. Mondja neki az anyja: "Ugye, fiam, megmondtam, hogy nincs benne lány!" "Hát - mondja - úgy van." Kihajította a lovak elé. A lovak beleharaptak, de nem bírták átharapni. A tök meg fogta magát és visszagurult az ágy alá.

Hírt hoztak a királyoknak, hogy nagy bál lesz. A király fogta magát, felöltözött és indult a bálba. No, otthon felejtette a botját. A lány fogta magát és utána gurult a bottal. Amikor a király elindult, a lány

o kraj, bujisatlas avrí e raklji anda dudum, haj gelás tar pala léste. Tísta ande sommakuné gádénde. Sorro ráťjí, lésa kheldás eš mulatinas sol dujdžéne. Kasaví šukár sas e raklji, hodj kana vorbías, mǎndǐg duj lulu-dja ávrí xuttjenas anda lako muj. Pušél latar o kraj: 'Katarutní san?' Phenel: 'Ve? Anda j Botvára sim.' Kan' aba dikhlás hodj sǔní o nípo, voj maj síg gellí tar khéré sar o kraj te geló. Haj bujisájlas ando dudum pálpále. Kana gelás khéré o kraj, haj lás avrí o dudum tela páto. 'Hát - phenel - tu č' áves avrí anda dudum?' Taj rǔgí ande les /ande dudum/. Phenel: 'Kasavá šukára rakljása kheldém haj mulatindém lasa soro ráťjí.'

N' akāník pále avilas ek bǎldo, te džan ando bǎldo. Getosájlas o rakló, uradás pe. So bristerdás akāník pále o žepkendóvo. N' akāník pále gurulisájlas e raklji pala léste, ta ngerdás o žepkendóvo /var.: o dikholo/. Haj dás les khoté le krajéske. Phendás o kraj lake, le duduméske: 'So gurulis pala mande, kana čí áves ávrí?' Atúnči pále getosájlas e raklji, ávrí avilas anda dudum /kana gelás tar o kraj/. Tísta ande rupuné gádénde gelas. Eš sǐntǔdj khoté maladjilas, pále mulańnas khetané. Soro ráťjí khetané kheldiné. O kraj čí mukelas l' ávrí anda peske vást. Pušél latar, hodj khatár san? 'Žepkendóvǎri sim' - phenel. Hat kívanči sas o kraj, hodj žepkendóvǎri sí; pala kodé phendas hodj botvǎri! Kana avilas khéré o kraj, e raklji maj síg reslás khéré. Sǐntǔdj andré gelás ando dudum pálpále. Avél kher' o kraj h' ávrí lel o dudum tela páto, phenel: 'Tu čh' áves ávrí anda dudum, k' arátjí nádjon šukár manušnjása mulatisárdem.'

/Vos gyön a harmadik tétel./

Megin akāník pále avilas ek bǎldo, sǐntǔdj avilé khetané le krajá /var.: krejǎ/. Haj pále getój pe o kraj te džál ando bǎldo. Gelás tar o kraj ando bǎldo, gelás e raklji sǐntǔdj pala léste. Eftávar maj šukár sas /var.: kerdjilas/ e raklji sarso sás. Eš pále sǐntǔdj khetané mulatisárdíne. De phendas o rakló, o kirǎjfióvo, ínke te maladjól kodola rakljása, čí mukél la ávrí anda vást. Haj lás o kraj, o kirǎlyfi, mindenütt pala láte gelás, taj fidjelisárdás la hodj karǎń džal. Taj lás, ví voj čordánés mindenütt pala láte gelas. Karing džálas e raklji, kaj léngo kher gélas. Haj lás taj kapindás la andej kapúva. Akāník naštǐg bǔjindás ando dudum, ke xutjildás la vasténdar, haj aba naštǐg bǔjindás ando dudum. Akāní o kraj haj voj /e raklji/ jékvarsa geliné andré pende. Aba čí muklas te bǔjí ando dudum o kraj. So sas šukár, ínke maj šukár sas e raklji. Intrégo kher világitíjas latar. Phendas lake o kraj: 'Kado dudum te phagás, ke te bǔjisa ándré, atúnči čh' áves avrí.' E phendás leske: 'Kado dudum te na phagés, ke me khéré kamav te džav kaj muri deǔ ande kado dudum; ke máškǐp maj čí phindžárel muri deǔ opré.'

előbújt a tőkből, és utána indult. Tiszta arany ruhában. Egész éjszaka vele táncolt, kettesben mulattak. A lány olyan szép volt, hogy amikor megszólalt, mindig két szál virág perdült ki a szájából. Kérdi tőle a király: "Hová való vagy?" Mondja: "Én? Botvárról jöttem." Mikor látta, hogy ritkul a nép, hamarabb indult haza, mint a király. Visszabújt a tőkke. Amikor a király hazaért, elővette a tőköt az ágy alól. "Mit - mondja - nem jössz elő a tőkből?" És belerúg a tőkbe. Azt mondja: "Olyan szép lánnyal táncoltam, vele mulattam egész éjszaka!"

Megint bált rendeztek; menjenek bálba! A legény felkészült, kiöltözött. Most meg a zsebkendőjét felejtette otthon. A lány megint utána gurult, és vitte a zsebkendőt. Odaadta a királynak. Azt mondja neki a király, a tőknek: "Minek gurulsz utánam, ha nem jössz elő?" Ekkor a lány megint felkészült, előbújt a tőkből, amikor a király elment. Tiszta ezüst ruhában ment. Ugyanúgy ott találkoztak, megint együtt mulattak. Egész éjjel együtt táncoltak. A király nem eresztette ki a kezéből. Kérdi tőle, honnét jöttél? "Zsebkendővári vagyok" - mondja. Kíváncsi volt a király, hogy Zsebkendővárról jött; azelőtt meg azt mondta, hogy Botvárról. Mire a király hazatért, a lány már előbb hazaért. Ugyanúgy visszabújt a tőkbe. Hazaér a király, előveszi a tőköt az ágy alól, mondja neki: "Nem jössz elő a tőkből, pedig az éjszaka nagyon szép nővel mulattam!"

/Most jön a harmadik tétel./

No, megint bált rendeztek, a királyok megint egybegyűltek. Megint felkészül a király, megy a bálba. Elindult a király a bálba, a lány szintúgy utána indult. Hétszerte szebb volt most a lány, mint azelőtt. Megint csak együtt mulattak. Ám a legény, a királyfi, megmondta, hogy ha még egyszer találkozik azzal a lánnyal, nem eresztí ki a kezéből. Fogta magát a királyfi, mindenütt nyomában volt, figyelte, merre megy. Titokban mindenütt utána ment. Merre ment a lány? a házukba ment. No, a kapuban elkapta. Most már nem tudott visszabújni a tőkbe, mert kezénél fogva tartotta, nem tudott bebújni a tőkbe. Ekkor a király meg a lány együtt ment be magukhoz. Most már nem hagyta a király, hogy bebújjon a tőkbe. Ha szép volt a lány, most még szebb lett. Az egész ház fénylett tőle. Mondja neki a király: "Ezt a tőköt törjük össze, mert ha belebújsz, többé nem jössz elő!" Azt mondja erre: "Ne törd össze ezt a tőköt, mert ebben a tőkben akarok hazamenni anyámhoz, mert másképpen nem ismer rám az anyám."

Haj gelás khěré kaj peski děj; de v' ó kraj, ví kodo lasa sas. Taj phendás leske, le krajéske, hot te mukél te bújí ando dudum, ke más-kulmben či phinzárel la laki děj. Phendás lake o kráj: 'Te szivem szép szerelme, néhot te na avés ávrí anda dudum!'

No kana gelé^j andré pe j kapúva, o dudum paša rakló /var.: ki-rájfióvo/ gurulíjas. N' atúnci kan' andré gelé angla peski děj, avilás ávrí anda dudum. Haj phendás o kraj: 'Pinžáres kado dudum?' Phenel: 'Kana avilém andré haj manglém tutar ek dudum, hat kado dudum ázir manglém les tútar. Hát akānik andre sikaváv tja rakljá hodj kadí.'

Nádjon čorrímása sas, čorri gāží sas. Haj kerdás o kraj hodj barvalé kerdjile. Haj kerdás ek bāro ebév, le kraja sa khetāné avile. Měk sas o ebév. Phendás e rakljí, hodj addig či džal léste, mēg laki děj či phinzárel la opré. Měk sas lang' ebév.

Te na mōlé, ž' ádjēs trajin.

6.

Sas kaj nás ek čorró gāžó. Thaj sás les ek čorri gurumnjí. Haj lás kodó čorró gāžó haj phendás kadé, hodj džal te bīknél a gurumnjá kaj mēsāróši. Hát o mēsāróši kón sas, o trušúl. Haj lás o čorró gāžó, ingerdás la gurumnjá. Haj phanglás la ka trušúl. Haj lás haj phendás: 'Nó mēsāróšina, túke daw kadala gurumnjá. Kána desa mure lōvé?' - phenel e trušúleske. De akānik e balvál phurdélas taj kerlás o trušúl: 'kirc-márc.' Hát atúnci phenel: 'Marciné des ma lōvé? Atúnci aváv marciné.' N' atúnci gelás pále marciné. De phenel: 'Mēsāróšina, avilém marciné.' Atúnci pále phenel leske: 'kirc-márc.' 'Nahāt' - phenel - 'pále marciné t' avav?' Atúnci pále či das les lōvé. Phenel leske akānik pále: 'kirc-márc'; o trito j akānik.

'Avilém mēsāróšina' - phenel. - 'N' akānik dēs mure lōve?' 'kirc-márc.' D' akānik mār e bāri fėjse pe lesko dumó j. 'Ná mēsāróšina avilém' - phenel. - 'Akānik dēs mure lōve?' 'kirc-márc.' 'Nó' - phenel - 'akānik marcíné aba či avav.' Pále phenel leske: 'kirc-márc.' 'Hát tu mindēg diljārés ma hodj me mindēg marcíné t' avav tute?' 'kirc-márc.' 'Nó' - phenel - 'kadé aba man tu či diljārés, ke me máj but aba či aváv tute, me tēlé malaváv tu' - phenel. Taj šindás ande lést' ē fėjse, ando trušúl. Kan' andé šindás e fejse ando trušúl, 'Nó' - phenel - akānik sí te des

Hazament az anyjához; de a király is vele volt. Mondta neki, a királynak, hogy engedje bebújni a tőkébe, mert máskülönben nem ismer rá az anyja. Azt mondta neki a király: "Szívemnek szép szerelme, de nehogy aztán ne gyere elő a tőkből!"

No, amikor beléptek a kapun, a tőke a királyfi mellett gurult. Csak akkor bújt ki a tőkből, amikor odaért az anyja elé. A király így szólt: "Ismered ezt a tőköt?" Azt mondja: "Amikor bejöttem és egy tőköt kértem tőled, hát ezért kértem ezt a tőköt. Hát most bemutatom a lányodat, hogy ő az."

Nagy szegénységben élt, szegény asszony volt. A király intézkedett, hogy meggazdagodjék. Nagy lakodalmat csaptak, a királyok mind összegyűltek. Megvolt a lakodalom. A lány azt mondta, hogy addig nem megy hozzá, amíg az anyja fel nem ismeri. Megvolt a lakodalmuk.

Ha meg nem haltak, máig is élnek.

6.

Feszületnek eladott tehen

Volt, hol nem volt, egy szegény ember. Volt egy hitvány tehene. Fogta magát a szegény ember, azt mondta, hogy megy, eladja a tehenét a mézárósnak. Hát a mézáros ki volt? a feszület. Fogta a szegény ember, odavitte a tehenet, kikötötte a feszülethez. Így szólt: "No, mézáros, neked adom ezt a tehenet. Mikor adod meg a pénzemet?" - mondja a feszületnek. Akkor éppen szél fújt, és a feszület így tett: "Kirc-marc". Erre azt mondja: "Márcine [=kedden] adod meg a pénzemet? Akkor kedden jövök." No, kedden ment vissza. Mondja: "Mézáros, megjöttem kedden." Az megint azt mondja neki: "Kirc-marc." "Nahát - mondja - megint kedden jőjtek?" Akkor megint nem adott neki pénzt, Ekkor is újra ezt mondta: "Kirc-marc", most már harmadszor.

"Megjöttem, mézáros" - mondja. "No, most már megadod a pénzemet?" "Kirc-marc." De most már a nagy fejsze ott van a hátán. "No, mézáros, megjöttem - mondja. - Most megadod a pénzemet?" "Kirc-marc." "No - mondja - most már nem jövök kedden." Megint mondja neki: "Kirc-marc." "Hát te mindig csak bolondítasz, hogy mindig kedden jőjtek hozzád?" "Kirc-marc." "No - mondja - ezzel már tovább nem bolondítasz, mert többször már nem jövök el, ledöntelek" - mondja. Ezzel belevágta a fejszét a feszületbe. Amikor belevágta a fejszét a feszületbe,

mure lõve, mēsārošina.' Pēlās tar o trušūl, ke tēlē maladas les. Taj dine /?/ le but gāibi tela trušūl sas. 'No dikhēs' - phenel - 'kadó rodēs tuke hodj te daw tu šerēste, mēsārošina, kādē des mure lõvé. Kado rodán tuke. N' akānik dan mure lõvé.'

Atūnci kidās o čorró gāzō le somnakaja /var.: le but somnakaj opré kidās le/, haj ingerdās le khēré. Kattji lõvé sas, hodj la vēkāsa mērijas le. Čorró sas taj but raklōrā sas les. Haj kerdjīlas barvaló. T' atūnci vój sas o angrunó manuš. Čudinās pe le o kāver gāzé hodj katar kerdjilo barvaló haj katār las le but lõvé. Dópaš gōdjí sas les. Taj o Dél le but lõvé leske das. Taj sas les but raklōrā.

/From the audience: 'It is unfinished!'

Te na mūlās, ž' ādjes trají.

7.

Sās ek krāj taj e' krajāskínja. Kodò krāj dikhlās kodolā krajāskínja taj tecisājlās les. Kodó sas o Ōlomkirāji. Hāt čí džanēlas sar te tīrīj late. Haj sas e' kāver, Jāncika bušólas. Phenel leske o Jāncika, phenel: 'Žanēs, sar te kamēs, anāv la tuke, te kerēsa kodē, so me phenāv tuke. Te keravēsa ek bōlta, ande kodi bōlta nādjon külōnōša poxtaná t' avén, kasavé soske nà pre lētezín.' Haj lās o Ōlomkirāji taj halgatindās po Jāncika. Haj keradās ek kasaví bāri bōlta p' ē'gāja. N' akānik keradās ek bōlta, mēk sas. Haj las o Jāncika sāko fēlo; vój sas o vezetōvo.

No ande kodo thēm resle, kaj sas e krajāskínja; ande kodo thēm gelas. Haj dās tēlē o rādiōvo hodj kasavo poxtán si ande kodi bōlta, hodj čí na naj kūč ēš finom si sāko fēlo. N' akānik kan' ā'ri das o rādiōvo, džanās le nīpuri fākjāštūl; džalās o nēpo te kinén o poxtán. Taj gelās e krajāskínja kas ažukārnas. Xutjildē la krajāskínja: kothe si šukār, kathe si šukār, mīg o gāja indulījas. Annjira hodj indulisārdīne e gāja. Lās pe sāma e krejāskínja hodj e gāja indulí, džāl lasa. Phendās leske, Jančikāske, phendās: 'Jāncika! Kāsk' ingrés m' akāni^K? Mange čí trobuju kodo Ōlomkirāji čí kādē kaske ingrés ma.' Phendās lake o Jāncika, la krajāskinjāke: 'Hāt szivem szép szerelme, čí kāde na lēsk' ingráw tu me, ví kāde mangé kamaw t' ingráw tu.' Phendās leske e krajāskínja: 'Hāt' - phenel - 'szivem szép szerelme, nādjon zurālo manuš i kado Ōlomkirāji!' Phenel o Jāncika: 'Szivem szép szerelme, nādjon sāma le tu; te halgatīsa ví tu pe mānde, atūnci amé^J avāsa le māj boldoga.' Phenel: 'Szivem szép szerelme' - e krejāskínja phenel - 'kado kerav.'

"No - mondta - most már meg kell adnod a pénzedet, mészáros!" A feszület eldőlt, mert ledöntötte. És a feszület alól egy csomó aranypénz bukkanat elő. "No látod - mondja - ezt kerested magadnak, mészáros, hogy agyonüsszelek, így adtad meg a pénzedet, Ezt kerested magadnak. No, végre megadtad a pénzedet."

Ekkor a szegény ember felszedte a sok aranyat, és hazavitte. Annyi volt a pénze, hogy vékával merítette. Szegény volt, és sok gyereke volt. És meggazdagodott, Ettől fogva ő volt az első ember. A többi paraszt csodálkozott, hogy mitől gazdagodott meg, és honnan vette a sok pénzt. Féleszű volt. És az isten neki adta a sok pénzt. És sok gyereke volt.

{Közbeszólás: "Nincs befejezve!"}

Ha meg nem halt, máig is él.

7.

Ólomkirály

Volt egy király meg egy királyné. Az a király megpillantotta azt a királynét, és megtetszett neki. Ez volt az Ólomkirály. Hát, nem tudta, hogyan férjen hozzá. És volt egy másik ember, Jancsikának hívták. Azt mondja neki Jancsika: "Tudod, hogyha akarod, elhozom neked, ha megteszed, amit mondok. Csináltass egy boltot; abban a boltban nagyon különleges áruk legyenek, olyanok, amilyenek nem nagyon léteznek." Az Ólomkirály hallgatott Jancsikára. Csináltatott egy olyan nagy boltot egy gályán. Megcsináltatta a boltot, megvolt. Jancsika mindenfélét vett; ő volt a vezető.

No, megérkeztek abba az országba, ahol a királyné volt; abba az országba ment. A rádió leadta, hogy abban a boltban olyan áru van, hogy nem is nagyon drága, és minden nagyon finom. No, amikor a rádió leadta, ment a nép tömegestül; ment a nép, vásárolni az árukból. Ment a királyné is, akire vártak. A királynét tartóztatták: itt is szép, ott is szép, amíg a gálya elindult. A királyné észrevette, hogy a gálya indul, megy vele. Mondta neki, Jancsikának, mondta: "Jancsika! Most kinek viszel? Nekem úgysem kell az az Ólomkirály, akinek viszel." Jancsika így szólt a királynéhoz: "Hát, szívem szép szerelme, úgysem neki viszlek, úgyis magamnak akarlak vinni." A királyné így szólt: "Hát, szívem szép szerelme, az az Ólomkirály nagyon erős ember ám!" Azt mondja Jancsika: "Szívem szép szerelme, nagyon vigyázz; ha te is hallgatsz rám, mi leszünk a legboldogabbak." "Szívem szép szerelme - mondja a királyné - úgy tesztek."

Phenel o Jánčika la krajáskinjake: 'Kadaleski zór trín biruljá j. Kado tudakollisár avrí lestar hodj káj leski zór.' N' akānik phenel e krajáskinja le Ōlomkirájéske, phenel leske: 'Dikháv derjko san, de ví tji zór kamav te dikháv, hodj sósko hatási si tu, tje zórake.' Phenel lake o Ōlomkiráji: 'Hát szíven szép szerelme, mér pājázis tu pe muri zór hodj katkár sim zuráló?' Phenel: 'Szíven szép szerelme, av andré nyugottan lesa, ke me zuráló sim.' Akāni phenel o Jánčika: 'Ná muk leske páča, hodj te phenél tuke hodj káj leski zór, hodj tu sūno dikhlán hodj varekaj si leski zór.'

N' akāni phenel o Ōlomkiráji Jančikáske /var.: pušel a Jančikas/: 'Só te daw tu akānik, kerdán muri vōja?' Akānik phenel o Jánčika Ōlomkirájéske, phenel: 'Ōi trobu j ma khānci kaj andém tuke la krajáskinja. Kodol čorré grastés dé ma kaj pašljol ando guni.' Phenel: 'Haj só keres tu kodolésa, Jánčika?' De kadó j aba e krajáskinja phendás leske ke v'ej krajáskinja, džanes, Jančikáske phendás hodj kodo te mangel. Phendas lesk' o Ōlomkiráji hodj: 'Kodolés tuke daw?' 'Mänge!' 'No étalo Jánčika, tuké taw les.' Ná, phendás leske e krajáskinja, Jančikáske, phenel: 'Akāni Jánčika, gājji t' avel tu, kan' aba andán ma kate, hodj me tjirí kamav t' avaw!' /Ide gyön, hogy Jancsika mondja a királynőnek, hogy az Nyé lesz./

Akāni phendás lake Jánčika, e krajáskinjake: 'Akāni aba muro j o grást, d' akānik ná muk les páča, puš lestar hodj káj leski zór. De ánnjira pen leske hodj mindig pú lestar.' Phenel: 'Szíven szép szerelme, me či niuksi add!, mIk či phenes á^wri hodj káj tji zór.' Phenel: 'Akānik šín ande kodol grastéski kór e ašvár.' O grást vorbindás le Jančikáske: 'Jánčika, kana tuke dás ma Ōlomkiráji, akānik sāma le pe túte, ke me phenó tuke hodj káj leski zór. Numa phen la krajáskinjake hodj vój te pušel á^wri le Ōlomkirájestar hodj káj leski zór.' Phenel e krajáskinja Ōlomkirájéske: 'Mér či phenes manze hodj káj tji zór?' Phenel: 'Hát phenó la tuke szíven szép szerelme hodj káj muri zór.' Phenel: 'So sí katka 'k pōdo, khoté j muri zór.' Haj žal e krajáskinja taj phenel e Jančikáske, phenel: 'Szíven szép szerelme, s' akānik ek pōdo si katká, koté si' - phendas - 'leski zór.' Haj phendás lesk' akāni o ézdravuno grást: 'Jánčika, šín e ašvár ande muro šēró és bés pe muro ámo taj lé o kárdo ande tjo wást. Kana resás ka 'k pōdo, ávrí xuttjel ek dešudò šērénzo šarkánji. Sāma le tu, te ná kapíj tu télé pa muro dumó. Maj me uró tusa. Tu pale lé o kardo taj šín les ando šēró! Télé las lesko šēró o Jánčika.'

N' akāni o Jánčika pále žal, akāni o trito, -- o dújto pōdo. No 'kāni phenel Jančikáske o grást: 'Jánčika, pále sāma le tu.' Kana reslás k' o pōdo Jánčika, khotár á^wri avilas ek šarkánji; taj dešutrín šéré sas les. Phenel lesk' o šarkánji: 'Tú san kodo hírešo Jánčika?' 'Nó - phenel o grast - d' akānik šín les télé, ná dāra.' Šikerulisájlas ví kodo. Télé šindas lesko

Azt mondja Jancsika a királynénak: "Az ereje három darázsban van. Tudakold meg tőle, hol van az ereje." No, ekkor így szól a királyné az Ólomkirályhoz: "Látom, derék férfi vagy; de az erődöt is szeretném látni, hogy milyen hatalmas van, milyen hatalmas van az erődnek." Azt mondja erre az Ólomkirály: "Hát, szívem szép szerelme, miért pályazol az erőre, hogy mitől vagyok erős? Szívem szép szerelme, érd be azzal nyugodtan, hogy erős vagyok." Ekkor Jancsika így szól: "Ne hagyj neki nyugtot, amíg meg nem mondja, hogy hol van az ereje. [Mondd azt.] hogy azt álmodtad, hogy valahol van az ereje."

Ekkor az Ólomkirály megkérdi Jancsikától: "Most mit adjak neked, amiért teljesítetted kívánságomat?" Jancsika ezt mondja az Ólomkirálynak: "Nem kell nekem semmi azért, hogy elhoztam neked a királynét. Add nekem azt a hitvány gebét, amelyik a trágyadombon hever." Azt mondja: "Mihez kezdesz vele, Jancsika?" De ezt már a királyné tanácsolta neki, mert a királyné megmondta Jancsikának, hogy azt kérje. Azt mondja neki az Ólomkirály: "Neked adjam?" "Nekem." "No, itt van, Jancsika, neked adom." No, azt mondta neki a királyné, Jancsikának: "Jancsika, most már légy észnél, ha már ide hoztál, mert a tiéd akarok lenni!" /Ide jön, hogy Jancsika mondja a királynőnek, hogy az övé lesz./

Ekkor Jancsika így szól a királynőhöz: "Most már az anyém a ló; de most már ne hagyj neki békét, kérdezd tőle, hogy hol van az ereje. De annyira mondd neki, hogy mindig kérdezd tőle." Azt mondja: "Szívem szép szerelme, addig nem nyugszom, amíg meg nem mondod, hogy hol van az erőd." Azt mondja: "Most csapd a ló nyakába a kötőféket!" A ló így szól Jancsikához: "Jancsika, ha már az Ólomkirály neked adott, most vigyázz magadra, mert megmondom neked, hogy hol van az ereje. Csak mondd meg a királynénak, hogy tudakolja meg az Ólomkirálytól, hogy hol van az ereje." Azt mondja a királyné az Ólomkirálynak: "Miért nem mondd meg, hogy hol van az erőd?" Azt mondja: "Hát megmondom, szívem szép szerelme, hogy hol van az eröm." Azt mondja: "Itt meg itt van egy híd, ott van az eröm." A királyné megy, elmondja Jancsikának: "Szívem szép szerelme, itt meg itt van egy híd; azt mondta, ott van az ereje." Ekkor a táltos ló így szól: "Jancsika, csapd a fejembe a kötőféket, és ülj fel a hátamra, fogd a kardot a kezembe. Amikor a hírhoz érünk, előugrik egy tizenkét fejű sárkány. Vigyázz magadra, le ne ránts on a hátamról. Majd én repülök veled. Te csak fogd a kardot és csapd fejbe vele." Levágta a sárkány fejét Jancsika.

No, ekkor megint indul Jancsika, most a harmadik -, a második híd [következik]. Ekkor a ló így szól Jancsikához: "Jancsika, megint vigyázz magadra!" Amikor a hírhoz ért Jancsika, onnan is előbújt egy sárkány; tizenhárom feje volt. Azt mondja neki a sárkány: "Te vagy az a híres Jancsika?" "No - mondja a ló - vágd le, ne félj tőle!" Ez is sikerült.

šěro. Phenel lesk' o grást: 'N' akānik Jánčika bóide tu pálpále, inke jék pōdo si angl' anēde. Haj džás kaj krajāskínja: ink' ek trōba si angla túte. Atúnči apal - phenel - sa tjīro awla so si le Ōlomkirājes.' /De kado aba o grást phenel leske./

Akāni o grast, - szóval pálpále gelas o Jančika haj vortbindás la krajāskínjása. Phenel: 'Sziven szép szerelme, hát nasyon ügyesen végzindán.' 'Inke akāni pús á^wri lestar kaj leski zór.' Phendás le Jančikásk' e krajāskínja, phendás lake o Ōlomkirāji hodj and' ek škatúja si leski zór, trin biruljá j. 'kana ánnjira pājázis pe muri zór, ánnjira kames te iānēs.' Phenel e krajāskínja: 'Kana anadán na, atúnči kívānči sim pe tji zór hodj káj si.' Phendás lak' Ōlomkirāji: 'Hát sziven szép szerelme - phenel - džanēs káj muri zór? Kutká si muri zór, vazd' opré koj tégla.' Phendás le Jančikáske e krajāskínja, hodj á^wri phendas aba láke hodj tela j tégla j leski zór. Phendás lesk' o grást, le Jančikáske: 'Ná patja leske, ke náj khotē leski zór. Hanem - phenel - phén la krajāskínjake hot te phenel lake őszintén á^wri. Ná khotē j leski zór, hanem inke te pušél lestar hodj káj leski zór. Te dél kote e páca o Ōlomkirāji e krajāskínjake, kodó awla o čačo. Atúnči phenel o čačipé.' Phenel e krajāskínja leske: 'Hát sziven szép szerelme, hát igazán cì kames te phenes á^wri hodj káj tji zór?' Nohāt, phenel Ōlomkirāji la krajāskínjake: 'Hát sziven szép szerelme, hát akāni á^wri phenaw tuke hodj káj muri zór. Dikhāv aba - phenel - hodj čačikānēs kamēs na, ke nádjon hűségesen pušes hodj káj muri zór.' Phenel: 'Eta katē j ek páca, džá kutká taj sín trival. Míndjān dikhésa, khotē si trin biruljá.'

Akāni phendas á^wri e krajāskínja e Jančikáske hodj á^wri phendas ab' o Ōlomkirāji lake hodj káj si leski zór. 'No - phenel - sziven szép szerelme, kana á^wri luttjena kodol trin biruljá, atúnči rōktōn te šines ando lēnde, te murdájven.' N' akāni šindás e rōljása; túdōši rōlji sas. Haj murdār-dás dujén anda lé, dujé biruljén; jek sobodisájlas. N' akānik jek birulji urájlas tar. Akān' aba o Ōlomkirāji dōpaš müló j. Phenel leske, o Jančikáske e krajāskínja: 'N' akanik jekhāvreske avása. Aba - phenel - numa jek trájo si les.' Phenel lesk' o grást: 'Jánčika! N' akānik šin e ašvár ande muro šěro, d' akāni sí te uráv tusà. Ke ví koda jek burulja sí te murdārás.' Akāni avel o trito pōdo. 'Akāni - phenel - o dešupāndž šěréske šārkānji /kodí sas e birulji/ ... Nò - phenel - Jánčika, akāni kadé gindisájve sar ek fusúj t' avéas haj ingráw tu katka ande murò kán. Atúnči me repūlíja tusa. Nò - phenel - akāni aba - phenel - katé j o pōdo - phenel - ná dāra khānči - phenel. - Kadé te šáj džása kérestúl pa kado pōdo, 'tunči le dešupāndžé šěréske šārkānjés tēlé malavas.' Ví tēlé rugisārdás les ke ví kodo urálas pala le. Akānik pórdal gelas o pōdo eš tēlé maladine le dešupāndžé šěréske šārkānjés. N' akāni j abà o Jánčika si minden.

N' akāni phendas lesk' o grast, Jančikáske: 'N' akāni Jánčika - phenel - aba Ōlomkirāji müló j. Akāni aba - phenel - e krajāskínja tjírí j. N' akāni

Levágta a fejét. Azt mondja a ló: "No, Jancsika, most fordul vissza, még egy híd van előttünk. És elmegyünk a királynéhoz: még egy próba van előtted. Azután már - mondta - minden a tiéd lesz, amije csak van az Ólomkirálynak." /De ezt már a ló mondta neki./

Ekkor a ló, - szóval Jancsika visszatért és beszélt a királynéval. Azt mondja: "Szívem szép szerelme, hát nagyon ügyesen végeztél." "Most még tudakold meg tőle, hol van az ereje." A királyné azt mondta Jancsikának, hogy az Ólomkirály azt mondta, hogy egy skatulyában van az ereje, három darázs, "ha már annyira pályazol az erőmre, annyira tudni akarod." Azt mondja a királyné: "Ha már elhozáttál, akkor kíváncsi vagyok az erődre, hogy hol van." Azt mondta neki az Ólomkirály: "Hát, szívem szép szerelme, tudod-e, hol van az erőm? Ott van az erőm, emeld fel azt a téglát." A királyné szólt Jancsikának, hogy végre megmondta, hogy a téglá alatt van az ereje. Azt mond a Jancsikának a ló: "Ne higgy neki, nem ott van az ereje. Hanem mondd meg a királynénak, hogy mondja meg neki őszintén. Nem ott van az ereje. Kérdezze tőle még tovább, hogy hol van az ereje. Ha az Ólomkirály odaadja a pálcáját a királynénak, az lesz az igazi. Akkor mondja meg az igazat." Azt mondja neki a királyné: "Hát szívem szép szerelme, hát igazán nem akarod megmondani, hogy hol van az erőd?" Nohát, azt mondja az Ólomkirály a királynénak: "Hát szívem szép szerelme, most már megvondom, hogy hol van az erőm. Most már látom - mondja - hogy igazán szeretsz, mert nagyon hűségesen kérdezed, hogy hol van az erőm." Azt mondja: "Itt van ez a pálca, menj oda és suhinta vele háromszor. Mindjárt meglátod, ott van három darázs."

Ekkor a királyné elmondta Jancsikának, hogy az Ólomkirály végre megmondta neki, hogy hol van az ereje. "No - mondja - szívem szép szerelme, amikor az a három darázs kiugrik, rögtön csapj rájuk, hogy megdögljenek." No, ekkor suhintott a bottal; tudós bot volt. Kettőt megölt, két darazsát; az egyik elszabadult. Most egy darázs elrepült. Az Ólomkirály már félig halott volt. Azt mondja a királyné Jancsikának: "No, most már egymáséi leszünk. Most már csak egy élete van." Azt mondja neki a ló: "Jancsika! Most csapd a fejévre a kantárt, most repülnöm kell veled. Mert azt az egy darazsát is meg kell ölnünk." Most jön a harmadik híd. "Most - mondja - a tizenöt fejű sárkány /az volt a darázs/ ... No - mondja - Jancsika, most gömbölyödj össze úgy, mint egy babszem, és a fűlemben viszlek oda. Most repülni fogok veled. No - mondja - most már itt van a híd, ne félj semmit! Ha így keresztül tudunk haladni a hídon, akkor leütjük a tizenöt fejű sárkányt." Le is rúgta; mert az is utána repült. Ekkor áthaladt a hídon, és leverték a tizenöt fejű sárkányt. No, most már Jancsika lett minden.

Ekkor így szólt a ló Jancsikához: "No, Jancsika, az Ólomkirály már halott. Most már tiéd a királyné. Most már, Jancsika, átestél a legú-

aba Jánčika kérestül gélan le máj šujšošo éšeto, akán' aba tǝírǝ j e kra-
 jáskinja.' Akáni boldás pe pálpál' o Jánčika. Gelás tar pálpále ande le
 krejáskinjaki kaštēja. N' atúnči phendas leske e krejáskinja: 'Hát szivem
szép szerelme, akán' ab' amáro si sáko fêlo, akáni aba egybe sam, jekhav-
 reske sam. Nohit szivem szép szerelme - phenel lesk' e krejáskinja - akáni
 aba kér muro kívánšáko hodj ínke jekvar kodola boltása sosa andán ma hodj
 ínke jekvar pálpále t' ingyés ma. Atúnči káj muro dáđ káj muri déi te
 ážáv. Atúnči ví pálpále aváv túsa.' Ab' atúnči vón áruštin sáko fêlo an-
 da bóltá. Phenel: 'Szivem szép szerelme, ví me kamaw te dikham mure dadés.
 Atúnči apaí pálpále avás.'

Avilé le kraja khetané. Kana gelás khéré e krejáskinja, kerdin' ó ebév.
 Te ná mülé, ž' áđies trajín. O Jánčika sas minden, taj kerdjile barvále.

8.

Sás kaj nás, hetethét országom túl sas, óperencián túl sas jek rom.
 Nádjon čorro rom sas. Nádjon but šavórá sas les. Nas le te xán, mérénas
 ande bokh. So kerlá, so ná. Gelás ka 'k báro krāj, čordás leska máj šukará
 šurúnja. Ingerdás la and' ek báro veš. Áver djés hirdetisárdás ávrǝ, hodj
 voj báro jóštudóvo j. Kana šundás o krāj, akharavadás le romés. Phenel e
 roméske: 'Čorré roma! Muri máj šukár gurúvnji xasájlas. Anglé te žanésa te
 dés la, jek góno somnakó dav tu.' 'Hóhó, krája tjo bárípe, kiszeb gondom
nagyobb annál!'

Le čorré romés sas jek biblija. Las te lapozgatǝj la. De ví kodǝ bol-
 dinés sas ande lesko vást. 'Nó, krája tjo bárípe, xútjil ándre tǝǝi hintó-
 va te ám manca!' Bešlé ande hintóva. O čorró rom, ví voj krāj kerél pe.
 Resliné ando veš, žán ándr' ande koj bóděva. Gelás ándr' o krāj ande bódě-
 va, so dikhél, khoté j leski gurúvnji. 'Bríva, bríva, éjjen a cigány!'
 'Hó, diné le roméske e' góno somnakáj, gelás khéřré.

Áver djés akharavadás o krāj le čorré romés. 'Nó mure šavórale, ašén
 Děvlésa! Ab' akánlk murdárél ma krāj. Săma sas te lél, hodj xoxadém les.'
 No, zelás ka krāj: 'No so kamés, krája tjo bárípe?' 'Xasájlas mura rakljá-
 ki máj kedvešo djémánticko angrustǝjǝ. Kodǝ te na désa ánzlé, ná j kote tjo
 šero kájso sí. D' ánglé te désa la, atúnči trǝn góné somnakuné lóvé dáw
 tu.' 'Krája tjo bárípe, trǝn djés gondolkozási dé ma.'

Nó, avel o angrunó djés. Žal ándré e čelědkinja, ingyél leske te
 xán: 'Lé báci, xa!' 'Erin no Pricsek, bazd meg az anyádat, már egy van.'
 E čelědkinja ávrǝ nášlas. Gelás kaj le čelědkinji: 'Žanés so phendas o
 rom? Khodé phendas: Erin no Pricsek, bazd meg az anyádat, már egy van.'

Áver djés pále ingyerdás leske te xaⁿ; ab' atúnči áver čelědkinja:

lyosabb eseten, most már tiéd a királyné." Ekkor Jancsika visszafordult. Visszatért a királyné kastélyába. Ekkor így szólt hozzá a királyné: "Hát szívem szép szerelme, most már minden a miénk, most már egybekelünk, egymáséi vagyunk. Nohát szívem szép szerelme - mondja neki a királyné - most már teljesítod azt a kívánságomat, hogy még egyszer vigyél vissza azzal a bolttal, amellyel elhoztál. Hadd menjek el apámhoz, anyámhoz. Azután visszajövök veled." Ekkor azután mindent kiárúsítottak a boltból. Azt mondja: "Szívem szép szerelme, én is látni szeretném az apámat. Utána majd visszajövünk."

Összegyűltek a királyok. Amikor a királyné hazatért, megtartották a lakodalmat. Ha meg nem haltak, ma is élnek, Jancsika lett minden. És meggazdagodtak.

8.

Prücsök

Volt, hol nem volt, hetedhét országon túl volt, óperenciás tengeren túl volt egy cigány. Nagyon szegény cigány volt. Nagyon sok gyereke volt. Nem volt mit egyenek, haltak meg áhen. Mit volt mit tenni, elment egy nagy királyhoz, ellopta a legszebbik tehenét. Kivitte egy nagy erdőbe. Másnap kihirdette, hogy ő nagy jóstudó. Mikor a király meghallotta, hívatta a cigányt. Azt mondja a cigánynak: "Szegény cigány! Elveszett a legszebbik tehenem. Ha elő tudod keríteni, egy zsák aranyat adok." "Hohó, felséges királyom, kisebb gondom nagyobb amál!"

Volt a szegény cigánynak egy bibliája. Fogta, lapozgatott benne. De az is fordítva volt a kezében. "No, felséges királyom, fogass be a hintóba, és gyere velem!" Felültek a hintóba. A szegény cigány is úgy tesz, mintha király volna. Megérkeznek az erdőbe, bemennek abba a bódéba. Belép a király a bódéba, hát látja, ott a tehené. "Brávó, brávó, éljen a cigány!" No, adtak a cigánynak egy zsák aranyat, hazament.

Másnap hívatta a király a szegény cigányt. "No, gyermekeim, Isten veletek! Most már kivégeztet a király. Rájött, hogy becsaptam." No, megy a királyhoz: "Mit kívánsz, felséges királyom?" "Elveszett a lányom legkedvesebb gyémántos gyűrűje. Ha nem keríted elő, nem marad helyén a fejed. De ha előkeríted, három zsák aranypénzt kapsz tőlem." "Felséges királyom, adj három napi gondokozási időt."

No, eljűn az első nap. Belép a oseléd, viszi neki az ételt: "Itt van, bácsi, egyéll!" "Eredj no, Prücsök, ...d meg az anyádat, már egy van." A cséd kiszaladt. Ment a többi oselédlányhoz: "Tudjátok-e, mit mondott a cigány? Azt mondta: Eredj no, Prücsök, ...d meg az anyádat, már egy van."

'Lé báci, xá!' Phenel o čorro rom: 'Erin no Pricsek, bazd mež az anyádat, má kettó van.' Náslás e čelédkínia André: 'Aba khodé phendas o čorro rom, hodj aba dúj si.'

Avel o trítro djes. Ingrél André e trítro čelédkínia o xáben. Sól pe pes o čorro rom trušúl. Phenel: 'Erin no Pricsek, bazd mež az anyádat, má három van.' 'Itt van, itt van, bácsi, ne szójjon semmit! Lé angrustjái, ná te duna khánci! Pél o benz tjo ráti!' Las e' kotór mánró, čavarisárdás la átre, k'herdas anda la kombóco, gelás kaj fejastra tej /!// šudás la la máj šukára pujkáke. E pújka kapisárdás les opré taj nakhadás la tēlé.

Nò, avél o krái: 'Nó čorra roma, džanésa vāreso te kérés?' 'Žukár ink' ek cerra, krája tjo bāripe.' Aba o čorro rom fólényesen vorbí; lél, lapozíj, lapozíj, de e kónjive boldinés i ande lesko vást. O krāj idegešo sas: 'Čorré roma, boldinés inkrés andé tjo vast.' 'Hóhó, so gindís tu? Te na áwlas boldinés, atúnči sár žanos me le títkuri ávrì te gináváv? Krája tjo bāripe, an mange André tja máj šukára pujká.' 'So kamés, čorre roma? Mura rakljáki máj šukár pujka j!' 'Haj so kamés, krája tjo bāripe? E pújka t' ášél vadj e angrustjái t' avél anglé?' 'Žanés čak, čorre roma, šelva e angrustjái sar e pujká.' Andé la André, šindás la opré. 'Éta, krája tjo bāripe, lé tja rakljáki angrustjái!'

Lás o kraj, tordjárdás anglé e hintóva, šutás opré le romeske trín gōné somnakáj: 'Nò čorre roma, kadó j tjo jutálmo.' Bešlás po vurdón o čorro rom taj gelás khēdre fēlé. Res^liné po pōdo; pe pōdosko maškár ek kočíši xutjildás jekhe trúčkós. Tordjilás o kočíši: 'Čorrá roma! Te na phenésa ho' so xutjildém, ando pājí šudáv tu.' Phenel o čorro rom: 'Erin no Pricsek, bazd mež az anyádat!' 'Az az, az az, bácsi!'

Te na mūlás, v' ádjes trají.

9.

Sás kaj nás ek krāj. Haj lás peske gādžžá. Kana leske gādžžesa /!// sas menjassónja haj voj vīlegénji, bišárdás lesk' ek ávér kraj hot te žal po mārípé. Ke te na žás po mārípé, hat atúnči leski djis tēlé šēresa bólden. Haj lás o kraj haj kidás peske regementós haj indulisálas dromeske. Kana sás lendár o māgnishédjo, atúnči khoté sívisárdás les o māgnishédjo. Akān' ába von čh' íntia našti bírinás te žan. Mēg inkerdás andal xamásko, xālé, de pala kodé mērnas ande bók^h. Nás kariz, penge grastén šinénas tēlé, kodolén xānas. Nás kariz, o Brūnclik kirālji ášilás haj lesko djenerárúsi.

Másnap megint vittek neki enni; most már egy másik oseléd: "Itt van, bácsi, egyéll!" Azt mondja a szegény cigány: "Eredj no, Prücsök, ...d meg az anyádat, már kettő van." A oseléd beszalad: "Most már azt mondta a szegény cigány, hogy már kettő van."

Jön a harmadik nap, Beviszi az ételt a harmadik oseléd. A szegény cigány keresztet vet magára, azt mondja: "Eredj no, Prücsök, ...d meg az anyádat, már három van." "Itt van, itt van, bácsi, ne szóljon semmit! Fogja a gyűrűt, ne szóljon egy szót se! Ürdög igya a vérét!" Fogott egy darab kenyeret, belecsavarta, gombócot gyúrt belőle, odament az ablakhoz, odahajította a legszebbib pulyka elé. A pulyka felkapta, lenyelte.

No, jön a király: "No, szegény cigány, tudsz-e valamit csinálni?" "Várj még egy kicsit, felséges királyom." A szegény cigány most már főlényesen beszél. Fogja, lapozza, lapozza, de a könyv fordítva van a kezében. A király ideges lett: "Szegény cigány, fordítva tartod a kezében." "Hohó, mit gondolsz? Ha nem fordítva volna, hogy' tudném kiolvasni belőle a titkokat? Felséges királyom, hozasd be a legszebbik pulykádát!" "Mit akarsz, szegény cigány? A lányomé a legszebbik pulyka!" "Hát mit akarsz, felséges királyom? A pulyka maradjon meg, vagy a gyűrű kerüljön elő?" "Tudod mit, szegény cigány, százszor inkább a gyűrű, mint a pulyka." Bevitték; felvágta. "Itt van, felséges királyom, fogd a lányod gyűrűjét."

Fogta magát a király, előállította a hintót, felrakott három zsák aranyat a cigánynak. "No, szegény cigány, ez a jutalmad." A szegény cigány felült a szekérre, és elindult hazafelé. Egy hídra érték. A híd közepén az egyik kocsis fogott egy tücsköt. A kocsis megállt: "Szegény cigány! Ha nem mondd meg, mit fogtam, a vízbe hajítalak!" Azt mondja a szegény cigány: "Eredj no, Prücsök, ...d meg az anyádat!" "Az az, az az, bácsi!"

Ha meg nem halt, máig is él.

9.

Brunclik király

Volt, hol nem volt, egy király. És megházasodott. Amikor a feleségével menyasszony-vőlegény voltak, egy másik király ráüzent, hogy menjen háborúba. Mert ha nem megy háborúba, a palotáját fejjel lefelé fordítják. Fogta magát a király, hadsereget gyűjtött, és útnak indult. Amikor a mágneshegy közelébe jutottak, akkor a mágneshegy odaszívta őket. Most már semerre sem tudtak elmozdulni. Amíg az ételből tartott, ettek, de azután majd' meghaltak éhen. Nem volt mit tenni, a lovakat vágták le, azokat ették. Nem volt mit tenni. Csak Brunclik király maradt meg, és a gene-

Phenlās akānā^k peske djenerārūšeske: 'Ēta kado ūtōōo krās si. Mudār les haj xa wí kodoles. Haj nán lé tēle leski mōrcí tōnlāre, haj šú ma ande latj.' Katkál phenlās o djenerārūši: 'Haj krāja, sōstar šuvavés tu and' e -mūrcí?' 'Kathé si ek čiriklí, kath' avél e čiriklí haj ingērla ma kusa e -mūrcí.' Haj avilās e čiriklí. E čiriklí pāle hollōvó sas. Haj kapisār-
lās les andel vūnije, haj ingerdās les ando kodró veš. Haj šutas les ando fícku peske puťonge. Cibālinās les de čí bīrinās e mōrcí te šinān. Akān' āba kotola grifmadārāke sáko eřtā berš mārēlas šērēste o páho lake puťon. Kana lās o páho, vo ando fícko sas, o Brūnclík kirāji ande mūrcí, haj sār lōlas o páho haj le ciné grifmadārure krujal léste phīrnās ande mūrcí /?/. Haj lās e Brūnclík kirāji, pharadās e mūrcí peske xāirēsa, haj lās thaj šaradās le ciné puťon la mūrcōsa. De 'kānā avél lengi dēj, e grifmadāra, šatratva, hodj lake puťon šērēste mārđās o páho. Dēhāt kana dikhlās vo^j kotē, e grifmadāra, hodj le ciné, lake keikōn, šaradās le, hot te na mār-
rēl le šērēste o páho, le ciné grifmadārure kōnjōrgisārđās hot 'te n'
āba kotole manušās kon muntisārđās anāro trājo. Ingēr les tēlé haj te žāl tar peske rīngso kamēl te žāl.'

N' akānā muro Brūnclík kirāji mārēl ande bók. Xāl akānā vādne prūnē kat pentexā haj ambrolā. De vój akānā kotolāke loššāl, k' askepisājlas katar o māgnīšēdjo. O Brūnclík kirāji žāl ando veš. Dēhāt te sōvel čí bīrī loššatar. De feri jōkkhar haj dikhēl ek bāro thuv korān reggel. Phēvel o Brūnclík kirāji: 'Hāj Devla, dāre arakhāđjuvo manušēnca.' Kana khotē rešēl voj hāt o thuv so si, o šārkānji mārēl pe lā oroslānjasā. 'Anaj sūntona Devla - phenel o Brūnclík kirāji - sō dan te dikhaw? O šār-
kānji mārēl pe lā oroslānjasā. Ahaj sūntone Devla, paša savó xuttjo? Kako šūncālō allīto šārkānji, de kakó pāle kādē dikhel āvri sar anāro džukēl. Co dēl das pe muro šēro, te paša kadó xuttjāw, paš' anāro džukēl.' Atūnci pāla lesko dūmó xuklās è oroslānja. Haj kerdās dúvar: 'Hā!' haj lās ha xuklās le šārkānjeske, haj pharadās les dujedōnde.

N' akān' āba le Brūnclík kirājes inkērlas è oroslānja. Žālas te xuttj-
lōl leske šošojēn; haj kērlas o Brūnclík kirāji jāg, haj pekēnas, haj kotolen xānas. No, āvri das o Brūnclík kirāji anda veš, de angla lēs sas o fōrro tēngēri. De vój dikhēlas krōstul e pāji, hodj ek cinó kher dīčhol pōrtal o pāji. Akānā voj: 'Anaj Devla, sār šaj jutijas kaj kodo cinó kher?' Dēhāt o fōrro tēngēri anla lēs si. 'Hanem so Dēl das pe muro šēro, kerām manje jek plūta. Khotē šāi džaw pōrtal o pāji. Sūntona Devla, so Dēl das pe muro šēro, si te kerām manje plūta, hot te šāi žaw kērestul.' N' akān' āba voj le xāirēsa šinrēl dženzeve kāšt, haj čhol le po pāji, hot t' avél les plūta, hodj kērestul te šāi džal. Kana kodā /var.: kodé/ dikhlās e oroslānja, bōldel āvri le kāšt naj šudēl le po pāji. O Brūnclík kirāji pāle lašārēl le. Galās tar e oroslānja kherāl, hot t' anēl lēske šošojēn. Akān' āba nāj e oroslānja, haj lēkisārđās o plūta andj pāji. De akānak

rálisa. Akkor azt mondta a generálisának: "Ez az utolsó ló. Őld meg és add meg ezt is. A bőrt meg nyúzd le tömlőnek, és varrj bele engem." Erre a generális azt mondta: "Hát király, miért varratod magadat a bőrtbe?" "Van itt egy madár; idejön a madár, és elvisz a bőrrrel együtt." Jött is a madár. Az a madár holló volt. A körmébe kapta és elvitte a sűrű erdőbe. És letette a fészkebe a fiókáinak. Cibálták, de a bőrt nem bírták átvágni. Na most már annak a griffmadárnak a fiókáit minden hét évben agyonverte a jégeső. Amikor a jégeső megindult, Brunolik király ott volt a fészkekben, a bőrben. Miközben a jég esett, a kis griffmadarak ott mászkáltak körülötte, a bőr körül. Brunolik király fogta, felhasította a bőrt a kardjával, és a fiókákat betakarta a bőrrrel. De már jön az anyjuk, a griffmadár, jajgatva, hogy a fiókáit agyonverte a jég. Dehát amikor a griffmadár meglátta, hogy az apróságokat, a fiókáit, betakarta, hogy ne verje őket agyon a jég, a kis griffmadarak könyörögtek, hogy "ne bántsd ezt az embert, aki megmentette az életünket. Vidd le, és hadd menjen, amerre menni akar."

Na, most Brunolik király majd' meghal éhen. Most vad szilvát meg mogyorót meg körtét eszik. De most annak örül, hogy megmenekült a mágneshegyről. Megy Brunolik király az erdőben. De aludni sem bír az örömtől. De egyszer csak korán reggel nagy füstöt lát. Azt mondja Brunolik király: "Haj Istenem, talán emberekkel találkozom!" Amikor odaér, hát mi az a füst? A sárkány viaskodik az oroszlással. "Ahaj szent Istenem - mondja Brunolik király - melyik mellé ugorjak? Az a rusnya állat sárkány, de ez meg úgy néz ki, mint a kutyánk. Mit adott Isten a fejemre! Emellé ugrom, a kutyánk mellé." Akkor az oroszlán a háta mögé ugrott. És kétszer így tett: "HÁ!", és nekingrott a sárkánynak, és kétfelé hasította.

Na most már az oroszlán tartotta el Brunolik királyt. Elment nyulat fogni neki, Brunolik király meg tüzet rakott, és megsütötték, és azt ették. No, Brunolik király kijutott az erdőből, de előtte volt a forró tenger. De meglátta a vízen keresztül, hogy a vízen túl egy kis ház látszik. Erre ő: "Ahaj, Istenem, hogyan juthatnék el addig a kis házig?" Dehát előtte van a forró tenger. "Mit adott Isten a fejemre! Hanem készíték magamnak egy tutajt. Azon át tudok menni a vízen. Szent Istenem, bármit adott Isten a fejemre, tutajt kell készítenem magamnak, hogy keresztül tudjak menni." No, most már gyenge fákát vág ki a kardjával és vízre teszi, hogy tutaja legyen, hogy keresztül tudjon menni. Amikor az oroszlán látja, fákát oszvar ki, és vízre teszi. Brunolik király meg összerakja őket. Az oroszlán elment nyulat hozni neki. Most nincs ott az oroszlán, és vízre löki a tutajt. És már félig-meddig a vízen van. De

félig-meddig andi /corr.: ando/ pājí si. De avilás e oroslánja, haj maladas ek vurlaipé. Tháj hátrálisárdás e oroslánja ha xuklás kaj la plútačo // hoł laki eleje pe plúta sas, laki hátujja pále ando forro tengéri sas. Dé atunči dikhlás o Brunclik királji hodj e oroslánja čhačí j karing leste. De laki fara tēlé phabilas.

De akān' ába pórdal si o forro tengéri. Akāná iparkodín von kaj kodó chinó kher te žán. De sá ssapá si angla lénde. Naštíg lel peské kattjí vurmá, hot te šáj žál ží ka chinó khér. Haj lás pesko xānró haj kodolésa darabolíjas le sapén. Kana kodo dikhlas e oroslánja, lás haj šilávlas le ande peske máncure ha ššúdelas le ando forro tengéri. No, annyira ho' reslé von ka chino khér. Akāná kana reslé khote, so bešél khoté, vasorru bába. Haj phenél le Brūnclik kirājéske: 'O Dél andás tu Brunclik királji. Mārdó t' o Dél ande tji děj, ke kana sánas ande tji děj, mánga sánas te les ma gāžáke. Mārdó t' o Dél ande tji děj, dé bute khetanén murdārdán mange.' Phēnel o Brunclik királji hodj ná khetáne sas hanem sáp sas. Phēnel leske: 'Hat Ive sán kraj, inke diló san? Hat kodola murrè kketane si /var.: sas/. Dēhāt - phenel - náj bajo kaj murdārdán kattjí khetanén. Dēhāt mán si te les gāžáke. Náhāt muro gāžo, dé tu tēle mánca. Čhumidé ma', phenel e vasorru bába le krajéske. Dehāt dāral čorro. Či biríj te sōvél. 'Nó - phenel jokkhar - tu Brūnclik kirājina, mārdó t' o Del ande tji děj, ta ssó j tuké kaj man čí kamés?' 'Dēhodj čí kamáv tu, de čí džánáv hodj kon avél haj čattogíj ande tjáká?' Kana o Brunclik királji ašundás latār hodj žuvindó xānró si haj dešudó časóngo avél ande tjáká te mārél pe. Akāná o Brunclik királji kan' ašundás kodé hodj džuvindó j o xānró, čhí maj čí sōvélas. Akāná e tjáká kādé sas paša páto opré kecime. Akāná o Brunclik királji pesko xānró paša páto šutas kutka. Haj lás o Brunclik királji ha uštjilás opré, o džuvindó xānró las aba péste. Phenel leske: 'Mārdó t' o Dél Brunclik királji, ta ssán kasavo njužhatatlano.' 'Sár te n' aváv njužhatatlan, čí džánáv só čattogíj?' Pe kodá pále xuklás tēlé e vasorru bába haj lás o xānró ávrí. Ha avilás palpāle, de ab' atunči le Brunclik kirājésko xānró ingerdás ándré ande dešudújto sóba. Avilás palpāle haj phendás, hodj 'Ivé san kraj, de diló san. Te lánas kodo xānró la lemé šaj mudārdánas lesa. Khé te phendánas le xānréske hodj 'šinger muro xānró!', la lemé šingerdó tēlé.' Pasa j vasorru bába uštjilás opré thaj phendás atunči hodj 'čingér muro xānró!' Mindaddig čingerravadás la mēg čak čí phendás hodj 'dáv tu fijatalo vízo ferí n' ázba m' ába le xānrésa. Lé tu opré taj džá tar.'

Haj lás p' o Brunclik királji taj gélo. Taj geló tar kusa j oroslánja. Taj araklás e šušó khér. 'Šinger muro xānró kon si khoté ando šušó khér? Avilé ávrí o bižžó: 'Só kames mánca Brunclik kirājina?' 'Man khéré te šos? 'Šó /var.: šú/ tu tela pānzé časónde.' Phēnel o Brunclik királji: 'Šinger muro xānró!' Kodo phendás: 'Só parančolis Brunclik kirājina?' 'Te 'ngrés

megjött az oroszán, és elordította magát. Az oroszán hátralépett és ráugrott a tutajra, hogy az eleje a tutajon volt, a hátulja meg a forró tengerben volt. De akkor Brunclik király is látta, hogy az oroszán igaz szívvel van hozzá. De a fara leégett.

De most már túl vannak a forró tengeren. Most ahhoz a kis házhoz iparkodik. De mindenütt kígyók vannak előtte. Nem tud akkora csapást találni magának, hogy el tudjon jutni a kis házhoz. Hát fogta a kardját, és azzal darabolta a kígyókat. Amikor az oroszán látta, fogta, a mancsába sepepte és a forró tengerbe dobta. No, annyira, hogy eljutott a kis házhoz. Amikor aztán odaértek, hát ki lakik ott? A vasorrú bába. Azt mondja Brunclik királynak: "Isten hozott, Brunclik király. Vert volna meg az isten az anyádban, mert amikor az anyádban voltál, nekem voltál, hogy feleségül vegyél. Vert volna meg az isten az anyádban, de sok katonát megölted!" Mondja Brunclik király, hogy azok nem katonák voltak, hanem kígyók voltak. Azt mondja erre neki: "Hát hiába vagy király, mégis bolond vagy. Hát azok a katonáim voltak. Dehát - mondja - nem baj, hogy annyi katonát megöltél. Dehát engem kell feleségül vened. Nahát, férjem, feküdj le velem! Csókolj meg!" - mondja a vasorrú bába a királynak. Dehát ő meg fél, a szerencsétlen. Nem bír aludni. "No - mondja egyszer - te Brunclik király, vert volna meg az isten az anyádban, mi bajod van? Nem szeretsz?" "Dehogyan szeretlek, de nem tudom, hogy ki jött, aki a kardhüvelyt csattogtatja." Akkor Brunclik király meghallotta tőle, hogy eleven kardja van, és tizenkét órakor jön a hüvelyébe, verekedni. Akkor Brunclik király, amikor meghallotta, hogy eleven a kard, még kevésbé aludt. Na már most a hüvely ott volt felakasztva az ágy mellett. Na meg Brunclik király is oda tette a kardját az ágy mellé. Fogta magát Brunclik király, felkelt, az eleven kardot oda vette magához. Azt mondja erre neki: "Vert volna meg az isten, Brunclik király, miért vagy olyan nyughatatlan?" "Hogyne lennék nyughatatlan, nem tudom, mi csattog." Erre már leugrott a vasorrú bába, és kihúzta a kardot. És visszajött - de akkor már a Brunclik király kardját átvitte a tizenkettedik szobába. És visszajött, és azt mondta, hogy: "Hiába vagy király, mégis bolond vagy. Ha elvetted volna azt a kardot, az egész világot leverted volna vele. Mert ha azt mondtad volna a kardnak, hogy "Vágd, kardom!", a világot levágta volna." Felkelt a vasorrú bába mellől, és szólt: "Vágd, kardom!" Mindaddig vágatta, míg csak azt nem mondta, hogy: "Adek fiatalító vizet, csak ne bánts már a karddall! Szedelőzködj fel, és eredj!"

Brunclik király fogta magát, és elment. És elment az oroszánal együtt. És talált egy üres házat. "Vágd, kardom, aki ott van az üres házban!" Előjött az ördög: "Mit akarsz tőlem, Brunclik király?"

na khèré, ví mure žuklés.' 'Inkráv tu tela pánžé čásónge.' 'Šingér muro xāñro!' Avilas áver áwri: 'Só parančolis Brunclik kirājina?' 'Khèré t' ingrés ma pa dō čásónde.' 'Ingráv tu pa trínénde kusa j džukél.' 'Dé miš-tó j.' 'De pinžārés Brunclik kirājina, āldíj t' o Dél, tjo hatāró?' Akān' aba khèré želas. Phenel peska gāžáke, aba phurí j karing léste, ke vój pilás anda fíjatalo vízo hat voj ternó si, d' aba leski gāži phurí j. Phenél akāna vój: 'Le múri gāžží haj pí ví tu anda kakó cinò kulacs.' Akāna leski gāžží šutás les ka múj haj pilás les. Só kerdžilás, dešustāré ber-šengi raklí kerdžilás. Aba Brunclik kirāljí aba phuró sas karing láte.

Nā, tékkhar avél hodj sí te mērel o Brunclik kirāljí. 'Mēraw haj mē-rāv.' De čí džanel andel xāñréski bríga te mērel. Haj lél haj phenél le kočiséske: 'Kócišina, žā, šúde ko xāñró ando forro tengéri.' Akāna o kočíši pizdás les ande bóglja. Haj gelás āndré. 'Šudán les?' Phēnel o kočíši: 'Šudém.' 'Haj só kerdás?' 'O pāji zavarodisájlas.' Phendás voj: 'Náj čačés, čí šudán les. Hanem džā, šudé les.' Atūncí ando zunúj piz-dás les. Gelás āndré. 'Šudál les?' 'Šudém.' 'Na haj só kerdas?' 'Budj-borokolíjas.' 'Náj čačés, džā šúde les ando pājí, ando fōrro tengéri.' Haj lás po trito, haj šudas les ando fōrro tengéri, o žuvindó xāñró. Haj lás o žuvindo xāñro haj xuklás opré, anda forro tengéri ž' andel sláve le čhèreske taj pēlas palpāle e ratésa ando forro tengéri. Kana palpāle gelás o kočíši ka kkráj, atūncí rōwíndó gelás palpāle ko kraj. Atūncí kodé phen-das leske o kráj, hodj akānák aba patjáv kode hodj āndré šudán les, o xāñro, ando fōrro tengéri. Eš atūncí mūlás o kráj, eš atūncí átok alatt muklás les, o xāñro, hodj po eftáto fattjūvo, pe kodo magátul te žal o xāñró.

10.

... phūro róm, sà čōngōčinālōvúra sas kadalá. Le dúj, prál sas. N' a-pol vo dúj žēné, le prál, čōngōčinālōvúra sas, kade|hodj vón együt čōngōvúra kernās; dū žēné. Le dúj prál sas kadalá. Phenel o jék: 'Phrála! Gāta j tje čōngōvúra?' 'Gāta j.' 'Hat te lémas opré amé, te želémas ando gáv, te biknás amé e čōngōvurá.' 'Mistó j muro pral; avén-tar; čáčimó j tu.' Ke v' él duj žēne prál sas. 'Avén-tar!'

Sar žán tar ando gáv, sa bikindé e čōngōvúra. Kena bikindé le, sás lenge büt lövé. Avén khèré felè anda gáv. Phenel kátkar: 'MÓ! Dík kaj kírčimā! Dík kaj kírčima; čé šukár i ávrál!' Dè o áver p^hral léske: 'Mōre só dikhes tu ávrál hotj čé kírčima j kadí! Haj te perésa ānde aⁿdi

"Hogy hazavigyél!" "Hazaviszlek 5t óra alatt." Azt mondja Brunclik király: "Vágd, kardom!" Az meg mondja: "Mit parancsolsz, Brunclik király?" "Vigyél haza engem is, a kutyámat is!" "Hazaviszlek 5t óra alatt." "Vágd, kardom!" Előjött egy másik: "Mit parancsolsz, Brunclik király?" "Vigyél haza két óra alatt!" "Három óra alatt elviszlek kutyástdul." "No, jó." "De Brunclik király, az isten áldjon meg, ráismeresz a határodra?" Akkor aztán hazament. Azt mondja a feleségének, hogy már öreg hozzá, mert ő ivott a fiatalító vízből, hát ő már fiatal, de a felesége már öreg. Ekkor azt mondja: "Nesze, feleségem, ígyál te is ebből a kis kulcsból!" Akkor a felesége a szájához emelte és megitta. Mi lett belőle? Tízennégy éves lány lett belőle. Most már Brunclik király volt öreg hozzá.

Na, egyszer elérkezett a sora, hogy meg kell halnia Brunclik királynak. "Meghalok, hát meghalok." De a kard sorsa bántotta, nem tudott megmenni tőle. Azt mondja a kocsisának: "Kocsis, eredj, dobd ezt a kardot a forró tengerbe!" Akkor a kocsis bedugta a boglyába, és bement. "Bedobta?" A kocsis azt mondja: "Bedobtam." "És mi történt vele?" "A víz megzavarodott." Azt mondta erre: "Nem igaz, nem dobtad be. Hanem eredj, dobd be!" Akkor a trágyadombba dugta, bement. "Bedobta?" "Bedobtam." "Na és mi történt vele?" "Bogyborékkolt." "Nem igaz. Eredj, dobd be a vízbe, a forró tengerbe!" Fogta magát, harmadszorra bedobta a forró tengerbe a kardot, az eleven kardot. Erre az eleven kard felugrott, a forró tengerből fel az égi fellegekig, és vérrel esett vissza a forró tengerbe. Amikor a kocsis visszatért a királyhoz, akkor már sírva tért vissza a királyhoz. Akkor azt mondta neki a király, hogy most már elhiszem, hogy bedobta a kardot a forró tengerbe. És akkor a király meghalt. És akkor átok alatt meghagyta, hogy ettől számítva hetedik sarjára magától menjen a kard.

10.

Rendbehozott asszony

... Öreg olgány; mindnyájan csengőöntők voltak. Ők ketten testvérek voltak. Ők ketten, a két testvér, csengőöntők voltak, és ketten együtt készítették a csengőket. Testvérek voltak. Mondja az egyik: "Testvér! Készen vagy a csengőkkel?" "Készen." "Hát akkor felszedelődhetnek, és elindulhatnak a faluba, hogy eladjuk a csengőket." "Jól van, testvér, gyérünk; igazad van." Mert testvérek voltak, "Gyerünk!"

Mikor elmentek a faluba, mind eladták a csengőt. Mikor eladták, sok pénzük lett. Mennek hazafelé a faluból. Mondja az egyik: "Hé! Nézd ezt a kocsmat! Nézd ezt a kocsmat, milyen szépen néz ki kívülről!" De a másik testvér is: "Hé, mért nézed kívülről, hogy milyen ez a kocma? Ha be-

kírcíma, dikhes ke ínke ma; šukār I! 'T' as baxtāló muro pral, čačímó si tu!'

Avén ándé. 'Aggyon egy kevertet! Aggyon kettőt!' Pillé la. 'Moré me máto sim aba.' D' ó jek p^hral: 'Ugyan more inke či pilán haj mātjilán ába? Hat či na pilán inke taj mātjilán? Aólas ma i vórba tusa muro p^hral!' 'Čé vorb^a áólas túsar?' 'Haj muro šávó kamél tja šá.' 'Haj te kamél la muro pral, t' avés baxtāló!' 'T' as baxtálo! Haj te lámas ek keverto rajtíja!' 'Lé^t tu kevéto, kerav zurálí! Khere te žása, mangavása.' 'T' as baxtálo muro p^hral čačímó sas tu. Avén khére! Haj kiⁿddám i rajtíja; áven khère! Kana gélám khère k' ámaro čhaládo: 'Djylís' Makhaw tume! Avés sasto taj baxtále šávora džéné! Ame p^hral sam; tút si šéj, ta máⁿ si šávó. Dehāt muro p^hral! Te kerás o bijáv!' 'O bijáv? Te kerás ame? Ánde eddjesi tji romnji hodj ame bijav te kerás?' 'Hát persze hogy ánde!' 'T' as baxtāló muro p^hral!'

Nó mištó j. Džán taj kéren o bijáv. Kinde más, ande mužikášé, kéren o bijáv. Kana kerdé o bijáv, ššól o bijáv; rendesen. Phenel kat-, kán' ššól o bijav, phenel i déj kádí, le šávéske: 'Muro šávo! Ingér aurí tje - , astár ándé le dūjé grastén! Án ek sémo č^har le grastenge; ke murdārel le grast.' Šinél jakhása po čávo ji déj. Hatjārdás o čávo hodj i de; mē' čhinel jakhása po čávo: hot te džál te dikhél hodj sár i só ji, romnjiⁱ vadj náj romnji?

Taj džán. Čhinel ek réndo o č^hávó. Phen^{el} la romnjiáke: 'Menjassónja! Šin ví tu eg dōpaš řendo tēlé!' Taj šinél ví voj tēlé dōpaš řendo. Taj dikhél voj pālál o vōlegēnji: 'Jāj čhūmidāv tu, tjo maškár taj tji bul! Kade phirel sar e šošojéngi! Kamlém tji bul!' 'T' as baxtálo!' - voj katkar. [Laughter, the narrator laughs with.] 'T' as baxtálo!' 'Kādā phirél tji bul sār le šošojéngi! Áj, - te xūtjilél la, malavél la tēle - aba tu murí san! Aw ke tjo, - tjo bijáv, aba tu murí sán! Áš-ta, keráv tusa vari-so!' Taj pášjol tēl' e menjassónja, taj xūtjtel pe láte o vōlegēnji. Šól awri o, - pesko morkój, naj kā šól. 'Joj mārel t' o Del, haj náj mīž! Haj so kēdēn? Džās tar khère, ššól o bijav! Džās pálpāle!'

Haj dj^ž an pálpāle. De voj phenel kana resle khère, katka mužikālin, javába khelen mužikālin, sógodi. Džál kā^j i déj: 'Mámo, lé avri le grastén!' V' a dáke phenel o čávo. Nò, pušel i de; katar o čávo: 'Só kerdén muro čávo?' 'Áj mamokán! Mārel te /? la ?/ i puštíjal Phenav angla tumé: náj la mīž!' 'Náj la mīž?' 'Náj.' 'Míšto j, t' ás baxtálo!'

lül kerüljenk a kocsmába, meglátnád, hogy belülről még szebb!" "Isten tartson meg, testvér, igazad van!"

Bemennek. "Adjon egy kevertet! Adjon kettőt!" Megitták. "Hé, én már részeg vagyok." De a másik testvér: "Ugyan, még nem is ittál, és már berúgtál? Nem is ittál, és berúgtál? Beszédem volna veled, testvér!" "Milyen beszédem volna velem?" "Hát, a fiam szereti a lányodat." "Hát ha szereti, testvér, isten tartson meg!" "Isten tartson meg! Vihetnénk magunkkal egy kevert pálinkát!" "Vigyél kevertet, erőkre csináltasd! Ha hazaérünk, lánykérőt tartunk." "Isten tartson meg, testvér, igazad volt. Gyerünk hazal! Megvettük a pálinkát; gyerünk hazal! Ha hazaérünk a családkhoz, "Adjon Isten! Erő, egészség mindenkinek! Testvérek vagyunk; neked lányod van, nekem fiam van. No hát, testvér, tartsuk meg a lakodalmat!" "A lakodalmat? Megtartjuk? Beleegyezik a feleséged, hogy lakodalmat tartsunk?" "Hát persze hogy bele!" "Isten tartson meg, testvére!"

No, jó. Mennék, megtartják a lakodalmat. Húst vettek, zenészeket hoztattak, megtartják a lakodalmat. Megtartják a lakodalmat, áll a lakzi, rendesen. Közben folyik a lakodalom, az anya szól a fiának: "Fiam! Vidd ki a ...-, fogd be a két lovat, hozz egy kis fűvet a lovaknak, mert megdöglenek a lovak." Kacsint a fiának az anya. A fiú megértette, hogy miért kacsint az anyja: hogy menjen, nézze meg, hogy van, mint van, asszony-e vagy nem asszony.

Mennek, Vág egy rendet a legény. Szól a feleségének: "Menyasszony! Vágj te is egy fél rendet!" Ő is vág egy fél rendet. A vőlegénye hátulról nézi: "Jaj, osókolok, osókolom a derekadat meg a farodat! Úgy jár, mint a nyúl hátulja! Beleszerettem a farodba!" "Isten tartson meg!" - mondja erre. [Nevetés; a mesélő velük nevet.] "Isten tartson meg!" "Úgy jár a farod, mint a nyúl hátulja! Áj, - azzal elkapja, lenyomja - most már az anyém vagy! Gyere, mert a lakodalom -, a lakodalom, most már az anyém vagy. Megállj, csinállok veled valamit!" A menyasszony lefekszik, a vőlegény ráugrik. Előveszi a -, előveszi a répáját, ninos hova bedugja. "Jaj, az istén verjen meg! Ninos lyuka! Mi történt veled? Gyerünk haza, álljon meg a lakodalom! Gyerünk vissza!"

Visszamennek. Mikor hazaérnek, azt mondja a vőlegény - javába megszokálnak, táncolnak rá, minden. Odamegy az anyjához: "Mama, fogd ki a lovakat!" Az anyjának is szól a legény, No, az anyja megkérdezi a fiától: "Mire mentél, fiam?" "Áj, mamokám! Verje meg a pusztulást! Itt elöttem kimondom: ninos lyuka!" "Ninos lyuka?" "Ninos." "No, jó; Isten tartson meg. Halló, banda! Hagyják abba! Már tovább nem lehet,

Halló, banda, hagyják abba! Má tovább nem lehet kérem szépen. Nincs lagzi. Nincs lagzi kérem. Nincs lagzi. 'Nincs? Jó van.' Tā tordjon abba. Taj džán tar le mužíkása, szanaszéjjel; naj bijav. Ke la romnja nās mǐž. Nā kā šol o šāvo pesko kár. Dé voj katkar: 'Moré! Nā kade keras!' 'Haj sár kerésa?' 'Kade ke zumáv la ínke jokhar áwri!' 'Āj muro nano! Aba mé zumadém la; nāj la mǐž!' 'Nāj la?' 'Nāj. Mé mekáv la.' 'T, ás bax-tálo!' Ášol abba o bijav; nāj bijav. Taj džan. 'Só j tjo kívānságo? Kettji löve potjináv tuke?' 'Mānge káčči ke muro p^hral san.' 'T, ás baxtálo; ^džás tar szerteszéjjel.' Mišto j. Aven e šingālé, našaven le; sá dǐžan tar.

I čhorri, kās nās mǐž, kodi ando gáv i. Čí džanlas hodj katkar, - hodj só kerde, só niči, i románji, hodj našaven le le xānra-, šingālé. Taj džal tar. Avel khēre, džal po thān. I romnji anda gáv aba - ... Rakhel eke gāžesa po dróm: 'Jónapot, bácsi!' 'Jónapot!' 'Nem látt' 'itt a cigányokat?' 'Hát émentek, észavarták a rendőrök.' 'Kurrām mura dá! haj našadé mure dadés! No, mek žáv tar.' Mišto j. Ródav, ródav, nāj muro dad; čí muri de; naj. Pala kodo džáv ande gáv. So dikhav eke juhāsés. Tala salín /!/ bešel. Leske bírki, tala šalín. Leske duj boj-tárura paša léste. Füttjentlj jék /he whistles/ : 'Hó! Fordítsd meg a birkát az anyád mindenit! Hajtsd ide!' Avel mure juhāsura! Avel ví muro bojtári táj ví mure ^džukela!' Avel khōtár i románji, i románjōri kās nās les /!/ mǐž: 'Halló bácsi! Legyen olyan szíves, aggyon egy szál gyufát!' Džal i čorri románji, māngel koth' e mašina, e juhāsestar. Dél la o juhási, dél la mašina. Taj phabārel opré. Kana dikhlás o juhási, phenel anda /?/ j žu^wji; ke kasaví šukár sas i žu^wji: 'Āj, muri phe-njōri, o Dél t' āldij tu, me szerelembe kamos tusa te peráv!' 'Haj, te san lāšo manúš, manca šáj pe^{re}s szerelembe, manca szerelembe šáj perés, te sí tu but lövé.' 'Kēttjǐ löve sí ma, hodj ... tēle rakimé mure lövé.' Bešen tēlé. Phabār [= phabārel] opre pe cigaretta, kōthe vorbín. Phenel e bojtārengé, paša lende le duj, - trín bojtārura, phenel léngé: 'Haló! Azt a birkákat fordítsd ide öcsém, az apád mindenit!' Haj bóldel le paša ta^la; šalín. 'Itt újjetek mellettem még én vissza-fordulok!' Taj žél /!/ atunči i, - o juhási; tá i románji; žan khēre. 'Av-tar khēre, maj phenó tuke váršo.' E bojtārura, tala; šalín le bakrénca.

Táj žan khēre. 'Nó, - Aba me nádjon szerelembe pēlem túsa! Phén mange áwri hodj bokhāli san vadj; čhāri san?' 'Ēnne p^hrala, mé^r pu-šes tu mandar kasave dōlgura hodj me bokhāló sim vadj, - hodj bokhāli san vadj čāli san? Hát persze hogy bokhāli!' 'Haj phén awri hodj

kérem szépen, Nincs lagzi, Nincs lagzi, kérem, Nincs lagzi." "Nincs? Jól van." Abbahagyják. A zenészek elmennek, szanaszéjjel; nincs lagzi. Mert az asszonynak nem volt lyuka. Nem volt hová tegye be a farkát a legény. De erre az ember: "Hallod! Ne így csináljuk!" "Hát hogy csinálnád?" "Úgy, hogy próbáld ki még egyszer!" "Aj, bátyám! Már kipróbáltam; nincs lyuka." "Nincs?" "Nincs. Én bizony itthagytam." "Isten segítsen." Félbemarad a lakodalom; nincs lakodalom. Elmennek. "Mi a kívánságod? Mennyit fizessék neked?" "Nekem semmit, mert a testvérem vagy." "Isten segítsen; menjünk szerteszéjjel." Jól van. Jönnek a csendőrök, elkergetik őket; mind elmennek.

A szerencsétlen asszony, akinek nem volt lyuka, [közben] a faluban volt. Nem tudta, hogy közben -, hogy mi történt, mi sem, hogy elkergették őket a rendő-, a csendőrök. Elmegy. Hazatér, megy a helyükre. Az asszony a faluból már - ... Útközben találkozik egy paraszttal: "Jó napot, bácsi!" "Jó napot." "Nem látta itt a cigányokat?" "Hát elmentek, elzavarták a rendőrök." "...m az anyámat! Hát elkergették az apámat! No, hadd megyek én is." Jól van; keresem, keresem, nincs sehol az apám; sem az anyám. Ezután elmegyek a faluba. Látok egy juhászt. Az árnyékban ül. A birkái az árnyékban. Két bojtárja mellette. Fütttyent egyet /az előadó fütttyent/: "Bó! Fordítsd meg a birkát, az anyád mindent! Hajtsd ide! Gyertek, juhászaim! Jöjjön a bojtárom is, meg a kutyáim is!" Arra megy az asszony, a szegény cigányasszony, akinek nem volt lyuka: "Halló, bácsi! Legyen olyan szíves, adjon egy szál gyufát!" Odamegy a szegény asszony, gyufát kér a juhásztól. A juhász ad neki, ad gyufát. Rágyújt. Mikor a juhász látta, szólt az asszonynak, mert az asszony szép volt: "Ej, hűgom, áldjon meg az Isten, szeretnék szerelemben esni veled!" "Hát ha rendes ember vagy, velem szerelemben lehet esni, velem szerelemben eshetsz, ha sok pénzed van." "Annyi pénzem van, hogy ... le van rakva a pénzem." Leülnek. Cigaretára gyújt, beszédbe elegyednek. Szól a bojtároknak, ott van mellette a két -, a három bojtár, szól nekik: "Halló! Azt a birkát fordítsd ide, ösém, az apád mindenit! Arrafelé fordítja őket az árnyékba. "Itt üljetek mellettem, míg én visszafordulok!" Ekkor aztán elmegy a juhász meg az asszony; hazamennek. "Gyertünk haza, majd mondok neked valamit." A bojtárok a birkákkal maradnak az árnyékban.

Hazamennek. "No, - Én már nagyon szerelmes lettem beléd! Mondd meg, éhes vagy-e, vagy jóllaktál?" "Ejnye testvér, miért kérdezel tőlem ilyesmit, hogy éhes vagyok-e, hogy éhes vagy-e, vagy jóllaktál? Hát persze hogy éhes!" "Akkor mondd meg, hogy most mit főzünk, hogy mennél

atúnci so, - só t'jiravása, mené maj síg t' av^{el} gáta! 'Só? Hat án t'le gōjā, haj án deš Ārné, haj pék le t'lé, kodo j o máj síg.' 'T' às baxtālo! Anáv lē' - o juhāsi. - 'Anáv le.' Anel le t'le. Pekél le t'lé t'jo juhāsi, de kūki pa^{le} sar ek rāji: pāšol ando pāto, lésijmég o juhāsi t'jiravél lake. Po gāta džal te xaž. Kena gāta j, taj ráki pe mesāja awri, at [= and'] ek tejāri, o juhāsi, taj šól les t'lé, phenel a romnjáke: 'No ám muri romnji!' 'Haj mír phenes mange "muri romnji" ? Haj ke či sanas tu muro róm, ká penes tu mange "muro romnji" te xav, te džav te xav ?!' 'Oj, šāj ěrtós' - o juhāsi phenel katkar...

Kan' awri talalindas, džal te xál; xāle čālji. 'Nāis tuke - phenel i romnji le juhāséske. - Haj me nádjon trušaló sim; taj trušali sim; šaj ěrtós; trušali sim.' Dé voj katkar: 'Te sán trušali, anám me tuke so pēs, mól.' 'Hāt katār anesa?' 'Ata [= katar] muri pínca.' Taj džal t'jo juhāsi, lél apre [= opre] ek demišeno, taj šál a^{ndi} pínca, taj anél awri dú litera mól. Taj šorél awri pi mesāja te, - ví peske, ví kukola peska romnjáke, taj šórel awri, taj pén. 'Nāis tuke; nádjon lāši mol si tu.'

[New tape.] '... mure romnji! Phenáv angla tuménde, me či pat'jaj-lenás, hodj tu kasavi džulji san. T' aven baxtāle savōra džēne, kon šunél, hodj pi miz ná; gedra! Hāt sár i kadōke? Le zāra még i, de pi miz gedra náj. Phenáv angla tuménde mure phralōra šaj ěrtón. Haj sár zindin tume kodōke, hodj pi miz te n' al gedra? Haj ká šō muro kar?' 'Phenáv tuke muro phral, haj kajso kámes; tū san o vōlegēnji, mē sim e menjassónja.' 'Muri romnji, t' a^{ve}s baxtāli! Me či pat'jajlemas kádo.' 'Muro šāvo, džá tar ínke jokhar āvri!' 'Ká te džav mamokám? Haj muri romnji aba romēs las.' 'Kás las?' 'Eke juhāsés.' 'Eke juhāsés?' 'Juhāsés. T' às baxtāli.'

Kana lás e juhāsés, dé voj katkar, kana t'jirādás o, - o tojāši, táj e gōja, táj šol mol opre, - 'N' ab' akāk šaj keres manca so kámes' - i menjassónja phendas - 'šaj keres so kámes!' Džal o juhāsi, dikhel i miz, e zāra jopré j, sogódi; gedra náj. Phenel kadōke: 'Hāt ká; šō muro kār?' 'Ēnne, hāt ká; šos! ká; so kámes! Vād; ande t'ji de; šo les vad; ande mánde te šos les!' Hāt úštjel opre o juhāsi; i menjassónja kothe pāšol ínke so pāto. Úštjel opre, gindój p' o juhāsi: 'Dēvla, só te kerav me! Só te kerav!' O juhāsi ande péste aba gindój pe: 'Dēvla, bāro bájo sil' Gindój pe, pasa [1] mesāja. Pel ink' ek li-, ek fellitēra mól. Fellitēra pilla^s koté paša peski mesāja, kothe

gyorsabban kész legyen." "Mit? Hát hozz le kolbászt, és hozz tíz tojást, süsd le, ez megy leggyorsabban." "Isten tartson meg! Hozom!" - mondja a juhász. "Hozom." Lehozza. A juhász megsüti, ő meg közben mint egy úriasszony, csak fekszik az ágyon, lesi, hogy a juhász főz rá. A készre megy, enni. Mikor elkészült, a juhász kirakta az asztalra tányérra, lerakta, szólt az asszonynak: "No, gyere, feleség!" "Hát aztán miért mondd nekem, hogy "feleség"? Ha nem voltál a férjem, miért mondd, hogy "feleség", hogy menjek enni?" "Ó, bocsáss meg" - mondja erre a juhász ...

Mikor kitálalt, megy enni. Ettek, jóillaktak. "Köszönöm - mondja a cigányasszony a juhásznak, - De nagyon szomjas vagyok, megbocsáss; szomjas vagyok." Erre ő: "Ha szomjas vagy, hozok inni, hozok bort." "Honnét hozod?" "A pincéből." Indul a juhász, fog egy demizsont és lemegy a pincébe, felhoz két liter bort. Kitölti az asztalon, őt magának is, az asszonynak is, és isznak. "Köszönöm; nagyon jó borod van."

[Új szalag.] "... feleség! Kimondom előttetek, hogy nem hittem volna, hogy ilyen asszony vagy. Isten tartson meg mindannyiótokat, ki hallot olyat, hogy a lyukán ne legyen nyílás? Hát hogy van ez? A szőr rendben van, de a lyukán nincs nyílás. Kimondom előttetek, testvérek, megbocsássatok. Hogy gondoljátok, hogy a lyukán ne legyen nyílás? Hát hova rakjам be a farkomat?" "Mondom neked, testvér, ahova akarsz; te vagy a vőlegény, én vagyok a menyasszony." "Feleség, az isten áldjon meg! Nem hittem volna, hogy ez így van." "Fiam, menj ki még egyszer". "Minek menjek, anyám? A feleségem már férjhez ment." "Kihez ment férjhez?" "Egy juhászhoz." "Egy juhászhoz?" "Juhászhoz. Isten tartson meg."

Mikor feleségül ment a juhászhoz, ekkor aztán, mikor megsütötte a tojást, meg a kolbászt, meg bort hozott fel, - "No, most már azt csinálsz velem, amit akarsz - mondja a menyasszony - azt csinálsz, amit akarsz." Megy a juhász, nézi a lyukát, a szőr rendben van, minden, csak nyílás nincs. Mondja erre: "Hát hova dugjam a farkomat?" "Éjnye, hát hova dugnád! Dugd, ahova akarsz. Vagy dugd az anyádba, vagy dugd belém." Hát, a juhász felkel; a menyasszony tovább is ott fekszik az ágyon. A juhász felkel, gondolkodik: "Istenem, mitévő legyek? Mitévő legyek?" Gondolkodik magában a juhász: "Istenem, nagy a baj!" Gondolkodik az asztal mellett. Iszik még egy liter -, egy félliter bort. Megivott egy félliterrel ott az asztalnál, ott gondolkodik a juhász, hogy mi lehet ez, hogy a lyukán nincs nyílás. De a szőr, meg minden

gindó: pe, vój, o juhási, hod: só šaj al kathé, pi mīš, te nāj gédra. Dé le sára, sogódi opré, f^ori nāj gédra; kāj šol pesko kár. Dé voj katkár, ande pěstq: 'Névla, só kerdém me! Nádjon šukár I šūji, teccindás mange, pš řinom! Feri kodi nāj, so trobúj.'

'De só?' - i romnji. 'Só naj tu? i mīš!' /Aba o juhási pušel, látar./ Taj gindó: pe ínke jòkhar. 'Nó tordjon, ná kadē kėrav.' /Ande pėste vorbija./ Lél peski borótva, fení avri peski borótva, šlesra, taj džál kaj i džūji: 'Džūjé! Tú ande kadí san opre atkozimé, borotvása te šináv opré tji mīš.' 'Me či džanáv; sumáv! Či dukhalá ma?' 'Níči.' 'Šín opre!' Taj lél peski borótva, taj šinél opre peski mīš, - laki mīš. Šindás opré laki mīš. Lél pe katkar o juhási taj dél pe late. Dúr, dúr, dúr, taj ví kúrel la. Jó van. Kana kúrdás la, jó van: el van intézve. Bešel paša i mesája. 'Nò kerdan tji bújtji?' 'Kerdém ám, első osztályú munka. T' as baxtáli!' Bėšel paša i mesája, mágel ek litéra páji. Pájí mangel ná mol; pájí. Haj pél o pájí, dúj žené, ví kako zalisájlo, ví kuki zalisájli, kė katkar /?/ puterdás o juhási opré laki mīš.

Nó, kurko džės. Aba i romnji kerel sogódi. Phenel kadėke: 'No šun mó! Só te kiravav tuke?' 'Haj kirav mange šukli zumí.' 'Mīštó j.' 'De mé opré sitjilem sáko kúrko te ródav i khangėrí. Mé andi khangėrí džav.' 'Ná, tú te džása andi khangėrí, me džáv tar.' 'Žás tar?' 'Žáv.' 'Nó, žá tar, akānak čí trobus man.'

Taj džál tar. Taj džál tar i džūji. Haj menderególni džál, te ródel opré peske nípós, ke pesko níp-, lako nipo nás kothe pe kodo thán, kena vój menjassónja kerdjilas e juháséske. Taj džál tar. Dé voj katkar mendegelúj menderegelúj. Phenel katkar o juhási, hod: 'Kana tu džás tar, me džáv andi khangėrí. Phānde tuk' ek píta jāndé and' ek ólo, taj ek disznósajt-, jušájto, taj džá tar tuke. Taj ród' opré, ród' opré tje nėpós.' Phāndas pesk' ek píta opre taj jušájto, taj džál tar. Nádjon dúr méngendélúj táj džál tar voj. Džál, ródel peske nėpós, ká laki džj, ká lako dád, taj pesko nėpo.

Hāt, gelas dúr, sás aba vój p' ek^o šél kilomėtėra. Ande gáv, di-khél, khotėjke, trín manušá po rėto, kothe legelín le grastėnca. Trín žené sas. Žál voj orsāgūtósa. Phenel kadėke: 'Fiatalúr! Legyen olyan szives, aggyon egy szál gyufát!' D' ó jėk, taj žál, o vőlegėnji ko má intji sas lako rom; avilo lako róm. Džál late: 'Adok kérem szépen!' Taj lél i mašina, taj dél la jág. Dé o āver, lesko baráto aba: 'Mó! Haj kadó-, kadí, ná kadi sas tji románji?' 'Mārel t' o Del, t' atkozij tu, hāt ká sas muri rom^{nji}? Haj muri románji maj šukár sas sar kadí!' 'No te mārel ma i māřja te na kadí sas! Te me^{rāv}! Bāteri!'

a helyén van, csak nyílás nincs, ahova berakja a farkát. No, erre magában így szól: "Istenem, mit tettem! Az asszony nagyon szép, megtetszett nekem, és finom. Csak éppen az nincs, ami kellene."

"Mi az?" - mondja az asszony. "Mi nincs neked? Lyukad?" /Ezt már a juhász kérdezi tőle./ Megint elgondolkozik. "No, megállj, nem így teszek." /Magában beszél./ Fogja a borotváját, megfeni a borotváját, észre, és odamegy az asszonyhoz: "Asszony! Téged arra átkoztak, hogy borotvával vágjam fel a lyukadat." "Én nem tudom; próbáld meg! Nem fog fájni?" "Nem." "Vágd fel!" Fogja a borotváját, és felvágja a lyukát. Felvágta a lyukát. Ekkor fogja magát a juhász, rámászik. Dirr-durr, elintézi. Jól van, amikor elintézte, jól van; el van intézve. Odaül az sztalhoz. "No, elélveztél?" "El ám; első osztályú munka. Isten tartson meg!" Asztalhoz ül, egy liter vizet kér. Vizet kér, nem bort; vizet. Vizet isznak mind a ketten; egyik is beleszédült, a másik is, mert a juhász felnyitotta a lyukát.

No, vasárnap van. Már az asszony mindent intéz. Megkérdi: "No, ide figyelj! Mit főztek?" "Főzz savanyú levest." "Rendben van." "De én minden vasárnap fel szoktam keresni a templomot. Templomba megyek." "Na, ha te templomba mégy, én elmegyek." "Elmégy?" "El." "No, eredj, most nincs szükségem rád."

Ezzel elmegy; elmegy az asszony. Megy, mendegél, hogy felkeresse az övéit, mert a családja nem volt ott, azon a vidéken, amikor ő a juhász menyasszonya lett. Elindul. Megy, mendegél. Azt mondja ekkor a juhász: "Amíg te elmegy, én megyek a templomba. Késs be egy ruhába egy pitét, meg egy disznósaj-, juhsajtot, és eredj. Keresd fel, keresd fel a tiedet." Becsomagolt magának egy pitét meg egy sajtot, és indult. Nagyon messzire mendegélt, elment. Megy, keresi az övéit, hogy hol van az anyja, hol van az apja, a hozzátartozói.

Hát, messzire ment, lehetett már vagy száz kilométerre. A faluban látja, hogy ott van három ember a réten, ott legeltetik a lovakat. Hárman voltak, ő megy az országúton. Odaszól nekik: "Fiatalúr! Legyen olyan szíves, adjon egy szál gyufát!" Odamegy az egyik, a vőlegénye, aki azelőtt a férje volt, a férje kellett volna hogy legyen. Odamegy: "Adok, kérem szépen." Fogja a gyufát, tüzet ad neki. De erre a másik, a barátja: "Hé! Ez, nem ez volt a feleséged?" "Verjen meg az Isten, átkozzon el, hát már hogy lett volna a feleséged? Hát a feleséged szőbb volt, mint ez!" "No, verjen meg engem a Mária, ha nem ő volt! Úgy haljak meg! Becsületszavamra!" "Isten tartson meg! Ő lett volna?" "Ő."

'T' ás baxtáló! Kadí sas?' 'Kadí!' 'Nó, phabār ópre!' Del maší^{na} thaj phabí^{re}!; taj žál: 'Āšón Dēvlésa!' 'Haj ví romānes džanel, dikhēs?! Kadí sas tji románj! Halló, fiatalasszony, maza tud cigányul?' 'Hafxy..... cigány, nem érdekel, mennyenek a fenéce!' Džál tar. De pindžardás aba voj hodj kukóke lako róm t' aviló ō anklūnō. Kasa aviló ō bijáv. Taj žál tar; džál tar i menjassónja; džál tar.

Rákhel ekba kajžá po dróm, po šárko. 'Jó napot kívánok fiatalasszony!' 'Jó napot!' ' tessék m- , nem laknak itt a cigányok?' 'Itt laknak a sarokba.' 'Csöngöcsinilők?' 'Csöngöcsinilők azok kérem szépen.' Taj žál. 'Jó napot kívánok!' Aba só si lasa, ek píta, taj dū ša'turá, ando batjuvo so an^elás 'at' o junási. 'Aki nekem kirtvát for hinni, adok nekik egy sajtot.' 'Hát én is az vagyok!' Taj kón sas, laki déi drabārél la. 'No me drabārō la.' Ke ői pindžardás i phuri románj hodj laki šej i. Taj drabārél la. Kena drabārédás la: 'Na, nekántam a kirtvát, asztán szeggyen egyvet!' Taj del o šájto kothé, sofódi; no m'što j; taj žál tar. Dé voj kadējke: 'Dé mure šāvo! Mārél tume i Mārja! Lén opr' ek .... te žál tar andi pustíja! Mārén la te džál tar!' Dé o phūro rom: 'Ná keren kódo! Ná nášaven la! Dén páča!'

Avel palpāle: 'Ennye mamokám! Mārél t' o Dēl! Ánnjira ánnjira či dikhlán ma? hodj me tji čorri sim? Haj mé sim tji šej!' 'Jézus Mārja! Haj kadí muri šej, mó!' 'Kadí?' 'Kadí! Kerás o bijáv palpāle!' 'O bijáv palpāle?' 'Palpāle!' Taj keren o bijáv. Sarso máj intji sás, kadé keren palpāle o bijáv. 'Dé muro šāvo džá po réto, taj šineⁿ akák ek réndo! Astar ānd^{re} e grástes haj džása e menjassónjása!' Taj džán. Kan' avile palpāle aba, pušel i déj: 'Só i muro šāvo, dé!' 'Áj, mamokám! Mārél tutt o Mārja! Kasavi miz si pe late, sár pe tú!' 'T' ás baxtáló muro šāvo! Haj lán la?' 'Lém la mámo. Kasavi miz si la pe late sár pe túte.'

Te na mūlās ž' ádjēs trají.

T' ás baxtáló muro phral!

"No, gyújts rá!" Gyufát ad; rágyújt; indul: "Isten áldja meg magukat!" "Hát cigányul is tud, látod? Ez volt a feleséged! Halló, fiatalasszony, maga tud cigányul?" "Hagyjon ... cigány, nem érdekel; menjenek a fenébe!" Elmegy. De ő már megismerte, hogy ez volt, aki az első férje kellett volna hogy legyen; akivel a lakodalma volt. De a menyasszony elmegy; elmegy.

Útközben találkozik egy parasztasszonnyal a sarkon. "Jó napot kívánok, fiatalasszony!" "Jó napot." "Tessék mondani, nem laknak itt cigányok?" "Itt laknak a sarkon." "Csöngöcsinálók?" "Csöngöcsinálók azok, kérem szépen." Ezzel elmegy. "Jó napot kívánok." No már most, mi volt nála, a batyujában? Egy pite meg két sajt, amit a juhásztól hozott. "Aki nekem kártyát fog vetni, adok neki egy sajtot." "Hát én is értek hozzá." Hát ki volt az? A saját anyja mondott neki jövendőt. "No, majd én jósolok neki." Mert az öreg cigányasszony nem ismerte rá, hogy az ő lánya. Jósol neki. Mikor jósolt: "Na, kivettem a kártyát, emeljen egyet!" No, odaadja neki a sajtot, mindent. Rendben van, tovább megy. De akkor a cigányasszony: "Hej, fiam! Verjen meg az Isten! Kapjátok fel egy ... hogy menjen a nyavalyába! Verjétek el, hogy menjen!" De az öreg cigány: "Ne osináljátok! Ne kergessétek! Hagyjátok békén!"

Visszajön: "Ejnye, anyukám! Verjen meg a Mária! Hát ott tartunk, hogy nem láttad meg, hogy én vagyok a te szegény lányod? Hát hiszen a lányod vagyok!" "Jézus Mária! Hát hiszen ez a lányom, hallod!" "Ez?" "Ez! Tartauk meg megint a lakodalmat!" "Megint a lakodalmat?" "Megint." És megtartják a lakodalmat. Ahogy előzőleg volt, úgy tartják megint a lakodalmat. "De fiam, menj ki a rétre, és vágjatok most egy rendet! Fogd be a lovat, és eredj a menyasszonnyal." Mennek. Amikor visszaértek, megkérdezi az anyja: "Mi van, fiam, no?" "Aj, anyukám! Verjen meg a Mária! Akkora lyuk van rajta, mint rajtad!" "Isten tartson meg, fiam; feleségül vetted?" "Feleségül, anyám. Akkora lyuka van, mint neked!"

Ha meg nem halt, máig is él.

Isten tartson meg, testvér!

Sás ká nás, hetethét ország ellent, még az óperenciás tengereken is túl, sás jèk č^horrí gá¹ží. Kodál č^horrá gá¹zá sás jek rákló. Kasaví č^horrí sas, hódí le papucéngé táłpi xálás, kasaví č^horríj sas. Nó mištó j, leski dé dēlás [= gēlas] ando gáv, vó pāle khēr' ášilas. Hät dēšudúj táłpi, papucéngé táłpi, kiráwlas. Haj o šávó xálás jek. Avilás leski dé, márdás le^s čhindás ávrí lesko vás. Thaj č^hapisárdás les: 'Žá la ljugása' [= lumaša] káj xálás kodi táłpā.

Nó mištó, akān' ó šávó gēlás hetethét ország ellent and' ek bāro vēš. No de č^hí džanlas pesk' anāv. Pálpāle gēlas káj peski dé: 'Múro /! / de j phén mange sár bušuváv?' 'To / = tu/ bušós muro čhāvo: Tündēr Míška.' Nó, mištó j. 'Áš Dēvlésa, d^žá Dēvlésa.'

Gēlas, hetethét ország ellent, még az óperenciás tengereken is túl gēlás, ande rātjí reslás jek bāro réđhencija, krašeski vāra. Kó sas kothé, le rablōva. Živánja rablōva sas koth^e. Gēlás, puterdás šel budará [= vudara]. Ando šélt' andré gēlas. Bokhāló sas. Po šel manuš ávrí sas tālalimé. Ví katkar xálás, ví kútkar, ví kátkar, č^hálilá^s. Haj gēlás tela páto.

Na avén kóđala, kodal rablōva živánja, avén. Dikhén o xābé. 'Žá, vāriko phirél kathe; vārišo ldegenno!' De lēngó máj bāro aba žanglás hodí o Tíndēr Míška sí kothé, avilás haj xálás. Ke kodól 'a ljumáki zór sas, a világ ereje, la ljumáki zór. Nó mištó j. Ha¹ ávilas akāná - , gēlás akāná te phenáv tuke, kodo máj bāro, gēlás haj akhārdás les avrí angla páto: 'Hō, Regyveres Márton - , na, Tíndír Míška, hāt tú máj žurálo san sar mé, pēdig me šélto manca sim; tú máj žurálo san. Hät sóstar bújis mándar?' 'Hō,' phenel, 'mé,' phenel, 'dāráv tumēndar.'

Nó mištó j. Haj ávilas akāná, njerisárdás kodi vāra. Leski sas. Gēlás pala peski déj, haj andás la.

N' akāná le rablōvoske máj bāre manušeske, leski pirawnjí kerdjilas, leski pirawnjí. Nó, phendás kodo šārkánji, őriási: 'Púš ávrí lestar, ande sóst' ášó¹ leski zór; haj mé mudáro les.'

Haj lás akāná o Regyveres Márton -, vadí o Tíndēr Míška, inžerdás peska dá, vó gēlás o határo te dikhel. Meklás peska dá khéré. Kódí pāle puterdás le vudará te dikhel só sí. O Tíndír Míška, kodole máj bāres, sá čhingerdás les sár o cigarettáko duháno. Haj šuttás les ande hordóva. Leski dé pāl' avrí puterdás kodi, kodi láda, haj ávr' ávilas kodo šārkánji, ávr' ávilas. Nó kana khēr' ávilas, 'Kér tu,' phenel, 'nasváljí. T' anél

Tündér Miska I.

Volt, hol nem volt, hetedhét ország ellenében, még az óperenciás tengereken is túl, volt egy szegény asszony. Annak a szegény asszonynak volt egy fia. Olyan szegény volt, hogy cipőtálpát evett, olyan szegény volt. No jó, az anyja elment a faluba, ő otthon maradt. Hát, tizenkét talpat, cipőtálpát főzött. A fiú megevett egyet. Megjött az anyja, megverte, levágta a kezét, és elkergette: "Menj világgá!", mert megette azt a talpat.

No jó, a fiú ment hetedhét ország ellenében egy nagy erdőbe. De nem tudta a saját nevét. Visszament az anyjához: "Anyám, mondd meg, hogy hívnak?" "Tündér Miskának hívnak, fiam." No, jó. Isten veled, Isten hozád.

Ment, hetedhét ország ellenében, még az óperenciás tengereken is túl ment, estére megérkezett egy nagy rezidenciás palotához, királyi várhoz. Ki volt ott? Rablók. Zsiványok rablók voltak ott. Ment, kinyitott száz ajtót. A századikon bement. Éhes volt. Száz személyre volt tálalva. Evett innen is, onnan is, innen is; jóllakott. Az ágy alá bújt.

No, jönnek ám azok, azok a rablók, zsiványok; jönnek. Nézik az ételt. "Jaj, valaki járt itt, valami idegen." De a vezérük már tudta, hogy Tündér Miska van ott; jött és evett. Mert őbenne a világ ereje volt, a világ ereje. No, jó. Ekkor jött, - hogy is mondjam, odament a vezér és előhívta az ágy alól: "Hó, Fegyveres Márton -, nem; Tündér Miska, hát te erősebb vagy nálam, pedig én századmagammal vagyok, de te erősebb vagy. Hát miért bújssz el előlem?" "Hej - mondja - félek tőletek."

No, jó. Ekkor jött, elnyerte azt a várat. Az övé lett. Elment az anyjáért, és magával hozta.

No, ekkor az asszony a rablóvezér szeretője lett, a szeretője. No, azt mondta az a sárkány, óriás: "Tudakold meg tőle, hogy miben áll az ereje, és én megölsöm."

Ekkor Fegyveres Márton-, illetve Tündér Miska elhozta az anyját, ő meg elment körülnézni a határban. Otthon hagyta az anyját. Az asszony meg kinyitogatta az ajtókat, hogy lássa, mi van. Tündér Miska a vezért darabokra aprította, mint a cigarettadohányt. Egy hordóba rakta. De az anyja felnyitotta azt a ládát, és előbújt az a sárkány, előbújt. No, mikor hazajött, "Tettesd magadat betegnek - mondja - hogy hozza el neked

tuke le - so sas kodo? [from the audience: 'O farkaši, na?'] le ru-
véske šāvēs.'

'Sō j tuke mūri dej?' 'Nasvālji sim. Žā, tha; an mangé, an mangé,
le ruvéske šavōrés.'

No, gēlas o šavo. Kamlās pušké te del les, nó de č^hi das les pušké,
-'Th' áke muro šavōro, inzer les tja dáke. Te na xála les, mék les āwri.'
Vl kadé sas. Meklās les āwri.

Pe kadl vrāma még maj nasvālji sas: 'Ja; muro čāvo! Žā,' phenel, 'an
le jegešmedva, la jegešmedvake šavōrés. Anda kodalésko búko te xó, sastju-
vó.' No haj vl las akāná o Tíndēr Míška taj vl gēlas. Nó kana gēlas, an-
dās kodál kasavá, la medvake šavōrés, aba sastji sas leski dē. 'Mék les,
či trobuj, aba sastó [= sastí] sim.'

Nò phendās peske šāvēske: 'Vārikana, kana mè ternó [= terní] simas,
tje daděsa khelāsas, haj āwri cirdem ānda muro bál jek fūrto, haj phang-
lēm leske hivéjki kethāné. Haj kadé khelāsas.' No las akāná, khelén peska
dāsa, cirdel anda pesko bál āwri haj phandél leske hivéjki. 'Nó,' phenel,
'šaj avés sārkanjina! Kér lesa so kamés!' Haj šingerdās les, sār e šāx
šingerdās les. Nó, ha vl šuttās les and' ek hātizāko; and' ek hātizāko
šuttās les. Haj šuttās les pe lesko grās.

Haj ingerdās les hetethét ország ellent, még az óperenciás tengereken
ig túl ingerdās le. Haj vl šuttās les tē^llé pa pesko dūmó and' ek cino pā-
jí, žuvindó pājí. Haj sōrindās les āndré. Haj kerdjilās jek manúš. Kasa-
vó, hétsszerte maj šūkār sas, sar vārekanā.

N' atūnci gēlas pálpāle. D' o sārkanj aba žanelas, žanelas hódj avél
o šavo, o Tíndēr Míška. Nó kana khērē reslas, 'Nó, muro [= muri] dē,' phe-
nel, 'só kerdān? Kāj si ttju vėlegín.ii?' 'Muro šavo, či tagadij,' phenel,
'khoté j tela páto.' Cirdās les āwri, haj šingerdās les kótkotór. Šinger-
dās vl peska da. De kodi č^hi mūlās. Šuttās le 'nd' ek pínca. Vó pále gē-
lās thar. Hetethét ország ellent gēlas.

Haj vl las jeka romnjá, le krajéska rakljá lās. Nó, bešlās dúj trín
šón, gēlas nyulázni vadászni, gēlās. Nó kana gēlās, maj avilās pálpāle,
haj vl gēlās pala peski dē; haj andās la. Opré sastjārdās la.

Nò de sās lat' ek cino kókaló, hédješo, sār e jár. Kerdās leske páto,
haj šuttās kodi jár kadé. Haj pašilās o Tíndēr Míška tē^llé, ha gēlās ande
lesko jiló. Haj vl mūlās.

Sās les akāná trín vadālata: šošó; haj o sáp, háj sas e mūca. Nó e
mūca awri cirdās les. Haj pe búl bešlās. 'Nó,' phenel, 'mure ālata, dé
mišto kaj opr' ústjadan mai' 'Rizon,' phenel, 'ahe [= ake] só lom āwř'
anda tjo koljín, anda tjo jiló.'

Haj vl las atūnci peska dá, šingerdās la, sār kana šingrén o duháro.
Ha ingerdās l' ande kodi pínca, kathar awri andās la. Kothé meklās la örö-
kössen.

Vó pále te na mūlās dj' ádjēs trají.

- mi is volt az? [Közbeszólás: A farkas, ugye!] a farkas kölykét."

"Mi bajod, anyám?" "Beteg vagyok. Eredj, hozd el nekem, hozd el nekem a farkas kölykét."

No, a fiú ment. Le akarta lőni, de nem lőtte le mégsem. "Nesze, itt van a kölykém, vidd el anyádnak. Ha nem eszi meg, ereszd el." Úgy is történt. Eleresztette.

Ekkorára még betegobb lett. "Jaj, fiam! Eredj - mondja - hozd el a jegesmedvét, a jegesmedve kölykét. Ha a májából eszem, meggyógyulok." No, fogta magát Tündér Miska, indult, No, mikor elment, és elhozta azt az izét, a medvebocot, anyja már egészséges volt. "Ereszd el, nem kell, már egészséges vagyok."

No, azt mondja a fiának: "Valamikor, amikor fiatal voltam, az apáddal táncoltam, és kihúztam a hajamból egy fűrtöt, és összekötöttem a két hüvelykujját; úgy táncoltunk." No, fogja magát, táncol az anyjával, kihúzza a hajából egy fűrtöt, és összekötözi a két hüvelykujját. "No - mondja - jöhetsz, sárkány! Tégy velem, amit akarsz!" És felaprította, mint a káposztát; úgy felaprította. Berakta egy hátizsákba; egy hátizsákba rakta. Feltette a lovára.

Vitte hetedhét ország ellenében, még az óperenciás tengereken is túl vitte. Aztán ledobta a hátáról egy kis vízbe, elevenítő vízbe. Beleszórt. Ember lett belőle; olyan, hogy hétszerte szebb lett, mint valaha.

No, ekkor hazatért. De a sárkány már tudta, tudta, hogy jön a legény, Tündér Miska, No, mikor hazaért, "No, anyám - mondja - mit tettél? Hol van a vőlegényed?" "Fiam, nem tagadom - mondja - ott van az ágy alatt." Előhúzza, és darabokra aprította. Az anyját is felaprította. De az asszony nem halt meg. Berakta őket egy pincébe, ő meg elment. Ment hetedhét ország ellenében.

Aztán megnősült, a királylányt vette feleségül. No, ott ült két-három hónapig, járt nyulászni, vadászni, eljárt. No, mikor elment, majd visszatért, elment az anyjáért, és elhozta. Meggyógyította.

No de az asszonynál volt egy kiosi osont, hegyes, mint az ár. Megágyazott a fiának, és odatette azt az árt. És Tündér Miska lefeküdt, és belement a szívébe. Meg is halt.

Na már most, volt neki három állata: nyúl, kígyó, meg egy macska. No, a macska kihúzta. Felült a seggére. "No - mondja - állataim, de jó, hogy felébresztettetek!" "Bizony - mondják - nézd, mit húztam ki a melledből, a szívedből!"

Ekkor aztán fogta az anyját, felaprította, mint ahogy a dohányt aprítják. Levitte abba a pincébe, amelyikből felhozta. Ott hagyta őrökre.

Ő meg, ha meg nem halt, máig is él.

The first part is missing

... Me šáv thar t' anám mangé šošojén.' Gēlas thar ande lūm' āndo thém. Eft' ālōwa bérés gēlas, čí xutjil-, čí das pušké č' éke vadālatós. Sò diklás āngla péste, jek balānjí vūrⁱma. Nó gēlās pala kodi vūrma, ví rakhlás les, jek trīnē šonéngo čino bāló. Ví kodo sá pēkí sas leski mōrci pe les. Lás les opré, ingerdás les khéré, šuttás les po šeránt. Máj dōpaša rātjako phendás: 'Muro dád! Šún kathe, ná dāra, mé vorbjí - phenel. - Detehāra ande kōšnjicā áwná rupuné lōwé. Ingrésa le kaj o kráj phaj // mangavésa mánge leska šá.'

No ingerdás les o phuro gāžó kaj o krāi: 'Krāja tjo bāripe, avilém; sí ma jek bāló, te dēs tja ša léske romnjáke.' 'Hěj, o Dél te mārél tu, sár gindisārdán tu kodo? Žán čhak, našawtatín les, xaxawtatín les le žukljénca!' No, gēlās khéré. 'No, só phendás muro dad?' 'Kodí phendás o kráj, le žukljénca, le manušénca mudartātisārdás ma.' 'No náj bajo. Ví detehārē žesa. Ingrésa jök // kōšnjicā somnakuné lōwé.' No, gēlās detehāra. 'Dewlésa krāja tjo bāripó!' 'O Dél andás tú phurá manuša.' 'D' avilém te mangaváv tja ša muge bāléske.' Ná, v' átuñčí žukljénca našawtatisārdé les āwri. Āwri šordás o somnakáj p' ūd^uvára. Opré kidás le o kráj. 'No, šún tu phurē manuša! Detehāra oxtó čāsongo te n' avésa tje bālésa k'kathé, šáj žanés k' ánde fējí /?/ šáv tje kōr.'

Nó kerdjilás e detehāra. Nó dē pe detehāra leskó čhorrò khēr somnakuno khēr kerdjilas kasavó, hodj pe bašnēsko puñró mīškíjās pe. Ží káj le krajéski udvára somnakuno tóvo, somnakunó pājí sas, le somnakuné čirikljá bašónas ando pājí. Nó gēlās. Le krajéski rākjí āwri kōnjšoklīsārdás anda 1 fejástra. Dikhlás le bālés. 'Jáj rája krāja tjo bāripo muro dád! Mánge te na dēsa la, kodalé, te na dēsa ma karing léste romnjáke, opr' úmlawám ma; mudārám ma.' Ná, akharadiné bašadjārén te čirden te khelén. Haj ví las e krajārchíca le bālés roméske. Šuttás les po šeránd āngla péste.

Dōpaša rātjako tēlé šuttás pa péste e balānjí mōrčhi, haj kerdjilás anda léste o TindIr Mīška, le krajéngo anglunó manuš. Ná, čhumidás peska romnjá, tēlé pāšljilé. Vasorrú bába leski mōrčhí ando kó šuttas; phabilás. Opr' úštjilás, opr' úštjilás detehāra, ródelas peski balānjí mōrčhí te lél^l la pe pés, hát bizon čhí žānglás. 'Ná, rája tjo bāripo, múj kedvešgo romnji, akáná mánge trobūj te žáv thar iveg váron iveg hegyen a két felleg kōšt, andel bāré plaia, ando čhéri, khoté j muro lakási, kothé šáj rakhés ma, te karésa tjo rom t' avaw.'

Tündér Miska II.[Első hiányzik.]

... Elmegyek nyulat löni." Elment országgá-világgá. Hét álló évig ment, nem fogott, nem lőtt egyetlen vadat sem. Egyszer csak disznónyomot látott maga előtt. No, ment a nyomon, meg is találta: háromhónapos kismalad volt. A bőre tisztaarany volt rajta. Felvette, hazavitte, párnára tette. Majd éjjélkor megszólalt: "Apám! Ide hallgass, ne félj! Én beszélek - azt mondja, - Reggel a kosárban ezüst pénz lesz. Elviszed a királyhoz, és megkéred nekem a lányát."

No, az öreg paraszt elvitte a királyhoz: "Felséges királyom, eljöttem. Van egy disznóm, addo hozzá feleségül a lányodat!" "Hej, az isten verjen meg, hogy gondoltad ezt? Menjetek csak, kergettek el, kutyákkal tépessétek szét!" No, hazament. "No, mit mondott, apám?" "Azt mondta a király - kutyákkal, az embereivel gyilkoltatt." "No, nem baj. Holnap is elmegy, viszel egy kosár aranypénzt." No, reggel elment. "Adjon isten, felséges királyom!" "Isten hozott, öreg ember." "De azért jöttem, hogy megkérjem a lányodat a disznómmak." No, akkor kutyákkal kergették ki. Az arany kiömlött az udvaron. A király felazedte. "No, ide hallgass, öreg ember! Ha reggel nyolc órakor nem leszel itt a disznóddal, tudd meg, hogy karóra tűzöm a fejedet!" [? "csavarba szorítom a nyakadat"]

No, megvirradt. No de reggelre a nyomorúságos viskóból arany ház lett, olyan, hogy kakaslábon forgott. Egészen a király udvaráig arany tó, arany víz volt, arany madarak daloltak a vízben. No, a király^{lány}lányát kikönyöskölte az ablakon. Meglátta a disznót. "Jaj, apám, uram királyom! Ha nem adod hozzám, ha nem adsz hozzá feleségül, felakasztom magamat, megölöm magamat!" Na, hívták a zenészeket, húzták, táncoltak, és a királykisasszony férjhez ment a disznóhoz. Párnára tette maga elé. Éjjélkor levetette magáról a disznóbőrt, és Tündér Miska lett belőle, a király legelső embere. No, megoskolt a feleségét, lefeküdtek. A vasorrú bába a kemencébe dobta a bőrt; elégett; felkelt; felkelt, kereste a disznóbőrt, hogy magára vegye, hát bizony nem tudta. "Na, felséges uram, kedves feleségem, most el kell mennem üvegváron, üveghegyen, a két felleget között, a nagy hegyekben, az égben, ott van a lakásom; ott megtalálhatsz, ha azt akarod, hogy a férjed legyek."

Nó dehāt aba pa 'k djés pa dúj, bārilás lako pégy ke phārì pèlās. 'Nó muro dad, ne šāv thar katka táj katká, andel plajá, ando čhéri, kothé j muro rom. Ke mé nāstí^k keraw muré šavorén, nāstí sulúj le, mēg vōj čí xutjilla trival muro maškár.' No lās e āmāllka, lās pe dromeske, ande luma ando thēm. Gelās eft' ālōwa bérés mēg reslās jek koljiba. André gēlās. Kodí sās le čerhajéngi krajāskínja. No pūslās katha peske čerhajá, katha peske šavorra: 'Čhí tj- šundán híro le Tíndír Miškás?' 'Ná.'

Nó detehār' opr' ūštjilas, gēlās eft' ālōwa bérés mēg rakhlás jek káver koljiba. Kodí sās laki phēn. Šōwé šalé bāršēngl. Lè khaméski dēj. 'Ná, avén - phenel - kháma khērè, múre šavorá, čhí šundán híro le Tíndír Miškás?' 'Čhí šundám.' No gēlās thar detehára. Eft' ālōwa bérés sá gēlās mēg reslās jek káver koljiba. 'Lāší rātjī múri phuri dēj.' 'O Děl andas tu āmāllka. Kás rodes?' 'Le Tíndír Miškás ke nāstí kera^m murí šavorés mēg vōj čhí xutjilla muro maškár trival.'

'Nó - phenel - le čiriklájá, le hollōmadárulja, kodalá sí múre šavorra, kodál ande luma ando thēm phírēn, háčak kodalá čhí žānná.' Nó de búť khēr' ávile, čhí žānnás te phenén pa Tíndír Miška khānči. Máj avél jek bāngí, pušké das o Tíndír Miška lako puńró ke po^k keritíši xoklás. 'Am mā, xál o žukél tjo rát, čí tiklán /! le Tíndír Miškás?' 'Ná, e féne te xála les, pušké das muro puńró.' 'No čí na xa čí na pes mēg opré čh' ingrés kadala žúljá léstè, iveg váron iveg hegyen, a két felleg közt, maškár le čerhajá.' Nó, opr' ūngerdás le, šuttás, šuttás la tōlé pe udvára.

Ná, la krajāskínjá pe kodí mānglās, hòd; lako rom trín rātjá te sōvél lása and' ek sóba. Dúj rātjá sūtás; de ālomporóšo bo-, mól dinè te pél haj sūtás. 'Ūštjī Tíndír Miška, xútjil muro maškár te šáj keraw tje š-, dújé šavorén!' Máj pe trito rātjī o kóčisík /! šundás kadí vōrbá. 'No, šún krája! Máj kana d'žás ānde ebídeló szoba, šóna angla tú xábé, šóna v' éj mol, de mól ná pi, ke katha kodí sōvésa. Ke kathé sí ...' /Tape defect/

Mištó j. Čhí pilás la, šōrdás l' ande pèske khērá. Kerdás pe tè sōwél. Haj lās akāná, kana sūtás, kerdás pe tè sōwén: 'Ūštjī Tíndír Miška, xútjil muro maškár te šáj keraw tje šavorén!' No, ví kerdás. Xútjil-dás. Haj rakhádjile la dúj somnakuné rāklé.

No, kodó kodí sóba andré kerdás andré zārindás, gēlās malāptatisār-dás la ljunáki dóba, t' avén hercéga krajá bārōwa. Nó de leski sókra vasorrú bába sas. Haj vōj pa j kúcslyuk andré gēlās, haj šindás le šavorréngi kór. Ží káj e tērdja inkérilas le ratá. Kothé libeginás ando rát. E šúrí pālè ratvālí kerdás, šutás la tela lako šēró. Máj

No dehát már egy nap múlva, két nap múlva megnőtt a hasa, mert teherbe esett. "No, apám, én elmegyek. Itt meg itt, a hegyekben, az égben, ott van a férjem; mert nem tudom megszülni a gyerekeimet, amíg ő háromszor át nem öleli a derekamat." No, fogta magát Amália, útnak indult, országba-világba. Hét álló évig ment, amíg egy kalibához érkezett. Be ment. Az volt a csillagok királynője. No, megkérdezte a csillagaitól, a gyerekeitől: "Nem hallottátok híret Tündér Miskának?" "Nem."

No, reggel felkelt, hét álló évig ment, amíg egy másik kalibához ért. Az a néneje volt, hatszáz esztendőse, a Nap anyja. "Na - azt mondja - gyertek haza, gyermekeim! Nem hallottátok híret Tündér Miskának?" "Nem hallottuk." No, reggel elment. Hét álló évig folyton ment, amíg egy másik kalibához ért. "Jó estét, öreganyám!" "Isten hozott, Amália, Kit keresel?" "Tündér Miskát. Mert nem tudom megszülni a gyermekeimet, amíg ő háromszor át nem öleli a derekamat."

"No - azt mondja - a madarak, a hollók a gyermekeim, azok országba-világba járnak, ha csak azok nem tudják." No de hazajöttek sokan, nem tudtak semmit sem mondani Tündér Miskáról. Majd egy sánta jött; Tündér Miska ellötte a lábát, amikor a kerítésre ugrott. "Gyere már, kutya egye a véredet, nem láttad Tündér Miskát?" "Na, a fene egye meg, meg lötte a lábamat!" "No, addig nem eszel, nem iszol, amíg fel nem viszed hozzá ezt az asszonyt, üvegváron, üveghegyen, a két felleg között, a csillagok között!" No, felvitte, letette az udvaron.

Na, a királynét arra kérte, hogy a férje három éjjel aludjon vele egy szobában. Két éjjel aludt. De álomporos bort adtak innia, és aludt. "Kelj fel, Tündér Miska, öleld át a derekamat, hogy megszülhessem a két fiadat!" Majd a harmadik éjjel a kocsis meghallotta a beszédet. "No, ide hallgass, király! Majd amikor az ebédlőszobába megy, ételt tesznek eléd, bort is tesznek eléd. De bort ne igyál, mert attól elalazol. Mert itt van ..."/tekeroshiba/

Jól van. Nem itta meg, a csizmájába öntötte. Tettette, hogy alszik. Hát akkor, amikor elaludt, amikor tettette, hogy alszik: "Kelj fel, Tündér Miska, öleld át a derekamat, hogy megszülhessem a fiadat!" No, úgy is tett. Megölelte. Két arany gyermeke született.

No, akkor /Tündér Miska/ becsukta, bezárta a szobát, elment, meg üttette a világ dobját, hogy jöjjenek a hercegek, királyok, bárók. No de az anyósa vasorrú bába volt. Bebújt a kulcslyukon, és elvágta a gyermekek nyakát. Térdig ért a vér. Ott lebegtek a vérben. A kést meg bevázta, a feje alá tette. Majd aztán hazajött a király, Tündér Miska, a sok királlyal. Hát térdig járt a vérben. És látja a két fiát, közben

avilë khër' o kráj-, khéré o Tündör Miška le buté krajénca, hāt, ž' ánde cān⁶ gélás ando rát haj dikhel le düjë šavorrén máškarál lq-beğin ando rát. 'Jáj hāt só j kathe? Kóm mudárdás le?' Míndjān kothé, xqklas e vasorrú bába; 'Dík tela lakò šērò hat kothé - phenel - e-, e bāri šūrí; biztosan kodaléša šindás.' Haj šindás -, vāzdás o šeránt, rakhlás tela lako šērò e ratvālji šūrí. 'Šjnje Ámālika mūrí gāí, hāt kadí trobušárdás te kéres te mudáres tje šavorréⁿ?' 'Nó, liné, áwri šindéne lake düj vás ž' ándo phíkó, haj liné kodal düjë šavorrén, phanglé le pe lakò dūmó, meklé la la ljumáke. Gélás hetethét országban, ande bāri ljúma gélás, and' ek bārò vés.

Nó kana gélás ando vés, kása rakhadjílás, le suntoné Dewléša. Dè garádjolas angla léste ke lāžálas pes ke cuupa nangí sas. Le kās sa tēle rālè lle kāhré llaki cōxa. 'Ō - phenel - ná dāra tu mandar, ná lāša tu. Sō pé tjo dūmó?' 'Hāt - phenel - mudárdé mure düjë šavorrén, kodalén ingráy.' 'No púter áwri - phenel - o búdjro thaj šú le tēlé.' Ná ^akāná ande kado pillánato kerdjilé lake vás pálpālè. Puterdás áwri le düjë šavorrén. O sūnto Dél kethāné šuttás lèngi kór, haj kerdás le t' avén žuvindé. Sō düj bušónas Tündör Miška. No míndjān ande kodo baro vés kerdjílás jek rededenciája, jek dijís, kasaví, o pipóy o hanu éjjel-nappal numa žálas sár kana žál o pāji. 'Nó - phenel - kadí tjiří; tjiró j - phenel - sogódi kothé. Sí kath' iskóli, sogódi, haj sí^k te sítjon tje šavorrá.'

Nó, kothé sí vo pān šóy bérš, le šavorrá bārilé, iskirín. Maj jókhar o Tündör Miška phenél le kočíšéske: 'Kocsis, xutjil ándré haj trāde éjszaknak, ándo bārò wāš, k' ínke kothé kadò bérš čí samas.' Haj vó gélás. No kothé sōrro djés njulāzín vadāzín. De čí žanglé te dén pūšké č' éke šošojés. Maj káj rakhadjilé, kaj sās kodl somnakunji djíz. 'Jáj Dēwla só j kadí? Hāt me čí keradém kathe khér⁶; sár šaj sí, kathe biztosan bāro kráj bešél.' Na, trādás kothé haj čengetisárdás ándre. Míndj' áwri púterdjilas e kapúva, e Ámālika gélás angla léste. 'Nó, krāja tjo bāripó! Nyugottan áw.' Aba leske grás áwri sas xutjildé, andri and' istállóvo šutté. Ingerdás les ande bāri sóba, kothé te xán te pén te vorbāzín. Hāt vōj pinžárdás les, de vōj la ná.

No tēlé diné pen. O kráj p' ek pāto, vōj pāle po káver pāto. O kočíši pāle kothé, údjān p' ek káver pāto. Maj karlīg e dōpaš rātji tēle šuttás pesko wás, čhingíjas pa pāto tēle. 'Žá Tündör Miška - phenel - mūro rāklo, žān, šón opré tunāré dadésko was te ná lōgál.' Haj gēliné, xutjildiné lesko wás, šutté les opré. No kadí o kočíši dikhlás, thaj wí šundás. No detehāra xutjildé ándré, kezđín te vadāzín, de bizon áli čí kkerđine khānci. Numa kothé ratjajlé káj kodl somnakunji

lebegnek a vérben. "Jaj, hát mi van itt? Ki ölte meg őket?" Mindjárt odaugrott a vasorrú bába: "Nézz a feje alá! Hát ott van - mondja - a nagy kés; biztosan azzal vágta el!" És felemelte a párnát. Megtalálta a feje alatt a véres kést. "Ejnye, Amálka, feleséges! Hát így kellett tenned, hogy megöld a gyerekeidet?" No, fogták, levágták a két karját vállból. És fogták a két gyereket, a hátára kötötték, világgá engedték. Ment hetedhét országon, a nagy világon, egy nagy erdőbe ért.

No, amikor bement az erdőbe, kivel találkozott? A szent Istennel. De elrejtőzött előle, mert szégyellte magát, hogy csupa meztelen. A fák, a tuskák egészen lemárták róla a szoknyát. "Ó - azt mondja - ne félj tőlem, ne szégyenkezz! Mi van a hátadon?" "Hát - azt mondja - megölték a két fiamat, azokat viszem." "No, bontsd ki - mondja - a bugyrot, és tedd le őket!" No, akkor abban a pillanatban újra kinőtt a keze. Kibontotta a két gyereket. A szent Isten összetette a nyakukat, és feltámasztotta őket. Mind a kettőt TündérMiskának hívták. No, mindjárt egy rezidencia támadt ott a nagy erdőben, egy palota, olyan, hogy a hamu /?/ éjjel-nappal csak folyt, mint amikor a víz folyik. "No - azt mondja - ez a tiéd, Tiéd minden, ami itt van. Van itt iskola, minden; tanulhatnak a fiaid!"

No, ott volt öt-hat évig; a gyerekek megnöttek, írnak. Majd egyszer Tündér Miska azt mondja a kocsisának: "Kocsis, fogj be, és hajts északra, a nagy erdőbe, mert az idén még nem voltam ott!" És elment. No, ott nyulászott-vadászott egész nap, de egyetlen nyulat sem tudtak löni. Majd azután hova kerültek? Oda, ahol az az arany palota volt. "Jaj, Istenem, mi ez? Hát én itt nem építtettem házat, hogy lehet? Biztosan nagy király lakik itt." Na, oda hajtottak, és becsengetett. Mindjárt kinyílt a kapu, Amálka ment elébe: "No, felséges királyom, nyugodtan gyere!" A lovai már ki voltak fogva, be voltak kötve az istállóba. Bevezette egy nagy szobába, hogy ott egyék, igyék, beszélgessen. Hát az asszony ráismert, de ő nem ismert rá.

No, lefeküdtek; a király az egyik ágyra, ő meg a másik ágyra. A kocsis ugyanott egy másik ágyra. Majd éjjel felé lecsúszott az egyik keze, lecsüngött az ágyról. "Eredj, Tündér Miska fiam - mondja -, menjetek, tegyétek fel az apátok kezét, hogy ne lógjon!" És odamentek, megfogták a kezét, feltették. No, a kocsis mindezt látta, hallotta is. Reggel befogtak, vadászni kezdtek. De bizony nem mentek semmire. Megint csak ott esteledett rájuk annál az arany palotánál. No, megint bementek. No de

djís. No, pāl' andre gēliné. No de o rākló lesko kóčiši phendás leské: 'Máj dópaša rētjako šú' tēlé tjo pūnró pā pátò, haj ná sō. Ke kadí tji romnjí kask' āvrí šindán lake wás. Thaj kadál dūj raklé kodalá j kaski kór šindiné.' Nd mištó j. Tēlé šuttás pesko pūnró pā pátò. 'Tíndír Miška múre rākle! Žán, šón opré tumāre dadéske pūnréj wó te šudás ame, ame ná šudás les.' No, xutjildiné lesko puñr'. Atúnči šlelisārdás peske raklōrén haj ōhumidás le. Háj lās, ōhumidás peska romnjá abba pillanatba. 'Kóčiššona, žá, xútjil āndré te žás thar khēré!' Bešadás le pe j hintōwa. D' ab' o khēr tūnnisájlas; nás aba kothé khānci.

Khēré gēlās. D' aba kana puterdjilas e kapúva, kodí phurí vasorru hába sávi šindás lēngi e kór, jeka pujkake kerdjilas, taj v' átunči xotjkerlas opré po vurdón haj lēngé jāká kaparijas āvrí. 'Jáj, múro dad, kadí, kódi - phenel - kadí šindas amāri kór, kadí mudārdás ame!' No abba pillanatba sastrunjí lāda keradás, šinzerdás l' opré sár kan' o duháno, meklás la le túzeš tengeréske. 'tūnc' akharav^adás le krajén hēcagon, bārōwonén, t' awén po bāró ābāv tháj po bāró kerestelšvo. Jókharša ašadás les. Dēseftá bérš ínkerdás o mulaččāgo.

Te na mūliné, ž' ádjēs trajín.

13.

Sás kaj nás, jek barvaló gāžó. Egyetlen egy rakljí sas lés. Ande intrégo gāv nás kasáí šukár, sar kodí barvalí rakljí. Háj mēg kodolá egyáltalán piramno nas. Intregoné raklján sas piramné, mēg ví a máj čohrá /!/. Kadí híjāba džalas e barvalí rakljí v' ándo bāldo ví szórakozni, inke khōnjik cí szóba cí āšélas lása, hodj aba e rakljí ladžálas ví ando bāldo te džál. Haj lās e rakljí, pe¹ gāvésko āgór sás ek fonjōháza, taj gēlās ví voj ando fonjōháza. Addig gēlās i rakljí ando fonjōháza, hájkam maládjol la koté vārik' ando fonjōháza. Taj lās, sás trín djēs kaj koté sas ando fonjōháza. Hāt sāngo piramno sas ande fonjōháza, fēri láko nas. Taj lās e rakljí, gēlās āvrí ando ladžavó pe vúlⁿica. Taj šutás opré peske vást ka čēri, hodj čē terēdi ákār kas te dell o sunto Dél, ha kuldūši t' ávla, fērik te déll o Del t' avél kasá sōrakozíj. Ke ladžálas pe nádjon pe rakljá kadí barvalí rakljí. Sarsó gēlās āndé e rakljí ando fonjōháza haj sarsó khoté khéllas bütjí, hāt mindjān gēlās āndré ek khetána, ek šukár, kimondhatatlanul šukár khetána. Haj gēlās āndé kadí ketána, direkt kaj kodí barvalí rakljí gēlās. Kaséj šukár sas, hodj ande intrégo djāra [var.: fonjōdjāra] kasaj šukár murš nás, sar kodí ketána;

a legény, a koosisa, azt mondta neki: "Majd éjjélkor lógasd le az ágyról a lábadat, és ne aludj, mert ez az asszony a feleséged, akinek levágtad a két karját. Ez a két fiú meg az, akiknek a nyakát elválták." No, jó. Lelógatta az ágyról a lábát. "Tündér Miska, fiaim! Menjetek, tegyétek fel az apátok lábát. Ha ő elhagyott bennünket, mi ne hagyjuk el őt!" No, fogták a lábát. Ekkor megölelte a fiait, megosókolta őket. És fogta magát, megosókolta a feleségét. Abban a pillanatban: "Koosis, eredj, fogj be, hogy hazamenjünk!" Felültette őket a hintóra. De a ház már el is tűnt, már nem volt ott semmi.

Hazament. De már mikor nyílt a kapu, az az öreg vaserrú bába, aki elvágta a nyakukat, pulykává változott, s máris felugrott a koosira, hogy kikaparja a szemüket. "Jaj, apám, ez az - azt mondja, - ő vágta el a nyakunkat, ő gyilkolt meg!" No, abban a pillanatban vas ládát csináltatott, apróra vágatta, mint a dohányt, a tüzes tengerbe dobatta. Akkor összehívta a királyokat, hercegeket, bárókat, hogy jöjjenek el a nagy lakodalomba és a nagy keresztelőre. Egyszerre tartotta meg. Tizenhét évig tartott a mulatság.

Ha meg nem haltak, máig is élnek.

13.

A halott szerető

Volt, hol nem volt, egy gazdag paraszt. Egyetlen egy lánya volt. Az egész faluban nem volt más olyan szép, mint az a gazdag lány. Hát annak még egyáltalán nem volt szeretője. Minden lánynak volt szeretője, még a legszegényebbek is. De ez a lány, a gazdag lány, hiába járt akár bálba, akár szórakozni, még sohasem állt vele szóba senki. Úgyhogy a lány már a bálba is restellte elmenni. Nem tudta a lány, hová legyen. Volt a falu szélén egy fonóház. Elment ő is a fonóházba. Harmadik napja volt a fonóházban. Minden lánynak ott volt a szeretője is a fonóházban, csak neki nem volt. Fogta magát a lány, szégyenében kiment az utcára. És felemelte a kezét az égre, hogy nem törődik vele, akárkit adna a szent Isten, ha koldus lenne is, csak adna az Isten valakit, hogy legyen kivel szórakoznia. Mert nagyon szégyellte magát a lányok előtt az a gazdag lány. Amikor a lány visszament a fonóházba és ott dolgozott, mindjárt belépett egy katona, egy szép, kimondhatatlanul szép katona. És a katona bement, direkt ahhoz a gazdag lányhoz ment. Olyan szép volt, hogy az egész gyárban, az egész fonógyárban nem volt olyan szép férfi, mint az a katona,

hodj intréga múnkãsa sã les bãmulinas. Taj lãs, khoté vorbias e rakljãsa, peska piramnjãga. Haj lãs e rakljí, pušlãs lestar, hodj kãj bešel? Haj óí phendas e ketána. Féri kattjí phendas e ketána, hodj na dūr tumãdar. Pendãs lesk' e rakljí: 'Nem létezik, hodj katé te bešes tu and' anãro gáv. Ke intrégoné raklén pinãžãram me ande kado zãv, féri tút ói pinãžãrãv.' Tajã çãk 'aszatíjas e raklés e barvalí rakljí. Penel: 'No megãjj csak, máj džãnó me, hodj kãj bešes tu.' Taj lãs, phanglãs pe leski ãarkantjúva ek sãio thavésko ãgor: 'Májd ãvrí džãnó, nót tu kãj bešes.'

Haj lãs, sōrakozinas máj dūr. Aba e rakljí ói faktatíjas e raklés, hodj kãj bešel. Taj nádjon kamlãs les e rakljí, ke nádjon ãukãr sas. Kona tēlé phirdãs lengi rãma, te džãn anda djãra, kesenisãrdiné tar tekhnãvréstar, taj lãs taj géle tar. Hãt njukhatãtlanõ sas e rakljí, hodj kón ãaj kodí ketána. Taj uštíjlãs opré detehãra korán hajnalba tajã gelãs ka e fonjõdjãra e rakljí, haj lãs opré o gombojigo thãt, áddig çavarisãrdãs o thãt, mēg kaj e murmunci ói reslãs. Lãs sãma e rakljí, hodj ná lãçó manús í, ke khate çingrēlas ãndré o thãv la rakljã ferik ande murmunci. Lãs, sã jek si aba mure sērēske, ãkãr kãj vezetija ma kado thãv, çãk si te džãp pala leski vūrma. Hãt, ingerdãs la ãndré kath^{ar} e murmuncengi kapúva ka o trito šĩro. Khoté šindãs tēlé o thavésko végo. Darãjlas e rakljí haj gelãs tar khēre. Maj bũtji ando fonjõhãzo ói kerlas; ke darãjlas e rakljí.

Gelãs o rakló ando fonjõhãzo tajã ói araklãs a rakljã khãti ande intrégo fonjõhãza. Taj lãs, gelãs khēré pãlpãli pe pesko thãn e ketána. Pãle pe dújto rãtji gelãs e ketána çãk ando fonjõhãza. Haj çãk ó' araklãs e rakljã ande intrégo fonjõhãza. Pe trito rãtji pãle çã^k gelãs e ketána ando fonjõhãza. Nãs kaj dēl e ketána kaj ó' araklãs e rakljã ando fonjõhãza; haj gelãs ãrí kaj lãko khēr. Taj lãs, kopogij ãndré pe feljãstra a rakljãke. Puçãl e rakljí, hodj kón san? /Pe feljãstra kérestul./ Hat dãs ãndré e ketána, hodj vój si. Taj lãs, phendãs a rakljãke, hodj mē ó' avilãn ando fonjõhãza? Ke mērél tjo dað. E rakljí fēri kattjí phenlãs: 'Holtom után megmondom, de elevenek nem mondom meg.' Haj lél, gelãs e dújto rãtji çãk ka rakljãki feljãstra. Haj çãk pušlas katar e rakljí: 'Phen mange, mē ó' avilãn ando fonjõhãza? Ke mērél tji dēj.' E rakljí ferí kattjí phendas hodj: 'Holtom után megmondom, de elevenek nem mondom meg.'

Katk' ãba e rakljí ãrí dãs pesk' intrégo ròkonjēra, te ná prãhõn la and' e murmunci vój te mērã. Ói pa sobãko kisēbo te ná ingrén la ãvrí, ói pa kapuvãki kisēbo. Hanem te ãšín ví tela sobãko ajtõkisēbo taj ví tela konjhãko, kadé t' ingrén la ãvrí tēla kisēbo.

Kana gelãs ãvrí e trito rãtji, çãk la rakljãki ferãsla /?/. Phenel a rakljãke: 'Sóstar ó' avilãn tú ando fonjõhãza, te ví tu mēres!' E rakljí

úgyhogy a munkások mind őt bámulták. És beszédbe elegyedett a lánnyal, a szeretőjével. Ekkor a lány megkérdezte tőle, hogy hol lakik? De a katona nem mondta meg. Csak annyit mondott a katona, hogy nem messze tőletek. A lány azt mondta neki: "Nem létezik, hogy itt lakas a falunkban. Mert minden legényt ismerek ebben a faluban, csak téged nem ismerlek." És csak faggatta a legényt a gazdag lány. Azt mondja: "No, megállj csak, majd megtudom én, hogy hol lakasz!" Fogta magát, a sarkantyújára kötötte egy szál fonálnak a végét: "Majd megtudom, hogy hol lakasz!"

Hát csak tovább szórakoztak. A lány most már nem faggatta a legényt, hogy hol lakik. És a lány nagyon beleszeretett, mert nagyon szép volt. Hát amikor lejárt az idejük, hogy elmenjenek a gyárból, elköszöntek egymástól és elmentek. Hát nyugtalan volt a lány, hogy ki lehet az a katona. Reggel korán hajnalban felkelt és elment a fonógyárba a lány, felvette a gombolyag fonalat, addig osavargatta a fonalat, amíg a temetőhöz nem érkezett. Észrevette a lány, hogy nem jó ember ez, mert egyenesen a temetőhöz vezette a lányt a fonál. "Most már mindegy a fejemnek. Akárhová vezet ez a fonál, csak mennem kell a nyomában." Hát a temetőkaputól számítva a harmadik sírig vezette. Ott vége szakadt a fonálnak. A lány megijedt és hazament, Többet nem ment dolgozni a fonóházba, mert félt a lány.

A legény elment a fonóházba, és nem találta a lányt sehol az egész fonóházban. Fogta magát, visszatért a helyére a katona. A következő este megint csak elment a katona a fonóházba. Csak nem találta a lányt az egész fonóházban. Harmadik este megint csak elment a katona a fonóházba. Nem tudta a katona, hová legyen, mert nem találta a lányt a fonóházban. Elment a lány házához, Fogta magát, bekopogtatott az ablakon a lányhoz. Kérdezi a lány, hogy ki vagy? /Az ablakon keresztül./ A katona beszólt, hogy ő az. És mondta a lánynak, hogy miért nem jöttél a fonóházba? Mert meghal az apád. A lány csak annyit mondott: "Holtom után megmondom, de elevennek nem mondom meg." No, második este megint csak odament a lány ablakához. Megint csak kérdezte a lánytól: "Mondd meg, miért nem jöttél el a fonóházba? Mert meghal az anyád." A lány csak annyit mondott, hogy "Holtom után megmondom, de elevennek nem mondom meg."

Ekkor már a lány kiadta az összes rokonainak, hogy ne temessék a temetőbe, ha meghal. A szoba küszöbén se vigyék ki, se a kapu küszöbén. Hanem ássanak a szoba ajtóküszöbe alatt, meg a konyha ajtóküszöbe alatt, meg a kapu küszöbe alatt, úgy vigyék ki a küszöb alatt.

Harmadik este megint csak ott volt a lány ablakánál. Mondja a lánynak, hogy: "Miért nem jöttél el a fonóházba, mert te is meghalsz." A

~~mašpa~~ feri kattji phendá čak, hodj: 'Holtom után megmondom, de eleven-
nek nem mondom meg.' Taj múlás e raklji. Kana múlás e raklji, ví kade
prahosárdéna [= prahosárde la?], sársó e raklji das ávri pe lénde, ví
kadé prahosárdén e rakljá. Kaj prahosárdiné la pe murmuncéngo šáncó.

Gelás ávri e khetána kaj iako knér pala iako prahópén. Taj lás, puš-
lás katar o sobáko kisebo, káj ingerdiné tar a rakljá? 'Phendás kate e
sobakóki kisebo, hodj mán či sósóko tudomási náj pa raklji. Gelás kaj
konjháko vudár, pušlás: 'Phén kiseboná, káj ingerdiné tar a rakljá?' E
kisebo phendás: 'Či sósóko tudomási či sas ma pa raklji.' Gelás ví kaj ka-
puváko kisebo. Ví koté sinté kodo pušlás. Ví kodí kodó phendás, hodj či
sóske tudomási náj ma, ká e raklji. Dél o rakló, gelás ka e murmuncéngo
kapúva: 'Phén kapuvoná, kana ingerdiné kérestül pa tú a rakljá?' Ví ko-
té phendás e kapúva: 'Či sósóko tudomášo náj ma pa raklji.' O rakló
[var.: e ketána] či na má či phirdás pala raklji.

Hät kajso pranosárdin' á rakljá, khoték oárilás ek šukár luludji.
Trádás intjá o terno grófo karing e murmúnci. Haj sársó karing e murmúnci
naladinas, kadé märeias le e sága /e luludjaki sága/. Thaj lás, phenel
peske kočisék' o grófo: 'Só si tute kodo šukár ságo' /var.: ságoš' /
phenel o kočisi: 'Či sósóki sága náj mande.' Čak trádiné; ánnjira märe-
ias e grófo e sága, hodj aba či birijás te džán, katar e sága. Thaj lás,
čák tordjilé, naj kutatisárdás ávri e kočisés. Hät ví lesko njakšálo thaj
lesko šepkendévo sungálas o grófo. Trádiné čak tovább /var.: maj dúr/
So dikhél o grófo, hodj ek šukár luludji virítij karing e murmúnci. Kana
koté resias, phenel e kočiséske o grófo: 'Džá kočisína, l' opré kodí lu-
ludji.' Phenel o kočisi: 'Či birij te láv la opré.' Kadé zumávlas o ko-
čisi mēg ví peske šepkendévósa te lél la opré, kodí luludji; thá 'nke či
birisárdás te lél la opré. Phenel o kočisi: 'Či birij, krája tjo oáripé,
te láv opré e luludji.' Hät, nás kaj déi o kráj, sálisárdás tšlé pa hin-
tóva, naj lás ári. pesko šepkendévo. Sársó koté šutás peske šepkendévo
kaj luludji, mágátul opr' ávilás e luludji. O kóčisi feri čudálkuzijas
pa leste. Taj lás, trádiné pálpále, naj šutiné ande poháreste, ando páji,
te ná hervadij.

Só feri, kana vačorásisárdiné, thaj pala vačóra diné. tšlé, jékhar
džata gelás ári kodí luludji anda pohári. Bokháli sas e raklji, kaj ró-
delas not te xál. Katké pále kesbe o Hamupepějke ando šárko sas. Trín
jákhá sas le. So feri dikhél o Hamupepějke, hodj ek šukár raklji gelás
ári anda pohári, thaj ródelas te xán. Phenel e raklji, kana č' araklías
te xál, phenel: 'Kráj létire náj pe leski mesálja mēg či mánréski kóša.'
No, géias pálpále pe pšeko thán, ando pohári.

So ferik detenhára úštjel opré o kraj. Haj lás o Hamupepějke, phendás
e krajéske: 'Krája tjo báripe, kadí so tumé andiné kadí luludji, kaséj
šukár-, na luludji, hanem kaséj šukár raklji, hotj tje dūj jákhá kasáj

lány csak annyit mondott, hogy: "Heltom után megmondom, de elevenek nem mondom meg." És a lány meghalt. Amikor a lány meghalt, csakugyan úgy temették el, ahogy meghagyta nekik a lány; úgy temették el. A temető árkában temették el.

A temetés után a katona odament a házhoz. Megkérdezte a szoba küszöbétől, hol vitték ki a lányt? Erre a szoba küszöbe azt mondta, hogy semmiféle tudomásom sincs a lányról. Ment a konyhaajtóhoz, megkérdezte: "Mondd meg, küszöb, hol vitték ki a lányt?" A küszöb azt mondta: "Semmiféle tudomásom sincs a lányról." Ment a kapu küszöbéhez, ott is ugyanazt kérdezte. Az is azt mondta, hogy semmiféle tudomásom sincs róla, hogy hol van a lány. Már nem volt hová menjen a legény, ment a temető kapujához: "Mondd meg, kapu, mikor vitték rajtad keresztül a lányt?" Ott is azt mondta a kapu: "Semmiféle tudomásom sincs a lányról." A katona többet nem járt a lány után.

Hát ahol a lányt eltemették, ott egy szép virág nőtt. Arrafelé hajtott a fiatal gróf, a temető felé. Ahogy a temető felé haladtak, megosapta a szaga, a virág szaga. Azt mondja a gróf a kocsisának: "Mi az a jószagú rajtad?" A kocsis azt mondja: "Nincs énrajtam semmiféle szag." Csak hajtottak. A gróft annyira megütötte a szag, hogy már menni sem bírt a szagtól. Megállította a kocsit, átkutatta a kocsit. Még a nyaksálát meg a zsebkendőjét is megszagolta a gróf. Csak tovább hajtottak. Hát látja a gróf, hogy egy szép virág virít a temető táján. Amikor odaért, azt mondja a kocsisnak a gróf: "Eredj, kocsis, szakítsd le azt a virágot!" Azt mondja a kocsis: "Nem bírom leszakítani." Próbálta a kocsis még a zsebkendőjével is leszakítani a virágot, de azzal sem bírta. Azt mondja a kocsis: "Felséges királyom, nem bírom leszakítani a virágot." Hát nem volt mit tennie a királynak, leszállt a hintóról, elővette a zsebkendőjét. Ahogy a zsebkendőjét odaértette a virághoz, magától leszakadt a virág. A kocsis csak osodálta. Hazahajtottak, és pohárba tették, vízbe, hogy ne hervadjon el.

Hát amikor megvacsoráztak és vacsora után lefeküdtek, egyszer csak kiszállt a virág a pohárból. Éhes volt a lány, és ennivalót keresett. Közben meg a Hamupipőke ott volt a sarokban. Három szeme volt. Egyszer csak látja a Hamupipőke, hogy egy szép lány szállt ki a pohárból, és ennivalót keres. Azt mondja a lány, amikor nem talált ennivalót, azt mondja: "Király léteére még kenyérháj sincs az asztalán!" No, visszament a helyére, a pohárba.

Reggel aztán felkel a király. A Hamupipőke elmondja a királynak: "Felséges királyom, az a virág, amit hoztatók, az nem virág, hanem olyan szép lány, hogy a két szemed még nem látott olyat. Hanem süttess finom

inké čí diklan. Hanem peká máj finom šüteménjura taj kirántotta masá, táj e rakljáke šü le pe mesálja. Haj maj díkhés a rakljá. Ke kodo phendás e rakljí, hodj kráj létire náj pe peski mesálja te xál khánčik.' Pe kadó phendás o kráj e Hamupepejkeske: 'Te na áula čáčés, fejveszteség vár rád.' Phendás o Hamupepejke: 'Te na áula čáčés, šáj kerés manca sò kamés.'

Hät kena e vačóra xané, o kráj kerdjilé pe tölé, o kráj kérilas pe te sòvel. Gindisárdás e rakljí, hodj süté tar, avilás ávri anda pohári. Kana dikhlás o kraj, e phári бүтjи márdás les, kasaví šukár sas. Taj kóna beš-lás pala mesálja taj kóna végzisárdás e xanása penésa, úštjelas opré pala mesálja te šál pálpále pe pesko thán. Haj lás o 'bróso, kapisárdás e rakljá. Sarso kapisárdás e rakljá, ví katé čumidás la. Phenel kate e rakljí e grófóske: 'Muk ma, krája tjo báripe!' Phenel o kraj láke: 'Děhodj mukáv tu ávri anda muro vást! Murí si t' aves.' Hät, č' e rakljí čí gelás pala ando pesko pohári. Thaj kerdjiline le dúj šavóra.

Kasavo o grófo mindig džalás sórakozní. E rakljí kadé gelás léste, te na ingréla la társaságba. Ánde edjezisárdás o kráj. Čí na č' ingrélás la čí mulaccságbá čí társaságbá. Thaj lás, mindig prassánas le krajés leske barátura, káj peske gádzá šóha č' ingrél čí társaságbá čí mulaccságbá. Ladžálás pe nádjon o kráj. Mindig phenlas peske gádzáke, hodj te solahhären. De e gáži čí tromálás eggyátalán. Čák sekérozijas peska gádzá o kráj, hodj te solahhären. Taj phendás e rakljí peske gádzéske, hodj káde džal te solaxárel, hodj dží katar pesko khér kaso pódo kerlás la ží ka e kangerí, hodj jék šénó te resél pe kodo pódo. Thaj kasée gádá te keráuna láke, hodj kon lénde te xutjilé la, hodj ande lengo vást te áčel.

Ví keravadas v' ó ppódo o kráj haj ví e gáda. Sarso andé geline and' e khangerí te solaxären, hät katká e ketána pala khangeráko vudár tordjolas. Sarso andé gelas e rakljí ande khangerí, čí pindžárdás e khetána pe rakljí. Hät, č' e rakljí čí las še sáma. Kadé čí pindžárdás pe rakljí e ketána, dumésa sas e rakljí a ketanáke. Sarso árí gelas e rakljí anda khangerí, atúnčí pindžárdás pe rakljí, hodj kón si, kana szembe sas e ketána. Sarso kámlas te kapíj e ketána a rakljá, v' ánde leske vást áčeline lake gádá. Haj lás e rakljí, šikitisárdás ek bāró, kana dikhlás e ketána. Taj lás p' ek fúga. Dží khéré e rakljí čí tordjilas. Ha 'ngerdás pe péste v' vudár. Hät, kadi ketána pálal /var.: džalás/ pala láte. Kana reslás khoté e ketána, phendás e rakljáke: 'Muk ma ándré.' Phendás e rakljí: 'Čí mukháv tu ándrá.' Pušlás e ketána: 'Sóstar č' avilán tu ande fonjöháza? Cyere el, ke mérén tji šavorá.' Phendás e rakljí: 'Holtom után megmondom, de elevennek nem mondom meg.' Lás e ketána, tordjilás paša feljástra. Müliné dúj ciné raklé. Lás e rakljí, panaskodisárdás, phendás peske raklénge /a halottaknak/, hodj vój sas e máj barvalí rakljí ande kodo gáv, hodj aba vój ladžálás pe: mé' ví e máj čórré rakljá sas piramné,

süteményeket, meg kirántott húst, és rakd az asztalra a lánynak. És majd meglátod a lányt. Mert a lány azt mondta, hogy király létére nincs az asztalán semmi ennivaló." Erre a király azt mondta a Hamupipőkének: "Ha nem lesz igaz, fejvesztés vár rád." A Hamupipőke azt mondta: "Ha nem lesz igaz, azt tehetsz velem, amit akarsz."

Hát amikor megvacsoráztak, lefeküdtek. A király tettette magát, hogy alszik. A lány azt gondolta, hogy elaludtak. Kiszállt a pohárból. Amikor a király látta, a nehéz kórság törte ki, olyan szép volt. Akkor asztalhoz ült, és amikor végzett az evéssel-ivással, felkelt az asztaltól, hogy visszamenjen a helyére. Ő meg fogta az abroszt, elkapta a lányt. Ahogy elkapta a lányt, rögtön meg is osókolta. Ekkor a lány azt mondja a grófnak: "Eressz el, felséges királyom!" Azt mondja neki a király: "Dehogy eresztelek ki a kezemből! Az enyém kell hogy légy!" Hát a lány sem ment vissza a pohárba. És két fiuk született.

Dehát a gróf mindig eljárt szórakozni. A lány azzal ment hozzá, hogy nem fogja társaságba vinni. A király beleegyezett. Nem is vitte sem mulatságba, sem társaságba. És a királyt a barátai mindig gúnyolták, hogy a feleségét sohasem viszi sem társaságba, sem mulatságba. Nagyon szégyenkezett a király. Mindig mondta a feleségének, hogy esküdjenek meg. De az asszony egyáltalán nem merte. Csak szekírozta a feleségét a király, hogy esküdjenek meg. És a lány azt mondta a férjének, hogy úgy megy el az esküvőre, hogy a házuktól a templomig olyan hidat csináltasson, hogy csak egy ember férjen el a hídon. És olyan ruhát csináltasson neki, hogy aki hozzányúl, a kezében maradjon.

A király meg is csináltatta a hidat is, a ruhát is. Amikor beléptek a templomba, hogy megesküdjenek, hát a katona ott állt a templom ajtaja mögött. Amikor a lány befelé ment a templomba, a ~~katona~~ ^{Katona} nem ismert rá a lányra. A lány sem vette észre. A katona azért nem ismert rá a lányra, mert a lány háttal volt a katonának. Amikor a lány kifelé ment a templomból, akkor a katona ráismert a lányra, hogy kicsoda, amikor szeiben volt vele. Ahogy a katona el akarta kapni a lányt, a ruhája a kezében maradt. Amikor a lány a katonát meglátta, nagyot sikított és futásnak eredt. Hazáig meg sem állt a lány. Behúzta az ajtót. A katona meg utána. Amikor a katona odaért, azt mondta a lánynak: "Eressz be!" A lány azt mondta: "Nem eresztelek be." A katona megkérdezte: "Miért nem jöttél el a fonóházba? Mondd meg, mert meghalnak a fiaid." A lány azt mondta: "Holtom után megmondom, de elevennek nem mondom meg." A katona fogta magát, megállt az ablak mellett. A két kisfiú meghalt. A lány panaszkodásba fogott, elmondta halott gyermekeinek, hogy ő volt a leggazdagabb lány a faluban, de már szégyenkezett, mert még a legszegényebb lánynak is

lá pālek nás. Nás kaj dél e rakljí, haj gelás k-, ando fonjöháza, hájkam maladjóla. Ví maladjílás khoté ek khetána. Pušlás lestar, hodj káj bešes. Feri kattjí phenlás e khetána, hodj ná dūr tumendar. Lás e rakljí, phanglás ek sálo tháv kaj léski šarkantjúva. Haj detehára uštjílás opré e rakljí, thaj gelás ando fonjöháza haj lás opr' ó gombajégo tháv. Sá hajtíjas, sá hajtíjas, khàte čingerdás /var.: vezetisárdás/ la o tháv ande murmúnci, kaj e murmuncégo trító šíro. Khoté šindás tēl' o tház ; čl maj but čl tromájlas te džál e rakljí ando fonjöháza. Šáj ke mē' v' akānik kodolésko āgór pe lesko šarkantjúva j. (Megszólal a katonai) 'tu raklé, kadé sas kadi vórba, sarso tu phendán la akānik?' Phenel e rakljí: 'Kadé, sarso mé phendém akānik, ázēr čl gelém ando fonjöháza.' Taj lás, phendás e ketána: 'Kadé te sí, te uštjel opré ví tjo dad haj ví tji deš thaj ví tjire duš šavórá.'

Tovább élín apol pèngi lúma.

14.

Mohāt, múro phral, tu avilán pèrdal kaj mánde hotj te vorbíj tuke pal le ezelöttícka róm hodj sár trajínas. Hāt kathé šun, múro phral, áketa dík, aba Ijjavardešá h' ešta beršéngo manús sim ví me. Hāt n' ádjesutnó šavorró sim; ke hāt te phenáv la tuke, ezelött šōvardéše beršencal ví me cino terno šavorró simas, kana le phūré rom kadé trajínas, le ezelöttícka, hodj! Sakón savó. Sás kasavó iš máška le, kas nás čl vurdon čl grast, kodal pāle phádenas o búdjro haj so sás le pe pengo dumo haj kadé žanas phujátar, gáv gavéste. Vón kadé trajínas. De sás kakal eredetícka rom, kón le vurdonénca phirlas, grasténcal, xutjilnas ándé, béšnas le šavorrá, leski romnjí, trín štār rom pala jókháver, trín štār vurdoná, haj žanas gáv gavéstar, múro phral. Rísnas le gāvénge āgorá, tórdjonas angla kírcima, vadj angla boltáte, vadj rigáte paša dróm, vadj tēl' tórdjonas pe maljáte, žanas le romnjá, phádenas pengo cólo, žanas ando gáp te phírén. Savi só anlas, sava sóski bax delas o Dél, sás savi anlas más, gōjá, lövé, káko kúko, sas eg ánlas peske trín štār kolompíri, jèkhar dūje khannjén, ānró, káko kukó, ámnas kirámnas. Kirámnas, xánas, dénas le róm pājí le grastén, trádenàs maj dūr. Žanas, phenlas o jék rom le kávréske: 'Žánés, kirva, katka háj katkà káko fóro, káko gáv, koth' ávla l'jíné fóro grasténgo; Žás, boldás ame íntja kirve, ká' maládjol' ám' eg cini bax, té žutil' áme o Dél.' Akkor phenlas v' ó káver: 'Áven kirva, žás, díkhas,

volt szeretője, de neki nem volt. Mit volt mit tennie, elment a lány a fonóházba, hátha akad valaki. Akadt is egy katona. Megkérdezte tőle, hogy hol laksz? A katona csak annyit mondott, hogy nem messze tőletek. Erre a lány egy szál fonalat rákötött a sarkantyújára. Reggel felkelt a lány, és elment a fonóházba, és felvette a gombolyag fonalat. Egyre hajtogatta, egyre hajtogatta. A fonál elvezette a temetőbe, a temető harmadik sírjához. Ott a fonál megszakadt, a lány többet nem mert elmenni a fonóházba. Lehet, hogy még most is a sarkantyúján van a vége. [Meggzólal a katona:] "Te lány, úgy volt ez a dolog, ahogy most elmondtad?" A lány azt mondta: "Úgy, ahogy most elmondtam; azért nem mentem el a fonóházba." "Ha így van, támadjon fel apád is, anyád is, a két fiad is!"

Ezután tovább éltek világukat.

14.

Hogyan éltek ezelőtt a cigányok?

Nohát, testvér, átjöttél ide hozzám, hogy beszéljek neked az ezelőtti cigányokról, hogyan éltek. Hát ide figyelj, testvér, látod, már én is kilenvenhét esztendő ember vagyok. Hát nem mai gyerek vagyok. Mert hát hogy úgy mondjam, hatvan évvel ezelőtt én is fiatal kisfiú voltam, amikor a régi cigányok, az ezelőttiek, úgy éltek, hogy még! Ki hogyan. Volt olyan is közöttük, akinek nem volt se szekere, se lova; azok batyuba kötötték, ami_jük volt, a hátukra, úgy mentek gyalogszerrel faluról falura. Azok így éltek. De voltak azok az eredeti cigányok, akik szekerekkel jártak, lovakkal. Befogtak, felültek a gyerekek, a feleségük, három-négy cigány egymás után, három-négy szekér, úgy mentek faluról falura, testvér. Megérkeztek a falu szélére, megálltak a kocsma előtt, vagy a bolt előtt, vagy az útfélen, vagy leálltak a réten, az asszonyok elindultak, felkötötték a lepedőjüket, mentek a faluba csavarogni. Ki mit hozott, kinek milyen szerencsét adott az Isten. Volt, amelyik hozott húst, kolbászt, pénzt, ezt-azt, megjöttek, főztek. Főztek, ettek, a férfiak megittatták a lovakat, tovább hajtattak. Mentek, az egyik férfi szólt a másiknak: "Tudod, komám, itt meg itt, ebben a városban, ebben a faluban, hétfőn lóvásár lesz. Menjünk, forduljunk arra, komám, hátha akad valami kis szerencsénk, hátha megsegít az Isten." Akkor a másik azt mondta: "Gyerünk, komám, menjünk, nézzük meg, hátha valami szerencsét ad

kām dél am' o Dél vāriso bax.' Béšnas, trādenas, sas hodj ratjāvenas pe
 lé kadé paša dróm. Atúnči áddiž žanas le čórré róm, trādenas, lōkes,
 mēg čí rakhēnas kasavo thán, káj hāt šáj ratjāvlas. Xutjilnās āvri,
 phandēnās le grastén, kērlas i romnji o pāto, paša vurdón. Sas kon po
 vurdón sōvenas, kās udji maj būt šavorrá sas, kodole šavorrēnca žānas
 peske tējlé, paša pesko vurdón, paša peske grást, kērnas penžo thán, dé-
 nas pe tēj'. Detehāra le róm triné štāré čāsōngo úštjenas opré, le phūrē
 kērnas bāre jažá, žukārnas mēg le šavorrá ēbredín opré, thómnas pe,
 getónas pe, xutjilnās āndé, trādenas maj dūr. Rísnās o gāv, tórdjonas
 angla kíróima: 'Áf-thar dé!' Pénas dúj-trín dōpaša dēci, žānas le rom-
 nja ví koth' ando gáp te phírén, ví kako ví kuk', atúnč' āvē trādenas pe
 le gavésko kāver āgor, šónas ví katkar ví kutkar, ví le grasténgé só
 xan, tórdjonas tējlé, žānas le romnjá, tjirāmnas. Tjirāmnas, xānas ví le
 grást, xutjilnas ānde haj lōkés trādenas šukārés maj dūr. Rísnas, žānas
 ānd' ando fōro, ande le grasténgo, tórdjonas, āvri xutjilnas le grastén.
 Atúnči le róm le romnjén, peska romnján phendas hodj: 'Žá thar terne maj
 íntja le šavorrēnca, te ná dikhen le gāžé hodj róm same [= sam amé], kām
 maj féder ande vorbāt' āčel le manušesal kodo gāžo te na dikhél kattji
 butte šavorrén haj le romnján. K' aba káj eg bulhe coxéngi romāni romnji
 si, aba kothé nāj mišto khānči, aba ví kodo gāžó phenel hotj hāt rōma j,
 žās maj dūr ke le romēna nāstík keren fōro, haj le romén nāsúla grást
 i!' Apol sās savo biknélas trín, štār ezéra, šōw, eftá, kána sár, sōske
 grās sas le. Atúnči jék rom le kāvreske phenlas: 'Áf-thar dé, bikindém,
 té žutil i Mārja, t' an tuke baxtālé tje lōvé!' Žānas, pénas, káko kúko,
 sò hāt trobúlas le, xutjilnās āndé, trādenas thar krújal le gāvénca khēre
 fele lōkés. Mire khēre risnas le róm, ví kakale romés sas trín štār gōne
 kolompíri, dúj trín gōno kukurízo le grasténgé, fúsuj, ānró so lēnge
 romnj' anda gāv annas, thúloimas, šúko más, kána só, cíne pōr, kakó kukó,
 no kadé trajisājvenás le ezelótticka rom. Pediglen aba, múro phral, te
 phenáv la tuke, ézelótt, kadé pánžvārdešé beršēncal, hāt udje ví me
 žanáv ke mure dadēsa ví me phírōs. Haj sās kadé hodj máládjolas trín
 štār šov āhra mura dá, drabārlas, vadj čórlas le, ávlas, phénlas mure
 dadēske. Atúnči žālas muro dad kaj le róm, žānas ānd' andi kíróima:
 'Áven šāvāle, só pen?' Mangélas lenge muro dad trín štār dōpaš dēci,
 vadj bēra, kón só pelas, mól. Atúnči phénlas lenge muro dad šukārés:
 'Dikhén šāvāle, žutil tum' i Mārja, ertisārén, lás muri romnji dúj trín
 krējčár'; opré mangap tume pe kodí, hodj savo čí trādela, savo čh' ávela
 mancal, so čhorripé pērla, te ná kerel amāri dóš, ke phendém tumēnge.'
 Atúnči phēnnas le róm: 'T' ávés baxtáló, more náno bačí, ke čačipé si tu.'

az Isteni!" Felültek, hajtottak, Volt, hogy ott az útfélen esteledett rájuk. Akkor addig mentek a szegény cigányok, hajtottak, amíg olyan helyre értek, ahol éjszakázhattak. Kifogtak, kipányválták a lovakat, az asszony megágyazott a szekér mellett. Volt, aki a szekéren aludt. De akinek több gyereke volt, a gyerekekkel leszállt a szekere mellé, a lova mellé, megágyaztak, lefeküdtek. Reggel a férfiak három-négy óraker felkeltek, az öregek nagy tüzeket raktak, megvárták, amíg a gyerekek felébrednek, megmosakodtak, felkészültek, befogtak, továbbhajtottak. Megérkeztek a faluba, megálltak a kocsmá előtt: "No, gyerünk!" Megittak két-három féldecit. Az asszonyok ott is bementek a faluba csavarogni, meg ez meg az, aztán a falu másik szélén kihajtottak. Innét-onnét meg-rakodtak, a lovaknak is élelmet. Leálltak, az asszonyok nekiláttak, főztek. Főztek, a lovak is ettek. Befogtak, szép csendesen tovább haj-tottak. Megérkeztek, bementek a lóvásárra, megálltak, kifogták a lova-kat. Akkor a férfiak szóltak az asszonyoknak, a feleségüknek: "Asszony, menjj arrébb a gyerekekkel, hogy a parasztok ne lássák, hogy cigányok va-gyunk. Talán jobban szóbaáll az emberrel az a paraszt, ha nem látja azt a sok gyereket, meg az asszonyokat. Mert ahol egy bőszoknyás cigányasz-zony akad, ott már semmi sincs rendben. Már az a paraszt is azt mondja, hogy hát ezek cigányok, menjünk odább, mert a cigányokkal nem lehet vá-sárt kötni, meg a cigányoknak rossz lovuk van." Aztán volt, aki kiárult három, négy ezret, hatot, hetet, mikor hogy, milyen lovai voltak. Akkor így szólt az egyik cigány a másikhoz: "Gyerünk na, eladtam, segítsen meg: a Mária, legyen szerencsés a pénzed!" [ígyunk a keresetre.] Men-tek, ittak, meg ez, meg az, hát ami kellett. Befogtak, elhajtottak, kör-ben a falvakon, lassan hazafele. Mire a cigányok hazaértek, ennek a ci-gánynak is volt három-négy zsák krumplája, két-három zsák kukoricaója a lovaknak, bab, tojás, amit az asszonyok hoztak a faluból, szalonna, szá-raz hús, mikor mi, egy kevés toll, ez-az. No, így éltek az ezelőtti ci-gányok, mégpediglen, testvér, mondom neked, ezelőtt úgy ötven évvel. Hát ugye én is tudom, mert én is jártam az apámmal. Aztán volt úgy, hogy anyámnak került három-négy tojás; jószolt, vagy lopta. Megjött, megmondta apámnak. Akkor apám odament a férfiakhoz, elmentek a kocsmába: "Gyertek, fiúk, mit isztok?" Rendelt nekik apám három-négy féldecit, vagy sört, ki mit ivott, bort. Akkor apám szépen megmondta nekik: "Nézzétek, fiúk, a Mária segítjen meg, már megbocsásatok, a feleségem elvett két-három krajcárt. Megkérlek benneteket arra, hogy aki nem hajt tovább, aki nem jön velem, ha valami baja esik, ne bennünket hibáztasson, mert én meg-mondtam nektek." Akkor a férfiak így szóltak: "Áldjon meg az Isten, bátyám, igazad van." Felültek, elhajtottak három-négy falu ellenében,

bešnas haj trádenas trin štár gáv ellen, ná hodj váríko pe lengi vúrma te del. Kadé trajisájvenas le ezelötticka róm.

Node miöta kadi luma boldás pe, aba nāštík trajin kade le róm, ke, kadé te trajinas le róm, hāt v' ánde kadi luma le róm annas lé ráj, ke só būtji avlás le, detehára ánde xutjilnas, pala jék gav ando káver; sò xán sò pén sáko djés mék si, ke lenge romnjá žanas te phirén, te čhórén, te drabárén, te mangén. Kattjji mindig sás le, sò xanas sako djés, haj sò pénas. Le róm kade trajisájvenas, muro phral, ezelötticka, sir le kraj.

Nó d' ab' ádjés, kadó te kamél o manúš te kerél, ándi temnic' ánde péréi. Ke ab' akánaš kodí luma si, hodj ví le romeske kadé trobul t' iokrel peske šavorrén, peska romnjá, sár o gāžó; anda peske duja vasténgi zór trobul te rodél ví voj kodo máhró so leske čaládóske haj leska romnjáke trobul. Muro phral, ážér phenav tuke, hótj hāt le ezelötticka róm karing le akánašicka rom képes ráj sas, ke kadé trajinas sár le hercégura. Atúnci tórdjonas tēlé le phüre róm, le ezelötticka tala vótēste, vatj tala réz vatj p' eg májero. Phenlas o ják /!/ rom le kávrēske: 'Tjírva, mēg džán le romnja dūj trin khéra, avén thar ame pán [- pale] ando vés, rodas dūtē trine káñrálén!' Žanas le rom, ánnas trine štāre káñrálén, kána sár. Ví kakala romnja dénas jekhes, ví kukala, sávake nās kothe lako róm. Ke ví phivle romnja žanas lenca. Kad' ab' udte phüre romnjá, te lém penge vārisó pel gāva, káko kúko, cine pór, cine xamásko, káko kúko, sò po jivénd ánde phiramnas pēnge. Ke jivendésus /?/ le róm khéré bešnās, ke lenge romnjá ži katha' tavási ži ko šudro óso ánde phiramnas kodó sò po jivénd trobúlas le. Ví xamásko, ví löwé, haj ví kako ví kuko, ví ^mmek sas ví kodal cine pór lenge, ví kako só trobúlas le romén po jivénd, kodo sáko fálo mek sás lenge; ví lenge krasténgē, vl lenge. Kadé trajinas le ezelötticka róm.

Ápolal v' ádjēs ande kadi luma te šaj trajinas kadé le róm, muro phral, hāt čí pārušnas mēk čí le krájessar. Ke ánde xutjilnas ande penko vurión, bešlas leske šavorrá, leski romnji, haj trádelas. V' ánde kako xán maladžol trin štár kolompíri, v' ánde kukò. Čák trajisájvenās mēg v' ádjēs le rom anda kodí. De čí mukel le ráj, čí mukel i krís hótj le róm kadé te trajisájven sár le ezelötticka róm andi káver luma. Hodj té kernas būtji, kernas; ví kade mištó sas le rajéngē. Té na kernas būtji, ví kade mištó sas e rajéngē. D' ab' akánák kodí luma ↓, muro phral, hodj ví le romeske kadé trobul te rodél pésko máñro, péske šavorrénge, péske romnjáke, sár kodole gāžéske ánda peske dujá vasténgi zór. Há kamel, há na, muro phral, ké te na, sí les opré hajlámó, ande kadi luma, te rodél pesko máñró peske šavorrénge, sár o gāžó, atúnci

nehogy valaki a nyomukra akadjon. Így éltek az ezelőtti cigányok.

No de mióta ez a világ megfordult, már nem élhetnek így; mert ha így élhetnének a cigányok, akkor ebben a világban is a cigányok volnának az urak. Mert mi gondjuk volna? Reggel befognának, egyik falu után a másikba. Mindennap megvolna, amit egyenek-igyanak, mert az asszonyok járnának csavarogni, lopni, jósolni, kéregetni. Mindíg volt annyi, hogy mindennap legyen mit egyenek, mit igyanak. Úgy éltek az ezelőtti cigányok, testvér, mint a király.

No de manapság már ha ezt akarja csinálni az ember, börtönbe kerül. Mert most már olyan világ van, hogy a cigánynak is úgy kell eltartania a gyerekeit, a feleségét, mint a parasztnak. A két keze erejével kell megkeresnie neki is azt a kenyeret, ami a családjának meg a feleségének kell. Testvér, ezért mondom neked, hogy az ezelőtti cigányok a mostani cigányokhoz képest urak voltak, mert úgy éltek, mint a hercegek. Akkoriban a régi cigányok, az ezelőttek, leálltak az erdő szélén, vagy a szőlőskert mellett, vagy egy majornban. Az egyik férfi odaszólt a másiknak: "Komám, amíg az asszonyok végigjárnak két-három házat, mi meg gyereünk az erdőbe, keressünk két-három sündisznót!" A férfiak indultak, hoztak három-négy sündisznót, mikor hogy. Egyik asszonynak is adtak egyet, másiknak is, amelyiknek nem volt ott a férje. Mert űzvegy asszonyok is mentek velük, ugyebár az öreg asszonyok, hogy szerezzenek maguknak valamit a falvakban, ezt-azt: egy kicsi tollat, egy kicsi élelmet, ezt-azt, amit télire begyűjtöttek maguknak. Mert télen a cigányok otthon ültek, mert az asszonyok tavasztól a hideg őszig begyűjtötték, ami egész télire kellett. Élelmet is, pénzt is, meg ezt, meg azt. Megvolt az a kevés toll is nekik, meg az is, ami a férfiaknak kellett télire, mindenféle megvolt nekik. A lovaiknak is, nekik is. Így éltek az ezelőtti cigányok.

Aztán ma is, ebben a világban, ha így élhetnének a cigányok, testvér, hát nem cserélnének még a királlyal sem. Mert befognának a szekerekbe, felülnének a gyerekek, felülne az asszony, és hajtának. Ebben a faluban is akadna három-négy szem krumpli, abban is. Csak megélnének a cigányok még ma is ebből. De az urak nem engedik, a törvény nem engedi, hogy a cigányok úgy éljenek, mint az ezelőtti cigányok a másik világban. Hogy ha dolgoztak, dolgoztak, úgy is jó volt az uraknak; ha nem dolgoztak, úgy is jó volt az uraknak. De most már az a világ van, testvér, hogy a cigánynak is úgy kell megkeresnie a kenyerét a maga részére, gyerekei részére, felesége részére, mint annak a gázsónak, a két keze erejével, ha akarja, ha nem, testvér. Mert ha nem, ha nincs rá hajlandósága, hogy úgy keressen kenyeret a gyerekeinek, mint a gázsó, ebben a

núma kodo avèl ävrí ändal utóbbra, hodj ände pèrèl andi témlica. Hat kodó pälj udji aba kans eg trinè štärè čhavorréngo dáđ andi temnica ändé pèrèl, hāt aba dósta kešervéšo si, ví le dake haj ví kodole dadés-ke; ke udji ví kodo phagrel o sèro koth' ände pe le šavorrá hodj dík Devl', ädjes vátj xäle mure šavorrá vadj níči. Visont ví i romnji kadé phagel o sèrò ävrál: 'Dík Devla, kathar lō dūj trin rup ab' akānág, ke muro rom ändé pēlas, nāj ko kerel būtji, nāj ko rodél le šavorréngo; kathar lō lēnze p' ek kila māhrò, pe dūj klí kolompíri, te kirāváv lenze vāriso, te ná mēren mure šavorra andi bó^kx. Ke nāštík žáp te phírāv, te čhōráp, te mangáv, k' atúnči ví m' ände pērav andi témlica, ví muro róm ände, kadé xasáivel muro čhaládo.' Äzēr phenáp tuke muro phral, hodj le ezelótticka rom karing le ädjusutné rom ande kadí luma háj kodi luma, atúnči le rom kadé trajinas sár le raj. Ab' akák päle le ráj phenén kodi, hodj ví le rom kadé trajín ande kadí luma, sár le gāžé, ke kadé trobul te rodēm pengo māhrò sár kodo gāžo, peske dūja vasténca--,-ge // zōrása le trobúl te rodél o māhrò o róm iš, sár kodo gādžó peske šavorréngo.

[A woman continues:] Šún čak, muro phral, só phenap tuke. Ab' ädjés ná kade sí hodj sákon būtji kerél, mert ab' ädjés sí kasavé kóm palal mäte gāžé phírél. Ädjés detehār' indūlisārdám tar, muro kédvešo phral, č' ék névo čí lam, te merém mure šavorrá, te na p' ek kila māhrò lem, háj pe dūj klí kolompíri lem. Ädjés sorr' äldóttó djes le romnja xäle pen ädjes, mārde pen ädjes le romnja. Le kānrála // áwnas; ví katkar nāšasas tar, ví kutkar nāšasas tar. Ab' ädjás ná kodi luma j, muro phral, hodj mindig šáj drabāren; níči. Ke o manúš te na čōrél, čí xal. Dé bizonj muró rom būtji te kerlās, ^akor šáj gindíjās ví pe kodó, Dévla. Hāt me čí žav pala j mäte gāžé, hanem trajisājváv anda kodó so -, pe soste muro rom būtji kerel.

15.

'Asún akānák romnjé! Túsa vorbisārav!' 'Na, só vorbis?' 'N' akānák muro šāvo lel tja šá.' 'Ō^uvá.' 'N' akānák só kerasa?' 'Haj mēg löve čh' avla só te kērav?' 'Ĕjnje muri phenj, haj tu sí tēlè šūdine löve.' 'Ō, kodo ná po bijāv!' 'Hā 'tunči só kerasa? so kēravasa?' 'Keren būtji haj te rōden!' 'Hāt, kattji būtāi^š nāští^š múkas o bijav.' 'Ž' ando káver šon.' 'Ži kāj?' 'Po káver šon.' 'Dži kaj le déš?' 'Háj!' 'Vaj ži kaj dešupāndž ažukārása?' 'Dži kaj le bíš!' 'Dži kaj

világban csak az jön ki belőle előbb-utóbb, hogy börtönbe kerül. Az meg, ugyebár, amikor egy három-négy gyermekes apa bekerül a börtönbe, az már elég keserves, az anyának is, meg magának az apának is, mert ugye ő is törli a fejét odabent a gyerekei miatt, hogy: - Látod, Istenem, vagy ettek ma a gyerekeim, vagy sem. Viszont az asszony is törli a fejét odakint: - Látod, Istenem, most már honnan vegyek két-három forintot, mert a férjem bekerült, nincs aki dolgozzon, nincs aki keressen a gyerekekre. Honnan vegyek nekik egy kiló kenyérre, két kiló krumplira valót, hogy főzni tudjak nekik valamit, hogy ne haljanak éhen a gyerekeim? Mert nem mehetek csavarogni, lopni, kéregetni, mert akkor én is börtönbe kerülök, a férjem is bent van, elpusztul a családom. Azért mondom neked, testvér, hogy az ezelőtti cigányok a maiakhoz képest, abban a világban és ebben a világban, -- akkor a cigányok úgy éltek, mint az urak. Most viszont az urak azt mondják, hogy a cigányok is úgy éljenek a mai világban, mint a gázsók, mert úgy kell megkeresniük a kenyerüket, mint annak a gázsónak; a két keze erejével kell a cigánynak is kenyeret keresnie a gyerekeire, mint annak a gázsónak.

Egy asszony átveszi a szót: Ide figyelj, testvér, mit mondom neked. Ma bizony nem az a helyzet, hogy mindenki dolgozik, mert ma bizony vannak olyan [cigányasszonyok] is, akik a részeg gázsók nyomába szegődnek. Ma reggel elindultam, kedves testvérem, egy krajoárt sem vettem el [nem loptam]; haljanak meg a gyerekeim, ha nem egy kiló kenyérre meg két kiló krumplira vettem el. Ma egész áldott nap veszekedtek a cigányok, meg verekedtek a cigányok. Jötték a rendőrök; innen is, onnan is elfutottunk. Ma már nem az a világ van, testvér, hogy mindig lehet jóvendőt mondani; nem. Mert ha az ember nem lop, nem eszik. De bizony ha a férjem dolgozna, akkor erre is gondolhatna, Istenem. Hát én nem járok a részeg gázsók után, hanem abból élek, amiért a férjem megdolgozik.

15.

Lakodalmi előkészületek

"Ide hallgass, asszony! Hozzad szólok!" "Na, mit mondasz?" "Na, most a fiam elveszi a lányodat." "Igen." "No, most mi a teendőnk?" "Hát amíg pénz nem lesz, mit tegyék?" "Ejnye, húgom, hát neked van félretett pénzed." "Ó, az nem a lakodalomra van." "Hát akkor mit csináljunk?" "Dolgoznak, és keressenek." "Hát, olyan sokáig nem halaszthatjuk a lakodalmat." "A jövő hónapig." "Meddig?" "A jövő hónapra." "Tizedikéig?" "Hát!" "Vagy tizenötödikéig várjunk?" "Huszedikéig!" "Huszedi-

le bíš ažukārāsa. Hā 'tunči tu sōstar garuves kōdal lōve kāj tūt si tēlē
 šudiné?' 'Vi ām kodo ná po bijáv tēlē šudem, kodol muro bornjūvoske
 āhór.' 'Vi ām de phendās tjo šāvo ke bijáv kerel anda lēnde.' 'Ā, kodo
 ná pe leski sāna.' 'Atunči pāle muri phenj ná diljār mure šāves.' 'Me
 či diljārāv les, phānde les pāša tji cōxa!' 'Hāj, kāmél ām tjīra ša.'
 'Te kāmél, t' āšól āvri anda...' 'Hāj te našāvlā la, só žānesa te ke-
 res?' 'Kodolā či našāvel!' 'Hāt dikhela mīg č' ingerlā te...' '...kodi
 nā kasavī šēj!' 'Te tiltós la mure šāvestar, atun...' 'Me či tiltóž la.
 Te kāmél romnjī t' avel les, t' āšól āvri anda peste. Vi romnjā te dāv
 les? vi bijáv te kērav?' 'Hāt, me čorri sem, man kattjī but lōve nāj
 ām.' 'Te šol ví voj tēle kattjī sodē mé, te kāmél romnjā te lel.' 'Apol
 ví me tēle šuvav kodal štār ezēra, ví tu šu le štār!' 'Vón āvri roden
 kodol štār ezēra, akānak tú rode le āvri.' 'Mān aba sí tēle šudine.'
 'Sī tu tūt o khūll' 'Sī mā man! Nūmaj či sikađém me mer tume kāmēn te
 našāvel tja ša.' 'Kodola čhī našāvel.' 'Nohāt anda kodi šū tēle le
 lōvé, te kerās o bijáv.' '...kodola či našāvela.' 'Atunči só kināsa
 pó bijáv, akānak phen mange.' 'Maj kināsa vāre^{so} sar le lōvé tellila.'
 'Kinés bālēs, vadj bakrēn kināsa?' 'Ha, so tú kīnesa, ví me kodo kinō.'
 'Me dujé bakrēn kinō.' 'Aj, mange dōsta j ví jek ke nāj man vendīgo.'
 'Haj man but žēné, but prāl sí, but nīpura sí.' '... naj but...' 'Me
 j ām but, zurālēs but prāl sí ma man.' 'Mān nā but vendīgo.' 'Me dujé
 bakrēn kināu.' 'Me kināv dešupānžē khanjjān haj kināv ekhe bakrēs haj
 dōsta.' 'Me kināv trānda khanjjān, bālēn /corr.: ekhe bālēs/...' 'Tut but
 fājto sí...' 'Mé barvall romnji sēm ām, kadé t' āšes āvr' anda
 bijāv sar mé phenav tuke. Te ná pāl', atunči č' āvla mišto.' 'Haj tú
 les bōra, tú āš āvri; mé kana mé lō bōra, ví m' āvr' āšō.' 'Me lāš
 šāvés dāv ām tja ša!' '... lāšā ša, či dav njelvešonaj žūlja.' 'Vī me
 dav lāš šāves ko būtjī kerel haj ko barvārēl tja ša.' 'Nā mange rodēl.'
 '... haj šavorēn kerla lake.' '... túke rodēl ná mange.'
 '... haj kerēl lake šavorēn.' 'Voj āvri rodel le tumēnge de mänge či
 rodel le āvri.' 'Rōdēl kōdi, šavorēn kerel lake haj rōdela lake lōvé.'
 '... mērna lake šavora bokhāte pāša les.' 'Mē kaki gīlji phenō^u atunči
 muri phenj kana o bijáv āvla...' 'Bisavī de?' 'Bisavī? Kāmesas te
 žānes údji?' 'Haj sār?' 'Me kaki gīlji phenō hodj

ažukārēn tume phralāle ke te pām me muri bēra,
 haj pó me muri bēra haj phenō me muri vōrba.
 Ertisāren jaj šavāle haj te pām me muri bēra.
 De potjīn phrala le but lōve te na xoljājven p' aomende,
 ke kerō me muri vōjā le pralēnca le čāčēnca.

káig fogunk várni. Hát akkor te miért dugdosod azt a pénzt, amit félre-
 tettél?" "Igen ám, azt nem a lakodalomra tettem félre; az a borjóm ára."
 "Igen ám, de a fiad azt mondta, hogy abból tartja a lakodalmat." "Á, az
 nem az ő számára van." "Akkor meg, húgom, ne bolondítsd a fiamat." "Én
 nem bolondítom; küsd a szoknyád mellé." "De hát szereti ám a lányodat."
 "Ha szereti, viselje a költségeket." "Hát ha megszökteti, akkor mit
 csinálsz?" "Azt ugyan nem szökteti meg!" "Hát talán nézi, amíg el nem
 viszi..." "... az nem olyan lány!" "Ha tiltod a fiaamtól, akkor..."
 "Én nem tiltom tőle; ha azt akarja, hogy felesége legyen, állja ő a költ-
 ségeket; feleséget is adjak neki, a lakodalmat is én rendezzem?" "Hát,
 én szegény vagyok, nekem nincs annyi pénzem." "Tegyen le ő is annyit,
 amennyit én, ha házasodni akar." "Akkor én is leteszem azt a négy ezret,
 te is tégy le négyet." "Ők megkeresik azt a négy ezret, akkor te is ke-
 resd meg." "Nekem már félre van téve." "Van neked a szar!" "Van bi-
 zony nekem; csak nem mutattam meg, mert ti azt akarjátok, hogy szöktesse
 meg a lányodat." "Azt nem szökteti meg!" "Nohát éppen azért tedd le a
 pénzt, hogy megtarthassuk a lakodalmat." "...azt nem fogja megszöktet-
 ni..." "Akkor hát mit vegyünk a lakodalomra? Most mondd meg!" "Majd
 veszünk valamit, ahogy a pénzből telik." "Disznót veszel, vagy birkát?"
 "Hát, amit te veszel, én is azt veszem." "Én két birkát veszek." "Ne-
 kem egy is elég, mert nekem nincs vendégem." "Hát nekem sok van, sok
 testvérem van, sok rokonom van." "...nincs sok..." "Nekem bizony sok,
 nagyon sok testvérem van." "Nekem nincs sok vendégem." "Én két birkát
 veszek..." "Én meg veszek tizenöt tyúkot, meg egy birkát, és elég."
 "Én veszek harminc tyúkot, egy disznót..." "Neked sok rokonom van..."
 "Én gazdag asszony vagyok ám, úgy állítad ki a lakodalmat, ahogy én mon-
 dom. Hogyha nem, akkor nem lesz jól!" "Hát te kapsz menyet, te álld a
 költségeket; majd ha én kapok menyet, én is állni fogom." "Én derék le-
 gényt adok ám a lányodnak!" "...derék lányt adok, nem nyelves asszonyt".
 "Én is derék legényt adok, olyat, aki dolgozik, és gazdaggá teszi a lá-
 nyodat." "Nem nekem keres." "...és gyerekeket csinál neki." "Neked
 keres, nem nekem." "Nem, a feleségének fog keresni." "Neked fog keres-
 ni, nem nekem." "...és gyerekeket csinál neki." "Ő megkeresi nektek,
 de nekem nem keresi meg." "De bizony keres; gyerekeket fog csinálni ne-
 ki, és keres rá." "...éhen fognak halni mellette a gyerekei." "Én ezt
 a nótát fogom énekelni, húgom, majd a lakodalomban..." "Melyiket?"
 "Melyiket? Szeretnéd tudni, ugye?" "Hát hogyne!" "Én azt a nótát éne-
 kelem, hogy

Várjatok még, testvéreim, míg megiszom a sörömet,
 míg megiszom a sörömet, elmondom a beszédemet.
 Megengedjétek, testvérek, hadd igyam meg a sörömet.
 Fizesd ki a sok pénzt, testvér, hogy senki se haragudjon,

Haj pótjin Jóšo le but löve ke o Póntjo maj aně́ le,
 ke jo Jóšo mangéla haj o Póntjo potjinéla,
 de haj keras amári vója ande kádo tářšašágo.

Haj šěj! O Máčej avla vřfij anglunó.' 'De haj pal amén...' 'De me kadé kerav o bijáv hodj o Máčej si angluno vřfijno.' 'Haj t' avé!' 'Te kinés leske šukār pāntlíki, bokrěta, o phāro gád pe lěste...' 'Bangí rōlji...' 'Aba mure šāves ví kulači si.' 'Kodo? kodo čū...' '... mure vřfijeske kinó. [The boy interrupts: Mé som kodo.] Ta v' a šáko vřfijit' 'Nā!' 'Le šāvesko?' 'Le šāvesko.' 'No, mištó j.' 'Kodolésa me čí sim jogos, kodolésa tú san.' 'De man sí aba, mure šāves sí kulači! Hāj, opré bokrētāšij les! Haj t' avén baxtālé haj sastí šavale!' 'De šukljáki t' avesa, me sá ...' 'Máj soske tumé avna ví ame kasavé avasa.' 'De mer ām phenáv tuke, tu t' avesa nāsul...' 'Vádj me māró le šāves.' 'Hāj te na dēsa mure šāven [l] te xán te pen...' '....vāj me māró mure šamutrés, te mārila mura šā.' 'Haj n' ávla kúrva tji šěj! De kúrva t' avla tji šěj, sá phagav sá mudārav la!' 'Avél tar khēré muri šěj, v' átunci delavav la...' 'Só keresa lásat' 'Dáv la káver romes...' 'Romnjí avla, šavorén kerel láke muro šāvo.' '... dáv la káver rom esté.' 'De muro šāvo šáj lel šā pále kāvra.' 'Ví voj šáj lel šāves šukāres.' 'Maj dikhésa hodj muro šāvo sòsko lās' avla.' 'Šáj hodj karing tūte lāšó j.' 'Nāj; lās' ávla ví karing...' '... haj karing mura šā šh' avla.' 'Maj t' ávla lāší tji šěj, ví voj lāšó j avla.' 'Māj átunci dičóla.'

16.

Sás kaj nás, hetethét ország ellen is túl, a percián is túl, még azon is túl, sas ek čorró h' ek čorrí, há 'k romnjí. De kodala čorrá romnja haj kodole čorré romes kattji šavora sás, hodj čí džanās só te ker^{en} lénca. Džalās haj voj gěro bütji te kerel pěske, te rodél pěske lövé, le šavorěnge, te xán, te kinél lenge gāda, de čí džalās voj gěro gemfire, Léski čorrí romnji pa^{le} džalās ando gāv te phírén, de sár anlās e^k kōšāra mārro, kade džalās tar, ke bús sas le šavorá, čl žanlās só te keren, le šavorénca. Phenel lāk' o rom: 'Dè nāj bájo murri phurri dili románji; maj šáp tar kaj^ho gāží /! / te šapastíj. Hajkām ló lestar ek šelėngi; haj kinó le šavor'enge mārro te xán.' 'Mištó j mur^o drāgo

mert most mulatni fogok majd az igaz jó testvérekkel. Fizeed ki a sok pénzt, Jozsó, mert a Pontyo majd meghozza, mert majd Jozsó fog rendelni és a Pontyo fog fizetni, hadd mulassunk most kedvünkre, most ebben a társaságban!

Aztán, asszony, Macsej lesz az első vőfély." "Hát mi meg..." "De én azzal rendezem meg a lakodalmat, hogy Macsej legyen az első vőfély." "Hát legyen ő." "Vegyél neki szép pántlikát, bokkrétát, fehér ing legyen rajta..." "Görbe bot..." "A fiamaak már kulacsa is van!" "Az a..." "... veszek a vőfélyemnek." [A fiú közbeszól: "Én vagyok az."] "Te leszel a lány vőfélye?" "Nem." "A legényé?" "A legényé." "No, jó." "Erre nem én vagyok jogos, erre te vagy." "De nekem már van, a fiamaak már van kulacsa. Majd felbokkrétázom. Erő, egészség, legények!" "De ha kutyálkodsz, én majd..." "Majd amilyenek ti lesztek, mi is olyanok leszünk." "De mert megmondom, hogy ha rossz leszel..." "Vagy pedig én fogom megverni a legényt." "És ha nem fogsz a fiamaak enni-inni adni..." "... vagy én fogom megverni a vejemet, ha verni fogja a lányomat." "Hát ne legyen kurva a lányod. De ha kurva lesz, összetöröm, agyonverem." "Akkor majd hazajön a lányom; akkor is hozzá tudom adni..." "Mit teszel vele?" "Máshoz adom feleségül." "Asszony lesz, gyerekei lesznek a fiamtól." "... máshoz adom feleségül..." "Akkor már asszony lesz." "... máshoz adom feleségül." "De az én fiam is talál másik lányt." "Ő is talál legényt könnyűszerrel." "Majd meglátod, hogy a fiam milyen rendes lesz." "Lehet, hogy hozzád rendes." "Nem; rendes lesz ő ..." "... és a lányomhoz nem lesz az." "Majd ha a lányod rendes lesz, ő is rendes lesz." "No, majd kiderül."

16.

Asszonyok egymás között

Volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, az óperenciás tengeren is túl, volt egy szegény ember meg egy szegény asszony. De annak a szegény embernek meg annak a szegény asszonynak annyi gyereke volt, hogy nem tudták, mitévők legyenek velük. Ment volna a szerencsétlen dolgozni, hogy keressen magának, a gyerekeinek, hogy legyen mit enniük, hogy ruhát vegyen nekik, de nem ment semmire a szerencsétlen. Szegény felesége meg bement a faluba oszavarni, de mihelyt hozott egy kosár kenyeret, azonnal elfogyott, mert sok volt a gyerek; nem tudta, mitévő legyen a gyerekekkel. Mondja neki a férje: "Nem baj, vén bolond feleségem; majd elmegyek a paraszthoz tapasztani. Hátha kapok tőle egy százast, és veszek a

dilo. Numaj án le khêré, néhodj ande kírcína lëás /?/ te pés vî li. Ke kathê pustij ma kadale butê šavor^rénca biker fillêrésko haj ná le či te xán. Dikhês nange purrangle sam le; avel o jivénd pe lende haj či lève haj kôkhe /?/, sá kathî pustisa bokhâtar trušâtar.' 'Ô, déhodj musârav le, muri drâga šukâr romnî, sâr gindîs tu kodî, ke kâne le butê šavorá p' amêre korrô si, hodj mé le lève te musârav? Čí žam m' andi kírcimo! Hájkam mangla mänge kuko Póntjo, kodo jek róm ek dóppâ deci rrakîja! haj pô la! Máj kana máñ lève avla, pâli mé mangô lêske.' 'Ná džá tú fíjam pe kâvrésko itálo! Džá, kër tuke tuk-, čorválês bûtîj; l' ópre tji kôsa, haj šin héra e gâženge, haj ródês kattjî sô xas.' 'D' apol fíam te dikhén ma intjá le róm, čak and^{re} ingrén m' andi kírcína te páv ek dóppâ deci râtjîja.' 'Ô, mârél tot o géci, te mârél tjo šerò, hât tu mîndîx kâsavi vorba phénes? Hât tú tjlre perresk^e ródês, ná mure šavoréngé? Hât nange purrangle sam lé, haj náj so xas! Haj tu sár žas andi kírcína? haj tú te dés le le roméngé te pés /!/ haj vón pâl' asán tut âvrî! H' âlig ródês kodal duj trin šarpuné /?/, khoté des la kírcimaké. T' avén la Rôžiká lóvé! Te džál opré laki tutula! Te ródel but lóvé sar o Póntjo kâj kerel. Sar ródel le, s' andi kírcína del le. Lengi šavorá pâle sá nange j sà purranglé j.'

'Āj, āj, ôvs, tu sá kodî phenes hodj me barvali sem haj kasavî sem! Haj ví tut si grást, vurdón, duj kherá si tu. Jôsáko si tut. Man maj but šavora si sár tu, haj sógodi, šél papinján, deš bálé, gurumnjá si man. Haj só gindisâres? Pe mure jövedélmo džas âvrî.' 'Ô, Iboj, tut či mârél tjo rom, ki tú ternî romnî sañ la. Dikh, muro rom pale phuro, haj gindîj o nasvâlo phuro róm hodj te kerô leske lève tèle.' 'Hāj, ke mán maj feiér šaj mârél sár tut Rāji, ke mé ternî džūli sem haj gindîj, man kerdas opre o phurô gāžó pe lende, tē na sāmoli j leske tèle. Ke či kade či pātjol hodj me tāpo kindem e pāpinjange.' 'Dēhodj, Iboja phenj, tjlro rom lāšo ...'

[New tape] '... muk mātjuvav, taj žáv khêre.' 'Haj te dukhavél tut apol pala kodî, phenj?' 'Hāj, mištó j, dukhavél man; haj tut či dukhavél o Károj? Ví tut dukhavél o Károj. Haj ví tu xutjil čordanes ek šellengi, či žanla. D' apol mištó j, me kodî phenav hodj ... haj čoras ek šellengi, haj pása. Xás muro kār, Rāji.' 'Hāj, mištó j; de Iboja, tu mîndîx kasavi kodjaveráki keres, bužangláki keres hodj čúda.'

[Pause]

'... garuvás le lóvé.' 'Či phendás te garuváv le, te kináv grást haj vurdón.' 'Ek šellengi šaj čoras lestar haj žás andi kírcína haj pás le, anéngé.' 'Haj te haj mišto, haj te žanla le âvrî?' 'Čí žanla,

gyerekeknek kenyeret, hogy egyenek." "Jól van, drága bolondom, Csak hozd is haza, nehogy a kocsmába vidd, hogy azt is elidd. Itt pusztulok ezzel a sok gyerekkel egy fillér nélkül, és az sincs, amit egyenek. Lá-tod, meztelenek vagyunk, mezítláb, s jön rájuk a tél, és pénz sincs, mind itt pusztulnak étlen-szomjan." "Ó, dehogyan verem el a pénzt, drága szép feleségem; hogy is gondolsz olyat, hogy elverjem a pénzt, mikor a sok gyerek a nyakunkon van? Nem megyek én a kocsmába! Talán rendel nekem az a Pontyo, egyedül a cigányok közül, egy féldeci pálinkát; azt iszom meg. Majd amikor nekem lesz pénzem, én rendelek neki." "Ne menj te, fiam, más italára! Eredj, végezz valami nyomorúságos munkát. Fogd a kaszádat, és vágj lucernát a parasztoznak. Keresel annyit, hogy legyen mit együnk." "Dehát fiam, ha meglátnak arrafelé a cigányok, csak behív-nak a kocsmába, hogy igyam egy féldeci pálinkát." "Ó, üssön meg a geci, üsse meg a fejedet, hát te mindig így beszélsz? Hát te a saját hasadnak keresel, nem a gyerekeimre? Pedig meztelenek vagyunk, mezítláb, nincs mit együnk. Hogy mehetsz a kocsmába? hogy ott itasd a cigányokat, ők meg kinevetnek. Alig keresed meg azt a két-három garast, leadod a kocsa-mában. Hogy a Rózsikának legyen pénze! Hogy akadjon fel a gicájai! Ha sokat keres, úgy tesz, mint a Pontyo: ahogy megkeresi, a kocsmába visz mindent. A gyerekeik meg mind meztelenek, mezítlábások."

"Áj, áj, igen, te mindig azt mondod, hogy gazdag vagyok, és ilyen-olyan vagyok. Hát neked is van lovad, szekered, két házad van, jószágod van. Nekem még több gyerekeim van, mint neked, és mégis van mindenféle, száz ludam, tíz disznóm, teheneim. Mit gondolsz? Kijövünk a jövedelmemből." "Ó, Iboly, téged nem ver a férjed, mert te fiatalasszony vagy; az én férjem meg, látod, öreg, és azt gondolja a beteg öreg férjem, hogy elköltöm a pénzét." "Hát! Engem még jobban megverhet, mint téged, Ráji, mert én fiatalasszony vagyok, és azt azt gondolja, hogy felcsinált érte az öreg paraszt, ha nem számolok el vele neki. Mert azt úgysem hiszi el, hogy tápot vettem a libáknak." "Dehogyan, Iboly húgom, a te férjed jó..."

[Kazettacsere.] "... hadd rúgjak be, és hazamegyek." "És ha utána megver, húgom?" "Hát jól van, megver; talán téged nem ver meg a Károly? Téged is megver a Károly, Te is vegyél el titokban egy százast, nem veszi észre. Aztán jól van, azt mondom neki, hogy ... és ellopunk egy százast, és elisszuk. Kapd be a peckemet, Ráji." "No, jól van, Iboly; te mindig olyan okosan viselkedsz, ravaszul viselkedsz, hogy csuda."

[Szünet.]

"... eldugjuk a pénzt." "Nem azt mondta, hogy eldugjam, hanem hogy vegyek lovat meg szekeret." "Egy százast ellophatunk tőle, és elme gyünk a kocsmába, elisszuk magunknak." "Jó, jó, de ha rájön?" "Nem jön rá,

ná dāra kodi.' 'Haj t' avel khēre muro rom haj te mārél ame?' 'Čí mārél, ví me čōrdem katar o Šāndor ek šelēngi, pás le, Rāji! De haj le romnja sá kade keren, pēn, xán pel tróma, haj čí mārél le lenge rom. Atunči v' áne keras haj v' áne džas haj pás amenke ande kadi birta pāšej. Hajdé. Ke lásá maj, po pijáci džasa haj lás opré j košári, haj džas te kinás te xán paradičomi, papriki, māró, fusúj, boršóvo, kirávás, bešás tēlé, xás pás.' 'Haj avel o rom khēre háj mārél ame mišto sár ek diló?' 'Haj avela khēre mātés, háj kerl' amenge čitt-čatt, mišto mār' ame; h' ápol só kerasa?' 'Te gēlam roméste, te dán amāre farafere /?/, atunči trobúj te senvedisārás. Te kerdás tuke le šavoren, Rāji, atunči múk te inkrél le; haj te dél le te xán o Kāroj. Rōžika trIn bērs khote kerlas bütji, Rāji, andi kírcima; pēle xāle leske mišto, atunči ví tu xa pi; avén haj xás haj pás! Hāj, mišto j, čí xoxavés leske khānči ke dārás lestar. Haj me terní sem, tú pāle phurí san; na ugyi, haj ví tu šaj bešes lesa, ví tu šaj soves lesa kadí sar me, ke ví tu terní san. Haj štārvardeš taj ... beršengi san, mé pāle trānda pānž beršēngi. Haj kodí gindij hodj me kamaváv man e gāžēnca. De tut čí lel sāma. De mé terní sem haj gindij hodj kamén ma; h' avel khēre haj mārél ma mišto; keráv mange nāsul trájo; mudārél ma, mārél ma. Mure šavorenca, káj žānav te žav? I máma pale čí lel m' āndre kadal buté šavorenca ando kher; só kerav lenca? Žáv tar čhavarogni la lumásá? pi bari lumá? Haj nāštíg žav.' [.....] 'Hāt akkor hiāba inkrél ma voj. Haj te si pāle kāver romnjá-... te kamél la, phenel máj lāši kodi sar mé, lél pe haj žál tar haj mukél man. De ugyi --' 'Ná dāra, kado čí mukél tut.' 'Nā hāj; haj kāvrestar te xoxavav ek šelēngi, dikhél hodj čí kindem tāpo; atunči phenel: káj šudem e lōve?' 'Kindán e papinjānge te xán.' 'Āj, pale dikhél voj ando ōlo haj čí dikhél o tāpo.' [.....] 'Tu barválí san.' 'Bārvalí hāj; mišto j.' 'Tut but lōvé si.' 'Kás sí but lōvé? Haj šel papinjá haj déš bālé, kodi bārvalipe?' '... te garuváv le lōve.' 'Ví tu šaj garuves ek šelēngi, haj žás andi kírcima.' 'Tu kōnnyen vorbis Rāji; ke tut bāro čhaládi si, rōden tuke kadé le šela, but lōvé; de mange sa kurdé le šavora, kór rodel mange? O phuro rom rodel mange. Lošáp te trají andi lúma mure bute šavorenca. Kathár lam me akānak lōve? Haj ví nasvāli sim; káj dzam man^{ge} mure dukhade phurenca? Te mangav, saví gāži del man te xan? Hā ví našavel man; phenél, zurālí san, tu šaj kerés bütji haj rōde tuke. Hā, de ugye tu kōnnyen vorbis.' 'Hāt nāštík keras ame kodi hodj te čōrás amāre romestar le lōve ke kodó t' avel, mārél m' anda lende, ke phenel,

ne félj tőle." "És ha hazajön a férjem, és mindkettőnket megver?" "Nem ver meg; én is elloptam Sándortól egy százast, ígyuk el, Ráji! De hiszen az asszonyok mind így tesznek, isznak, esznek bátran, és nem veri meg őket a férjük. Akkor mi is megtehetjük, mi is elmegyünk és iszunk egyet itt mellettünk a kocsmában. Nohát! Aztán majd indulunk, megyünk a piacra, fogjuk a kosarunkat, és megyünk ennivalót vásárolni, paradicsomot, paprikát, kenyeret, babot, borsót; főzünk, leülünk, eszünk, iszunk." "És hazajön a férjünk, és jól elver, mint az örült. Hazajön részegen, és lesz csitt-csatt! Jól megver. Akkor aztán mit csinálunk?" "Ha férjhezmentünk, ha odaadtuk a ... /?/, akkor el is kell szenvednünk. Ha megcsinálta a gyerekeidet, Ráji, akkor tartsa is el őket, adjon nekik enni Károly, Rózsika három évig ott dolgozott a kocsmában, Ráji; jól evett-ivott vele, akkor te is egyél-igyál. Gyerünk, együnk, igyunk! Rendben van, nem hazudsz neki, mert félsz tőle. Mert én fiatal vagyok, te meg öreg vagy. Jó, de hát ugye te is élhetsz vele, te is hálhatsz vele, ugyanúgy, mint én, mert te is fiatal vagy: negyven ... éves vagy, én meg harmincöt éves vagyok. És azt gondolja, hogy szeretkezem a parasztokkal. De téged nem őriz. De én fiatal vagyok, és azt hiszi, hogy szeretnek; aztán hazajön, és jól elver; elrontom magamnak az életemet; üt-ve. Hova mehetek a gyerekeimmel? Anyám nem fogad be a házba ezzel a sok gyerekkel; mit teszek velük? Világgá megyek csavarogni a nagy világban? Nem mehetek." [...]

"Hát akkor hiába tart el. És ha van egy másik nője, ha azt szereti, azt mondja, az jobb, mint én, fogja magát és elmegy és itthagya. De ugye..."

"Ne félj, nem hagy el." "Nem hát; és ha mástól elcsalok egy százast, meglátja, hogy nem vettem tápot; akkor azt mondja: hova tettem a pénzt?"

"Ételvettél a libáknak." "Aj, akkor meg benéz az ólba és nem látja a tápot." [...]

"Te gazdag vagy." "Gazdag hát; rendben van." "Neked sok pénzed van." "Kinek van sok pénze? Száz ludam és tíz disznóm, az gazdagság?" "... hogy eldugjam a pénzt." "Te is eldughatsz egy százast, és elmegyünk a kocsmába." "Te könnyen beszélsz, Ráji, mert neked nagy osaládod van, megkeresik neked a százásokat, a sok pénzt. De nekem mind kicsik a gyerekeim, ki keres rám? A vén férjem keres rám. Örülök, hogy élek a világon a sok gyerekeimmel. Akkor honnan vegyem a pénzt? Meg beteg is vagyok; hova menjek a fájós lábammal? Ha kéregetek, melyik parasztaasszony ad ennem? Még el is kergetnek; azt mondják: erős vagy, dolgozhatsz, keress magadnak. Hát persze te könnyen beszélsz." "Hát azt nem tehetjük meg, hogy ellopjuk a férjunktől a pénzt, mert ha megjön, megver miatta,

o phuro gāšo kamlás man.' 'N' avla voj kasavo dilo hodj te mārél tut anda lende.' 'De katar o Šánji šaj zaruvés le.' 'Nāštíg katar o Šánji; ke fidjelíj ..... karing le hét óra, nyóc óra, tíz óra khère avel.' 'Nā dara, Ńhí lel kodo sāma. Avén, pás ame, te mātjuvás, haj lás leski gōdjí, díljārás les, xoxavás les, gilájbas leske.' 'D' apol saví gílji phenas leske?' 'Phenasa: "Mos mos mos a kocsma közepén /the audience, in unison/ én mulatok a csárdába." Apol avel zavarba haj mängel amen -' 'De ān ná kadT leski gílji; kakT leski gílji:

Jaj de khasajlas i Iboj duj djes kadalake,
rodav la, rodav la - ō Dēvla, šoha te na meras - haj vi aba
rātjillas la //.

Av tar khère Iboj, na muk le šavōren,
na muk le šavōren pe vātra pi kāvri.
Ōi dšap pale, na naj, ke si ma nāsul trajo,
de si ma nāsul trajo, nā; maj aba boldogšāgo.
Si ma nāsul trajo le díle romenca,
de maj avla ma gāšo, n' avō nāsul maj but.
Andi rodel aba mure ....
kaj man oprej aba barārdas ma Dēvla.
Barārdan ma mamām, haj gōdji ōi dan ma,
soske barārdan ma ....
Šō tar mange mamām, durutne themeste, ō Devla,
kaj man aba mamām khonik ōi pinžārel.
Iboj, Iboj, gāši, mudāren ma le ....
anda tute, Iboj, muri kāli gāši.
Na dara tu gāšo, ke šoha ōi mukav tu,
šoha ōi mukav tu ke nadjon kamañ tu.

17.

Phenāv ek paramíca. Sás kā nās, ek kráj. Kodē krajés, sás trín šavorá. Illetve, trín šejá. De kasavó phuró sas o phuro kráj, hodj mondhatatlanu nádjon phuro manuš sas. Sás os [- les] ek kívanšāgo. Kodi kivanšāg sas os, phenlás peske šejánke, akhārdás le kethān' ánde peski sóba, šš phendás légmaj phura šáke: 'Nó muri šej! Ávrí phenav túke, kon o lésmaj fedér kamél man, kodoláke dáw az egisz királságom.' Hat,

mert azt mondja, hogy az öreg paraszt szeretkezett velem." "Nem lesz olyan bolond, hogy megverjen érte." "De Sanyi elől eldughatod." "Sanyi elől nem lehet, mert figyeli ... hét óra, nyolc óra, tíz óra felé hazajön." "Ne félj, nem veszi észre. Gyerünk, igyunk, rúgjunk be, aztán elveszük az esztét, elbolondítjuk, hazudunk neki, dalolunk neki." "Aztán melyik nótát mondd neki?" "Majd ezt mondjuk: "Most, most, most, a kocsmában közepén [a hallgatóság, együttesen:] én mulatok a csárdában." Akkor zavarba jön, és arra kér minket ..." "De nem ez ám a nótája, hanem ez a nótája:

Elveszett az Iboly, már két napja ennek,
keresem, keresem, - Istenem, sohase halunk
meg - és már ráesteledett.

Gyere haza, Iboly, ne hagyd fiaidat,
ne hagyd fiaidat mások tűzhelyére.
Nem megyek én vissza, mert rossz az életem,
mert rossz az életem, nincs már boldogságom.
Rossz az életem a bolond cigányokkal;
lesz majd paraszt férjem, nem lesz rossz életem.
Keresi már az én ...
hogya már felnevelt engem a jó Isten.
Felneveltél, anyám, de eszet nem adtál,
minek neveltél fel ...
Elmegyek én, anyám, távoli országba, jaj Istenem,
oda megyek, anyám, hol senki sem ismer.
Iboly, feleségem, megöl engem a ...
éretted, Ibolyám, fekete asszonyom.
Ne félj semmit, férjem, nem hagylak el soha,
nem hagylak el soha, mert nagyon szeretlek.

17.

Úgy szeretlek, mint az ételben a sót!

Mondok egy mesét. Volt, hol nem volt, egy király. Annak a királynak volt három fia, illetve három lánya. De olyan öreg volt az öreg király, hogy kimondhatatlanul nagyon öreg ember volt. Volt egy kívánsága. Az volt a kívánsága, elmondta a lányainak, összehívatta őket a szobájába, és azt mondta a legnagyobb lányának: "No, lányom! Megmondom neked, hogy aki a legjobban szeret, annak adom az egész királyságomat." Behívatta

akhardás ädré peska phura /corr.: légmaj phura/ šá: 'Nó muri šej, tú sar kamés man?' Gélas äde peski phuri šej, ká pesko dáđ, andi sóba, šš phen-
dás peske dádeske: 'Hät tática! Mé kade kamáv tut, sár e nípura ekkhávres.'

Hät, hejbešitás peske šá o kráj. Akhardás äde māj-, középső kislányát;
illetve, e māj cina šeōrá. Nó, akhardás le ädré: 'Nó muri šej, nó tú, háj
tu, sar kamés man?' 'Hät, tática, mé päle kadé kamáv tu, sár e gulumbura
ékkhávres, kan' and' ékkhávresko múj xán.' 'Mištó j muri šej; akhár ädr'
e māj cina šeōrá!'

Avilás ädré i māj cini šeōrí. 'No fiam, sár kamés man? Tuke dáw az e-
gás kirájságomat. Intrégo vadjóno, sode mánde si, sá tuke dáw les.' Nó mu-
ro dáđ, mé kadé kamáv tut, sár e nípura o lón.' 'Ó, muri šej, tu prassás,
ęš tú avr' ásas man; sar e nípura o lón! Žá tar ävri, ándo muri kaštēja, de
v' ándo muro barlango, ándo muro határo, či na te na dikháp tut!' Léski
māj cini šeōrí phenlas: 'Tática! Mé kadé kamáv tut, sár e nípura o lón!'
'Ink' ismítelís - phenel - kadi vórbá? Džá tar muri šej, v' ándo muro or-
ságo v' ándo muro barlango, te na dikháp tut!'

Ví gēlas tar. Huradás pe opré, gēlas, indulisárdás, több oraságba,
több erdőkben. Só žanla te kerél, só ná, avél ek rätjí pe láte. Dikhél ek
báro rompáto vész. 'Hät o súnto Del te déla án mura šoreske grácia, mé ko-
the šáva.' Ek lámpavilágáságo dikhel kóthėjeke. Žál kothėjeke, dikhél, ek lám-
pa pišlákolij. I rakljí gelas kothėjeke, de či gelas ädré, numa paša ...
sótas. Nó, sas ek külföldi kirái, kon sáko rätjí, sáko džes phírēlas va-
dássni nyulássni ándo báro-, pesko roppáto vész. Hät, só del akkor, déla o
súnto Del, só dikhél ek árnyíka. Ví rakljí, kadi ví nangi sas aba kasó ron-
djošo kerđilás, hódj peske balénca, peske balénca šarúlas pe ädré. O rak-
lo dikhél aba lako téšto. Phenél o ráklo: 'Te sán phuri žuljí, t' avés mu-
ri džej. Te sán terni žuljí, t' avés atúnči muri šogorassónja. De te sán kar-
ing mánde valóvo, atún' t' avés mange hóttig romnjí!' De i žuljí nádjon
ládžalás pe, ke aba tística nangi sas. [From the audience: laki miz díčolas]
Peske balénca [from the audience: šarúlas peski miz; laughter] šarúlas pe
ädré. 'Inke jékar phenáv, szívem szép szerelme, t' avés ek phuri žuljí, t'
avés muri džej; t' avés ek közípságo, t' avés muri phenj; t' avés ek karing
mánde valóvo, t' avés hóttig muri romnjí. Ná miskin tuešar /corr.: ná miški-
sár tu; te miškisa tu, jekvassa szörnyen mudárap tut múra puškása.' De o
kás kaséj phurle /?/ sás, nádjon móndhatóva phurle sas. Sas trín miteréša
bulhó, szás miteréšo bulhó, e kás. Či žanlás te šlelínel ... Dikhél ävri i
žuljí pa kás ävri kadėjeke p' ek rág, ęš kana diklás la o kráj, a žuljá,
jékfarsa hétvenhétseréšo phári bütjí pe léste ášilas. Xutjlás lako vás, či
na či vorbisár^d as khánči, ingerdás la khère ká peski kaštēja.

Ek kurko, dúj kurke, trín kurke. Ek džes, dúj džes. Ek berš, dúj berš,
trín berš. Ek berš kadé sas, sár ek džes; dúj džes kadé sas, sár duj berš;
trín džes kadé sas, sár trín berš. Aba sí le dúj somnakune šavorá. Či puš-
las katar peski romnjí, kathár valóvo sí, kathár avilás, thaj káski šej ši.

a legöregebb lányát: "No, lányom, te hogyan szeretsz?" Bement a legöregebb lány az apjához a szobába, és azt mondta az apjának: "Hát tata, én úgy szeretlek, mint az emberek egymást."

Helyeselt a lányának a király. Behívatta a középső kislányát. No, behívatta: "No, lányom, hát te, te hogyan szeretsz?" "Hát tata, én meg úgy szeretlek, mint a galambok egymást, mikor egymás szájából esznek." "Jól van, lányom; hívd be a legkisebbik lányomat!"

Bement a legkisebbik lány. "No, fiam, hogyan szeretsz? Neked adom az egész királyságomat. Az egész vagyonomat, amim csak van, mindent neked adok." "No, apám, én úgy szeretlek, mint az emberek a sót." "Óh, lányom, te tréfálsz és kinevetsz: mint az emberek a só! Takarodj ki a kastélyomból, de még a barlangomból is, a határoból is; ne is lássalak!" A legkisebbik lány így szólt: "Tatal úgy szeretlek, mint az emberek a sót." "Még meg is ismételed ezt a beszédet? - mondja. - Takarodj, lányom, az országból, a barlangomból, ne is lássalak!"

El is ment. Felöltözött, indult, ment, több országba, több erdőbe. Mitévő legyen, egyszer ráesteledik. Lát egy rengeteg nagy erdőt. "Hát, a szent Isten legyen irgalmas a fejemnek, én odamegyek." Egy lámpavilágot lát ott. Odamegy, látja, egy lámpa pislákol. A lány odament, de nem ment be, csak a ... mellett aludt. No, volt egy külföldi király, aki minden éjjel, minden nap járt nyulászni, vadászni a maga nagy rengeteg erdejébe. Hát, mit ad Isten, meglát egy árnyékot. De a lány meztelen volt; már annyira lerongyolódott, hogy a hajával takarta be magát. A legény megpillantotta a testét. Mondja a legény: "Ha öregasszony vagy, légy az anyám. Ha fiatal asszony vagy, légy a sógorasszonyom. De ha hozzámilló vagy, akkor légy a feleségem!" De a nő nagyon szegyenkezett, mert tiszta meztelen volt. /A hallgatóságból: Kilátszott a p...-ja./ A hajával /a hallgatóságból: fedte be a p...-ját/ fedte be magát. "Még egyszer mondom, szívem szép szerelme, ha öregasszony vagy, légy az anyám; ha középkorú vagy, légy nővérem; ha hozzámilló vagy, légy holtig feleségem. Ne mozdulj; ha megmozdulsz, rögtön szörnyethalsz, megöllek a puskámmal." De a fa olyan öreg /?/ volt, kimondhatatlanul öreg volt. Három méter széles, száz méter széles volt a fa. Nem lehetett volna átölelni ... A nő kinéz a fa mögül az egyik oldalon, és mikor a király meglátta a nőt, egyszerre rájött a hetvenhét-szeres nehéz kórság. Kézen fogta, nem is szólt semmit, hazavitte a kastélyába.

Egy hét, két hét, három hét. Egy nap, két nap. Egy év, két év, három év. Egy év annyi volt, mint egy nap; két nap annyi volt, mint két év; három nap annyi volt, mint három év. Már van két aranyos gyermekük. Nem kérdezte a feleségétől, hová való, honnét jött, kinek a lánya, vagy

vaj kathar sarmasisárdas. Ába trin beré, trin djes. 'N' akának, szívem szép szerelmem! Muri romnji! Trobu'j te phenáp tuke avri muro vilemânji, qê ví tu phen° avri tjiro vilemânji, hodj katár avilan, katár sarmazi-sárdán, ás mégis milyen országból, an' sosko thém, avilan.' 'Hej, szívem szép szerelmem! Mè tuke te phenós avri kodí, éj, dé báripe lesás vadj tu vadj me!' 'Phéne man, muri romnji, szívem szép szerelmem! Mégis, dúj som-nakuné savorá s' amen, ék šej, háj ek šavo, kodé phabajénca khelén pen, hát akáná múr° romnji san, phen° avri, szívem szép szerelmem, tjo trá-jo; ví me avri phenav múro trajo.'

'Hát, szívem szép szerelmem, avri phenav les, hodj sár terisalas /?/ pe mändé. Sám ame trin šeja. De s' él trin phenja sam; óáče phenja. Ámáro dad nadjon phuro manús i. Kodó kívánšágo sas léske, hodj kó kamél les andi ljúna légmaj fedér, vadj amé, vadj káver. H' ádre ákharás ame ande peski kaštéja. Hat i máj phuri šej gélas ándré, amári máj phuri phenj, gé-lás ándre kaj muro dad, phendás péske dadéske: 'Muro dad! Mé kadé kamáp tút, sár e ní-pura ekkhávres.' Akhardás áⁿdré mura máj közípšöva phá, mura máškaruna. Muri máškaruni phenj kodí phendás: 'Táta! Mé kadé kamáp tút sár e gurumbura ekkhávres, ande jékkhávresko muj xan.' 'No haj tu muri romnji só phendan?' 'Szívem szép szerelmem, mè kodí phendem mure dadéske: mé kadé kamav lés, sár e ní-pura o lón.' 'Igen?' 'Igen.' 'Náj bajò, muri romnji. Máj mé akharáp tje dadés egy vacsorára, qê maj dikhása, kás si čá-čipo.' 'Mištò j szívem szép szerelmem, múro gádzò.'

Sippe-dobba malavél o terno kráj, külföldre, más országra, hódj t' a-vél a külföldi ka o kráj, egy vacsorára, vagy egy ebédre, hodj te xan les-té sákon, kú čorré, kú barvalé, ku miltššágóša, kú grófüra, kú hercégura, léste őí sámolín khónjik, t' avén bangé korré léste egy vacsorára, te xán leste. Haj ví kodí úzenisárdás o terno kráj peske žamut-, peskē sokróske, hodj ví voj te šal egy vacsorára, p' ék mesája te xál péske žamutresa, il-letve, peske, e krajéske /laughter: with emphasis:/ é krajéské.

Høj, ék djes, dúj djes, búť vrána. 'Mé kasavé terné krajéske, inke ó' ákhardas man, sót inke trubusájlo t' akharáv les. Grácia leske šéréske, šáv leste p' ék vačora. Nó, te sí kadéjke, šáv leste vacsorára, dikháv sosko manús i, sosko kráj si.'

Haj šal o phurò kráj ka o terno kraj. 'Lášo djes, ecsém!' 'O Dél andas tú, bátyám uram!' 'Ecsém uram! Mé kodí ašundém, hodj tú akhardán man, qê úzenisárdán pala mändé, hodj ek vačora vadj ek ebédo te xáv p' ek mesája túsa.' 'H' inke me kodí őí reslem, ecsém uram, hodj mé, kasavé terné krajés-ke, mé te šáv p' ek ebédo vadj p' ek vačora.' 'Həh'j, bátyám uram, náj ba-jo. Akának mändé xás qê mändé ebédelis. Šüteménja, khannjake más, baláno más, ami létezik a világon, sáko félo xamásko kothe j, pé mesája. Hercé-gura, bárovura, čorré bangé korré, sá kothe j.'

Hát akának o kráj sumavel andi sumí, lel opre ek rój, sumvél la,

honnét származott. Már három éve, három napja. "Na most már, szívem szép szerelme, feleségem, meg kell hogy mondjam neked a véleményemet, és te is mondd meg nekem a véleményedet, hogy honnan jöttél, honnan származol, és mégis, milyen országból jöttél?" "Hej, szívemnek szép szerelme! Ha elmondanám neked, de nehezedre esnék, vagy neked, vagy nekem!" "Mondd el, feleségem, szívem szép szerelme! Mégis, két aranyos gyermekünk van, egy fiú meg egy lány, [arany] almákkal játszanak; hát a feleségem vagy, mondd el az életedet, szívem szép szerelme. Én is elmondom az életemet."

"Hát, szívemnek szép szerelme, elmondom, hogy mi történt /?/ velem. Hárman vagyunk lányok. De mindhárman testvérek vagyunk, édes testvérek. Apánk nagyon öreg. Az volt a kívánsága, hogy ki szereti a világon legjobban; vagy mi, vagy más. És behívatott bennünket a kastélyába. Hát a legöregebb lány, a legidősebb testvérünk bement apához, és azt mondta apjának: "Apám! Én úgy szeretlek, mint az emberek egymást." Behívatta a középső néném. A középső néném azt mondta: "Tatal Én úgy szeretlek, mint a galambok egymást, egymás szájából esznek." "No és te, feleségem, mit mondtál?" "Szívem szép szerelme, én azt mondtam apámnak: úgy szeretem, mint az emberek a sőt." "Igen?" "Igen." "Nem baj, feleségem. Majd én meghívom apádat vacsorára, és majd meglátjuk, kinek van igaza." "Jól van, szívem szép szerelme, férjem."

Síppal-dobbal kihirdette a fiatal király, külföldön, más országban, hogy menjenek el a külföldiek a királyhoz egy vacsorára, vagy egy ebédre, hogy egyenek nála, mindenki, szegények, gazdagok, méltóságosak, grófok, hercegek, nála nem számít senki; jöjjenek el hozzá sánták, vakok egy vacsorára, egyenek nála. Megüzente a fiatal király az apósának is, hogy ő is menjen el egy vacsorára, egyik egy asztalnál a vejével, illetve-, az izé-, [nevetés; nyomatékkal:] a királlyal.

Hát, egy nap, két nap, sok idő. "Hogy én még egy ilyen fiatal királyhoz-, még ilyen nem hívott meg, sőt inkább úgy kellett volna, hogy én hívjam meg. Grácia a fejének, elmegyek hozzá egy vacsorára. Ha már így van, elmegyek hozzá vacsorára; majd meglátom, miféle ember, milyen király."

Elmegy az öreg király a fiatal királyhoz. "Jó napot, öcsém!" "Isten hozott, bátyám uram!" "Öcsém uram! Azt hallottam, hogy meghívtátál, és üzentél értem, hogy egy vacsorát vagy egy ebédet egyem meg veled egy asztalnál. Hát ilyet még nem értem, öcsém uram, hogy én menjek el egy ilyen fiatal királyhoz ebédre vagy vacsorára." "Hohó, bátyám uram, nem baj. Most nálam eszel, nálam ebédelsz. Sütemények, tyúkhús, disznóhús, ami létezik a világon, mindenféle étel van itt az asztalon. Hercegek, bárók, szegények, sánták, vakok, mind itt vannak."

bílondi. Lél ando más, e khannjako más, xutjilel ádré, bílondó j. Lél ek-
 más, bílondó j. Haj lél o phuro kraj: 'Öcsém uram! Sóska sokási sí maškar
 túte, hodj lón ando xábén vádj ando šutenénjo, vadj más, ando más hodj či
 šón?' 'Bátyám uram!' - ò terno kráj kodi phendás e phure krajéske. - 'Mé ko-
 dí ašundém, hot tu či xas ó londo xábén; illetve či kamés les.' 'Həhə,
Öcsém uram! Me nádjon kamaw les' - phenel. - 'Kasavó inke náj, hodj mé bi-
 londo te xáv; de te xáb-, bílondó, me či na či xáv les.' 'Hej, bátyám u-
ram! Náj tu čačipó. Inke jékvar išmíteli j kodíjke, hodj mé ašundém hodj
egzenesen o bílondó xas. És anda kodíjke keşúlisardém hodj lón te ná šon
 ande khánčesté, ké akhardém tu p' ek vačóra p' ek ebédo.' 'Həhə, Öcsém u-
ram! Me numa-, de nádjon kamav les, išmételi inke tuke; me nádjon kamav.
 Mé kodo xábén či xav s' ando /?/ náj lón ádré.' 'Hát bátyám uram! Mé bizo-
 njítíko dáv les tuke, hodj igenis mé ašundém eş mé žánáv, hodj tú či xas
 ò londo xábén; či ó lóndó más. Ha te na pátjás, akharav áde la, ko phendás
 la mangé, hot tú či xas ò londo xábén.' 'Həj, déhodj na, drága fiam, me
nagyonis kamaw les. Hat te žanés te phenés la mange hodj kó sas ko phen-
 dás la tuke, atúnči mindörökre patjáv, öcsém uram.' 'Bátyám uram, ádré
 sikavav les tuke, krája tjo báripe.'

Žál ádre pe peski kaštéja ó terno kráj, pa' le phuréske romnji, illetve
 pa' leski šéj; d' aba leski romnji sas, dúj somnakuné šavorá sás aba katar
 o terno kráj la žúlja. 'Lášo djes, bátyám uram! Étala kaki žúlji phendas
 la.' Kana diklás la, peska šá, hetvenhéccer mardás les i phári bütji, sá
 khetáne péré. Jékvarsa zalisájlás. 'Həj, öcsém uram! Mé am nádjon ká-
 maw la, o lóndo xábén.' O bāro kirājsāgo, sáko fēlo bārva jipé káj peski
 déj-, káj peski šej dás lo. Vúj njerisārdás az első. Vúj kamlás les lég-
 maj fedér. Léski angluni šéj numa kodí phendas: 'Kade kamáv tu táta, sár
 e nēpura.' I maškaruní šéj: 'Kadé kamáv tut, sár e gurúbura ékkhāvres.'
 De voj: 'Táta, mé kadé kamáv tut, sár e nēpura o lón.' 'Hát táta, sika-
 váv tu ádré, hodj égenis, mé kadé kamáv tut, sár e nēpura-, a nēp-, e
 nēpura. Hát dikhés? Akānák kadó xábén či xālan; ke n' áde lón. Kadó mas
 či xālan ke náj áde lón. Hat mé kadé kamáv tut, sár e nēpura o lón. Hat
 kadé kamáv tut, hatjār man, de nádjon. Hat te n' ávil' áde lón, či xālas
 le; haj sí áde lón, xālán. Hat gindisár tu táta, hoggy úgy szeretlek, mint
a nép a só.'

Ekkor a király belekóstol a levesbe; fog egy kanalat, megkóstolja: sótlan. Vesz a húsból, tyúkhúsból, belefog, sótlan. Vesz egy darab húst, sótlan. Rákezdi az öreg király: "Öcsém uram! Milyen szokás ez nálatok, hogy az ételbe, vagy a süteménybe, vagy a húsba nem tesztek sót?" "Bátyám uram! - ezt a fiatal király mondta az öreg királynak. - Én úgy hallottam, hogy te nem eszed meg a sós ételt; illetve, hogy nem szereted." "Hohó, öcsém uram! Én nagyonis szeretem - mondja. - Olyan nincs, hogy én sótlanul egyek; ha sótlan az étel, meg sem eszem." "Hej, bátyám uram! Nincs igazad. Még egyszer megismétlem, hogy úgy hallottam, hogy nem eszed meg a sósat. Azt hallottam, hogy egyenesen sótlant eszel. Ezért készültem úgy, hogy semmibe se tegyenek sót; mert téged hívtalak vacsorára, ebédre." "Hohó, öcsém uram! Én nagyonis szeretem, megismétlem: nagyon szeretem. Az olyan ételt meg sem eszem, amelyikben nincs só." "Hát bátyám uram! Bizonyítékot adok neked, hogy igenis így hallottam, és tudom, hogy nem eszed meg a sós ételt; a sós húst sem. Ha nem hiszed el, behívom azt, aki mondta neked, hogy nem eszel sós ételt." "Hej, dehogyan nem, drága fiam; én nagyonis szeretem. Ha meg tudod mondani, hogy ki volt az, aki ezt mondta neked, akkor mindörökké elhiszem, öcsém uram." "Bátyám uram, bemutatnom neked, felséges királyom."

A fiatal király bemegy a kastélyba az öregnek a lányáért. Ekkor már a felesége volt, már két aranyos gyermeke volt az asszonynak a fiatal királytól. "Jó napot, bátyám uram! Itt van, ez az asszony mondta." Mikor meglátta a lányát, hetvenhétszer kitörte a nyavalya, egyből összeesett. Egyből elájult. "Hej, öcsém uram! Én bizony nagyon szeretem a sós ételt." A nagy királyságot, minden vagyonát a lányának adta. Ő nyerte el az első; ő szerette a legjobban. Az első lánya csak annyit mondott: "Úgy szeretlek, tata, mint az emberek [egymást]." A középső lány: "Úgy szeretlek, mint a galambok egymást." De ő: "Tata, úgy szeretlek, mint az emberek a sót." "Hát tata, megmutatom neked, hogy én igenis úgy szeretlek, mint az emberek [a sót]. Hát látod? Most ezt az ételt nem etted meg, mert nincs benne só; ezt a húst nem etted meg, mert nincs benne só. Hát én úgy szeretlek, mint az emberek a sót. Hát úgy szeretlek, értsd meg, nagyon. Hát ha nem volt benne só, nem etted meg; ha van benne só, megeszed. Hát gondold meg, tata, hogy úgy szeretlek, mint az emberek a sót."

Sás ká čí phenelas pe ande kadl súnto rātjǵ, kaj le kúr-, le šinde pōrange bālē bešen, kothe sás jōkkhar ek krāj. Le krajés sás ek rakljǵ; taj sás les ek phénj. Leski phénj Žófolica bučólas. Taj lél i krajāskinja taj meřél. Kana mūlās i krajāskinja, kana mūlās le krajéski romnjǵ, taj lel leski romnjǵ kadé kana haldoklǵjas: 'No mūro rom! Pe kadó žtkozǵj tu, hodj čí soski romnjǵ te ná lel tu pi lúma, mé⁸ muri papúča, so mé keravadém anda la pišomáki mōrčǵ, čh' ávla lake dósta. Kodí t' al tji romnjǵ kaske muri papúča lāčǵi j ávla.' Míštó j, taj bóldel pe ká fálo i gādži taj meřél i krajāskinja.

Taj lél katkák' o krāj taj tellíl tar le idéura taj něšilǵ. No ingren i mōrčǵ, kodí papúča te zumavén la, čí sosko feldikoná manuš ná kečǵ- /?/, náj lāčǵi. Taj šunél o hīrō hodj kaděj sí ek čoxajǵ, kothe bučól: "Išten ajāndǵko", kodoláke lāčǵi avla leski papúča. Kodí avla leski romnjǵ. De kó djala pala lá? Hát, pi lúma khanjikáske nas lāčǵi ferǵ pontosan leska phenjáke. No, dél te lél peska phenjá o krāj. Dé kaděj leski phenj: 'No šún čak mūro phral! Sar mán te lēs, fedēr žó tar me, taj anó la tuke; kana džanó, hodj mure kókala kothe āšon. Hanem keráv mange šó pári sastruné cerulǵi, taj kerám mange sastrunǵi rovlǵi. Kana lako markoláto anó khērčǵ, v' átučǵi anó la, la Išten ajāndǵkós tuke.'

Taj lel pe opré i rakljǵ, taj djǵál tar, leski phénj. Kana gólās, taj resél khotejke: 'Děvlés' arakhav tu murǵi phūri děj!' 'O drágo Děl andás tu rakljǵ! O súnto Děl ká kaděj phušlan ~~49~~ man, ke māškpipp murdardemas tu.' Lāke prinčānji keborá sas, hot tēlé resenas pēj phǵ. Lako náč kebor sas, sar ek bāró lóló zēčǵigo ropáj. Taj lél i rakljǵ, taj vāzdel i vílla, taj phusavél ande lake jākchá. Taj dikhél la kadě. 'No, pala sós avilan murǵi rakljǵ?' 'Te dēsas ma solgāláto.' 'Solgāláto sí, ke mé phírāv vadāsǵni; mura rakljása, le Išten ajāndǵkósa žútisa la, eš takarítisa lake-, lásá.' Taj lél o Išten ajāndǵko, taj dikhél la taj lošál lake, taj bārātkešǵin gykett' ekhetāné taj sí kothe. Jék djes, dú djes, takarítinkerén.

Taj lel jókkharsa o Išten ajāndǵko taj žal taj bešél pe lā čoxajáka rakljáko kisébo: 'Phenós tuke variso, te foǵadǵsas muro tanāčǵi. Zumav opré kaj papúča, lāčǵi avla tuke; eha mange čé lāčǵi! Zumav la ví tu!' Taj lél la 'pré la čoxajáki rakljǵ taj zumavél i papúča; pontosan kesavǵi sas lako purnó sar leská romnjáko. Sār kana přé lá ávilō sabimé. 'No šún ča' 'kōrdé, Žófolica /!/. Mūro přál, mūlās leski romnjǵ, ta átkozindé les, hodj kodí t' al leski romnjǵ, kon-, kaske lāčǵi avla les-, kadí papúča.

A királyné cipője I.

Volt, hol [nem volt,] mondta is, nem is, ezen a szent éjszakán, ahol a kur[tafarkú kis malac túr], a vágottfarkú disznók laknak, ott volt egyszer egy király. A királynak volt egy lánya, és volt egy húga. A húgát Zsofolicának hívták. És fogta magát a királyné, és meghalt. Mikor a királyné meghalt, mikor a király felesége meghalt, amikor haldokolt, így szólt a felesége: "No, férjem! Arra átkozlak, hogy semmiféle asszony se menjen hozzád az egész világon, amíg a cipőm, amelyet én csináltattam bolhabörből, nem illik a lábára. Az legyen a feleséged, akinek a cipőm jó lesz." Jól van; befordul a falnak az asszony, és meghal a királyné.

Aztán a király fogja magát, telik az idő, és megnősülne. No, viszik a bört, a cipőt, hogy felpróbálják, de semmiféle földi embernek nem jó. És azt a hírt hallja, hogy itt meg itt van egy boszorkány, úgy hívják: "Isten ajándéka", annak jó lesz a cipője. Az lesz a felesége. De ki fog érte menni? Hát, a világon senkinek sem volt jó, csak pontosan a húgának, No, készül feleségül venni a húgát a király. De ekkor a húga: "No, ide figyelj, bátyám! Inkább, mintsem engem elvegyéi, elmegyek és elhozom neked, még akkor is, ha tudom, hogy ott marad a csontom. Hanem csináltass nekem hat pár vasbocskort, és csináltass nekem vasbotot. Ha a markolatát hozom is vissza, akkor is elhozom neked Isten ajándékát."

Felszedelőzködött és indult a lány, a húga. Mikor elment és odaért: "Adjon isten, öreganyám!" "A jó Isten hozott, lányom! A szent Isten [tanácsolta neked], hogy így szólítottál meg, mert másképpen megöltetek volna." A szempillái akkorák voltak, hogy leértek a földre. Az orra akkora volt, mint egy nagy sárgarépa-zöltség. A lány felveszi a vasvillát, és beleszúrja a szemébe. Így aztán meglátja, "No, miért jöttél, lányom?" "Hogy szolgálatot adnál nekem." "Szolgálat van, mert én vadászni járok; a lányomnak, Isten ajándékának fogsz segíteni, és takarítani fogsz velem." Nohát, Isten ajándéka megnézi, megörül neki, és egykettőre összebarátkoznak, és ott van. Egy nap, két nap, takarítgatnak.

Egyszer aztán Isten ajándéka leül a boszorkány lányának a kűszöbére. "Mondanék neked valamit, ha megfogadnád a tanácsomat. Próbáld fel ezt a cipőt; jó lesz neked. Ni, nekem milyen jól! Próbáld fel te is!" És a boszorkány lánya felhúzza, felpróbálja a cipőt; pontosan akkora volt a lába, mint a feleségéé. Mintha rászabták volna. "No, ide hallgass, Zsofolic! A bátyámnak meghalt a felesége, és elátkozta, hogy az legyen a felesége, akinek jó lesz ez a cipő. És a bátyám nagy király; sok országa

Taj muro pral bāro kraj i, but orsāgo j les. Hanem t' avésas tar, muřè praléske t' avès leski romnjí.' 'Ō, d zōs me tusa de darām mura dátar. Ke muri děj xutjilél amén mire āvrí džas anda lako hatāro, xutjilél amén taj murdārél ame v' él duje džēneⁿ. Hanem sār džāsa tar?' Taj lel kadějke o Išten ajāndiko: 'No sún ^aōrdé! Me džō pe-kakí rig le kheréske. Taj lešinó mēg tú kerésa so phenó. Dž' ándi keménca. Taj lé o piskavāši. Taj bešasa pe lako piskavāši. Taj džāsa tar pe kodó.' Taj lél o Išten ajāndiko: 'No šún ^aōrdé! Mé tēlé dō man. Taj te uštavés po vudār te zōrgetín. Taj te čhungārdō, so čhungārdō, kodó vorbía murā dāsa. Áddig ame dūr avasa, kan' ávla khēre.'

Místo j. Taj lél o Išten ajāndiko, taj čhungārdel andi sóba kezīpèn. 'Čhungāra! T' ávla muři dej khērè taj phénla: "Phutér muři raklji!" atúnči te phenés: "Sováv." Kana phenla, ínke zergetlja, phenla: "Phutér muři raklji!" atúnči te phenes: "Jáj akāk ĩundžārām ma máj fedèr!" Kana pále zergetlja, pále phenela, atúnči phen: "Uravám ma!" Pále zergetlja, pále. Atúnči te phenés: "Jaj thovám ma!" Pále phenesa, kana zergetlja, pále te phenes: "Akāník ^hulavám ma!"

Taj lél pe kadōke i bosorkánja taj šingrél o vudār peske kaštuné tove-résa. Taj džál āndré taj rōdel taj náj. Taj dél pe mindjar gōdjí hodj káj le. Taj lél taj kapij āvrí peski lapāta anda j keménca pe sos o mārno pe-kelas. Taj bešel opre. Dé voj kadějke: 'Ucu lapát vaslapát, utóirem a kurvát!' Taj lél, taj žal. Itt-ott, itt-ott taj xutjilél le. Dé kadějke o Išten ajāndiko la Žofolicáke: 'Žofolica, dík palpāle, ke phábol muro dumo, avél muři děj.' Dikhél palpāle, aj ká okétali aba khaté j. 'Šúde tēle, sígo, o tiriķezévo!' Taj šúdel tēlé o tiriķezévo taj kerdjól angla lá 'k bārò pājí. No nāštíg avel i čoxají kerestil. Žál ma ⁱntja, pále phenel i čoxají, taj šól peski fálda tēlé le pājéske, taj lél taj pél la. Taj pél kettjí pājí, hodj pa laki búl āvrí avilas o pājí. Žan pále má ⁱntja, pále phenel o Išten ajāndiko: 'Žofolica! Dík palpāle, phábol muro dumó; k' avél muři děj.' Taj dikhél i Žofolica palpāle, aj ka oketali náj dūr. 'Šúde tēl' o gálbeno dikhló!' Taj šúdel tēl' o gálbeno dikhló, taj lél, taj kerdjól andà la ek bāri píri kāša, kothe rotjogí, nāštíg džal anda gēzo t' anda j kāša khāti. Hāt ví bokhāli sas i čoxají, táj šuttás pe lake taj xál la. Kana xālās la, i kāša, taj bešel pále, taj džál. Pále phenel o Išten ajāndiko: 'Žofolica dík palpāle, phábol muro dumo, avél muři děj.' Taj lél taj dikhél. 'Aj ká oketali aba xutjilél ame!' 'Šúde tēle sígo o širívo kanǵlí!' Šúdel la tēlé, taj kerdjól ek bārò vēs. Kana šudás tēlé o bontóvo, taj lél, taj čingrél i čoxají āvr' o vēs. Tá džál kerestil. Kana reslās pále, adí' kakala dūr, addigra. Pále phenel o Išten ajāndiko: 'Dík palpāle, Žofolica, ke avél muři děj. Phábol muro dumó.' Dikhél, pále údjan káde. Taj šúden tēlé atúnči ek kéfa. Taj kerdjól angla láte búr. Taj lél I, la Žofolicáki /! / děj, i čoxají,

van, Hanem gyereünk innét, hogy a bátyám felesége légy." "Óh, mennék én veled, de félek az anyámtól. Mert anyám elfog bennünket, mielőtt kiérnénk a határából; elfog és megöl mindkettőnket. Hát hogyan megyünk el?" Ekkor fogja magát Isten ajándéka: "No, ide hallgass! Odamegyek a ház túlsó oldalára, és ügyelek, amíg megteszed, amit mondok. Búj be a kemencébe, és vedd elő a piszkavasat. Felülünk a piszkavasára, azon fogunk elmenni." Aztán így szól Isten ajándéka: "Én lefekszem, Ha az ajtón kopognak, ébressz fel. És ha köpök, amit köpök, az fog beszélni az anyámmal. Addig mi messzire leszünk, mire hazaér."

Rendben van, Isten ajándéka odaköp a szoba közepére: "Te nyáll! Ha anyám hazajön, és azt mondja: - Nyisd ki, lányom! - akkor mondd: - Alszom. Amikor megint zörget, és mondja: - Nyisd ki, lányom! - akkor mondd: - Jaj, most ^{nyj} ^{höz} ^{köd} ^{om} a legjobban. Amikor megint zörget, megint szól, akkor mondd: - Öltözködöm! Megint zörgetni fog, akkor mondd: - Jaj, mosakszom! Mikor zörget, megint mondd: - Most fésülködöm!"

Erre a boszorkány fogja magát, és bevágja az ajtót a fabaltájával. És bemegey, és keresi, és nincs. Mindjárt kitalálta, hogy hol vannak. Előkapja a kemencéből a lapátot, amelyiken a kenyeret sütötte, és ráül. Akkor aztán: "Uccu lapát, vaslapát, utolérem a kurvát!" Fogja magát, megy. Itt-ott, itt-ott már elfogja őket. Ekkor Isten ajándéka Zsofolica-nak: "Nézz hátra, Zsofolica, mert ég a hátam, jön anyám!" Hátranéz; aj, már ott is van! "Dobd le gyorsan a törülközőt!" Ledobja gyorsan a törülközőt, és előtte terem egy nagy víz. No, nem tud keresztülmenni a boszorkány. Arrébb megy a boszorkány, nekiveti az állát a víznek és kiissza. Annyi vizet ivott, hogy már a fenekén jött ki a víz. Megint mennek tovább, megint mondja Isten ajándéka: "Zsofolica, nézz hátra, ég a hátam, jön anyám!" Zsofolica hátranéz; aj, már nincs messze! "Dobd le a sárga kendőt!" Ledobja a sárgakendőt, egy nagy fazék kása válik belőle, ott rottyog. A gőztől és a kásától semerre sem tud menni. Hát éhes is volt a boszorkány, nekiesett, megette. Mikor a kását megette, megint felült és ment. Megint szól Isten ajándéka: "Zsofolica, nézz hátra, mert ég a hátam, jön anyám!" No, hátranéz. "Aj, itt van, mindjárt megfog!" "Dobd le gyorsan a sűrű fésűt!" Ledobja, és egy nagy erdő támad belőle. Mikor a bontófésűt ledobta, a boszorkány nekiállt, kivágta az erdőt és keresztülment. Mikor átért rajta, addigra ők már messze jártak. Megint szól Isten ajándéka: "Nézz hátra, Zsofolica, mert jön anyám. Ég a hátam." Hátranéz; megint ugyanúgy van. Ekkor egy kefért dobnak le. És tövisbozót támad előtte. Ekkor Zsofolica anyja, a boszorkány, leszáll a lapátról,

taj sálj tēlé pa j lapáta; k' aba čí bīrijas te džál. Dé voj kadějke:

Žófolica, múri ráklji!

Írin pále tjó semlji,

k' ába merav tháj pháruvav!

Taj phenél kadi djíli. Nó, i raklji čak čí gēli pálpāle, o Išten ajāndíko. Dé kade i čoxaji: 'Nahāt ātkozinó tu múri raklji! Ātkozinó tu múri ššj! Mihān andel krajésko határo resésa, kadé te trušájves, hodj ande leski xajíng te perén āndé, kanā péna pājí.'

Taj šán. Kana reslé, taj šán kāj i xajíng; andel krajésko határo. 'Dé ma 'k gēmo pājí,' phenel o Išten ajāndíko, 'Žófolica!' 'Jáj te ná pes! Ke tjó i déj ātkozindás amen hodj te pása pājí mindjān te merás ando pājí, te perás āndé.' 'Dehodj,' phenel kadějke o Išten ajāndíko, 'ehaj sár pás! Ná dara, bandjuvās āndé taj pás.' Kana bandjilé āndé, taj lél, taj perén ānde v' él duj. Taj kerdjon anda lénde dūj nádura. Šukár, nádjon šukár nádo kerdjile anda le. Taj džál intjá le krajéskó juhāsi. Taj phenél kadějke: 'Jáj de lāchi avnas kol nádura te kerós anda le šípa! Te keró mang' anda le šípa.' Taj šinél le ávrí. 'Míuša kathe ... šoha čí dikhlēm ando pājí sar akak.' Taj kerél anda le šípa. Taj lél, taj lél ānglé lē Išten ajāndíkos, taj phúrdel ande kodi šípa. Dé voj kadějke:

Dēvlés' arakháv tu mure krajésko juhāsi!

Dūral ávav táj pháruvav.

Xútjildé ma le-, la čoxajake ármaja.

Taj lél o juhāsi taj šúdel la. Lél i áver taj phúrdel ande la. Taj phúrdel ande láte. Dé voj kadějk' o Išten ajāndíko:

Dēvlés' arakháp tu, ídegennona juhāsina!

Dūral ávav, ávri čhalindas m' o Išten ajāndíko.

Táj muža da pústo meklem,

múro határo pústo meklem,

táj avilem khatějke.

Taj lél o juhāsi taj lél opré mindjān le dūj furúgli taj nášél lenc' āndé kāj o kráj. Akharavél o kráj, ānde phúrdel, údjan kodo phenen. 'No, sár trobúj pálpāle te kerás le? phenén!' Phenél o bēlčo, jek kako áver kúko. Dé kadějke, taj džál ānd' ék phūrí gajží: 'No sún órdé krajona! Šúv le pē mesálji ande pájeste, v' él dūj šípi. Taj šúv lenge te xán te pén. Sáko pe rātjá khoté avna. Taj tú, džá tela j mesálji; taj kana bésna te xán, taj kapín len. Atúnči pálpāle vāltozina.' Taj lél o kráj taj kerél kaděke. Taj tértinedi údjan kade. Taj dikhlél la rakljá. Taj lél o kraj taj merél mindjan. Taj kerél lengo bijav.

Te na mūlè, dj' adjés trajindè.

Áč Dēvlésa!

mert már nem bír menni. Rákezdi:

Zsofolicá, édes lányom!
Fordítad vissza személyedet,
mert meghalok, meghasadok.

Énekli ezt a dalt. No, a lány, Isten ajándéka, csak nem ment vissza. Erre a boszorkány: "Nahát, megátkozlak, lányom! Mihelyt a király határába érkezel, szomjazz meg annyira, hogy essetek bele a kútjába, amikor vizet isztok!"

És mennek. Mikor megérkeztek, mennek a kúthoz a király határában. "Adj egy csöpp vizet, Zsofolicá"- mondja Isten ajándéka. "Jaj, ne igyál! Mert anyád megátkozott, hogy ha vizet iszunk, mindjárt fulladjunk bele a vízbe, essünk bele." "Dehogyan - mondja erre Isten ajándéka - ni, hogyan iszunk! Ne félj; hajoljunk be, és igyunk." Mikor behajoltak, mindketten beleestek. Két nádszál támadt belőlük. Szép, nagyon szép nád támadt belőlük. Arra megy a király juhásza, és így szól: "Jaj, de jók volnának azok a nádszálak, hogy sípot faragjak belőlük. Hadd faradok belőlük sípot magamnak!" Azzal kivágja. "Mióta itt ... még sohasem láttam semmit a vízben, mint ahogy most." És sípot farag belőlük. No, előveszi Isten ajándékát, belefúj abba a sipba. De az erre:

Adjon isten, királyom juhásza!
Messziről jöttem, elfáradtam.
Mégfogott a boszorkány átka.

Fogja a juhász, elhajítja. Fogja a másikat, belefúj. De ekkor Isten ajándéka rákezdi:

Adjon isten, idegen juhász!
Messziről jöttem, elcsalt Isten ajándéka.
Anyámat egyedül hagytam,
határomat pusztán hagytam,
eljöttem ide.

No, a juhász mindjárt magához veszi a két furulyát, és fut velük a királyhoz. Hívatja a király; belefúj, ugyanazt mondják. "No, hogyan kellene visszaváltoztatni őket? Mondjátok meg!" Mondanak a bölcsök, egyik ezt, másik amazt. No de hát akkor be megy egy vénasszony: "No, ide hallgass, király! Tedd az asztalon vízbe mindkét furulyát. És rakj elébük enni-innivalót. Minden éjszaka oda fognak jönni. Te meg búj az asztal alá, s amikor nekiülnek, hogy egyenek, kapd el őket. Akkor vissza fognak változni." No, a király úgy is tesz. Pontosan úgy történt. Meglátta a lányokat. Hát, a király majd meghalt! Lakodalmat csapott velük.

Ha meg nem haltak, máig is élnek.

Isten veled!

Läso j tumäro djes säväle! T' avèn saste taj bartälé! Elnizísi man-gav.

Sás kaj nás, ví phenlas pe ví niči, sás ek kráj taj sás les ek romnji ta 'k rakji Taj lél, vé katke, no, phurí sas i krejäskinja, taj phenél peske roméske: 'No múro rom! Sajnos hodj meráv, áke muri papúča, áddig te ná les romnja, kaske kadi papúča čh' ávla láši kodola te ná les. De kaske láši avla, kodolá te les núma.' 'Mištó j muri romnji.' Taj lél taj merél, taj praxón la. Taj lél o kráj, rá pe trinè beršén, t' anavél le krejäskinjen, le máj anglune bārōskinjén. Zúmakverén i papúča, kánjikaske naj láši i papúča. Taj lél, ánnjira ánnjira hodj la intregono lumáke žüvlján sumadás, jékáke nas láši i papúča. Núma leski jék rakji po šoro. 'Aj áv muri šej, zumáv kaj papúča kē čí škhá žüljake naj láši kaj papúča, kám si tuke láši. Biromnjáko náštíg ášám muri šej.' Taj lél taj žal laki-leski rakji taj zumavél i papúča, taj lel taj si ippen lake purnéstar i papúča. 'Na, t' avés muri romnji mátul fogva, muri rakji.' 'Aj kadé avō dáde tji romnji, trin eltenje gáda te keravésa mangè, d' ande trinè ákhorén t' avèn le trin óltónje gáda, kúsa papúči. O jék t' avél óltónji som-nakunó, o áver óltónji t' avél djēmánticko, o trito rupunó.' 'Aj mištó j muri rakji, zumavó.' Taj phírel opre káj le aranjmívéša, la lumáke aranjmívešen akharável o kraj. Taj lél jókhar, taj sí kodéjke o máj-, la lumáko máj lášo meštéri. Taj lél, vé katkáke: 'No, me žanáp te keráv, krája tjo bārimó, kadál gáda so tú phenes.' Taj lel taj kerel trin óltónja gáda. Dé o kraj, t' anāvéel khetané le máj bute krajén pa j lúma so sán. Taj lél, vé katkáke, i rakji, taj lél le trin ákhorá, taj lel taj nášel tar.

Taj nášel ando tunjāriko rájtjol táj djēsol voj mīndig nášel táj rodel. Taj lél taj resél opre and' ek bārō roppantóto vēs. Taj lél taj-, ví khot' ek kráj. D' ó kraj: 'Jáj muri phenj, só rodes órdé, ká mēg čí čirikjōrí čí tromal órdé t' avel? Taj tú ippen órdé avilán, tromandán t' aves, kána mēg čí čirikjí čh' avel.' Dé voj: 'Aj čorrí rakjí sim, bütj' ávilem te ródav, šundém hodj khaté bešés.' D' ó kraj: 'Na mištó j, ló t' opré ánde,' phenel, 'mure papinján taj mure pujkén mišt' ávla te ērzísa. Maj béšes^a andi óla.' Mištó j. Taj lél vé katkáke; nohāt le krajés nás romnji. Dé o kraj hirdetí ávri hodj kecavo djilísi t' avel, hodj kás teccija te lél la, žüvjá kethāné t' aven. Lél taj žal o kraj. Vé katka i rakji anda j óla taj bujij ávri taj nájol tēl^e ande thúd. Taj lél prē pe rūpuné gāda. Sarsó khelén ando bāldo, čí jék čí teccij leske. Trópp and' é rakji

A királyné cipője II.

Jó napot, legények! Erő, egészség! Elnézést kérek.

Volt, hol nem volt, mondta is, nem is, volt egy király, és volt egy felesége meg egy lánya. No hát, a királyné öreg volt, és így szólt a férjéhez: "No, férjem! Sajnos, meghalok. Itt a cipőm; addig ne nősülj meg, - akinek ez a cipő nem lesz jó, azt ne vedd el. De akinek jó lesz, csak azt vedd el." "Rendben van, feleségem." És fogja magát, és meghal, és eltemetik. És fogja magát a király, rá három évre, elhozatja a királylányokat, a legelső báró lányokat. Próbálgatják a cipőt; egyiknek sem jó a cipő. Hát, annyira, annyira, hogy a világ összes nőit kipróbálta, egyiknek sem volt jó a cipő. Csak az ő egyetlen lánya volt még soron. "Aj, gyere, lányom; próbáld fel ezt a cipőt, mert egyetlen nőnek sem jó ez a cipő; hátha neked jó lesz. Nem maradhatok nőtlenül, lányom." No, megy a lánya, felpróbálja a cipőt, hát éppen az ő lábára való a cipő. "Na, lányom, mától fogva legyél a feleségem." "Aj, apám, akkor leszek a feleséged, ha három öltözet ruhát csináltatsz nekem, de a három öltözet ruha három dióban legyen, cipővel együtt. Az egyik arany öltöny legyen, a másik öltöny legyen gyémánt, a harmadik ezüst." "Jól van, lányom, megpróbálok." Azzal a király elmegy az aranyművesekhez, összehívhatja a világ legjobb aranyműveseit. No, egyszer csak ott van a világ legjobb mestere is. Ekkor ő: "No, én meg tudom csinálni azokat a ruhákat, amelyekről beszélsz, felséges királyom." No hát meg is csinálja a három öltözet ruhát. De a király is összehívhatja a világról a legnagyobb királyokat. Erre a lány fogja a három diót, és elszalad.

És szalad a sötétben, Esteledik, nappalodik, ő mindig csak szalad és keres. Megérkezik egy rengeteg nagy erdőbe. Hát, ott is van egy király. A király meg: "Jaj, húgom, mit keresel itt, mikor még a madár sem mer erre járni? Te meg éppen erre jöttél, ide merészkedtél, ahová még a madár sem jön." Ő meg: "Jaj, szegény lány vagyok, munkát keresni jöttem. Hallottam, hogy itt laksz." Erre a király: "No, rendben van, felveszlek - mondja - jó leszel a libáim meg a pulykáim őrzésére. Majd el-lakhatsz az őiban." Jól van. No, a királynak nem volt felesége. Kihirdeti a király, hogy tartsanak olyan gyűlést, hogy aki megtetszik neki, azt feleségül veszi. Gyűljenek össze a nők. Odamegy a király. A lány is előbújik az őiből és lefürdik tejben. Magára veszi az ezüst ruhát. Miközben a király a bálban táncol, senki sem tetszik neki. Betoppan a

ando bálđo. Taj lél, vé katkake. Taj dikhél la o kráj taj mārél les hetvenhét szer i nyavaja avri lesko Iló. Taj dikhél prē látta; žal mindjar taj lél la taj, khelél lasa. 'Káj bešes múri phenjóri? Dé šukár manušnji san! Taj kamós te láp tu, anda tjo šukarimo.' 'Aj mé bešáv Ólvármegyébe. Maj šái avés mande vadj šáj levelezis ma, t' avés sasto taj baxtāló. 'Ác Dēvlésa!' Taj žal tar i rakji.

Kana gélás tar i rakji, d^e ó kraj taj žal. Nó, náj les njúgto le krajés. Aba i rakji andi óla pizdas pe pálpále. Náj njúgto, cí džánél ó kraj tè sóvél andà j rækil. Taj lél, vé katkake. Taj hirdetí áver kurko pái' o báro bálđo té šáj dikhel núma la rakjá. Taj lél, vé katkake í rakji pále. Taj mekél te žal tar o kráj taj búji avri anda j óla, í rakji. Ta uravél p' atúnči ande l somnakuné gādá. Kana uradás pe, taj lél taj žal. O kráj bešél, čí avel i rakji. Trópp čak andé i rakji. Taj dikhél la, taj mārél les ínke hetvenhét szer avri, lesko Iló, i njavója, kana dikhlás la rakjá. De taj lél la mindjar táj khelel. 'Jáj muri phenjóri, čí žanes o címo legalább te des tēle?' 'Phendém aba tuké, Ólvármegyébe bešáv, šáj levelezis ma vadj šáj kerés so kamés.' Míštó j. Tá; khelen toráb. 'Ác Dēvlésa,' taj xúttiel tar i rakji, taj nāšél ži khērē. Nā, šol gyorsan tēle le gādá, taj búji andi óla. Míštó j. Taj lél, t' avél khēre o kraj. Nó, džilábel pájkerel andi lóš. Dá del pe tēlè, čí žanel cí te sovel cí te xal, šé Ijjelo šé nappalo náj le anda j rækji. Dé katkāk' i rakji, taj žal pa' le papinjá. Te dikhél la rakjá o kráj, gélás káj rakji, taj lél, dé voj: 'Só keres tu žungálé rakje, mēr č' ērzis mure papinjen? Júj de žungálí san! Májma mezis. Míndjā našaváp tu, awrí kergetíj t' anda muro kōrzéto, taj pe muro tájiko naštig ávesa.' 'Aj krája tjo bárimo míštó j; ná našam ma,' phēnel i rækji, 'aj, míštó j, maj búč' č' ávō melālí taj dēsa ma variso te thovám ma vadj pájí desa ma legalább.' 'Míštó j dó tu.'

Taj avél o áver kúrko taj hirdetíj pále t' avél o báro bálđo te šáj dikhél la rakjá. Ke mérel,- šukár,- pháro,- anda la,- lesko Iló. Taj lél é rakji, taj mekél te žal o kráj, taj uravél pe í rakji ande l džemántícke gādá taj žal ando bálđo. Taj dikhél la o kráj; taj mārél les hetvenhét szer i nyavaja de mindjar mūlas. Taj lél taj dél l' atúnči ék angrustíj ta 'k žepkendévo. Kana dás la: 'Nó, lé kakó t' avel ...' 'Káj bešes múri phenj?' 'Ólvármegyébe; mēg ínke jokhar te pušesa maj dík čak hodj xó ma tusa.' 'Míštó j; t' avés baxtālí; bočātín man ke pušlem ínke jokhar. Či birij cí te sovav cí te xav anda tu.' 'Míštó j muro phral.' Vé katkake o kráj taj žal khērē. Sarso žal khēre, i rakji lōgtatíj avri peske vást. Taj dikhél o kráj i angrustíj táj pesko žepkendévo. Taj dél lake: 'Ká lan múri angrustíj taj ko žepkendévo?' 'Só pušēs tu?' T' avél o kráj pe

bálba a lány. No, a király megpillantja, és hetvenhét-szer kitöri érte a szívét a nyavalya. Ránéz, mindjárt odamegy, és fogja, vele táncol. "Hol laksz, hűgom? De szép nő vagy! Szeretnék feleségül venni a szépségedért." "Aj, én Ólvármegyében lakom. Majd eljöhetsz hozzám, vagy levelezhetsz velem. No, minden jól! Isten áldjon!" Azzal a lány elmegy.

Amikor a lány elment, megy a király is. Nem volt nyugta a királynak. A lány meg már visszabújt az ólba. Nincs nyugta, aludni sem tud a király a lány miatt. No, következő vasárnap megint meghirdeti a nagy bált, csak hogy a lányt láthassa. A lány megint fogja magát, hagyja elmenni a királyt, azután kibújik az ólból a lány. Most arany ruhába öltözik. Mikor felöltözött, fogja magát, és elindul. A király csak ül, nem jön a lány. Egyszer csak betoppan a lány. Ránéz, és megint hetvenhét-szer kitöri a szívét a nyavalya, amikor a lányt meglátja. Mindjárt fogja és táncol vele. "Jaj, hűgom, nem tudod legalább a címedet leadni?" "Már mondtam neked, Ólvármegyében lakom. Levelezhetsz velem, vagy azt teheted, amit akarsz." Jól van; táncolnak tovább. "Isten veled!" - azzal a lány megszökik, és hazáig szalad. Gyorsan leveti a ruhát, és bebújik az ólba. Jól van; a király is hazaér. No, dalol, köszönet örömeiben. Lefekszik, de nem bír sem aludni, sem enni; se éjjele, se nappala a lány miatt. A lány meg megy a libák után. A király meglátja a lányt, odalép hozzá, és rákezd: "Mit csinálsz, te csúf lány, miért nem őrzöd a libáimat? Juj, de csúf vagy! Majomnak nézel ki! Mindjárt elcsaplak, elkergetlek a körzetemből, és a tájékomra sem jöhetsz!" "Aj, felséges királyom, rendben van; ne kergess el - mondja a lány. - Jól van, többször nem jövök piszkosan, ha adsz valamit, hogy megmosakodjam, vagy legalább vizet adsz." "Rendben van, adok neked."

Jön a következő vasárnap. Megint meghirdeti a király a nagy bált, hogy láthassa a lányt. Mert hal meg-, a szépség-, a nyavalya-, miatta-, a szívét. A lány fogja magát, hagyja, hogy elmenjen a király. Ekkor a lány felöltözik a gyémánt ruhába, és elmegy a bálba. A király megpillantja, és hetvenhét-szer kitöri érte a nyavalya, majd meghal. No, most ad a lánynak egy gyűrűt és egy zsebkendőt. Mikor odaadta: "No, nesze, legyen ... Hol laksz, hűgom?" "Ólvármegyében; ha még egyszer megkérdezed, majd meglátod, hogy összeveszek veled." "Jól van, rendben van; bocsáss meg, hogy még egyszer megkérdeztem. Sem aludni, sem enni nem bírok temiattad." "Jól van, bátyám." Ezzel a király hazamegy. Miközben hazafelé tart, a lány kilógatja a kezét. A király meglátja a gyűrűt és a zsebkendőjét. Nekitámad: "Honnét vetted a gyűrűmet és ezt a zsebkendőt?" "Miért kérdezed?" A király észbe kap: "No, ha nem

gōdja: 'Nó te na kerésa tu údjan kodi so sánas, ázonnal tji kōrí tšlé šinav.' 'Aj só te keram m-, kraja tjo bā-, me áke sim.' 'Phendém, te na kerésa tu kodi ázonnal tji kōrí tšlé šinav.' Taj lél i rakji taj džál ándé ando thúd, ando kádo taj nájol tšele. Taj lél prē pè le djémānticke gāda. Taj dikhél o kráj taj čúmidel la: 'T' avés baxtālí! T' avés mátul fogva múri románji.' Vé katké i rakji: 'T' avés ví tu muro róm. Taj te resás amen čaládó šukār -, čaládó t' avela. Tehārātul fogva te džál amāro bijáv.'

Dé o kraj, s' ākharavél kethāné le máj bāre krajén so sás pí luma intregonè kirājen. Ví lake dades. Taj lél, nahát, ába kana akhardé o bijáv -, po bijáv le krajén, aba dúj íkri raklōrá sas le, la rakjá le krajéstar. Taj žál ví la rakjáko dad po bijáv. Sarso sovén aba rātjilas, taj lél eccerre, taj dikhél la rakjáko dád, ko kamélas te lél peska šjá, lake dújé cinne íkren le raklōrén; taj lél taj xutjilé la /!/, taj šinél tšele lengi kōri. Taj lél taj žál tar. Na úštjel opré o kraj, le raklōrēngo dad: 'Jáj múri románji mūlé mure raklōra tí /!/ šindan lengi kōri, nūma te n' ášes manca. N' áš-ta hat keró les ví me túsa.' Taj lél taj šinél tšlé la rakjáke dú vást, taj lél ávri lake dú jákha. Taj phándel ándé and' ek batjúva lake dúe raklōrén, táj lake jákha táj lake vast. Taj lél taj našavél la ando bārò roppantóto vēs. Taj lél, vé katkāk' ó raklo: 'Nó, šáj džás tar tuke múri románji, maj bút č' ášav túsa taj ab' akán čúfo kerdem v' ánda tu ke mure due raklōrén murdārdán.'

Sarso žál i rakji, rōvél táj dél le káštēngè le dúe cinnéna. Taj avél taj urán jokkharsa galámbura: 'Rj manušnĵē, t' avésas godjavér: po stungo vást jek pódo. Taj te žásas tšlé taj te azbása ánd' ando pájĵ, le forrášĵi, mīndĵar avnas tu dú jákhá taj dú vást.' Dé i rakji, taj šunél, taj šinél po stungo vást. Taj lél, taj thovél pe, de mīndĵar taj kerdjól la dú jákhá. Taj thovél le dújé cinné raklōrén taj xuttĵen opré. Taél taj či merén. Taj lél vé katkāke i rakji taj žál. Taj kerél o sunto Dél ek bāri palota lenge, ando áver vēs, trĵto va štárto vēs sas kodo káthar lako róm.

Taj lél lako róm, taj lesko Hamupipó-, Hamupepelka, taj žán vadászni: íppen ande kodo vēs. Taj lél taj rātjón ándé. 'Uram, phenel, 'kám mangas éjĵeli sālāšĵi mēg djēsol, mēg detehárdjól?' 'Aj áv-de! Lāšó j tumāro djēs muri phenj.' 'Naís.' 'Dén am' ek ícaka sālāšĵi; katká sam táj katka, mé sim o kráj. Taj erdĵsi. Avilám te dás variso vadón puške.' 'Mĵšto j,' phenel. 'Sóven kútka.' Taj lel dé j krejāskĵnja, i rakji čak, taj phenél: 'N' áven, lèn, dáp tume ví tea.' 'Mĵšto j.' T' avél taj šól ande l krajéski téa altatōvo. Taj lél taj dél pe tšĵ' ó kraj taj sovél tar le altatōvóstar. O Hamupúpélka tela bōv i. Kóthe sovel paša bōv. Ta lél eccerre taj perél tšlé le krajésko purnó pa páto. Vé katkāke í rakji: 'Žán mure dúj šāvāle, lén opre tumāre dadésko purnó, ke dikhén

változol ugyanazzá, ami voltál, azonnal levágom a nyakadat." "Jaj, mit tegyek, felséges -, így vagyok." "Megmondtam: ha nem változol vissza, azonnal levágom a nyakad." Erre a lány fogja magát, belép egy kád tejbe és lefürdik. Magára veszi a gyémánt ruhát. A király látja, megcsókolja: "Isten tartson meg! Mítől fogva légy a feleségem!" Erre a lány: "Te meg légy a férjem! És érzünk meg -, legyen szép családunk. Holnaptól fogva álljon a lakodalmunk."

A király összehívatta a világ legnagyobb királyait, minden királyt. A lány apját is. Nohát, mikor összehívták a lakodalomra a királyokat, már két iker fia volt a lánynak a királytól. A lány apja is elment a lakodalomra. Ahogy aludtak, meglátja a lány apja - aki el akarta venni a lányát - a két kis iker fiút. Fogja őket, elvágja a nyakukat. Azzal elmegy. No, felkel a király, a gyermekek apja: "Jaj, feleségem, meghaltak a fiaim! Te vágtad el a nyakukat, csakhogy ne maradj velem. No megállj, én is ezt teszem veled." Azzal levágja a lány két kezét, és kiszúrja a két szemét. És beköti egy batyuba a két kisfiút, a szemét meg a kezét. Azzal elkergeti a nagy rengeteg erdőbe. És a legény: "No, mehetsz magadnak, asszony; tovább nem maradok veled. Most már én is csúffá tettelek, amiért a két fiamat megölted."

Miközben a lány megy, sír, s nekiütközik a fáknak a két kicsivel. Egyszer csak arra repül két galamb: "Ej, asszony, ha eszed volna: bal-felől van egy híd. Ha lemennél és bemenőnél a vízbe, a forrásba, mindjárt lenne két szemed és két kezéd." A leány hallja, és levág balkéz fele. Fogja magát, megmosdik, és mindjárt kinő a két szeme. Megmossa a két fiút, és felugranak. Most már nem halottak. A lány fogja magát és indul. És a szent Isten egy nagy palotát teremt nekik a másik erdőben. Harmadik vagy negyedik erdő volt ez a férjétől.

És fogja magát a férje és a Hamupipőkéje, és vadászni mennek; éppen abba az erdőbe. Rájuk esteledik. "Uram - mondja - hol kérjünk éjjeli szállást, amíg megvirrad?" "Aj, gyere csak! - Jó napot, húgom!" "Köszönöm." "Adjatok nekünk szállást egy éjszakára; innét meg innét valók vagyunk, én vagyok a király; ez meg az erdőszem. Jöttünk valami vadat lőni." "Jól van - mondja. - Aludjatok itt." No de a lány, a királyné, fogja magát, azt mondja: "Na gyertek, nesztek, adok nektek teát is." Jó; a király teájába álomport tesz. A király lefekszik és elalszik az álomportól. A Hamupipőke a kemence alatt van; ott alszik a kemence mellett. Egyszer csak a király lába lecsúszik az ágyról. No, erre a lány: "Menjetek, két fiam, tegyétek fel az apátok lábát, mert

čak sár sovéł. Tumãro dáđ i kadõke.' Taj žán le dú raklõra t' avél taj sún opré o purno. Taj dikhel o Hamupepélke; kodo čí sovelas. Vé katkar; no ás-ta hãt! Taj lél, vé katkák' o Hamupepélka, taj indúlin tar dete-hára: 'Köszönjök,' phenel, 'naís tuke,' taél taj žán tar. 'Vadászunk tovább.' Taj lél dé o Hamupepélka: 'Krája tjo bārimo, žutíj tu súnto Mārja, tordžũ t' egy pillanatra hodj só dikhlem.' 'Aj Hamupepélkonal Čí toržžardan ma šõha, d' akãnik te n' ávla variso bāri võrba, puške dáp t' àsonnal.' 'Aj mišto j muro krája tjo bāri[mq]. Kana džás' ánde kodo khér, taj déla tut téa, te ná pes là, hanem katká te šores la j ávri, ánde tjo gád vadj váríkã. Taj mã šunesa só phenla tji romnjí. Džánés, tji romnjí taj tje duj šavorá kadala.' 'Te méres?' 'Bāter!'

Mišto j. Vé katkãke. Taj džál, taj čí ppeł o kráj i téa, taél taj šórel l' ávri. Taj kerél pe numa te sovéł. Taél taj peravél tãlé pesko purnó ando bõngimó. Taj lél, vé katka i rakji, pále: 'Žálj muri šãve, šón opre tumãre dadésko purnó.' Taél taj šól opré o purnó. Taj peravél atunči o kráj o vást. 'Žálj mure raklõra, šón opre ví tumãre dadésko vást ke dík čak sár sovéł.' Taj žán. Taj erštetí o kraj pesko vast. Taj lel, vé katkãke. No čí birin le dú raklõra. 'Aj ás-ta, džam mé.' Taél, dé vo te džal, te vazdál la, lesko vást po pãto. Taj kapíj la rakjá, taj čumidkerél la. 'Áj tú sálj mürí romnjíorí! Naís Dëvlé ví palpãlé kerúliné tje dú jãkha taj mure dú šavorá. Taj lén, džanáv ko kerdas len, tjo dáđ.' Taén taj žán ží kãj -, pálpãle. Taj keren ín' ek bijav. Taj kerén ek bārò bijav pále. Tá in' kecavó!

Taj lél, vé katkãke. Taj žál o kráj taj leski romnjí ží kã o phũró kraj kã o sókro. Taj lél, vé katkãke. Taj kerén koth' ék bārò bijav. D' ó kraj, o ternó kraj, taj rakí ánde l sokróski posotjí pãñž šũrá taj pãñž rojá. Sãrsò kòthè xàn le kráj, taj kezđín le šũrá táj le roja te rütjkerén pi mesãja. 'Só j kado, só j kado?' le bùt kráj. 'Aj biztos,' phenel kakõke, 'čórdás variko le rója le šũrá.' Ázbàn lè krà 'ndí posotji: 'Me čí čõrdèm le, me čí čõrdèm le!' 'N^a ás-ta had díkhav!' Taj žál ží kã pesko sokróski posotjí, taj lél ávri le ròjã. Taj kerél ek lažavó tá 'k čũfšãgo anda lé^a. Taj lél d' ó kraj taj dél ávri o phũró kraj, ná so kerél. Taél taj púsavel ánde pesko Iló ánd' o tãro. Taél taj merél. Taj lél, vé katkãke. Taj žán khér' ó raklo tá j rakji. Taél, té na mũline ž' ádjõs trajinde.

T' avén saste táj bartãle, ví ko phendas la taj ko halgatíja la.

nézzétek csak, hogyan alszik! Ő az apátok." A két fiú odamegy és felteszi a lábát. A Hamupipőke látja; ő nem aludt. No hát, megállj csak! No, aztán a Hamupipőke ... aztán reggel tovább indulnak. "Vadászunk tovább!" De ekkor a Hamupipőke: "Felséges királyom, állj meg egy pillanatra, hogy mit láttam!" "Aj, Hamupipőke! Eddig sohasem állítottál meg. De ha most nem lesz valami fontos ügy, azonnal agyonlőflek." "Aj, rendben van, felséges királyom. Amikor belépünk abba a házba, és teát ad neked, ne idd meg, hanem öntsd ki oda, az ingedbe vagy valahova. És majd meghallod, hogy mit beszél a feleséged. Tudod, a feleséged meg a két fiad azok." "Úgy halj meg?" "Isten bizony!"

No, rendben van. Odamennek, és a király nem issza meg a teát, hanem fogja, kiönti. Csak tetteti, mintha aludna. Fogja magát, ravaszságból leejti a lábát. Erre aztán a lány is megint: "Eredjetek, fiaim, tegyétek fel az apátok lábát!" No, felteszik a lábát. Akkor a király a kezét ejti le. "Eredjetek, fiaim, tegyétek fel apátok kezét is, mert nézzétek csak, hogyan alszik!" És odamennek. A király erőlteti a kezét. No, a két fiú nem bírja. "Várjatok, odamegyek én!" Azzal ő is odamegy, hogy felrakja a kezét az ágyra. Erre elkapja a lányt, és összecsókolja. "Aj, te vagy a kis feleségem! Hála Istennek, visszakerült a két szemed meg a két fiam. Tudom, hogy ki tette ezt velük, az apád." Fogják magukat, mennek, hazatérnek. Még egy lakodalmat csapnak. Ujra nagy lakodalmat csapnak; de még milyet!

Nohát, a király meg a felesége elmege az öreg királyhoz, az apósához. No, ott is nagy lakodalmat csapnak. De a király, a fiatal király, az apósa zsebébe rak öt kést és öt kanalat. Közben a királyok esznek, a kések és kanalak potyogni kezdenek az asztalra. "Mi az? Mi az?" - így a sok király. "Aj, biztosan lopott valaki a kanalakból, a kések-ből" - mondja ő. A királyok a zsebükbe nyúlnak: "Én nem loptam, én nem loptam!" "No megállj, hadd látom!" Odamegy az apósa zsebéhez, és kiveszi a kanalakat. És szegyet és csúfságot tesz rajta. Hát, az öreg király kimegy. Mitévő legyen? Fogja magát, és a szívébe szúrja a törét. És fogja magát, és meghal. Nohát. És a legény meg a lány hazamegy. Nos, ha meg nem haltak, máig is élnek.

Legyen egészséges és szerencsés az is, aki mondta, meg az is, aki hallgatni fogja.

Inke jókhar phenav tumenge jék. Ek nádjon lúngo šukār vórba phenō tumenge.

Sás valamikor le róm, taj phirénas vurdonénca grasténca ví ōrde ví intja pe l gáva pe l fōrura. Bút džāne kethānē tartōzōdinas; talālkozinas. Taj rakhén pe duj ternimātura kethāne taj kamén pe. Kana kamlé pe le dú terné, taj lén le phūrē, taj vorbín pe kethānē hodj tróbu j te mangavén, taj te nēšitetín kethānē le dúe tērnēn. Mištó j. Tal lel kadé o jék róm le ávreske, la šáke dadéske: 'Múgo phral Gústi! Te maládjuvasasakátka taj kátka pe kako fóro tá j pe kako! Taj te mangavásas kodola tja šá, la Rŭžá!' Phenel: 'Aj, t' ávla Dēvlēs', taj talālkozinas khoté.'

Mištó j. Džan le šon, t' ável kodo čhon, kodo terminuši so vorbiné le terné hodj mangavén. Kana gēlé te mangavén, taj resél maj sígo la šáko dád pe kodo fóro. Detehāra, korān detehāra, áven le rom, pe l gálbeni vurdonā, pe l súrri khūrē, phirén. Áven po mangajimó. Dé i Rŭža, taj dikhél. Taj nāšlas dží ká pesko dád. Dé voj kadějke: 'Jáj mŭro dad! Le but róm aven te mangavén man.' Taj lél i Rŭža taj džál tar khēre ande pengo khér. Dikhén le má j but róm, áven le róm pe l gálbeni vurdonā. Dé kadějke jék:

Úštji Rŭža úlap tŭt
áven le rom mangén tut,
pē zeleni vurdonā,
táj pe l šarǵi khŭrōrā.

Dé kadé i šej:

Čí lav dade mé romēs,
čí sim šukār rumenō,
čí sim šukār ruménō,
sār luludii andi bār.

De,

Čí lav dade mé romēs,
le tjo tover čínger man,
lē tjo tover čínger mān,
čí lāv dade me romēs.

Taj lél i šej, taj phenel lake lako dád kadé: 'Lé les mŭri šej, štāre.

Sírontúli házasság

Megint elmondok egyet, egy nagyon hosszú, szép történetet.

Voltak valaha a cigányok, és jártak-keltek szekerekkel, lovakkal, erre-arra, falvakra-városokra. Sokan összetartoztak és találkoztak. Összetalálkozott két fiatal, egymásba szerettek. Mikor a két fiatal egymásba szeretett, fogták magukat az öregek, megbeszélték, hogy leánykérőt kell tartani, és össze kell házasítani a két fiatal. Rendben van. Megy az egyik cigány a másikhoz, a lány apjához: "Gusztli testvér! Találkozzunk itt meg itt, ezen meg ezen a vásáron, és kéreessük meg a lányodat, Rózsit." Azt mondja: "Aj, ha Isten is úgy akarja, ott fogunk találkozni."

Rendben van. Telnek a hónapok, és eljön az a hónap, az a terminus, amelyet a fiatalok megbeszéltek a kéretésre. Mikor kéretni mentek, a lány apja érkezett hamarabb arra a vásárra. Reggel, korán reggel, jönnek a cigányok, sárga szekerekkel, szürke lovakon, gyülekeznek, jönnek a leánykérésre. De a Rózsi, ahogy meglátja őket, fut az apjához, rákezd: "Jaj, apám! Jön a sok cigány, hogy megkérjenek." És fogja magát Rózsi, hazamegy a házukba. A többi cigány látja. Jönnek a cigányok sárga szekereken. Az egyik cigány rákezd:

Kelj fel, Rózsi, fésülködj,
a cigányok kéretnek,
jönnek zöld szekereken,
jönnek sárga csikókon.

De a lány erre:

Apám, nem megyek férjhez,
nem vagyok én szép piros,
nem vagyok én szép piros,
mint a virág a kertben.

De

Apám, nem megyek férjhez,
fogd a fejszét, csapj agyon,
fogd a fejszét, csapj agyon,
apám, nem megyek férjhez.

Hát a lány így. De az apja ezt mondja neki: "Menj hozzá, lányom,

khùren tràdèl.' 'Cí lav dade mé romes, lé tjo tover šínger man!' Místó
j, taj lél le róm, taj mangavén. No, cí las i šěj le romés. Taj džál
khéré o šávo: 'Márel tum' o Del šávále šunén čak!' [The audience
laughs.] Dé voj kadějke:

Lačhār mánge thanōrō

peska dáke,

ke dukhan ma le zejā,
ke dukhan ma le zejā,
kāj i pirāmnji simās.

Taj lél šávále taj merél o terno rom. Kana mūlás o terno róm, o
šávo, dé le rom le tovera, táj le villi, táj le kasi, taj čhingren táj
māren, táj keren. Taj lén atúnči le šávés taj praxón. Kana praxondé le
šávés dé v' ē šěj taj merél. Kana mūlás i šěj, taj džál la šáko dád,
táj le šávésko dad taj praxosāravén le kethāng. And' ek xiv šutté le.
Taj tráden tar le rom; kón kón karing gēle tar. Kúkol āchilé khoté.
Taj lél katka i šěj ta o šávo, šáko pe rātjá, palal hét óra, andé phī-
ren andi khangēri táj rehegin táj karonfogva taj asan. [Silence; from
the audience: Jaj!] Dikhén le kongodi, de cí džanen hodj kón i, hodj
mūlé, ferí díkhan le, de pindžārénas le is. Taj lél i šěj taj džál
and' ek āgurúno khér peske pirāmnésa. Dé voj: 'Itt a kendém! Aggyon egy
félliter pálinkát! Ke khoté penas le rom valamikor vurdonénca kana
trādenas pe l gavésko nák. Taj lél taj mékel pesko šálo khóte, o díkhlo.
Taj pél i rātjija: 'Maj ha gyin apám, kiváttya,' 'Jó van; adok.' Taj
del la.

Taj lél katkáōke taj džál la šáko dád pe beršénde pa butéste taj
džan khóte. Dé o gādžō: 'Bangó bácsi! Vácst ki a lányodnak a kendéjit!
Attam neki egy félliter pájinkát. Itt vót a vejivel.' Taj lél atúnči
taj lél áwri o róm taj díkhen o díkhló. Kana díkhliné o díkhló, taj
pindžárdé les. 'Hát hogy kerít ez?' 'Hát itt vót a lányá.' taj phénel
o gādžō.

Nó místó j, džán ando fōro, šunén továb maj búť džēne, taj phénel
hodj só j. Taj džál andi khangēri o róm; pe rātja sarso le gādže phendé
pala oltári. Taj i rómni la šáki déj. Taj sars' avénipópáša ratjáko
andé le dūj terné, taj lél taj kapij len. O róm pala oltári xuklas láke,
taj kapij le, taj ragadij le. Táj leski romni. Bātorno manušnji sas
bizony; láši; óva. Taj lél o róm taj ingrél le ka o rašáj taj sentelte-
tíl l' opre taj trajín ērtá bérš. Taj sí le dú cinné rakljá; šejá. Taj
sí le ek šávó. Nahát, o súnto Dél phendas kakó amenge: á'dig te traji-
nás, mēg kadalén cí házašodinása, kadal trIné šavōrén. Addig, phende,

míndig te rtrajinas. Taj trajindè, bútãig trajinde hodj dás le romén-
de taj nšiltetindás le. Unokón barãrdas. Taj lén atunçi taj merén
v' el duj džene.

Åšón drãgone Dëvlësa, del tom' o Del lãší rãtjí, sí te džáp tar
khëré.

2I.

Sás, kaj nás. Me lãv la gõnésa, šãv la po dumó haj šãv la tölë haj
phenám majjúur.

Hãt, sás dúj rãklõrí, mùlãs lengi dëj. Kana mùlãs lengi dëj, lãs o
gãdžó gãdžã. Trãdãs o gãdžó peške dó rãklõrín t' anín i balãj, i síta
thaj kãrnjica kata gãdží te kãrén penge mãnró te xan. Ke fírísporõsa tra-
jinas. Nãs le mãnró šõhan, numa fíríszporral trajináas. Kana gélas te
kãrén bütjí, numa o fíríspor tha 'k tégla čhólas åndré ando gõnó. Kana
o maj bút nípo kãrlãs bütjí, vo numa j tégla mèklas la åndré. Phëndas
le gãdže: 'Udjan Devlakune manuša, só šaj al gadó, kaj numa állandóan
vo čí xal, numa j tégla j åndré hot te dikhãs hodj í v' ånel mãnró.'
Haj numa jókhar džãla tar te pën pãjí. Haj džãla koth' ég gãdžó haj dík-
la, hodj tégla j åndré. 'Nohãt, ašunén so phenaw tuméngë. Devlakune
manušãle, avín kasave síveša, te džãsa khëré, atunçi kothé dën les o
košãra añró, hot te pekél peske mãnró, le čorréngë ke mùlãs lengi dëj.'

Kana geliné khëré, manglãs latar i síta thaj kãrnjica. Phëndãs katkar
i gãdží phivlí: 'Ašunén mure rãklõra! Me dãv tume síta thaj kãrnjica,
avval a fúltítellel, máj tumãro dád te léla ma.' Nãšle kher' e šavo-
rá. Phendé katkar: 'Múro dád! Phendãs ke čí del ame síta thaj kãrnjica;
avval a fúltítellel, atunçi avl^a ame síta thaj kãrnjica, te léla ma
tumãro dád.' Avilé rãklõra haj phendë penge dadëške. 'Jó van, fían;
čí xoxãven?' 'Nã.' Gelé haj liné la; lãs la gãdžã.

Jék djes sár eg bërš; dúj djes sár duj bërš; phendãs i gãdži: 'Hõj!
O béng tja dáke! Čí bešav túsã, anda tje rãklõrí. Te na murdãrésa le,
mekãw tu. Åvrí te ingrés le and' eg reppentëvo vóš, kothé sí te murdã-
rés le.' 'Místó j.' 'Åndré eddžezis, hodj murdãrés le?' 'Åndré.' In-
gerdãs le and' eg reppentëvo vëš, kaj talan čí číriklõrí nas ande
godo vëš. Hãt e rãklõri, - sas eg rãklõri, godí ingerdãs kõleskãsa
ande peski krëťínca. Celãs o gãdžó ando vëš. Haj phanglãs opré ek kubãko.

négy csikót hajt." "Apám, nem megyek férjhez; fogd a fejszét, csapj agyon!" Rendben van. A cigányok nekikezdenek, megkérlik. No, a lány nem ment hozzá a férfihez. Ekkor a legény hazament: "Verjen meg az isten, legények, ide figyeljete!" [Nevetés.] Ő csak rákezdi:

Anyám, vedd meg ágyamat,
az anyjának mondja,

nagyon fáj a derekam,
nagyon fáj a derekam,
a szeretőmnél voltam.

Hát, legények, meg is hal a fiatal cigány. Amikor meghalt a fiatal cigány, a legény, no, a cigányok fejszére, vasvillára, kaszára kapnak, ütnek-vágnak, mindent csinálnak. Aztán fogják a legényt és eltemetik. Mikor a legényt eltemették, a lány is meghalt. Mikor a lány meghalt, megy a lány apja, megy a legény apja, és együvé temettetik őket. Egy gödörbe tették le őket. És a cigányok elhajtattak; ki-ki merre ment. Azok ott maradtak. És ekkor a lány meg a legény minden éjjel hét óra után besétál a templomba, és röhögnek, és egymásbakarolnak, és nevetnek. [Csönd; a hallgatóságból: "Jaj!"] Látja őket mindenki, de nem tudják, hogy ki az, hogy halottak, csak látják őket, de rájuk is ismernek. Aztán a lány bemegy az egyik szélső házba a szeretőjével. Ott aztán: "Itt a kendőm! Adjon egy félliter pálinkát!" Mert valamikor ott ittak a cigányok, amikor szekerekkel hajtattak, a falu szélén. És ott hagyja a sálát, a kendőjét. És megissza a pálinkát: "Majd ha jön apám, kiváltja." "Jól van; adok." És ad neki.

Nohát aztán a lány apja sok év múltával megy, arra jár. De a paraszt: "Bangó bácsi! Váltsd ki a lányodnak a kendőjét! Adtam neki egy félliter pálinkát. Itt voltak a vejével." Ezzel előveszi, és nézik a kendőt. Mikor a kendőt látták, ráismertek. "Hát hogy került ez ide?" "Hát itt volt a lánya" - mondja a paraszt.

Rendben van. Mennek a városba, másoktól is hallják, elmondják, hogy mi van. A cigány bemegy a templomba; éjszakára, ahogy a parasztok mondták, az oltár mögé. Megy az asszony is, a lány anyja. És amint éjfélkor bejön a két fiatal, elkapják őket. A cigány az oltár mögül nekiugrik és elkapja, megragadja. És a felesége is. Bátor asszony volt bizony; derék asszony; igen. A cigány elviszi őket a paphoz, és beszentelteti őket, és hét évig élnek. És két kisgyerekek van; lányuk. És van egy fiuk. Nahát. A szent isten azt mondta nekünk, addig éljenek, amíg azokat ki nem házasítják, azt a három gyereket. Addig - mondta - mindig éljenek. És éltek, sokáig éltek, úgyhogy férjhezadta őket, és kiháza-

sította őket, Akkor aztán mindketten meghaltak.

A jó Isten veletek, adjon Isten jó éjszakát, haza kell mennem.

21.

Tündér Ilóna

Volt, hol nem volt, Zsákba szedem, hátamra veszem, lerakom és tovább mondom.

Volt két kislány. Anyjuk meghalt. Mikor anyjuk meghalt, a férfi megnősült. [Úgy történt, hogy] a férfi elküldte két lányát, hogy hozzák el a taknót, a szitát meg a tálát az asszonytól, hogy kenyeret süssenek maguknak, hogy egyenek. Mert fűrészporon éltek. Sohasem volt kenyerük, csak fűrészporon éltek. Amikor munkába ment, csak fűrészport meg egy téglát tett be a zsákjába. Mikor a többiek dolgoztak, ő csak a téglát tette bele. Az emberek így szóltak: "Ugyan, istenadta embere, mi lehet ez a dolog, hogy ő sohasem eszik? Csak téglavanne, hogy úgy lássuk, hogy ő is hoz magával kenyeret." Egyszer csak elment vizet inni. Egy ember odament, és meglátta, hogy csak téglavanne benne. "Nohát, hallgassátok meg, mit mondok nektek! Istenfőlé emberek, legyetek olyan szívesek, hogy amikor hazamegyünk, adjatok neki egy kosár lisztet, hogy süssön kenyeret magának meg az árváinak, mert az anyjuk meghalt."

Mikor hazamentek, elkérte tőle a szitát meg a tálát. Azt mondta erre az özvegyasszony: "Ide figyeljétek, gyermekeim! Adok nektek szitát meg tálát, de azzal a feltétellel, hogy apátok feleségül vesz." A gyerekek hazaszaladtak. Elmondták: "Apám! Azt mondta, hogy nem ad nekünk szitát meg tálát, csak azzal a feltétellel, hogy akkor kapunk szitát meg tálát, ha apátok feleségül vesz." A gyerekek hazamenve elmondták apjuknak. "Jól van, fiam; nem hazudtok?" "Nem." Elmentek, megkérték; feleségül vette.

Egy nap, mint egy év; két nap, mint két év. Szólt az asszony: "Hej! Ördög az anyádbal Nem élek veled tovább, a gyerekeid miatt. Ha meg nem öldöd őket, itthagylak. Vidd ki őket egy rengeteg erdőbe, ott öld meg őket." "Jól van." "Beleegyezel, hogy megöldöd őket?" "Bele." Kivitte őket egy rengeteg erdőbe, olyan erdőbe, hogy talán még madár sem járt benne. Hát a kislány - mert az egyik kislány volt - köleskását vitt a kötényében. A paraszt bement az erdőbe, és ott felkötött egy kulacsot.

/Hatjārés o kubáko? Kubak, amib' a bort tessik bele,/ Haj phanglás les opré ka kopáči. Haj balvál phúrdelas haj márdjolás ko kás o kubáko. Na, e ráklóre so gíndinás, ke lengo dáđ čhinel le kás. Ellenba, dži kaj dópas i rätjji, diklé ke náj lengo dáđ, phúrdel i balvál, náj lengo dáđ. 'Aven te hazafele ballagin!' Hat i keleškása vón, kathars' avilé, kothar šorde la vígig dži kathar pengó khēr, dž' ando vés. And' eg barlango. Avilé thaj arakhlíné khēré, pala j kása geline khēré fále. Nó kana arakhlíné karing khēré fále, phenel: 'Ēnja,' lengi dēj. 'Jó estét kivánunk, apám! Láči rätjji muro dad.' 'Náis mure ráklóra.' 'Ēj, e bég tja dáki! Phendém tte murdāres tje čhavoren, haj čí murdārđan le. De te na murdāresa le, čí bešav tusa.' 'Mištó j, maj murdāra' le.' /De hosszu ám; nem baj? - Nem baj./ 'Te na murdāresa le, atúnči mekáv tu.' And' áver than ingérta le. Só phandel i ráklóri, firispóro ande peski krētínca. Nó kana šutás o firispóri anda krētínca, - čí džanglas khēré te džal tar i ráklóri.

Sár eg bgrš, sár eg djes; sár duj djes, sár duj bgrš. Měrél ande bók o ráklóro, murdájvel ví bokhatar ví trušatar. Só kidel opré, gurvāni gōšni, haj dagastín mähró, te na mēreǵ o ráklóro bokhatar. Kana kidás i gurvāni gōšni, thaj léi thaj kšrel leske bokolji ande jág. Haj katkar avél ek phuro gādžó lende: 'Só pekes, muri ráklóri?' 'Ēj, Dévlakune manuša, ví phenos tuke ví niči, pekáv leske bokolj' ánde jag.' 'Ēj, muri ráklóri, bóide la ande jág!' Hāt lažžálas p' ē ráklóri, kaj sas gurvāni gōšni. Haj i ráklóri kamel te bóidel la. Hat o sinto Dél sas godó; ná kuldušo sas, hanem o sinto Dél sas. Só kerdjolá 'g intrégo mähró, dešé kilōšongo, anda gurvāni gōšni. Kal e dúj čorró.

Nó kana xaliné e duj čorré, hāt o ráklóro trušájlas. 'Muri pphenjóri, dé ma pāji ke me mįndjār murdajvav!' 'Ējnje muro phral,' phenel, 'naštíg dāv tu pāji, ke kathé,' phenel, 'vādno gurvėngi vúrma si, njóma si.' Džán maj opré. 'Dé ma pāji mūri phen ke mįndjār pharrav!' 'Naštíg dāv tu,' phenel, 'ke vadnonė ruvéski njóma j. Te péa anda léete, mįndjār vādno rúv kerdjos haj xás ma.' Džán maj opré. 'Muri kedvešno phen dé ma pāji, ke mįndjar meráv te na désa ma pāji.' 'Vādno bāló kerdjos haj mārís ma haj xás ma.' Čák čí del les pāji. Džán maj opré. Ēsikaki vúrma j. 'Dé ma pāji mūri phen ke mí jar pharravav!' 'De šún, muro phral! Te ná pes tu pāji, anda gadó, hodj kerdjos ek sumnakuni ēzike, sumnakunė lāncósa; mig-so trajísa, pe muro vás te bešes, te kiraváv tu.' Mištó. Pél pāji, rōktōn kerdjilas anda lest' ek sumnakuni ēzike, sumnakunė lāncósa pe lako vás.

Hāt and' ek barlango bešlās, axton pėkín sumnakuni ráklí. Hāt aba

/Érted a kulacsot? Kulaos, amibe a bort teszik./ Felkötötte egy fára. Szél fújt, és a fához verdeste a kulacsot. No, a gyerekek azt gondolták, hogy apjuk vágja a fát. Azonban éjjél felé észrevették, hogy nincs ott apjuk, csak a szél fúj, nincs ott apjuk. "Gyerünk, ballagjunk haza!" Hát, amerre jöttek, ott végig elszórták a köleskását a házuktól az erdőig, egy barlangig. Elindultak, hazataláltak, a kása nyomán mentek hazafelé. No, amikor hazaértek, anyjuk így szólt: "Ejnye!" "Jó estét kívánunk, apám!" "Köszönöm, gyermekeim." "Ej, ördög az anyádba! Megmondtam, hogy öld meg a gyermekeidet, mégsem öldted meg őket! De ha nem öldöd meg, nem élek veled." "Jól van, majd megölsöm." /De hosszú ám; nem baj? - Nem baj./ "Ha meg nem öldöd őket, elhagylak." Egy másik helyre vitte el őket. Ekkor a kislány fűrészport köt a kötényébe. No, amikor a fűrészport kiszórta a kötényéből, - nem tudott hazatalálni a kislány.

Egy év, mint egy nap; két nap, mint két év. A kisfiú majd meghal éhen; hal meg étlen-szomjan. Ekkor a lány tehénlepényt szed össze, és kenyeret dagaszt belőle, hogy éhen ne haljon a kisfiú. Mikor összeszedte a tehénlepényt, hozzálát, kalácsot süt neki a tűzben. Ekkor odajön hozzájuk egy öreg ember: "Mit sütsz, kislányom?" "Ej, istenfélő ember, mondanám is, nem is: kalácsot sütök neki a tűzben." "Hej, lányom, fordítsd meg a tűzben!" Hát a lány szégyellte, mert tehénlepény volt. Meg akarta fordítani. Hát, a szent Isten volt az; nem koldus volt, hanem a szent Isten. Hát, egy egész kenyér, tízkilós kenyér kerekedett a tehénlepényből. Eszi a két árva.

No, mikor a két árva evett, a kisfiú megszomjazott. "Néném, adj vizet, mert mindjárt meghalok!" "Ej, öcsém, nem adhatok neked vizet - mondja - mert vadtehen-nyom van itt." Mennek tovább. "Adj vizet, néném, mert mindjárt megszakadok!" "Nem adhatok - mondja - mert vad farkas nyoma van itt. Ha iszol belőle, mindjárt vad farkassá változol és felfalsz." Mennek tovább. "Kedves néném, adj vizet, mert mindjárt meghalok, ha nem adsz vizet." "Vaddisznóvá változol, és megölsz, és felfalsz." Csak nem ad neki vizet. Mennek tovább. Ott van egy öznyom. "Adj vizet, néném, mert mindjárt megszakadok!" "Hallgass ide, öcsém! Ne igyál vizet, mert arany özikévé változol, arany lánycon. Amíg élsz, a kezemhez leszel kötve, én főzök rád." Jól van; iszik a vízből, rögtön arany özikévé változott, arany láncon, a kislány kezén.

Egy barlangban lakott a lány, a tiszta színarany lány. A lány már

i raklí ánnjira sas, hodj kárdja /?/ lake bál, hodj kárdja /?/ lake bál, hodj peske balénca šaravlas pes andré. And' eg vés, and' eg barlango pášjól i ráklí e sumnakuné ráklóreša. Inkés /?/ o juhás, le krajésko intjá phiravél le bakrén, te xaxavél le bakrén. Nó kana xaxavél le bakrén o juhási, - nāšél khēre pálpāl' o juhási ka kráji: 'Krája tjo bāripe, grácia mure šeréske! Trín šéla tha' 'javardeše džénén murdārdán, šutan lengo šeró ando karóvo. Ví muro te šós te n' ávla gadé sar phenáv: amāro vés phaból!' 'Ēnje juhāsina, e beng tja daki! haj te n' ávla čačés, trín šéla taj šóvardeše džénéngo šeró si ando karóvo, ví tu gadé si te potjís hót te n' ávla gadé sar phenés. Hat mé 'ba kathe sim, - ijavardeše bāršéngo sí muro pápo desár kathe bōšél, iš god' átun či džanas ke phábol amaro veš numa tú!'

Astarél négvesfogatall peske grastén. Sumnakuné pétala si pel grastéske pūhré. Nohāt atúnči, haj xutjén andre haj džán. Kana lén thaj džán, dikhel o kráj: 'Ēnje,' phenel, dikhél ke manus í. 'Ha te sán phuri manušnji, t' avés mange déj; te sán phūró manuš, t' ás mange dáđ; te sán ternó rákló t' avés muro phrál; te sán terní džúlji t' avés muri gādži.' Ví gāde sas. Ha' cí^rdel tēlé pesko kópenveg, dél pe ráklí. Ingréł la khēre. Kana ingréł la khēre, ha lél thaj lél la.

Bešél lasa sár eg džes sár eg bārš; sár duj džes sár duj bārš. Aba phārí leski ráji lèstar. Ake numa džál tar vadászni o kráj. Só kerlá ek cigānkúška, phenél lake katkár: 'Szép Tindír Ilona, avén, dikhás ame 'nde xajng, saví si maj šukár.' Haj lél, haj šúddel la andre, i njágra i žungálí la Szép Tindír Ilona. Haj kárdjola anda láte ek somnakunó, - Phendás peske gādžéske gado: 'Gadé lav tu muro gādžo, hot te šúdesa opré tjo xāhró, opré ando čéri. Te perél pe leste dúj somnakuné, - trín somnakuné pettji rát pe tjo xāhró, hot te džása pe godo te colaxás, hot tú kakalés cine šzikés či murdāresá le.' Phendjas /!/: 'Ná, či murdārav le.' Nó kana gelás taj colaxárdás pe pesko xāhró, šudás les opré, pelas trín pettji cini rát pe leste, hoč cí murdārél le.

Nó kana šudás la j andre, kárdjas /!/: anda j Szép Tindír Ilona ek šukár māsó; čúka. Čóla pè muri cigānkúška ande la krajásicáko than. Avél khēr' o kráj: 'Ēnje muri gādži sóstar džungáljén? sóstar káljilán?' 'Haj sár te na muro gādžo! Ande tje ginduri phábulem pétjilem. Dešudúj sakáčkinji, dešudúj sobalánji mangavas kathe ek hektóvo thúd, iš te šūrolín a šurolokeréncia.' Haj lén thaj šūrolín la, feri ínke maj žungálí la.

Džál i sobalánja te perél páji. 'Ēnje,' phenel, 'krája tjo bāripo! Amārí xajng phábol andrál.' 'Sár, sār?' 'Áv thaj dík!' Haj lél thaj díkhl. Haj lél katkar, štārvardeš thaj 'njé, so sí le kóčiša, sá te džán haj te círden avr' o páji, údjan só šaj p' anári xajng? Haj lén avrí la čúka, le māsés. Kana dikhás les o kraj, taj lél katkár i cigānkúška:

odáig jutott, hogy úgy megnőtt a haja, hogy a hajával fedte el magát. Egy erdőben, egy barlangban lakott a lány az arany fiúcskával. Egyszer /?/ a juhász, a király juhásza, arra hajtotta a juhokat, legeltette a juhokat. No, ahogy legeltette a juhokat, - hazaszalad a juhász a királyhoz: "Felséges királyom, grácia fejemenek! Háromszáz kilencven embert kivégeztettél, karóra tűzted a fejüket. Az enyémet is tűzted oda, ha nem igaz, amit mondok. Az erdőnk ég!" "Ejnye, juhász, ördög az anyádban! Ha nem lesz igaz, háromszáz hatvan ember feje van karón, neked is azzal kell fizetned, ha nem úgy lesz, ahogy mondod. Hát én már itt vagyok, - nagyapám kilencven éves, de mióta itt lakik, azt még nem halottuk, hogy ég az erdőnk, csak tőled!"

Befogatja lovait négyesfogatba. Arany patkó van a lovak lábán. Felülnek és mennek. Ahogy odaérnek, látja a király: "Ejnye - mondja, mert látja, hogy ember. - Ha idős asszony vagy, légy anyám; ha idős férfi vagy, légy apám; ha fiatalember vagy, légy testvérem; ha fiatal nő vagy, légy a feleségem!" Ugy is volt. Leveti a köpenyegét, ráadja a lányra. Hazaviszi. Mikor hazavitte, feleségül veszi.

Vele él. Egy nap, mint egy év, két nap, mint két év. Teherben van tőle a királyné. Egyszer csak elmegy vadászni a király. Mit tesz egy cigánylány, így szól hozzá: "Szép Tündér Ilona, gyerünk, nézzük meg magunkat a kútban, melyikönk szebb!" Fogja a rusnya néger nő, betaszítja Szép Tündér Ilonát. Átváltozik arany [hallá]. - Megmondta volt a férjének: "Azzal a feltétellel megyek hozzád, hogy dobod fel a kardodat az égbe. Essen a kardodra két arany -, három arany vércsöpp, s eredj, esküdj meg arra, hogy ezt a kis özikét nem öleted meg." Így szólt: "Nem öletem meg." Azzal ment, megesküdött a kardjára, felhajította, három kis vércsöpp esett rá, hogy nem öleti meg.

No, amikor betaszította, Szép Tündér Ilona átváltozott egy szép hallá, csukává. A cigánylány befeküdt a királyné helyére. Hazajön a király: "Ejnye, feleségem, mitől csúnyultál meg? Mitől feketedtél meg?" "Hát hogyné, férjem! Az éretted való gondban égtem, sültem. Tizenkét szakácsnét, tizenkét szobalányt hívassunk ide, egy hektáliter tejet, és súroljanak súrolókefékkel!" Hozzálátnak, súrolják, de még csúnyább lett tőle.

Megy az egyik szobalány vizet meríteni. "Ejnye - mondja - felséges királyom! A kutunk ég belül!" "Hogy-hogy?" "Gyere, nézd meg!" Megy, megnézi. Fogja magát, negyvenkilenc kocsis, ahány csak van, mind menjen oda, és merjék ki a vizet, hogy ugyan mi lehet a kutunkkal? Kifogják a csukát, a halat. Mikor a király meglátta, a cigánylány rákezdi: "Jaj,

'Jāj te murdāres la, te šingrēs la, ke,- kathe te n' āčel k' amāro kher.' 'Nāj muri gādži,' phenel, 'e' ānde kuko xurde somnakuné māčē^s, sās le maškar léndel, dikhēs ke čí trobul ame čí villānj¹ and' amaro khōr, ke nādjon šukāres phābol ando khōr āndre.' Sār eg djes sār eg bīrš, haj lél katkār ō grāj, - phenel katkar ānnjira: 'Šín la šín la šín la!' 'Thaj léla thaj šínla la. Phenel katkar: 'Te na šínēsa la, me pharrāv thaj mē-rāv.' 'kana lās thaj murdārdjās la. Hat nāj kodqhot te na xúttjel pa māšó kana randén les, te na xúttjel ek kóva fēle pa leste. Haj lél, phenel katkar, kana randén kodala čuká, hodj ek semo sālka láko, so s' ek sémo, čí kātji te n' āčel, hanem te šuden les āndo bōv, hot te phābol tar. Vīletlenbol jék semo ačilās, šiladé les po gonúj āvrí. Kana šiladé les po gonúj āvrí, haj kōrdjol anda léste ek šukār bāri rúža luludjī kōrdjola.

Haj lél i sakāčkinja,- ná, ek čorri gādži, lél la haj ingrel la āndr' āndo khōr. Šól la pala j glínda, kodi luludjī. Kana šutās la pala j luludjī, - glínda, kurkēsko djēs i, lél i phuri gādži haj džāl andi khangerí. Bóldel pe pala j glínda, haj kōrdjol voj čak manúš anda j luludjī, šínel tēle khajnján, šínel tēle sogodén, kirāvé^l pekél. 'Údjan kó šaj avel gado Dēvlakuno manúš, kon amēnge kirāvé^l?' Phenel katkar o gādžo: 'Múre gādži, phenel, 'lešísār pala vudār hodj kón i godo Dēvlakuno manúš kon amēnge gadó kōrél.' Haj lešíl i phuri gādži. Haj lél, bóldel pe pala j glínda, āxtón pētji phabol¹ atar o kher andral. Haj šól o vást pe la: 'Ōnnje muri rakli!' 'Mék ma, muri dēj, mék ma, mék ma,' phenel. 'Nā muri rakli, ná!' Ánnjira, ānnjira, - 'De šún muri dej! Gadé bešav tute, hodj mánge, sode djēs ande 'g bīrš, kātji kotora te suvéš po múj hodj mán o krāj te ná pindjārel.' 'Mištó j muri rākli.' Kana lās atunči haj sūdās kātji kotora pe la, te na dičòl āvrí pesko múj.

Léla o krāj ande peske dešudúj thēma, malāvla, hodj ví korro ví bango léste te jeleníl. Nó kana jelenín leste, phenel katkar o krāj, o māj phuro krāj, le krajésko dád, do šólé bīršéngo, kaj leske unókoji vazdenas leske sempílli opré vašvellēna. 'Sí kathe,' phenel, 'eg dilí rākli, trobúlas godola āndrē t' anas.' Lél thaj anén la. 'No, háj čir' okova só phirdan só raklan, kóso phenla pesko bájo, dén lesk' o gálbeno, gálbi lōvé.' Phenel voj katkar: 'Só maj phena me muro šóršo, ke te phená les, nādjon vesedelmešo ávla. Kásk' avla jág, kásk' avla thú^v.' 'Ná dara khān-či.' Ánnjira, ānnjira, ānnjira, lél thaj phénla:

'Sás eg manúš,' phenel, 'haj lās ekha rāklijá. Eš lās, kōrdjilas anda godá,' phenel, 'ke čorri sas, thaj mārđí sas katar Dél, ātkozimé sas kaj mūlās latji déj. Haj akhardás la, - šudás la āndrē andi xajíng,' phenel, 'i cigānkúška, lá Sint Ilonká. Eš kōrdjilas ek čúka anda láte. Eš lās atunči pe gadé, haj phendás t' anél¹ l' āvrí anda xajíng, te šínel¹ la te murdārel¹ la te xál¹ la. Lās thaj šindás thaj murdārdás la. Jék sālka xuklās, bārilās anda lát' ek luludjī. Šutās la 'k phuri gādži pala j glínda. Haj

Ölesd meg, vágasd le, itt ne maradjon a házunkban!" "Nem, feleség! Apró aranyhalak vannak benne, közöttük voltak /?/; látod, hogy villanyra sincs szükség a házunkban, mert nagyon szépen világít bent a házban." Egy nap, mint egy év, de a királyné egyre csak mondja: "Vágd le, vágd le, vágd le!" Fogta, levágatta. Így szólt: "Ha le nem vágatod, megszakadok és meghalok." Ekkor fogta és megölette. Hát olyan nincs, hogy amikor a halat tisztítják, hogy le ne pattanjpn róla egy olyan ízé. Így szólt: "Mikor ezt a csuát tisztítják, egy szem szálkája, annyi se maradjon, hanem dobják a kályhába, hogy elégjen." Véletlenségből egy szem megmaradt, kisöpörték a szemétdombra. Mikor kisöpörték a szemétre, egy szép nagy rózsavirág keletkezett belőle.

Fogja a szakácsné, - nem, egy szegény asszony, fogja és beviszi a házba. A tükör mögé tűzi a virágot, Mikor a tükör mögé tűzte, vasárnap volt, az öregasszony elment a templomba. Kiperdül a tükör mögül, és visszaváltozik emberré a virágból. Tyúkot vág, mindent vág, süt-főz. "Ugyan ki lehet az az istenes ember, aki főz ránk?" Ekkor a férje így szól: "Feleség - mondja - lesd meg az ajtó mögül, hogy ki az az istenes ember, aki ezt teszi velünk!" Az öregasszony meglesi. Hát kiperdül a tükör mögül, aranyosan fénylik tőle belül a ház. Ráteszi a kezét: "Ejnye, lányom!" "Eressz el, anyám, eressz el, eressz el!" "Nem én, lányom, nem!" Annyira, annyira, hogy -, "Hát ide hallgass, anyám! Akkor maradok nálad, ha ahány nap van egy esztendőben, annyi rongydarabot varrsz az arcomra, hogy ne ismerjen rám a király." "Jól van, lányom." Ezzel fogta, annyi rongyot varrt rá, hogy nem látszott ki alóla az arca.

Egyszer a király kidoboltatta tizenkét országában, hogy vakok-bénák jelentkezzenek nála. No, mikor megjelentek nála, azt mondja a király, az öregebbik király, a király apja, aki kétszáz éves volt, úgyhogy az unokái támasztották fel a szempilláját vasvillákkal: "Van itt - mondja - egy bolond lány, be kellene hozatni azt is." Behozzák. "No, rajta, merre jártatok, mit találtatok, aki elmondja a baját, kap egy aranyat, aranypénzt." Azt mondja erre a lány: "No, majd elmondom én is a soromat, de ha elmondom, nagyon veszedelmes lesz. Kinek tűz, kinek füst." "Ne félj semmit!" Annyira, annyira, annyira, hogy hozzákezd és elmondja:

"Volt egy ember - mondja - és feleségül vett egy lányt. És lett belőle - mondja - mert szegény volt, és megverte az Isten, meg volt átkozva, hogy meghalt az anyja. És elhívta, - betaszította a kútba -mondja- Szent Ilonkát a cigánylány. Csukává változott. Erre meg azt mondta, hogy húzassa ki a kútból, vágassa le, ölesse meg, egye meg. Levágta, megölette. Egy száлка kipattant, egy virág nőtt belőle. Egy öregasszony a tükör mögé tűzte. És megfogta. És ha nem hiszed, férjem, én

rutjildás la. Pš té na patjas muro gādžo, mé sim goda.' 'T' avés baxtalí muri gādžil!

Sár eg djes sár eg bərsə; sár duj djes sár duj bərsə. Só kərļa, avel le dūj rāklōrē. Mindig rōvlās lāko phralōrō, o cino godó, kōva ōzike. Kana sās la dūj rāklōrī, haj lēla le rāklōrīn, haj ingērļa len i Sinto Mārja lātar. Kana lēla, ingerdās le i Sinto Mārja. Húdel telé Sinto Mārja, vój sas laki kerestlānja, la Sint Ilonká. Ingrél la pre péstē. 'De sūn muri rāklí,' phenel, 'sí t' avés dadjesāra muri rāklí. Hanem dāv tute trín šela th' ijávardeš kīji; de i jéke čí dav la tute, ke kothé j o rúv taj xál tū.' 'Údjan muri dej, mē tji des mande? Trín šela th' ijávardeš kīji; údjan! čí garavav le čí čhōrav le!' 'De sūn, Sint Ilankē, me dāv le tukē, de te dšasa āndre, Sint Ilānkē, atún' tut xán t' e rūv kothé thaj murdārén tū.'

Haj lél p' i Sinto Mārja thaj uthavil /?/ džál. Haj dél laté e kéji. Sāko kéja džál thaj zúmavel. Sārso zumavél, anda sāko kardjol somnakuní rāklí. Kón sa āndré, o somnakunō Dél, kaj le židovi murdārdé les. And' eg balāj pašljól, ke peske utjós /?/ garávlas les, hot te na murdārén les e židovi. And' eg balāj ví fojil lesko rát. Phenel lake: 'Kj éj Sint Ilankē,' kana dikhlās ke puterdās pe lést' o vudār. 'Éj Sint Ilonka,' phenel, 'áv numa āndre muri phenj, ná dara, ke mé u sím,' phenel, 's' švri fojil muro rát, kaj i židovi pusadiné ma,' phenel. 'Áv thaj dík!' Avél i rāklí. 'Kan' ek sēmo pérļa, opré te randēs les, ande j balāj te šes les.' Haj kərəl i rāklí.

Kana kərļās goda j rāklj átunči ak' avel khəre i Sinto Mārja. Phenel: 'Ná Sint Ilankē, sánas ande káttji haj ande káttji sōbi?' 'Čí simas.' 'Sint Ilonka phén mangē, ke lav tjo hángo, čí birís te des dūma. Ví tje do rāklōrén anav le kata tjo róm, haj tēlé šudav tu pe lākomo phú. Tjo hángo, tji putāra lāv la tutar, čí džanes te vorbís, mūt' avesa.' 'Ker mánca so kámes.' Avél atunč' i Sinto Mārja haj kərəl la muto. Haj lél latar lake dū rāklōrīn; náj la dū rāklōrī. Muto j la. Šúdel la tēlé and' ek bāro vēs. Phenel i Sinto Mārja:lake: 'Phén mange Sint Ilonka, kón sas andi sōba? Kás dikhlan?' 'Me čí dikhlem khánikas.' 'Máj feder i tuke kaj san muto?' 'Me čí būni kaj sim muto.' 'Tje do rāklōrén lém tutar.' 'Náj bajo muri dej.' 'De sūn Sint Ilonka só kerav tusa! Āndrē šudav tu andel millínguri. Phén mange kás dikhlan?' 'Čí dikhlem khánikas.' Lél thaj šudél l' andel millínguri. Kana šudás l' andel millíngura, anġla j Sinto Mārja voj kodá kərđas hodj sar kana pel lipčėvuri gelas ande xajíng. Džál tar i Sinto Mārja láte pel lipčėvuri. Phenel: 'Sint Ilonka phén mang' o čačipé, dikhlán tje phráles?' 'Me čí dikhlem khánikas.' 'De sūn Sint Ilonka bút senvedisārdən, pālpālē dav tje dó rāklōrīn, dé ka tjo gādžo čí džas, kodoles' avesa blntetíme.' 'Mištó j muri dej.'

vagyok az!" "Isten áldjon meg, feleségem!"

Egy nap mint egy év, két nap mint két év. Mi történt, két fiuk született. A kisöccse mindig sírt, az a kis özike. Amikor a két fia megszületett, Szűz Mária elvette őket tőle. Szűz Mária megfogta Szent Ilonkát; a keresztlánya volt. Felvitte magához. "Ide figyelj, lányom - mondja. - Mától fogva lányom leszel. Hanem adok neked háromszáz kilencven kulcsot. De egyet nem adok oda, mert ott van a farkas, és felfal." "Ugyan, anyám, miért nem adod ide? Háromszáz kilencven kulcs! Ugyan! Nem dugom el, nem lopom el!" "No, ide figyelj, Szent Ilonka! Odaadom, de ha bemegy, Szent Ilonka, ott a farkasok megesznek és megölnék."

Fogja magát Szűz Mária és elmegy. Odaadja neki a kulcsokat. Megy kipróbálni mindegyik kulcsot. Ahogy kipróbálja, mindegyikből egy arany lány lesz. Ki volt bent? Az aranyos Isten, akit a zsidók megölték. Egy teknőben fekszik, mert atyja elrejtette, hogy ne öljkék meg a zsidók. Egy teknőbe folyik a vére. Mondja neki: "Ej, ej, Szent Ilonka - mikor látja, hogy rányitja az ajtót. - Ej Szent Ilonka, gyere csak be, húgom. Ne félj, mert én vagyok. Mind elfolyik a vérem, mert a zsidók megszúrtak. Jöjj és lásd!" A lány odamegy. "Mikor egy csepp leesik, vakard fel, tedd a teknőbe!" A lány megteszi.

Miközben a lány ezt végezte, éppen akkor jött haza Szűz Mária. Mondja: "Na, Szent Ilonka, voltál ennyi meg ennyi szobában?" "Nem voltam." "Valld be, Szent Ilonka, mert elveszem a hangodat, nem fogsz tudni beszélni. A két fiadat is elveszem a férjedtől, téged pedig lehajítalak az irígy földre. Elveszem tőled a hangodat, az erődöt, nem tudsz beszélni, néma leszel." "Tégy velem, amit akarsz." Ekkor Szűz Mária odamegy, megnémítja. És elveszi tőle a két kisfiát; nincs többé gyermeke. Néma. Lehajítja egy nagy erdőbe. Így szól hozzá Szűz Mária: "Valld be, Szent Ilonka, ki volt a szobában? Kit láttál?" "Nem láttam senkit." "Jobb neked, hogy néma vagy?" "Nem bánom, hogy néma vagyok." "Elvettem tőled a két fiadat." "Nem baj, anyám." "De halld meg, Szent Ilonka, mit teszek veled! Bedoblak a borotvák közé; valld be, kit láttál!" "Nem láttam senkit." Fogja, bedobja a borotvák közé [= kaszabörtönbe]. Mikor bedobta a borotvák közé, azt tette a Szűz Mária színe előtt, hogy úgy sétált le a kútba, mint a lépcsőkön. Lemegy hozzá a lépcsőkön Szűz Mária. Mondja: "Szent Ilonka, mondd meg az igazat, láttad a bátyádat?" "Nem láttam senkit." "No, ide figyelj, Szent Ilonka! Sokat szenvedtél, visszaadom a két fiadat, de a férjedhez nem mehetsz, ezmel büntetlek." "Rendben van, anyám."

Lake dú rāklōre lás āvrí, āndre /?/. 'Kón avla tute manúš, ko numa vás šola, práho te kárdjol anda les.' 'Mištó j.'

Áke numa džál intja lako gādžó. Džál intja o dú rāklōrīⁿ. Kana dfl intja o dú rāklōrīⁿ, phenel katkar: 'Ášún murí kedvešo rāklōrī! Tute sas tjo gādžó?' D' andaj tjo jek rāklōró te kerdjol šārkānji! Džál kaj štārvardeš bōrš numa rātjáte dikhés ke manúš i, djese ālandóan šārkānji t' avel. Katar kettji vrāma, atúnči durraní pe léste o mōrči le šārkānjóski, kana ando bō šúdena la, - lake dží vo te merel.' /?/

Sár eg djes sár eg bōrš; numa džála lesko dáđ kothé. Haj díkhla les. Haj léla lí āvrí; andás le āvrí.

Sár ek djes sár eg bōrš; muro rakló sas aba dešeftá bōršengo. Lél ekha gādžá. Ande šel kípurí kárlas pe ke šārkānjo sas. Kana léł ekha gādžá, ánel thaj cólasa /?/. Só dikhel numa ke rātjáte o šārkānji somnakunó rākló sas. Áxton pēkon somnakunó, le krajéski koróna ande lesko šeró sas. O šonotiko pe lesko dumó sas. I čerháj ande leske čikat sas, le raklōréske. Áxton pēkón somnakunó sas. .... páštjolas peska gādžása. Haj uštjél opré i gādži, haj dikhél ke šārkānji. Džánlas ví leski déj, e šārkānjes. Džál leski déj āndr' andi sóba haj dikhél. Phenél peska bōráke: 'Čí daras tu murí rāklí kata kodo šārkānji?' 'Níči; ke léske te das man o Děl, t' ávav leski. Te murdárla ma, te murdárel. Nem számít,' 'Rātja manúš sas, djese šārkānji sas. I gādži aba džánlas hodj kó si, numa peska dáke či síkavlas pe; peska gādžáke síkavlas pe. Nó, áli andá /?/, lás atúnči, sár eg djes sár eg bōrš. Talaj rát, numa džála haj díkla, díkla les, díkla leski déj. Leski mōrči le šārkānjóski, tala páto j. Haj léł la leski déj haj šúdel andi keménce. Haj jékhār durraníl opré laki djí; íjjávardes th' íjja ríga gela laki djí; la krajāsicáki.

Nohát, manúš t' avel godo, kon sás manúš; kon sí manúš, stána barréski te kárdjol, sóbruri anda lénde kon, - kónso kothé uštavla, v' anda godo sóbruri te kárdjon.

Te na mūlè dj' ádjes trajín.

T' avén baxtalé thaj sasté sávora džēné. Te trajín búť haj mištó!

A két fiát kivette, bevitte. /?/ "Bírki emberfia jön közeledbe, ha csak kezét teszi reád, porrá váljék!" "Jól van."

Egyszer csak arrafelé jár a férje. Odaadja neki a két gyermeket. Mikor odaadta a két gyereket, így szólt hozzá [Szűz Mária]: "Ide hallgass, kedves leányom! Nálad volt a férjed? Az egyik fiadból legyen sárkány! Negyven évig csak éjszaka lásd embernek, nappal állandóan sárkány legyen. Ennyi idő elmúltával durranjon szét rajta a sárkánybőr, amikor kemencébe vetik. De az ő lelke, - neki [az asszonynak] meg kell halnia."

Egy nap mint egy év. Egyszer csak odamegy az apja és megpillantja. És kiveszi őket, kiviszi őket.

Egy nap mint egy év. Az én legényem már tizenhét esztendő. Megnősül. Százféléképpen változtatta el magát, mert sárkány volt. Mikor meg-nősült, magával vitte az asszonyt, és megesküdött vele /?/. Hát egyszer csak látja, hogy a sárkány éjszaka arany legény. Tiszta szín arany, a királyi korona volt a fején. A hold volt a hátán. A csillag volt a homlokán a legénynek. Tiszta színarany volt. ... feküdt a feleségével. Amikor felkel az asszony, azt látja, hogy sárkány. Tudta az anyja is, a sárkány anyja. Az anyja bemegy a szobába, és nézi. Mondja a menyének: "Lányom, nem félsz ettől a sárkánytól?" "Nem én; ha Isten neki adott, legyek az övé. Ha megöl, hadd öljön. Nem számít." Éjszaka ember volt, nappal sárkány volt. Az asszony már tudta, hogy kicsoda, csak az anyja előtt nem mutatkozott; a felesége előtt megmutatkozott. No, egy nap mint egy év. Egyik éjszaka az anyja bemegy, és meglátja. A bőre, a sárkánybőr, az ágy alatt van. Fogja az anyja, és bedobja a kemencébe. Egyszeriben szétdurran a lelke; kilencvenkilenc felé ment széjjel a királyné lelke.

Nohát, aki ember volt, legyen ember; aki ember, változzék kőszik-lává, legyen belőle szobor; aki oda belép, az is változzék szoborrá.

Ha meg nem haltak, máig is élnek.

Legyetek boldogak és egészségesek mindnyájan. Éljetek sokáig és jól!

Sás pe taj nás pe, kadí rātjí te n' ávlas, či kadí mēše čh' ávlas. Sás ek kráj ta [k] krajáskínja. Geiné penge vándorolní. De nás le čhavorá te lén peng' ávrí andal čhorréngo phér /?/ ekhe čhavorés. Numa khadjilíne ek cine maksémos ek cini kuki, sár phen' lake-, ek cini bironjí rakliné penge. Pheén lake: 'Tu káj džas ciné álátona?' 'Me džáv,' phenel, 'mange mendegelní ljúma te zumaváv, de náj man čhí dej čhí dad.' 'Amín pale náj amen šavorá,' phenel, 'čhí šej čhí čhavo naj ame, laš' áves'amengé,' phenel, 'ande čhávéske tnanésté.' 'O Dél áldíja tumé,' phenel, 't' ingérna ma tumencā. Hodiníj ma,' phenel, 'po iróm taj xáv.' Nó, lél i krajáskínja, lél la ande peski táška, dél la te xál del la, ingrel la péske sar čhaládóskē.

No, ás kes bátalé /?/, i krajáskínja gelás tar kaj pesko dád, haj bári phári pēlas. Muklás la lako ráj. Nó kana gelás tar, nó vi lako gādžó gelás tar mendegelní gelás tar, kórkorr' áčhílas, nás les khónjik nás les. Haj džál tar and' ek rūpuno vēs vadászni. Nó kana gelás tar vadászni, te xutjilél pesk' ekhē cine vadós, de mērlás bokhá-te mērlás. Táj kamél te del ják pala j cine ōzíkē. Nó kana pala j cini ōzíkē kamel te bandjārél peski púška, haj bándjol pala léstē i rūpuni bambusnáda. 'Haj so Dél déla, tēlé šinav ví me kade bambusnáda, te di-kháv,' phenel, 'hodj lās' ávla mange pechanjelóske.' Nó taj xuttjel ávrí 'g rūpuni rakli anda j bambusnáda. Phenel leske: 'Dé mma szi-vennek szép szerelme síg-sigatar ek sēmo pājí, ke te na dēsa ma, phá-ruvav.' Nó, ka raklo nás pājí, čhí birisárdas te dél lá. Nó 'kana bānkōdíl o raklo, de čí biril akānák t' ingrel khēre la rakljá. De nádjon šukār rakli sas. Ví džal tar khēre.

Nó, pe káver djes lás thaj pherel pesko kuláči pājésa, táj džal tar pále vadászni. Nó kana gelás tar vadászni, o rūpuno vēs bisterdás. Sar džálas, tevedisájlas ando somnakunó vēs ándré. Xuttjel angla lést' ek vād-no báló. Kamel jág te del pala léstē, haj bándjol pala léstē ek somnakuní bambusnáda. Haj dél pe gōdj' ak' [akānák] o rakló h' údjan kasaví bandjilas pala léste sós^k arātjakí; de kadí maj šukār i. Lél thaj čhinél la tēlé. Xuttjel ávrí somnakuni ráklí, phenel leskē: 'Szivennek szép szerelme, síg-sigatar dé ma 'k sēmo pājí ké te na dēsa ma,...' Haj dél la 'k sēmo pājí, haj dél l' angáli haj ingrel la ando somnakuno vēs ándré. N' akānák lādžál pe de nāštík ingrel la khēre nangés, ke nangí sas, peske bā-lénca sáravél pē. Phenel lake: 'Szivennek szép szerelme, bēs kathé,' phe-

Nádszál-kisasszony

Volt, hol nem volt, ha ez az éjszaka nem lett volna, ez a mese sem lett volna. Volt egy király meg egy királyné. Elindultak vándorolni. De nem volt gyermekük, hogy össze tudtak volna hozni a nyomorult hasukból egy gyermeket. Egyszer csak találtak egy kis mákszemet, egy kis-, hogy is mondják-, egy kis darazsat találtak. Szólnak hozzá: "Hová mégy, te kis állat?" "Megyek - mondja - mendegélni, világot látni, de nincs sem apám, sem anyám." "Nekünk meg nincs gyermekünk - mondják - nincs sem fiunk, sem lányunk. Jó volnál nekünk gyermek helyett." "Az isten is megáld benneteket - mondja - ha magatokkal visztek. Pihe nek az úton és eszem." No, a királyné fogja, beteszi a táskájába, emnie ad, magával viszi gyermeke gyanánt.

No, ... a királyné az apjához ment, mert erősen teherben volt. Az ura elhagyta, Mikor elment, a férje is elment mendegélni; elment, [mert] egyedül maradt, nem volt senkije. Kiment egy ezüst erdőbe vadászni. No, elment vadászni, hogy fogjon magának egy kevés vadat, mert halt meg éhen. Rá akar lőni a kis őzikére, No, mikor rá akarja fogni a puskáját a kis őzikére, utána hajlik az ezüst bambusznád. "Bármit is ad az Isten, levágom ezt a bambusznádat, hadd lássam - mondja - hogy jó lesz-e pecanyélnék." Hát egy ezüst lány ugrik ki a bambusznádból. Megszólal: "Szívemnek szép szerelme, adj gyorsan-gyorsan egy csepp vizet, mert ha nem adsz, megszakadok!" No, a legénynél nem volt víz, nem tudott adni. Bánkódott már a legény, de most már nem tudta hazavinni a lányt. Pedig nagyon szép lány volt. Így hát hazament.

Másnap fogta a kulacsát és megtöltötte vízzel, és megint elment vadászni. De mikor vadászni indult, elvétette az ezüst erdőt; mentében betévedt az arany erdőbe. Elébe ugrik egy vaddisznó. Rá akar lőni, de utána hajlik egy arany bambusznád. Mkkor a legény észbekap, hogy ugyanolyan hajlik utána, mint a tegnapi volt; de ez még szebb. Fogja, levágja. Kiugrik belőle egy arany lány, megszólal: "Szívemnek szép szerelme, gyorsan-gyorsan adj egy csepp vizet, mert ha nem adsz ..." Ad neki egy kevés vizet, és megöleli, és beviszi az arany erdőbe. Szégyelli, de nem viheti haza meztelenül; mert meztelen volt, a hajával takarta el magát. Mondja neki: "Szívemnek szép szerelme, ülj le itt, amíg

nel, 'meg aváv, anáv tuke somnakuné gádá, h' aváv la somnakuná hintövása pala túte.'

Nó gelas khér' o raklo. Só del o Hamupepélke ávri andal šürüva bur lāzri /?/ del ávri, čušágo, katar le bál čí díčol āgri, phenel lake: 'Krejāskinja tu nádjon šukār džūljí san. Avén ande kuki xajíng dikhás ane āndré, kón i máj šukār.' No kana gelas te dikhél pe i djemantošicko rakli [corr.:] i somnakuní raklí ande xajíng, lél la thaj čnudél la āndre ande xajíng. Nó muri Hamupepélke lél taj šól pe ando búkro. Avel pálpál' o rakló. Phènel o raklo kade: 'Ó szivemnek szép szerelme, dé džungāli kerdjilán! De čí sanas kasaví džungālí; tú somnakuní raklí sanas.' 'Ó szivemnek szép szerelme, még tú avilán, mé kathe káljilém petjilém andel búr. Hāt meg ažukārós, de čí dikhes ke bārilas pe mánde /?/. De khéré t' ingrésa man, so sínas šukār, inke maj šukār kerdjувó.' Nó taj ingréla la khére Hamupepélkē. Ná mištó j.

A rákljá šutás la ande xajíng āndré, só kerdjilás anda láte, ek cinó somnakunó māsó, das āndre ando tóvo. Nó mištó j. Phenel leske /de i Hamupepélke džanélas hodj anda raklí somnakunó māsó kerdjilās/: 'Szivemnek szép szerelme, muro šukāripó čh' ável pálpāle, de nádjon džungālem, so sínas šukār, ke džānes hodj čé šukār sínas, - and' amāro tóv' angl' amāro khér si ek cinó somnakunó māsó. Kodo máng' ávri te xutjilésa, me kasaví šukār avó, még ví la djemantošickoná rákljá avri kerúlíja ando šukāripó.' Nó o raklo, eftá berš, eftá djes šol pe halíszni, te halásín, te xutjilel ávri le somnakune māsés. Háj lel taj xutjilel les ávri. Nó kana xutjildás les, pekável les tēlé. Nó kana peklás les lake tēlé, čí xal les; phenel: 'Jaj szivem, šúde les angla mánde te ná dikhav les,' phenel, 'ke róktön; phenel, 'mērāv te dikhō,' phenel.

No só kerdjol andal māsó, kasaví šukār bāri lúbunica kerdjilas. De i Hamupepélka ávri čí džal anda páto, phenel leské, hodj ávri angla j, - ande leski bár so bārilás angla j feljástra. Phenel leske: 'Krāja tjo bārimó, szivemnek szép szerelme, angl' amāro khér si 'k bāri lúbunica, mánge anda kodí te šínésa, me kasaví šukār kerdjувáv, hodj kon mándar maj šukār avlá, avri šaj végezís les.' Fogadíl laki vórba. Džál o rakló, lel avri i čhūri te šínél anda láte lake, so dikhél o rát pettjál anda lúgunica. 'Ó szivemnek szép szerelme, me kadi naštíg čináw tuke, kadi lās' ávla dísznek and' amāri feljástra.' Šól la ande peski feljástra.

Nó kana šutás la ande peski feljástra, só numa avél i dópáš rātjí, haj lél i rakli, haj avél ávri anda j lúbunica, taj džal kaj mesaljì te xál. Ródel peske te xál. No i solgālōkínja pále lešíl. Phenel: 'Kado čorro kráj kasavó čorro lo, még čí 'g mōrža mánró naj les pe leske mesálji.' Nó mištó j. I solgālōkínja ávri lešisárdas. Phenel i solgālōkínja: 'Krāja tjo bārimó! And' amāri lúbunica s' and' amāri feljástra šután,' phenel, 'eftá beršendar eftá djesendar, kasaví šukār rakli búvisājlas ávri, hodj

megjövök. Hozok neked arany ruhát, s jövök érted arany hintóval."

No, a fiú hazament. Hát, a sűrű bokorból előbúvik a Hamupipőke, a csúfság, a hajától nem is látszik. Mondja neki: "Királyné, te nagyon szép asszony vagy; gyere, nézzük meg magunkat abban a kútban, ki a szebb?" No, mikor az arany lány odament, hogy megnézzze magát a kútban, megfogta és betaszította a kútba. Ekkor az én Hamupipőkém bebúvik a bokorba. Visszatér a legény; így szól a legény: "Ó, szívemnek szép szerelme, de megosúnyultál! Dehát nem voltál ilyen csúnya; arany lány voltál!" "Ó, szívemnek szép szerelme, amíg te megjöttél, én itt feketedtem, sültem a bokorban. Hát amig vártalak, nem látod, hogy kinőtt rajtam /?/? De ha hazaviszel, ha eddig szép voltam, még szebb leszek!" No, hazaviszi Hamupipőkét. No, jó.

A lányból, akit betaszított a kútba, mi lett? Egy kis arany hal. Beúszott a tóba. No, jó. De a Hamupipőke tudta, hogy az arany lány arany hallá változott. Mondja neki: "Szívemnek szép szerelme, a szépségem nem tér vissza. Pedig nagyon megosúnyultam, amilyen szép voltam; mert tudod, hogy milyen szép voltam. A házunk előtt a tavunkban van egy kis arany hal. Ha azt kifogod nekem, olyan szép leszek, hogy még a gyémánt lányt is felülmúlok szépségben." No, a legény hét évig, hét napig neki-ült halászni, hogy kifogja az arany halat. Végül kifogja. Mikor kifogja, megsütteti. Mikor megsütötte neki, nem eszi meg; azt mondja: "Jaj, szívemnek szép szerelme, dobd ki előlem, hogy ne is lássam - mondja - mert rögtön meghalok, ha látom."

No, mi lett a halból? Egy szép nagy görögdinnye lett belőle. De a Hamupipőke fel sem kel az ágyból, úgy szól a férjének, hogy kint a kertjében mi nőtt az ablak alatt. Mondja neki: "Felséges királyom, szívemnek szép szerelme, a házunk előtt van egy nagy görögdinnye. Ha vágsz belőle nekem, olyan szép leszek, hogy aki nálam szebb lesz, kivégezted." Megfogadja a szavát a legény, megy, előveszi a kését, hogy vágjon belőle neki. Hát látja, hogy vér csöpög a görögdinnyéből. "Ó, szívemnek szép szerelme, nem vághatok neked belőle. Jó lesz dísznek az ablakunkba." Kiteszi az ablakába.

No, amikor feltette az ablakába, egyszer csak éjfélkor fogja magát a lány, előbújik a görögdinnyéből, és odamegy az asztalhoz enni. Enni-valót keres magának. A szolgálólány megleszi. Megszólal: "Ez a szegény király olyan szegény, hogy még kenyérmorzsa sincs az asztalán." No, jó; a szolgáló megleste. Szól a szolgáló: "Felséges királyom! A dinnyénkbelől, amelyet az ablakunkba tettél hét éve és hét napja, olyan szép lány búj

pe kadi lúma náj kasavi šukār.'

No mištó j. Phendás hodj džal vadászni, taj lešíl la ávrí. Šól pe tala j mesálji šól pe. Ável e káver rātjí, taj lešíl la ávrí, i lúbunica kána phuterdjól. Rakíl ávrí pe peski mesálji kadikí, hodj čí biri te xal még čl deš térs. Nó mištó j, phutérdjól i lúbunica ávrí. 'Ó istenem,' kad' o kraj phenel, 'kerdás muro kivaššágo!'

Sáko fálo, még ví čiríkljako thút sas.

Te na múlás még máig is trajisárdás.

Áven baxtále sasté.

23.

Haj Dēvlés' arakhav tume šávále! O Dél o sunto gade andás hodj kethā-
né šaj máladjílám. Haj phenós ek törtínéto, te ná rucisáren. Sitjilém
kathat muro sókro eg láši paramíči. Te halgatín ma, phenós la tuméngé.

Sás kaj nás, hetethétországban sás ek rašáj. Godo rašáj kasavó barva-
los sas, hodj andi cára, andi lúme, kasavó bārvalo nás, sar godo jek kor-
kōró ande godo gáv. Le māsára, le kúpeca, le henteša léste džanas te vā-
šārolín, te kinén le bālén, le gurumnján. Jękvar lé dešuduj čór ávr' ášun-
dinè, hodj sósko bāró bārvaló si ande gáv eg rašáj. Phenel o phuro báša:
'Múre šáve! Žan tar ande kako gáv, gādá šundem, vārekon bāró barvaló ma-
nús bešél kothe.'

Haj lén pe le duj čór, uravén p' opre rajkānes. Haj žan tar ande godo
gáv vón. Dé von: "durál themestar avilé, hot te kinen bālén." De von
ákāna phenen: 'Man trobu dú šela.' O káver: 'Trobu man štār šela.' Dé
mire von kothe geliné, o rašáj aba ānglál dú kurkenca múlás. Ášílás e
rašajęski gādží, taj sás les eg rákló, dešudó beršengo. Dé v' e hentėšu-
ri /kaj phené ke von hentėšuri si ná čór si le/: 'Šávále romále! Čí džā-
nen vārekaj mángé bālen káj kinas, haj gúrumnján, haj vícelen?' 'Žānas.'
'Káj?' 'Kátka háj katká, eppen ek kurko vadj dúj, kaj múlás lako gādžó,
o rašáj. De bút hížovuri, šaj kinés ví ezere.' 'Koté trobúl te džás tar,
múro barāto, ká kodo rašáj. Áven tár! Pe sávi vulica bešél?' 'Lé, téle
dav lako címo. Katka háj katka, pe vúlíca, tela kattji háj kattji sámó
bešél.'

Arasén kothe le dúj čór, bašavén o vudár, ável ávrí i gādží. 'Lāšó tjo
djes, marušníe; ná xolajvi, čí džānav hodj mištó phíras, vadj ná, dé me
kasavó háj kasavó náv avilém te púšas, hodj tú san goda, vadj ná.' 'De haj
aménde, mé sim gode, mé sim gode. Áven āndrè dé haj maj āndr' ék cerra be-
šén téle!' Dé i gādží, sar sitjíles, lél o pohári, lél i glāža, dél re-
tjája, vadj mól, vadj kaske so. 'Káj phiren káj džan?' 'Hat gādé šundemas

elő, hogy a világon sincs olyan szép."

No, jó. Azt mondta, hogy elmegy vadászni, és közben megleste. Elrejtőzött az asztal alatt, Jön a következő éjszaka, és ő lesi, hogy mikor nyílik meg a görögdinnye. Annyi mindent rak az asztalára, hogy tíz év alatt sem győzi megenni. No, jó. Megnyílik a görögdinnye. "Óh, Istenem - ezt a király mondja - teljesítetted a kívánságomat!"

Volt ott mindenféle, még madártej is!

Ha meg nem halt, még máig is él.

Legyetek boldogak és egészségesek!

23.

Az öv

Hát adjon Isten, legények! A szent Isten úgy hozta, hogy összetalálkozhattunk, Elmondanék egy történetet, ha nem unjátok. Az apósomtól tanultam egy szép mesét. Ha meghallgattok, elmondanám.

Volt, hol nem volt, hetedhét országban volt egy pap. Az a pap olyan gazdag volt, hogy országban-világban nem volt más olyan gazdag, mint egyedül ő abban a faluban. A mézárások, a kupecsek, a hentesek hozzá jártak vásárolni, megvenni a disznókat, teheneket. Egyszer tizenkét rabló meghallotta, hogy milyen nagyon gazdag egy faluban egy pap. Azt mondja az öreg basa: "Legényeim! Menjünk el abba a faluba. Azt hallottam, valaki nagyon gazdag ember lakik ott."

Két rabló fogja magát, felöltöznak urasan, Elmennek abba a faluba. De ők [azt mondják, hogy] messzi országból jöttek disznót vásárolni. Így beszélnek: "Nekem kétszáz kell." A másik meg: "Nekem négyszáz kell." De mire odaértek, a pap már két héttel azelőtt meghalt. Maradt a pap felesége, és volt egy fia, tizenkét esztendő. De a hentesek /mert azt mondták, hogy ők hentesek, nem rablók/: "Cigányok, legények! Nem tudjátok, hol vehetnének disznókat, meg teheneket, meg borjúkat?" "Tudjuk." "Hol?" "Itt meg itt, éppen egy hete vagy kettő, hogy meghalt a férje, a pap. De van sok hízója, vehetsz ezret is." "Oda kell mennünk, barátom, ahhoz a paphoz; gyerünk! Melyik utcában lakik?" "Nesze, leadom a címét. Itt meg itt, ebben az utcában, ennyi meg ennyi szám alatt lakik."

Odaér a két rabló. Csengetnek az ajtón. Kijön az asszony. "Jó napot, asszony. Ne haragudj, nem tudom, jó helyen járunk-e, de én ilyen meg ilyen nevet jöttem megkérdezni, hogy te vagy-e az, vagy sem." "Itt van nálunk, én vagyok az, én vagyok az. Kerüljetek beljebb, üljete le egy kicsit odabent." Az asszony fogja az üveget, ahogy szokta, fogja a

muri kédvešo phéjōri, hot te ávlas tut bitjinimáske bálé; me kinós tutar dú šela; kattjí sí?' 'Ví me kamav ān te kinaw tútar vadj dešē gurūmnján, háj vadj pān šela bālén.' 'Míštó j.' 'Sóde mange trobul te mangáw?' phenel o čōr, kaj dās p' āndré ke voj hēntešo j, la rašajéska gādžáke. 'Ví čí trobul ink' adjés te potjinén ma; maj tehāra, kana pērdal do le tuménge, atūncí šaj potjinén ma.'

Míštó j. De xán von, pēn von kothe. Majd o jék béndjalo kerlas pes là gādžása, hodj voj kamel la. /Šun šun!/ Kátka e rašajeski gādži sáma les pe, hodj von ná bālen k^hamēn te kinēn, hanem avilē te dikhén, hodj só šaj sí látí, háj pala godo avén te čōrēn la; vat te xapavén la. Dé i gādži, ínke maj feder kamavél pe lesa, čumidél les, kerél les. 'Dé, džás tar khéré, avel i rātjí.' Té' las lako,- laki rām /?/. 'Pa trín djes vadj pa štār djes kathé sam le, adligára phabár taj thujár le bālén.' 'Míštó j muro phral.' Haj lén taj džán tar.

De le rašajeskí gādži, Rúdí, sáma les pe, ke nás dili džūljí, háj lél haj biknel sá, potom áron. Káver djés pesko sumnakáj, so birisárdás t' ingrel le lōvé, ěrtékéšo vāreso, só sas háсна, háj phāndel le pe peste, kardás pesk' eg batyú, háj xutjildas le rāklésko vás, háj žán tar penge.

Žán, žán, žán. Aba itt-ott aba rātjí kerél l' aba. D' aba katka e rašajeski gādži ab' āwri khānjiles. 'Múr^o šāvo! Bēšas abá 'k cerra tēlé!' 'Haj sóssar murⁱ dē?' 'Khñnjlém.' 'Ā, háj só j godo khñnjibé?' De le šavoréske míštó hatjar-, káj le čiriklé kaj fútjúlínas, ví pe kako kaš, ví pe koko kaš dikhélas, thaj džálas taj phírlas o rāklo. 'Múr^o šāvo! Khínó san? Ná phir tu pala i čirikle ke čí biris čí gādé te xutjiles le. Bēš tuk' ek cerra tēlé, ke dúr dúr džás ínke.' 'Dé tu páča mūri dē!' Voj phírlas.

E krájeski rāklí /maj šun kathe nūma!/ e krajéski rāklí colaxárdí sas. Lako dád das la armajá. kaj ná kodolés lelás, kaj savo lako dád phenlas. Hanem e kāvres kámlas te kamavél pe, eke kāvre krajéske rāklesa. /Šun nūma, šun!/ Haj dél la lako dád armajá. Thaj laki dēj: 'Múrⁱ šēj! Gado čáso, gadò djes te dél o Dēl, haravljáke tē kerdjus, háj tē vululís tut p' ek kaš. S addig kotār te ná boldes tu tēlé, mig eg rašajésko rāklo čí džala karing godo kaš; atūncí te bōldes tu tēlé haj te xúttjes pe lesko maškár.' Haj kerdjol gāde; i rakli kerdjilas ek háravli. 'Avén tar aba mūrⁱ dēj!' 'H' avén-tar-de mūr^o šāvo!' Sar džál o rāklo, gādé bandjol i phū tala léste. 'Múr^o šāvo! Míštó dikhám me? Vaj murē jākha na míšto dikhén? Vaj lindrālí sim?' 'Só j mūrⁱ dē?' 'Hat i phū bándjol tala túte kana uštavés.' 'Haháj, mūri dē, kaj lindrālí san, háj haj khíní san, háj ná míšto dikhés!' 'Míštó j,' vorbil leski dēj.

Žán žán, žán žán, aba itt-ott aba i rātj' aba leste. 'Múr^o šāvo, so Dēl déla, h' avén ameng' āndré h ande koj čōrri kulíba! Haj čírdas ame tēlé, háj šás amāro šerò tēlé, háj sōvás amenge, déstehāra pále džás

poharat, ad pálinkát, vagy bort, kinek mit. "Merre jártok, hová mentek?" "Hát azt hallottam, kedves húgom, hogy volna eladó disznód; vennék tőled kétszázat; van annyi?" "De én is akarok ám venni tőled vagy tíz tehenet, és vagy ötszáz disznót." "Rendben van." "Mennyit kell kérnem?" - mondja az a rabló, aki úgy mutatkozott be, hogy hentes. "Ma még nem is kell fizetnetek; majd ha holnap átadom, akkor fizethettek."

Jól van, Esznek, isznak. Majd az egyik gazember úgy tett, mintha szerelmes volna az asszonyba. /Hallgasd, hallgasd!/ Ekkor a papné észrevette, hogy nem disznót akarnak vásárolni, hanem jöttek körülnézni, hogy mi lehet nála, és azután majd eljönnek meglopni vagy kirabolni. De az asszony még jobban szeretkezik vele, csókolja, símogatja. "De menjünk haza, esteledik." Felírta az asszony címét?/. "Három nap múlva, vagy négy nap múlva itt vagyunk. Addigra perzselj meg és füstöld fel a disznókat." "Jól van, testvér." Azzal elmentek.

De a papné észbekapott, Rudi, mert nem volt buta nő. Fogta magát, eladott mindent potom áron. Másnap az aranyát, amennyit el bírt vinni, a pénzt, az értékes holmit, aminek hasznát vehette, felkötötte magára, csinált magának egy batyut, kézen fogta a fiát, és elindultak.

Mennek, mennek, mennek. Itt-ott már rájuk esteledik. De a papné ekkorára már elfáradt. "Fiam! Ülünk le egy kicsit!" "Miért, anyám?" "Elfáradtam." "Á, hát mi az, hogy fáradtság?" De a fiúcska jól érzte az egyik fán is, a másikon is, hogy a madarak hogyan füttyörésznek, és csak ment, csak járkált a fiú. "Fiam! Fáradt vagy? Ne járkálj a madarak után, mert úgysem tudod megfogni. Ül le egy kicsit, mert még messze megyünk." "Hagyj békét, anyám!" Ő csak járkált.

A királylány /no, majd most figyelj!/ a királylány el volt átkozva. Apja megátkozta, mert nem ment feleségül ahhoz, akit az apja mondott. Egy másikkal akart szerelmeskedni, egy másik királyfival. /Hallgasd csak, hallgasd!/ Ekkor az apja meg az anyja megátkozta: "Lányom! Úgy adja az Isten, hogy ebben az órában, ezen a napon változzál övvé, és csavarodj rá egy fára. És onnét addig ne csavarodjál le, amíg egy pap fia nem megy a fa közelébe; akkor csavarodjál le, és ugorj a derekára." Úgy is lett. A lány övvé változott. "Menjünk már, anyám!" "Hát menjünk, fiam!" Ahogy a fiú lépked, a föld meghajlik alatta. "Fiam! Jól látok? Vagy nem látnak jól a szemeim? Vagy álmos vagyok?" "Mi az, anyám?" "Hát a föld meghajlik alattad, amikor lépsz." "Hahaj, anyám, csak mert álmos vagy és fáradt vagy, és nem látsz jól." "Jól van" - mondja az anyja.

Mennek, mennek, mennek, itt-ott már rájuk esteledik. "Fiam, bármit ad az Isten, gyerünk be abba a rozzant viskóba! Hadd húzódjunk meg, és hajtsuk le a fejünket, és aludjunk. Holnap majd tovább megyünk."

amenge māj dūr.' 'H' aven-de mur^ri dē!' Sar putrél e gādži o vudár, /šún more!/ kás dikhela, kás na, le dešuduj čór. 'Lāši rátji, šāvále!' 'O Del o súnto kaj andás tut múri kedvešo phejōri, taj tje rāklōrés.' E gādži xāli, šún xāli godjaver romnji; šún numa šún ma! 'T' avés baxtā-ló mur^ro pirāmmo!' Dikhel o phuro, lengo māj bāro: 'Haj só si, nò? Haj sóstar aven?' 'Na xolájvin, mur^ro kedvešo báči, ke voj avilás amende te kinel bālén, me č' ážukārdem hodj ~~gama~~ t' avel mándi, me bikindém sako fē-lo, ékethane o bārvalipe, o sumnakáj, sa mándē lo.' 'D' apol múro rāklo, lé la tuke, legalább ávla, kon thōvél haj kirāvél amenge, mēg avás amenge ví katkar ví kutkar káj džás te xapavás vat te čórás.' 'Dí-ta dilo phúro, haj maj godjaver i godi sar kaj tu.' 'Hat mē' vorbis gāde, mó?' 'Ke te malaváp tu ek pálma, awrí peren tji intrégi thāné' /?/. 'Mó! Šáj malavés man. Sán kathe dešuduj džēné.' /Sél dešuduj džēnen awrí ginavél len./ 'Dé tu mánge patja.'

De místo j. Dén pe tēlé, sōvén. Kérdjol i destehāra, tōvém pe, kerém pe, dé kom pilés, kon xālés. 'De só te keras atunči?' phenel o māj phuro, lengo māj bāro. 'Haj só te keras, kako kon kamlàs te lél la, kaj kérilas pe ke lél la.' 'Ā, e pústija te xál lako šēró! Mundārás la, taj džál la pustijáke!' 'Aba kér so kamēs.' 'No l' ópre e bāri kakáva. Haj džán tar h' anén pāji, haj tatjārás les opré, haj šás lest' āndri, haj kirāvás le gāde, šúdas la le džuklénge.' 'Míštó j, míštó j gāde, míštó, t' avel.' Haj lén le dešujék žēné, le dešujék čór, dešujék kán sas la kakavá. Haj džán tar pē xajng, haj péren les pājésa. Ó ccino rāklo, le rašajésko, pala lēnde džal. Phénel o jek: 'Čí žás tar katar pālpāle mīndjār?' Phénel o kaver: 'Dík ò dílò; múk t' àvèl; legaláb kado jek djés, kado jek čáso, múk kerél peski vója. Ke mire kerdjol miznéri, kirāde lesko mās. Múk t' avel lo.' /Šún numa, šún! S' ávl anda ...; opré džan tje bál e čēréske./ Péren o pāji andi kakava, pérdo j la. Dešuduj džēne či birin t' ingrén les katar o xajng. Ingrén les, phúrden pe ávri, tēlé šutte ek cerra te pihenín pe. Phénel o jék, pheraséndar: 'Ciné rākle!' /De assán./ 'Te miškísa ~~les~~ les,' phenke, 'dó vasténca, ášél tjo trájo.' Haj malavén t' assán. Či gindisārdé von, k' ek cinó rākló majd anél les korkōri. /Bisterdém te phenav tuke: e ^kkreāskíne, kaj colaxārdí sas, pí harávlí, pe lesko maškár vulusārdás pe. Katné šún numa! / 'Hat só j, t' ingrāv la me?' vój pe lengi vórba phenel pālpāle. Hāt, o rāklo lās pe haj šól la po dūmo haj ingrél la. 'Jézus, dálekām, čumidáv tu! Dík ko cinoro rāklo sár ingrel la korkōri, h' amé dešujék džēne či birisārás te ingrás la!' /Hatjārés Rudi?/ Haj šól la tēlé angla phuró čór. Dikhel o phuro čór pe leste: 'Hat só j, tume či birisārdán? Dík o cino rākló bī-rín t' anél la!' 'Hāj, ná goda ker phuré bendjale!' 'Só i?' 'Pheraséndar phendém leske, te miškísa la, vat te čírdes ek cerra maj ōrdé, ášél tjo trájo. Dé voj, hat só kerel, hápp l' opre, pizdés la po dumó, h' āndés la

"Hát gyerünk, anyám!" Ahogy az asszony kinyitja az ajtót /ezt hallgasd meg, testvér!/, kit lát, kit sem, a tizenkét rablót. "Jó estét, legények!" "A szent Isten hozott, kedves húgom, téged is, a fiadat is." Az asszony ravasz /hallj ide, ravasz, eszes asszony!/: "Adjon Isten, szeretőm!" Nagyot néz az öreg, a vezérük: "Hát ez meg mi? Nocsak! Miért jösztek?" "Ne haragudj, kedves bátyám, ő nálunk járt disznót venni, és nem vártam ki, hogy újra ő jöjjön. Mindent eladtam /hallod, milyen eszes asszony!/, hogy mire eljön, minden készen legyen, együtt legyen a gazdagság, az arany; minden nálam van." "Hát akkor, fiam, vedd feleségül! Legalább lesz, aki mosson és főzzön ránk, amíg megtérünk innen-onnan, amikor elmegyünk rabolni vagy lopni." "No nézd már a vén bolondját! Ez az asszony túljár az eszeden." "Miért beszélsz így, testvér?" "Mert ha lekenek neked egy pofont, minden részed /?/ kiesik." "Hallod, megüthetsz; tizenketten vagytok." Mind a tizenkettőt kiszámolta. "Hagyj nekem békét!"

No, jó. Lefeküsznek, alusznak. Megvirrad, megmosdanak, felöltöznek. Ki eszik, ki iszik. "De most mitévők legyünk?" - kérdezi az öreg, a vezérük. "Hát mitévők lennének? Ez, aki azt színelte, hogy elveszi, vegye feleségül." "Á, a pusztulás egye meg a fejét! Öljük meg, pusztuljon a fenébe!" "Hát akkor tedd azt, amit akarsz." "No, fogjátok a nagy üstöt, és menjetek vért, és forraljuk fel, és tegyük bele, és főzzük meg, dobjuk ki a kutyáknak." "Rendben vagy, jó lesz így; jó, legyen így!" Megfognak tizenegyen, a tizenegy rabló; tizenegy füle volt az üstnek. Mennek a kútra, megtöltik vízzel. A kisfiú, a pap fia, megy utánuk. Mondja az egyik: "Nem takarodsz mindjárt vissza?" Mondja a másik: "No nézd a bolondot! Hadd jöjjön! Hadd töltsse a kedvét legalább ezen az egy napon, ebben az egy órában. Mire dél lesz úgyis megfő a húsa. Hadd jöjjön!" /Hallgasd csak, hallgasd! Mi lesz még ebből! ... égnek fog állni a hajad tőle./ Merítik a vizet az üstbe; teli van. Tizenketten nem bírják elvinni a kúttól. Viszik, kifújják magukat, leteszik egy kicsit, hogy pihenjenek. Mondja az egyik, tréfából: "Te kisfiú!" De nevetnek. "Ha két kézzel meg tudod mozdítani, megmarad az életed." És elnevetik magukat. Nem gondolták, hogy majd egy kisfiú egyedül elviszi. /Elfelejtettem mondani, hogy a királylány, aki el volt varázsolva övvé, a derekára tekeredett. No, csak figyelj!/" "No mi az? Hát elvigyem?" - feleli a szavaikra. Hát, a fiú fogja magát, a hátára veszi és viszi. "Jézus, anyám, csókollak! Nézd, hogyan viszi a kisfiú egyedül, mi meg tizenegyen sem bírtuk vinni!" /Érted, Rudi?/ És leteszi az öreg rabló elött. Ránéz az öreg rabló: "Hát mi az? Ti nem bírtátok? Ni, a kisfiú el tudja hozni!" "Hej, nem úgy van az, vén gazember!" "Mi van?" "Tréfából azt mondtam neki, hogy ha megmozdítod, vagy egy kicsit arrébb húzod,

dži khèré.' 'Hé, múre rāk!e! Mukás lesko trájo ke kadó vojníko haj ví-
tázo šávo sí!' 'Šun-o-di-lò phu-ro čo-xa-nò, káj dikhlán tú máj zurālè
manušes maškar amèndž t' inkrás? vát te mukás?' 'Haj sóstar?' 'Hat dešú-
dúj džéne sam kathe; haj čí birisárás t' inkrás so v^o íngrel kórkōri.'
'Kerén só kámen,' o phūrō čōr. Dešudúj džéne čí birín te šón les po bōv,
te tátjol ó páji, te forrítj p opre.

Phenél kátka ame kártvágni, 'Ciné rāk!e! Mē' kirāven amenge, addig
avín khelás ame kártvágni, 'Avén-de!' phènel o rāklo. Phenél am o phuró
čōr: 'Mē ande manušeskō trájo džaw kártvágni.' Šún, o rāklo godjavér haj
tendjaló sas. 'Hat bezon, múro nano, me šáj džaw tusa,' phenke, 'ande ma-
nušesko trájo te khelám ma, dehāt me dešudúvar trubul tē njerisáráw tut,
tú pále dúvar. Na gāde keras.' 'Haj sár?' 'Ví man kér^e gāde, hodj í mī
dešudúj džéne t' ávaw; va te ná, pále, sar njerisa, šínés tēle muro háj.
Míštó hatjáres ma? Ke sí ma deš nájá, tháj mē, háj muri dē, dešudúj.'
'Dík-ka cino godjaver rāk!o!' Hā ví les haj čumidél les. Múro cino rāk-
lo, šún bāx, so sás les! Húlavél le líla, le kártji. H' ávél muro cino
rāklo haj njeríl les. Dé von colaxárdiné, kon anglunipé khélope njeríl,
lél o xānró, haj šínél leski kór tēlé. Pe góde colaxárdine le phure bašá-
sa. /Kátka kaj bisterdém te phenaw tuke haj íntendem /?/ la tuke maj in-
ti./ Haj lél muro cino rāklo haj njeríl e partí āngluní. Dé lel o rāklo
o xānrálo // haj šínél leski, čóreski kòr tēlé. Ostín dešudúvar; hulavél
le kártji. Haj njeríl les. 'Nó, tusa só te keraw?' 'Kér manca sò kames.'
'Eh, čí mudáráw tut.' 'Lél o xānrálo haj malavél les kátka leske ando šé-
ro, ande leski čáfa, haj šól pe lesko vás eg lúngo lāncó, haj phandél les
āwrí. Haj káj šol les tēlé, ande p-, kaj sás le bu-, le but mūlikāné kóka-
la; khoté phandavel les āndè pé kija; kórkōri.

Dé, háj dikhlás muro rāklo, and' ek káver soba só sí, and' ek pítara
só sí, andi kónjha só sí? Somnakáj, phānrí, rúp. De bút čorripe bút bar-
valipé sas. Džan kaj čórnas haj kérnas haj čí urāvnas // haj andi jék
mukhnas le. Dé kaj džálas, kaj krajá, le krajá barvalé džálas míndig le
čōr, te xápaven. De godó pále óságo, ha o bút barvalipé sá kethāné sas.
'Dé mama kathār čí džas tar khatíkaj; bəšás amenge kathí.' 'Míštó j muro
rāklo.'

Hat múro rāklo, kam ternó sas, fidjelméšo sas. Ando bāro ropánte vés
bešénas. Haj džál tar peske vúj, te díkkel síjjel. Kaj džál te díkkel síj-
jel, ég rākli, e krajéski: 'Žutín ma, žutín ma, áldel tume i Mārja, žutín
ma, žutín ma, áldel tume i Mārja!' 'Kariŋg te dikhaw, kariŋg t' ašunaw?'
'Žutín ma, žutín ma, muntún ma āwrí, áldel tume i suntó Mārja!' De kátka,
le dešudúj čōr, - é rākli, krajéski rākli, džálas vārekāj, ande bālóste
vadj vārekāj, te dikhel síjjel, vadj pala pesko píramnó, haj xutjildé la
lé čōr ando vés. Haj t' ertisár tji patjív, t' áves baxtāló, rúp haj som-
nakáj t' ável tji bāx, haj šúden la tēle nangí, haj phānden la āwrí, taj

megmarad az életed. De ő meg mit csinált, felkapta, a hátára vetette, és elhozta hazáig." "Hej, legényeim! Hagyjuk meg az életét, mert bajnok és vitéz legény!" "Hallod, mit mond a vén bolond ördög? Hát hol láttál olyat, hogy nálunk erősebb embert magunk között tartunk vagy megtűnjünk?" "Miért?" "Hát tizenketten vagyunk itt, és nem bírjuk elhozni azt, amit ő egyedül elhoz." "Tegyetek, amit akartok" - így az öreg rablólé. Tizenketten sem bírják feltenni a tűzhelyre, hogy megmelegedjék a víz, hogy felforrjon.

Azt mondja ekkor az öreg rabló: "Kisfiú! Amíg főznek nekünk, addig gyerünk, kártyázzunk!" "Hát gyerünk!" - mondja a fiú. Mondja ám az öreg rabló: "Én emberéletbe állok ki kártyázni." Halld csak, a fiú eszes és furfangos volt. "Rendben van, kedves bátyám - mondja - én kiálthatok veled emberéletbe játszani, de hát nekem tizenkétszer kell nyernem veled szemben, neked meg csak kétszer. Ne így csináljuk." "Hát hogy?" "Engem is vegyél úgy, hogy én is tizenkettőnek számítsak; vagy ha nem, akkor valahányszor nyersz, levágod egy ujjamat. Érted-e jól? Van tíz ujjam, meg én magam, meg az anyám, az tizenkettő." "No nézd az okos kisfiút!" Fogja, megcsókolja. Hát az én kisfiúmmal - hallj szerencsét! - mi történt? Kiosztja a kártyát, aztán rajta, megnyeri. De megesküdtek volt, hogy aki az első játszmat megnyeri, fogja a kardot és levágja a másiknak a nyakát. Erre esküdtek az öreg basával. /Itt elfelejtettem megemlíteni, de előbb ... róla neked./ Fogja magát az én kisfiúm, megnyeri az első partit. Ekkor a fiú fogja a kardot, és levágja egy rabló nyakát. Annyi szerencséje, annyi esze volt, hogy tizenegyszer nyert. És tizenegy rabló nyakát levágta. Öszt tizenkettőszere is, kiosztja a kártyákat. Megnyeri. "No, veled mit tegyek?" "Tégy velem, amit akarsz." "Eh, nem öllek meg." Fogja a kardot és belevágja a fejébe, a tarkójába, és a kezére egy hosszú láncot köt, és megkötözi vele. Hová tette le? A pincébe, ahol a sok halott csontja volt. Ott bezárta kulcsra, egymagában.

De hát azt is megnézte a fiú, hogy mi van a másik szobában, mi van a pitvarban, mi van a konyhában? Arany, selyem, ezüst. Sok lopott holmi, sok kincs volt ott. Amikor elmentek lopni meg erre-arra, akkor nem osztották fel, hanem egyben hagyták. De hát kihez mentek? A királyokhoz, mindig a gazdag királyokhoz jártak a rablók rabolni. Az a sok jószág, az a sok gazdagság mind együtt volt. "De mama, innét nem megyünk sehova; lakjunk itt magunknak." "Rendben van, fiam."

Hát az én fiúcskám, bár fiatal volt, de figyelmes volt. Ment szétnézni. Amint megy szétnézni, egy lány, a király lánya: "Segítség, segítség! Áldjon meg a Mária, segítség, segítség! Áldjon meg a Mária!" "Merre nézek, merre füleljek?" "Segítség, segítség! Mentsetek meg, áldjon meg a szent Mária!" Mert hát a királylány útban volt valahova, bálba vagy

šude kás oprál pe la, hot te phabären la. De hodj mivel kaj dés kothe e rásajeski gādži haj lésko räklo, bisterdine pala la. Közben päle e rásajesko räklo mudárdás len. Haj vi ášlés a krajáskínáko räklyáko trájo.

Haj lél pe muro räklo kaj šunel: "Žutín ma", jék trappo. 'Kón san šej?' 'H' áldíl tu e sùnto Májja, dél t' o Del bax sastipe, te sán phuro manúš, t' avés mange muro kédvešo dadóro, te sán päle phurí džúli, t' avés muri kédvešo dejóri, te sán päle manúš, ternó manuš, h' áldíl tu e sùnto Májja, h' avín kasave szíves, eš kasavé zór te del tum' e sùnto Májja, mukén m' áwri, ke le dešudùj čór h' aba džj djes kaj katé paššaw, eš kamén te phabären man. Mukén man áwri te džaw tar mange pe slodóije.' Taj lás muro räklo, haj šúdel tēle e kaš. Haj lél p' o räklo, haj ladžál, kaj dikhlás /kusa tji patji Ppäle phenaw tuke, rúp haj somnakáj t' avel tji bax!/. Dé, dikhlas la ví lake zára, laki míž, taj sako fálo, i čúci. 'Múro čávo! Te san múrš, ná ladža tu mándar. Dík mure trajóske. Dík!' Lás kaj dás o cino räklo. Haj múkel l^a áwri. 'Te muklán man áwri, bár akár kána,' - /De bisterdem te phenaw tuké, ví lake jákhá tēlé sas phanglé./ 'Bár akár kána phíresa karing aménde, tēlé daw tuke muri rán /?/, katka háj katka tē rodes man.' De ingrél la pénde, hurávé! l' opré, dél la te xán, dél la te pén, taj džál tar i rákli peske khēré fele. Haj lél pe i rákli haj džál tar.

Mire o räklo pálpál' aviles, leski džj päle les i kíje, phuterdas o vudár Rudi, te dikhel só si ándré, sosko kínoč sosko barvalipé si. Dikh-lás. Haj dél po čorro, po čorro čór, kaj mudárelas les o räklo, márdás i, o xáirál' ando šero. 'Só keres inke? Trajís inke?' 'Háj, čí na čí trají, čí na čí mēráw, inke hodj mēk sim inke pē lúme.' 'Mó! Dikháw tu vojníko manúš san. Mán róm náj man. Kámes t' avés muro rom?' 'Ná ker gode mur^ri kédvešo phejóri!' 'Te na kamésa muro róm t' avés, vadj te na lésa ma, avél khēre muro räklo, vadj muro šávo, lávavav tjo trájo lesa egybul.' 'Haj só kames anda goda t' anes áwri?' 'Só? hot t' avés muro róm, mure ráklésko trájo, kamáw te lów les.' 'Jáj, sar tje ráklésko trájo te les, éⁿkab muró le!' 'Sóstár?' 'Sóstar? Phenáw tuke. Díkhlan hodj káj šutás man; káj senvedi, káj tíri bute brígi, íš, mure dešujekhē mánušesko trájo les, íš inke čí kamaw lesko trájo te xasaraváw.' 'Lés ma vadj na?' 'Máng' aba sà jék sí, h' áwri kames te zumavés man, vadj ná, t' avél tji vója. Haj só kames anda goda t' anes áwri?' 'Sár šaj mudaravása mure šá-vés?' /Aháj ravasa žulja! / 'Phén mange áwri!' 'Dikhés eta fejástra?' 'Dikháw.' 'Kotár džál eg járdá. Kote sí, eg žuvindí bálji. Godala sí la dešudùj púji; e vádno bálji. Phén tuke kotár jék t' anél, k' anda godolésko pujóske búko te na xása, tu míndjar mērés^a. /Šun núma muro phral! / Haj kér tu nasváli. Kan' avéla: "Jáj meraw, jáj meraw, jáj meraw!" Maj phénla voj túke: "Haj só j múr^ri dē?" "Jáj múr^o šávo, súnó dikhlem." "Sósa, múr^ri dē?" "H' ek cinó bališánó búko trubúl te xáw, ke te na xó, meráw, míndjar mēraw." "Múr^ri džj, kotár t' anav les tuke?" "Jáj múr^o

valamerre széjjelnézni, vagy a szeretőjéhez, és a rablók elfogták az erdőben. Hát már megbocsáss, tisztességgel legyen mondva, légy mindig szerencsés, ezüst és arany legyen a szerencséd, levetkőztetik meztelenre, és megkötözik, és fát dobáltak rá, hogy majd elégetik. De mivelhogy elment hozzájuk a papné meg a fia, megfélekedtek róla. Közben meg a pap fia megölte őket. Így megmaradt a királylány élete.

Fogja magát a fiú, mikor hallja, hogy "Segítség", odatrappol, "Ki vagy, lány?" "Áldjon meg a szent Mária, adjon az Isten szerencsét, egészséget! Ha öregember vagy, légy kedves édesapám; ha öregasszony vagy, légy kedves édesanyám; ha meg férfi vagy, fiatal férfi vagy, hát áldjon meg a szent Mária! Legyetek szívesek, adjon hozzá erőt a szent Mária, eresszettek ki, mert a tizenkét tolvaj -, és már másodnapja itt fekszem, és meg akarnak égetni. Eresszettek ki, hogy szabadon mehessek!" Fogta a fiú, ledobálta róla a fát. Hát, a fiú elszégyellte magát, mikor meglátta /megint mondom, hogy tisztességgel legyen mondva, ezüst-arany legyen a szerencséd!/. Hát meglátta a szeméremszőrét is, meg a szemérmét, meg mindent, a mellét, "Fiam! Ha férfi vagy, ne szégyelld magad miattam! Az életemet nézd!" Hát, a kisfiú odament, kieresztette. "Ha kiszabadítottál, bármikor -, /De elfelejtettem mondani, hogy a lánynak a szeme is be volt kötve./ Ha bármikor mifelénk jársz, megadom neked a címet, hogy itt meg itt keress fel." A fiú elvitte magukhoz, felöltöztette, adott ennie, adott innia, és a lány hazatért. Fogta magát a lány, elment.

Mire a fiú hazaért, közben az anyja fogta a kulcsot, kinyitotta az ajtót, Rudi, hogy megnézze, mi van odabent, miféle kincs, miféle vagyon van ott. Ráakadt a szerencsétlenre, a szerencsétlen rablóra, akit a fiú megölt, a kardot a fejébe ütötte. "Mi van veled? Él-sz-e még?" "Hát, nem is élek, nem is halok, éppen csak hogy megvagyok a világon." "Hallod-e! Átom, vitéz férfi vagy. Nekem nincs férjem. Akarsz a férjem lenni?" "Ne tedd ezt, kedves húgom!" "Ha nem akarsz a férjem lenni, ha nem veszel feleségül, jön haza a fiam, elvételtem vele az életedet egyből!" "Mit akarsz ebből kihozni?" "Mít? Hogy légy a férjem, s akarom, hogy vedd el a fiam életét!" "Jaj, inkább meghalok, mintsem a fiad életét elvegyem!" "Miért?" "Miért? Megmondom. Láttad, hogy hova tett; hogy itt szenvedek, itt tűzöm a sok bánatot. Tizenegy emberem életét is elvette. Mégsem akarom az életét elveszejtetni." "Feleségül veszel, vagy nem?" "Nekem már mindegy, hogy csak próbára akarsz-e tenni, vagy sem. Legyen meg az akaratod, De mit akarsz még kihozni ebből?" "Hogyan élhetnék meg a fiamat?" /Haj, a ravasz asszony!/" "Látod itt az ablakot?" "Látom." "Onnét indul egy gyalogúsvény. Az elvezet egy eleven disznóhoz. Annak a vaddisznónak van tizenkét malaca. Mondd neki, hogy hozzon el egyet, mert ha nem eszel annak a malacnak a májából, azonnal meghalsz. /Hallgasd csak, testvér!/" Tettesd magad betegnek. Mikor megjön: "Jaj, meghalok! Jaj, meghalok!"

sävo! Ví gode dikhlém sūno. T^{al} amāri felāstra žāl eg jārda; koté s' ek vādno bālji. De ná dāra la^{ar} mūr^o sävo. Žā kothé, č' āzbal tut godi. Čak phén te dēl tu 'k pujós, ké muro šēro kamés te muntūs.'

Jāj, lēl pe fugāke, phutrel o vudar, jek fūga i. Ē vadno bālji, vi godé nas díli džūli. 'Ná nās dž, dāv tut me dík ānda bāle; ná mudār amen.' 'De katār džanes tu godi hodj avilem te mūndarap tumen?' 'Mīstó j muro šāvo; lé kako cino bališo haj kér tja dáki vrēni. D' opre mángaw tut jekhéste muro šāvo. Kana phénla tji džj: "Kana pe léste dikhlém, šun, mīndjār sastjilem, /e xáli kurva, kurraw la, sar xasaravélas peske šāvéske šēro, Rudil/ kana phénla tji džj: "Jaj muro šāvo, mihān dikhlém les, mīndjār sastjilem, šín les andi phúm muro šāvo" - Te na máma! Múk te džāl tar peske pālpāle.'

Mīstó j. Hāj lel eke cine bališés, t' anél leske del e vādno bālji. Haj nāšel aba pāle o rāklo. Ēta del khēre, put^rél o vudar. 'Dé mama āndem.' 'Jaj muro šāvo, mihān dikhlém les, jaj mīndjār sastjilem. Šín les andi phú!' 'Hāt te na, máma! Te džāl tar peske pālpāle.'

Mīstó j. Kērdjol i detehāra, pāle džāl tar pesk' o rāklo síjjet te dikhel. Rucíl pe:cino rāklo só te kerel? Džāl karing ohtóje, ināj čāsuri, putrél o vudar pē¹ peskō pizdinó. 'De só kerdān?' 'Kurrés tja da, godā phenaw tuke. Andās eke cine bališés, te mērel tjo dad, baxt!' 'Āj, dé vojnjiko, xāv lesko khul! Gada nāj khānci. Ná mudar ām tje šāves, āldil tu e sunto Mārja!' 'Muro šāvo trobúl te mērel haj trobúl te mērel. Phén kāver vāriso.'

'Sí katka 'k plāj. Godo plāj ande dešudúj berš jékvar, de jékvar putērdjol āwri. Sar putērdjiles, ví āndre phāndadjiles. Pén kotār t' anél tuke ek brādji pāji. Dé kothār ná voj, esetleg i sūnto Mārja, čumidaw laki khul, /te na xoljājven pe mande, / esetleg čak gódi, de kothā kāver manuš andi lúme čí biril t' anél. Hanem dé tu pāle tēlė, haj kár tu pāle nasvāli.' Avél khēr' o rāklo. 'Aj muro šāv^o! Merāv haj merāv.' 'Sóstar?' 'Sunó dikhlém: te pāv ekvar lāšó pāji!' 'Le-dé muri dē, pí!' 'Hēj, muro šāvo! Ná kasavo pāji.' 'Hāj?' 'Sar putrés āwri o vudar, pē stungo rig s' ég jārda. Pe kodo āddig žas, āddig žas, mig čak arakhés ek bāro plāj. Kana, phenla, 'dešudúj čāsuri, atūnci phuterdjol āwri, haj kothar ān mange ek brādji pāji. T' anésa les, muro šāvo, ínke maj terní kerdjuvaw.'

Hāj lél opre i brādji, haj žāl tar. /Šún, šún, kath' ávla, káj na, s' ávla! De so phenél leski dé ka o rāklo, i harāwli, so si po maškár, ašunéi. /Ašunés?/ Sar džžāl tar katar i kuljiba, sar bíš tranda līpīšuri, haj xúttjel tēlé i harāvli pa lesko maškár. /De kathé fidjelisār! Ēš ašún mīstó!/' 'Haj káj džas tu Jānoš?' Dikhel pālpāle. 'Haj káj džaw? Haj džaw t' āna^v mura dáke pāji.' 'Jānoš! Ná dža tu khatíkāj. Bólde tut pālpāle. Ke ví tjo trajo xasaraves, thaj ví muro.' 'Haj kón san tu

Majd azt fogja mondani: "Mi az, anyám?" "Jaj, fiam, álmot láttam."
"Mit, anyám?" "Hogy egy kismalac májából kell ennem, mert ha nem eszem, meghalok, mindjárt meghalok." "Anyám, honnét hozzak?" "Jaj, fiam, azt is megálmodtam. Az ablakunk alól indul egy gyalogösvény, az elvezet egy vaddisznóhoz. De ne félj tőle, fiam! Menj oda, nem bánt. Csak mondd neki, hogy adja oda egyik malacát, mert az én fejemet akarod megmenteni."

Jaj, futásnak ered, kinyitja az ajtót, egy futásban van. De a vaddisznó sem volt ostoba asszony. "Ne fuss annyira! Nézd, adok a malacaim közül, csak ne öljd meg bennünket!" "De honnan tudod, hogy azért jöttem, hogy megöljelek?" "Jól van, fiam; fogd ezt a kismalacot, és intézd el anyád ügyét. De egy dologra megkérlek, fiam. Ha anyád azt mondja: "Mikor ránéztem, rögtön meggyógyultam" /a dörzsölt k..., hogy ...-m meg, elemésztette volna a fia fejét, Rudli/, ha majd anyád azt mondja: "Mihelyt megláttam, fiam, mindjárt meggyógyultam; csapd a földhöz!" - "Ne, anyám! Hadd menjen vissza magának!"

Jó. Fog egy kismalacot, neki adja a vaddisznó, hogy elvigye. Vissza-fut a fiú, hazaér, kinyitja az ajtót. "Mama, meghoztam!" "Jaj, fiam, mi-helyt megláttam, mindjárt meggyógyultam. Csapd földhöz!" "Hát bizony ne, mama! Hadd menjen vissza magának!"

Jó. Megvirrad, a fiú megint meg nézgelődni. Unatkozik; kicsi fiú, mit csináljon? Nyolc óra, kilenc óra fele megy, rányitja az ajtót a kura-fijára. "Hát mire mentél?" "...-d meg az anyádat, azt mondom én neked! Hozott egy malaocot, hogy haljon meg az apád meg a szerencséd!" "Aj, de vitéz gyerek, eszem a szarát! De ez még semmi! Ne öld meg a gyermekeidet, áldjon meg a szent Mária!" "A fiamnak meg kell halnia, és meg kell hal-nia. Mondj valami mást!"

"Van itt meg itt egy hegy. Az a hegy tizenkét évben egyszer, de csak egyszer, megnyílik. Ahogy megnyílt, úgy be is záródik. Mondd, hogy hoz-zon onnan egy kanna vizet. De onnan nemhogy ő, hanem esetleg csak a szent Mária, csókolom a szarát /ne nehezteljetek rám/, esetleg csak ő, de senki más ember a világon nem bír hozni. Most megint fekdj le, és tettead magad betegnek." Jön haza a fiú. "Jaj, fiam! Meghalok, meghalok!" "Miért?" "Álmot láttam: ha egyszer jó vizet ihatnék!" "Nesze, anyám, igyál!" "Hej, fiam! Nem ilyen vizet!" "Hát?" "Ahogy az ajtót kinyitod, balra van egy ösvény. Azon addig mégy, addig mégy, amíg egy nagy hegyhez nem érsz. Tizenkét óraker megnyílik. Onnét hozz nekem egy kanna vizet. Ha elhozod, fiam, még fiatalabb leszek!"

Fogja a kannát és indul. /Halld, halld, hogy lesz, mint lesz, mint sem./ De amit az anyja mond a fiúnak, az őv a derekán hallja. /Hallod?/ Ahogy távolabb megy a kalibától, vagy húsz-harmino lépésre, az őv leug-rik a derekáról. /De figyelj, és jól hallgasd meg!/ "Hát hová mégy, Já-nos?" Visszanéz: "Hogy hová megyek? Megyek vizet hozni az anyámnak."

šěj? Ke te malavó tut /ertisar, t' aves baxtalo, rup haj somnakaj t' avel tji baxt/, te malavó tuk' andi mlž mindjar awri pustulis!' 'Pe godó san lášo te malavés maⁿ! Jánoš! Zurálo manuš kerés tut.' 'Me godó sim!' 'Jánoš! So pe godo kás i, e máj sáni, e máj sáni, kaštóro, phág les aba tēlé. Te phagésa les tēlé, dé ma šeréste.' 'Só j godi? Dēvlakam, mé te phagáw lēs tēlé!' Ná hodj te phagel les tēlé, de čí na čí bandjārel les. /Hatjārés man Rudi?/ 'De dig Jánoš! Dikhēs ma ke džulí sim? Me mindjar pe tjo kás xuttjō [corr.:] pe tjo maškár xuttjāw. Jék, dūj, trīn, štār, pán, sō, eftá, oxtó, ínna, deš, paša jékkhavres so sí kaš, ande tjo jék vas áwri boldēs le.' 'Dē te dikhaw!' Aba čí dikhles rákija. 'Bārigeder /?/ Devla ti áldimása, haj te pátjása! Eh, džáw tar.' Čá' koth' inklém, pala páji t' ánel peska dáke. Pále xuttjel tēle i rakli pa lesko maškár: 'Jánoš, kás sas čačipe?' 'Tút sas čačipe.' 'Mán sas?' 'Tút.' Jánoš! Me mardó sim, ví Dēvlestar, ví Mārjatar. Ke tú te n' avilánas, me esetleg pe kodo kás tárdjilemas. De mivel kaj intj' ávilan, eš kasí, - o Del o sun-to kasí bax das ame sél duj žēne, hodj šáj te ví te na mērása 'nke, pa 'g lášo čáso, hodj muntusárdan muro šēro. De mivel kaj tu muntusárdan muro šēro, í me zimavam ma le Dēvlestar vadj la Mārjatar, te zima^{va}w í me tjo šēro.' 'Só j šěj?' 'De šún mánde! Anda mánde avlá eg grasnjí. Xúttjesa pe muro dumó. Phándesa pe tjo puñró dūj brādja. Kana dikhésa, o cino dímpo hodj putérdjol aba, atúnči ek cerra te miškís muro prašaví, atunči mīndjar šudaw mure dūj puñré. D' aba kana putérdjilas, atunči xúttja manca, hot te xuttjaváw o šáncó. Ke te na kerés gede, Jánoš, sél duj džēne xasajvas.' 'T' avel gāde muri phenj.' 'T' aves baxtalo Jánoš.'

H' arasén kothé, xúttjel tēle pa lesko maškár, kerdjól pe ek álmašo dérešo sūrro grast, i harávli. Xúttjel pe lako dumó, phándel e dūj brādja pe pesko puñró, lél pesko čas' áwri, dikhel e vréme, aba e phū, džānés, pa dímpo aba pērlas tēlé felē ke phutérdjolas. Kana kamél te putérdjol, táj nuklas tēle peske dūj puñre, taj miškisāras awri, kana .... kethán' o dímpo. S' ášla kothé, só na, e grastéski pōri. De só sas e pōri, lake bál. Ke sás la lúndži bāre bál. Džán maj intjá, sar e rákli šudél pe, kerdjól pe pále rákli. 'Dē Jánoš, káski vorba del ángli?' 'Tíri.' 'Dík Jánoš: só phaból katká?' 'Haj dikháw tje bal.' 'Džál muri vorba, Jánoš?' 'Džář.' Haj dikhén pe jékhāvrēste, haj málaven te rōven. 'Te Jánoš! Kadal dūj brādja pája 'kanak ingrás le ka ttji děj. De fogadjunk: tji děj čí pel anda leste mēg č' ek sēmo.' 'Haj sóstar?' 'Hatjarés muri vórba? Bār akār kána, hotj tji de ínke ví tjo trajo xasārēla, haj ví muro. Te n' ávla gāde, kēr manca so kámes.' 'Žá-tār mándar, dík!' 'Haj žáw. De Jánoš, jek vórba phenaw tuke. Kana tji děj čí pela o páji, phénla, hot te šós les ándré andi kakáva, hot te thōvél lesa, hot te tatjārel les, tu te ná, Jánoskám. Kana tji děj phenla, hoč čí pel, lés les áwri, haj šōrés les. Maj godó pálpále žál tar peske. Mištó j; inkrés muri vorba, Jánoš?'

"János! Ne menj te sehová! Fordulj vissza! Mert a saját életedet is elvesztetted, az enyémet is." "Hát te meg ki vagy, lány? Mert ha megrúglak /megbocsáss, Isten tartson meg, ezüst és arany legyen a szerencséd/, ha ...-n rúglak, mindjárt elpusztulsz!" "Erre vagy te jó, hogy megúss! János! Erős embernek adod ki magad." "Az is vagyok." "János! No, törd le erről a fáról a legeslegvékonyabb gallyat! Ha letöröd, agyonüthetsz." "Ez is valami? Jaj Istenem, még hogy letörjem!" Nemhogy letörte volna, meg sem tudta hajlítani. /Értesz, Rudi?/ "Hát idenézz, János! Látod, ugye, hogy nő vagyok. Mindjárt a derekadra ugrom. Egy,kettő,három,négy, öt,hat,hét,nyolc,kilen,tíz, ahány fa van egymás mellett, félkézzel kicsavarod," "Hadd lám!" Már nem is látta a lányt. "Jaj, Istenem, áldásoddal, békességgel! Eh, én megyek." Ott tartottam, hogy megy vizet hozni az anyjának. Mégint leugrik a derekáról a lány. "János, kinek volt igazaza?" "Neked." "Nekem?" "Neked." "János! Engem megvert Isten is. Mária is. Ha te nem jöttél volna, esetleg azon a fán maradtam volna. De mivel arra jöttél, és a szent Isten ilyen szerencsét adott mindkettőnknek, az is lehetséges, hogy nem is fogunk meghalni egy jó óra múlva, amiért megmentetted az életedet. Mivel te megmentetted az életedet, én is megkísérlem Isten vagy Mária segítségével megmenteni az életedet." "Mi az, lány?" "Figyelj rám. Átváltozom kancává. Felpattansz a hátamra, a lábadra kötöd a két kannát. Mikor látod, hogy a kis domb készül megnyílni, akkor egy kicsit noszogasd meg az oldalamat, akkor mindjárt leteszem /? felemelem?/ két lábamat. De mikor már megnyílt, akkor ugrass velem, hogy átugorjam az árkot. Mert ha nem így teszel, János, mindketten ottveszünk." "Úgy legyen, húgom." "Isten tartson meg, János!"

Odaérnek, leugrik a derekáról, átváltozik almásderes szürke lóvá az öv. Hátára pattan, a két kannát a lábára köti, előveszi az óráját, nézi az időt. Már a dombról hullott lefele a föld, mert készült megnyílni. Mikor megnyílóban volt, leeresztette a két lábát, és elindult, ... össze/zárult/ a domb. Mi maradt ott, mi sem, a ló farka. De mi volt a farka? A haja. Mert nagy, hosszú haja volt. Továbbmennek, a lány bukfencet vet, megint lányvá változik. "No, János, kinek a szava előbbreváló /?/?" "A tiéd." "Nézd, János: mi lángol ott?" "Látom, a hajad." "Áll a szavam, János?" "Áll." Azzal egymásra néznek, és elsírják magukat. "Te János! Ezt a két kanna vizet most elviszed anyádnak. De fogadjunk: anyád nem iszik belőle egy cseppet sem." "De miért?" "Érted a szavam? Valamikor még úgy lesz, hogy anyád a te életedet is elemészti, az enyémet is. Ha nem így lesz, tégy velem, amit akarsz." "Eredj tőlem, hallod-e!" "Hát megyek. De János, még egy szót mondok neked. Ha anyád nem issza meg a vizet, hanem azt mondja, hogy öntsd az üstbe, hogy megmelegítse és mosson vele, te ne tedd, Jánoskám. Mikor anyád azt mondja, hogy nem iszik

'Inkraw.'

H' árasen khère. E rákil čak pe lesko maškar i, sar harávli. 'Andém les muri dēj.' 'Jáj muro ráklo! muro šávo! Kana dikhlém pe léste, mindjár sastjilem. Dé muro šávo, šú les ande kakáva, máj destehára tatjárása les, haj thóvav tje gádórá pale.' 'Te ná, muri dēj. Te na pilán anda léste, naj sastjilán, náis Dēvléske.' Haj putrél o vudár, haj šorél les áwri. Róvindós, gilābandós nášél peske o páji pálpále, káthār andé les. Haj džál tar pesk' o páji pálpále; o páji. Míštó j. Maj kerdjol i detehára, haj pále džál tar muro rák¹⁰ andó veš. Haj díkhel e čiríklóra, le májmi, katká kukóla sako fáli. De o cino ráklo čí del le puške, numa kaj vo phírel andel véša haj díkhel sako fálo; trušálo bokhálo.

Haj džál pále i phuri kudjóri, pizdaw muro kár ande laki miž ándré, ka pizdino. 'Só kerdan?' 'Ándás les.' 'Jézus Mária, andás les?' 'De só te keras lésa?' 'Té desa ma šoreste, té mukesa muro trajo, mukésa les, de me káver čí šánav te phenáv tuke khánci.' Míštó j. Ável khère o ráklo. 'Muro šávo! Míndig phíres. An aba tjo gád te thóvav les áwri.' O rak': 'Pe mande thóves?' 'Šúde les télé muro šávo.' Haj šudel les télé. Thóvel. 'Muro šávo!' /Šún i xáli kurva žúlji!/' 'Tjo dad kasavo vojnjíko sas, hodj kana mé télé šinos mure čúñri haj phándos leske dúj náje, haj khelos lésa, jékvarsa šínlas le; tjo dad kasavo vojnjíko manuš sas. Hát tu birisas gade te keres, muro šávo?' 'Mé, mama? Hahahaj, mama, só gode? khánci.' 'Dé dikháv-de, mur^{ro} šávo!' Haj šinel peske duj čúñri. 'De šú ketháne, muro šávo, tje duj bäre náji!' Háj šól le ketháne, haj kitjides. 'Čírde-dé mur^{ro} šávo!' Só j gode, šávále? Haj lás haj šindás le bál. Míštó j. 'Muro šávo! Haj tjo dad ví peski sostín télé šudelas te thóvav la.' Váresar i pízdini phuri kurva, šáj ke maladas o karfin ando šéro. /Te ná les pe tute khánci!/' 'Tjo dad íbor kána /?/ nangó zimavlas i zór.' 'Muk aba máma, hat ví me nango te daw angla túte?' 'Dík o dil' angla mánde ladžas tut angla tji dēj! Hat šavoró san tu! Nangés te keresa, muro šávo, dés sáli bal čak, de jék te keresa, mēg lúme lúme awla, t' áves o máj vojniko manuš ando bári čára lúme.' 'Hat múk te sí gáde, múri dē. T' ável gáde. Eš dán ma nangó.' Haj šudel pe télé o šavoró, nangó, íbor kána /?/. 'D' akánák dé mur^{ro} šávo!' De sás laké bál lúndži. 'Šú ketháne tje duj náj^a!' Šinel awri haj phándel. 'Čírde-dé muro šávo!' Haj čírdél. Džas /!/' ando kókalo andré. 'Jáj mama meráv, jáj mama meráv! Jaj dálekám putér áwri gyorsan! Ke muro jílo pharro! ande mande.' 'Av-tar numa čak baša!' 'Só kerdan?' 'Udje me maj gódjaver símas sar tu?' 'Sóstar?' 'Eta dík! Ví tu kánák kér lesa só kames.' 'Térne! Haj ví voj das man ek lúme, ví me troubíl te mangaw léstar, so leski lúme -, so kamel te mangél. Mángaw, só j lesko kivanšágo. Só manges mandar?' 'Hát, mē čí mangaw tutar khánci.' 'Só te keraw tusa?' 'Kér manca sò kamés.' Gíndíl pe, gíndíl pe. 'Eh, čí keraw khánci.' Haj lél áwri leske duj jákha. Haj šól les and' eg gónó, haj

belőle, vidd ki és űntsd ki. Majd magától visszamegy.No, megfogadod a szavam, János?" "Megfogadom."

Hazaérnek. A lány továbbra is a derekán van űvként. "Meghőztam, anyám!" "Jaj, fiam! Amikor ránéztem, mindjárt meggyőgyultam. De fiam, űntsd az űstbe, majd holnap megmelegítjük, és kimosom a ruhádat." "Neu úgy, anyám. Ha nem ittál belőle, és mégis meggyőgyultál, hála legyen Istennek!" Azzal kinyitja az ajtót, és kiűnti. Sírva, dalolva futott a víz oda, ahonnét elhozták. Szépen visszamegy magának a víz. Jól van. Megvirrad, a fiú megint megy az erdőbe. Nézi a madarakat, majmokat, mindenfélét itt-ott. De a kiasfiú nem lőtte le űket, csak járkált az erdőben, és nézdegélt mindenfélét, étlen-szomjan.

Megint meg a vén k..., hogy nyomjam a ...-mat a ...-ba, a kurafiához. "Mire mentél?" "Meghozta." "Jézus Mária, meghozta?" "De mit tegyünk vele?" "Ha agyonűntsz, [agyonűntsz]; ha meghagyod az életemet, meghagyod. Őn már semmi mást sem tudok mondani neked." Jó. Hazajőn a fiú. "Fiam! Mindig járkálsz. Hozd már az ingedet, hogy kimossam!" A fiú: "Rajtam mosod ki?" "Vesd le, fiam!" Leveti. Mossa. "Fiam!" /Hallod, a dörzseűlt k... nűszemélyi/ "Apád olyan vitéz volt, hogy amikor levágtam a hajfonatomat és űsszekűtűztem vele a két ujját, és táncoltam vele, egyszerre eltépte; ilyen vitéz volt az apád. Hát te meg tudnád-e tenni, fiam?" "Ūn, mama? Hajaj, mi az? Semmi!" "Hadd lám, fiam!" Azzal levágyja a két hajfonatát. "Tedd űssze a két hüvelykujjadat, fiam!" űsszetezi, ű mer: űsszeszorítja. "Házd meg, fiam!" Mi történt, legények? Fogta magát, eltépte a haját. Jó. "Fiam! Apád a gatyáját is levetette, hogy kimossam." /Valami talán szűget űtűtt a kib... vén k... fejébe. Ne végy magadra semmit!/ "Apád valaha meztelenűl próbálta ki az erejét." "H..., gy már, anyám! Hát űn is meztelenűl álljak elűd?" "No nézd a bolondot, elűttem szűgyelled magadat, az anyád elűtt? Hiszen kisgyerek vagy! Ha meztelenűl megteszed, fiam, tiz hajzából osak eggyel /?/, te leszel a legvitézebb ember ország-világ elűtt, míg a világ világ lesz." "Hát ha így van, anyám, legyen így. Levetkűzűm." Ős levetkűzik a fiú meztelenre. "No most rajta, fiam!" Hosszű haja volt. "Tedd űssze a két ujjadat!" Kitépi /a hajszaűlat/ és űsszekűtűzi. "Hűzd meg, fiam!" Meghűzza, Csontig bevágyódott. "Jaj, mama, meghalok! Jaj, mama, meghalok! Jaj, anyukám, oldd ki gyorsan, mert meghasad bennem a szűvi!" "Gyere osak, basai!" "Mit tettél?" "Ugye űn okosabb voltam nálad?" "Miűrt?" "Idenűzzi! Most te is tűgy vele, amit akarsz." "Asszony! Ū is adott nekem egy világot, nekem is meg kell kérdezneű tűle, hogy mit akar kérni. Megkűrdezem, mi a kívánsága. Mit kűrsz tűlem?" "Hát, űn nem kűrek tűled semmit." "Mit tűgyek veled?" "Tűgy, amit akarsz." Gondolkozuk, gondolkozuk. "Eh, nem teszok semmit." Ős kiszűrja a két szemét. Berakja egy zsákba, és felviszi egy fára. Ott

ingrel les opre p' ek káš. Haj phándel les kothe ändrè. Haj lógij; kothé j lo, jèk djes, dúj djes, trín djes, ek kúrko, o ráklo.

Jékvar o rákló, aba nás so te kerél, sár te senvedí, trušátar haj bokhátar, - 'So Dél dela, déla. Žutín mā, žutín mā, žutín mā!' /Šún numa kathe, múro phral, áldí e suntó Mārja sávore džēnen! / Kón dj^šala intjá, kón na, haj kathé gindisār pe la pálpāle: ko vārekana žíkana ezelótt ekhe beršésa, kasko šeró voj muntusārdes, kán' o dešudúj čor kámle te phabāren la. /Díam' muri vórba? / Haj intjá džal peske dadésa pe j hintōva. 'Múr^ro dad!' 'Só j?' 'Hat tu č' ášunes khānci?' 'Na, múri šej.' 'Ás kočišona!' 'Šél. 'Žutín mā, žutín mā, ke kathé mērāv, kathé mērāv!' 'Áw-tar mur^ro dad, há mērása, há traisajvasa, ke le 'míntji muro dad, hodj ví voj, vārekon, gādé muntusārdé, táta, muro šeró, kana kámmas le dešuduj čor te phabāren ma.' Šunel lako dád, haj pettjan le šavá anda leske jákhá. 'Áf-tar muri šej!' 'Žutín mā, žutín mā, ke kathé mērāv!' Haj dél koté e rák- lí, táj lako dád, paša káš. Phenel ó kraj: 'Kón san koth' opre mó?' 'Mé sim ek čoró ráklo.' 'Čé ráklo?' 'Kaj vārikana, žíkana, muntusārdém dešudúj theméske krajéska rakljáko trájo.' 'Jáj múro dad!' cipānzíl pe, tí- pānzíl pe /?/, 'rókton mánge dž' án les tēlé, ke vój dēs man trájo. De táta, mange gādé án les tēlé, hodj numa te šaj dikháv les džuvindó, eš jékvar te šaj čumidáv les.' O kráj haj māsíl opré po káš. Haj vāresār ek^hé kujesa xutjilél les, le káver vastésa pále putrél pa káš e dōri. Haj pe phú resél šukāres. Haj putrén āwri o gōnó, haj dikhél les e ráklí. Ande leski kór pēlās, kothé rōven pe jekhāvres. De e rākles, sar phendém tuke maj intí, náj dū jákha. Haj dikhel e rákli /hatjāres/: 'Jáj táta! Sò Del dél, aba gádo trolbul muro gádžo t' avel. Ví vo sas te mudāren les, í me kamas te mudāren, í voj kamlas gero te mērel, í me kamos te mērāv, táta, t' ávas ekhāvreske. Ná šina muro llo, muro kédevo dadōro.' 'T' avel tuke baxtāló, múri kedvešo šéōri.' Xutjilén pe jékhāvreste vastésa, haj žán tar āwri ži ka vurdón. Bēšen opré.

Dé muro kraj káver djés, haj del híre andel efra themá: 'Šāvāle, rō- mále, kon kamél t' avel ande mura šáko bāv.' Šúdas āwri /džanes/ eg vréme, hodj ekkor mež ekkor inkrāv lakō bāv. De avén. De čāra themá, na tarradžin /?/ avén, sá kraja bār' aven le krajéste, i krajéski ráklí žál romēste. Dé o kraj, de čak ladžál, lādžalás pe, hodj leski rákli kás džanglas te lel, ekhe korre šāves. Mlšto j. De ar^rasén le džēne, khán, pén. Dé: 'Šāvāle, romále, kon maj diló, kon maj godjavér, šavāle, avlás ma tumenca vórba, te halgatín man; mura šáko lletšórso, táj mre žanut- resko, sár phírde, sár kamas te mudāren len, eš sár avile jékhāvreske.' Phenel peski pāramíoi. Sar phendém tuke, sár kamas te mudāren leska rák- lá, sár kamas lés te mudāren, haj lin' āwri leske du jákhá. 'T' avén baxtālé, dē pa góda maj vāresar lāšeste boldela pa.'

Kaj dí xlés hodj lesko sókro andi vórba andas les, ándo lažávo, haj

felkötöti. Ott lóg. Ott van a fiú egy napja, két napja, három napja, egy hete.

Egyszer a fiú,- már nem volt mit tennie, mint szenvednie a szomjú-ságtól és éhségtől, "Akármit ad Isten - segítség, segítség, segítség!" /Csak figyelj, testvér, Mária áldjon meg mindnyájatokat! / Ki megy arra, ki sem, emlékezz csak vissza: akinek valaha, egy évvel azelőtt, megmentette a fejét, amikor a tizenkét rabló meg akarta égetni. /Érted a szavamat? / Arra megy apjával hintóban. "Apám!" "Mi az?" "Nem hallasz semmit?" "Nem én, lányom." "Megállj, kocsis!" Megáll. "Segítség, segítség, mert itt halok meg, itt halok meg!" "Gyerünk, apám, ha meghalunk, ha élünk, mert emlékezz vissza, apám, hogy ugyanígy mentette meg egykor valaki az én fejemet is, amikor a tizenkét rabló meg akart égetni." Apja hallja, és kicsordul a könny a szeméből. "Gyerünk hát, lányom!" "Segítség, segítség, mert itt halok meg!" Odamegy a lány és az apja a fa mellé. Szól a király: "Ki vagy te odafent, mondd!" "Szegény fiú vagyok." "Miféle fiú?" "Aki egyszer valamikor megmentettem tizenkét ország királya lányának az életét." "Jaj, apám - sikolt a lány - indul rögtön, hozd le nekem, mert ő adta vissza az életemet. De tata, úgy hozd le, hogy még elevenen lássam, és legalább még megcsókolhassam!" A király felmászik a fára. Egyik kezével valahogy megfogja, a másik kezével eloldja a kötelet a fáról. Földet ér sikeresen. Kibontják a zsákok, és a lány megpillantja. Nyakába borul, ott sírnak egymáson. De a fiúnak, mint az előbb mondtam, hiányzik a két szeme. Látja a lány. "Jaj, tata! Bármit ad az Isten, most már így kell hogy a férjem legyen. Ő is úgy volt, hogy megölik; engem is meg akartak ölni; ő is meghalni készült a szerencsétlen, én is halálra készültem. Tata, legyünk az egymáséi! Ne szakítsd meg a szívemet, kedves édesapám!" "Hát légy veled boldog, kedves lányom!" Kézen fogják egymást, és kimennek a kocsihoz, felülnek.

De az én királyom másnap hírül adja hét országban: "Legények, cigányok! Aki akar, jöjjön a lányom lakodalmára!" Kitérített egy időt, hogy ekkor meg ekkor tartja a lakodalmát. Jön is ország-világ, nem is a hitvénya /?/, csupa nagy király jön a királyhoz, mert a királylány megy férjhez. De a király mégis csak szegyenkezik. Szégyellte, hogy a lánya kit talált férjnek? egy vak fiút. Rendben van. Érkeznek az emberek, esznek, isznak. De: "Legények, cigányok, ki bolondabb, ki okosabb, legények, volna hozzátok egy szavam, ha meghallgatnátok. [Elmondanám] a lányom élete sorát, meg a vejemét: hogyan jártak, hogy akarták megölni őket, és hogyan kerültek össze." Elmondja a meséjét; ahogy mondtam neked, hogyan akarták megölni a lányát, hogyan akarták megölni a fiút, és hogyan szúrták ki a szemét. "Legyetek boldogok, talán később majd jobbra fordul."

váresar pípiilas voj, haj džal awrí, te mudárel pe ando lažavo. Sar dás awri, haj lél pe, haj žár, žár. Le duj hollóvuri, haj maladjona kethané: 'Káj džas, kírive?' 'Aháj kirive, šilavél le awr' i pustija /te n' ável tuke phär' aba, ná le pe tut' aba, de músaj si gadi vorba te phenaw, ke so si ándre, músaj te phenel o manus/, šilavél le i pustija, kadal vadásat mündig phiren vadászni, haj dénas pušké, hatjåres kirve, mure beátós-ke dúj jákha. Haj čí dikhel.' 'Aba káj džas kírive?' 'Katká si mündjar, ná dūr, vadj bíš tranda lípíša, o žuvindó páji. Ápol kirive, kon koté ándé šol peske dúj nája, háj šol ka peske dúj jákha, mündjar dúj jákha bårón les, ínke maj šukára, ínke maj mündri.' Muro ráklo, o Jánoš, kán šol. 'De sidjar-dé, kírvi, t' áves baxtáli, bax sastjipé t' ável tje šávéske.' 'Náis tuke kir'vé.' Haj lél pe muro ráklo, žál, žál, žál. Ášunél le pajesko zúgási, zuuu, káj marén le háburi hullámuri. 'Aháj Dávla suntona! Bári vorba šaj phendas koj čiríkli. So Dél dela, déla; de símvam ma.'

Aba o páji, aba ná dūr si lestar, dú lípíša vadj trin. Hat leski gádži kaj kamlas t' ável, e krajeskí rákli: 'Káj muro gádžo, káj muro gádžo?' Dikhel síjjetel, čí dikhel khánikas. Haj dél awri. Nášél: 'Jánoš, mó, Jánoš, mó, káj san, káj san?' Vój čí del anglal, khánci. Haj jékvar dikhel les leski gádži, so kamlas t' ável. 'Jaj Jánoskám, ná dž' aba maj dūr, mündjar kate s' o páji, mündjar ándé pères, de ví me mudáram ma pala tute, ná dž' aba khátikáj!' 'Áš taj bés, kurráv tja čorra dá!' 'Haj só ker-dan Jánoskám?' 'Ná vorbisár khánci! Xutjíl muro vás, haj lé ma dží ka páj-ésko kólco.' 'Jáj te na, muro romóro, áldil tu e sunto Mårja! Mündjå ándé pères. H' ándé šudes tut, kamés te mudaravés tut, me pe káste ášav? Muro kedvešo romóro! T' áldil tu e sunto Mårja!' 'Av-dé, kúrdezas laka deóra! Xutjíl muro vás! Místó hatjåres man? Čí xuttjaw ándre. Haj kamaw te páš-šav pe perréste. Té na patjás, múk legaláb mure dúj naj te šav ándre.' 'Só i muro rom?' 'Máj dikhesa mündjar s' avla.' 'Aháj muro rom só kamés?' 'De páča mange múr^ri kedvešo romnji; čúmide man.' Haj čumídel. 'Místó xutjíl ma, haj múk ándre te šav mure dúj nája. Ke te na mukéaa, atunči mündjar mudáram ma.' 'Hat muro rom sar te mudáres tu, kerau tji kéde.' Haj šol peske dúj nája po páji. Háj makhel dúvar trival peske jákha. Haj kárdjol mündro, sómnakuno šávo. 'Be dík pe mande múri romnji!' Haj dikhel: 'Muro romi' Šáj gindis: lós, íš vójipe, só si pe jékhávreste. /Šún numa šún, s' ávla pala gode ínke! Hə, so phendém tuke, haj goda khánci naj, majd akának awla./

'Múri romnji! Tu džá tar pálpále ka tje dadéski kaštéva.' 'Ápol muro gádžo só kamés tuke?' 'Kurráv la kate pe muro gáv taj ví laki dáki čučóri! Kaj muro móstoho dad háj múri děj lénas muro trájo, í me kamaw te law léngo tražo. Míg pálpále č' ávo, áddiq o báv mündig t' ášel. Ášundán muri gádži?' 'Šundém muro gádžo.' 'Áš Dávlesa, džá Dávlesa.' Haj lél muro ráklo haj džál tar. Dé o gádžo /šún numa šún kathe muro phral/ háj leski děj

Mikor látta, hogy apósa szóba hozta őt, szégyenében valahogy tapogatózva kiment, hogy megölje magát a szégyen miatt. Mikor kijutott, fogja magát, megy, megy. Két holló éppen összetalálkozott. "Hová mégy, komám?" "Ahaj, komám, a pusztulás seperje el őket /ne vedd zokon, ne vedd magadra, de el kell mondanom ezt a szót is, mert ami benne van, el kell mondania az embernek/, seperje el őket a pusztulás, azokat a vadászokat! Mindíg járnak vadászni, és - érted, komám - kilőtték a fiókám két szemét. És nem lát." "Hát most már hová mégy, komám?" "Itt van mindjárt, nem messzire, vagy húsz-harminc lépésnyire, az elevenítő víz. Aztán komám, aki abba beledugja két ujját és odaérinti a két szeméhez, mindjárt kinő a két szeme, még szebben, még épebben." Fülel János fiam. "De akkor siess, komám, járj szerencsével, szerencse-egészség fiadnak!" "Köszönöm, komám!" A fiú fogja magát, megy, megy, megy. Hallja a víz zúgását, zuuu, ahogy a habok, a hullámok csapdosnak. "Ahaj szentséges Istenem! Nagy dolgot mondhatott az a madár! Amit az Isten ad, adja; megpróbálkozom."

Már nincs messze tőle a víz, két vagy három lépésre. Hát a felesége - mármint aki a felesége készült lenni, a királylány: "Hol van a férjem? Hol van a férjem?" Szétnéz, nem lát senkit. Kimegy. Fut: "János, hallod? János, hallod? Hol vagy, hol vagy?" Ő nem búvik elő, nem. Egyszer csak megpillantja a felesége, a jövendőbelije: "Jaj Jánoskám, ne menj tovább, mindjárt ott a víz, mindjárt beleesel! De én is utánad öltöm magamat! Ne mozdulj!" "Maradj nyugton, ülj veszteg, ...-am a nyomorult anyádat!" "Mi történt veled, Jánoskám?" "Ne szólj semmit! Fogd meg a kezemet, és vezess oda a víz szélére!" "Jaj, ne, férjem, a szűz Mária áldjon meg! Mindjárt beleesel! Ha belevetted magad, megölsöd magad, én kire maradok? Kedves férjem, a szűz Mária áldjon meg!" "Gyere már, ...-tam volna meg anyádat! Fogd meg a kezemet! Értesz? Nem ugrom bele. Hasra akarok feküdni. Ha nem hiszed, hadd, hogy legalább a két ujjamat mártsam bele." "Mi ez, férjem?" "Majd mindjárt meglátod, mi lesz." "Jaj, férjem, mit akarsz?" "Hagyj már békét, kedves feleségem; csókolj meg!" Megcsókolja. "Fogj meg jól, és engedd, hogy bemártsam a két ujjamat. Ha nem engeded, akkor mindjárt megölsöm magamat." "Hát férjem, inkább, mintsem megöld magadat, megteszem a kívánságodat." És odaérinti két ujját a vízhez, és kétszer-háromszor megkeni a szemét. Gyönyörűséges arany legény lesz belőle. "Nézz rám, feleség!" Ránéz: "Férjem!" Gondolhatod, milyen öröm és boldogság volt ott egymáson! /Hallgasd csak, hallgasd, mi lesz még ezután! Hej, amit mondtam, az még semmi; majd most jön!/"

"Feleségem! Te menj vissza az apád kastélyába." "Hát most meg mit akarsz, férjem?" "...-am meg itt a faluban, meg az anyja mellét is! Ahogy az anyám meg a mostohaapám elvette az életemet, én is el akarom venni az életüket. Amíg vissza nem érek, addig mindig tartson a lakodalom."

ĉi birin awri t' aven andal vudaresko kisebo. Phenaw sostar. Ké haravli,
 so sas pe raklesko maskar, kerdas pe ek croslanja. Kan' awri kannas t'
 aven, langasa phurdelas pe lende: phuuu! Ĉi birinas awri t' aven pa vudar.
 Haj phendas: 'Kaj muro gazona kaj mulas, vad; mangi gadzo kamlas t' avel,
 ĉi rodela opre tume kate, ando kher vad; andi gadi kuliba, nici mukaw tu-
 me awri.' Arasel o raklo khere. Haj phutrel o vudar awri, xuttjel i ha-
 ravli pe lesko maskar. 'Devles' arakhav tut muri kedveso de:jori es muro
 kedveso drago somnakuno, kedveso dadoro!' Aba von: 'O drago Del o sunt'
 andas tut, muro kedveso kenjeso savo.' 'Phen mange, muro dad, so j tjo
 kivansago?' 'Mange khanci; khanci, khanci.' Lel pesko xanralo, haj sing-
 rel les kotkatora, kotkatora, haj sol les ando gonoo, haj akastil opre po
 kas. 'Marel t' o Del dili godji, ke ĉi sanas tje saveskij dej caces, ha-
 nem ek bircaso kurdjori.' /De sun aba so kerdas! / 'Ĉi kamaw te kusaw
 tut.' Haj sol l' ande tele andi mljni pinca. H' apol malavel pe late o
 vudar. Haj vi lel i kija voj, haj sudel la. Haj lel p' o raklo haj dzal
 tar. Kaj dzal tar, kaj dzala, cak ka peski gadzi palpale.

'Devles' arakhav tume savale!' 'Jezus Maria! De boro vitazo, es de
 bari godji es bari tudomaji saj si les! O Del andas tut muro kedveso za-
 mutro! Bes tele!' Besel tele. 'Kaj phirdan, kaj sanas, muro kedveso za-
 mutro?' De cak o sokro trobul te pusel lestar vareso. 'Dik muro kedveso
 dad! Na xolajvi, dzanel o Del o sunto, sar pelas pe, sar ĉi pelas pe, na
 pus tu mandar khanci; kodolake losa, ke jekhavres dikhas.' 'Helyes!
 Sakon tapsolin leske. De xale pllejaj inke megin si o bav, du trin djes.
 Haj dzan tar penge khere. Kana dzan tar penge khere le maj but kon avil'
 andar efta thema, 'De hat aba muri sej, hat si tu sukari, mundro rom, haj
 tessék!' Jeg bers, duj bers, haj kerdjol le ek cino raklo, ek cino beato.

Haj dela pe gindo: 'Devla suntone! Ha sas ma man v' eg de:jori. Ternje!
 'So j?' 'Me dzav tar pala muri dej.' 'Ahaj muro gadzo! Na ker gode!' 'Me
 zav tar, haj zav tar.' Haj lel pe, haj dzal tar. Sar voj kamel te rodel
 i kija, kaj de, kaj na, ippen ..... arakhel la, i kija. Haj putrel awri o
 vudar. 'Trajis inke muri dej, tel andi pinca?' 'Ahaj muro savo, ĉi mu-
 lori, ĉi zuvindori, cak inke meg muro savo, kothe inke pe lume.' 'De muri
 dej, tele unzuav ek selo, haj opre cirdaw tut; av-tar awri!' 'Misto j
 muro savo; k' aba kate murdajvaw.' Haj cirdel l' awri, haj ingrel la
 khere, peste. Jek djes, duj djes, ek kurko, duj, xan pen. Ĉ' ande godji
 naj lenge khanci, hodj so kerde jekkhavresa, so na.

Bisterdem te phenaw tuke, so j gazi eg bers duj, eg mulikano kokalo,
 so sopijas, andi pusutji sutas les, kan' opre cirdas la lako raklo. --
 Maj dzal v' o son, maj dzal vi le trin. Phenel e bori [corr.:] ma e sokra
 la boreke: 'Bore! Na mindig tu lasar mur'e saveske; ke ĉi biril te sovel.
 Muk te lasaraw vi m' ekvar leske, hajkam jizun sovela.' 'T' avel gade
 muri dej.' Haj lasarej leske. K' andas o kokalo, kaj maj intji phendem

Hallottad, feleség?" "Hallottam, férjem." Isten veled - Isten hozzád. A fiú fogja magát, indul. De az ember /figyeld csak, testvér/ meg a felesége nem tud kilépni az ajtó küszöbén. Megmondom, miért. Mert az 5v, ami a fiú derekán volt, átváltozott oroszzlámmá. Amikor ki akartak jönni, lángot fújt rájuk: phuuu! Nem bírtak kilépni az ajtón. Azt mondta: "Amíg a gazdám, aki meghalt, illetve aki a jövőendőbeli férjem volt, fel nem keres benneteket itt, ebben a házban, illetve kulibában, nem eresztelek ki." Hazaérkezik a fiú. Kinyitja az ajtót, az 5v a derekára ugrik. "Adjon Isten, kedves édesanyám, és kedves, drága, aranyos édesapám!" Ők meg: "A szentséges jó Isten hozott, kedves, drága fiam!" "Mondd meg, apám, mi a kívánságod?" "Nekem semmi; semmi, semmi." Fogja a kardját, és diribdarabra vágja, darabokra, és berakja a zsákba, és felakasztja a fára. "Isten verje meg a buta fejedet, mert nem voltál fiadnak igazi anyja, hanem egy bárcás k... /De hallgasd meg, mit csinált./ "Nem akarlak szidni!" Azzal lerakja a mály pincébe, és rázárja az ajtót. Fogja a kulcsot, elhajtja. Fogja magát a legény, elmegy. Hová megy, hová sem, vissza a feleségéhez.

"Adjon Isten, legények!" "Jézus Mária! Milyen nagy vitéz, és milyen nagy esze és milyen nagy tudományja lehet! Isten hozott, kedves vőm! Ulj le!" Leül. "Merre jártál, hol voltál, kedves vőm?" Hát, az apósa csak kellett kérdezzzen tőle valamit. "Idenézz, kedves apám! Ne haragudj, a szentséges Isten tudja, hogy esett, mint sem esett, ne kérdezz tőlem semmit. Annak örülj, hogy látjuk egymást." "Helyes!" Mindenki tapsol neki. Ettek-ittak, megint folyt a lakodalom két-három napig. Akkor hazamentek. Mikor a többiek hazamentek, akik hét országból jöttek, "Dehát, lányom, most már van szép, daliás férjed, hát tessék!" Egy év, két év, kisgyerekek születik, kisfiú.

És gondolkozóba esett: "Szentséges Istenem! Hát volt nekem egy anyám is! Asszony!" "Mi az?" "Elmegyek anyámért." "Jaj, férjem! Ne tedd!" "Elmegyek és elmegyek." Fogja magát és megy. Mikor meg akarja keresni a kulcsot, hol talál rá, éppen ... találja meg a kulcsot. Kinyitja az ajtót. "Élsz még, anyám, oda lent a pincében?" "Ahaj, fiam, se élő nem vagyok, se holt, éppen csak hogy megvagyok a világon." "De anyám, lenyújtok egy kőstelet és felhúzzlek; gyere ki!" "Jól van, fiam, mert itt már elpusztulok." Kihúzza és hazaviszi magukhoz. Egy nap, két nap, egy hét, kettő, esznek, isznak. Eszükbe sem jut, hogy mit tettek egymással, mit sem. Elfelejtettem mondani, hogy az asszony egy-két évig egy halott csontját szopogatta, és azt a zsebébe tette, amikor a fiú felhúzta. Aztán elmúlik egy hónap is, elmúlik három is. Mondja az anyós a menyének: "Mennyem! Ne mindig te ágyazz a fiaimnak, mert nem tud aludni. Hadd ágyazzak egyszer én is neki, hátha akkor jóízűen fog aludni." "Legyen úgy, anyám!"

tuke, andi pusutji. Haj šól les ando páto, opre kólcosa. Šól opral ek cólo. D' ável khěré anda bārò vadásato, ke bārò veršénji sas le, de khíno mudár-, čí na čí birisárdas te xál pe rátji. 'Ná muri gādži, ná xolajvi, de čí biri but te xaw; dé kāvěva, haj dām man tēlé.' 'Mištó j muro gādžo.' Haj džál te dēl pe tēlé. Kasavo lindráló, kaj xuklás po díváno. Káj xutjtjela, káj na, íppen po kólco, po kucuné po kókalo. Haj déla katka āndre leske ando dūmó. Haj mērel anda leste; haj mērel o rāklo. Múlás haj múlás. Uštjen destehāra: 'Hat muro gādžo uštj' aba 'k cerra!' De lako mūló manūš pašol inke. Mištó si. Haj múlás. De čí kamel t' ingrel les akānāk andi murmúnci, te gropon les; kėradas eg bāri grópa, ek krípta, grososárde les kothe.

Haj sás la dešudúj phrál. Elātkozimé. Dešudúj galamburi sas lake dešudúj phrál. Sál dešudúj elātkozimé sás le, dešudúj galambónde valtosardás le i armája. Phenel o maj phúro: 'Avén-de aba karig amāro šógoro, te dikhás les.' 'Avén-tar!' Haj lén pe, haj avén tar. Phenel o maj terno, de sār sálinas, de ópre de májnem ži ko čěri džanas: 'Čí dikhes tu inke Miklós és Pista, só s' and' amāri kaštěva?' 'Čé kaštěva?' 'Ande muro šógoroske.' 'Dik o dílo sar vorbíl pále!' 'Dík numa dík! Čí dikhes hodj só si kothe? K kosorúvuri?' Tínjleg, kurráw tjo mānró!' Dé v' ó kāver: 'De šáj ke sás l' ek cinó, haj múlás, haj čí kamlé te len les āwri ande murmúnci; kerdé kothe leske ek krípta, haj kóthe prahosárdé les.' D' ó maj phuro: 'Te mērel tjo dád haj ví tji dēj te mērás v' áme, ná džas addig ka muro šógoro, haj ka muri phénj, még čí dikhas, kón pašol andi krípta, ando koporsóvo.' 'Mištó j. Pútren o vudár, džán tēlé. 'Jaj kurraw tja da, dík kas dikhaw!' 'Kás?' 'Ēta tjo šógoro, kurraw tja da, vó paššol ando koporsóvo.' 'Jėzus Devlakām! Dé bāri tji vója!' D' ó kāver: 'Dikhás abā, ande sóste šáj múlás? Só sas lesko nasvālipé? De tu bít džanes; trobul dikhás les.' 'Haj dikhás les.' Dikhen lesko vás, lesko múj, leski kór, lesko šěro, leski kán, sako fělo. O jek: 'Haj bólde les aba ví tēle mosa!' Haj bólden les. 'Ēta o kókalo; ande lesko dūmó sas. Dé kurraw tja čorra da /ná le pe tute, eš ná xolajvi, muro pral/, katar kado múlás.' 'Hat čírde les āwri anda lesko dūmo!' Haj čirdén les āwri, haj pútrel le jākha. 'Ejne, šógor, dé piskošo khačesko manus san lo!' 'Haj sóstar, šógor? Kaj muntusārdém tjo trájo?' 'Mír čí muklan inke te paššaw, haj te pihení man, h' ek cerra maj dūr te sōvaw?' 'Ná sō mār kattjji but; sōtán aba bít. Áw tar awri.' Haj ável āwri. 'Haj sār si, šógor? Haj só raklan tu kaj muntusārdan man opre?' 'Só? kako kókalo.' Haj dikhél les. 'Hāj, kurraw tja da, tu xālan pále muro šěro. Džás tar ví me te xaw tjo šěro.' 'Lāšd tjo djes múri kedvešo dejōri!' 'Jáj muro rāklo, avilán?' 'Ávilem.' 'Hat káj sanas muro rāklo?' 'Āj, múri kedvešo dejōri, kodó sūno dikhos, eš godé gindisāros mīndig, káj te lav tuke šukārė, vójnikone romés? De áddig phirdem, áddig gelem, még pe tji vója, háj pe muri kėdve č' ándem

És ő ágyaz neki. A csontot, mint mondtam, a zsebében tartotta. Beleteszi az ágyba, hegyével felfelé. Ráterít egy lepedőt. Megérkezik a nagy vadászatról, mert nagy versenyt tartottak. Fáradt, eltörődött, még vacsorázni sem bír. "Feleségem, ne haragudj, de nem tudok sokat enni. Adj kávé, és lefekszem." "Jól van, férjem." Lefekszik. Olyan álmos volt, hogy ráugrott a díványra. Hová ugrott, hová sem, éppen a csontra, a végébe, a hegyébe. Belefúródott a hátába. Meghalt tőle; meghalt a fiú. Ha meghalt, hát meghalt. Reggel felkelnek: "Férjem, kelj már fel egy kicsit!" De halott férje csak fekszik. Rendben van; hát meghalt. De nem akarta kivitetni a temetőbe, hogy eltelessék. Csináltatott egy nagy sírt, egy kriptát, abba temették.

A lánynak volt tizenkét fivére. El voltak áthozva. Tizenkét galamb volt a tizenkét testvére. Mind a tizenketten el voltak átkozva, tizenkét galambá változtatta őket az átok. Mondja a legidősebbik: "Gyerünk már egyszer a sógorunkhoz, látogassuk meg!" "Gyerünk!" Fogják magukat, és mennek. Mondja a legfiatalabb, miközben repültek /magasan, az égben mentek/: "Nem látjátok még, Miklós és Pista, hogy mi van ott a kastélyunkban?" "Milyen kastélyban?" "A sógoroméban." "No nézd a bolondot, mit beszél!" "Nézd csak, nézd! Nem látod, hogy mi van ott? A koszorúkat?" "Tényleg, ...-om a kenyeremet!" De a másik is: "Lehet, hogy volt egy kisgyerekük, és meghalt, és nem akarták kivinni a temetőbe; ott csináltattak neki egy kriptát, abba temették." De a legöregebb: "Haljon meg apád és anyád, és haljunk meg mi is, nem megyünk addig a sógoromhoz és a húgomhoz, amíg meg nem nézzük, hogy ki fekszik a kriptában, a kóporsóban." Jól van. Kinyitják az ajtót, lemennek. "Jaj, ...-om anyádat, nézd, kit látok!" "Kit?" "Itt a sógorod, ...-m anyádat, ő fekszik a kóporsóban." "Jézus Isten! De nagy a te hatalmad!" De a másik: "Nézzük már meg, hogy miben halhaott meg? Mi volt a betegsége? De te sokat tudsz; meg kell néznünk!" "Hát nézzük meg!" Nézik a kezét, a száját, a nyakát, a fejét, a fülét, mindent. Az egyik: "Fordítsd arccal lefelé!" Megfordítják. "Itt a csont! A hátában volt! De ...-om nyomorult anyádat /ne vedd magadra, és ne haragudj, testvér/, ettől halt meg!" "Hát húzd ki a hátából!" Kihúzzák, és kinyitja a szemét. "Ejnye, sógor, de piszok, semmirekellő ember vagy!" "Miért, sógor? Amiért megmentettem az életedet?" "Miért nem hagyta, hogy még feküdjek és pihenjek, hogy egy kicsit tovább aludjak?" "Ne aludj már olyan sokat; aludtál már eleget! Gyere ki!" Kimegy. "Hát mi van, sógor? Mit találtál, amitől megmentettél?" "Mit? Ezt a csontot." Megnézi. "Hej, ...-m anyádat, megint megettad a fejedet! Gyerünk, hogy én is megegyem a fejedet!"

"Jó napot, kedves édesanyám!" "Jaj, fiam, megjöttél?" "Megjöttem." "Hát hol voltál, fiam?" "Aj, kedves édesanyám, azt álmodtam, és mindig azon töprengtem, hogy honnét kerítsek neked szép, daliás férjet. De

tuke jekhes.' 'Jāj šā tar mūr^o šāvò! Man čí trobul. Dósta muro bájo, phuri romnjí sín me aba.' 'Te na mūrⁱ děj! Nadjón lāšo, vojníko, zuráló, děltāšo j.' 'Díli keres anda mande muro šāvo?' 'Mámokām, me níči; níči ná!' 'Aba síkāv les muro šāvo!' Katka le štār golúmburi só kerde pe? štār čōdōri; mūrē grást. 'Aw-tar-dē muri děj!' Ingerdās 1^a āwrí. Lako jék vast ka jék čōdōri; lako āver vast ka jék čōdōri; jék puňro ka jék čōdōri, háj phendas: 'Djú!' Štār fele pharradé la.

Dé ko halgatisārdās la, t' avén sasté taj baxtalé.

Té na wüle, dj' ádjēs trajisārde.

24.

Símas kasavó dešeftá dešortó beršengo. Haj indulíj tar pē Végegyháza bicikljása, délután négy-öt órákkor. Kana indulíj tar, haj lél m' ande Kunigota e rätjl. Terno símas, lás ma j dár. Haj ví bokhálo símas. Haj žāv André andé j kírcíma. André j ek pincéríca, beköszönök: 'Jó estét kívánok.' 'Jó estét, mit parancsol?' 'Van valami ennivaló?' 'Hát van szelet rántott hús, van kolbász, tojás, savanyó uborka.' 'Kérek egy adagot!' H' anél man-re te xāv. Háj xāv. 'Kérek két deci bort!' Anél e mól, pāv la. Mēg xálém mēg pilém e mól, gindíj ma: 'Dēwla! Ke j Kovácsháza dūr sí, ke káj kothar e Végegyháza.' Haj ter^{nó} símas, megirtóztam kata e rätjí. Tunjáríko sas. 'Tessék mondja már kezicsókolom, valami szálást nem lehetne valahol kapni?' 'Úram, amelyet parancsol?' 'Nagyon szépen köszönöm kezicsókolom. Mit fizettek?' 'Majd utána számolunk.' Dehāt mēg ő' é vačhora čí potjindem, čí ruklás te pštjináv āwrí; č' é mól. Šún ferí! Čípil: 'Kocsis, fogjon be!' Befog a kocsis, egy hintóba. 'Álljon elő!' Kiáll a kocsmajtó elé: 'Tessék, uram, uljon föl.' Fölültem a kocsis mellé. [From the audience: 'Románés phení! - Eg így gyün ki, hodj ví romānes ví ungríka.] Fölültem a kocsis mellé, ő hátra ult. 'Induljon!' Elindult. Egyszer elkapta a kabátot a vállamon. Aszongya: 'Gyűjjön ide hátra - aszongya - mer nézze meg, maga hogy nís ki a kocsis mellett, a kocsis ekkora, maga meg ekkora.' 'Ő de kedves - phenav. - Köszönöm szépen.' Hátramentem; hát, ki vótam egy kicsit cšipve, ke kád' āwrí čírdas peski cōra tela mande, te bešāv pe la. 'Bocsánat; nem olyan --, nem tudom milyen ...-ba vagyok - phenav - csak egész nyugodtan vegye arrább.' 'Na csak álljon és - .' Lerántott maga mellé. Máj čak resás angla lako khér, ašél o vurdon: 'Hó!' Xútjtjav tēlé te putrāv e kapúva, čírdel ma pálpāle: 'Hopp, majd a kocsis!' Beszáll a kocsis, kinyissa a kaput, behajt. Háj žās, šúnés man? pa jék vudār. Putrás o vudār, žās, putrás o dújto vudār. Inke žās. Putrás o trító

addig jártam, addig mentem, amíg a te örömeidre és az én kedveimre valót nem hoztam." "Jaj, eredj már, fiam! Nekem nem kell, Elég bajom van úgyis, öreg asszony vagyok én már." "Dehogy, anyám! Nagyon jóféle, vitéz, erős, deltás!" "Bolonddád teszel, fiam?" "Nem én, mamukám; nem én!" "No hát mutasd, fiam!" Ekkor a négy galamb mivé változott? Négy csődörhöz, hímlóvá. "Gyerünk, anyám!" Kivitte. Egyik kezét az egyik csődörhöz, másik kezét a másik csődörhöz, egyik lábát az egyik csődörhöz, és szolt: "Gyű!" Négyfelé szakították.

Aki hallgatta, legyen szerencsés és egészséges.

Ha meg nem haltak, máig élnek.

24.

Rossz álmom

Lehettem olyan tizenhét-tizennyolc esztendőse. Elindultam Végegyházára biciklín, délután négy-öt órakor. Mikor elindultam, Kunágotán ráemestelődtem. Fiatal voltam, elfogott a félelem. Éhes is voltam. Bemegyek a kocsmába. Bent van egy pincérlány; beköszönök: "Jó estét kívánok." "Jó estét. Mit parancsol?" "Van valami ennivaló?" "Hát van szelet rántott hús, van kolbász, tojás, savanyú uborka." "Kérek egy adagot." Hoz nekem enni. Eszem. "Kérek két deci bort." Hozza a bort, megiszom. Közben ettem, miközben a bort ittam, elgondolkozom: "Istenem! Kovácsháza messzire van innen, hát még onnét Végegyháza! Fiatal voltam, megirtóztam az éjszakától. Sötét volt. "Tessék mondani, kezét osókolom, valami szállást nem lehetne valahol kapni?" "Uram, amilyet parancsol." "Nagyon szépen köszönöm, kezét osókolom. Mit fizetek?" "Majd utána számolunk." Dehát még a vacsorát sem fizettem ki; nem hagyta, hogy kifizessem: a bort sem. Hallgasd csak! Kiált: "Kocsis, fogjon be!" Befog a kocsis egy hintóba. "Álljon elő!" Kiáll a kocsmajtó elé: "Tessék, uram, üljön fölé!" Földültem a kocsis mellé. /Közbeszólás: "Cigányul mondd!" "Ez így jön ki, hogy cigányul is, magyarul is."/ Földültem a kocsis mellé, ő hátra ült. "Induljon!" Elindult. Egyszer elkapta a kabátot a vállamon. Azt mondja: "Jöjjön ide hátra, mert nézze meg, maga hogy néz ki a kocsis mellett: a kocsis ekkora, maga meg ekkora!" "Ó, de kegyes - mondom. - Köszönöm szépen." Hátramentem. Hát, ki voltam egy kicsit csípve. Aztán úgy kihúzta a szoknyáját alám, hogy arra üljek. "Bocsánat; nem olyan -, nem tudom, milyen ...-ban vagyok - mondom - csak egész nyugodtan vegye arrább." "Na, csak üljön és - " Lerántott maga mellé. Aztán megérkeztünk a háza elé. A kocsis megáll: "Hó!" Leugrom, hogy kinyissam a kaput; visszahúz: "Hopp, majd a kocsis!" Leszáll a kocsis, kinyitja a kaput, behajt. Bemegyünk - hallod - egy ajtón. Kinyitjuk az ajtót, bemegyünk, kinyitjuk a

vudār. Inke žas. Putrás o štárto, pánžto, šoto, inke žas. Máj vi resás ka 'k utóšóvo vudār; šunes la. N' aba kote ná könnyen putrélas o vudār sár le maj bú. Elkezdi erítetni; šunes la. Erítetil o vudār; cí biril. Phenel: 'Piatalember, legyen olyan kedves, próbálja mán meg maga; hátha egy férfikéz erősebb.' 'Kérem.' Sar šuttém o vas po kilincs, egybul put'érdjilas o vudar, háj-píz-dás-mái šunes la; pá-lál! Haj bukfencelij sá tèle fele; and' ek pincehejšigo; šunes ma. Hat pelém vadj dēs lēpčō-vuri gurúva tèle, mire tèle reslem andē j pince. Mingyár pillanatnyilag esmítelenno kerdjilem; šunes la; ví dāratar haj ví katar malajimata. Dikháv síjjel, cí dikhav khānci. Cí phabol cí villanji, cí lāmpa, khānci. De az az idő alatt, még me gurulijas tèle, angla mānde ām bú butēndiar kerdjonas, síkādjonas angla mānde.

'Aba cí sim pē gödji. Dēvla, káj sim! M' akānak mērāv, aba māj dūr cí šāv āvri trájime káthar!' Čak addig inke zurārdém, ke pe mād' ūš-tjav opré, tapogatíj, tapogatíj, arakháv ek mesélji. Tapogatíj e mesélji vīgig, sás ande late vadj pāž mētera lūngo, e mesélji. Haj arakháv ek mesélji tapogat' inke, tapogat-, arakháv ek māsina. De andē škatúja nas maj bú sar trān sáli māsina. Phenav: 'Helyén vagyok, mindjárt szétnézek, hogy hol vagyok.' Phabārāv e māsina, mērel e māsina. Phabārāv e dújto, ví kode. 'Azt a betyár istenit!' Lāv i trito, d' aba ví phabāros la, ví na; aba dāratar. 'Hāt sá jek si,' phenav. 'So Dēl déla.' Haj phabārāv v' é j trito; šunes la. Haj cí mērel. Haj phabārāv e memelji. Só dikham mó, kodí lūngo mesélji, áketa 'k bārda pe late. S' āndo rat i la.

[Groans of horror from the audience.] Dikháv kād' āndo,- and' ek šárko, kaditjí šššéré manus^šenge, kaditjí kókala, vást, nem közönséges! Dikháv pāle, só dikhav, ek kukí, sar sás vārekana kukí bāri fateknjó, Phērdí la rát, álutto rat. Kana kadí diklém, ordítljias: 'Segítség, segítség!' šunes la. Háj rōvos. Hāt ašunāv hodj oprál vārekon cipíl: 'Ki van oda-lent?' 'Jaj bácskám, amit Istent ismer, segítsen rajtam? Leestem ide egy pincébe, nem tudok kikeveredni.' 'Ehej, fiam, me kote tute naštíg žav ām tēle.' De te kerésa kodí so phenāv tuke, kādē biríj te šegítíj pe tute. Haj te žanésa te phenés kodí hodj só dikhlán kana tèle felē bukfencelias, t' emlēkezis pe kadé, atúnci āvri muntus tu.' Gindíj ma, gindíj ma, 'žanáv!' phenav, 'bácsikám!' 'Ašun fiam!' Te žanés te phenés kodál, so dikhlán kana bukfencelias tèle, atúnci āvr' áves kothar; haj te kerésa kodé so mé phenav.' 'žanáp,' phenav. 'N' ašun! Čírd' āvrí ijja sáli bál anda tjo ššró. De pontosan ijja sáli, Haj tekerisár le pe tjiro cino náj. Haj ázsonnal šorolisár mange hodj só dikhlán kana žalásas // tèle; mielőtt cí círdes āvrí le bál anda tjo ššró.' 'Hāt sar bukfencelias tèle,' phenav, 'kōrdjolas pe k' avel jág pe mānde, bāro žukél lesko múj lāngolijas, bāro gurúv avlas mange kamlas te nakhavél ma, kāsave dōlguri dikhlém.' 'Helyes, fiam.' Te círd' āvrí ijja sáli bál pa

második ajtót. Még megyünk. Kinyitjuk a harmadik ajtót. Még megyünk. Kinyitjuk a negyediket, ötödiket, hatodikat, még megyünk. Végre elérkezünk az utolsó ajtóhoz, hallod. No, ott már nem nyílt ki olyan könnyen az ajtó, mint a többi. Elkezdí erőltetni, hallod. Erőlteti az ajtót; nem bírja. Mondja: "Fiatalember, legyen olyan kedves, próbálja már meg maga; hátha egy férfikéz erősebb." "Kérem." Ahogy a kezemet a kilincsre tettem, egyszerre kinyílt az ajtó. És ő meglökött - hallod - hátulról. Lebukfenceztem egy pincehelyiségbe. Zubantam vagy tíz léposón gurulva lefelé, mire leértem a pincébe. Mindjárt egy pillanatra elveszítettem az eszméletemet, a félelemtől is, meg az ütéstől is. Szétnézek, nem látok semmit. Nem ég sem villany, sem lámpa, semmi. De az alatt az idő alatt, amíg lefele gurultam, többnél-több dolog került előm, jelent meg előttem.

"Nem vagyok észnél, Istenem! Hol vagyok? Most már meghalok, innét nem kerülök ki többé élve." Mégis csak addig erőlködtem, hogy magamtól felálltam, tapogatózom, tapogatózom, egy asztalt találok. Végigtapogatom az asztalt, volt vagy öt méter hosszú az asztal. Majd egy ilyen kicsi gyertyát találtam. Tapogatok tovább, találok egy gyufát. De a skatulyában nem volt több, mint három szál gyertya. Mondom: "Helyben vagyunk; mindjárt szétnézek, hogy hol vagyok." Meggyújtom a gyufát, kialszik a gyufa. Meggyújtom a másodikat, az is. "Azt a betyár isteniti!" Fogom a harmadikat, de azt már gyújtánám is, nem is, féltemben. "Hát most már mindegy - mondom - akármit ad Isten." Meggyújtom a harmadikat is, hallod. És az nem alszik ki. Meggyújtom a gyertyát. Mit láttam? Ott az a hosszú asztal, rajta egy bárd. Csupa vér. [A hallgatóság felhőrdül.] Nézem, az egyik sarkban annyi emberfej, annyi osont, kéz, nem közönséges! Megint nézem, mit látek, egy olyan nagy fateknőt, mint amilyen régebben volt. Teli van vérrel, álvadt vérrel. Mikor ezt megláttam, felordítottam: "Segítség, segítség!" És sírtam. Hát hallom, hogy fentről valaki lekiált: "Ki van odalent?" "Jaj, bácsikám, ha istent ismer, segítsen rajtam! Leestem ide egy pincébe, nem tudok kikeveredni." "Ehej, fiam, én nem mehetek le oda hozzád. De ha megteszed, amit mondok, akkor segíthetek rajtad. Ha el tudod mondani, hogy mit láttál, mialatt lefelé bukfenceztél, ha emlékszel rá, akkor kiszabadulsz." Gondolkozom, gondolkozom. "Tudom - mondom - bácsikám." "Ide hallgass, fiam! Ha el tudod mondani, hogy mit láttál, mialatt lefelé bukfenceztél, akkor kikerülsz onnan; és ha megteszed, amit mondok!" "Tudom" - mondom. "No akkor ide figyelj! Húzz ki kileno szál haját a fejedről. De pontosan kileno szálát. És tekerd a kisujjadra. És azonnal sorold el nekem, hogy mit láttál, miközben lefelé haladtál, mialott még kihúznád a haját a fejedről." "Hát miközben lefelé bukfenceztem - mondom - úgy tetszett, hogy tűz jön felém, meg egy nagy kutya, a szája lángolt, egy nagy bika jött nekem, fel akart falni. Ilyen dolgokat láttam." "Helyes, fiam. Húzz ki kileno szál haját a fejedről." Kihúszom. Kitapogatom

tjo šeró.' Haj cirdav. Tapšgatíj, háj cirdav. Haj tekergetíj po cino náj. 'Dé te žanés opré te žás kothár kathar ándré avilan, pízde tjo cino náj André andé j külčlúka, ázonnal put'érdjol o vudár. Taj kana put'érdjola ávrí tu ázonnal te xúttjes ávrí haj te nášés intja katar ándré avilan. Kád' ávrí biris te muntús tu.' Haj žáv opré pel lípčívuri, díkháv ek külčlúka kothé, haj šáv muro cino náj ándré. Kana šáv les ándre, pátt! haj páttanil ávrí o vudár. Eji! Lem ma te nášáv vígig kodo fojosóvo, mó. Haj šindas värekon ek tovér pala mándi. Haj reslém ávrí pe j udvára, lém te xúttjav o kerítéši, drótkerítéši körösztlül. Haj kecól p' opré muri kálca; haj čhúngij tēlé šērēsa. De j gáži nášél am pala mánde i kirčimárošica kasáva bārdása dik! Ánnjira ánnjira, mire kothé reslas kaj me rugdalóžijas kapālóžijas, haj šindjol e kálca haj xúttjav opré haj nášáv máj dūr.

Sar nášáv nášáv nášáv nášáv, feri jókhar s' ásunaw ke värekon órdítil ande mure kán: 'Méres Jōška, méres Jōška, méres Jōška, só j tusa Jōška? Kamés te mēres Jōška?!' Haj rōven ande mure kán. Haj vāresar putráv ávrí mure jákhá, šunes la, só díkhav la máma h' angla mándi. 'Só j tusa muro šávo, fian, só kerdan, só díkhan, kón maladas tu?' Haj lāv levegēvo, de o hábo, kádé burnjikhénca kídenas tēle pa mánde. Mēg v' é périna keresztül kíndjilas Jánoš mándar. Kadé 'k sūnó sas. Kadi mé díkh-lém sūnó. Kasavó sūnó díkhlem.

25.

Phenáv tumeng' ek törtēnéto, kaj törtēnisárdas pa 'k čhorri romnji haj pa 'k čorro rom kas but šavoré sas. Kodo čorro rom bídákko manuš sas. Andás peske so čórdas te šaj biríl t' inkrél le ke sás les šó xurdé šavoga. No, áddig žalas leske, áddig žalas leske, áddig žalas leske hodj maj jékkhar pélas phanglo čorro. De vārikana internálovuri sas. Haj ví den le romés pánž bēřē. Kana dén les pánž bēřē leske pánž čorré ášón; haj leski čorré romnji. Leska čorrá romnjá pale sás ek čhūcháko pánže šōvé šonēngo. Dé maj kana avla lako rom phangló jaba, voj džála ka pesko rom, ande čhorrímaste si. Vārikana nás vonáturi, nás kasaví közlekedésuri, ha indjilas peske phuvátar kodo čorrí romnji. Peské falatonés andé j kór phangli, sar vārikana sas. Maj butārél o drom, butārél o drom, kaj žal, sí kaj i romnji, - ingrél peske roméske ek cinò xamásko, and' ek ačkóv^o ek cino duháno. I romnji matjární sas, haj sól peske ánde eg gláža kád' ándé j posotjí ek literéso bāri retjíja. Máj kana rätjilas e vrāma, hat káj te žal káj te žal, de sí ek pōdo díkhél voj dūral, haj žal, bššél peske kocé peske cine šavorēsa. Sás pe les ek bāró díkhló, ande laki kór

és kihúzó. És rátekerem a kisujjamra. "De ha fel tudsz menni ott, ahol bejutottál, dugd a kisujjadat a kuloslyukba, azonnal kinyílik az ajtó. És mikor kinyílik, azonnal ugorj ki, és fuss arra, amerről jöttél. Így kiszabadulhatsz." Felmegyek a léposökön; látom, ott egy kuloslyuk. Beledugom a kisujjamat. Mikor beledugom, patt! Felpattan az ajtó. Ejj! Fogom magam, végigszaladok azon a folyosón. Valaki egy baltát vágott utánam. Kijutottam az udvarra, fogtam magam, átugrottam a kerítésen, drótkerítésen. De a nadrágom fennakadt, és fejjel lefelé osüngtem. De az asszony, a kocsmárosné, szalad ám utánam egy ilyen bárdal, ei No, annyira, annyira, hogy mire odaért, addig kapálóztam, rugdalóztam, hogy a nadrágom elszakadt, és felngrottam és tovább futottam.

Ahogy futok, futok, futok, egyszer csak hallow, hogy valaki a fülembé ordít: "Meghalsz, Jóska, meghalsz, Jóska, meghalsz, Jóska! Mi van veled, Jóska? Meg akarsz halni, Jóska?" És sírnak a fülembé. Valahogy felnyitom a szememet; mit látok? Anyám van előttem. "Mi van veled, fi-am? Mi történt veled? Mit láttál? Ki ütött meg?" Lélekzetet vettem; de a verítéket marokszámra szedték rólam. Még a dunyha is átázott tőlem, János! Álom volt. Én álmodtam. Ezt álmodtam.

25.

A cigányasszony meg a kigyó.

Elmondok egy történetet, amely egy szegény cigányasszonnyal meg egy szegény cigánnyal történt, akiknek sok gyerekük volt. Az az szegény cigány szerencsétlen ember volt. Hordta magának, amit lopott, hogy el tudja tartani őket, mert hat apró gyereke volt. No, addig ment neki a dolog, addig ment, amíg egyszer börtönbe került a szerencsétlen. Régen internálótáborok voltak. Öt évet kapott a cigány. Amikor öt évet kapott, ott maradt az öt árvája meg szegény felesége. Szegény feleségének volt egy öt-hat hónapos osecsemője. Majd amikor a férje börtönbe került, ő elment a férjéhez. Nagy szegénységben élt. Valamikor nem voltak vonatok, nem volt ilyen közlekedés, és a szegény asszony gyalog indult neki. A kisgyerekeit a nyakába kötötte, ahogy régen szokás volt. Majd ahogy ment, sokallta az utat, sokallta. Volt az asszonynál, - vitt a férjének egy kis ételt, egy zacskóban egy kis dohányt. Az asszony részeges volt, és a zsebébe tett egy üvegben, egy nagy literesben, pálinkát. Majd mikor estére fordult az idő, hová menjen, hová menjen, meglátja messziről, hogy ott van egy híd,

po šavoro.

Máj sar bšél kocé 'l šavoreša, tala pódo sás ek báro márvánjkóvo. Sar bšél lesa, maj lél, avilā /?/ líndri, le šavoreš ando vás sar dél čhūchí. /De kade čačes sas an, Jōška! Maj dél čhūč' él šavoreš, maj jekhar pe soste si fildjelmešo muro drágo phraloro, hodj ek báro křidjovo sáp džál karing láti, pánž métera. Dé e romnji! hōkkenisárlas ek falato eš čí te miškin pe čí džanlas. Haj džál láte pē j thudēski sūng. Haj lél, dél pe lát' o sáp, o šavoro keresztül, haj dél ka laki čhūchí. Círdel le šavoreš ek faláto kathar i čhūchí haj prákk i čhūch', ando muj le sapéske. Rovél chorri romnji: 'Aj Devla čumidáv tji xlor' /?/! Jekhar t' avés manca fēri, dik mure čhōrréngé!' Haj sar pēl pēl pēl, haj lel i retjija lōkes vārisar anda posótji, haj šōrel lesa peske 'prál pa i čhūchí, sar pēl o sap e čhūchí, pel e retjija. Šōrel e romnji, šōrel e romnji, šōrel e romnji, máj jekhar dél la páča o sáp, haj žal tar páššjol tēle sūtás tar o sap. Mátjilas. Máj kana sōvél tar o sáp, so si la romnja kasavé čuňri; dží ka lake čhangá marnas lake čuňri. Hápp e šūri; prákk le tēle pa pesko šērò, šunes. Haj lél haj phándel le sapés āwri e čuňrenca. Dé so kerel e romnji kana phanglās āwri e sapes. Khátik čí žal, numa pušél a legközelebbül való tanácsház káj si; városháza sar phendás várikana. Haj lél e romnji haj žal.

Kana žal āndré e romnji, phénel lē rajéngé: 'Lás' tumār' djés rája tjo baripe. Kāde haj kāde, kāde háj kāde pčisárdém. Katka háj katka sš muro rom phangló. Me koté kamlem te žaw, šōv xurdé šavora si ma, haj čí juti-sárdás ma hot te žaw vāresoske jārmūvōsa, hanem gēlém mange kāde feri telál. Haj katka háj katka bšelem tēle ke rātijilas pe mand^e ē vrāma. Haj gindisárdém ke kocé maj mišt' ávla mange te ratjāráv mure cinésa.' 'Ēj, tja dáko máňro, te xōxavésa, rōktōniben lav tjo trájo!' 'De čačé si, me kāde háj kāde āwri phanglem. Ēta te na patján dikhén mure bál: kasaví bāre čuňri šindem pa leste, kodolésa phanglem le' āwri.' Pátjan le gāže, le raj kaj e tanácsház. Haj žan. D' aba sá žan Jōška; ek Intrégo vār-medjijs, šán kothe āwri. Pa kodo sáp aba išmeretēšo sas kodo thán, kado maj buté žēnēn kōrdás kodo sáp, ke čhuringlās le n^{aj} arakhén le kothe mūli; kaj kikidelas thaj čhūrindelas le. Haj žán te dikhén ke vój si koda kon birisárdás le sapesá. 'Amenyibe náj čačes manušnjíe, haj tu xoxavésa vezetis ame fére, nem drágább az élelednél. De amenyibe čačé si, tje romes slóbodo trájo das, āwri mukas les ānda j robija.' 'Amenyibe náj čačes éta ví muro šavoro ví me kathé sim, lén muro trájo.'

Háj žán. Sò džan aba hintōvonca jāwri Jōška, Intrégo vezetōšígo, ketáni. Háj žán. Kana žán, dikhén aba kothé j o sáp. Sōvel ink' o sap

és odamegy, ott leül magának a kígyerekével. Egy nagykendő volt rajta, a nyakában, a gyermekén.

Majd ahogy ott ül a kisgyerekekkel, a híd alatt volt egy nagy márványkő. Ahogy ott ül vele, egyszer csak rájött az álomosság, ahogy a gyereket a kezében tartva szoptatta. /De ez igaz volt ám, Jóska! Aztán szoptatja a kisgyereket, hát egyszer csak mire lesz figyelmes, kedves testvérem, hogy egy nagy kígyó oszszik felé, öt méteres. Hát, az asszony meghökkent egy cseppet, és mocanni sem bírt. Odament hozzá a tejszagra. Hát, a kígyó rámászik a kisbabán keresztül, és odamászik a melléhez. Ő egy kicsit félrehúzza a mellétől a kisbabát, és zutty! belenyomja a mellét a kígyó szájába. Közben sírkozik a szegény asszony: "Aj, Istemem, oszokolom a szarodat! Csak most az egyszer légy velem, tekintse az árváimra!" És miközben szopik, szopik, szopik, valahogy előkaparja a zsebéből a pálinkát, és felülről leocsolja vele a mellét. Ahogy a kígyó szopja a mellét, megissza a pálinkát. Az asszony önti, az asszony önti, az asszony önti, és egyszer csak békét hagy neki a kígyó, és elmegy. Lefekszik, elalszik a kígyó. Berúgott. Majd amikor a kígyó berúgott, hát az asszonnak olyan hajfonata volt, hogy a térdét verte a hajfonata. Előkapja a kést, lenyiszszantja a fejről, hallod. Fogja a hajfonatot, és megkötözi vele a kígyót. De aztán mit csinált az asszony, mikor megkötözte a kígyót? Nem ment sehova, hanem megkérdezte, hogy hol van a legközelebbi tanácsház, a városháza, ahogy régen nevezték. Fogja magát az asszony, odamegy.

Mikor az asszony bemegy, mondja az uraknak: "Jó napot, nagyságos urak. Így meg így, így meg így jártam. Itt meg itt van a férjem börtönben. Oda akartam menni, hat apró gyerekek van, és nem futotta arra, hogy valamilyen járművön menjek, hanem csak úgy alulfelől [storonyirányban] indultam útnak. És itt meg itt leültem, mert rámeleledett az idő. És úgy gondoltam, hogy jobb lesz, ha ott töltöm az éjszakát a kisgyerekekkel."

"Ej, az anyád kenyerét, ha hazudsz, rögtöniben elveszem az életedet!"
"De ez igaz, így meg így megkötöttem. Ha nem hiszitek, nézzétek a hajamat: ilyen hosszú fonatot vágtam le belőle, azzal kötöttem meg." A gázsók, a tanácsházi urak elhiszik. Odamennek. De már mind mentek, Jóska, az egész vármegye kiment oda. Az a hely már ismeretes volt a kígyóról: az a kígyó már több embert elintézett, megmarta őket, és ott találták őket holtan, ahol összeszorította és megmarta őket. Mentek, hogy megnézzék, hogy ő volt az, aki elbánt a kígyóval. "Amennyiben nem lesz igaz, te asszony, és félrevezetsz bennünket, hazudsz, nincs irgalom az életednek. De amennyiben igaznak bizonyul, a férjed szabadlábra kerül, kiengedjük a börtönből."
"Amennyiben nem igaz, itt a kisgyerekek, itt vagyok én is, vegyétek el az életemet."

Nos, mennek. De most már hintókkal mennek ki, Jóska, az egész vezetőség, katonák. Nos, mennek. Ahogy mennek, látják, ott a kígyó. Még mindig

katar e retjija; mätó j. Só dikhén k' áwri phanglo, áketa le šárgi čúňri la romnjáke pol /!/ sáp. 'Dé tja dako máňro, čačas sas so phendán.' Haj ví den les puška trival egymásután ando šéro Joška e sapés. Kana diné les puška ando šéro, sár kana kukó karikáši čhattogíl, kádé čhattogílas leski pörí káj vergódisálás o sáp; sar kana karikáši čhattogísárel. Dé kothé mukle le sapés, šón la romnj' opré po hintóvo, čhórra romnja. Po hintóvo malade la ópre kusa šavojo. Haj lén ingren la jándré šunes, haj tešalarén la pe j káver hintóva, 'ngren la dží ka lako rom. Kana 'ngren la ka lako rom, phónén le roméske šunes, o káver ráj kon gélas lénca: 'Ezt meg est az embert šunes, páně bírs sas Itílimé, pe szabadlábra te hejesisáren les.' Ke káde háj káde, leski romnji ávlas léste beszélőre, Haj káde háj káde pčisárdás, kaj phanglás tēle peske čuhřenca l-- , ekhe sapés kon buté šénengo trájo lás aba. Sí te mukén lake romés szabadlábra. Dé haj mukén lake romés.

Kana žál o rom áwri, či patjál o rom peska romnjáke šunes. Só gindil o dílo rom, márel les muro Del, ke anda kodí muken áwri lés kothár, ke jóba sas le írosa, kodole börtönparancnokósa sas voj jóba, koda romnji. Ke šukár sas e romnji máre' la mujo DĚL! Ke phábolas po khám šáj dikhes-as de pš látě na, hi'ba sas la šó šavojo. Phénel lake lako rom: 'Tja dáko máňro! Bárí vórba phendán tu mánge.pal^a muje šó šavoja. Inkáb kodál páně bírs te' bššlémas, haj nyugottan bššlémas le, sár kaj kurvisájlan tja dáke Dēvlēs, haj kerdán kadé būtjí manca haj kádé mukliné m' áwri.' 'Kada náj čačas - phénel e romnji. - Múro gážo! Amenyiben náj kádé kadé sar ne phenáw, túke dam muro trájo, haj lš les mandar; haj múk t' ášen mure šó čhorré.'

Phénel à romnjáke lake phéja /márlas la romnjóra, či patjálás, márlas la šínlas la/, maj phenél lake phéja lake: 'Múri phej! Dikhés skepi-sárdán les ár' anda j pháre falura meg pháre tšmlica; haj šínél tu mārél tu. Haj múk les! Muk ví tje šově šavoren!' Phénel e romnji pe káde: 'Héj múri kédvešo phéjóri, mé te mukó les, v' ó Del márla ma. Ke šó šavovássi ma.'

Haj v' indulil tar kan' detehára kōrdjilás, haj indulisável tar o rom áwri and' ek vēs. Kana indulisável and' ek vēs áwri, te šínél peske ánde pesko vurdón ek rúda. Kana šínél peski rúda anda vēs áwri, haj džál keresztül pa 'k pájí. Haj ví del o rom ándré ando pájí, šunes. Míndig maj tēle, míndig maj tēle, maj jékhár rēslas o páji leske pa le čhanga, haj ví pe l tōrži, and' ē kor o rom šunes ando pájí. De koth' áššil o rom. Cipisárél: 'Segítség, segítség,' khónik či žal. Maj leski čhorri romnji šokalin les; butárel les: 'Káj kado rom, kaj čn' ável ínke?' Haj žal áwri ando vēs, ródel les, cipíl leske, náj khónik. Máj sar diknēl o práho: 'Kadal mure roméske vúrmi sí.' Haj žal pala lēski vúrma. De katar o páji

alszik a kígyó a pálinkától; részeg. Hát látják, hogy meg van kötözve, ott van ni a cigányasszony sárga hajfonata a kígyón. "Hát, az anyád kenyerét, igaz volt, amit mondtál;" És háromszor egymásután főbelövik a kígyót. Mikor főbelöttek, a farka úgy pattogott, mint mikor az a karikás-ostor pattog, miközben vergődött a kígyó; mint mikor a karikás pattog. Otthagyták a kígyót, az asszonyt meg, a szegény cigányasszonyt, felültetik a hintóba. Hintóra ültették gyerekeستül. Beviszik [a városba], ott másik hintóra ültetik, úgy viszik a férjéhez. Mikor elvitték a férjéhez, azt mondják a cigánynak, mármint az a másik úr, aki velük ment: "Ezt meg ezt az embert - hallod - aki öt évre van ítélve, helyezték szabadlábra! Mert így meg úgy, a felesége beszélőre jött hozzá, és így meg így járt, megkötözte a hajával a kígyót, amely már sok ember életét kioltotta. A férjét szabadlábra kell helyezni." El is engedték a férjét.

Mikor a cigány kiszabadult, nem hitt a feleségének a cigány, hallod. Mit gondolt a bolond cigány, verje meg az én Istenem, hogy azért eresztették ki onnan, mert az asszony jóban volt az örrrel, azzal a börtönparancsokkal. Mert az asszony szép volt ám, verje meg az isten! Úgy tündökölt, hogy a napra lehet nézni, de rá nem, hiába hogy már hat gyereke volt. Mondja neki a férje: "Az anyád kenyerét! Nagy dologról beszél az nekem, a hat gyerekekre mond! Inkább letűntem volna az öt évet, és nyugodtan ültem volna le, minthogy elkurvuljál, az anyád istenét, és ezt tedd velem, és így engedjenek ki." "Nem igaz - mondja az asszony. - Férjem! Amennyiben nincs úgy, ahogy mondom, neked adom az életemet, vedd el tőlem; hadd maradjon árva a hat gyereke!"

Azt mondja az asszonynak a nővére /mert verte az asszonyt, nem hitt neki, ütötte-verte/, azt mondja neki a nővére: "Nővérem! Látod, kiszabadítottad a nehéz falak közül, a nehéz rabságból, mégis üt-vert. Hagyd el! Hagyd el a hat gyerekedet is!" Azt mondja erre az asszony: "Hej, kedves nővérem, ha elhagynám, az Isten is megverne érte, Mert hat gyermekem van!"

Amikor megvirradt, a cigány elindult, kiment az erdőbe. Elindult az erdőbe, hogy szekérrudat vágjon a szekerébe. Mikor az erdőben vágott magának egy rudat, egy vízen kellett keresztülmennie. Bement a vízbe a cigány, hallod. Mindig lejjebb, mindig lejjebb, egyszer csak térdéig ért a víz, majd a derekáig. Már nyakig volt a cigány a vízben. Ott ragadt a cigány. Kiáltozik: "Segítség, segítség!" - de senki sem jár arra. Majd azután a szegény felesége már megsokallta: "Hol lehet az az ember, hogy még mindig nem jön?" Azzal kimegy az erdőbe, keresi, kiált neki, sehol senki. Majd ahogy a nyomokra pillant: "Ez a férjem lábnyoma!" És elinul a lányomon. Egyszer csak hallja az asszony, hogy az ő nevét kiáltja /az asszonyt Frimának hívták/: "Az Isten megáldjon, Frima, ments meg, ha Istent ismered! A drága szent Isten nem engedte meg, hogy levág-

čí žanel te žal pa leski vürna. Haj núma šunél jékkhar kaj cipisárel a romnjáke lako náv /ha j romnji Fríma bušlas/: 'Áldíl t' o Dél Fríma, muntusár m' áwri so le Dêwles džânes! O súnto drágo Dél čí muklás kodé, kaj tji jék kú; sas te šináv tēlé, šunes. Taj sás te šináv tji jék kú; o Dél márdás ma.' Kana romnji aššundás peske romesko hángo, haj indulisáras ando páji te džál pala pesko rom, kasavó šúkipé kórdíilas sar katka kaki kade phú kaj si. (she patters at the ground) angla e romnji. Dé kana kothé resel ka pesko rom, sa kámlas voj te lel les ár' anda kodo močári ke ž' ande j kór si tēle ššindo ó rom. Sar čírdel less e romnji ár' anda močári šunes, čí biril. Phénel a romnjáke: 'N' ánde tute zór? Haj čírde m' áwri k' aba mērów!' Phénel atúnó e romnji: 'Múro gážo! M' áwri čírdós tu, de čí birisárów.' 'Haj le sapésa birisárdán?' Phénel leske leski romnji: 'Múro gážo! Kathé náj so keraw xáv tje Dêwles, ke čí birisárów áwri te lów tut. Kodo megín más bütji sas kš le sapés májtjárdém les, ke dás pe muri čhúčhí sar dós mure šavores čhúčhí.' Phénel e romnji: 'Hanem ná kóde muro gážo, kath' aba náj láši bütji. O súnto drágo Dél kon s' ópr' aménde, čí mukel túke, k' andal pháre fáluri lem t' áwri. Hanem fogadisár mange kodé, angla súnto Dél h' angla e súnto Májra, hodj mukés te trajisárám máškar mure šó čhorri. Haj čh' ásbása ma. Ke mé, kasaví čací sim, sar kaj čací sas e súnto Májra, ande kada jék bütji. Fogadisár mange hodj č' ásbása ma haj čí máresa ma haj čí zaklatisárésa ma.' O rom phenél pe kadé: 'De šún, kádé fogadisárów tuke kade bütji, amenyibe angla oltári lésa pe túte kálé gádá haj žása te colaxárs.' Phénel atunčí o rom: 'Múri gáži, soha az életbe č' ásbó tu, amenyibe kádé višelkedísa, amig kasaví čací avésa sar kaj phenés la ke čací sanas mindeddig pašá mande haj pašá mure šó šavora, sár kaj sanas eddig.' 'Kád' ávla muro gážo.' Haj numa lesko jék vas xutjildas haj áwri rántisárdas le romes anda báro močári.

Te džán khéré fele, o rom. E rúda andé j čík ášilas, šunes. Te žán khérj. Kana žál khérj, aba vi phenlas o rom kade bütji, káwreske, vi čí phenlās. Avel e detehára, haj džál tar lása andé j khangéri, peska romnjása. Haj džál e romnji te colaxárel pe kade bütji hodj nás kádé sar lako rom gindosárel la. Hanem káde háj káde sas, sar vój phenel la.

Náj kana, idé mátvál, šunes, načilás ek kurko dúj, jek šon dúj, šó žán karing o vés áwri. Kana džán ando vés /de v' él šavora lénca si pe pengó vurdón/, só dikhen Jóska! Kothé kaj muklás vój kóde rúda, andé j čík ando močári, só bárol? Sar phenén la haj pheniné la phuré manuša, kš ví mme kádé phenaw la sar ašundém, ek bári alcín. Kasavó báro kášt, hodj hòssa-vígo náj les, čí dikhes lesko hédjo. Pe kodó thán, kaj lako rom muklas e rúda. Phénel leski romnji: 'Móre! Amé kana kathé samas, kodo báro kášt nás kathé; fidjelisárdán tu, lán tu sáma kodo báro kas?' 'Ví čáces, Fríma,' phenel peska romnjáke, 'ke tényleg nás kothé kodo

jam a fél kezedet, az Isten megvert volna." Mikor az asszony hallotta a férje hangját és elindult a vízbe, hogy a férjéért menjen, olyan szárazság támadt, mint itt ez a föld ni /az elbeszélő leppant a földre/ az asszony előtt. De mikor odaért a férjéhez, mindenképpen ki akarta húzni a mocsárból, mert nyakig süllyedt a cigány. Ahogy az asszony húzta ki a mocsárból, nem bírja. Azt mondja a feleségének: "Nincs benned erő? Hízz már ki, mert meghalok." Azt mondja erre az asszony: "Férjem! Kihúználak, de nem bírlak." "És a kígyóval elbírtál?" Mondja neki a felesége: "Férjem! Itt nem tudok mit tenni, eszem az Istenedet, mert nem bírlak kihúzni. Az megint más dolog volt, mert a kígyót lerészegítettem, amikor rámászott a melleme, miközben a kígyókat szoptattam." Mondja az asszony: "Hanem nem erről van szó, itt már nincs rendben a dolog. A drága szent Isten, aki föltűntünk van, nem engedi meg neked, mert én hoztalak ki a nehéz falak közül. Hanem fogadd meg nekem a szent Isten és Szűz Mária előtt, hogy engeded, hogy békében éljek a hat szegény gyermekem között. És nem fogsz bántani többet. Mert én olyan ártatlan vagyok ebben a dologban, amilyen ártatlan a Szűz Mária volt. Fogadd meg nekem, hogy nem fogsz bántani, és nem fogsz verni, és nem fogsz zaklatni." Azt mondja erre a cigány: "Ide hallgass! Akkor fogadom meg ezt, ha fekete ruhát veszel fel és úgy mégy az oltár elé megesküdni rá." Majd ekkor így szólt a férfi: "Feleségem, soha az életben nem foglak bántani, amennyiben úgy fogsz viselkedni, és amíg olyan igaz leszel, ahogy mondod, hogy mindaddig igaz voltál mellett és a hat gyerekem mellett." "Ugy lesz, férjem." És ekkor csak fél kezét fogta meg, és kirántotta a férfit a nagy mocsárból.

Mennek hazafelé a cigányák. A szekérrúd a sárban maradt, hallod. Hazamennek. Mikor hazaértek, a cigány mondta is a dolgot a többieknek, nem is. Eljött a reggel, és elment vele a templomba, a feleségével. Az asszony odament esküt tenni a dologra, hogy nem úgy volt, ahogy a férje gondolja. Hanem így meg így volt, ahogy ő mondja.

Majd aztán, idő múltával, hallod, eltelt egy hét, kettő, egy hónap, kettő, hát egyszer kimennek az erdőbe. Mikor kiérnek az erdőbe /de a gyerekeik is velük voltak a szekéren/, mit látnak, Jóska! Ott, ahol a rudat hagyta, a sárban, a mocsárban, mi nőtt? Amint mondják, és amint mondták az idős emberek - mert én is úgy mondom, ahogy hallottam - egy nagy fűzf. Olyan nagy fa, hogy vége-hossza nem volt, nem lehetett látni a hegyét. Azon a helyen, ahol a férje a rudat hagyta. Mondja a felesége: "Ember! Amikor itt voltunk, ez a nagy fa nem volt itt; figyelted-e, vetted-e észre ezt a nagy fát?" "Igaz is, Frima - mondja a feleségének - tényleg nem volt ott az a nagy fa." "No látod, férjem,

'bārò kášt.' 'Dé dikhés, muro gādžo, o súnto drágo Děl v' ánda j tómlíca skepisárdás tut, v' ánda j čík awri las tut, haj mukulás pala tutę ek em-
léko tje šóvé čhorrengę, te žanén kode, hodj čhačí simas, ná feri mure
colaxęngę hanem ví mura vorbake, ét' ake muklás lés tje šavoręngę, te ža-
nén tjo törtęnéto haj tjo ešemęnjo sar sas kade būtjí kan' amé kade pčici-
sárdán.'

Káde phenen ke čačés sas. Ví me káde phendém ke čačés sas. Ke azelótt
phenén k' o súnto drágo Děl tēlé phirlas pe i phú. Čí dikhlem les, ví me
kád' ašundem fšri. Rudjisáráw les ví mę, mangáw les ví mę, ví mę e sun-
toné Dēvlés pinžáráw.

Kon žanél la, vadj kon maj fčđer žanél la mandar, te phenél la, ke
paramíca sas fšri. Phenén ke törtęnéto sas; me káde law la mange haj phe-
náv la ví mure šavoręngę sar paramíca t' awlas.

26.

Šavále háj romale! Me, ávlas ma kath' èg vórba, azelótt šelé boršęnca
törtęnetisájlas gado ešemęnjo. Dehát phanáv les tumęngę, nyugottan,

Sás kaj ná, eg romní haj eg róm. Gadá pášonas p' eg mál. Akkoriban
ínk' o San Pétri haj o súnto Děl pe phúp phirenas. Dehát, žal o súnto
Děl haj o Sán Pétri. Dikhén godole romés ke pášjol p' eg rán /?/. Pušł
lestar gádá o súnto Děl: 'Phuré rroma! Phén aba mänge, karíng arakhás
amé kathé ek šukár zéleno kás, kaj paša godó sí eg bāró trušúl?' Hát, o
phuro róm sikadá e puńřsa, maj đúr čí phendas khánci, tēlé paššilas.

Maj žal tar maj đúr, körülbelül két-három máterrel. Arakhél ekha
romné. Aba e romní talpon sas; ande puńřnd^e. Pušł latar o súnto Děl:
'Phen aba muři kédvešo phejōri, karíng arakhás kathé údján čak zéleno
kás kaj sí eg bár; đarunó trušúl?' 'Áv-de súntona Dēvla, síkaváv les
tuke.' Haj žal les', astārel lesko vás haj sikadá lős. Kána gólás, vi
gádá phendás o Sánt Péter háj o Děl, vorbisájlo pč: 'D' ákánák s' ável
anda gadá? Gadó manús nádjon lústavo j, s^o ávela gadalésa?' 'Hát me phe-
náv tuke,' phendas o Szent Péter. 'Gadál gād' avéna hódj, o lústavo
ínkřéla e údješonés.'

Dehát, azēr sí akanák ande lúme, miúta e lúme kórdjilas, hodj jek
údješo háj eg lústavo manús sí. Vádj e romní sí lústavo, vádj o rom.
Đúj údješ' and' eg lúme naštíg trajín.

a drága szent Isten a tömlőből is kiszabadított, a mocsárból is kihúzott, és emléket hagyott utánad a hat szegény gyermekednek, hogy tudják, mi történt veled, mi esett meg veled, hogy miként történt ez a dolog, amikor így jártunk, hogy tudják, hogy igaz voltam ne csak eskümben, hanem szavamban is."

Úgy mondják, hogy ez igaz volt. Én is úgy mondtam el, hogy igaz volt. Mert azelőtt - mondják - a drága szent Isten lejárt a földre. Én nem láttam, csak úgy hallottam én is. Imádom őt én is, imádkozom hozzá én is, én is hiszek a szent Istenben. Úgy mondják, hogy megtörtént; én úgy veszem és úgy mondom el a gyerekeimnek is, mintha mese volna.

26.

Szent Péter és a lusta ember

Cigányok, legények! Volna egy szavam! Száz évvel ezelőtt történt ez az esemény. Hát elmondom nektek; nyugodtan.

Volt, hol nem volt, egy cigányasszony meg egy cigány. Egy mezőn feküdtek. Akkoriban még Szent Péter és a szent Isten a földön járt. No, megy a szent Isten meg szent Péter. Látják a cigányt, amint egy ... /?/ fekszik. Kérdi tőle a szent Isten: "Öreg cigány! Ugyan mondd meg, merre találunk errefelé egy szép zöld fát, amelyik mellett egy nagy kereszt van?" Hát, az öreg cigány a lábával mutatta, tovább nem szólt semmit, heverészett.

Majd tovább megy, körülbelül két-három méterrel. Talál egy cigányasszonyt. Az asszony már talpon volt. Kérdi tőle a szent Isten: "Ugyan mondd meg, kedves húgom, merre találunk errefelé szintén egy zöld fát, ahol egy kő, egy kökereszt van?" "Gyere, szent Isten, megmutatom neked!" És vele megy, kézen fogja, és megmutatja. Mikor elment, szólt szent Péter és az Isten, megbeszélték: "No, most már mi lesz ebből? Ez az ember nagyon lusta, mi lesz vele?" "Hát én megmondom neked - szól szent Péter. - Ezekel az lesz, hogy a lusta fogja eltartani az ügyeset." Hát azért van ma úgy a világon, mióta a világ teremtődött, hogy van egy ügyes meg egy lusta ember. Vagy az asszony lusta, vagy a férfi. Két ügyes nem élhet együtt a világon.

[First sentence is missing on the tape.] ... rom sã. Te but šavorõ sã le. Čörõ. Le^xtji romnji k;rel ando gáv butji. Vi katká vi kutká ka l gáadura, haj kjídenã penge le ramã, le šavorenge. Haj njëvé boršéxki rét, pe njëvé boršéxki ret pala izméri andal gáv andãx ramã, šãx, mäs. Něj lë másina te del jág, te kirável e romnji. 'Žã 'ba ka tjo phrãl!' Uđjan kodolexko phrãl bãrvãlõ sas, le gãšénca xãlãx pãlas. Lexko phral čí de-lã lexkõ. 'Žã rõde tuke,' phenel. 'Mištõ j muro phral.' Haj dëlax p' ek kãs opré, te dikhel káj phabaren mëčo ando gav. Taj dikhel jokhar eg jág, bãri ják, vaj dešudúj žëne keren jág, tátjon. Hat avel tãlé te dikhel, te žanel sõ irãnji te žal. Hat lel o gõno thaj žal.

Januãrba sax kadi. Phenel o Februãri /a hónapok voltak azok, a tizenkét -/, 'De muk pe lexe šíl,' phenel, 'sõ phenla.' Hat kasõ šíl mukla o Jãnuãr pe le, de dede de de del le kutj' iš letãr. 'ãldil le o Del,' mothõl, ãldil le le Dëvlësa, 'haj léxkji vreme si,' phenel, 'léxko šõn si,' phenel. 'De ašune,' phenel, 'sar ãldil tu le Dëvlësa?' Hat sõ dešudúj sã ãldisardã le Dëvlësa. Mikor odaért, köszönt. 'No íjj le, melegíjjél!' Bešlãx tãle haj tátjol. 'De sõ kaso o Januãri?' 'Õ, ãldil le o Del, le^xkõ vreme si, le^xko šõn si,' phenel, 'šíl si.' 'Hã Februãri?' Sa ujra ãldisarda e Dëvlësa. No mištõ j kana. 'Nõ,' phenel, 'sõ trobuj tu?' 'Nã ma jág,' phenel, 'te kirel muri romnji le šavorenge.' 'De ãnkër tjo gõno!' Haj sãko šutã le^xk' eg lopãta žãro. Haj čí na čí hatjãrdãs ... Kana reslãx khërë, phende lexke: 'De šú pe j štãr kólcur' andi udvãra. Šu ando bõ, šú pë vãtra anda kado zsák.' Gëlãx, šutas pe j štãr kólcur, štar ando bõ, štãr pë vãtra.

Kana šutãs, tehãrakõ uštel opré. 'Žã 'ba romnji,' phenel, 'dík-ta,' phenel, 'o žãro ando bõ phabõl. Dé jág, kirãv le šavorenge.' Žãl e romnji, lel o ajtõvo tãlé, ando bõ sõ dikhel, kolãči, rëteša, pújka, khanjí peki ando bõ. 'Õ Dëvla čãrav tut!' phenel. Pe vãtra kirol sãrma, paprikãši levëši. 'Dík roma ãvri, sõ sii!' Dikhal: 'Õ Dëvla čumídav tut! Le Dëvlõrexkõ šõnõra sã kote!' Žãl pe i udvãra, kutká grãst, kutká gurumnjí, kutká bãlí fiastu. Bãrvalo si!

Tizenkét hónap

[Első mondat lemaradt a szalagról.] ... cigány volt. És sok gyereke volt. Szegény volt. A felesége a faluban dolgozott. Eljárt a gazdákhöz, ide-oda, így gyűjtögették össze az ételt maguknak, a gyerekeiknek. Uj-esztendő estéjén, újesztendő estéjére délután hozott a faluból ételt, káposztát, húst. Nincs gyufájuk, hogy tüzet gyújtsanak, hogy az asszony főzzön. "Menj már át a testvéredhez!" A testvére gazdag volt, a paraszttal evett-ivott. A testvére nem adott neki. "Eredj, keress magadnak" - mondja. "Rendben van, testvér." Azzal felmászott egy fára, hogy lássa, hol égetnek méceset a faluban. Egyszer csak megpillant egy tüzet, nagy tüzet. Vagy tizenketten rakják a tüzet, melegednek. Lemászik, hogy lássa, megállapítsa, melyik irányban kell elindulnia. Fogja a zsákját, és elindul.

Januárban történt ez. Azt mondja a Február /a hónapok voltak azok, a tizenkét - /: "De bocsáss rá hideget - mondja - vajjon mit fog szólni?" Hát olyan hideget bocsájtott rá a Január, hogy dede-de-de, dide-regtek a kutyák is tőle. "Az Isten áldja meg - mondja, -áldatja őt az Istennel - hát hiszen az ő ideje ez, az ő hónapjában vagyunk. "De hal-lod-e - mondja - hogy az Istennel áldat téged?" Hát, mind a tizenket-tőt áldatta az Istennel. Mikor odaért, köszönt. "No, ülj le, meleged-jél." Leült és melegedett. "No, milyen is az a Január?" "Óh, az Isten áldja meg, az ő ideje ez, az ő hónapjában vagyunk - mondja - hát hideg van." "Hát a Február?" Mindegyiket újra megáldatta az Istennel. No, eddig rendben van. "No - mondják - mi kell?" "Nincs tüzem - mon-dja - hogy a feleségem főzni tudjon a gyerekeknek." "No, tartsd a zsá-kod!" És mindegyik vetett neki egy lapát paraszt. Ő meg nem értette, hogy ... Mondták neki, hogy mikor hazaér: "Dobd az udvar négy sarkába. Dobj a kemencébe, dobj a tűzhelyre is ebből a zsákból." Ment, dobott a négy sarokba, négyet a kemencébe, négyet a tűzhelyre.

Miután szétszórta, másnap felkelt. "Menj, feleségem - mondja - látod-e, ég a parázs a kemencében. Rakj tüzet, főzz a gyerekeknek." Megy az asszony, leemeli az ajtót, hát mit lát a kemencében? Kalásos, rétes, pulyka, sült tyúk van a kemencében. "Óh, Istenem, osókollak!" - mondja. A tűzhelyen meg tölzött káposzta és paprikás leves fő. "Nézz ki, férjem, mi történt!" Nézi: "Óh, Istenem, osókollak! A jó Isten hónap-jai voltak ott!" Kimegy az udvarra, ott meg lovak, ott meg tehének, ott meg disznók fiastul. Meggazdagodott.

Hat ašuná lexko phrál kə barvårdjilas; kodo bārvaló. Hat avel lexte: 'Ké lán le čōré?' phenel. 'Dā l' o Dél,' phenel. 'Katka háj katka,' phenel, 'dešudúj manúš díne mā žáro.' 'De,' phenel, 'te žá i me,' phenel. 'Žé!' 'Ár' indulisárdás. Haj muklá pe lext o Jānuāri kasavó šil hodj lexko dji fadjila ande lext. Haj kūsél le, mothol ... kūsél le šonōr'n. 'De ašune,' phenel, 'kodo néj kas^{av}o, kūsél tut.' Dé 'res-lá^x koce. 'Dé,' phenel, 'só keres koce?' o Januāri. Háj, kāde háj kāde, kūsél le šonōr's. 'De só trobu^j tuk?' 'Dé vi man žáro te ví me barvajvav.' 'De anker tjo gōno.' Šuté le^xke. Sá phabile le^xke dù ze. Kaj košlā le šonōr'n. Kana rōslāx ande udvāro, sa jaš díne le^xke astága. Kutká bāle phabile andi jaš lexkə, sá, sá, sá murdjēle. Sá lō Dél lextar kə kūsélā le šonōr'n. Hat kərdjilā apol čōró. Žal ka pe^xko phrál, dél les: 'De me dáp tu muro phral,' phenel, 'te dél tu o Del,' phenel.

Só dikh'ol, eg manúš kídel o kalási paša astágo haj rakíl ando astágo kalāsa. 'Kón san tun?' 'Mé som tji bax,' phenel, 'akanák,' phenel, 'tje phraléski som, avilóm kaj léxke, kaj tjo phrál.' 'Héj muri bax, haj man ...' '... pala mesélji sōvel,' phenel. Haj žál, só dikhel, kocé lo, sōvel. Xúklā létji kór: 'Héj muro gazda!' phenel, o čompé. Ží káce sa^x.

28.

O Dél o sūnto kana rōdenā le el nasúl manúš, o Hērōdeš, másfél évig mudárnas e Hērōdeššēkə manúš, hat kərnās kasave lāde haj šonās sūrko āndrā, t' arakhádjolā rāklōró, hat šonās sūrko āndrə, anji lāda, haj šūdenā l' ana Níluš. Hat e manúš, e žulé, e rāklōrōnca menekülínā anel hédjurā anel barlangurā. Akor Hērōdeš mudārta e lāse manuš'n.

Hat kana jók'har o Dél o sūnto Golgotán, Kánaán földjén /de ná čingārdén!/
só dikh'ol, k' avén dúj vāndorlōvurā. Kana rōslé, hat phen-dine: 'Lāšo djés te dél o Del o sūnto!' 'Te dél o Dél ví ttumen manu-šále,' phenel. 'N' avén, bōšén tōle.' Hát megtiszteltetéssel fogadi-sárdé le. 'Xále vāreso muro phral?' Phenel: 'Ői xalam.' Hat šuté lengə, xalé, fogadisárdé le, pilé, so trubusárdás. Phénel kāde o 'Ábrahām, kə dúj avile, phenel, - De voj žānglā hodj o Dél o sūnto si o jek, phenel, -

Hát, a testvére meghallotta, hogy meggazdagodott; mármint a gazdag testvér. Átmegy hozzá: "Honnan vetted, te szegény?" - kérdi. "Az Isten adta - mondja. - Itt meg itt, tizenkét embertől kaptam paraszt." "De bizony - mondja - elmegyek én is." "Eredj!" Elindult. Ám a Január olyan hideget bocsájtott rá, hogy a lélek is megfagyott benne. Elátkozta, mondta, ... átkozta a hónapokat. "De hallod-e - mondják-ez new olyan, ez átkoz téged." Odaért. "No - mondja neki a Január - mit keresel itt?" Hát, így meg úgy, átkozza a hónapokat. "De mi kell neked?" "Adj nekem is paraszt, hogy én is meggazdagodjam." "No, tarád a zsákodati!" Vettek neki. Mind megperzsidótt a két tompora. Amiórt a hónapokat átkozta. Mikor megérkezett az udvarára, mind tűzbe borultak az asztagai. Megégtek a disznai is a tűzben; mind, mind megdöglöttek. Mindent elvett tőle az Isten, amiért átkozta a hónapokat. Így aztán elszegényedett. Ment a testvérehez, az adott neki: "De én adok neked, testvérem - mondja - adjon neked az Isten is."

Egyszer csak látja, hogy egy ember a kalászokat szedegeti az asztag mellől, és asztagba rakja a kalászokat. "Ki vagy?" "Én vagyok a szerencséd - mondja - most pedig a testvéred vagyok, hozzá jöttem, a testvéredhez." "Hej, szerencsém, hát nekem ..." "... az asztal alatt alszik" - mondja. Odamegy, mit lát? Ott van, alszik. A nyakába ugrik: "Hej, gazdám!" - mondja, ő volt a Szegénység.

Eddig volt.

28.

Cigány hittérítő

A szent Isten, amikor keresték a gonosz emberek, a Heródes, másfél évig gyilkoltak a Heródes emberei, hát csináltak olyan ládákat, és szurkot tettek bele, a ládába, és a Nílusba dobták. Az emberek és az asszonyok a gyerekekkel a hegyekre menekültek, a barlangokba. Akkor Heródes gyilkolta a jó embereket.

Hát egyszer a szent Isten a Golgotán, Kánaán földjén /de ne kiabáljatok! / mit lát, hogy jön két vándor. Mikor megérkeztek, szóltak: "Adjon a szent Isten jó napot!" "Adjon Isten nektek is, emberek - mondja. - No gyertek, üljetek le!" Megtiszteltetéssel fogadta őket. "Ettetek valamit, testvér?" Azt mondják: "Nem ettünk." Hát rakott elébük, ettek, fogadta őket, ittak, ahogy kell. Így szól Ábrahám, mert ketten jöttek, így szól;-- De ő tudta, hogy az egyik a szent Isten, és így szól: "Szent-

'Súntonā Dewla! Žán te gĵinavén, sóde s' e¹ lāše mānuš, haj sóde s' el nasul mānuš?' Phenel, 'Žás. Kĵ mudārĵn e lāše manušĵn, ha i lúme trobúl te xasávĵl, k' o pral pe pralēte si, o čelēdo si o dát, i dĵĵ, plétĵkaurĵ, xoxamnĵ e manuš, jĵkharvende irídĵurĵ si. Hat gĵinavás, sóde s' e¹ lāše manus, haj sóde s' el nasul manuš, anĵ sáko gáu gĵinavás.' Phenel o Ábrahām, 'Súntonā Dewla! Háj te n' amna panĵvardedš manuš, v' ŗtunĵi xasarĵĵ,' phenel, 'kĵnkĵves tūzes esĵovel le gáva?' Phenel, 'Xasaraváu.' 'Haj ŗtārvardeš t' awna?' 'Čí xasaraváu.' 'Hat, háj trenda?' 'Č' atunĵi čí xasaravaw,' phenel, 'e gáva.' T' ŗmna,' phenel, 'ŗi ka 'l dĵš manuš lāšĵ 'nĵ sáko gáv, hat čí xasaravaw ja-gása. Atunĵi čí xasaravaw e gáva. De te ámna fĵiri pānĵ, sá xasaravaw, jaĵása. Khĵĵ sá phabāraw,' o Dél o súnto phendas. 'Hat,' phenel o Del o sunto, 'no žĵn, haj gĵinavén anĵ sáko gáu, Gomora hegy Szodoma városba, sóde s' ĵ lāšĵ manuš haj sóde s' el nasul manuš.' Hat kana gĵlĵ haj gĵinadĵ, hat č' érákĵle fĵiri pānĵĵn lāšĵ manuš kon testvéri szereteten élnek, kon na nāĵ irídĵurĵ na plétĵkaurĵ nā xoxamnĵ, čí bontinā khanĵikā, tĵstavo sā lengo ĵleto. Phenel, 'Žán tar awr' ána kado gau, kĵ xasarĵl o Del o sunto e gáva, i Gomora i Sodoma, kĵnkĵves tūzes esĵovel sa jág del.

No o Hĵrĵdeš, e nasul manuš, mudārĵnā másfél évig korig e ráklĵ-rĵn, e lāšĵ manušĵn, ande barlángurĵ menekúlinas. 'Žán tar Názáretben, koce ná irídĵa 'l manuš, vagy Dél-Indiába. Koce sí kasavĵ gáva, kaj koce irídĵo manuš nāĵ, k' o Indiĵ szent föld si. Hat i Lót felesége kíváncsi sas te dikhĵl hodĵ, - kaj phendá o Dél o súnto te pālal ná dikhĵn, kĵ savo dikhĵla pālal, sá xasaven, o Dél o súnto phenda. Hat v' ŗrandĵali phende e lāšĵ manušĵn, 'Pālal ná dikhĵn kĵ savo dikhĵla pālal, rĵktĵn sĵbálvānyak válik.' Hat pālal dikla i Lót felesége. Rĵktĵn sĵbálvānyak vālisejlā. Hat fūšĵlĵnā e khĵrá, sa jág sá phabōnā. Kocĵ lāšĵ manuš nās, sa nasul sā phrāla. Kocĵ dĵilkulĵnā mudārĵnas; hat sá phabarda o Del o sunto.

Hat gĵlĵ tar awrĵ Jeruzsálemban. Haj jokkhar xutĵildĵ el Dewlĵ, an' ek bār, kaj uvyacaora. Hat xutĵildĵ le, phānglĵ le. Kana phānglĵ le lĵko vās, 'Nó,' phenel, ingĵrā le angl' amāro kreĵ, a Heródes király.' Hat ingĵrdĵ le suronĵĵnca lĵka katāni. Kana 'ngĵrdĵ le, areslĵ ko a Heródes, hat kādĵ mārgā /! / l' o Hĵrĵdeš hodĵ o rat ŗmĵlĵ' ána lĵko más. Parānĵo das o Hĵrĵdeš hodĵ sáko manuš te ŗngĵrĵdel po Del o sunto. Hat pa múĵ malāvnā le. Hat ŗutinĵ 'k tūskĵs korona

séges Isten! Mentek megszámolni, hogy hány jó ember van, és hány gonosz ember?" Azt mondja: "Megyünk. Mert öldöklök a jó embereket, és a világnak el kell pusztulnia, mert testvér testvér ellen támad, a család lesz az atya és az anya, az emberek pletykák, hazugok, irigyek egymásra. Hát megszámoljuk, hány jó ember és hány gonosz ember van, minden faluban megszámoljuk." Azt mondja Ábrahám: "Szentséges Isten! És ha nem lesz ötven ember, akkor is elpusztítod kénköves tüzes esővel a falvakat?" Azt mondja: "Elpusztítom." "És ha negyven lesz?" "Nem pusztítom el." "Hát hogyha harminc?" "Akkor sem pusztítom el a falvakat" - mondja. - Ha minden faluban tíz-tíz jó ember lesz, nem pusztítom el tüzzel. Akkor nem pusztítom el a falvakat. De ha csak öt lesz, mindet elpusztítom tüzzel. A házakat mind felégetem - mondta a szent Isten. - Nos - mondja a szent Isten - hát menjetek, és számláljátok meg minden faluban, Gomora hegy Szodoma városban, mennyi a jó ember, és mennyi a gonosz ember." Hát mikor mentek és megszámolták, nem találtak, csak öt jó embert, akik testvéri szeretetben élnek, akik nem irigyek, nem pletykák, nem hazugok, nem bántanak senkit, tiszta az életük. Szól: "Menjetek ki ebből a faluból, mert a szent Isten elpusztítja a falvakat, Gomorát és Szodomát, kénköves tüzes esővel mind felégeti."

No, Heródes, a gonosz ember, másfél éves korig gyilkoltatta a kisdedeket, a jó embereket. Barlangokba menekültek. "Menjetek Názáretbe, ott nem irigyek az emberek, vagy Dél-Indiába. Ott vannak olyan falvak, hogy nincs bennük irigy ember, mert India Szentföld." Hát Lót felesége kíváncsi volt, hogy lássa, hogy -, pedig megmondta a szent Isten, hogy nem nézzenek hátra, mert aki hátranéz, rögtön sóbálvánnyá változik. Hát Lót felesége hátranézett. Rögtön sóbálvánnyá változott. Hát a házak füstölögtek, minden tűz volt, mind leégett. Ott jó ember nem akadt; mind rosszak voltak, testvér. Ott gyilkoltak, öldökölték. Hát a szent Isten mindet felégette.

Hát elmentek Jeruzsálembe. És egyszer elfogták az Istent, egy kertben, úrvacsora közben. Elfogták, megkötözték. Mikor a kezét összekötötték, szóltak: "No, vigyük a királyunk, Heródes király elé." Hát odavitték szurenyosan a katonák. Mikor odavitték és megérkeztek Heródeshez, hát Heródes úgy megverette, hogy a vér ömlött a húsából. Heródes parancsot adott, hogy minden ember köpje le a szent Istent. És arcul osapdosták. És tuskés koronát tettek a fejére. Amikor rárakták, nem tudták, hogy ő

pe lēko šoró. Hat kana šutiné hat čí žanenā hodj o Dél o sūnto si vadj kón si. Hat dūlīla o rát ana lēko múj, anal Dewlēko pašavró. Hát nem lehetett fölismerni hodj o Del o sunto sã, vadj kón sas. Másfél óráig korbáčolisárdé le atúnči, kádé hodj nem lehetett fölismerni kaca^x lēko bāro kíno, so márdé le, mudárna e nasúl manuš ano Dél o sunto. 'No 'ngžšn le,' phenel, 'Golgotán, és elevenen végeztek ki e suntoné Dewlē. Hat kodo bāro kerésto Ingǝrǝl le, Golgota hegyen. Hat kocé maj segezín le elevenen, étalo dik!' Hat kana ingǝrdé le, Golgotán, hat pǝrlā, vuštjéla, dárdával döftek ódalába, hátába. Atúnči šuté lek' ani kór ek kasavó šóló, cirdenā le, márnā, mudárnā čörē. Hāt o bāri míla, e šūlé j židóvícka arakhádjile lenca. 'Nā mären čörē, ná bontin le, ártatlanul,' phenel, 'e Dewlē.' Hat rovenā pe lēte. Hat i Véróniká arakhádjilā el Dēwléssa. 'Hat,' phenel, 'xosén le kaca rát, le suntoné Dewlē.' K; sa rát sã. Hat pēko dikhló das haj xosǝnā le kaca rát. Hat čí birilā te žal. Pǝrelās, vuštjelās, döfték, a hátába, ódalába, az a lándzsal, ane lēko dumé, mudárnas. Hat arakhádjilas o Šímon, hat sa lēki bāri míla. Phenel, 'No hat ingǝr' áwri tukó kodo kerésto,' phenel, 'Ži Golgotán.' Hat ingǝrdā le čörēkē. Ži Golgotán. Kana reslé kocé, Golgotahegyen, hat o trušúl kocé lefektették, áwri segezisárle le elevenen. Dehāt vǝj inkǝl trajílas másfél óráig a kereszten; inkǝl trajílas. Čí mǝrel eg manuš mindjār, hanem šúdelās le po trušúl o Dél o sunto. Atúnči phendás, 'Dén ma 'k cera paji, adjatok egy kis vízet.' Hāt ók ecetet adtak neki. Hat tasádjola, kinozínā le. Hat atúnči čingárdas e phúre Dewlǝ, pǝka dadǝ, 'én Istenem, én Istenem, mért is hagytál, el engemet!' Hat dúvar čingarda, 'én Istenem, én Istenem, mért is hagytál, el engemet!' Akkor esett le a feje Krisztusnak; akkor meghalt. Hat atúnči kana mulás, atúnči kadala pogánurǝ manuš ǝrǝdǝšǝk; Ingǝrdé le an ek kripta haj 'Nó,' phenel, 'šón pe lēte kodo máj' bāro bār hot te ná biril te čörēn le awrí, e Dewlǝ, ana ej kripta.' Dé p' atunc' o Dél o sunto kadala manuš sá pharadjilā i phúv. Kasárdá o Del o sunto. Hat kadala manuš pharadjilā našónā e phuvenge ... kaj mudārde o Dewle.

Lēki dǝ, e suntone Dewlǝ³ki ródelā pēka rǝkle sabbítrana /?/, haj sí-tjǝrlā el manuš te n' aven nasúl, na bontin khanjiká, na čörēn, n' aven xoxamǝ, na bontin khanjikás, tístavo t' avel tumāro šleto. O Dél o sunto kadé hirdetil ām mindig, hodj sáko manuš tístavo t' avel lēko šleto, čačo te n' avel /!/, te n' ável irǝdjo, te na čörél o manuš, haj maj phurǝn te tistelǝl le, e čörēn, bārvalón. O Dél o sunto bečúllil ām kádé j čörēn sár e bārvalón, kon sã lǝšǝ, žnkǝrǝlā lēko-, lǝtji krǝsi, e Dewlǝjki, kana djināmǝs e manušǝn, hodj sǝde s' e lǝše sǝde s' el nasúl. N' apol o Dél o sunto čí mukǝl e lǝše manušǝn hodj te xasávǝn, kon si čǝčǝ, kon si

a szent Isten, vagy kiosoda. Hát a vér űalött a szájából, az Isten oldalából. Hát nem lehetett felismerni, hogy ő a szent Isten, vagy kiosoda. Akkor másfél óráig korbácsolták, úgy, hogy nem lehetett felismerni a nagy kintől, úgy megverték, ütötték a gonosz emberek a szent Istent. "No, vigyétek - mondta - a Golgotára, és elvenen végezzétek ki a szent Istent. És vigye azt a nagy keresztet a Golgota hegyre. És ott majd szegezzétek rá elevenen, lássátok!" Hát közben vitték a Golgotára, elesett, felállt, dárdával döfték oldalába, hátába. Akkor a nyakába vetettek egy kötelet, rángatták, ütötték, verték szegényt. Hát, a zsidó aszszonyok találkoztak vele nagy részvéttel. "Ne verjétek szegényt, ne bántsátok - mondták - ártatlanul az Istent!" Siratták. Hát, Veronika találkozott az Istennel. "Töröljétek meg a vértől - mondta - a szent Istent." Mert osupa vér volt. A saját kendőjét adta oda, és megtörölték a vértől. Aztán nem bírt menni. Elesett, felkelt, döfték hátába, oldalába, lándzsával szúrtak a hátába, ütötték. Találkozott vele Simon, nagy részvét fogta el. Mondják: "No hát akkor vidd ki te azt a nagy keresztet a Golgotára!" Hát kivitte szegény helyett a Golgotára. Mikor odaértek a Golgota hegyre, ott a keresztet lefektették, rásegeztek elevenen. De ő még másfél óráig élt a keresztben; még élt. Az ember nem hal meg mindjárt. Hanem keresztet feszítettette őt a szent Isten. Akkor így szólt: "Adjatok egy kis vizet!" Hát ők ecetet adtak neki. Ekkor kiáltott az öreg Istennek, atyjának: "Én Istenem, én Istenem, miért is hagytál el engemet?" Kétszer kiáltott: "Én Istenem, én Istenem, miért is hagytál el engemet?" Akkor leesett a feje Krisztusnak; meghalt. Amikor meghalt, azok a pogányok, Heródes emberei, elvitték egy kriptába, és "No - mondták - tegyük rá azt a legnagyobb követ, hogy ne tudják kilopni az Istent a kriptából." De ekkor a szent Isten azokat az embereket, - meghasadt a föld, elpusztította őket a szent Isten. Hát azok az emberek meghasadtak, elfutottak a föld ... amiért az Istent megölték.

Anyja, a szent Isten anyja, kereste a fiát. És tanította az embereket, hogy ne legyenek gonoszak, ne bántsanak senkit, ne lopjanak, ne legyenek hazugok, ne bántsanak senkit, tiszta legyen az életetek. A szent Isten azt hirdeti ám mindig, hogy minden ember legyen tiszta életű, legyen igaz, ne legyen irígy, ne lopjon az ember, az idősebbeket tisztelje, szegényeket, gazdagokat. A szent Isten becsüli ám mind a szegényeket, mind a gazdagokat, akik igazak, megtartják az ő parancsolatait, az Istenéit, amikor megszámlálják az embereket, hogy kik az igazak, kik tiszta életűek, nem irígyek, nem pletykák, nem bánthatnak senkit. És a szent Isten nem engedi, hogy az igazak elveszenek. És

tístavo lěko elěto, na g irídjo, na g plětjkaurě, čí bontin khanjikās. Haj mındig kodole manušen azutín ká dikhěna maj hodj ártatlanul kaměn te mudarěn vřekā. Haj te sán lašě djěkě ka Děl o sũnto. Hat kodolēⁿ manušen mındig vėdín, kon ana igazšāgo senvedín. Hodj sār te trajíl o manūs pala Děl o sũnto, sar muklá e krísí. Hat kodolēⁿ manušen, phenap tumenge, mındig o Děl halzatin, t' aldíl tume 'tunči. Hodj ká dikhěna hodj kaměn te mudarěn, haj san čecě manuš, paša kodolá trobul te tordjon, haj te vėdíj le; pala Dewlějki krísí trejín.

Maj dur čí mothap tumengě muro phral. Ākār kāj žāna, haj Ingėresa kado krísí, e Dewlějki, žesa bítana /?/ haj kapčolisá les, sitjār gav gavėstar, haj žě maškar e gāžšn, hodj sār te trejín o elětě, pala Děl o sũnto. Hanem maj but čí mothap tukě muro phral. Sitjārāp tumě. Ví te žāna tar hodj-, kade te-, kapčolí le-, Haj kocé dža mındig kaj si ma irídjur manuš, kaj si tudatlanurě, bútavurě. Haj kocé kapčolisār; vadj čōrěn. Hat maškar kodolá žě! Haj kapčolisār hodj sār te trejín, sār te višelkedín.

Akanák cera pihení ek cera; tordjuvaw.

29.

Lāší rātjí šāvāle! /Nās; t' avės baxtaló phrāla!/
 Sáx pě kaj nāx pě, sá ek dolmutāni phurí régi paramčē. /D' ápol te sas, phén la muro phral!/ Sá ek phuró gāžó ha ek phurí gāží. /N' ápol muro phral!/ Kodol phurě gādžā haj kodola phura gādžē, sá la dešudúj šavorré. /Sa trajinās kodol muro phral?/ Sá! Kodó phuró gādžó kasavó čhorró sá mó, kě pě lexkě punrě le rětke štāre djesengi, haj štāre kurkōngi, injá šonēngi haj dó bōršēngi. /Kothe šutjolāx pě lexkě puńrě - / Drāge Devlakām! /-- haj pě lexko vās./ Kasavó čhorró sax kə sako djēs kāša xalas, pulíska haj pisāto. /Nās les āver khānči?/ Nā lex khānči. Lexki gādží phurjōri sax čhorrí, kade šōvardeš haj pānže bōršēngi sa. /Haj čí žutíjāx pe la?/ Na. Haj sá la jek cino šāvó, dešudó bōršēngo. /Kodo sa o māj cino ande lende./ Lél p' ek dāta, sō gindíl p' o čhorro róm, te džāž tar ando vės t' anél pekkě kās haj te anél le kās khērě - - /De so trobúj le?/ - haj te bikinél ando gav th' anél pulicka le šavorrōngě te kirāven. /Šunj šavale!/ Tā gālāx tar ando vės. Anél adjēs, anél ví tehāra, anél ví kaver djēs, haj kādē hordisārde, bírindas t' inkrél pekke šavorěn opre. /De sar perlas pe leske čhorreske?/
 Numa 'g dāta gālāx pāle ando vės, utojára, haj dél o drāgo Del ang-lā leste. /Drāgě Devla, šavale, bāri le Devleski vōja!/ 'Devles' arakhav tu róma! 'O drāgo Děl andās tu manuša! /Šunj šavale! / Kón san tu manuša? 'Ďj, ví phenav tukě ví čí phenav tukě. Mé sim eg manuš, kāj lāv sāma pel čhorrě. /Šunj šavale! / Me dāv tu manuša kakalá pārně grānē,

mindig azokat segíti, akik felfigyelnek, ha ártatlanul akarnak megölni valakit. És akik igaz szívvel vannak a szent Isten iránt. Azokat az embereket mindig védi, akik az igazságért szenvednek, hogy az emberek a szent Isten akarata szerint éljenek, ahogy megszabta a törvényt. Ezeket az embereket, mondom nektek, mindig meghallgatja az Isten, és akkor megáld beneteket. Akik felfigyelnek, ha valakit meg akarnak ölni, aki igaz ember, és amellé kell állni, és megvédeni; akik Isten törvénye szerint élnek.

Tovább nem mondom nektek, testvérem. Akármerre jártok, vidd el ezt a törvényt, Isten törvényét. Ahová jutsz, kapcsolj be, tanítsd faluról falura, és menj a gázsók közé, hogy miként éljék életüket a szent Isten akarata szerint. Többet már nem mondok neked, testvérem. Tanítalak beneteket. Amikor elmentek, kapcsolj be. És oda menj mindig, ahol az emberek irigyek, ahol tudatlanok, buták. És ott kapcsolj be. Vagy ahol lopnak. Hát ezek közé menj. És kapcsolj be, hogy miként éljenek, miként viselkedjenek.

Most egy kicsit pihenek; megállok.

29.

Szarj pénzt!

Jó estét, legények! /Köszönöm; Isten tartson meg, testvér!/
Volt, hol nem volt, volt egy réges-régi, öreg mese. /No ha volt,

mondd is el, testvér! / Volt egy öreg paraszt meg egy öreg parasztasszony. /No aztán, testvér! / Annak az öreg embernek meg annak az öreg asszonynak volt tizenkét gyereke. /Mindannyian életben voltak, testvér? / Mind! Az az öreg ember olyan szegény volt, hogy a lábán a retek négy napos, négy hetes, kilenc hónapos és két esztendőes volt. /Úgy rászáradt a lábára--/ Istenem! /-- és a kezére./ Olyan szegény volt, hogy mindennap kását evett, hol puliszkát, hol darát. /Nem volt más semmijük? / Nem. És volt egy kisfia, tizenkét éves. /Az volt a legkisebbik./ Szegény felesége öregecske volt, úgy hatvanöt éves lehetett. /És nem segített rajta? / Nem. - Fogja magát egyszer a szegény ember, elhatározza, hogy kimegy az erdőre fát hozni - /De minek az neki? / - hogy eladja a faluban, és puliszkalisztet hozzon a gyermekeinek, megfőzni. /Halljátok, legények! / Kiment az erdőre. Hoz ma, hoz holnap, hoz másnap is, így hordta, így birta eltartani a gyermekeit. /No és aztán mi történt a szerencsétlenül? /

Egy alkalommal megint kiment az erdőre, utoljára, és a jó Isten ott termett előtte. /Istenem, nagy az Isten hatalma! / "Adjon Isten, oigány!" "Isten hozott, ember! /Halljátok, legények! / Ki vagy, ember?" "Hej, mondanám is, nem is. Olyan ember vagyok, aki vigyázok a szegényekre.

k' ašuním kō čorro san. Kana phenésa lakō, "Kák^kōl bānj!" /Šunj šavale/ sa löve xīnēl tuke.' /Šunj šava', naštīg kinasas ame kodola vāri-
 kaj?/ De šun numa móre! Haj lēl, phenél lakō /?/ čorro rom, 'Manúša,
 pune phenáx lakō: "Kák^kōl bānj!" 'Te ná phenex lakō kadi k' ek víka xī-
 nēl /Šunj šavale!/' d' apol náj tu sar ingréh' le, soste ingréh' le.'
 'De čí phenam manúša.' Arasēl khērē čorré. Kan' arasēl khēr' andi ud-
 vāra, haj lēl phenél lakō: "Kák^kōl bānj!" Aketa 'k víka khul! /Drāgō
 Devla šavale!/' Sá tēlārā sōmnākuné! /Ame naštīg gelamas koth' údji pa-
 šal ha ví lamas?/ Ná! Háj lēl, kīnēl, bārvājlēl. Phū kindas. /Trajín
 leske šavoré sar le grōfi, áb' atunči./ Áb' atunči. Žan pel vāroši,
 andel bāluri, phirēn pe saku rig.

Lél eg dáta, gīndíl pe, 'Eh! Te žā me ka bírto! Ke delmúč čí pilem.'
 /Dehāt sās les ab' anda soste./ Haj lél pe žal ka bírto. Ašunés tu mo-
 re? /Sár te na more! Feri phen tji vōrba maj dúr!/' Džál andré ka bír-
 to: 'JÓ reggel!' 'JÓ reggel!' /O róm phenel./ O róm phende. 'Kérek
 egy féldecit! Pálínkát!' /De de!/' No haj dél les. Phenél vē le birtāš-
 āxkē, kamél te džál avr' ānda pēstē, o róm kana džálex avr' ānda pēstē,
 po 'k dopáš čāso bešēlax pē j būda. /De dél les e r'atjij'a!/' Dél les.
 Po 'k dopáš čāso bešēlax pē j būda. Mārel lex o Del kō díló sax? /Ugyi?/
 Haj džál āvrí pē j būda, phenél le birtāšāxkē, 'Móre birtāšona! Nā phe-
 nēl mura grānakē "Kák^kōl bānj!" /Šunj šavale!/' kē te phenésa lakō,
 bāro čorrípē perēl pē mānca.' 'Čí phēnam manúša!' Haj lél pe taj džal
 tar o rom awrí. Haj del o birtāš la bāre lādāsākā laki búl, haj phenél
 lakō: "Kák^kōl bānj!" /Šunj šavale! O rom čí žanel./ Haj phérājile
 e láda löve', xāv tja dako mānro Bāčko! Haj lél o róm /corr.: o bir-
 tās/ e láda po dūmó haj nāšél ka 'k káver gādžo h' anél pāle káver pārne
 grahane. /Sár sas kadi more Gusti?/ Andáx la káver pārne grahne, phan-
 del, - phanglāx la ka ... thán /Kaj sas e káver pārní/ kaj sáx e káver
 pārní, haj lél pe pe godē, dél o rom awr' ānda j būda, dikhāl pekka grā-
 né, kathē j mur'e grahní. Žal andré, pēl pōxki féldeci. Haj lél pe haj
 džál tar pekkā khē rā, karing pekkā šavoré te dikhel só s' anda lende
 kē búť sah^a le. Arasēl khērē, fodjisájlex čoro rom, ék djes, dúj djes,
 trín djes, /De, de!/' fodjisájlex anda löve, búť savorá sah^a le, xále,
 píle, mulatisájle. Háj lel, phenel a grānjakō: "Kák^kōl bānj!" Khānc',
 xāv tja dako mānro, khāncí. Phenel la romnjakō, 'Dé romnie, godó kon dēh
 la mangō, ví leh la mandar. /Šunj šavale!/' Čí na xīnēl löve.' Dé haj
 só kerla čorro róm, náj so kōrēl, aba pāle šutjól lexkō vuž bokhátar.
 Haj lel haj dél la ando šeró. Haj šudel la po bāro pajⁱ. /Haj íngel la
 o pajⁱ./

Ek djes, dúj djes, trín djes, ek šón, dúj šón, haj šutjól pāle bo-
 khátar, náj lex khāncí. Pāle arasēl te džál ando vēs. /O r'óm./ O čor-
 ro róm. Džál pāle ando vēs pálpāle, āvél, pāle džal bikinél ando gáv

/Halljátok, legények! Neked adom, ember, ezt a fehér lovat, mert azt hallottam, szegény vagy. Ha azt mondd neki: "Szarj pénzt!", csupa pénzt szarik neked." /Halljátok legények, nem tudnánk valahogy megvásárolni?/ No hallgasd csak, barátom! Azt mondja erre a szegény cigány: "Ember, mondjuk hát neki: Szarj pénzt!" "Nehogy mondd neki, mert egy vékányit szarik /Halljátok, legények!/, és aztán nem tudod hazavinni, nincs miben hazavidd." "No, akkor nem mondom, ember." Hazaér szegény cigány. Mikor hazaér az udvarra, fogja magát, szól neki: "Szarj pénzt!" Hát, ott egy véka szar. /Szent Isten, legények! Csupa aranytallér. /Mi ugye nem mehetnénk oda a közelébe, hogy szedjünk belőle? Nem. Nohát, fogja, vásárol rajta, meggazdagszik. Földet vett. /Ugy élnek most már a gyerekei, mint a grófok./ Most már igen. Járnak a városba, a bálókra, járkálnak mindenfelé.

Fogja magát egyszer, gondolja: "Eh! Elmegyek a kocsmába! Már rég nem ittam." /Dehát most már volt neki miből! Fogja magát, megy a kocsmába. Hallod-e, testvér? /Hogyne, testvér. Mondd csak tovább a mondókádat! /Bemegy a kocsmába: "Jó reggelt!" "Jó reggelt!" /A cigány mondja./ "Kérek egy féldecit, Pálinkát!" /No, no./ Ad neki. Mondja a kocsmárosnak, mert ki akart menni szükségére, kimegy a szükségére, és félóraig az árnyékszéken ül. /Betett neki a pálinkát! Betett neki, félóraig ült az árnyékszéken. Verje meg az isten, talán elment az esze. /Ugy!/? Kimegy az árnyékszékre, szól a kocsmárosnak: "Kocsmáros! Nehogy mondd a lovamnak: "Szarj pénzt", mert ha mondd, nagy szerencsétlenség ér engem." "Nem mondom, ember." Ezzel a cigány kimegy. A kocsmáros meg odafáll a farához egy nagy ládával, és mondja neki: "Szarj pénzt!" /Halljátok, legények! A cigány nem sejti! / És a láda megtelt pénzzel, egyem az anyád kenyerét, Bacsok! Hátára veszi a ládát a kocsmáros, és elfut egy másik gázdzsóhoz, és egy másik fehér lovat hoz tőle. /Hogy történt ez, Guszti? / Hozott egy másik fehér lovat, odakötötte annak a helyére. /Ahol a másik fehér ló volt./ Ahol a másik fehér ló volt. Ezután a cigány bemegy az árnyékszékről, látja a lovat: Itt van a lovam. Bemegy, megissza a féldecijét. Azzal fogja magát, hazamegy magának a gyerekeihez, hogy megnézze, mi lett velük, mert sok volt neki. Hazaér. Egy nap, két nap, három nap, kifogy a szegény cigány a pénzből, sok gyereke volt, ettek, ittak, mulattak. Fogja magát, szól a lovának: "Szarj pénzt!" Semmi, eszem az anyád kenyerét, semmi! Mondja a feleségének: "No, asszony, aki adta, el is vette tőlem./Halljátok, legények! Nem is szarik pénzt." Hát mitévő legyen szegény cigány, nincs mit tennie, megint szárad ki a szája az éhségtől. Fogja, agyonüti és kidobja a nagy vízbe. /És a víz elviszi./

Egy nap, két nap, három nap, egy hónap, két hónap, megint szárad ki

káš, pále trajil pekkō. Pále del angla leste godo čorro manuš kaj déx angla leste. 'Te r'oma só kōrdān?' 'Sōstar manuša?' /Pušél lestar./ 'Ta sár pále čorrajlān, t apol dém šrōk életbe te 'vél tu.' 'Aj čí džanam manuša. Phendém lakō: "Kakkōl bānj", čí na xīndāx lōve. Haj mudārém la, šudém la pó paj.' 'De lé čorrā manuša dāv tukō kal dū rōlé. Kana phenésa lengō: "Rotocska, botocska, egy végére, a másikra", sá mudāren sá čhinen kāj rasēn.' /Drāgē Devla šavale, Devléxki vōja bārí! Haj lél o čorro manuš le dū rōlé, haj lél pekkō ek bārí dres /?/ káš. Čorré arasél khērē, phenél pecka romnjákō, 'Dé romnie, avilém lenca. Kakal dūj rōlé katká šaw le ando kólco. /De dé! / Kadál ~~šaw~~ rōljāngō te ná phenex: "Rotocska, botocska, egy végire, a másikra", kō te phenésa lengō "Rotocska, botocska, egy végire, a másikra", sá mudāren tu; haj ví le šavorengō bájo kērna.' /Šúnj šavale! / Čí phenaw.' - Ašunéx mure Bāčku? /Sár te na mure Gusti! / Dé haj lél pe, xāv tja dako mārō, lél haj džál tar o rom. Džál tar o róm ando gāv haj bikinél le káš. Anél pulícka, kirāvé. Pe godé e romní haj dél ká rōljá, xāv tja dako mārō, haj phēnēl le rōljāngō: "Rotocska, botocska, egy végire, a másikra", só gindisarda e romní, kō ... gadal lōví. /Haj mārna la šeréste. / Haj šól pe pe romní, šd el verd el, te mudārel la romne. /Drāge Devla šavale! / Haj meg ál čō' rom khērē, trín šavore mūlé. /Jaj! / Kana mūlé odol trín šavore, dél o róm andré, haj cipíl pe rōljá: "Hált!" Andá j' k ašile le rōljá. Ašilé le rōljá pe gadé. 'Phendém tuke romnie, te ná phenéx godé, "Rotocska botocska" le rōljāngō, kō mudārēn tut.' Dé haj lél, haj groposardá le trínē šavoren ando gunó; o čhorró rom. De ab' ašilé le oxtó. /Ū! / Rōvél lexkji romnji, rōvél lexkō čalāduri, í voj rōvel pala pekkō trín šavora. /De só čí rōwlas čorro! / Haj groposardé le, egye meg a fene! Haj lél pe, haj lél pe, džál tar pálpāle ka birtō. /Ahá! / Arasél ka birtō pálpāle, sá lex ek kricári. Pe godó kricári, 'Kérek egy stampediti' /O rom. / Haj lél haj del lex ek štampeditívo ratjíja. Kana dél le ek štampeditívo ratjíje, pále lel pe, džál awri le roméx' anda pésti. /De dé! / Haj džál awri pe j vécé. Phenél le birtāšōxkō, 'Birtāša! /Ahá! / Mure rōljāngō te ná phenex: "Rotocska, botocska, egy végire, a másikra" /Šún-ta šavale! / kō te phenésa lēngō, báro baj' avla tusa.' 'Čí phenav rōma!' Haj džál tar o rom awri. Haj dél o birtāš, phenel lenge, - but nīp' ando birtō, xāv tje Devles, ašún kathe Bāčkō, /Šunám more! / haj lél, - dé o birtāš kothe: "Rotocska, botocska, egy végire, a másikra!" /Šúnj šavale! / Moré, háj šute pe po birtāš le rolé, šd el, verd el! Le gādže pal xuttjen awri, čí

az éhségtől, nincs semmije. Megint oda jut, hogy ki kell mennie az erdőre. /A cigánynak./ A szegény cigánynak. Megint visszamegy az erdőbe, megjön, megint megy a faluba, eladni a fát, megint éldegél. Megint elébe kerül az a szegény ember, aki elébe került. "Hát, cigány, mi történt veled?" "Miért, ember?" /Kérdi tőle./ "Mert úgy elszegényedté, pedig adtam annyit, hogy örök életedben meglegyen mindened." "Jaj, nem tudom, ember. Mondtam neki: Szarj pénzt, mégsem szart pénzt. Erre megöltem, a vízbe dobtam." "No, nesze, szegény ember, neked adom ezt a két botot. Ha szólsz nekik: "Rotocska, botocska, egy végére, a másikra!", mind megölik, mind szétvágják, akit érnek. /Drága jó Isten, legények, nagy az Isten akaratával/ Fogja a szegény ember a két botot, és szed magának egy nagy nyaláb /?/ fát. Hazaér szegény, mondja a feleségének: "No, asszony, megjötttem velük. Ide teszem ezt a két botot a sarokba. /No, no!/ Nehogy mond ezeken a botoknak: "Rotocska, botocska, egy végére, a másikra", mert ha mondod nekik: "Rotocska, botocska, egy végére, a másikra", rügtön agyonvernek; és a gyerekek is bajba kerülnek." /Halljátok, legények!/ "Nem mondom." Hallod-e, Baosku? /Hogyne, Gusztii!/ Fogja magát a cigány, egyem az anyád kenyerét, fogja magát és elmegy. Elmegy a cigány a faluba és eladja a fát. Hoz puliszkalisztet, főz. Erre az asszony odamegy a botokhoz, egyem az anyád kenyerét, és szól a botoknak: "Rotocska, botocska, egy végére, a másikra!", mert mit gondolt az asszony, hogy majd ezek pénzt... /És majd agyonütik./ No, rávetik magukat az asszonyra, üsd el, verd el! hogy agyonverjék az asszonyt. /Szent Isten, legények!/ Mire a szegény cigány megjött, három gyereke meghalt. /Jaji!/ Mikor a három gyerek meghalt, belép a cigány, és rákiált a botokra: "Állj!" Egyből megállnak a botok, erre megálltak a botok. "Megmondtam neked, asszony, hogy ne mondd a botoknak: Rotocska, botocska, mert egyből agyonvernek." No, fogja a szegény cigány a három gyereket, eltemeti őket a trágyadombba. De maradt neki még nyolc. /Uh!/ Sír a felesége, sírnak a gyerekei, 5 is siratja a három gyerekét. /Hát hogyne siratta volna a szerencsétlen!/ No, eltemette őket, egye meg a fene!

Fogja magát, visszamegy a kocsmába. /Aha!/ Visszaér a kocsmába, volt egy krajcára. Azért a krajcárért: "Kérek egy stapedit!" /A cigány./ Fogja, ad neki egy stapedli pálinkát. Mikor odaadja a stapedli pálinkát, megint fogja magát a cigány, kimegy szükségére. /Nocsak, nocsak!/ Kimegy a vécére. Mondja a kocsmárosnak: "Kocsmáros! /Aha!/ Nehogy mond a botjaimnak: "Rotocska, botocska, egy végére, a másikra" /Halljátok, legények!/ mert ha ezt mondod nekik, nagy bajod lesz." "Nem mondom, cigány." Azzal a cigány kimegy. Odamegy a kocsmáros, szól nekik, - sok nép volt a kocsmában, csókolom az istenedet, ide hallgass, Baosko /Hallom, testvér!/, és ott rákezd a kocsmáros: "Rotocska, botocska, egy végére, a másikra" /Halljátok, legények!/ Barátom, hát csak rávetik magukat a botok a

džanen só te keren, le rét I čórdjol, le rét I šórdjol, sar mé kaj tuha Bozrač džas te pás te mulatisáras, kaná dikhlem /?/. Haj lél, del andré godo čorro róm, aj cipíl pe róle. Penel o birtaš de dural: 'Jáj čorre roma! Pen le rolénge te ašen ke ví tja parne grahne dav la pálpále ke mé garadem la.' 'Ěj, kürel o béng tjā da! Udji kō tu čorrárdān ma man haj mura pārne grāne tu xalān la mandar! KĚj la? MĚ' či pheneh kō kĚj la, me egy vígire a másikra mukav le role pe tute.' /Jáj jaj!/' 'De po Ppōdo la čorre roma tji grāní. Mā phén t' āsen le rolja te džāv t' anāv la tuke tēle.' Haj cipíl o čorro róm, 'Hált!' /Ašén le role./ Haj lel, džal, anel lexka grāna tēlé, ingrél la khē-rē la grāne, haj phenél lakš, 'Kak^kšl bānj!' /Xínél lōv' aba?/ Pā-le phendar lakš, 'Kak^kšl bānj!' Haj lél p' o čorro róm, - ašunéx Bačko, mure Bozrač! Ašun fedér moré! Te ná sōvex ínč! K' avél pe líndri! Haj lél, barvájlah o čorro rom, barvālo lo.

Té na mülé, v' ádjēs trajíl. T' áves sasto táj baxtālo! Te trajís búť thaj mištō! /VÍ tu muro phral!/'

30.

'Lāsi rét te dél o Del.' 'Naís.' 'Gade paramiča te n' avilō, či manūs č' avilō pe j luma, godo čorró manuš.'

Tul a tul az óperenciás tengeren is tul, még azon is tul, kaj fěčki pe čangénde penas páj muro kedvešo phralōro, hat sá ek kasavo čorró manuš, šuštero, ná les mēg či ketji sosa tēlé šaravel pe. Taj lāx pe jók'har, vándorolnī, ke aba čoró sax, či ketjí nā le so xál. Te aba bokhālo čorro, bokhālo sas. Nō, taj džāl and' eg gāv, dikhel eg lāmpa ferī ka 'k khēr phaból. 'Hat í me džō kaj kode lāmpa, ke í me bokhālo sim.' Thaj ví čhino sas. Žal kothé, hat kó bešlas kothē, ek čoro phuró gāžó, thaj kodo šuštero sas. Thaj gēlas āndré. 'Lāšó j tjo djes manuša.' 'Naís. T' áves baxtālo. Běš tēlé!' Tēlé bešaljārél les. Dél les te xán, dél les te pén, bešél tēlé. Nō, pušél lestar, sō si lesko foglalkozāši. 'Hāt manuša, tjo baripe, mang' odo muro foglalkozāši, hodj ternó manuš lítemre šajnošo ke šuštero sim.' 'Hat, sōhke, o manuš ... kasavi sákma trobul te vígzil. Hat ví muri sákma godé j, phūro lítemre, šuštero sim. Dehāt kó si tjo nīpo, kon --' 'Hat, mān náj man khónik, mülés muri džj, mülés muro dād, mülés muri romní, či čhālādo náj man khónik, ferī mé sim kórkóri. Hat ví me avilem vándorolnī mange hot te ródam mange

kocsmásra, üsd el, verd el! A parasztek meg kiugráltnak; nem tudják, mit tegyenek. A vér csak úgy folyik, a vér ömlik, úgy, mint mikor én meg te, Bogrács, megünk inni, mulatni. Belép a szegény cigány, és rákiált a botokra, Mondja a kocsmás, már messziről: "Jaj, szegény cigány! Szólj a botoknak, hogy álljanak meg, mert visszaadom a fehér lovadat is, mert én dugtam el." "Ej, ördög b... anyádat! Ugye hogy te szegényítettél el, és te pusztítottál ki a fehér lovamból? Hol van? Mig meg nem monded, hol van, egy végére, a másikra, rádbocsátom a botokat." /Jaj, jaj!/" "A padláson van a lovad, szegény cigány. Mondd már, hogy álljanak meg a botok, hadd menjek lehozni neked!" Erre a szegény cigány elkiáltja magát: "Állj" /A botok megállnak./ Az meg megy, lehozza a lovat. Hazaviszi a lovát, és szól neki: "Szarj pénzt!" /Most már szarik pénzt?/ Szól neki megint: "Szarj pénzt!" Azzal fogja magát a szegény cigány, - hallod-e, Baosko, meg Bogrács? Figyelj jobban, more! Ne aludj még! Előjön álmodban! Nohát, a szegény cigány meggazdagodott. Most már gazdag.

Ha meg nem haltak, ma is élnek. Légy egészséges és szerencsés! Élj sokáig és boldogan! /Te is, testvér!/"

30.

A suszter

Adjon Isten jó estét! /Köszönöm./ Ha ez a mese nem lett volna, nem lett volna ember sem a világon, az a szegény ember.

Az óperenciás tengeren is túl, még azon is túl, ahol a feoskék térdén állva itták a vizet, kedves testvérem, volt egy afféle szegény ember, egy suszter. Nem volt még anyija sem, amivel befedhesse magát. Fogta magát egyszer, elindult vándorolni, mert már olyan szegény volt, anyija sem volt, hogy mit egyék. Éhes volt már szegény, éhes volt. No, megérkezik egy faluba, meglát egy lámpát, ami az egyik háznál ég. "Odamegyek én is ahhoz a lámpához, mert én is éhes vagyok." Fáradt is volt. Odamegy, hát ki lakott ott? Egy szegény öreg gázaó, az is suszter volt. Bement: "Jó napot, ember!" "Köszönöm. Isten hozott. Ülj le!" Leülteti, ennire ad, innia ad; leül. Megkérdi tőle, mi a foglalkozása. "Hát, nagyságos uram, nekem az a foglalkozásom, hogy fiatal ember létemre sajnos suszter vagyok." "Hát aztán! Az embernek valamilyen mesterséget csak kell folytatnia! Nekem is az a mesterségem öreg ember létemre: suszter vagyok. De hát kicsoda-micsoda a nemzetséged?" "Hát, nekem már senkim sincsen, apám meghalt, anyám meghalt, a feleségem meghalt, gyerekeim sincsenek, senki, csak magam vagyok egyedül. Így aztán én is elindultam vándorútra, hogy

bütji.' 'Høj manúša, ám mande! Thaj mande šáj keres tuke bütji. Még avla ví tjo ruhásáto, sáko fálo. Thaj so nánkes, so tjo díj kiváni, godó del tu muri romní, thaj mánca keres and' eg múhéja bütji.' 'Hej, rája manúša tjo baripe, k' ávlas ma gode bax!'

Nó thaj bésél tēlé taj sikável leske i múhéja káj la. Hej, šól pe muro čorro, thaj kerél ek papúca, ek dópáš papúca. Haj díkhél o phúro, asédjiles, 'Húj, de láši bütji kerrdán!' Haj díkhel, 'Dík anyu gade papúca, sòhki kerel la!' 'Høj, apu, gado maj láši bütji kerel ám sar tu, táj láši bütji.' Hat kerel voj ek kherá. Pušél lestar, 'Sí tu vare-soske mórči te kerav vare- - kherá?' Del leh löli mórči taj kerel ek kherá. Aba katka muro gážo phenel leske, 'Hat anyu, gadale gázés trobul,' phenkə, 'amendar te našaváv les kathar o kher, dása les dróm, ke voj maj láši bütji kherél sar mé, thaj voj, - darájlo lestar, kə godó angla mánde rodel o mánró. Tha me naštíg džanáv te trají. No, só manges manúša, šiúta kathí sanas mánde thaj meddig th' ameddig kherrdán bütji, só mangés?' 'Høj, ví tu čorro san, ví me čorro, só te mangav tutar? Hat désa ma kukola čorro kheré dik-ta kutká so kerdém. Hát egyebet a jónál naštíg mangav tutar.' 'Hat manúša, annyiba te si, dža níngér le.'

Hat dés les ví gāda, hat šóla le pe dumo i kheré. Džal pa j vúlíca vígig, sò ferí putrél ek gaiži, khóslah e fejástri, haj díkhél ávri, haj pusél, 'Žukár, terné manúša, só manges pe koj kheré?' 'Høj, manušione, naj bikinimahke, me pe la but bütji kerdem.' 'Hát mégia, só manges pe lende?' 'Høj manušione, me pe míž lém le, pe mížate dáv le.' 'Nó manúša, gadé phenés, áv ándré!' Akharél les ándré. 'Bés tēlé!' Anél leske mól, anél leske xamásko pímxako. Hat e phurí ga^jži, só kerla só niči, 'Dehat manúša so kamés te kerés manca, áketa, vígzin.' Šól pe i phurí ga^jži hatjāres, štarvar hatjāres kúrel síjel lake hatjārej ma. Na ví kerdá la-, lasa. So kamél aba kana opré uštjilax pa i phurí ga^jži? Ándre kamel te suvél laki míž fonalása. Phendás ke nádjon bulhí la la. Ketāné kamel te suvél la. 'Júj júj déhodj iš manúša, inkáb ingér ví tje kherá taj žá tar; žá tar, júj júj so kamés tu mánca te kerés?'

Haj žál tar pexke muro čorro haj dík, káj džal, ka le kirājéxki kaštěva. Hat íppen e kirājkišassónja káj la, káj niči, o sönjégo porolíl pa j fejástra. Hat íppen díkhél koth' ávri, hodj kathar žál kathar i pórta hatjāres ka o portáš. Phenel leske, 'Manús' akhár koj manušéx ándré kaj sí koj kheré pe lexko dumó.' 'Halló fiatalembor,' phenel lexke, 'tórdju! Ke j kirājkišassónja kamél e kheré te kinél.' 'Nó, šáj, bikináv le.' 'Manúša! Só manges pe koj khere?' 'Hő, kirajkišassonja, pe lövénde naštíg daw le. Ke me gadé kerdem bütji pe lende, dehat te na xolájvjs, hotj so mangáp pe lende.' 'Hő,' phend', 'akár só dap tu pe

munkát keressek magamnak." "Hej, ember, állj be hozzám! Itt nálam dolgozhatsz. Meglesz a ruházatod is, meg mindenféle. Amit csak kérsz, amit a lelked megkíván, megadja a feleségem. Velem egy műhelyben fogsz dolgozni." "Hej, magyságos uram, ez volna ám a szerencse nekem!"

No, megtelepszik nála. Megmutatja neki, hol van a műhelye. Nekiveselkedik szegény emberem, készít egy cipőt, egy félcipőt. Megnézi az öreg, meghökken: "Huj, de jó munkát végeztél!" Nézi: "Nézd csak, anyjukom, ezt a cipőt, hogy milyen készit!" "Hej, apjuk, ő szebb munkát végez ám, mint te, szebb munkát!" Aztán készít egy csizmát. Kérdi tőle: "Van valamiféle bőröd, hogy valami csizmát készítek?" Ad neki veres bőrt, és készít egy csizmát. Ekkor már az ember szól neki: "Hát anyjukom, ezt az embert el kell kergetni a háztól, kiadjuk az útját, mert szebben dolgozik nálam, és félek tőle, hogy elveszi tőlem a kenyeret. Akkor aztán nem tudok megélni. No, mennyit kérsz, ember, amióta itt vagy nálam, és eddig meg eddig itt dolgoztál? Mennyit kérsz?" "Hej, te is szegény vagy, én is szegény vagyok; mennyit kérjek? Hát add nekem ezt az ócska csizmát ni, amit én csináltam. Hát egyebet a jónál nem kérhetek tőled"/!/" "No, ember, ha így áll a dolog, eredj, vidd!"

Adott neki ruhát is. Hátára vette a csizmát. Megy végig az utcán, egyszer csak egy asszony kinyitja az ablakot, törülgeti, kinéz, megkérdi: "Várj csak, fiatalember, mit kérsz azért a csizmáért?" "Hej, asszony, nem eladó; sokat dolgoztam érte." "Hát mégis, mit kérsz érte?" "Hát, asszony, p...-n vettem, p...-ért adom." "No, ember, ha ezt mondod, hát gyere bel!" Behívja: "Ülj le!" Hoz neki bort, hoz ételt, italt. Hát, a vénasszony mit csinált, mit sem, "Nohát, ember, amit akarsz csinálni velem, rajta, végezd el!" Nekikészül a vénasszony, érted, jól elintézi négyszer. Elintézte. Hát, mikor felkel a vénasszonyról, mit akar? Be akarja varrni neki fonállal. Azt mondja, hogy nagyon tág. Össze akarja varrni. "Juj, juj, dehogya is, ember! Inkább vidd a csizmádat és eridj innét; eredj innét, juj, juj, mit akarsz tenni velem?"

Odábbáll az én szegény emberem, hát lám, hová megy, a király kastélyához. A királykisasszony merre van, merre sem, a szőnyeget porolja az ablakban. Éppen kinézi magának, hogy ott megy el a portánál, a portás mellett. Szól neki: "Ember, hívd be azt az embert, akinek az a csizma van a hátán." "Halló, fiatalember - mondja neki - állj meg! A királykisasszony meg akarja venni a csizmát." "Hát, lehet; eladom." "Ember! Mennyit kérsz ezért a csizmáért?" "Hó, királykisasszony, pénzért nem adhatom. Mert így meg így megdolgoztam érte, de ne haragudj, [ha megmondom] hogy mit kérek érte." "Akármint megadok érte - mondja - csak add el!"

lende feri bikín le.' 'Hät, manušñone, anġla túte kasavi vorbí phenáv, hot pe mižáte lém le, pe mižáte dáv le túke, kirájkišassónjone. Pe mižáte dáv le.' 'Áv àndre, áv àndre!' Hat cí mukel le egyáltalán àndre o pórtás. 'Mé naštig mukav les àndré.' 'Hät cí mukes.' Hät káj džala, ka 'k cukrászda. Hat só kerel perke, eg láda, 'ngla péste, thaj lel pārne gádá, parno keppéni, páрни stádji, thaj lel e khére, círdel le po ppuńró thaj džál àndre gędę. Phenel lehk' o pórtás, 'Káj džas manuša?' 'Hm, e kirájkišassónja kamlas m' àndre te ingráv lake čokoládęvo taj cukuru.' De o portás pušlá les, 'Sár bušós?' 'Hm, az én nevem,' phenke, 'nagyon ceunya.' 'Mégis, só j tjo anáv?' 'Hät, Pálinka.' 'Godó j tjo anav, Pálinka? Mišto j, žá àndré.' Žál àndré. 'Nó, gadalá j gadala khé-re?' 'Gadalá j manušñone.' 'Hät mégis, só kames pe lende?' 'Phendém tuk' aba.' 'Solgálókinjone! Džá lesa!' Nžál tar äver szobára lasa hatjåres. ví godolasa mörčördel /?/. Kúrdás la. No mišto j, kana kurd-, aba naj kad-, džala vo palpal, 'Jaj jaj só kamlas mange,' phenke, 'opré kam-las te šínél man. Opré suvel,- kámláh fonalésa taj suvésa opré te suvel la mange. Déhodj iš, inkab,' phenke, 'inkab čí tromáv lestar kasavó te foglalkozín.'

Phenel, 'Ža-de tú muri rakli!' Žál e rakli. Odolása päle só kərta, opré kamel laki te šínél laki, nádjon táng i. 'Júj júj anyjuk,' phenke, 'só kamla, opré kamla muri mídž te šínél. Déhodj iš, inkab mure dadéh inkab te n' även kheré šóha.'

Hat, só ker', aba i déj kerúlił pe šoro. 'Nahät manuša, ám mánca, gadala dikháv čí troman tusa, áv ví mánca.' Odoláke päle bāri, - Šutáh la po páto pe štäre vasténde, haj sovél lasa. Só kamel godoláke päle, ke bāri sax, ketāné kamlax te suvel la čak ví godoláhke. No mišto j, - 'Déhodj iš manuša, inkab muri miž te suvés inkab džá tar túke kusa tje kherença karing kamés.' Círdá l' opré, džál awrí, lel godola cukrásicka gádá, šudel le telé pa peste. Haj lel pe čhorró, džál pa baruno dróm vígig.

S' avel nigyes fogattal ám o kraj hatjåres, tha o kóčišo hatjåres kóte. 'Tórdju, manuša! Káj džas?' 'Ó, me dúr žav.' 'Manuša, te na xoljáj-ves, só manges pe koj kheré?' o kraj phenel, sar si nigyes fogattal. 'Só mangav? Löve čí mangav pe lende ke ví me gadé kerdem búti pe lende. Te mukésa anda tji búł jajgatás nélkül ek hajsálo bál te círdav, túke dav le.' 'Déhät, kóčišona, žá tälé!' Ná voj žal tēle, bužánglo. 'Žá tälé!' Žál ám, šol po šancóhki bul /! / hatjares tēle paša vurdonéhki maržiná šol i bul hatjares. Só si jar, kabór! Hat pízdél ám lehke kermi àndre. 'Jaj jáj jaj jáj!' Dé voj phenel, 'Hějnje kóčišona dé djāvavo san, xál to e pustija! Dž' ópre eš dík sar trobul, mé!' Le krajásicko stádji šutá la tēle te na perel tēle le krajásicko stádji. Taj pízdél tele i kálca. Pízdél lehke i kermi andi búł hatjares. 'Júj júj júj déhodj iš, inkab džá tar tje kherença karing džānés!' Hatjåres, džál tar.

"Hát, te nő, már ilyen szót kell kimondjak előtted, p...-n vettem, p...-ért adom el, királykisasszony." "Gyere be, gyere be!" Hát, a portás semmiképpen sem engedi be. "Én nem engedhetem be." "Hát akkor nem engedsz." No, hová ment? Egy cukrászdába. Mit csinált magának? Egy ládát maga elé, és fehér ruhát, fehér köpenyt, fehér kalapot vett fel, és fogta a oszimat, felhúzta a lábára, úgy ment be. Mondja neki a portás: "Hová még, ember?" "Hm, a királykisasszony azt akarta, hogy vigyek be neki csokoládét meg cukrot." De a portás megkérdezte tőle: "Hogy hívnak?" "Hm, az én nevem nagyon csúnya." "Mégis, mi a neved?" "Hát, Pálinka." "Ez a neved? Pálinka? Remben van, eredj be." Bemegy. "No, ez az a osizma?" "Ez az, nő." "Hát mégis, mit kérsz érte?" "Már megmondtam." "Szolgálól! Menj el velem!" Szobára megy vele, érted, ezzel is kettýint egyet. Megkúrta. No jó, amikor megkúrta, a szolgáló visszamegy: "Jaj, jaj, mit akart velem, fel akart vágni! Fonállal meg tővel fel akarta varrni nekem. Dehogy is - mondja - nem tőröm el tőle, hogy ilyesmivel foglalkozzék."

Mondja: "Eredj te, lányom!" Megy a lány. Azzal meg mit csinált? Neki fel akarja vágni, hogy nagyon szűk. "Juj, juj, anyjuk - mondja - mit akart, fel akarta vágni a p...-mat. Dehogy is, inkább ne legyen soha osizmája az apámnak!"

Hát, mit tegyenek, most már az anya került sorra. "Nahát ember, gyere el velem; látom, hogy ezek nem mernek veled, gyere velem is." Annak meg tág volt. Négykézlábra állította az ágyon, úgy hált vele. Annak meg mit akart, tág volt neki, össze akarta varrni neki is. "Dehogy is, ember, az én p...-mat ugyan ne varrd be, inkább eredj a osizmáddal, amerre akarsz." Felhúzza, kimegy, fogja a cukrász-ruhát, leveti. Fogja magát a szegény ember, megy végig a köves úton.

Jön ám a király négyes fogattal, érted, ott van a kocsis is. "Megállj, ember! Hová még?" "Ó, én messzire megyek." "Ember, ne haragudj, mit kérsz ezért a osizmáért?" - mondja a király a négyes fogatról, amelyen ült. "Hogy mit kérek? Pénzt nem kérek érte, mert én is úgy dolgoztam meg érte. Ha jajgatás nélkül megállod, hogy a fenekedből kihúzzak egy szál szőrt, neked adom." "Nohát, kocsis, szállj le!" Nem ő szállt le, ravasz volt. Leszáll, kirakja a fenekét az árok szélére a kocsi mellett. Hát van nála egy ár, ekkora nil Belenyomja ám a körmét. "Jaj, jaj, jaj, jaji!" Mondja a király: "Ejnye, kocsis, de gyáva vagy, egyen meg a pusztulás! Szállj fel és nézd meg, hogy kell! Majd én!" Levetette a királyi süveget, hogy ne essen le a királyi süveg. Letolja a nadrágját. Belenyomja a farába a körmét. "Juj, juj, juj, dehogy is, inkább eredj a osizmáddal, amerre tudsz!" No, elmegy, érted.

Resel ippen ande pehki kaštěvo, pušel mǎndjar só s' o hejzěto kněre so naj. 'Hm, kathé sas ām ex manuš, apukám, džanes so kerdāl gado, sáko řělo.' 'Egy század katona utána! pala léste! Ek sázado ketáni! Eg rajvonáli!' De ví godolén avrí lel anda j gōdji. Bāra gōdjasa, ek sázado ketanen asún so kerla. Hat ippen ek phurí gādži paša vās kidel kās. Lerki bāx. Haj sún so kerla. Nó taj lel e gajži, sar kidel kās, hat ippen sá ek podo kothe. 'Díkhes manušnio koj büt ketáni s' ávin?' 'Dikhám manuša.' 'No godola büt ketáni sa tút aven te mundāren haj puške te dín tut. De dikhéh kako šáncó? taj gado podo?' 'Díkhav.' 'Nó. Pízd' André tjo šāró taj tji búl avrí.' Taj lax kako čoro hatjares, šudel i khere tela. - tela, - kasave, - garadé le, tela podo šude le Ha i gajdži šudel tele i cōxa, e búl avrí. No šernāngo j aba, pāl' áver, - and áver gādené, muro čorro šuštero džanes. Xínél e gajži kote hatjāres taj mutrel. De o māj bāro tórdjol ānglal, o sázadošo, tórdjol ānglál. 'Lāšo tjo djes manuša.' 'Nafs.' 'Čí dikhlan ōrd' ekhe manušes, kheré sas pe lesko dūmo?' 'Hohō, manuša! Aba kāj, mārel tume, čí birin pāle te resen.' 'Haj tu kate só keris?' 'Me? Kate ledjezi o mého te na kōpín les André e māče. Hat tu čí biris ām pāle te reses. De mänge te de-sa tje grastés, e derešonés, me tela dū pērcuri anāv les tuke, pala grast phandav les.' De kōzbe pale vój si godo, lésa vorbíj. Gado phenás, 'No lé les, dé!' 'Dehāt o parāncó dé avrí hodj só te kerín, kate pe muro mého sāma lín.' 'Ō, manuša! Hāt katé ālitisārāv tuke intregone sázados te ledjezín le.' Kote hatjares lén telé e čakōvuri e ketani, kóte ledjezín o khúl, xav tje Dēvles.

Haj mutrel e gajži. Dé o jek, dé i jek ketana, 'Akānák fojil ávr' o mézo,' phenel, 'hāt mos folyik ki a leve. Čí mozgintindán les ek cerra hodj viletlenūl avri dex o mizo?' 'Dehogyis!' phenel. 'Te! Šú-ta pó naj, zumav-ta sósko j,' phenel leske. 'Ha dílo sán? Hat naštig! Hat mǎndjar sāma lel vo ke, hodj mindent, hodj lén anda leste.' Kāj lo muro šuštero e grastes! Ūrōkre, áldja meg! Varesar i phuri gajži, džanes more, kothe miškisájla, de kisvártatva miškisájvel ferí. So kerla. Lel o jék, hat ek sázado hat pe náj te les hat vé *tunči fodjil tar, dé dikhes, hatjāres, no, haj lel sáko po naj. Šól o āngluno po múj hatjāres, phenel leske, 'Oj, náj lāšo tjo mujehko ízo. Hat čí hatjardán les!' Phenel, 'Jáj de lāši!' 'Déhodj hísi, maj díkhav! - Jáj de gūlo j! Jáj de finomo j!' Hat sá xāline les. Varesar miškisajle i gajži. Háj dikhline. Haj líne la pe j surónji la gajžá, ha ingrén la André ka o kraj.

Megérkezik a kastélyába. Kérdi mindjárt, mi a helyzet odahaza, mi sem. "Hm, itt volt ám egy ember, apukám. Tudod-e, mit csinált? Mindenfélét." "Egy század katona utánal Egy rajvonall!" De azoknak is túljárt az eszén. Hallgasd meg, hogy bánt el a nagy eszével egy század katonával. Éppen egy öregasszony szedegetett rőzsét az erdőszélen. Ez volt a szerencséseje. Hallgasd meg, mit tett. Ahogy a vénasszony a rőzsét gyűjtögette, éppen ott volt egy híd, "Látod azt a sok katonát, asszony, akik ott jönnek?" "Látom, ember." "No, az a sok katona mind téged jön megölni és agyonlőni. De látod ezt az árkot? Meg ezt a hidat?" "Látom." "Nő. Dugd be a fejedet, a seggedet meg kifelé." Azzal fogta magát a szegény ember, a csizmát odadobta a híd alá, elrejtette. Az asszony leveti a szoknyáját, a segge kifelé. Az én szegény suszterom most már hajadonfőtt van, más ruhában van. Ekkor az asszony szarik meg húgyozik. Előáll a vezérük, a százados: "Jó napot, ember!" "Köszönöm." "Nem láttál errefelé egy embert, csizma volt a hátán?" "Hohó, ember! Hol van már az, az Isten áldjon meg! Nem tudjátok utolérni." "Hát te meg mit csinál az itt?" "Én? Legyezem a méhkest, hogy ne köpjék be a legyek. Szóval te nem tudod utolérni. De ha ideadod a lovadat, a derest, két perc alatt elhozom neked; a ló után kötöm." De közben ő volt az, vele beszélt. A százados így szólt: "No, fogd hát el!" "De add ki a parancsot, hogy mit csináljanak: vigyázzanak a méhkasomra!" "Ó, ember! Ideállítom neked az egész századot, hogy legyezzék." A katonák leveszik a osákójukat, ott legyezik a szart, eszem az istenedet.

Az asszony meg húgyozik. Erre az egyik katona: "Most folyik ki a méz, most folyik ki a leve. Nem mozdítottad-e meg egy kicsit, hogy véletlenül kiborult a méz?" "Dehogyan!" - mondja. "Te! Végy belőle az ujjadra, kóstold meg, milyen"- mondja neki. "Hát bolond vagy? Nem lehet! Mindjárt észreveszi, hogy vettél belőle, meg minden." Dehát hol van már ő a lóval, az én suszterom! Örökre Isten áldja meg! Az öregasszony, tudod barátom, valahogy megmoocont, de csak kisvártatva moocont meg. No, mi történt? Hozzálát az egyik, aztán az egész század. Mindnyájan vesznek belőle az ujjukra. Persze hogy elfogy. Dehát, érted, mind vesz az ujjára. Ujjára veszi az első; mondja neki a másik: "Ó, nem jó a szájad íze, hogy nem érzed, milyen!" Mondja: "Jaj, de jó!" "Nem hiszem, majd én is meglátom! - Jaj, de édes! Jaj, de finom!" Hát mindet megették. Valahogy megmoocont az asszony. Ekkor meglátták. Szurony közé fogták az asszonyt, és bekísérték a királyhoz.

Katrá muro čorro pízdél pe. Hat káj gēle káj niči muro čorró, and' ek gáv. Paša gavésko sēlo sas ek cino vešorró; sár rom džanes, kote šutāh pe, kordāh pehk' ek cini kolība, taj kote šól pes. Hat kurké džesēhko, hat avél avri eg gázó, 'Čí bikines okale grástes?' 'Biknám manuša.' 'Só manges?' 'Dé man štār ezera.' 'Dáp tu šó.' 'Dé ma jérta.' 'T' áves baxtaló.' 'Vigye.' Taj ningrél le graates hatjāres. Ánel leske lōvé. Dík so kerla godo hodj barvajvélah, kaštēv' ávlah. Nó áven auri ternimāta rakle hatjāres, kote. Só kerel muro čorro šuštero, o kasave, rōvlé, taj s' avri cifrazín muro čorro šuštero. Nohāt vój pe kodolá lōvé kindes mól, kindes pörkólturi, kindes džanel o Dél so, čokoládēvuri. Kaj sako búr šutes haj rigáte külön vi intjá vi gedé vi gedé, de na dūral, körül kote.

'Nó manušale! Gináven kaj rōvli! Himplicski-botocska i gedé.' 'Hat só jelentin gedé mōre šuštero?' 'Høhe! - Karing šúden la, godo so tjo ilo kiváni, so gindls godó si. Kaj šúdesa la haj tälé perla, kothé si so tjo iló kiváni.' 'Na, šúde intjá!' 'Karing kámes v' intjá šaj šúdes.' Šúdel hatjāreh o ráklo. Bišável le koté kaj s' é rovli. Sō díkhel kote! Ek demižono mól, ek demižono mól si kote, si kothe ek tórta, džanel o Dél so na. Aba katé j štār rakle, aba anél kote e duj rakle, - e trin rakle koté, o štárto geláh pala lés t' anél. Xán, pén. Aba drugín /?/ jekrāver hodj só mangel pé j rōvli. Phenel vo, 'Hat, só mangeh manuša pe gedé rōvli?' 'Hm, só mangav? Deš ezera.' 'Deš ezera? Hat bút si gádál lōvé, hat náj amen kettji lōve. Dés tu, dés tu pánž ezere pe late.' 'Pánž ezere? Hat kodola nádjon cerra lōve si. Hat pánž ezera kana kurké džav vadj ákār káj, haj čájca taj pés taj jókhar kerel godola deš ezera, - vadj dú ezera [tāle].' Phenél leng' o šuštero, godjavér dik kote so kerla. Nó, haj len taj džán tar pala lōve. Taj dén lehke deš ezere. E rovli pále ningrén la.

Kúrke džes džán ávri, kirándulni, Šúdel o jek, hatjāres, e rōvli. E ávres bišavel; ná godo savo šúde, e ávres bišavel. Džál kothe, díkhel: náj khánči, egyáltalán khánči naj khote. 'Éj, dé djávavo san, ná mišto džanes te šúdes. Tja dáki míž!' phenel e ávreske. 'Dík mé! Maj dúr trobul te šúdel, atúnci avla, ná páše.' Vurililla /?/ örökre e rōvli. Džál kote áver: náj khánči. Phenél lehke, 'Hát ténylegesén ke diló san.' Čí jekhe, č' é štār džēnenge čí találi pe khánči. Džán pálpále a rōvlása léste, aba hot te dél e lōvé pálpále ke náj čačes. 'Kana šudás, savo šudás leges légmaj intās' e rōvli? 'Mé.' 'Hat só kerdan? Peri gedé šudán la?' 'Igen.' 'Hat imádkozindán, čí imádkozindán, kana šudán?' Phenke, 'Ná.' 'Nohāt atúnci čudín tu ke náj tu bax?' 'Hát igazá van,' phenel lehke. 'Nó, díkhes ke čečimo sí ma?'

Lén pe atúnci haj džán tar áver džes khéré e ráklé. Eppen müláh e

Közben az én szegény emberem elbűjt. Hát, hová került szegény, hová sem, egy faluba. A falu szélén volt egy erdőcske, 5 meg, cigány szokás szerint, ott húzódtott meg. Csinált magának egy kis kalibát, abban húzódtott meg. Vasárnap kiment oda egy paraszt: "Nem adod el ezt a lovat?" "Eladom én, ember." "Mennyit kérsz érte?" "Adj négy ezret." "Adok hatot." "Adj hetet." "Legyen neked." "Vigye." Elviszi a lovat, meghozza a pénzt. Hát nézd, mit csinált, mikor meggazdagodott? Kastélya lett. Kimennek oda a fiatalok, legények. Hát az én suszterom mit csinált? Olyan izét, botot, és kicifrázta. A pénzen vett bort, vett pörköltöt, Isten tudja, mi minden vett, csokoládét. Külön-külön minden bokorhoz rakott, itt is, ott is, így-úgy; de nem messze, csak ott körül.

"No, emberek! Olvassátok el, hogy mi van erre a botra írva! Ez himlíoski-botocska!" "Hát az meg mit jelent, te suszter?" "Hm! Amerre hajítjátok, ott van, amit a szíved megkíván, amit elgondolsz." "Na, dobd erre!" "Dobhatod, amerre akarod!" A legény elhajítja. Ő meg elküldi a legényt oda, ahová a bot esett. Mit lát ott? Egy demizson bort, egy demizson bor van ott, ott van egy torta, Isten tudja, mi minden nincs. Négy legény volt ott, két legény vitte oda -, három legény ott maradt, a negyedik érte ment, hogy elhozza. Esznek, isznak. Megrugják /?/ egymást, hogy mit kér a botért? Kérdi az egyik: "Hát mit kérsz ezért a botért, ember?" "Hm, mit kérek? Tízezret." "Tízezret? Hát bizony az sok pénz, nincs annyi pénzünk. Adunk neked, adunk érte ötezret." "Ötezret? Hát az nagyon kevés pénz. Ötezret, ha vasárnap elmegyek valahová, és jóllakik és iszik valamit az ember, máris a végére járt annak a tízezernek - - illetve kétezernek." Így beszél a suszter; lám, mit talált ki okosan. No, fogják magukat és mennek a pénzért. Adnak neki tízezret. A botot elviszik.

Vasárnap kimennek kirándulni. Egyikük elhajítja a botot. Küldi a másikat; nem az meg, aki hajította, a másikat küldi. Odamegy, nézi: nincs ott semmi, egyáltalán semmi sinos. "Ej, de gyenge vagy, nem tudsz jól hajítani. Anyád p...-jal - mondja a másiknak. - Nézz meg engem! Messzebb kell hajítani, akkor lesz valami, nem közelre." Elhajítja /?/ örökre /?/ a botot. Odamegy a másik, nincs ott semmi. Mondja neki: "Hát tényleg bolond vagy." Egyiknek sem, négyük közül egynek sem akadt semmi. Visszamennek hozzá a bottal, hogy adja vissza a pénzt, mert nem igaz a dolog. "Mikor eldobtátok, melyikötök dobta legmesszebbre a botot?" "In." "Hát hogyan csináltad? Csak úgy elhajítottad?" "Igen." "Hát imádkoztál, vagy nem imádkoztál, amikor elhajítottad?" Azt mondja: "Nem." "Nohát akkor csodálsz, hogy nem volt szerencséd?" "Hát igaza van" - mondja neki. "No, látod-e, hogy neked van igazam?"

Másnap a legények fogják magukat, hazamennek. Éppen meghalt a bíró

mujäléhki rákli. Hat, leske trobúlas hatjâres ek rovli, kasavi, hodj egybül anda müló žuvindó te kerdjól. Sár džanén te kerén? Hat e phurí gajži kërlah kote kás, fidjeli ando vés. Haj kerdás pe müló o šuštéro. 'Manušlone! Dikheh kúkole rákhlen? Tu te phenéx ke müló sim, hatjâres, ke müló. Hodj aba dolmút džanén ma kate ke müló sim; hodj te lén keké rövli so sí paša mánde, taj te malavén trival, trival pe mande, trival pe mánde, phenke, haj gadé džanav opré te uštjáv.' No mištó j, dikheh e rakhle ke müló j lo hatjâreh khote. Uštjâven leh; káj de! ... Phenel, 'Jaj ví muri pirâmní mülés, thaj ví muro phenke ko máncá džanlah iššágo te kerel.' Katé phenel o raklo, 'Báři prikežíje sí!' o raklo phenel. Nó mištó j, haj džán kaj gajži. 'Hó, térne manušále! Haj só gindin tume, mišta müló j? ... De, manušále, me čí tromav; lén koj rövli haj malavén trival pe léste, maj dikhéna hodí sár uštjéla.' Thaj lél, thaj malavél o jék raklo trival. Taj dél opré lókés. Taj uštjel opré, thaj mórél e jákhá, taj dikhé, 'No, mír čí mukhlíne manušále hot te sovám máj dúr?' D' ó raklo, 'T' ávrí sôtanas örökre tje jákha, me te na uštjavós t' opre.' 'Naisáráv tumenge aj ví tumára Mārjake kaj opré uštjadindiné ma mura rövjlása.' 'Manúša! Gedé tjírí rövli?' 'Gedé bizonj múri ám. Ákár kajči veszélybe sim, gedé man ávrí muntúj.' 'Manúša, te na xolájves: muri pirâmní mülés. Le mujäléski sas muri pirâmní; de mülés. Só šaj džanelah o manuš te kerél lake hot t' opré te džanel te uštjel?' 'Hm, manuša! Díkes gadé rövli? Trival te šínésa pe lát' opre uštjel.' /Só sa i rövli? Kasavi bunkóšo botocska./ 'Hat só manges pe late?' 'Hat, tumendar aba, haj sar pindžarén ma, trin ezére.' Aba po dújto bikinel la, d' aba náj kodolá, hanem káver. Godola maj skúrci sa, de gade pale maj báři, hatalmášo, búnkóšo hatjâres. O mulikáno šeró sás pe late télé farağime. Nó thaj lél, thaj džán kote. Čomagolín la ande papirošeste, taj kēdé džán. Či ná čí puseh,...

No taj lél taj čomagolí la ándré andi papiróši. Džán ám kote ka mujáleski rákli ándé j andi sóba. Nó, taj lél o rakló, putrél avri anda j papiróša ávrí e róli. Lén telé i stádjá e raklé, sar müléste. Lél o jek, dúj, trin, štár šinel pe láte. Káj te uštjadas! Sa vunéto j lako más, la rakláke. So dikhel ám o mujálo hodj lehka raklasa so kerén. Taj les o mujálo i fúrka, taj lel taj mundárel e rákles hatjâres, kako rákló kaj sá leste e rövli.

D' aba dikhlé hodj ... taj žal ka gážò, 'Háj, manuša, só kerdén amenge, č' uštjilah opré, trival maladém pe late, haj č' uštjilah opre.' 'Hat kó, kó čí mukhles?' 'Hž, lako dáđ.' 'Nohat atúnči na čudin tut hodj č' uštjelah opre, kana našavén tume kotar! Maj rätjá dža.' Míndig sah les ki-fogás. Taj žal rätjá. Šinel pe late, muro phral, hat ví lako šero ví kaj te resel sá šinel. Č' uštjel opre. Džal pálpále, so kamén te mārén les hatjâreh e gádžes. Káj muro gážò! Pizdá pe muro čorro šuštéro.

lánya. Szüksége lett volna egy olyan botra, amelyik a halottat egyből megeleveníti. Honnan szerezzenek? Hát, a vénasszony éppen ott szedegette a fát, hallgatózott az erdőből. A suszter halottnak tette magát. "Asszony! Látod azokat a legényeket? Mondd nekik, hogy halott vagyok, érted, hogy meghaltam. Hogy már régen tudják rólam, hogy meghaltam. És hogy fogják azt a botot, amelyik mellettem van, és üssenek rám háromszor vele, akkor feltámadok, mondd nekik." No, jó. A legények látják, hogy meg van halva. Ébresztgetik; azt ugyan hiába! Mondja az egyik: "Űaj, meghalt a szeretőm is, meg a jótevőm is!" Mondja a másik: "Bizony, nagy csapás!" No, jó. Odamennek az asszonyhoz. "Hó, fiatal emberek! Hát mit gondoltok, mióta halott? ... Dehát, emberek, én nem merem megtenni: fogjátok ezt a botot, és üssetek rá háromszor; majd meglátjátok, hogy feltámad." Fogja az egyik legény, és ráüt háromszor. És szép lassan felül. Felkel, megdörzsöli a szemét, körülnéz: "No, emberek, miért nem engedtétek, hogy tovább aludjam?" De a legény: "Kialudtad volna örökre a szemedet, ha én nem keltettelek volna fel." "Köszönöm nektek és a Máriátoknak, hogy feltámasztottatok a botommal." "Ember! Tiéd ez a bot?" "Enyém bizony. Akárhol veszélybe kerülök, ez megment." "Ember, ne haragudj: meghalt a szeretőm. A bíró lánya volt a szeretőm, de meghalt. Mit tehetne vele az ember, hogy feltámadjon?" "Hm, ember! Látod ezt a botot? Ha háromszor ráüt vele, feltámad." /Miféle bot volt? Afféle bunkóbot./ "Hát mit érez érte?" "Hát, tőletek, mert már ismerősök vagyunk, három ezret." Már másodsorra adja el, de most nem ugyanazt, hanem másikat. Amaz rövidebb volt, ez meg nagyobb, hatalmas, bunkós. Halálfej volt ráfaragva. No, fogják, odamennek. Papirosba csomagolják, úgy mennek. Nem is kérdezik ...

No, fogja, papirosba csomagolja. Odamennek a bíró lányához, be a szobába. Fogja a legény a botot, kibontja a papirosból. A legények leveszik a kalapjukat, ahogy halott mellett szokás. Fogja az egyik, kétszer, háromszor, négyszer rávág. Dehogy támadt fel! Tiszta kék lett a teste a lánynak. Meglátja ám a bíró, hogy mit csinálnak a lányával. Kapja a vasvillát a bíró, hogy megöli azt a legényt, amelyiknél a bot volt.

Most már látták, hogy ... és mennek az emberhez. "Hát ember, mit tetél velünk? Nem támadt fel, pedig háromszor ráütöttem, mégsem támadt fel! "Hát ki nem engedte?" "Hát az apja." "Nohát akkor ne csodálkozz, hogy nem támadt fel, hogyha elkergettek benneteket onnan. Majd éjszaka menj!" Mindig talált valami kifogást. Mennek éjszaka. Rávág, üti mindenütt, ahol éri, a fején is. Nem támad fel. Visszamennek, meg akarják verni az embert. Hol van már az én emberem! Elbújt az én szegény suszterom.

Nó taj góló tar. Káj žal tar káj niči, ka bosorkánja. Nás andre i bosorkánja ke sáh^a vārekāj. Ippen ande laki sóba das. Sólas muro čoro hatjāres mātó sas, geláh ande laki sóba andre. Alig hodj lehko gád ... 'Hm, láši peči ávla te xav.' /Pékna leh avrí káj birina mā./ Šun só kerl' a bosorkánjása. Nó haj léla bosorkánja hatjāres só kamel, te pekel māiró hatjāres, kamel te pekavél māhró. Dé muri bosorkánja hatjāres so kamel, sar kamel. Kamel páji te pel. Bu! taj šudel andr' a bosorkánja hatjāres andi keménca. Taj phabola tar edjbol hatjāres i bosorkánja.

Ná mištó j. Taj žal hatjāres ka o krāj. No, káj la krajāskínjasa hatjāres só kerda pe, drótošo rom. O róm kerda pe drótošo. No taj dikhláh kote i kirājkišassónja taj alig hodj sar dikhlá, fletibe romés čí dikhla vadj mūršes. Taj opré māsindah po kášt taj avéla /?/ dikhláh tēlé pe láte taj térheso peláh lestar. No sako šón, sako djés, sako dújto djés, sa maj bāri lako per hatjarés. No gēdé hāt dikhláh lako dád o kirajésko /!/ hodj sóstar vadj kástar. De muro čorro, sás leske la bosorkánjako kher. Nó mištó j, avrí hirdeti sa bištajštár medji hodj vój, lehki šej, čí džanel kástar pēla^h phāri taj ková, kórro, bāngo, kas díkna hot t' avél andre pe lāhki šák' abév. Taj o rákhló, - ke dúj cine sáh^h la, eg rakló tá 'g rakli sá les. Kaj raklí sas ē phabáj, ka šjāvó pale ambról. No, savo šúdelas sé j duj džēne pe ... god' ávla lengo dád. Taj lél taj dikhén mure čorres, ke kerel e píri hatjāres, taj asāne e duj raklōra pe leste. 'Dík-ka, drótošo vadj só j gado,' hatjāres e raklōra. Bumm! taj šúdenande les taj asāna lestar. Gódo sá lengo dád. Haj lén leh kusa e dróto sar kerel voj e píri taj lén leh taj šúden leh opré, 'Hurrá! T' avél baxtálo!' Dé kata peske sokróhko podo ží ka péhko somnakunó podo keradas taj pē dúj durigal somnakuní čiriklé čiričoroginás.

Te na mūliné, ž' adjés trajin.

31.

Sá pe kacar ná pe. Sá jek čoró manúš ha jek čorri manušnjí. Kala dúj rom thá p̄romnjí sá; dúj terné rom há p̄romnjí sá. O p̄rom nádjon čólá peka romnjá. Dé leki p̄romnjí lé na čhajolá, ke voj eg rášejé čhajolá. Ha jekhar kerel pe leki p̄romnjí, leki p̄romnjí kerel pe nasvají; mují nasvají. Phēnla peke pome^kke, 'Muro kedvešo p̄romá! Žá, kodé dikhjom ando sunó ke t' ané mange andi somnakuní phabáj, mē sastjuváv.' 'Muri p̄romnjí, kedé te sín tjo kivānságo, me žáp th' ānáv la tuke.'

No, odábbállt. Hová jut, hová sem, a boszorkányhoz. Nem volt bent a boszorkány, elvult valahol. Éppen a szobájába ment be. Elaludt szegénykém, részeg volt, s éppen a szobájába ment be. Alighogy az ingét ... "Hm, jó peccsenyém lesz enni!" /Megtűnék, ha tudnák./ Halld csak, mit csinált a boszorkánnyal. No, a boszorkány nekikészült, érted, kenyeret készült sütni, kenyeret süttetni. Dehát mit akart, hogy akart az én boszorkányom? Vizet akart inni. Bu! betaszította a boszorkányt a kemencébe. Egyből összeégett a boszorkány.

No, jó. Elmegy a királyhoz, érted. No, a királykisasszonynál minek álcázza magát? Drótosnak. Drótosnak álcázta magát a cigány. Meglátta a királykisasszony, s alig hogy meglátta, - még életében nem látott cigányt - illetve férfit. Felmászott egy fára, és lenézett rá, és teherbe esett tőle. Minden hónapban, minden nap, minden második napon egyre nagyobbra nőtt a hasa. Apja, a király, nézte, hogy vajjon mitől, vagy kitől. Az én szegény emberem a boszorkány házában lakott. No, kihirdetteti huszonnégy vármegyében, hogy nem tudja, kitől esett teherbe a lánya, és így-úgy, vakok, sánták, akit csak meglátnak, mindenki jőjjön el a lánya lakodalma. Két kisbabája volt, egy fiú meg egy lány. A lánynál egy alma volt, a fiúnál egy körte. Akire mind a ketten dobják, az lesz az apjuk. Megpillantják az én szegény emberemet, ahogy egy lábast javít, és ránevet a két gyerek. "Nézd csak, ez valami drótos, vagy micsoda" - érted, így a két gyerek. Bummi megdobják, és nevetnek rajta. Ő volt az apjuk. Fogták a drótokkal együtt, ahogy a lábast javította, és felhajították: "Hurrá! Isten éltesse!" Az apósa palotájától a sajátjáig arany hidat csináltatott, és kétoldalt arany madarak csicseregtek.

Ha meg nem haltak, máig is élnek.

31.

A pap meg az asszony

Volt, hol nem volt. Volt egy szegény ember és egy szegény asszony. A kettő férj és feleség volt; fiatal házasok voltak. A férfi nagyon szerette a feleségét. De a felesége nem szerette, mert egy papot szeretett. Hát egyszer a felesége betegnek tetteti magát, halálos betegnek. Mondja a férjének: "Kedves férjem! Eredj, azt álmodtam, hogy ha hozol nekem az arany almából, meggyógyulok." "Feleségem, ha ez a kívánságod, megyek és hozok neked."

Žál o čorro rrom, žál, lumésa čal, rákhél khatjindē somnākunjí phabáj. Majd jekhar rrešel pe jekhe phure manušésa. Kodo phuro manuš o svúnto Dél sá. Ande le-jekhé phurē manušéko képo jeleniséjžjá. Haj ví pušel letár o svúnto Del káj, 'Ké žá, čorré manušá?' 'Me, trādžā ma muri romnjí ke nádjon nasvājí, te 'náv lake somnākunjí phabáj ke kolátar sas-tjól.' 'Corré rroma, tji rromní náj nasvaji hanem 'meddig tú žá pala phabáj, kodé kamel káj te xasájvė; káj te mudarén tu. De díg, lé kado gōno. Haj žá kheré, kér tu küldúši.' H' aba o svúnto Dél valtoztati-sardžá le küldúšeke. Žál kheré o čorro rom, phenel peka romnjáke /he o rásáj aba kē leki romnjí sá/, phén' lake káde, 'Kaphatnék-e szálást?' Phénel káde leki romnji, 'Hát persze hogy kaphat, ott a kályha mellett leülhet és kap enni-innivalót is.' Dén le xabén, pimó; háj man kocé pén, xán, háj majd jekhar mešelin kocé történeturá. Phenél kade,-kado o čorro rom, 'Amburí phenam mange ek paramíči?' 'Amburí!' Phenel jekhar o čorro rom káj 'Ašuné gōne so hordin /?/ paša me-, pala mešéji! Lé tji rövji, šín le rāšejš, de máj feder šín la romnjá!' Xúttjel i rovji, šínél mārél ande rāšėj de máj feder ande peki romnjí. Ná 'kkor avrí phen^el o čorro rrom kej kón i vój, o küldúši. Kej lako rom i. 'Háj tú, phenel, 'kámjan te trādē ma te xasaré ma? N' akan šš tu le rāšėjša haj pustisár t' avr' ánde muro khér!'

32.

Kalálíška bāri rāji,
 Kalálíška bāri rāji,
 Kerdililjax la ek šavōro,
 Ek šavōro somnakuno.
 Kana sah trine djesengo,
 Pale k; sar trine boršengo.
 Kana sa trine boršengo,
 aj naj naj na na na naj na
 vaj de minje tje de minje.
 Kana bārililjax o šāvo,
 Lako šāvo somnakuno,
 Andre perla ande temnic^a.
 ..... mulja
 Lako rom o somnakuno.
 Kalálíška phivlj' āšilja,

Megy a szegény ember, világgá megy, nem talál sehol arany almát. Majd egyszer találkozik egy öreg emberrel. Az az öreg ember a szent Isten volt. Egy öreg ember képében jelent meg. Megkérdezi tőle a szent Isten, hogy: "Hová megy, szegény ember?" "Én? Elküldött a feleségem - mert nagyon beteg - hogy hozzak neki arany almát, mert attól meggyógyul." "Szegény ember, a feleséged nem beteg, hanem azt akarja, hogy miközben az alma után jársz, elpusztulj; hogy megöljenek. De nézd csak, nesze ez a zsák. Dredj haza, tettesd magad koldusnak." Ekkorára már a szent Isten át is változtatta koldussá. Hazamegy a szegény ember, mondja a feleségének /miközben a pap már ott volt a feleségénél/, mondja neki, hogy: "Kaphatnék-e szállást?" Mondja neki a felesége: "Hát persze hogy kaphat! Ott a kályha mellett leülhet, és kap enni-innivalót is." Adnak neki ételt-italt. Aztán ott esznek-isznak, majd egyszer történeteket kezdenek mesélni. Azt mondja a szegény ember: "Elmondhatnék én is egy mesét?" "Ei." Egyszer csak azt mondja a szegény ember: "Hallod-e te zsák az asztal alatt! Fogd a botodat, üsd a papot, de még jobban üsd az asszonyt!" Ugrik a bot, üti-vágja a papot, de még jobban a feleségét. Ekkor megmondta a szegény ember, hogy kicsoda ő, a koldus. Hogy ő a férje. "Te meg - mondja - el akartál kergetni, el akartál pusztítani! Na, most maradj a pappal, és pusztulj a házambóli!"

32.

Ballada

Kaláliska nagyasszonynak
 Kaláliska nagyasszonynak
 Született egy fiacskája,
 Egy aranyos fiacskája.
 Három napos amikor volt,
 Olyan volt, mint három éves.
 Három éves amikor volt,
 aj naj naj na na na naj na,
 jaj nekem meg énnem is.
 Amikor a fiú felnőtt,
 Az aranyos fiú felnőtt,
 Egyszer a börtönbe került.
 ..... meghalt,
 Férje, az aranyos férje.

Kalāliška phivlj' āšilja.
 Šal e Kalāliška ando gav
 Te rodel voj pehke šavo.
 Či rakle voj pehke ševe.
 Avilja voj ek futāri:
 Kalāliške bāre rāji,
 Tjiro šavo tōle i phanglo
 Ando roko la phuveko.
 Kalāliška kana šunla,
 Le graxten voj ...
 Rup somnakaj opre thodja,
 Pehke šaven .....
 Kothe djax o löve.

Kej san muro šavo? De duma mange, me som tji dē,
 Kalāliška bāri rāji.
 Kathe som me muri dē,
 Ande phuv la rokoljaki.
 Kalāliška voj potjinla,
 Pehke šave khare anla.

33.

Te reses o sunto krečunesko bāre djesa thaj o Njēvo bērs tja žūljasa
 tje šavorencal tje dadesal tja dasal tje phralencal tje phenjancal
 tje lāše amalencal tja vātrake manušencal khetāne. Te dur al tutar o
 nāsulipo, te avel baxtālo ūšo thaj patjivisārdo tja vātrako kher, te
 bešel o Del o sunto maskar tumende. Te del o Del te reses le krečuneske
 bāre djesa thaj o Njēvo bers tja žūljasal tje šavorencal. Ande but berša
 te šuves, te pārnjol tje bal ande bāri patjiv thaj te aves blagovestime
 pe sogodi phu, pe intrego ljuma. Te reses le krečuneske sunto djesa
 thaj o Njēvo bērs sastjimosal bartasal zōrsasal thaj bāro lošasal, bōren-
 cal, šamutrencal, surone grastencal, zelene vurdonencal. Sa po rup thaj
 po somnakaj te phires karingodi. Pala tjo uštjaipo sa bisōri thaj kuč
 barr te kērdjon. Te dur al tutar thaj tja vātrake manušendar o nāsulipo,
 o briga, o čoripo. Sa bax sastjipo zōr thaj bāri loš te avel tumen ži
 kaj šuven pe kadi ljuma. Kon si dūr o Del te pašārel le, kon si mūlo o
 Del te jertil le, kon si nasvālo o Del te sastjārel le, kon si robo o Del
 te skepil le. Kon san tume khetāne te del tumen o Del lāšo xamasko lāšo
 pipo lāši loš. Kado mangav tumenge kathar o sunto Del,

Tjo čāčo phral.

Özvegy maradt Kaláliska,
Özvegy maradt Kaláliska,
Ekkor elment a faluba,
Hogy a fiát megkeresse.
De a fiát nem találta.
Egy futár jött szembe véle:
Kaláliska, te nagyasszony,
A te fiad be van zárva,
be van zárva föld mélyébe.
Ezt meghallja Kaláliska,
a lovait ....
Felrak aranyat-ezüstöt,
Hogy a fiát ....
Odaadta a pénzt érte.

Hol vagy, fiam? Szólj hozzám, én vagyok itt, az anyád,
Kaláliska, a nagyasszony.
Itt vagyok én, édesanyám,
Itt vagyok a föld mélyében.
Kaláliska kifizeti,
És a fiát hazaviszi.

33.

Karácsonyi üdvözlét

Érd meg a szent karácsony ünnepét és az Újévet feleségeddel, gyermekeiddel, apáddal, anyáddal, testvéreiddel, jóbarátaiddal, házad népével együttesen. Maradjon tőled távol minden gonoszság, házad népe legyen boldog, tiszta, álljon tiszteletben, a szent Isten lakozzék közöttetek. Adja az Isten, hogy feleséged és gyermekeid társaságában érd meg a karácsony ünnepét és az Újévet. Élj sok esztendeig, nagy tisztességben öszüljön meg hajad, légy áldott az egész földön, az egész világon. Érd meg a szent karácsony ünnepét és az Újévet egészségben, boldogságban, erőben, nagy örömben, menyeyiddel, vejeiddel, szürke lovakkal, zöld szekerekkel. Mindenütt ezüstön-aranyon lépkedj, amerre jársz. Lépted nyomán mindenütt gyöngy és drágakő teremjen. Maradjon távol tőled és tűzhelyed népétől a gonoszság, a bánat, a szegénység. Szerencse, erő, egészség legyen mindig részetek, ameddig a világon éltek. Aki távol van, az Isten hozza vissza; aki halott, az Isten bocsásson meg neki; aki beteg, az Isten gyógyítsa meg; aki rabságban van, az Isten szabadítsa ki. Akik együtt vagytok, Isten adjon nektek jó ételt, jó italt, jó örömet. Ezt kérem részetekre a szent Istentől,

- A te igaz testvéred.

Kā has, kā na hás, ek čorro róm. Odole sás atji beāta sar pi rōšta i hūv. Na hás len so te xán. O čorro róm ōlí ge /var.: āri gelás/ ando ~~and~~ vēš. Vādna phābā kidélas, oadalénca tārtindja oproé bute beātón. Apol budj djesénde ā^wri gēljas pale ando vēš. Kidjéla eg gōnóves phābā. Majd o róm dikhel k' avén duj likéste pe grastéste. O róm tāmastindjas pes ko le kaštéske. Kan' othé resné likéste, pušné /var.: pučne/ lestar o likéste, 'Só keres athé, čōré rome?' 'Tāmastináv o kášt, hodj ōri na borulinél.' 'Ade sóske, róma, tāmastinés ado kás?' 'Andar ado kášt šut keren.' 'Phén manže akana, róme, só i tro náv?' 'Muro náv: Čálōka Pētéri hom.' 'Hāt akor, čálin hāt ámen!' 'Até halgatin, na dūr bešav. Ná 'the muro čalō sersámo te čalínáv tumen. Dén manže grastés, te džáv khēré, vaš muro sersámi.' Kana odjá dine ekhé grastés, opré bešas o róm po grás, dè čí džal o gras níkaž na. 'Šunén, dén mēg ekhe grastes mánge!' Na, xudjas o rom e dujē grastén, gelá tar khēré. Bikindjas le duje grastén, vaš bute lōvénge. Gelás ko židōvo, kindja duj šúkē mōrčá, grasténge. Temetindjas o duj mōrčá tēlé o róm, tel' e phūv. Čag leski pōr āčás āwri anda le phū^w. Pal adó leás pes o róm, ge' andi kōrčma. Elé^uri potjindas andi kōčma o rom, so te xán, so te pién, pe tríné manušénge seáma. Ó likesté, sa užārén le romés, hodj kána djal pālé, ke lénde, ando vēš, hodj te čálinél le o róm. Na bīrindjas t' užārén le romés ā^wri, te djal ke lénde o róm. Phenél o jek likésto ka l' ā^wréske, 'Šún, me na bīrináv o kás te tāmastináv; ke mīndjār andi xolō xindjáv. Me na tāmastináv duridér, āwri xutjáv te xinnjáv. Te borulél āwri ado kás, xàž les i pustija!' Kan' āwri xuttjíl o likestó, 'Dikhés,' phenel, 'móre! O kás ní na moccanél! T' adaléhe āndé čapindja ámén. Akana šáj djas pal o róm. Čáčós phendja hodj Čálōka Pēter hi; taj mán čalindja 'men.'

Maj gēl' o duj likesté, o baro lúngo dróm, kā 'rakna po róm. Sār gēⁱn' ó likesté, o róm āwral āčlas anglal peske hujība. O róm phendjas le likesténge, 'Ká^j djan likestále?' 'Djas pal o Čálōka Pēter te rodás les.' 'Taj sóske, likestále?' 'Me' ando vēš liné ámendar dujē grastén; kā vój amén čálinla. Dè mán dikhas, hodj ní gras, de ní Pēter náv.' 'Ō, lāčé thanéste phirén. Mé hom o Čálōka Pētéri. Kūrdjénas tumare grastén, kan' adjá dial^l len mánge. Sar avljóm lenca khēre, tēlé šijedinde andi phūv. Te kamén te dikhen len, avén dikhen, hodj ká šijedinde tēle.'

Csalóka Péter

Hol volt, hol nem volt, egy szegény cigány. Annyi gyereke volt, mint a rostán a lyuk, Nem vot mit egyenek. A szegény cigány kiment az erdőbe. Vadalmát szedett, azzal tartotta el a sok gyereket. Sok nap múlva megint kiment az erdőbe. Szedett egy zák almát. Majd a cigány látta, hogy két katona jön lóháton. A cigány nekitámaszkodott a fának. Amikor a katonák odaértek, megkérdezték tőle a katonák: "Mit csinálsz itt, szegény cigány "Támasztom a fát, hogy ki ne boruljon." "Miért támasztod ezt a fát, te cigány?" "Ebből a fából ecetet csinálnak." /?/ "Mondd meg, cigány, mi a neved?" "A nevem: Csalóka Péter vagyok." "Hát akkor csalj hát meg minket!" "Ide hallgassatok, messze lakom. Nincs itt a csaló szerszámom, hogy megcsaljalak. Adjatok egy lovat, hogy hazamenjek a szerszámomért." Amikor odaadták az egyik lovat, a cigány felült a lóra, de a ló nem mozdul. "Halljátok-e, adjatok még egy lovat!" Na, fogta a cigány a két lovat, hazament. A két lovat sok pénzért eladta. Elment a zsidóhoz, vett két száraz lóbőrt. A két bőrt betemette a földbe a cigány. Csak a farkuk állt ki a földből. Ezután a cigány fogta magát, elment a kocsmába. A kocsmában előre kifizette a cigány három ember részére az ételt és italt. A katonák egyre várják a cigányt, hogy mikor megy hozzájuk vissza az erdőbe, hogy megcsalja őket. Nem bírták kivárni, amíg a cigány visszatér hozzájuk. Azt mondja az egyik katona a másiknak: "Hallod-e, én nem bírom a fát támasztani, mert mindjárt a nadrágomba csinállok. Nem támasztom tovább; elugrom alóla, hogy elvégezzem a dolgomat. Hadd boruljon ki ez a fa, egye meg a nyavalya!" Amikor a katona kiugrott: "Látod, komám - mondja - meg sem moccan a fa. Ezzel már becsapott minket. Most mehetünk a cigány után. Igazat mondott, hogy Csalóka Péter; már meg is csalt minket."

A két katona elindult a hosszú országúton, hogy megkeresse a cigányt. Amikor a katonák odaértek, a cigány kiszaladt a kunyhója elé. Azt mondta a katonáknak a cigány: "Merre mentek, katonák?" "Megyünk Csalóka Péterért, hogy megkeressük." "És miért, katonák?" "Mert az erdőben elvett tőlünk két lovat, azzal, hogy meg fog csalni. De már látjuk, hogy se ló, se Péter." "Ó, jó helyen jártok. Én vagyok Csalóka Péter. ...-tátok vol meg a lovatokat, amikor ideadtátok. Ahogy hazaértem velük, lesüllyedtek

gē¹nós o likesté, díknó, šijedind' o grastà valóban. Phenél o likesté,
 'Xa¹ len e pustíja, ná búšule pa lende Péter bácsi, ná tírè has adala,
 amàrè has. Amén na búš^ulás pa lende; hanem dé amen te xás, mer már mi bi-
zony bokhalé ham.' 'Avén-de pal mánde, likeste, taj djas, djas andi kórc-
 ma. M' othé xána.' Kan' othe résne andi kórcma, lj²ás o Pēteri andal
 peski zéba ek lō¹ji kúčma taj čudjé la pe pesko šéro. Phenél o róm le
 kočmárošiske, 'N' ákanak dé trinè manušen so te xán so te pién, so čag
 lenge mišto perel.' Máj kana xané piné, čáliné le, phenél o róm le duje
 likestenge, 'Akaná mán šáj djas.' Máj p' adó sōlalindjás o kočmároši,
 'Hāt ná čak te dján, Péter bácsi, hanem te potjinél iš kapelás.' 'Máj
 déla la muri kúšma.' Hāt andri kúšma bizindjás o kočmároši pes, hat bút
 mol odi kúšma. O dúj likeste tēl' áčne kathar o róm. T' o jék likestó
 phenél o kāvresté, 'Sár kaplas te kinás odi kúšma katar o róm?' Ánjira
 gēján, ká kindjá p' ek šéja rupuné o likesté. Máj gen' ó likeste andi kóč-
 ma, taj mangén penge so te xán so te pién. Hat áddig mangé, áddig xané
 piné, hāt bizony opré merijlindjá lenge so xané so piné pe pān šele ru-
 punénge. Phenél o likestó okal ávréske, 'Hanem bizony djas!' Máj pal' o
 kočmároši, 'De bizo' likesté, ná čak te džán hanem te potjinén iš kapel.'
 'Hād de maj déla len muri kúšma.' 'Adí bizonj na mól amenge tri kúšma
 níšta; áthé čag o lōvé kapel.' 'De náj amén lōvé te potjinás.' Hād de
bizony nás 'o tte kerén, o kočmároši áddig mārde o duje likestén, amlg
 s' ekhetáné na xindjé pen. Maj vāresar á¹rí sabadulisariné andal i kórc-
 ma. Liné pe ta /corr.: ekha/ fogáke táj nāšnē dji ke roméski kujíba. Ka-
 naz 'té lesne /corr.: resne/ ko róm, 'Ej Péter bácsi, tú mán ándré ča-
 pindján amén maj bútva /var.: butívar/. Akaná náj so te kerás tuha. Bū-
 vín ande gōnó, taj ligrás tut taj šudás tut andi Dúna /var.: Tísa/.'

Kana ligerdē le romés, te šudín les aⁿdi Tísa, paš' i Tísa has ek
 kóčma. Le romés tēlé čudinde /var.: čude/ angl' e kóčma le gō^unēhe. Dúj
 likesté āniri gē¹né andi kóčma te pijén vāreso. Máj le čorro hajčári trā-
 délas le grastén, guruvén. Máj rugindjá o hajčári ando gōnó, 'Kó haⁿ
 and^e o gōnó?' 'Šun čōrē gādže! Mán athé t' athé ligrén sēnigeté kirājís-
 ke. Nā feder ávlas, tu t' avēhes ando gōno ándre, hot tūt te ligernas
 kirājíske ande muro thán?' O gādžó áwri phuterdjás o gō^unó t' ándré bu-
 vindja vój. Máj ávné o likesté andar i kóčma, opré line o gōnó, taj liger-
 dé les t' ándré čudinde les, le gādžés, andi Tísa. Májd o Pēter anglal
 avijá angl' i kóčma le bute guruvénca. O Péter likestenge, 'Dikhén, mišto
 k' ándé čudindján man andi Tísa. Dikhén kattjí guruvén andjóm ári andar i
 Tísa. Dikhén čak, kattjí guruva hí mēg andi Tísa. Xuttjén ándre té tumen,
 taj kíden áwri guruvén té tumen tumenge; t' avél té tumen, ná čag man.'
 Ándré xutjen duj likesté andi Tísa, t' ándre tasiné /var.: tasilé/ o li-
 kesté, mōné. Áchás o Pēteri le bute jōsāgōnca, džuvél peske lúma, boldo-
gan, peske beātōnca.

a földbe. Ha látni akarjátok, gyertek, nézzétek meg, hogy hol süllyedtek le." A katonák odamentek; látták, hogy a lovak valóban elsüllyedtek. Azt mondják a katonák: "Egye meg őket a nyavalya, ne búsulj értük, Péter bácsi, nem a tiéd voltak, a mieink voltak, mi nem búsulunk értük. Hanem adj ennünk, mert már mi bizony éhesek vagyunk." "Gyertek utánam, katonák! Elmegyünk a kocsmába. Majd ott eszünk." Amikor odaértek a kocsmába, Péter előhúzott a zsebéből egy piros kucsmát és a fejére tette. Azt mondja a cigány a kocsmárosnak: "Na, most hozz három ember részére ételt meg italt, ami csak jól esik nekik." Majd amikor ettek, ittak, jóllaktak, azt mondja a cigány a két katonának: "Most már mehetünk." Erre megszólalt a kocsmáros: "Hát ne csak menjetek, Péter bácsi, hanem fizetni is kellene!" "Majd megadja a kucsmám!" Hát a kocsmáros a kucsmában bizakodott, hogy sokat érhet a kucsma. A két katona lemaradt a cigánytól, és az egyik katona azt mondta a másiknak: "Hogy kellene megvenni azt a kucsmát a cigánytól?" Anynyira jutottak, hogy száz forintért megvették a kucsmát a katonák. Majd a katonák elmentek a kocsmába, és rendeltek maguknak ételt-italt. Hát addig rendeltek, addig ettek-ittak, hogy bizony ötszáz forintra rúgott, amit megettek-megittak. Azt mondja az egyik katona a másiknak: "Hanem de bizony menjünk!" De a kocsmáros: "De bizony, katonák, nemcsak menni, hanem fizetni is kell!" "Hát, de majd megadja a kucsmám!" "Nekem bizony nem ér semmit a kucsmád! Itt csak a pénz kell!" "De nincs pénzünk, hogy fizessünk." A kocsmáros addig verta a két katonát, amíg összezsínálták magukat. Majd valahogy kiszabadultak a kocsmából. Futásnak eredtek és egészen a cigány kunyhójáig szaladtak. Amikor odaértek a cigányhoz: "Ej, Péter bácsi, te már megint becsaptál! Most nincs mit tennünk veled. Bújj bele ebbe a zsákba, és elviszünk, és a Dunába, - a Tiszába dobunk."

Miközben a cigányt vitték, hogy a Tiszába dobják, a Tisza mellett volt egy kocma. A cigányt lerakták a zsákban a kocma előtt. A két katona be ment a kocsmába, hogy igyék valamit. Majd egy szegény hajosár arra hajtotta a lovakat, ökröket. Majd a hajosár belerúgott a zsákba: "Ki vagy te a zsákban?" "Ide hallgass, szegény ember! Engem ide meg ide visznek szénelgető királynak. Nem volna jobb, ha te volnál a zsákban, hogy téged vigyenek helyettem királynak?" Az ember kioldotta a zsákot, és ő bújt bele. Majd a katonák kijöttek a kocsmából, és elvitték és a Tiszába dobták az embert. Majd Péter előkerült a sok ökrrel a kocma előtt. Péter a katonáknak: "Látjátok, jó, hogy bedobtatok a Tiszába. Látjátok, ennyi ökröt hoztam ki a Tiszából. Nézzétek csak, mennyi ökr van még a Tiszában! Ugorjatok be ti is, hajtsatok ki magatoknak ökröket, hogy nektek is legyen, ne csak nekem!" A két katona beugrik a Tiszába, és belefúltak a katonák, meghaltak. Péter megmaradt a sok jószággal. Éli világát boldogan a gyerekeivel.

Attjí has, k' ādi méša has. -- Maj xán, pién. -- Adi attjí has, mer mése has. Ko djanél, te phenél maj búť pal adí paramíča.

35.

Ká has, ká na has, bāré^k bartalé, hás ek boro kirāji. Odés trín šukār šējá, ko ortón pēke has, po kám šáj dikhne, de p' odala našťig dikne. Me' lengo šukāripó le manušeske jākhego fínjo táj lía. P' adi bari šukār vója maladžás o kirāji l' eřta lumáki dóba. Ekhetāné djiťtindjas /var.: akhārdjá/ de herceğón, bārōvón, le but kirājín, bōldogón, bōldog-talanín, ko ande leski šukār mulatsšagos sáko te lel ríso. P' adó kana khetāné djiťlindé eřta lumáke nípi, p' adó kezđind' o biváv /var.: mulatšagos/. Ado baro biváv po trín šoro dživés, po trín šore rātjá, ká sáko piás taj xajás taj kheldés. Po e štāraki rātjí, tilindé tar só trin šējá. Vígos le bāre bivavóske, maj sáko vendēguro kó kijás dikhjas, sák' odja gējas. Majd āčel /var.: āčilás/ o zelnéro kirāji peska šukārá romnjáha, táj dine pen pátja te pašón, taj te sōvén le.

Máj kana virradindjá, o kírāj opr' uřtíjja, kosá peske dúj ākhá pe peske dúj dumukhá, táj akharél ānré la sakāčkínja, 'Phén sakāčkínje, hín so te xás taj te piás?' 'Hín királyom, minden pi čorri lúma, čak xá taj pí!' 'Dj' ákhal mure trine šején taj mure šukāra romnjá taj xás t' ámen pe mure triné čejéngo öröme.' 'Ö, sun kiráje, man opré phirdjóm só tre eřta lúmi, níka n' arakháv tre trine čhějén. Ká ní la Boriška, ní la Ilonka, ní la Marika. Talán šáj nášadja len varesa' le hercéga.' 'Ö, djá čak Marikám, váker le Jančíske ka muro kídončeske, te malavél la eřta lumáki dóba, ko čag mánde lía rěso ando mulatsšago, sáko te jelenkezinél ande dépaš čáso!' Kana jelenkezindé o but nípuri, máj po kerdévo liás len o kirāji, 'Ko djanél pal muré trin čajá vareso, te phenél, hodj kó ligerdjas len. Kodalés andi eřta lúma opre koronāžínav les ande muro thán. Öri nevezínav les la eřta lumáke angluné féjedelmoske. Kó pedig na vālastolinén ko níko, ko šáj djal khéré, sáko ande peski čó_{ri} lúma.' Máj gelas tar sáko, āčhás o kirāji, peske gāžžáha.

Máj tēlé čudja pes p' ek cērha, taj sōťjas ek minóto. Táj dikhjas sūno o kirāji, ká mīndenko hás ande leski kařtíja, čak andre redvéšo kunjhōvos ná has o trín čorré langé romané čhavé. 'No, dj' akana Jánči, béš pe tro grás taj dj' avlí ando Tisapárto andi redvéšo kujíba, ká bešén o trín čorré čáčé phralá. Taj phén lenges, ázonnal t' avén āndré athés ke mánde. Mert baró, fontóšo vórba kamáv te pučháv kathar lénde.' Máj ge¹ as o Jánči, le kirājíske adjutšási, tē¹lés k' o čorro róm. Táj pajkerél

Ennyi volt, mese volt, -- Majd esznek, isznak, -- Ez ennyi volt, mert mese volt. Aki tud, mondjon többet erről a meséről.

35.

Elveszett királylányok

Hol volt, hol nem volt, nagy szerencsével, volt egy nagy király. Volt három szép lánya, tiszta aranyosak, hogy a napra lehet nézni, de rájuk nem lehetett nézni, mert szépségük elvette az ember szemefényét. A király nagy jókedvében megúttette hét ország dobját. Összehívta a hercegeket, bárókat, a sok királyt, boldogot, boldogtalant, hogy mindenki legyen részt a szép mulatságban. Amikor összegyűlt hét ország népe, kezdődött a mulatság. A nagy lakodalom három álló nap, három álló éjjel tartott. Mindenki ivott, evett, táncolt. Negyedik éjszakán mindhárom lány eltűnt. Vége volt a nagy mulatságnak, minden vendég elment, ki merre látott. Magára maradt a Zöld király a szép feleségével. Lephíntek feküdni, aludni.

Majd amikor megvirradt, a király felkelt, megdörzsölte a két szemét a két öklével, és behívatta a szakácsnét: "Mondd, szakácsné, van-e mit együnk, igyunk?" "Van, királyom, minden ezen a szegény világon, csak egyél, igyál!" "Eredj, hívd be a három lányomat és a szép feleségemet, hogy mi is együnk a három lányom örömeire!" "Óh, halld meg, királyom, bejártam mindhárom országodat, de sehol sem találok a három lányodat. Sem Boriskát, sem Ilonkát, sem Marikát. Talán megszöktették őket a hercegek." "Ó, eredj csak, Marikám, szólj Janosinak, a küldöncömnek, üsse meg hét ország dobját, hogy aki csak résztvett a mulatságomban, mindenki jelentkezék fél órán belül!" Amikor a sok ember jelentkezett, kérdőre vonta őket a király: "Aki tud valamit a három lányomról, mondja meg, hogy ki vitte el őket. Azt hét ország királyává koronáztatom magam helyett. Kinevezem hét ország első fejedelmévé. Aki pedig nem tud válaszolni semmire, az hazamehet, ki-ki a maga szegény országába." Majd mindenki elment, ott maradt a király a feleségével.

Majd lefeküdt egy kicsit, és aludt egy minutáig. És álmot látott a király, hogy mindenki ott volt a kastélyában, csak a redves kunyhóból a három szegény sánta cigánylegény nem volt ott. "No, eredj, Janosi, ülj lóra, menj ki a Tiszaparterra a redves kunyhóba, ahol a három szegény édes testvér lakik. Mondd meg nekik, azonnal jöjjenek ide hozzám. Mert nagy, fontos dolgot akarok megkérdezni tőlük." Indult Janosi, a király ad-jutánsa, ment a szegény cigányhoz. Köszön nekik: "Jó napot, cigányok,

lo, 'Lācī tumaro djes, romāle, čorré čavāle. Avén ke akharāvéł tumen muro kirāji.' 'Šún, kirājisko adjutāši hal. Dja phén odale baré kirājiske, k' amēncal te kamél te vorbinél, kā szívesen djas amen ke léste. Dé čag avkà t' ānl' amēnge trín čjtéva kirājiske gadá k' odó felsereleši só le vi-tšón életinél. Taj kájá hintováha e štāre parné grastēncal taj šengēvāha /var.: čengēvāha/ t' ável avrí vaš amēnge. Maj čak oddj' āndré ke lés-te maj búť djanáha te vakérkeras; ka othé kerilindjam ande le kirājiski šukār kaštíja; táj čhudjá tel' amēnde trín pārnāša fotéli. Májd amén o trín čorré romané čhavé ā'k' érdzindjam amén sar váresoske máj bārè hercega.'

No máj kana liá 'men kērdēre o Zédno kirāji, máj pučjá elősözör is legmaj phurabidere čhavés maškar o trín, 'Šunén čhavale, dj' anén tumen a-kanag, hodj me sóske andjóm tumen athé ke mánde?' 'Ašún király atyám! Te phenés akanag tu amēnge, akor májd amén válasolinás pe tri vórba.' 'Šún phuré, akanág tu šáj djas a'lí, taj májd bícam mang' āndré tré májdleg cinidere phralés, odalés le romané Jančís.' 'Āndés gēja o romano čavó, o Janči. 'Láčó tro djes, felséges királyom! Me džanáw, sóske akhardjál amen athé ke túte. Kā has túť trin šukārā čája. Dé majlég la phurabederá ligerdjas štārvardēs értà fejíno /var.: šērēngo/ šārkānji. La maškāruná o bišēštāre šērēngo šārkānji. La ciniderà le jekhé šēresko šārkānji.' 'Ná, šun rom, sár djanes adale trine čhājén mänge kathar o šārkānja anglál te teremtinés?' 'Ná šun, király atyám, próbākoszináha le anglál teremteni, tre tríné šukārē čhājen. Dé čak awkà, te keráha ek serzödēši. Hodj o trín rakjá trín djēné šajátna phenáha. Amén pále o trin čhavé čhāché phrála ham. Hodj te njerináha len, i légmaj phurí ávla murè phurè bātjāski rom-njí. I maškārunjí le maškāruné čavéski. I léx cinidér majd féri od' áwla mūrí. No de kerdjám o serzödēši? D' adó mēg mange naj dósta. Kí adó mēg kápelas mange király atyám ek cina felsereleši.' 'S' áwlas odo felsereleši, Jánči?' 'N' áwl' odo báro, király atyám, Kéram mange aso lāncó, hodj odales ní hossa dé me vígo te n' ável. Sako sémó lāncó karíka ek māža t' ável. Táj čhin mänge tē¹lé trine guruvén, táj trin hordóvi mól, tríné bōvénca mārro, odaléhe indūlináv andi bari lúma, oth' opré ko sóntno drāgo Dél ...'

36.

Hás kē nás, bartalé^a somnakuné^a Dévla, ék erdísí. Erdís ári ge^j. ando vēs, te kerilinel; kás arakhél, eke gādžés, o rú ēš a róka tāmádin-djá les. Vó šajnālindj' ódola íletévós, sirtés nekül terelindja les pal lénde /corr.: pal léste/. 'Nó,' phenel, 'erdísina, manúša, só kivetelínés?' 'Hāt,' phenel, 'só kivetélináv? Mentindjóm tj' Iléto.' 'Nā,' phenel, 'avés mánca ké muri dēj. Maj mé, so phenó tuke, šág odo máng. D'

szegény legények. Gyertek, mert hívat a király." "Ide hallgass! A király adjutánsa vagy. Eredj, mondd meg annak a nagy királynak, hogy ha beszélni akar velünk, szívesen elmegyünk hozzá. De csak akkor, ha hoz nekünk három öltözet királyi ruhát, és olyan felszerelést, amilyen a vitézeket illeti. És fekete hintóval, négy fehér lóval, cseppettyűvel jőjjön ki értünk. Majd odabent nála, de csak ott, majd többet beszélgethetünk; majd ha oda kerültünk a király szép kastélyába, és három párnázott fotelt tesz alánk. Majd ha mi hárman, a három szegény cigánylegény, úgy érezzük magunkat, mint valami legnagyobb herceg."

No majd amikor kérdőre vonta őket a Zöld király, először is a legidősebbiket kérdezte meg a három közül: "Halljátok, legények, tudjátok-e, hogy miért hívatlak ide benneteket?" "Ide hallgass, király atyám! Ha megmondod, akkor majd válaszolunk a szevedra." "Hallod-e, öreg, te most kimehetsz. Küldd be a legkisebbik testvéredet, a cigány Jancsit." Bement Jancsi, a cigánylegény. "Jó napot, felséges királyom! Tudom, miért hívatál bennünket. Mert volt három szép lányod. De a legidősebbiket elvitte a negyvenhét fejű sárkány. A középsőt a huszonnégy fejű sárkány. A legkisebbiket az egyfejű sárkány." "No, ide hallgass, cigány, hogyan tudod előteremteni a sárkányoktól a három lányomat?" "Ide hallgass, király atyám! Megpróbálok előteremteni a három szép lányodat. De csak úgy, hogyha szerződést kötünk. Hogy a három lányt hárman sajátunkénak mondhatjuk. Mi három legények édes testvérek vagyunk. Hogyha elnyerjük őket, a legidősebbik a legnagyobb bátyám felesége lesz. A középső a középső legényé. A legkisebbik, majd csak az lesz az enyém. No, megkötjük a szerződést? De ez még nem elég nekem. Ehhez még, király atyám, egy kis felszerelés is kellene nekem." "Mi lenne az a felszerelés, Jancsi?" "Nem volna nagy dolog, király atyám. Csináltass nekem olyan láncot, hogy se vége, se hossza ne legyen. Minden szem lánckarika egy mázsás legyen. És vágass le három ökröt, és három hordó bort, három kemence kenyeret, azzal indulok el a nagy világba, oda fel a szentséges jó Istenhez ..."

36.

Az erdész

Volt, hol nem volt, boldogságos aranyos Istenem, egy erdész. Az erdész kiment az erdőbe, erdőt kerülni. Kire bukkan? Egy parasztra. A róka és a farkas megtámadta. Megsajnálta az illetőt, sértés nélkül elterelte róla [az állatokat]. "No, erdész - mondja - mit kívánsz, jó ember?" "Hát - mondja - mit kívánok? Megmentettem az életedet." "No - mondja - gyere velem az anyámhoz, Majd csak azt kérd, amit én mondok neked. Más

äver ná fogadin. Sú j taľ laki njosója.'

Nó kana žán, 'Láčó j tjo djes múri děj.' 'O Děl andjas tut, fijam.' 'Hät,' phenel, 'múri děj, ado illetěvo, erďisi, mentindjá man pal adala äläti; sértés néjkül terelindja len pal mände.' 'Hät só kivetělině?' 'Odó sú jí,' phenel, 'täl amari njosója.' 'Hät,' phenel, 'fijam, odo ná erdemelině.' Nó kana lěl pes erďisi eş džál. Lővé na fogadině. 'Akharřl les pälé,' phenel. Akharřl les pälé, päl' akharřl les. 'Hät erďisina! Me dáp tut attjř křnčo, lővé, kättjř čak mangěs. Mentindján mure raklės.' 'Hät mange,' phenel, 'mamám, odó de so ta¹ tji njosója i.' 'Hät avká te i,' phenel, 'fijam, me dāv les tuké, dé,' phenel, 'kana džěhe léhe, akkor níkaha, de níkaha ná ddíčekedin.' No te díčekedině, phenel, akkor ná i mišto. 'Mišto j,' phenel, 'múri dej.' Nó akana dj²á les láke /corr: lėske/, eş džál tar. Hät só has, ek csúszo-mászó, ek sáp. Džál lehe. Nó kana resá pesko kaštřji, muro erďisřdíčekedinjá ando lėste, hol les só hi. Só kerekedř andar lėste, ěg rakjř, ke hás ätkozimě. Ě rakjř assř has, pe lämpáto po villánji šáj dikhe, de pe láte ná. Čára luma phabólas latar.

Nó akaná pheně e kirājisko rakló, 'Apám, de sokáig avěl amaro erďisi äří, te jelenkezině.' 'Hadj djá fiam, akhar les.' 'Kana dikhěl le kirājisko rakló hodj só pašjól paš erďisi, eg menjorságo. Akor vo pälé xutjerdja pes eş nāšjá ka pesko dád, 'Apám,' phenel, 'te na xasarě adala erďisř, hodj múř gādžř t' avěl odř rakjř, akkor mé tut xasaráv.' Mišto j. Nó, džál vaš o erďisi, akharě les äřj. 'Nó,' phenel, 'erďisina, äkātji päj deci päjřnka, eş džá. Mange,' phenel, 'ado vės, šěl maja phú j lesko lungipě, pánjdjvardeš lesko buxlipě. Mange,' phenel, 'talāra // nyóc órára te na kidě les avřř eş o řáji řěžěbě, o kaštá o thullě šlbe, eş tahāra mange nyóc órakkor te jelentíněs!'

Mišto j. Avěl rojindój čōró erďisi. Pheně lesk' e gādžř, 'Sóstar roves, muró gādžo?' 'Ō,' phenel, 'asó feladato djá man,' phenel, 'o kirāji, hodj m' odo na žanáp te keráv.' 'Ō,' phenel, 'muró gādžo, džá kę múri děj.' Džál pälé ke phurř lugurřna //: ká bešěl, ande kaštěski tuškóva. 'Ō, phéndjom fijam, ná díčekedin, mēr tut xasaravěl. De džá,' phenel, 'pälé, xà pl, maj mé intřizínó la.' Nó kara //: pälé gřja, sověl, tahāra nyóc órakkor křsno o vės sa, šlbe, řěžěvi křvřbe. Džál äřé, 'Kirāji bārřna,' phenel, 'kěšna j tjò /corr.: tje/ kaštá. Mā vř kernjóm,' phenel. No kěšno j.

'Hät,' phenel, 'apám,' o rakló, le kirājiske, 'te na xasaratatině, les, t' avěl múri gādžř, akkor tuke náj mišto. Dé les bari feladati!' Nó mišto j. 'Dž' ámen,' phenel, 'eg řřto, eg náda. Odř,' phenel, 'tělě čhinďř, křvřbe rākime, eş oprě sántime, eş kelěša änre vetime, eş tahāra, o termřři gōněnde t' avěl.' Avěl rōjindój. 'Ō,' phenel, 'múřř gādžř, asó feladato dj²á man,' phenel, 'adó mán me řāzináv // na džānav // te keráv.'

ne fogadj el, Ami az ágya alatt van."

No, mikor megérkeznek: "Jó napot, anyám." "Isten hozott, fiam."
"Hát - mondja - anyám, ez az illető, az erdész, megmentett azoktól az állatoktól, Sértés nélkül eltelerelte őket rólam." "Hát mit kíván?"
"Azt, ami az ágyunk alatt van." "Hát - mondja - fiam, azt nem érdemi meg." No, ekkor az erdész fogja magát és indul. Pénzt nem fogad el.
"Hívjátok vissza!" - mondja, Visszahívják. "Hát erdész! Annyi kincset, pénzt adok neked, amennyit csak kérsz. Megmentetted a fiamat." "Hát nekem - mondja - mamám, azt add, ami az ágyad alatt van." "Hát fiam - mondja - ha így áll a dolog, neked adom, de amikor majd még vele, akkor senkinek, de senkinek ne dicsekedjél!" Mert ha dicsekedni fog - mondja - akkor nem lesz jó vége. "Rendben van, anyám" -mondja. No, ekkor neki adta, és ő elmegy. Hát mi volt az? Egy csúszó-mászó, egy kígyó. Megy vele. No, amikor az én erdészem megérkezett a saját kastélyába, eldicsekedett benne, hogy mi je van. Mi kerekedett belőle? Egy lány, mert el volt átkozva. A lány olyan volt, hogy a lámpára, a villanyra rá lehet nézni, de reá nem. Ország-világ tündökölt tőle.

No, ekkor azt mondja a királyfi: "Apám, de sokára jön az erdészünk jelentkezni!" "Hát eredj, fiam, hívd ide!" Ekkor a királyfi megpillantja, hogy mi fekszik az erdész mellett, egy mennyorazág! Fogta magát, és futott apjához: "Apám - mondja - ha el nem pusztítod ezt az erdészt, hogy az a lány az én feleségem legyen, akkor én pusztítalak el téged!" Jól van. Elmegy az erdészért, kihívja. "No - mondja - erdész, nesze fél deci pálinka, és indulj! Nekem ezt az erdőt /száz mérföld a hossza, ötven a szélessége/ nekem ezt reggel nyolc órára kiszeded, a gallyakat nyalábba, a vastag fákat ölbe, és reggel nyolc órákor jelented."

Rendben van. Megjön sírva az erdész. Mondja neki a felesége: "Miért sírsz, férjem?" "Óh - mondja - olyan feladatot adott nekem a király, hogy azt nem tudom elvégezni." "Óh - mondja - férjem, eredj anyámhoz." Megy az öregasszonyhoz /? apácához?/. Hol lakott? Egy fatuskóban. "Óh, megmondtam, fiam, . . . hogy ne dicsekedjél, mert elpusztít. No, eredj haza - mondja - egyél, igyál, majd én elintézem." No, ekkor hazament, aludt. Reggel nyolc órákor készen volt az erdő, minden ölbe rakva, a rőzsé nyalábba. Bemegy. "Feleséges királyom - mondja - készen van a fád. Már korhadni is kezd." No, kész.

"Hát - mondja a fiú a királynak - apám, ha el nem pusztítatod, hogy a feleségem lehessen, akkor jaj lesz neked! Adj neki nagy feladatokat!" No, jó. "Eredj - mondja - van egy rétünk, egy nádasunk. Az le legyen vágva, kérébe rakva, felszántva, kölessel bevetve, és a termés holnap zsákokban legyen!" Megy haza sírva. "Óh - mondja - feleségem, olyan feladatot adott nekem, hogy azt már nem tudom elvégezni." "Óh, férjem

'Ō,' phenel, 'muró gādžo, džá ke muri děj.' Údjan othé takalkozindjá laha ká az elébb bešlās. 'Phendjóm tuke fijam, ná dičekedin, ná ker. Máj pále enja džesénde šáj kerdjánās t' adó. De džá só, xa pí, ma m' intizínó la.' No džál pālé, akaná o ríto tēlé čhinde o bengá. Āré phangle náda, opré sántindé la, āré vetindé la, tahára a^wrí čĭpelindé la, nyóc órakkor mán sa ta^l lesko gángo atta /?/ ando gōné. 'No, király atyám,' phenel, 'kēsno hi tjo kivānšágo.'

Nó mištó j; hāt ná birinás te zasaratatinás les. Nó mištó j; 'kanā, - phenél leske akaná, 'Ašun,' phenel, 'manúša! Erdísina! Džá,' phenel, 'ko drágo Děl! Ákhar les tēle mándē. Tizenkét órakkor! P' eg ebído táj p' ek pohári mól.' 'Ō,' phenel, 'adó mā pále bāre feladáto hi.' Džál rojindúj ke peske gādži, phenél, 'Muri gādži, asó feladáto dja man o kiráji, te džáp ko drágo Děl, t' akharaw les tēlé ko kiráji p' ek ebído iš p' ek pohári mól.' 'Djá súmav ke muri děj.' Kana džál ke peski děj, éš phenél láke, 'Ō,' phenel, 'muro rakló, adó mā,' phenel, 'mé ná žanaw t' intēzinaw.' Maládžia, phenel, eg manušéhe, ég rondjošonéhe, ég bare čhoringoléhe sar m' akaná [he points at himself]. 'Ašun,' phenel, 'manúša! Phén odola kirájske, džám me lēste,' phenel, 'tizenkét órakkor p' ek ebído táj p' ek pohári mól, de ví liški gurunjí ellilja tizenkét órakkor.'

No mištó j; kana džál, pont tizenkét óra, xán. Otó /!/ o drágo Děl, 'Ašun,' phenel, 'manúša! Man ná p' ek ebído akhár, qš p' ek pohári mól; man dé andar le leellet gurunjáko thút.' Nó mištó j; kana djá les, iš le kirájís, le kirájkinjá, tql' átkozindja ek kĭsiklákē, ek barléskē.

Te ná mülé, v' ákana džūnās. Ō čóro erdísi áchija kirájískē táj sōgālōkinja leske gādžáke.

T' avés sa^sto táj bartale!

37.

Hás eg gādž i t' ék gādž o. Gējā te phenel, 'Džá máng āvri fiaim, ek šitēlapāta taj djūrōteknéva. Ĕš ávla tumen gondvišelévo.' Gēl' ó duj cine raklé, ketāné ke pengó dád, 'Muro dád, awka dén e ššitēlapāta táj e djūrōteknéva, hot te léhe la.' Lēngo dad odó phendja, 'Fiaim, n' ávla tumenge mištó. Mārla mudārta tumen.' Vój phendja, 'Mé na mārāv na mudarāv len, čak džán.' 'No džán-dí fiaim!' Kūlinkerdjá len, pekjá lenge cine pogáči, pekjá lenge minden, éš ... phéndja, 'Phure luzuruna /?/, závarin len athar, mer mé ttut mudarāv!' Ĕš ákkor zavarindjá len; džánās. K' abláka ávnā pālé, mer čhudj' ándi peski ketrinca práho, sōrínlās, pal odó pále ávlās. Ĕš phéndjā kana xánās, vačorāžinnās, 'Ō phuré luzuruna, dé lāch' ávlās ado mošogatoľivo tje čalādóske.' ...

- mondja - ereddj anyámhoz." Ugyanott találkozott vele, ahol előző alkalommal lakott. "Megmondtam, fiam, hogy ne dicsekedjél, ne tedd azt. Majd később, kilenc nap múlva, megtehetted volna azt is. De menj haza, aludj, egyél, igyál, majd én elintézem." No, hazamegy. Ekkor az ördögök levágták a rétet, Kévébe kötötték a nádat, felszántották, bevetették, másnap kicsépeltek, nyolc órára már mind behordták a tornácára szákokban. "No, király atyám - mondja - készen van a kívánságod."

No, jó; nem bírták elpusztítani. No, jó. Ekkor így szól hozzá: "Ide figyelj, ember! Erdész! Eredj el a jó Istenhez. Hívd le ide hozzám, tizenkét órára, egy ebédre és egy pohár borra." "Óh - mondja - ez már nagy feladat!" Sírva megy a feleségéhez, mondja: "Feleség, olyan feladatot adott nekem a király, hogy menjek el a jó Istenhez, hívjam le a királyhoz egy ebédre és egy pohár borra." "Eredj anyámhoz, próbáld meg!" Ekkor elmegy anyjához és elmondja neki. "Óh - mondja - fiam, ezt én már nem bírom elintézni." Találkozott egy emberrel, rongyossal, nagyszakállúval, mint én most [a mesélő magára mutat]. "Ide hallgass, ember! - mondja. - Mondd meg annak a királynak, hogy elmegyek hozzá tizenkét óraker egy ebédre és egy pohár borra, de a tehene is meg fog elleni tizenkét óraker!"

No, jó. Mikor megérkezik, pont tizenkét óra, esznek. Ekkor a jó Isten szól: "Ide hallgass, ember! Engem ne ebédre hívj, és ne egy pohár borra! Adj a leellett tehén tejéből!" No, jó; mikor adott neki, a királyt is, a királynét is elátkozta kősziklává.

Ha meg nem haltak, ma is élnek. A szegény erdész lett a király, és a szolgáló lett a felesége.

Légy boldog, egészséges!

37.

Álnok nővér I.

Volt egy asszony meg egy ember. Mondta: "Menjetek, fiaim, kérjetek sütlőlapátot és gyúróteknőt. És gondviselőtök is lesz." A két kisgyerek együtt ment az apjához: "Apám, akkor ad sütlőlapátot és gyúróteknőt, ha feleségül veszed." Apjuk azt mondta: "Fiaim, nem lesz jó nektek. Ütni-verní fog benneteket." Az asszony azt mondta: "Nem fogom ütni-verní őket, csak menjenek." "No, menjetek, fiaim." Ringatta őket, süttött nekik kis pogácsákat, süttött nekik mindent, és ... azt mondta: "Öreg ... /?/, zavard el őket, mert megöllek!" És ekkor elzavarta őket. Mentek. Visszajöttek az ablakhoz, mert homokot rakott a kötényébe, elszórta, annak nyomán visszatértek. Miközben ettek, vacsoráztak, szólt: "Öreg ..., milyen jó volna a mosogatólé a gyerekeidnek!" ...

Páli ligerdjá len. [Ī rakli] čhudj' andi peski ketřínca keléša, o vadálát' opré xale; na birindé pále t' aven. Íš phendjá peske phenjáki, '... āri andi tje balá ek hajčáta; íš te keráv eg njíla.' Xásārel /?/ ande lake bāl ek hajčáta, āvrí la le, kerdja njíla. Gējá ando vész. ... le njíláki, čhudjá po rú. 'Ó, Férkō, ná lĭvin ma, maj avó tu kinveres pajtāši!' Andjá les ke peski phenj, likerlās les andi kĭtrínca; andi kĭtrínca likerlās les. Eš ákor pále gēja te lĭvinél, lĭvinél le rōka. 'Ná lĭvin man, m' avó tu kinveres pajtāši!' Pále ... avijá, avijá v' ó rú. Udji mā pán džēne šó džēné.

N' ákā' leski phen phenél, 'Ó,' phenel, 'muro phral! Māsōno manús san, džá opré p' ado máj baro kaštesko āgi, džá, opré māsín, taj díkjél /! / hodj ká phabol lámpa, eš majd othé džaha.' Ha oth' áčol dešuduj bojnĭjka; na džánās lence níku níku níku čak vón gēle čak. Nó māsindjá opré po káš. 'Nó muro pral, só i?' 'Aven pal mánde ōkā phabol e lámpa.' Menisibe, po seméto arakhél peske ekhe grastés, pānró graste. ... No avrál mukjá len, le štāre džēnén, vó gējas ānre. O jék phérlā, 'Čhás les andi ...,' o jék phérlās, 'Xás les!' Vó meg odó phenel, o Jánkōvo, 'Íš,' phenel, 'šaj xan mán šaj mudarén man, anén mange eg itálo mól!' Eš akor o ráklo bŭt bŭt jito papříka šĭrĭvo thul ānri. No andé leške. Opré pali-kerdja pa lende sorba po dešuduj bojnĭjka, lenge ākhá čhordel āvrí. Andja len sá andi dešudujto sōba. Eš le phuré bašáski na birindja ... ke peski phen ... Vój akanák attjĭ listing /? / attjĭ listing attjĭ listing mig na phuterdjá le dešudujto sōba. Eš ... -já o páca ... maladja les ... maj šukār maj terno mánuš sar kā hás. No asztán phérlās, 'Phé man āri mure šōgorís ke na mudārla man.' 'Mé na phenáv āri, mé na phenáv āri.' Nó atunči ... te džál atháki, ke vādno bājí, íš t' anel anda lako bājé tu-ke. Íš kér tut nasvājí, phándi pe pašvarí duj láški, hodj tu čorĭnés te phenés kana avél khere.' 'Ó muri phenj só kerdjan?' 'Ó muro phral! Mārdjá man o Dél kan' avijám andi viškóva! Ke atáke,' phenel, 'nasvājí hom.' 'Só j tjo bajó?' 'Ado sŭnó dikjóm: ž' andar adáke t' ándar adáki bálje les mange jék, o dešuduj bojnĭjka ...'

Vó gējá. Likerdjá ek njíla pe lende. O vādno bālo pušja, 'Ná dāra, Jánku, dáv tuk' ekés; mér tji kŭrva phenj pe tu, - xasajpé phirel.' 'Jáj cini bálji! ...' 'Ná ak' āndjóm mán múri phenj.' 'Ó, sastjĭ hum mán, na xám mán.' Nó kana džálās āri ke pesko gādzó, 'Andjá, andjá!' 'Hm, phé man āri lis ke,' phenel, 'na bātĭlla man. No,' phenel, 'maj džála 'nd' ēke próba. Ati t' átáke,' phenel, 'o pají, dešuduj džēn' erzinél o pají. Majd ánla tuke tu kulačéne pají,' phenel, 'othé maj čing'rikérna lis.' Džálās, ... 'Ná dar' Jánko, dáv tuk' ek kuláci pají,' phenel, 'me' tji phenj pe tjo xasajipó phirel. Eš ...'

Megint elvitte őket. A lány kölest rakott a kötényébe, a vadállatok felették, nem tudtak visszatérni. Ekkor azt mondta hűgának a fiú: "Végy ki a hajadból egy hajcsatot, hadd csináljak nyilat." A lány elveszített /?/ a hajából egy hajcsatot, kivette, a fiú meg nyilat csinált belőle. Ment az erdőbe. Ráfogta a nyilat egy farkasra. "Óh, Ferkó, ne lőjj meg! Kenyeres pajtásod leszek!" Elvitte a hűgához; egy ketrecben tartotta, egy ketrecben. Akkor megint ment lőni, rókát lőni. "Ne lőjj meg, kenyeres pajtásod leszek!" Megint ... jött, jött a farkas is. Így már ötven vannak, hatvan vannak.

Ekkor így szólt a hűga: "Óh - mondja - bátyám! Faramászó ember vagy, mássz fel ennek a legmagasabb fának az ágára, eredj, mássz fel, és nézd meg, hogy hol ég lámpa, és majd odamegyünk." Ott meg tizenkét rablólakott. Nem ment oda hozzájuk senki, senki, csak ők mentek. No, felmászott a fára. "No, bátyám, mi van?" "Gyere utánam, ott ég egy lámpa." Menés közben a szemétdombon talál magának egy lovat, fehér lovat. ... No, őket kint hagyta, négyüket, ő meg bement. Egyik azt mondta: "Dobjuk a ...", a másik azt mondta: "Együk meg!" Ő meg, Jankó, azt mondta: "Megehettek, megölhettek, de hozzatok nekem egy ital bort!" És akkor a fiú sok-sok csípős paprikát tett bele, sűrűn. No, hoztak neki. Sorra felkészöztötte vele a tizenkét rablót, kifolyt a szemük. Bevitte mindet a tizenkettedik szobába. Csak az öreg vezérrel nem bírt ... mert a hűga ... A lány addig-addig, amíg ki nem nyitotta a tizenkettedik szobát. És fogta a pálcát, ráütött. Még szebb, még fiatalabb ember lett belőle, mint valaha volt. No aztán így szólt: "Áruld el nekem a sógoromat, hogy meg ne öljön." "Én nem árulom el, én nem árulom el!" No aztán ... hogy menjen el oda a vaddisznóhoz, és hozzon neked a malaciból. Tettesd magad betegnek, köss az oldaladra két laskát, és mikor hazajön, mondd neki, hogy belőled csorog." "Óh, hűgom, mi történt?" "Óh, bátyám! Vert volna meg engem az Isten, amikor eljöttem ebbe a viskóba! Mert látod-e - mondja - beteg vagyok." "Mi bajod?" "Azt álmodtam, hogy el kell menned, és ennek meg ennek a vaddisznónak a malacai közül hozz nekem egyet, a tizenkét rablólakot ..."

Elindult. Rájuk fogott egy nyilat. A vaddisznó megkérte: "Ne félj, Jankó, adok neked egyet. Mert a te kurva hűgod vesztedre tör." "Jaj, kicsi disznó! ... No, itt van, meghoztam, hűgom." "Óh, már egészséges vagyok, már nem eszem meg." No, ekkor kiment a férjéhez: "Meghozta, meghozta." "Hm, áruld el öt nekem, hogy ne bántson. No, menjen el még egy próbára. Itt meg itt van egy víz, tizenketten örzik azt a vizet. Hozzon neked egy kulacs vizet - mondja - ott majd összeaprítják." Ment, ... "Ne félj, Jankó, adok neked egy kulacs vizet - mondták - mert a hűgod vesztedre tör. És ..."

'Andján, andján?' 'Andjóm áka.' 'Haj náj man bájo iš mán.' 'No, andjá tuke?' 'Andjá.' 'Ō,' phenel, 'phé man ári le šōgorís te ná bān-tídla man. Phé man ári le šōgorís!' 'Déhodj phenáv lis ár ; déhodj phenáv ári!' Dé még bišadjá les k' ek próba. 'Athe t' áki džá, atháke dešuduj džene erzilén le drák; ánla tuk' ek tājirí drák!' Na v' óthe gējā. Óthe líkérlá pe lénde i njíla. 'Ná dār' Jánko, n' ázb' ámen, v' ávka dáv tuk' ek tājirí drák me tji phén pe tu xasaripé phirél.' Gēja, ándja lak' ek tājirí drák, na xalen ví la, mukjá la. Nó akanág, kana mā odó nas, phendjá lakè o baša, 'Kíd andar tjo kán o móm, šúdrin len, šúdrin len, šúdrin, tha, phánde len pe leski dűj hűvájka.' No, ado vój kerdjá, phangjá pe leske dűj hívéjki. 'Ná muro phral, de zór!' Kanag dja sör, avka: 'Má na birínáv!' Ákkor phendjá peské gájéséké, 'Av ávrí!' Avr' ávija, ... 'Nó,' phendja, 'šōgor! Čhingerkeré man kótkotorinkín, maj čhú man,' phenel, 'ando gōnó taj čhú man pe mure grastésko dűmó.' Na mištó hi.

Na gélé leski a róka, o njűlo, taj okova gélé sírva-ríva, sírva-ríva. Búkindj' o grás tēle, pēja andar o gōnó. Čnudjarél les akanag avrí. N' ákanak phél o njűlo; na, e róka, 'Rákin les ketháni tú!' 'Naštíg rakinav les,' phenel, 'mer e kérmi,' phenel, 'dichóna. Rákin tu róka!' 'Hm! Na ...' N' áká muro njűlo rakindjá les ketháné, rákindja les ketháné, maladjá les, só na kerdjá. Ná akanak, opr' úštjija lengo gázda. 'Ō ō,' phenel, 'fiaim, még mindig sovós, tú te na úštjadján man oprè!' 'Ō,' pheren, 'gazdám, ...'

Ná, gélé pälé othé. 'Nó šōgor,' phenel, 'phén akanak, tuha só te kerav?' 'Čhingerker man,' phenel, 'taj čhú ma ando gōnó pe muro pāno grás.' Vò t' avrí čhínlās le djuklénge. Táj peské trine vadálatónge phendja, te hunavén ek bari gédrā. No hunavn' ek bari gédrā. Čudja othé eke kakavi, eke bari káda. Akor vò avri andjá peska phenja. Andja tēle, le bāréste rakí la. 'Nó,' phendja, 'múri phenj, dik te ...' 'Szivesen.' 'Dik, ...' malavel ande laki jáká. Avrí fojinde lake jáká. Phendjá, 'kut' t' avel ānglé tje jákhéngo fénjo kana kadi hor-dóva te pherél,' phenel, 'ásvénca.'

Mán tovább nincs. Elvigeztem.

"Meghoztad, meghoztad?" "Meghoztam, itt van." "De most már nincs is semmi bajom." "No, hozott neked?" "Hozott." "Óh - mondja - áruul el nekem a sógoromat, hogy ne bántsion." "Dehogy is áruulom el, dehogy áruulom el!" De még egy próbára küldte. "Itt meg itt, eredj, tizenketten őriznek egy szőlőskertetet; hozzon neked egy tányér szőlőt!" Na, elment oda, Rájuk fogta a nyilát. "Ne félj, Jankó, ne bánts bennünket, anélkül is adok neked egy tányér szőlőt, mert a húgod vesztedre tör." Hazament, vitt neki egy tányér szőlőt. Azt sem ette meg, otthagya. No már most, mikor az sem volt, mondta neki a vezér: "Szedd ki a füledből a fülzsírt, sodord meg, sodord meg, sodord meg, és kösd a két hüvelykujjára." No, megtette; rákötötte a két hüvelykujjára. "No bátyám, erőlködji!" Erőlködött, de: "Nem bírom!" Ekkor szólt a férjének: "Gyere elő!" Előjött, ... "No - mondta - sógor! Apríts fel darabokra, aztán rakj egy zsákba, és tégy a lovam hátára." No, rendben van.

No, odament a róka meg a nyúl, mentek sírva-ríva, sírva-ríva. A ló lebukott, ő kiesett a zsákból. Kivették belőle. Mondja ekkor a nyúl; nek a róka: "Rakd össze!" "Én nem rakhatom - mondja - mert meglátszik a körmöm nyoma, Rakd te, róka!" "Hm! Nem ..." No, akkor a nyúl összerakta, összerakta, pofonütötte, meg mit nem csinált még. No, ekkor feltámadt a gazdájuk. "Óh, óh - mondja - fiaim, még mindig aludnám, ha fel nem ébresztettetek volna." "Óh - mondják - gazdám, ..."

No, visszamentek oda. "No sógor - mondja - most mondd meg, mit tegyek veled?" "Apríts fel - mondja - és tégy zsákban a fehér lovamra. Ő meg kihajította a kutyáknak; kihajította a kutyáknak. És szólt a három vadállatának, hogy ássanak egy nagy gödröt. No, ástak egy nagy gödröt. Beletett egy üstöt, egy nagy kádat. Akkor előhozta a húgát. Bevitt oda, kő közé rakta. "No - mondta - húgom, nézd meg a ... -t." "Szívesen." "Nézd, ..." Beleütötte a szemébe. Kifolyt a szeme. Így szólt: "Akkor térjen vissza a szemed világa, amikor ez a hordó megtelik a könnyeiddel."

Már tovább nincs. Elvégeztem.

Sás kã na sás, sás ek phuró gãdžó taj ek phurí romnjí. Le roméski žújí mŭjà, la romnjáke lako róm mŭlas. Le romés hás dúj čorré: ek čěj, ek čavó. Kanág mŭlás lengi děj, na hás len mãnró. Phenel i šěj peske dadéske hotj pekás mãnró. Phenel leske /! lako dáđ, 'Náj balanjí, náj zumadjí. Djá ki phuri romnjí, mang làtar balanjí, zumanjí, te pekáv tu-menge mãnró.' Gěljas i cíní šěj. Pálpále áwlas haj phendás peske dadés-ke, te lét la phurá romnjátar, t' ávla les ví balanji ví zumanji. 'Čã-čó phenes muri raklji, lát la mánge romnjáke.'

Kanak kadí történisãrdjá, pal dújé djesénde i phurí romnjí xuljãr-dás po dúj čorré. Vorbíndás pi trító rãtjí, 'Šunés phuré báša, či xás mãncal ek mãnró ek pãnjí, te na mudãrés tje dújé čorrén.' Adí vorba šunén e dúj čorré ando páto, só phenél i moštóha daj. Tehãra trín vaj dúj čási opré uštjél i šáj taj kidél angle péste kišáj. Kanag žán tar kherál haj mukén pengó gáv, i cíní šukrél o kišáj hodj pálpále te šáj rakhél ke pengó khér. Resné ando věš kaj sás e būt vadúra: sáp, báló, ávér fëla. O dáđ xuttjilás tar taj na rakné les o dúj čorré. Khéré gë-las o róm, phenel peske romnéske, 'Šudém so phendján, mudãrdém mure dúje čhorrén.' P' adí vorba asãnja kaj mŭlné e dúj čorré. Phenel peske roméske, 'Mistó si kaj mudãrdžán tre čhorrén.' P' adí vorba resjá e dúj šorré pi fejásla taj pálpále phenel, 'Athé sam muri děj, na xané amén e sapá.' P' adí rucisãrdjá pes i phurí romnji, 'No de na mukáp tu-mè ándré mēg o jív ke tji kór na resla. 'Nà, náj bójo, múk len ándré, ke pahosón; te ná žanen e bútera romá.' Tehãra pále gënë ando věš. De mār pálpále čh' ávne, ke xásãline.

O šãvo raklás ek čúčo kãš haj vorbíl peska phenjáke, 'Av okãrde, raklém ek kãš.' Žějás i šěj, tēlé bešlas ande le kãšteskó maškár. Pu-šél katar o šãvo, hodj só rasá só pasá? 'Ná dãra, majd mé rudó ví xajímaskó ví pijípesko.' Gējlas gējlas ando bãro šãncó, ráklas ek sírma haj ek kãš. Kérđas peske kasãvo njilúru kaj só raklás so ná, šáj mudãrlas. Raklás čiriknjén, haj días len púška. Jekha ingerdás, lošajá, kaj sí so xán haj te pèn. Phenel peske phenjáke, 'Só si xán só te pèn, šáj lošajós.' Kanak pálpále reslás o čhãvo, andar i šě-jáke balá ek sumnjakunjí bal kerdjijas. Kasaví kaštíja sas kaj le krã-jís na sás kasaví. Phendjas o šãvo, 'Na šãnáv hodj só hí angle mánđe, kasãvo lujipó si sár i čerháj. Žáv žáv, mindaddig žáv, kaj pe dešídúj

Álnok nővér II.

Volt, hol nem volt, volt egy öreg ember meg egy öreg asszony. Az embernek meghalt a felesége, az asszonynak meghalt a férje. Az embernek volt két árvája: egy lány, egy fiú. Mikor az anyjuk meghalt, nem volt kenyerük. Mondja a lány az apjának, hogy "Süssünk kenyeret!" Mondja neki az apja: "Nincs teknő, nincs kovász. Menj el az öregasszonyhoz, kérj tőle teknőt, kovászt, hogy kenyeret süssek nektek. Elment a kislány. Visszajött és mondta az apjának, hogy vegye feleségül az öregasszonyt, akkor lesz teknője is, kovásza is. "Igazat mondasz, lányom, elveszem feleségül."

Amikor ez megtörtént, két nap múlva az öregasszony megharagudott a két árvára. A harmadik éjszaka így szólt: "Hallod-e, öreg! Többet nem eszel velem egy kenyeret, egy vizet, ha meg nem ölöd a két árvádat." Hallja ezt a beszédet a két árva az ágyban, hogy mit mond a mostohaanyjuk. Reggel három vagy két órakor felkel a lány, és szed maga elé [a kötényébe] homokot. Mikor elmennek hazulról és elhagyják a falut, a kislány elszórja a homokot, hogy visszataláljon a házukhoz. Megérkeztek az erdőbe, ahol sok vad volt: kígyó, disznó, másféle. Az apjuk megszökött, és a két árva nem találta meg. Az ember hazament. Mondja a feleségének: "Megtettem, amit mondtál: megöltem a két árvámat." Erre a beszédre nevetett, hogy meghalt a két árva. Mondta a férjének: "Jól van, hogy megölted az árváidat." Erre a szóra ért oda a két árva az ablakhoz, és visszaszóltak: "Itt vagyunk, anyám. Nem ettek meg a kígyók." Megharagudott erre az öregasszony: "No de én nem eresztelek be bennetek, amíg a hó a nyakatokig nem ér!" "Na, nem baj; ereszd be őket, mert megfagnak. Ne tudja meg a többi ember." Másnap megint kimentek az erdőbe. De már vissza nem jöttek, mert eltévedtek.

A fiú talált egy odvas fát, és azt mondja a nénjének: "Gyere ide, találtam egy fát." Odament a lányt, leült a fa belsejében. Kérdi a fiútól, hogy mit fogunk enni, mit fogunk inni. "Ne félj; majd én keresek ételt is, italt is." Ment, ment a nagy árokban: talált egy drótot meg egy darab fát. Csinált magának olyan nyilat, hogy ha ezt-azt talál, lelőhesse. Talált madarakat, és lelőtte. Egyet elvitt; örült, hogy van mit enni meg inni. Mondja a nénjének: "Van mit ennünk, van mit innunk, örülhetsz." Mikor a fiú visszatért, a lány hajában egy szál arannyá változott. Olyan kastély volt ott, hogy a királynak sincs olyan. A fiú szólt: "Nem tudom, hogy mi van előttem; olyan fényesség van, mint a csillag.

betjára rakhadjuváv.' Ášén paš i jág. Maške čōra o légmaj bāro dél i vōrba, 'Kó si kodó cinó čāvó?' Phenel o māj bārō, 'Kón si kodó, o Babszem Jankó.' Akkor rakné le šāvésko náv ōri e čhōra. 'Žanglám hot tū rudésa amén opré ando vēs. De ná de puški, av okārde.'

Reslās o šāvó haj dél len dūma, 'Šūn katkā, Babszem Jankó! Čōra dāki čūcí pijan, baró manuš san sár dikhav. Sí athé ek šelé kiléngi mánriki, vagyis bokodí, 'phág la dešudúj fele p' ek malajipó. Sákoneske mištó te phadjól ke külōmbedér mudarāv tu.' Haj lél o Jánko pesko légmaj cīnó náj haj phagél i pogāča pontosan. Akkor phenel o māj bāro vezéri, 'S' áthe ek bašnó, mindig ōri cipil amé. Adālés te mudārés, tū san amārō légmaj bāro manuš.' Kó sin kado bašnó? Le šāvéski phénj. /A kastélyban, ahol az arany hajsza volt, átváltozott kakassá, ő kiabálta ki a rablók dolgát./ 'Mištó si, mudārō les, āčén paš mānde sár angrusnī, hot té cipí ma ki ò bašnó te ná xuttjél tar.' Akkor cipíl i šej, 'Xuttj' ōri čhūrí pe muré phralésko máškar haj šín len khetāné, só le desujekés. Le jekés muk. Púš lestar, ande sóste āšél leski zór.' 'Ijāvardēs taj ijāvarjék kher si les, and' odí si šelé bersēngi čirik-njānji čikenā. Kon makhél pes lésa, ternjól.' 'Nā,' phenel o šāvó, 'mištó si, muri phenj. Keráp tji vōja, maj dikhāsa hodj só hi.' La čāke tecisārdjā o māj bāro vezéri. Vaš odēj phendās peske phraléske kadi vōrba. 'Nó, mištó si, de mé adāle vezērís tēlé phandāv ande sas-rēnde.' 'Nā phande ná phande,' phenel i šej. 'Muk t' avél slobódo.' 'Vaštík kerav adí, muri phenj. Ke mudārta tūt te n' avó khēre.' 'Nā mudārta. Lāčó manuš si.' 'Mištó si, djáp tar, maške krāja, te šūnav i déjta.' P' adí vōrba pušél i čhéj, 'Só hi tjo jélo, muro phral, kanag avés khēre fele vaj djās tar?' 'Kanag avāv, ambrolā bāron, kana djáp tar, prúnji bāron. Dé le māj bārēs pānji ná de. Ke jékfar šāj des, dūvar ná de, ke man mudārta.'

I šej diá le māj bāres dūjé glāžencar pānji. Po trīto vičindjās o šāvó, 'Nā de ná de la tritonāha ke mudārna man.' I šej perārdjā i glāža, i trīto glāža. Reslā o šāvó, 'Sóstar des les pānji, kana phendém, ná de?' 'Sunjindém les.' 'Adí ná pe lāčeste vezetíj. Bārō si tumārō kampó.' 'Nā, ná,' felel a lány. 'Dikhāv dikhāv hodj ná jovamra si adí glāža. Mē jékfar te kerésa, ví tut bintetisārō sár le māj bārēs šudém.' 'Mištó si phrala, mištó si. De šūn akānák, kasāví nasvālí sim, ke vadnoné masésa šāj sattjuváv.' 'Savéske masésa?' 'Le bāléske masésa. Čí na xāv čí na páv, mēg na da' pušk' eke bālés.' Žál o šāvó, džál, mašker luludjōra, haj dikhél le vadnoné bālés. 'Lāčó tjo djes, vadnoné bāle!' Pálpāle paikerel o bāló, 'Ví tuke ví tuke, Babszem Jankó! Tji phénj ná vaš mänge si nasvālji, sēne /var.: viszont!

Megyek, megyek, mindaddig megyek, amíg a tizenkét betyárra nem találok." A tűz mellett ülnek. Megszóli a betyárok közül a fővezér: "Ki ez a kisfiú?" Mondja a vezér: "Ki volna? Babszem Jankó." Akkor találták ki a fiúnak ezt a nevet a rablók. "Tudtuk, hogy fel fogsz keresni bennünket az erdőben. De ne lőj; gyere ide!"

A fiú odaért, és így beszél: "Ide figyel, Bátor Jancsi! Jó anyatejet szoptál; derek ember vagy, mint látom. Itt van egy száz kilós kalács. Törd tizenkét fele egy csapással! Mindenkinék pontosan törjön, mert különben megöllek." Jankó fogja a kisujját, és pontosan eltöri a pogácsát. Azt mondja ekkor a fővezér: "Van itt egy kakas; mindig kikiabál bennünket. Ha azt megölsöd, te leszel a fővezérünk." /Ki volt az a kakas? A fiú néni. A kastélyban, ahol az arany hajszál volt, átváltozott kakas. Ő kiabálta ki a rablók dolgát./ "Jól van, megölsöm. Álljatok mellém gyűrtübe, hogy amikor a kakas kikiabál engem, ne szökjön meg." Akkor a lány kiált: "Ugorj ki, kés, az öcsém derekáról, és aprítsd össze őket, mind a tizenegyet. Egyet hagyj meg. Kérdezd meg tőle, hogy miben van az ereje. "Kilencvenkilenc háza van, abban van a százéves madárháj, Aki megkeni vele magát, megfiatalodik." "No - mondja a fiú - jól van, néné. Megteszem a kívánságodat. Majd meglátjuk, hogy mi lesz." /A lánynak megtetszett a fővezér, azért mondta ezt az öccsének./ "No, rendben van, de ezt a vezért vasra verem." "Ne verd, ne verd! - mondja a lány. - Hadd legyen szabad!" "Nem tehetem, néné; mert megöl téged, ha nem leszek itthon." "Nem fog megölni. Jó ember." "Jól van. Elmegyek a királyok közé, hogy meghallgassam az országgyűlést." Erre a szóra megkérdezte a lány: "Mi a jeled, testvérem, amikor hazafelé jössz, vagy amikor elmegy?" "Amikor jövök, körték nőnek; amikor megyek, szilvák nőnek. De a vezérnek ne adj vizet. Egyszer adhatsz neki, kétszer ne adj, mert megöl engem."

A lány adott a vezérnek két pohár vizet. Harmadszorra a fiú kiáltott: "Ne adj, ne adj harmadikkal, mert megöl engem!" A lány megtöltötte a poharat, a harmadik poharat. Odaért a fiú: "Miért adsz neki vizet, amikor megmondtam, hogy ne adj?" "Magsajnáltam." "Ez nem vezet jóra. Nagy a ti szerelmetek." "Nem, nem" - felel a lány. "Látom, hogy nem az én javamra válik ez a pohár. Ha még egyszer ezt teszed, téged is megbüntetlek, ahogy a vezérrel tettem." "Rendben van, testvérem. De most hallgass meg: olyan beteg vagyok, hogy vadhústól gyógyulok meg." "Milyen hústól?" "Vaddisznóhústól. Nem is eszem, nem is iszom, amíg egy disznót nem lősz." Megy a fiú, megy, virágok között, és megpillantja a vaddisznót. "Jó napot, vaddisznó!" A vaddisznó visszaköszön: "Neked is, neked is, Babszem Jankó! A néné nem miattam beteg, hanem ráéhezett a

opré bokhālījas pe le bojnjikosko kamipé. Lāčéske lāčipó. De dáv tut ek sasrānjí phurdimáski. Te sí tut blójo, phúrd' āndré, hāj žutisārāv pe tute.' 'Mištó mištó, balāné balāné.' 'Po trító te maladjuvéša ando vés, só trival kādé phiréša sar akānák phires. Ke tji phenj bārē kamél e bójnjikos. Kamél tut te mudārél hodj vój te djuvel peski lúma le bójnjikóša.' 'Mištó sí vadnonále. Máj dikhá me pe rātjáte hodj sí ma ambrolá vaj níci. Te sí, kamén pe. Devléša mukáv tume, vadnonále.'

Khère djal, gindúri si les, pušél lestār leski phenj, 'Só balo hi, mūro phralo?' 'Katka táj katká šundém hodj o krāj kamél ekha čheja. P' odí gindém, ví tu kāmés e bojnjikós.' 'Níci níci, mūro phral. Tro djanipó vás šele bojnjikéngo čí paruvav. Šún kathe, mūro phral! Děš bérš kan' ando baro vés djuvas taj čh' eg gád, čí tje bala čí thōdém ōri.' 'Mištó sí, phenjōri. Sár kames tje phralés, íppen kādé šáj mudarés les.' 'Níci, čak bándju paš i balājí, mēg tātó si o pānjí.' 'Mištó. Só kamés te keres?' 'Phén mange, phrāla, ande sóst' ašél tji zór?' 'Ande muré bál.' 'Mištó sí. Pāšu tēle paš i balājí ke sidjārāv.' 'Sóstār sidjārés phenjōri?' 'Mer o krāj akānág mudāravél peska phenja.' 'VÍ to kode kames te keres, phenjōri. Ná de sá jék si, ávla s' ávla. Čhag djanés tu kodí, sás amārē dadés ek mesājí. And' odí sas āndré trín sasrāné phurdevádi. Tē kōjvúv, te šáj phurdáv āndré po jékfar.' 'Mištó sí muro phral. Keráv so phenés. Dé akānág mā thōváv tje bala.' 'Šáj keres, só čag tú kames. Kanag tji vója keréša, ákhar athé ví e bojnjikós te dikhám maškar leske jākhá èkvar.' 'Nà, mištó sí. Iarāváv tjo šero, ke bārē mēlālo si.' 'Džanáv káj muri somjokunjí bál kamés te lés ovri.' P' adí vórta āvrí iš lijá i šēj pėske phrāléski sómnakunjí bál. 'Jáj muri phenj! Xaján man ke lían muri zor. Sa jék si, akānág mán kér so kamés, mér liján muri zór.' 'Šún, muro phral! Žanáv kaj zurāló manúš han, de sú akānág ekhetāné tje dúj vastá te phandáv len khetāné tje baléncal. Te činéša len dúj fele, žanáv kaj zurālò manúš han.' 'Múri phenj, džanglím /var.: džanglém/ kodí, kaj pe mure nafejipé phirés. Mer kathar mure bala náj maj zurālèbedéra, čhàg o Dél. De zumaváv les. Kanág zumaváv les, ví kādē žanáv, hodj sasrá si āndral. Kodalá meg čí činav.' 'Mištó sí, muro phral. Akānág xúttj' ōri bójnjik hāj šín les pe xurdénde sár andi šax o más!'

Xúttjél āvrí o bójnjik bārā darása. 'Devléša Babszem Jankó!' 'Devléša bójnjik!' vālasoli o šavo. 'Šún Jankó! Sí te mudāráv tut ke tji phenj kamél te na trajós and' adí lúma. De mé sunín tut taj čí mudarap tu.' 'Múdār múdār. Akānág mā náj man zór. De šún mūro gindúru, te lošājuváv mēg mure trajóske. Sás man trín sasrāné phurdemáske. Dé le. katká, te phurdáv muré dadéski šorrikāní gílí.' 'Nà, mištó sí, phúrde la, na kána čí phurdes búter.' Kan' āndré phúrdjás, avjá o báló, o šošój, í kekeráška,

rabló szerelmére. Jótettért jót várj. Adok neked egy vas sípot. Ha bajod támad, fújj bele, és segíték rajtad." "Jól van, jól van, disznó." "Ha harmadszor is ide kerülsz az erdőbe, mindháromszor úgy fogsz járni, mint ahogy most jártál. Mert a nénéd nagyon szereti a rablót. Téged meg akar ölni, hogy élhesse világát a rablóval." "Jól van, vaddisznó. Majd estére meglátom, hogy lesz-e neked körte, vagy sem. Ha lesz, szeretik egymást, Isten veled, vaddisznó!"

Hazamegy; gondban van. Kérdi tőle a nénje: "Mi bajod van, öcsém?" "Itt meg itt azt hallottam, hogy a király szeret egy lányt. Arra gondoltam, hogy te is szereted a rablót." "Dehogy, dehogy, öcsém! A te barátságodat száz rablóval sem cserélném fel. Ide figyel, öcsém! Tíz éve élünk a rengeteg erdőben, és még sem egy ingedet nem mostam ki, sem a hajadat nem mostam meg." "Jól van, néném, Amennyire az öcsédet szereted, éppen így ölheted meg." "Dehogy, csak hajolj a teknő fölé; még meleg a víz." "Rendben van, Mit akarsz tenni?" "Mondd meg, öcsém, miben van az erőd?" "A hajamban." "Jól van, Feküdj le a teknő mellé, mert sietek." "Miért sietsz, nővérkém?" "Mert a király most végezteti ki a nővérét." "Te is azt akarod tenni, nővérkém, No de mindegy; lesz, ami lesz. Csak tudod, volt apánknak egy asztala. Abban volt három vas síp. Ha elgyengülök, hadd fújjak bele egyszer." "Rendben van, testvérem. Megteszem, amit mondasz. De most már megmosom a hajadat." "Tehetsz, amit akarsz. De amikor végrehajtod a szándékomat, hívd ide a rablót is, hadd nézzek egyszer a szeme közé." "No, jól van. Megdörzsölöm a fejedet, mert nagyon piszkos." "Tudom, hogy az arany hajszálamat akarod kihúzni." Erre a szóra ki is húzta a lány az öcse arany hajszálát. "Jaj, néném! Elpusztítottál, mert elvetted az erőmet. Mindegy; most már tedd, amit akarsz, mert elvetted az erőmet." "Ide hallgass, öcsém! Tudom, hogy erős ember vagy, de most tedd össze a két kezedet, hogy összekössem a hajaddal. Ha kettészakítod, tudom, hogy erős ember vagy." "Néném, tudtam, hogy ^aszózatemre törsz. Mert a hajammál nincs erősebb, csak az Isten. De megpróbálom. Bár megpróbálom, úgylis tudom, hogy vas van benne. Azt meg nem tudom eltépni." "Jól van, öcsém. Most ugorj elő, rabló, és vágd apróra, mint a húst a káposztában!"

Nagy félve előugrik a rabló. "Adjon Isten, Babszem Jankó!" "Adjon Isten, rabló"- válaszolja a legény. "Ide hallgass, Jankó! Meg kell öljelek, mert a nénéd azt akarja, hogy ne élj a világon. De én sajnállak, és nem öllek meg." "Ölj meg, ölj meg. Most már nincs erőm. De hallgasd meg a gondomat, hadd örüljek még az életemnek. Volt három vas sípom. Add azokat ide, hogy elfújjam apám halottas énekét." "No, jól van, fújjad; többet úgysem fúvod." Mikor belefújtt, jött a disznó, a

‘Só si, só si tjo mangipó, muro gazda?’ ‘Náj maj bāro mangipó ma, čag ki-dén síjjet adalé manušesi!’ Xuttjél o bāló, kapíl leski tarsoly, háj cínél les kí phu. O šošój leske dú jákhá lél ōri. I kékerāška lél lestár i balvál te merél sígo. ‘Nó šunén, akānág e sasrá léntēlé pala mure vastá.’ ‘Žukār žukār! Kāj si tji phenj? ko tut kāmras te mudāre.’ ‘Žán, lén la ávri tel o pāto, anén l’ áthé!’ Taj žán o trin vadnūri /var.: vadnūra/ te anén la čá anglál o šavo. ‘Ná muri phenj, žūdó kamlján e bojnjikós, d’ akānág ví mūlo kám les!’ ‘Ná, ná, phralōra. Perén tēlé e sasrá pal tjo vás.’ ‘Patjív patjív phenjōri. Čí trobùl o zumipo. Mándar ví káde perén e sasrá, ke sí ko te žutíl mange: muré vadnūra.’ Háj perén tēlé e sasrá pala šávéske vastá. Haj lél ōri peski bangí čhūrí haj žál ko bójnjik haj šinel ávri lèski púlpa. Haj akānág lás ek tejári haj ekhe bašnés haj ek sasránjí glāžá so dúj šél litéra si. ‘Kodí mēg čí rōvésa phérdji, tàj čí pijesá e bójnjikòsko púlpo kasāvé sánéske sár ek karfí, áddig čí lav tu ōri.’ ‘Kér kér, ví me kerdém tusa, dé les pāle.’ ‘No sún phenjōri, sí te djáp tar.’

Haj žál avrí, haj pérel opré and’ ek káš, haj xuttjél avrí ek pārnó bógo. ‘Só manges só manges muro phral?’ ‘Ná mangav khānci, túke thú, mänge jág. Ní na šun, ní na dik. Avká dja, sár o gindúri, haj sú man tēlé othé káj cirdáv tjo bričináto.’ ‘Mištó si muro phral. Kaj cirdésa muro múj, othé žáv tuha tēlé.’ Taj maladjól anglal o šavó ek zurájí balvál. ‘Sú ma tēlé, grastāné!’ Haj žál o šavó and’ ek čorro gáv, káj bišestāré šeréngo sáp ande péste liá intrégo pānji. Na, maladžól o čāvó k’ ek phurí gādzi. ‘Láčó tjo Deļ, múri daj.’ ‘Mištó phirdjan, čor-ré čhave, ká dáke xúdjan man, ke tjo šeró lijomas tēlé.’ ‘Avká sittjilem, muri daj.’ ‘Káj phires athé, káj č’ ek čiriknji na phirel?’ ‘Šún muri daj. Šundém pal ado gáv ek maskipé.’ // ‘Šundján šundján? De pala sóste?’ ‘Te xá ingren krājéska légmaj šukāra šejorá ko bišistāré šeréngo sáp te dél vaš láke k glāža pānji. Ke déž bérš kaj čí pel o krāj pānji.’ ‘De čh’ amén čí.’ ‘Jáj muri daj, ví me trušáló sim.’ ‘Mištó si, raklé. Dikháv tuke ávrál ek cerra pānji. An-ta kodí glāža pal i mesājí.’ Haj žál avrí i phúri gāži, haj mútrel ándré andi glāža. Ándre djál, haj dél othé i glāža ko šavó, ‘Pí, muro šavo!’ ‘Pav pav.’ Kanag pél les, ‘Jáj muri daj, dé londo sas!’ ‘Lóndo lóndo, muro šavo. Só xoxāvó, ándré muterdém andi glāžá.’ ‘Náj bujo, muri dej. Majd ávla pānji. Kánag anen le krājéska ša?’ ‘Tehāra p’ lja čási.’ ‘Na mištó. Ví me djó te dikháv krājéska čá.’ ‘Šáj džas muro raklo, de sáma le tu, ke búž žēné si le, e krāja.’

Haj žál ándr’ o šavó ando gáv, taj díkhel kaj anén la krājéska rakljá. De kánag díklas i rakljí e raklés, dešijávar mārđjás la áver bútji vaš le raklésko šukāripé. ‘Ácén krājále! Sí ma ek sérra vórba tuménsal, vaš tumári rakjōri.’ ‘Ácén, cipíl pes o krāj, rajále, te phenél peski

nyúl, a szarka. "Mi van? Mi a kívánságod, gazdám?" "Nincs semmi különösebb kívánságom, csak szedjétek szerteszéjjel ezt az embert." Ugrik a disznó, elkapja a tarsolyát, és lehúzza a földre. A nyúl kikaparja a két szemét. A szarka elveszi tőle a levegőt, hogy haljon meg hamar. "No ide hallgassatok! Most a vasat vegyétek le a kezetről!" "Várj, várj! Hol van a nénéd, aki meg akart ölni?" "Menjetek, húzzátok ki az ágy alól, hozzátok ide!" Megy a három vadállat, hogy odahozza a lányt a legény elé. "No, néném, életében szeretted a rablót, de most halottan is szeresd!" "Nem, nem, öcsém! Essen le a kezetről a vas!" "Elhiszem, elhiszem, nővérkém. Nincs szükség a próbára. Úgyis leesik rólam a vas, mert van, aki segítsen: a vadállataim." És leesik a bilincs a fiú kezéről. És előveszi a görbe kését, és odamegy a rablóhoz, és levágja a combját. Ekkor fog egy tányért és egy kakast /?/, meg egy vas poharat, ami kétszáz literes volt. "Amíg ezt tele nem sírod, és a rabló combját olyan vékonyra nem szopod, mint egy szeg, addig nem veszek ki." "Tedd, tedd, én is ezt tettem veled; add vissza." "No, ide hallgass, néném! El kell mennem."

Azzal kimegy, és felbukik egy fában, és kiugrik belőle egy fehér ló. "Mit kívánsz, mit kívánsz, testvér?" "Nem kívánok semmit; neked füst, nekem tűz. Ne is hallj, ne is láss! Úgy menj, mint a gondolat, és tégy le ott, ahol meghúzom a kantárszárát." "Rendben van, testvér. Ahol meg fogok húzni a számot, ott fogok leszállni veled." És a fiú előtt erős szél támad. "Tégy le, lovam!" És a legény bemegy egy nyomorúságos faluba, ahol a huszonnégy fejű sárkány magába szedte az egész vizet. Na, a legény bekopogtat egy öregasszonyhoz. "Isten jó nap, édesanyám!" "Jól jártál, szegény fiú, hogy anyádnak fogadtál, mert levágtam volna a fejedet." "Igy tanultam, édesanyám. Hírt /?/ hallottam erről a faluról." "Hallottál, hallottál, de mit?" "Hogy a király legszebb lányát viszik a huszonnégy fejű sárkánynak eledelül, hogy adjon érte egy pohár vizet. Mert a király tíz éve nem ivott vizet." "De mi sem!" "Jaj, anyám, én is szomjas vagyok!" "Jól van, fiam. Odakint utána nézek egy kis víznek neked. Add ide azt a poharat az asztalról!" Azzal az öregasszony kimegy, és belevizel a pohárba. Bemegy és odaadja a fiúnak a poharat: "Igyál, fiam!" "Iszom, iszom." Mikor megitta: "Jaj, anyám, de sós volt!" "Sós, sós, fiam, Mit tagadjam, belevizeltem a pohárba." "Nem baj, anyám. Majd lesz víz. Mikor viszik a királylányt?" "Holnap kilenc óraker." "No, jó. Én is megyek megnézni a királylányt." "Mehetsz, fiam, de vigyázz magadra, mert a királyok sokan vannak."

A legény bemegy a faluba, és látja, hogy viszik a királylányt. De mikor a lány meglátta a legényt, tizenkilencszer kirázta a hideg a legény szépségétől. "Álljatok meg, királyok! Egy kis beszédem volna

vórba o čórro manuš. Phúrde phúrde, muro raklo.' 'Kāj ligren túmāra čhā?' 'Ko bišestāre šērēngo sǎp vaš ek glāža pānji.' 'Vī me šāj džav?' 'Šāj, šāj.' Taj žal v' ó šāvó paš i čěj taj tecisārēl leské i šaj. Annjivar annjivar, ande vórba te pēné, kā o rakló pālē bišāvēl e krājón hodj vój te žal ko sǎp la čhāsa. Haj žān dú žēnē po pārnó boğosko dumó. Kan' āvri resne ki xanjing, ando bārē kamipé avri khinnjine. 'Šún muri pheni! Ek cerra lindrāló sim, te šāj šam man tēlē pašā túte, vādj ande tri ketrínca te šāj šam muro šēró.' 'Mištó si muro pirāmmo, šú so kames.' 'No šún, phenjōri. Andar adi xanjing zelēno jág t' ávla, čhí vōrbi mange. Lōjí t' avla, te vōrbís mange sígo.' 'Mištó si.' Avél i zelēno jag, čí vōrbel i raklji. Āsvurá peren ande lake jákhá pe raklésko čikat. Opré xuttjel o rakló, 'Sóstar rōves, phenjōri?' 'Ke ná butéste ávla i lōlji jag.' 'Dikháv hodj kamés ma anda rōdjáte. Ná dara. Máj dikhása hodj mé mudārāv le bišestāre šērēnge sǎpés. Ávla pānji ande tumāro gáv, kanà leské šibá āvri kidav ande muro tarsoly.' 'Mištó si muro phral.' Kanág avél i lōlji jag, kezđíl o šāvó ki būtji. Šingrél šingrél unjivar mēg naj gáta e bišestāre šērēnga. Háj lošājól pes i raklji, kaj čórdjól pānji opré felē andar i xanjing. Lošāj pes v' ó kraj ando gáv ke pálpālē avlás o pānji. Mēg v' o ráci lošāj pen. 'Dévla Dévla, kó šaj kerdjas adi būtji?' phenel o kraj peska légmaj phuré rakjake. 'Kó šaj kerdjasas, sar o Veres Álnok Vitéz.' 'Mištó si muri rakji. Máj dikhása kó sas kodo manuš. Ke bijáv sí te kerav.'

O šórro rakló pal i barí būtji lindrāló sas. Haj šól pes tēlē pale paš i rakji. Kadí diklas pal ek dešupāndže mēterésko kaš o Veres Álnok Vitéz. Haj xuttjel tēlē pā o kaš haj šinel le šorē rakléski kór, haj lél opré krājéska rakljá haj žal laha khēré ande krājésko gáv, lóšimósa. 'Dévlesa Dévlesa krājále!' Lošāj pes e krājá, hodj žuvél leski rakji. 'Na, šún kathe baré manuše, vaš trí bāri būtji intrégone lumake manušen akhārāv taj kerāváv ek bārō bijáv.' 'Mištó si.' Dé i rakji čí njučsíl āndré, ke la ná odó krājésko fēlo mentisārdjá; māj šorréske dikljás ko lá mentisārdjá. 'Man šón āndré andi tunjāriko te ná dikhav kana āšél o bijáv.' 'Mištó si,' phenel o kraj, 'muri raklji, keráv tjo man-gipó.' Haj žal i raklji pi tunjāriko fejásla te díkhel o Bábsem Jánkōvos. Só dikhēl só na, ka jékfar maladjól o vādno bāló. Haj dikhēn les inkesté, de čí muken les āndré ko krāj. Cipíl pes i raklji, 'Mukén les āndré, m' ákhardem les.' Táj mukén les āndre. Džál o bāló ki fejásla, ki rakji. Pušél lestar i rakji, 'Djuvél tjo gázda?' 'Djuvél djúvel muri ránji.' 'No šún vadnoné bālē, phén leské sígo t' avél ke sí te mērāv vaša léske.' Haj boldél pes o vādno bālo khēré fele ko šórro rakló. 'Šún šún čorré rakle! Kodí phendás krājéski raklji, t' avés ví tu ando bārō bijáv.' 'Na džāv; te kamél man, vaš máng' amna.' P' odí vórba

veletek a lányotok ügyében!" "Álljatok meg, uraki - kiáltja el magát a király - hadd mondja el a dolgát a szegény ember. Mondd csak, mondd csak, fiam!" "Hova viszik a lányotokat?" "A huszonnégyszáz fejű sárkányhoz, egy pohár vízért." "Mehetek én is?" "Mehetsz, mehetsz." Megy a legény is a lány mellett, és megtetszik neki a lány. Addig-addig, hogy szóba elegyedtek, és a legény visszaküldte a királyokat, hogy majd ő megy a lánnyal a sárkányhoz. És mennek ketten a fehér ló hátán. Mikor kiértek a kúthoz, kimerültek a nagy szerelemtől. "Ide hallgass, hugám! Egy kicsit álmos vagyok. Hadd feküdjem le melléd, vagy hadd hajtsam le a fejemet a kötényedbe!" "Jól van, kedvesem; tedd, akit akarsz." "No, ide figyelj, hugám! Amikor ebből a kútból zöld láng jön fel, ne szólj hozzám. Amikor veres jön fel, szólj gyorsan!" "Rendben van." Jön a zöld láng, nem szól a lány. Könnyek peregnek a szeméből a legény homlokára. Felugrik a legény: "Miért sírsz, húgocskám?" "Mert nemsokára jönni fog a veres láng." "A sírásodból látom, hogy szeretsz. Ne félj! Majd meglátod, hogy megülöm a huszonnégyszáz fejű sárkányt. Lesz víz a falutokban, majd amikor a nyelveit kiszedem a tarsolyomba." "Jól van, bátyám." Mikor a veres láng jön, munkához lát a legény. Vágja, vágja jónéhányszor, amíg elkészül a huszonnégyszáz fejjel. Örül a lány, mert buzog a víz felfelé a kútból. Örül a király is faluban, mert visszajött a víz. Még a kacsák is örülnek. "Istenem, Istenem, ki lehet az, aki ezt a tettet megtette?" - kérdezi a király a legidősebbik lányától. "Ki más lehetne, mint a Veres Álnok Vitéz?" "Jól van, lányom. Majd meglátjuk, ki volt az az ember. Mert lakodalmat kell tartatnom."

Szegény fiú elálmosodott a nagy munka után. Megint lefekszik a lány mellé. Meglátja ezt egy tizenöt méteres fáról a Veres Álnok Vitéz. Leugrik a fáról, és elvágja szegény fiú nyakát. Magához veszi a lányt, és vidáman hazamegy vele a király falujába. "Isten, Isten, királyok!" Örül a király, hogy él a lánya. "No, ide figyelj, te nagy ember! Nagy tetteért ide hívatom az egész világról az embereket, és nagy lakodalmat csapunk." "Jól van." De a lány nem nyugszik bele, mert őt nem ez a királyféle mentette meg: szegényebbnek nézett ki, aki megmentette. "Engem zárjatok be a tömlőcbe, hogy ne is lássam, amikor a lakodalom folyik." "Jól van, lányom - mondja a király - teljesítem a kívánságodat." Hát a lány odamegy a börtönablakhoz, hogy lássa Babszem Jankót. Mit lát, mit sem, egyszer csak arra vetődik a vaddisznó. A katonák észereveszik, és nem engedik be a királyhoz. Elkiáltja magát a lány: "Eresszéték be, én hívatam!" Erre beeresztik. A disznó odamegy az ablakhoz, a lányhoz. Kérdi tőle a lány: "Él-e a gazdád?" "Él, él, úrnóm." "No, ide hallgass, vaddisznó! Mondd meg neki, hogy jöjjön gyorsan, mert meg kell halnom érte." A vaddisznó hazafordul a szegény fiúhoz. "Halld, halld, szegény fiú! A királylány azt mondta, hogy te is gyere el a nagy lakoda-

malādšón duj inkesté. D' o čorró rakló kan' opr' urárdja pes, šél ijávar šukáredér sas haj maj báró sas sár o kráj. Kanàg ek linkestó kamél te jelentíl le šorre manušeke pal i fejásla, opré pēlas kathar leske šukáripé. Haj pušél kathar o dújto inkestó, 'Só phenō? Nà čorro manuš hin adó, maj báró si sár o kráj. Nāšás thar, taj phenása amāré krajéske hodj só i kadò manuš. Te bišávél vaš léske vèrdón.' Kanàg žál o verdón, ekhe inkestésa taj dújé khōrenca, o Babszem Jankó mār šukárlas kanàg žena vaša léske. Kanàg resné ko rakló, ná voj bešlās opré, leske trin vadrurá bāle. Inkestó liá pes našípéske, dji ke krájéski kaštíja. 'Só si só si?' pušél o kráj. 'Grácia, grácia, felségem!' 'Grácia, čačipó te na phenés, // inkesté.' 'Ná o čorro manuš bešlās po vordón, léske vadnura.'

P' adí vorbá maládžól o šorro rakló. Lóšaj pes i rakljí, ká šáj diklás e rákles. De inkesté púski kamné te dén e ráklés. I rakjí pe lénde cipisárdjá, 'Náj slobodo! Adó si muro čáčó piramó.' Eketéni pené kú penge šóvenca. Haj ruttjel avrí i rakljí haj íngrel les ándre andi tunjāriko. 'Šukár san šukár san pirámneske, de ví roméske. Akānāg āšél muro bijáv, de mange níči adó bijáv. Tusa hi man nēvó bijáv. Av ándre akānāg anglè rajá, haj phen tji vórba, kó san kó na.' 'Ná, na. Naštíg. Ke akānāg si krájéngi iéta.' 'Av av,' phenel i rakljí. 'Ášna andar pengi dētate díkna amén.' Haj žál o rakló, opré urádo, haj cipíl pes, 'Áčen rajále bārále. Sí ma ek cerra vórba le krájésa; mukón la vaj níči?' 'Phen phralā phen tji vórba. Só hi kodi bāri vórba?' 'Só sikāvla odo manuš ko le bišištāré šerénge sapés mudárdjas?' Taj perél avrí tel' o Veres Álnok Vitész šové šerendéngi. Nāšél avrí t' anél ándre dešestāre bāléngi čhibá. Taj šól len pi mesāji, hodj odálá si e sapekāné fulánka. Phenel p' adí o šorro rakló, 'Sakāčkunja, íngren len avrí taj táven len te xáv len.' O Veres Álnok Vitész ekhetāné pēlas andi traš. Akhārel les o čhorró rakló paša péste, 'Sún Veres Álnok Vitész. Ánav athé ek sasranjí mesāji te šáv opré ek čhib.' Kanàg o šorro rakló pi mesāji šudas ek čib, phageldjisājá i mesāji kathar le sapéski šíb. Taj cipín pen e krája, 'Avká hin, adó sún o čáčó vitézi. Adaléski sí muri rakljí. Sí te keráv mé jek bijáv.' 'Áčen áčen rajale,' phenel o čorro manuš. 'Ví krísi mašk' aménde t' avél mancal pe šuráte.' Lél i rakljí andar peski posotjí ek šurí, tēlé pusávél le Ioxámnes Vitészis. Taj trájól le Bábsem Jankóvoša.

Trajón trajón, dúj djés taj duj bérš mār. Jékfar e rákléske ande leski gōdjí maladjía leski phenj. Kā othé muklás la ando vés. Phenel peska šujáke, 'Muri šuji, sún šak! Sí ma ek phenj, sósko mištó avlas te žutílas pe túte, te tável te pekél te thōvél.' 'Jáj muro gādjo,' phenel i krejaskínja, 'mišt' ávlas, legalább či ruclá mang' athe.'

lomba." "Nem megyek. Ha szeret, értem fognak jönni." Erre a szóra betoppan két katona. De a szegény fiú ekkorára már felöltözött. Számszorta szebb volt, és nagyobb, mint a király. Mikor az egyik katona jelenteni akart a szegény embernek az ablakon át, hanyatt vágódott a szépségétől. Kérdezi a másik katonától: "Mit mondjak? Ez nem szegény ember, a királynál is nagyobb. Fussunk el, és mondjuk el a királyunknak, hogy ki ez az ember. Küldjön érte koosit." Mikor a koosi megérkezett egy katonával és két paripával, Babszem Jankó már várta, hogy mikor mennek érte. Mikor odaértek a fiúhoz, nem ő ült fel, hanem a három vaddisznaja. A katona futásnak eredt, egészen a királyi kastélyig. "Mi van, mi van?" - kérdi a király. "Grácia, gracia, felség!" "Grácia, ha igazat mondasz, katona." "Nem a szegény ember ült fel a szekérre, hanem a vadállatai."

Erre a szóra betoppan a szegény fiú. A lány örül, hogy megláthatta a fiút. De a katonák le akarták löni a fiút. A lány rájuk kiáltott: "Nem szabad! Ő az én igazi szeretőm!" Csak leültek revolverestül. A lány kiugrott, és behúzta a tülsőbe. "Szép vagy, szép vagy szeretőnek, de az vagy férjnek is. Most áll éppen a lakodalmam, de nekem ugyan nem lakodalmom. Veled lesz az új lakodalmam. Gyere be most az urak elé, és mondd el, ki vagy, ki sem." "Nem, nem; nem szabad. Mert most van a királyok országgyűlése." "Gyere, gyere - mondja a lány - félbehagyják a gyűlést, ha meglátnak bennünket." Hát bemegy a fiú, kiöltözve, és elkiáltja magát: "Megálljatok, nagy urak! Egy kis beszédem van a királlyal. Megengeditek, vagy sem?" "Mondd el, testvér, mondd el az ügyedet! Mi az a nagy ügy?" "Mit mutat fel az az ember, aki a huszonnégy fejű sárkányt megölte?" A Vereas Álnok Vitéz alól kiesik hat párna. Kiszalad és behoz tizennégy disznónyelvet. Leteszi az asztalra, hogy ezek a sárkány fulánkjai. Azt mondja erre a szegény fiú: "Szakácsné, vigyék ki, és főzzék meg, hogy megegyem." A Vereas Álnok Vitéz ijedtében összeesett. A szegény fiú magához hívja: "Ide figyelj, Vereas Álnok Vitéz! Hozass ide egy vas asztalt, hogy rátegyek egy nyelvet." Mikor a szegény fiú az asztalra dobott egy nyelvet, az asztal összetört a sárkánynyelv alatt. A királyok elkiáltották magukat: "Ugy van, ő az igazi vitéz! Övé a lányom! Még egy lakodalmat kell rendezni!" "Megálljatok, megálljatok, urak! Itélet is legyen közöttünk! Álljon ki velem késsre!" A lány elővesz a zsebéből egy kést, leszúrja az Álnok Vitézt. És Babszem Jankóval él.

Élnek, élnek, már két napja, két éve. Egyszer a legénynek eszébe jut a nénje, hogy ott hagyta az erdőben. Mondja a feleségének: "Asszony, figyelj csak! Van egy néném; milyen jó lenne, ha segítene neked főzni, sütni, mosni." "Jaj, férjem - mondja a királyné - jó volna; legalább nem unatkozám itt." A legény elmegy a nénjéért. Útját állja tizenöt

Haj žál o rakló vaš peski phénj. Taj āšén lesko dróm dešupánž betjára, 'Āc Babszem Jankó!' 'Āšav āšav; só kamen mandar?' 'D' améngé tje bogós vaj tút mudarás.' Haj léł pesko kárdo, haj číngrel len pe xurdéste, sá le dešupánžén. Resél vaš peski phénj taj léł la avrí andar i sasrá-njí glāža. D' ó raklo čí diklás kāj i rakljí o kókalo ande pesko brek šudjas. 'Ná muri phenj, mukáv te trajós máncał, v' é jékfar.' Dján khéré, ande pesko gáv, taj čól pes tēlé o čorro rakló ando páto pala peski bārì bütji. Phenel i rakjí la krājkinjake, 'Žutín tuke te lačharav.' 'Mištó si.' Haj léł i rakjí andar pesko brék o kókalo haj šól les andi šerendéngi, te lisājól o rakló te žál ande lesko jiló o kó-kaló. Sar lisājól o rakló, āndré iš lisalás ando kokaló. Mūlás. Žál i krājkinja, t' uštavél peske gādjés, 'Úšti úšti gādžo!' Dè čí vortil; ke mūlás. 'Jáj dalekām,' phenel i krājkinja, 'só šaj sí murè gādjésa? Bārè sōtjas? Vadj mātjilas? Nó te mūlás, čì ingrav les andi murmúnca, athé mukhav les ande suntuné sasrénde /?/ andi drobonji.' Xuttjél āndré o vādno bālo, 'Káj sin muro krāj, krājkinjej?' 'Mūlás, mā durmúj.' 'Nó maj dikhása. Mukén čak te boldáv les. Hāt' ande leski ilo si o kó-kalo.' Taj pérel i čhorri rakljí p' adi vorbá ekhetāné. Kanag boldél o bāló e raklės, hāt ande lesk' iló sin o kokalo. Haj léł les āvrì haj cipíl pes e šošajéske, 'Džá pal phurdepéske te trajartetináv les opré.' Kanag dél les elevenitěvo pājí, o rakló pí búl bešlas. Dél les ek pālma o. šošój, o kókaló āvrì pēlas andar lesko ilo. 'Jáj de sōtjan muro gāžu,' phenel i kekerāška. Phenel o rakló, 'Náj bajo /var.: blójo/, sōla v' ódi ko mán tritival mudārdjás. Ekhetāné čhinav la sar o más andi šax.'

V' ákānak žuvel te ná mūlás.

betyár. "Megállj, Babszem Jankó!" "Állok, állok; mit akartok tőlem?" "Add nekünk a lovat, vagy megölünk." Ekkor fogja a kardját, és felaprítja őket, mind a tízenötöt. Megérkezik a nénjéhez, és kiveszi a vas pohárból. De a fiú nem látta, hogy a lány a kebelébe rejtette a csontot. "Na, néném, még egyszer megengedem, hogy velem együtt élj." Hazamennek a falujába, és a szegény fiú lefekszik az ágyba a nagy munkája után. A lány azt mondja a királynénak: "Segítek neked ágyazni." "Jól van." Ekkor a lány előveszi e kebeléből a csontot, és bedugja a párnába, hogy amikor a fiú megfordul, a csont belemenjen a szívébe. Ahogy a fiú megfordult, bele is fordult a csontba. Meghalt. Megy a királyné, felkelteti a férjét: "Kelj fel, kelj fel, férjem!" De ő nem szól, mert meghalt. "Jaj, anyám - mondja a királyné - mi lehet a férjemmel? Nagyon elaludt? Vagy berúgott? No, ha meghalt, nem viszem temetőbe, itt hagyom beszentelve a koporsóban!/?/?/ Beugrik a vaddisznó: "Hol van a királyom, királyné?" "Mér régen meghalt." "No, majd meglátjuk. Engedjétek csak, hogy megfordítsam." Hát a szívében van a csont. A szegény lány erre összeesik. Mikor a disznó megfordítja a legényt, hát a szívében van a csont. Kihúzza, és kiált a nyúlnak: "Eredj a sípért, hogy feltámasszuk!" Mikor elevenítő vizet ad neki, a fiú felül. A nyúl pofonúti, a csont kiesik a szívéből. "Jaj, dé alaludtál, gazdám"- mondja a szarka. "Nem baj - mondja a legény - aludni fog az is, aki háromszor megölt. Összeaprítom, mint a húst a káposztába."

Ma is él, ha meg nem halt.

Kā sa kā na sjá, sinja ekvar ek bástalo gulo dēl. Sínja ek pǎrno grá. Odole pǎrne gráste sínja ek čhávo. Odā čhávo píja pe dátar éfta bérša, éfta máseka, éfta kúrke, éfta díve, éfta óri, éfta minúttja. Odoleha ári lígidja l' ekhe bare bare vēseste. Ando vēš sinja ek báro baro baro kášt. Barek thúlo ssa, účo. Ádže gēja o dád, ári linja le pe kózēpšōne anguštéha eš úppe le čhídinja ží ko nébi. Po kášt kámpel te úžaren mēg téle peja trín díve, trín ráttja. Kana téle peja o kášt pále úpp' adā thán, akkor odā phendja pe čháveske, 'Ná fíjam, akanik dík le tú!' Ándja gēja o čhávo, maj próbinla té ū le; o čhávo na biríndja. 'Nó,' phenla, 'túke mēg te píen kámpol éfta bérša, éfta máseka, éfta kúrke, éfta díve, éfta óri, éfta minúttja.' Khére ligidja ol čháve, mēg píadja le údjan áwka. Pápaleg ári ligidja le čháve; pápaleg próbinlah' o čhávo, ná biríndja. 'Mēg t' ákane te píen kámpo,' phenla. Mēg píadja le áwka, sar elószōr píadja le. O čhávo pápaleg píja; pápaleg ári ligidja le čháve. Mēg akkor is ná biríndja o čhávo ári te len o baro kášt. 'Nó,' phenla, mēg píavā tut jékvar, de ha ná birineh' ári te le le, hā tut,' phenla, 'mé, sar čháve.' Akkor píadja le, džál leha ári pápaleg ando vēš, akkor míndjār o čhávo úgríndja néki le kášteske mer bári bári zōr hajolahí m' ande péste. Ō ná kózēpšōne angušteh' ástardja o kášt, sar o dád, hanem čak búk' anguštéha. Kía njūlinja, úppe le čhídinja, šó ráttja kámpə t' úžaren, šó díve, mēg téle peja o kášt; údjan upp' adā thán. 'Ná fíjam,' phenla, 'mā díkhav hodj báro zoralo mánuš h' ánde túte; ákani mā šáj džas, ámerre čak kámes. Mā kathar mándar šáj džas. Ádđig džā, mĭg lácho kénjereš pájtāši n' ávla tut.'

Gēja iš o čhávo, úppe le tárisnjāzindja, gēja. Džál o čhávo, méndegēlinel, báre dūr džal mār, hāt bókhajija. Téle béstja paša jékhe pátakosté, pánji te píen. Kámpel pánji te píen. O pátako báreg závarošno sja; o pánji. Džal téleder, hodj maj ódoj píla, t' óloj /! / zavarošno. Džal úppeder, t' óloj zavarošno. Ákármerre džalahí, mindenhol závarošno sja. Hāt díkhel páleg úppe, hāt eg báro baro óriášiko mánuš, báre kōsiklí čak móržolinel sĭt ánde ando pánji. Víčinel leske míndjār, 'Hé, só keres tu,' phenla, 'sóske na mukes man pánji te píen, sóske zavarines mange úpp' o pánji?' 'Hĭ,' phenla, 'tú, mēg tú vakeres mange tu čéppo mánušea, míndjān

Fehérlófia

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy boldogságos édes Isten. Volt egy fehér ló. Annak a fehér lónak volt egy fia. Az a fiú hét évig, hét hónapig, hét hétig, hét napig, hét óráig, hét percig szopott az anyjától. Ekkor kivitte egy nagy-nagy erdőbe. Az erdőben volt egy nagy-nagy fa. Nagyon vastag volt, magas. Odament az apja, kirántotta a középső ujjával, és felhajította egészen az égig. A fára várni kellett, amíg leesett, három napig, három éjszakáig. Mikor a fa visszaesett ugyanarra a helyre, akkor így szólt fiához: "No fiam, most láss hozzá te!" Odament a fiú, hogy majd ő is megpróbálkozik vele; nem bírta a fiú. "No - mondja - még szopnod kell hét évig, hét hónapig, hét hétig, hét napig, hét óráig, hét percig." Hazavitte a fiút, tovább szoptatta ugyanúgy. Megint kivitte a fiút; megint megpróbálta a fiú, megint nem bírta. "Még most is szopnod kell" - mondta. Tovább szoptatta ugyanúgy, mint először. A fiú tovább szopott. Megint kivitte a fiút. A fiú még akkor sem tudta kirántani a nagy fát. "No - mondta - még egyszer szoptatlak, de ha nem tudod kirántani, megeszlek, mint fiamat." Akkor tovább szoptatta, majd ismét kiment vele az erdőbe. Akkor a fiú mindjárt nekiugrott a fánek, mert nagy-nagy erőt érzett már magában. Ő nem a középső ujjával fogta meg a fát, mint apja, hanem csak a kisujjával. Ahogy hozzányúlt, felhajította. Hat éjszakán, hat napon át kellett várni, amíg a fa visszaesett, ugyanarra a helyre. "Na fiam - mondta - már látom, hogy nagy, erős ember lett belőled. Most már mehetsz, amerre akarsz. Felőlem már mehetsz. Addig menj, amíg jó kenyeres pajtásra nem akadsz."

A fiu el is indult. Feltarisznyázott neki, utrakelt. Megy a fiu, mendegél, már nagyon messzire jutott, megéhezett. Leült egy patak mellett, hogy vizet igyék. Inni akar. A patak nagyon zavaros volt, zavaros volt a vize. Megy lentebb, hogy majd ott iszik, ott is zavaros. Megy fentebb, ott is zavaros. Akármerre ment, mindenhol zavaros volt. Egyszer csak felnéz, hát egy nagy-nagy óriás ember csak úgy morzsolja a nagy kősziklákat a vízbe. Mindjárt odakiált neki: "Hé, mit csinálsz? Miért nem hagyod hogy vizet igyam? Mért zavarod fel nekem a vizet?" "Hm! - mondja - te, te, még te beszélsz, te csópp kis ember? Mindjárt bekaplak, ugyanúgy szétmorzsollak, mint ezt a kősziklát!" Azzal

há tut, údjan áwka tut sítmoržoliná, sar adi kōsíkla!' Odoleha óndja úg-rinel ko Fehērlōfia, hodj máj ki phuv le čhínla. De o Fehērlōfia ná daranja am léstar. Ástardja le, ki phú le čhindja, áwka, hodj májnem mŭja. 'Ná bāntin man,' phenla, 'kénjereš pájtāši óvā tuke, mēg čak džívā, paša tute.' Áwka ná bāntindja le o Fehērlōfia. Áwka mā džānāhi pumenge dú džéne.

Džān is adala, mēndegēlinén, bāre bāre dŭr džān mā le. Jékvar čak mīndī mīndī hédjoske džān. Hédjo hédjo hédjo mīndīg álandóan. Džān adala, hāt díkje pal' ekhe mánuše, ako álandóan hédjo íspitkérlah' ang' lēnde; álandóan, mīndīg hédjo. Phénen pel leske, 'Só keres tu hē? Sóske keres amenke mīndīg hédjo?' Mā májnem óndj' úppe ssā p-, ko nébi; aso hédjo džānāhi mā. 'Mēg tu,' phenla, 'mānge párančolines? Ávas,' phenla, 'bírokra!' Džān te bírkozinen. Hāt a Fehērlōfia t' ódole ki phú čhindja. Áwka t' ódā rímānkodāšiste māngja le, hodj té na bāntinél le. Áwka džān trīn džēneg le.

Džān adala, džān, hāt āndre restj' eg bāre bare vēšestę. Ódoj pale eg mánuš áwka njivillahi o kášta āri, sar rómnja o kēnderi; o vūs. 'Só keres tu,' phenl', 'odole terna kaštenca, sóske bāntinés le?' 'Té tumen,' phenla, 'áwka moržolla sīt te na hālgatín oppe mánde!' De ándj' ugrindja o Fehērlōfia, ódā phenla, 'Am manca te bírkōzinen, majd akkor džānlaha hodj kó hi zoraléder.' Bírkozin' odoj dehāt o Fehērlōfia t' ódole ki phú čhindja. Áwka hodj t' ódā rímānkodāšiste māngel, té na bāntinel le, kényeres pájtás avla leske mēg džívla. Áwka mān džān le štār džéne.

Hāt, asar džān le, díkj' ekhe bāre mánuše. Ódā paleg o trást áwka húšnelahi, sar khēre amari rómnja o kólāča; húšnelah' o trást. 'Só keres tu?' phenla. 'Húšna,' phenla, 'o trást, de té tumen áwka húšnā sīt.' 'Ódā mā ná patjáp!' phenla Fehērlōfia. 'Ávas,' phenla, 'te bírkozinen.' Džān is adala te bírkozinen. Dehāt o Fehērlōfia t' ódole āri njirindja. Áwka t' ódā māngel, té na bāntinel le, kényeres pájtás lesk' ávla mīg džívla. Áwka mān mēg si le pándž džéne.

Ánde gēj' and' ek báro báro hātalmašne vēšestę. Kana ónk a^{no}do vēš phírkeren, jobra balra, tēle tanjāzindj' ékhetane; pontosan ando vēšeskerro kōzepo. Tēle tanjāzindje. 'No,' phenla o Fehērlōfia, mer ó sa lengero šēro, 'kó ašla khēre te táven e káša, ámen pale džāha te vādāšinen āri, ando vēš.' 'Nó,' phenla o Kómoržolōvo, 'mé ssom o lég terneder, maj me khér' ačhaw.' Áčhja is khēre te táven i káša. De phēndja lesk' o Fehērlōfia, 'K' ámen khé' resaha, i káša kísen t' ável!' Hāt, gēj' o butera. O Fehēr-, okova, Kómorzsoló mā khér' odā šūrginel fórginel peske, kerel i káša, pekél la, tável la. Hāt, mā májnem kísen hí. Tēle vičinel upe káštéstár ek čěppo buka mánušōro, leske sákāli pale bāre duge sje, dešudŭj mēteri sje leske sákāli. 'Dehe man,' phenla, 'hē,' phenla,

odaugrik Fehérlófiához, hogy majd földhözvágja. De Fehérlófia nem ijedt ám meg tőle. Megragadta, úgy földhöz vágta, hogy majdnem meghalt. "Ne bánts - mondta - kenyerespajtásod leszek, amíg csak élek, melletted leszek." Így aztán nem bántotta Fehérlófia. Így már kettesben mentek tovább.

Mennek, mendegélnek, már nagyon-nagyon messze járnak. Egyszer csak mind-egyre hegynek fel mennek. Hegy, hegy, hegy, mindig, állandóan. Mennek, hát egyszer csak megpillantanak egy embert, aki állandóan hegyet rakott elébük; állandóan, mindig hegyet. Rászólnak: "Mit csinálsz, hé? Miért raksz állandóan hegyet elébünk?" Már majdnem odafent jártak az égben, akkora hegyet megmászta már. "Még te parancsolgatsz nekem?" - mondja. "Gyerünk birokra!" Mennek birkózni. Hát Fehérlófia őt is földhözvágta. Így aztán ő is rimánkodásra fogta, hogy ne bánts. Így már hármásban mennek tovább.

Mennek, mennek, hát elérkeznek egy nagy-nagy erdőbe. Ott meg egy ember úgy nyútte a fákat, mint az asszonyok a kendert. "Mit csinálsz azokkal a fiatal fákkal - mondja neki - miért bántod?" "Titeket is ugyanígy szétmorzsollak, ha nem hallgattok rám!" De Fehérlófia odaugrott, így szólt: "Gyere velem birokra, majd akkor megtudjuk, hogy ki az erősebb." Birkóznak, de hát Fehérlófia ezt is földhözvágta. Úgyannyira, hogy ő is rimánkodóra fogta, hogy ne bánts; kenyerespajtása lesz, amíg csak él. Így már négyesben mennek tovább.

Ahogy mennek, meglátnak egy nagy embert. Az meg úgy gyúrta a vasat, mint odahaza a feleségünk a kalácsot; gyúrta a vasat. "Mit csinálsz?" - kérdezi. "Gyúrom a vasat, de titeket is ugyanígy szétgyúrlak." "Azt már nem hiszem! - mondja Fehérlófia. - Gyerünk birokra!" Mennek is birokra. De Fehérlófia ezt is kinyírta. Így azután ő is kérte, hogy ne bánts; kenyerespajtása lesz, amíg csak él. Így már öten vannak.

Megérkeztek egy nagy-nagy, hatalmas erdőbe. Ahogy ott az erdőben járkálnak jobbra-balra, végül együttesen letanyáztak, pontosan az erdő közepén. Letanyáztak. "No - mondja Fehérlófia, mert ő volt a vezérük - ki marad itthon, hogy megfőzze a kását? Mi addig elmegyünk az erdőbe vadászni." "No - mondja Kómorzsoló - én vagyok a legfiatalabb, majd én itthon maradok." Ottho is maradt kását főzni. De Fehérlófia megmondta neki: "Mire hazaérünk, a kása készen legyen!" No, a többiek elmentek. Kómorzsoló odahaza sűrög-forog, készíti a kását, süti, főzi. Már majdnem készen van. Lekialt a fáról egy csöppnyi kis emberke, a szakállja nagyon hosszú volt, tizenkét méteres volt a szakállja: "Adsz-e - mondja - abból a kásából, hé!" "Nem adok én! - mondja. -

andar adi káša? 'Na dá me,' phenla. 'Khēr' amna,' phenla, 'me štár manuša, odalenge kámpol.' 'Ná deha?' phenla. 'Mēg uppar to pēr iš lá ha^w.' Odoleha tēl' avel o buka manuš 'pa kášt, húdinja le Kōmoržolōve, ki phúv le čhindja, úppe thodja leske po pēr o kátlano, hája e káša á-thar, úppa leskero pēr. Asar hája e káša, odoleha géja peske o buka manuš. Hāt man o Kōmoržolovo híaba thodja óndja peske áver káša, mā jāli sinja i káša. Áven khēre óvādāsa, āri thínūne, bókhāle, trúšāle, kámen te hán. Bizonj i káša jāli sinja. 'Só keresahi, így-úgy, sóvesahi vadj só kerdjal hodj náne kīs i káša?' Hāt ná tromēja te vakeren nísta hodj ko lestar hája i káša, ek buka manušoro. Hát mindegy, tádja pe rendesen i káša.

Odoleha áver dive, khēr' ačhija o Hédjtolōvo. Hédjtolōvo údjan avka phirdja sar Kōmoržolōvo. Ódoleske iš hája o buka manuš upar o pēr i káša. Áven khēre pāp^{al} eg o manuš andar o vēs, t' odoleske údjan adā phen-dje hodj só keresahi? sóvesahi? hodj náne kīsen i káša? Hāt áver dive khēre ačhija o Fanjōvōvo. T' ódā údjan avka phirdja sar o dúj manuša. Hája lestar o buka manušoro. Khēr' ačhija o Vášdjūrōvo, t' ódoleske hája upar o pēr i káša o buka manuš. 'Díkhap,' phenel, 'ná birinen káša te táven,' oda Fehērlōfia phen-dja, 'ná,' phenla, 'maj me táva tumenge káša, az anyátok istenit! Maj me síkavā tumenge hodj hán' adi káša khēre!'

Khēr' ačhija o Fehērlōfia. Tāvel vo e káša, tāvel la, mā majnem kí-sen hi, čak víčinel o buka manuš 'par o kášt. 'Hé,' phenla, 'Fehērlōfia! Déha man andar i káša?' 'Dā tut,' phenla, 'čak áv tēle!' Ável tēle džanes, ki phúv kamel te čhinen ole Fehērlōfia, de a Fehērlōfia lāčo manuš sja, zoraló, húdinja le, úppe emelindja o sákālede le, odoleha lígidja le k' ek bāre bare hátalmaše káštete. Tēle pharadja ek āga épašōneg, óndja ánde thodja leskeri sakāli. Ódój čhinginlah' o buka manuš. Kīs ūja i káša, ável khēre o bútera, díkhen hodj i káša rendesen kīsen hi, táđi hi i káša. Adala mā úppe jékvareste díkhen mer únk mā dzannah' andi jekhāvreskeri būti hodj o buka manuš hája lestar i káša. 'Adaléstar' phenla, 'ná hája i káša; āri njírindja le biztosan.' Kana háje o vadāsa, 'Ná,' phenla, 'adal čéppo manušoro hálahi tumendar i káša? Šáj tumen lādžan. Áven, síkavā tumenge, káj hi lo, kía le thóđjom.' Džálah' óndja, hāt ní o kášt na sja odoj, ní o buka manuš. Á'le cídinja sá kášteha, ola baro kášt. Ódoleha o buka manuš géja.

Hāt uppa rát džánnahi te džán adala. Džán upal o rát, hāt kía lí-džel o rát, bāre bare bare mene gédrate. Paš adi méní gedra ek bāro baro hátalmašno síkla sinja. Hāt i síkla ná birindja mēg pāndž džēneg iš ā -- [New tape] Nó, k' astarel o Kōmoržolōvo, hodj maj tēle andar móržolin-la andar i síkla, de bizonj ná birindja bāre but tēl' andar te móržoli-

Jön haza a négy emberem, azoknak kell." "Nem adsz"? - mondja. - Még a hasadról is megeszem!" Azzal a kis ember lemászik a fáról, megragadja Kómorzsolót, földhözvágja, a hasára rakja az üstöt, onnan eszi meg a kását, a hasáról. Mikor a kását megette, elment magának a kis ember. Hát már Kómorzsoló hiába tett fel másik kását, már nyers maradt a kása. Jönnek haza a vadászok, kifáradva, éhesen, szomjasan, enni akarnak. Bizony a kása főtlen volt. "Mit csináltál, így-úgy, aludtál, vagy mit csináltál, hogy nincs készen a kása?" Nem mert semmit sem szólni, hogy ki ette meg a kását: egy kis emberke. Hát mindegy, megfőtt rendesen a kása.

Másnap aztán Hegytoló maradt otthon. Hegytoló ugyanúgy járt, mint Kómorzsoló. Neki is a hasáról ette meg a kását a kis ember. Megint jönnek haza az emberek az erdőről, s neki is ugyanazt mondják, hogy mit csináltál? aludtál? hogy nincs készen a kása? Hát következő napon Fanyúvó maradt otthon. Ő is ugyanúgy járt, mint a másik két ember. Megette előle a kis emberke. Otthonmaradt Vasgyűrű; neki is a hasáról ette meg a kását a kis ember. "Látom, nem tudok kását főzni - ezt Fehérlófia mondta. - No, majd én főzök nektek kását, az anyátok istenit! Majd én megmutatom nektek, hogy meg fogjátok idehaza enni a kását!"

Otthonmaradt Fehérlófia. Főzi a kását, főzi, már majdnem készen van. Egyszer csak lekiált a fáról a kis ember: "Hé, -mondja - Fehérlófia! Adsz-e a kásából?" "Adok - mondja - csak gyere le" Lemászik, tudod, földhöz akarja vágni Fehérlófiát, de Fehérlófia derék erős ember volt, megfogta, felemelte a szakállánál fogva, azzal elcipelte egy nagy-nagy hatalmas fához. Félig lehasított egy ágat, oda beszorította a szakállát. Ott lógott a kis ember. Készen lett a kása, jönnek haza a többiek, látják, hogy a kása rendesen készen van, meg van főve a kása. Erre összenéztek, mert ők már tudtak az egymás dolgáról, hogy a kis ember megette előlük a kását. "Ettől - mondják - nem ette meg a kását; biztosan kinyírta." Mikor a vadászok ettek, "Na - mondja - ez a csöpp emberke ette el előletek a kását? Szégyelhetitek magatokat! Gyertek, megmutatom, hol van, hova tettem." Odamegy, hát sem a fa nem volt ott, sem a kis ember. Kihúzta fával együtt - azt a nagy fát. Azzal a kisember elment.

No, a vérnyomon el tudtak indulni. Mennek a vér nyomán, hát hová vissz a vér, egy nagy-nagy, mély gödörhöz. A mély gödör mellett egy nagy-nagy, hatalmas szikla volt. Hát a sziklát még ötven sem birták el-, [szalagcsere] no, hozzáfog Kómorzsoló, hogy majd lemorzsol a sziklából, de bizony nem tudott nagyon sokat lemorzsolni belőle. De azért valamennyit lemorzsol.

nen. De azér tèle andar móržolindja válakitji. Ávka hodj mā pándž džēneg p' áreder džandje te thóven i síkla. Díkje ánde, báro báro báro ménipe ondja sja. Ná unk mā púmenge váker keren, kó džal ánglára ánde. Hät lég djengeder sínja máskar lénde o Kómoržolóvo. 'Ná,' phenla, 'maj me ándé džav.' Ánde ám, de káthar ovlá soste tèle le mukna? Ū, čak vakerele o Fanjövóvo, 'Nó,' phenla, maj me kērā ek kóšara ta šélo, káštendar.' Egykettóre fónindja andar o kášt šélo, ek bari kóšara. Ári jelentindje lé, hodj ha tèle man mukna, eš rángatinā o šélo, akor cíden man ári pále; mer akor me dárav andj' ánde. Dé ánde beštja paleg o Kómoržolóvo, épp hodj tèle sja ek buka, víčinkerlah' ári, 'Cíden man ári, cíden man ári, mer hála man,' phenla, 'sápa; attji sapa h' ádaj.' Adaleha cídinje le ári. Tèle géja o Hédjtolóvo. T' ódā kiccšigbe sja pēlo, t' ódā víčinkerla, 'Cíden man ári, cíden man ári, mer hála man,' phenel, 'o bēki.' Akkor tèle géja o Vášdjüróvo. Údjan odā iš kiccšigbe ssa pēlo. T' ódole ári cídinje. N' ávka hodj upp' o Féhērlófia kerú-lindja o šóro. Á' lenge phéndja lo, 'Ándja súnen! Akani mé-bešā andi kóšara jánde. Ha még véletlenségbül is rángatinah' o šélo, akkor iš má cíden man ári! Múken man tèle! Eš úžaren upe mánde éfta bérša, éfta maséka, éfta kúrke, éftā díve, éfta óri, éfta minúttja. H' akkorára is n' ávā pále ádaj, ná rángatinā o šélo, akkor šáj gondolhatindjen le hodj me mújom. De áddig ádaj tu úžarkerén.' Odoleha tèle astarkerdja vá lenca, mindent kerdja so kámpja, odoleha múken le tèle. No té ū rángatinlah' o šélo mer té ū darala^{hi}; de čak tèle mukjé le.

Tèle mukje, hát, téluno svito sínja óndja tèle; vílāgoššāgo, mindent. Hät díkja mǐndjār ek buka khēr. Óndja džal lo ánde, hát ódoj sja éppen o buka mánuš, sákālašno, paš i jág, djódjfúvencá makhinkerlah' ánde pe sákāli. Mǐndjār úgrindja ke léste o Féhērlófia, húdinja le pel sákāli, njómēndja l' ánd' andi mašina. Phabijá lo. 'Nó,' phenla, 'mā andja tēle ssom, sēt díkhav, só h' adaj,' phenla, 'andja tēle.'

Hät, džal adā, džal, hát díkhel ek rēziki pálotā. Andi rēziki pálotā uppi kónjōklóvo šukār rakli bándjol ári. Ári sa li bāngli; o raklo mǐndjār díkja la, báre šukār sja, téccindja iš leske. 'No,' phenl, 'ádā lá mange romnjáke.' Džal ondja ki rákli. De i káštēja fórginláhi. Óndj' ugrindj' o raklo, húdinja laki šárko, rōgtōn tēl' ačhíja. Džála ki rákli, mǐndjār cúmidel la. I rákli phenel, 'Sár tu kerúlinđjal ándja, ken' adaj még čírikli iš naštik phirel, mer té' laki thabon még o sárnji iš. Džā ... mer mǐro rom éfta fejúno šárkanji hi; mǐro rom.' 'Ná bānam me,' phenla, 'ha déšuduj fejúno iš, de me ákror iš ári tut athar mentina. Káskiri rakli sjal?' 'Mé,' phenla, 'ole Njūgati kirájiski rákli sjom.' 'Ná lāchē j,' phenla. 'Kán' avla khēre to rom?' 'Ákanik,' phenla, 'géja te vádāsinen, de ná šokā khēr' ávla. Būjin tuke válakia, mer khēr' avla, sít tut čingerla.' 'Ná būjiná me,' phenla. Hät, éppen čak hodj vakere-

úgy, hogy mostmár ötven arrébb tudták tolni a sziklát. Benéztek: nagy-nagy-nagy mélység volt ott. No, tanácskozásba kezdenek, hogy ki megy le először. Leggyengébb volt közöttük Kómorzsoló. "Na - mondta - majd én lemegyek." Le ám, de honnan veszik, amin leereszsek? Eő, csak megszólal Fanyűvő: "No - mondja - majd én csinálom kosarat, meg kötelet fából." Egy-kettőre egy kötelet meg egy nagy kosarat fából. Kijelentette nekik, hogy "ha leengedtek és megrángatom a kötelet, akkor húzzatok vissza, mert akkor félek odabent." Beült Kómorzsoló, éppen hogy egy kicsit leengedték, már felkiabált: "Húzzatok ki, húzzatok ki, mert megesznek a kígyók; annyi kígyó van itt." Erre kihúzták. Lement Hegytoló. Ő is kétségbe volt esve, ő is kiabált: "Húzzatok ki, húzzatok ki, mert megesznek a békák." Ekkor lement Vasgyúró. Ugyanúgy kétségbe volt esve ő is. Őt is kihúzták. No, úgy, hogy Fehérlőfiára került sor. Kijelentette nekik: "Idehallgassatok! Most én ülök be a kosárba. Ha még véletlenségből is megrángatom a kötelet, még akkor se húzzatok ki! Eresszetek le! Én várjatok rám hét évig, hét hónapig, hét hétig, hét napig, hét óráig, hét percig. Ha akkorára sem érkezem ide vissza, ha nem rángatom meg a kötelet, akkor gondolhatjátok, hogy meghaltam. De addig várjatok itt!" Azzal lekezelt velük, mindent megtett, amit kellett, azzal leeresztették. No, ő is rángatta a kötelet, mert ő is félt; de csak leeresztették.

Leeresztették, hát odalent alvilág volt; világosság volt, minden. Mindjárt megpillantott egy kis házat. Odamegy, belép, hát éppen ott volt a kis szakállas ember. A tűz mellett gyógyfűvekkel kenegette a szakállát. Fehérlőfia mindjárt nekiugrott, megfogta a szakállát, benyomta a kis embert a kályhába. Elégett. "No - mondta - ha már idelent vagyok, szétnézek, hogy mi van idelent."

Megy, megy, hát megpillant egy rézpalotát. A rézpalotában egy szép lány hajol ki a könyöklőn. Ki volt hajolva. A legény mindjárt meglátta, nagyon szép volt, meg is tetszett neki. "No - mondja - ezt feleségül veszem." Odamegy a lányhoz. De a kastély forgott. Odaugrott a legény, megragadta a sarkát, rögtön leállt. Odamegy a lányhoz, mindjárt megcsókolja. A lány szól: "Hogy kerültél ide, mikor még a madár sem jár erre, mert még a szárnya is leég? Eredj innét, mert a férjem hétfejű sárkány." "Nem bánom én - mondja - ha tizenkétfejű is, de akkor is kimentelek innét. Kinek a lánya vagy?" "Én - mondja - a nyugati király lánya vagyok." "Na, jól van - mondja. - Mikor jön haza a férjed? " "Most ment el vadászni, de nemsokára hazajön. Bújj el valahová, mert ha hazajön, szétszaggat." "Nem bújok én" - mondja. Hát alig hogy kimondta, hét mérföldről száll haza a buzogánya. Erre a fiú

kerlah' odoj, éfta mérfföldrúl sálinel khēr' o buzogānji. O raklo odoleh' upp' ugrindja upar o séko, uppe linj' o búzogānji, pále leske čhidinja tizennégy mérfföldre. O šarkanjske pontošan perdal o šéro gēj' o buzogānji. 'Héj,' phenla, 'valako ídegenno j ko mó kher. Maj mindjar há le pékâ le,' phenla. Khē' resel ló, šárkânji. 'Rómnie,' phenla, 'de angle mande le,' phenla, 'odole ídegenne manuše hádj pekav le háj távav le hádj hav ole.' 'Ná kampil man te peken,' phenla, 'ádaj som angle túte.' Se bukaskere /?/ díklah' o šárkânji, hodj čéppo mánuš a' ang' leste čak. Odoleha mindjān vā 'stalen de ávka le astardjól Féhérľőfia hodj rát leske čöpöginlah' andar o vá. 'Díkhap,' phenel, 'zóralo manuš sjal,' phenel o šárkânji. 'Előszőr múk man te hán, te pīen, asztán ári dzaha po réziko ríto, t' odaj díkhā jékhāvreskeri zór.' Hája čájija o šárkânji, odale' džān ári po réziko ríto, bírközín jekvāreha, dé bizonj o Féhérľőfia ávka le čhindja ki phú, hodj ánde leske čhindja sá šó šére. Čak o éftaiko šéro ná birindja; d' odā linj' ári pí bíčka, té' leski čhindja áver šéro iš. Ávka hodj mundaíja o šárkânji. Gēja ki rákli. 'Nó,' phenla lake, 'mān sábadni ssal, pále šaj džas ko to dád.' 'Ej,' phenla, 'pále džāhí me, čak sí mēg man trín phénja adáj, ándja ánde. Odolen iš ári kampil te sábadítinen.'

Hāt gēja o raklo, džál, hāt díkja ek ézúštiki pálotá. I ézúštiki pálotá sinja ek tizennégy fejúno šárkânje. Odolehe iš bírközindja. Bírközínél t' odoleha, odole iš téle čhingerdja o ménja; odoleské iš. Ári sábadítindja t' óla ezúštika rákja; 'der i ézúštiki vāra. 'Nó,' phenla, 'sábadní sjal.' 'Sí mēg man,' phenla, 'dúj phenja; t' odolen iš ári kampil te sábadítinen.' Odoleh' o ráklo pápale dždžál, árakja i áranjiki vāra. Uppe gēja ki rákli, bāre šukār sja, mēg šukareder sar e butéra. Uppe gēja ke late, vakerkerel laha. 'Dž' ári tuk' athar,' phenel o rákleske, 'mer ha khēr' avel mo róm, hāla tut rógtón.' 'Déhodj hāla,' phenla, 'maj há me le, cak hádj avel khēre!' 'Ável iš khēr' o šárkânji, mindjar neki džál o rákleske. Vā leh' astaren, d' ām o raklo ávka leh' ástardja vā, hodj rógtón rát leske čöpöginlah' andar o vá, ole šárkânjeske. 'Díkhap,' phenla, 'zóralo manuš sjal; múk man előszőr te hán taj te pīen, majd ári džaha pāleg uppo áranjiko ríto te bírközínā tuha.' Kía kezđinen te bírközinen, Féhérľőfia ástardja le, ki phú le čhindja ávka, hodj kónjörgēši manglahi ole ráklestar. Dé bizonj o raklo té' leske čhindja sá leskere ménja. Ávka hodj sábadni sjá i áranjiki rákli iš. 'Sí mēg man ek phén,' phenla, 'd' odala ná patjam m' ári te birines te sábaditinen, mer adā hi lég zoraleder šárkânji, adā hi huszonnégy fejúno,' phenla. 'Hāt,' phenla, 'maj díkhā le sávo zóralo hi, t' odole.'

Óndja restje ki džemāntiki pálotá, odoj iš šukār rákli kónjököllahi ári pí blóka, de ási šukār sinja lí, hodj upo khām šáj hi te díken, de

odaugrik, felkapja a székről a buzogányt, visszadobja neki tizennégy mér-földre. A sárkánynak pontosan a feje fölött szállt el a buzogány." "Hej - mondja - valaki idegen van a házamban. Majd mindjárt megeszem, megsütöm" - mondja. Hazaér a sárkány. "Asszony - mondja - add elő azt az idegen embert, had sütöm meg, had főzöm meg, had egyem meg!" "Nem kell engem megsütni - mondja - itt vagyok előtted." Csak nézte a sárkány, hogy csak egy csöpp ember van előtte. Azzal mindjárt kezettfog, de Fehérlófia úgy megszorítja, hogy vér csöpögött a kezéből. "Látom, -mondja a sárkány - erős ember vagy. Először had egyem, had igyam, azután kimegyünk a réz-rétre, majd ott meglátjuk egymás erejét." A sárkány evett, jóllakott; azután kimennek a réz-rétre, birkóznak egymással, de bizony Fehérlófia úgy vágta a földhöz, hogy beleszakadt mind a hat feje. Csak a hetedik fejével nem bírt. De elővette a bicskáját, levágta azt a fejét is. Ugy, hogy a sárkány megdőglött. Odament a lányhoz. "No - mondja neki - most már szabad vagy, visszamehetsz apádhoz." "Ej - mondja - visszamennék, csak hogy még van itt három testvérem idelent. Azokat is ki kellene szabadítani."

Hát elindult a fiú, ment, meglátott egy ezüstpalotát. Az ezüstpalota egy tizennégy fejű sárkányé volt. Azzal is megbirkózott. Azzal is birkózik, annak is levágja minden nyakát. Kiszabadította az ezüstitényt is az ezüstvárból. "No - mondja - szabad vagy." "Van még két testvérem, azokat is ki kell szabadítani." Erre a fiú tovább megy, megtalálja az aranyvárat. Felment a lányhoz, nagyon szép volt, még szebb mint a többiek. Felment hozzá, szóba elegyedett vele. "Eredj innét - mondja a fiúnak - mert ha a férjem hazajön, rögtön felfal." "Dehogyan felfal - mondja - majd felfalom én őt, csak jöjjön haza!" Jön is haza a sárkány, mindjárt nekimegy a fiúnak. Kezettfog vele a fiú, úgy kezettfog vele, hogy rögtön kicsordul a vér a sárkány kezéből. "Látom - mondja - erős ember vagy. Először had egyem és igyam, utána kimegyünk az aranyrétre, hogy megbirkózzam veled." Hozzáfog a birkózáshoz. Fehérlófia megragadta, úgy vágta a földhöz, hogy könyörgésre fogta a fiútól. De bizony a fiú levágta valamennyi nyakát. Úgyhogy szabad lett az aranylány is. "Van még egy testvérem - mondja - de azt már nem hiszem, hogy őt is ki tudnád szabadítani, mert az a sárkány a legerősebb: annak huszonnégy feje van." "No, majd meglátom azt is - mondja - hogy milyen erős."

Odaért a gyémántpalotához, ott is egy szép lány könyökölt ki az ablakon, de ez már olyan szép volt, hogy a napra lehet nézni, de erre a lányra nem,

up' odi rákli ná, ási šukār sja li. O raklo upp' is gēja ke late, mindjān čumidkerel la, mindj' odoj phandje hūsēgo, hodj jékvāresker' āwna le. 'Tír' ovāhi me,' phenla, 'de man si áso rom,' phenla, 'hodj uppo svíto ná hi soraledér. De šundjom mān hodj me trīne phenjen tú sabadítindjal āri; dé,' phenla, 'man bístoš na birineha mer míro rom lég soraledér hi.' 'Ná dara níšta,' phenla, 'ā^{ri} tut sabadítina^v.' Odole rákle dínja asi mól i rákli, - dú fajtavi mólja šjē. Jékhestar ha píjela^{hi}, tēle djen- gítinlah' a manuše. H' āver moljate píjela^{hi}, akor sora^{hi}jolah' o manuš; buter sór sja^a ande leste. Ta dínja le ási angrusti upo po vá, hodj ha jék írjallah' úppe, šēle manušengeri sór džalah' ande leste. Khēr' avel o šārkānji, hussonnégý mérföldrül čhinja khēre po buzogānji. O raklo ugyancak áttjira le bírindja pále te čhinen. Khēr' avel le. 'Rómnie,' phenel, 'd' ángle mánde le,' phenla, 'kó h' oda ídegenno manuš, hádj pekav le hádj távav le hūj hav le!' 'Ná kámpol man,' phenla, 'ní te peken ní te táven ní te hán, maj me há^h tut!' phenla ole šārkānjeske. Míndjā vá astaren le. Áwk' astardje vá ekvárehá, hodj s' ándar e ádjengero šópóginlah' o rat; t' ándar o rakleskero t' ándar o šarkanj. 'Díknap,' phenel, 'sóralo manuš sjal. Előszór múk man te hán, taj te píen.' 'Nó,' phenla, 'há, áwka is utójjára hása,' phenla leske o ráklo. 'Há te tu,' phenla, 'manca!' Ná ām le šārkānjeskeri rómni asi mól lígdj' ópre le šārkānjeske asi djengítinlahi. O rakle pe^{di} g' asi mól dínja, aso soral- tatínlahi le. Háje čájije, džān āri po djēmāntiko ríto te bírkāzinen. Ásar odoj bírkosinen, mār bāre bāre se thīne só dūj džēne. Odā phenla- o šārkānji, 'Múk man,' phenla, 'sógorkám te píheninen ek buká, hádj piav ek hórdóvo mól.' Odoj sja ek hórdóvo mól, o šārkānj po mú la čhí- tel, píj' ār' ek hórdó^{vo} mól jékvarsa. Odoleha páper džān te bírkosinen. Páper na bírinlah' ole rakléha; ní o raklo léha. Akkor a ráklo mā máj- nem ki phu gēja. Akkor odā phendja o raklo, 'Múk man,' phenla, 'sógor,' phenla le šārkānjeske, 'ek buká te píheninen.' Akor o raklo sar píhe- nindja ek buká,čávarindj' uppi angrusti jék, šēle manušengeri sór rōgtōn ande leste gēja. Akor rōgtōn gēja leha pápale te bírkosinen. Ánnjira hodj o ráklo ke péste kedinja celi sór, ki phúv čhindja le áwka, hodj o šarkanji rōgtōn mundajja. Sabadni úja i rákli is. Sákone vārate úppe čhillah' i rákl' eke páčahá, ávlah' ándar ek phāba. Oda o raklo sá āndé tho^j andi pi tárisnja.

Ári ciden előszór a rēsike rákja; ondja le sje ki hēv. Ári ciden, m' ondj' āri o bare manuša mindjār: 'Ádi míri hi! Ádi míri hi!' Hāt kāsiki- ri úja, ole kōmoršolōveskeri i rákli, i rēsiki rákli. Ári ciden ola esūs- tike rákja. 'Ádi míri hi, ádi míri hi!' Hāt ádi páleg úja le Hédjtólō- veskeri. Ciden āri áranjike rákja. 'Ádi míri hi, ádi míri hi!' 'Ádi páleg úja ole Panjūvōveskeri. Na, ondja mā i djēmāntiki rákli áchija čak. Odo- leha phendja, 'Dik ándjal! Šáj hodj man ná ciden' āri athar akanig mā

olyan szép. A fiú fel is ment hozzá, mindjárt megcsókolta, mindjárt hűséget fogadtak, hogy egymáséi lesznek. "Tiód lennék - mondja - de olyan férjem van, hogy a világon sincs nála erősebb. Már hallottam, hogy három testvéremet kiszabadítottad, de engem biztosan nem tudsz, mert az én férjem a legerősebb." "Ne félj semmit - mondja - kiszabadítalak." A lány olyan bort adott a fiúnak, - kétféle bora volt. Ha az egyikből ivott, legyengítette az embert. Ha a másik borból ivott, akkor megerősödött az ember, több lett benne az erő. És adott az ujjára olyan gyűrűt, hogy ha egyet fordított rajta, száz ember ereje szállt bele. Jön haza a sárkány, huszonnégy mérföldről hajította haza a buzogányát. A fiú ugyanannyira bírta visszadobni. Hazaker, szól: "Asszony, add elémbé, ki az az idegen ember? Hadd ütöm meg, hadd főzöm meg, hadd egyem meg!" "Nem kell engem - mondja - sem megsütni, sem megfőzni, sem megenni, majd megeszlek én téged!" - mondja a sárkánynak. Mindjárt kezét fognak. Úgy kezét szorítottak egymással, hogy mindkettőjük kezéből kiserkedt a vér, a fiú kezéből is, a sárkányéból is. "Látom - mondja - erős ember vagy. Először hadd egyem és igyam." "No, eg-él, úgyis utoljára eszel" - mondja neki a legény. "Egyél te is velem!" - mondja. Igenám, de a sárkány felesége olyan bort hozott fel a sárkánynak, amely gyengítette. A fiúnak pedig olyan bort adott, amelyik erősítette. Etek, jóllaktak, kimennek a gyémánt rétre birkózni. Ahogy ott birkóznak, már nagyon-nagyon elfáradtak mindketten. Így szólt a sárkány: "Hadd pihenjek egy kicsit, sógorkám, hadd igyam egy hordó bort!" Ott volt egy hordó bor. A sárkány a szájára tette, egyhajtásra kiivott egy hordó bort. Azzal újra nekiállnak birkózni. Megint nem bírt a legénnyel; a legény sem óvele. A legény akkor már majdnem a földön hevert. Így szólt ekkor a legény: "Hadd pihenjek én is egy kicsit, sógor!" Miközben a fiú egy kicsit pihent, csavart egyet a gyűrűn. Rögtön száz ember ereje szállt belé. Akkor megint rögtön birokra kelt vele. Annaira, hogy a fiú összeszedte minden erejét, és úgy vágta a földhöz a sárkányt, hogy rögtön megdőglött. Megszabadult az a lány is. A lány mindegyik várra ráútt egy pálcával, lett belőlük egy-egy alma. A fiú mindegyiket berakta a tarisznyájába.

Kihúzzák először a rézlányt; ott voltak a lyuknál. Kihúzzák; odakint a nagy emberek mindjárt rákezdik; "Ez az enyém! Ez az enyém!" Hát kié lett, Kőmorzsolóé lett a rézlány. Kihúzzák az ezüzlányt. "Ez az enyém! Ez az enyém!" Hát, ő meg Hegytolóé lett. Kihúzzák az aranylányt. "Ez az enyém! Ez az enyém!" Ő meg Fanyúvóé lett. No, már csak a gyémántlány maradt ott. Ekkor így szól hozzá: "Nézd, lehet, hogy engem most már nem fognak kihuzni

adala, mivel me ári dinjom ole rákjan előszőr. Uzar upe mände éfta bérša, éfta máseka, éfta kúrke, éfta díve, éfta őri, éfta minüttja. H' akkorára ná jutín áthar ári, akkor šáj džas romeste.' Awka iš sínja. Ári cidinj' o aranjike rákja, - na, ola djémantike rákja ári cidinje. Ódi palem úja, újahi ole Vázdjüroveskeri. 'Adi mîri hí, adi mîri hí!' Hát jó van, adi leskeri úja. 'No,' phenla akanig o Fehêrlöfia, 'h' ánde bešã andi kosa-ra, uppe man cínna,' phenel, 'épašónég, pel épaš dróm tèle man mûkna,' phenla, 'adađ pustulinã. Ári próbalinã me háveren, sãve háverja hi man.' Odoleha thódja ánde ek bãr andi kósara; ó palem áčchiya peske ek búka árébb. Cíden uppe fele, épašónég čak múken tèle pãl' e kósara. 'Nó,' phenla, 'ha ánde beštjomãhi, mújomãhi.' Nó, adaleha új áthar géja iš kathar gëdra. Óddj' upe pek [=palem] adã džandjé, hodj ój bešel andi kósara, múja.

Ó džál, mëndegélinel peske, phírkerel, hãt uppe restj' upp' ek hédjoste. Upp' adã hédja palem, sínja ek bãri bari bari físko, čirikjano físko. And' ol čirikjano físko húrde grífmadarjã sje. Ável ek bãro baro zápor-essã, ase jégí pernahi tèle sar mi dúmuk. Só te kerel o ráklo, o čhávo, línja tèle po kábãto, thódja le ^upo čirikjangero físko, té na marel len šéreste o baro jég. Tël' ačhiya o bríšind, abba minutãba khê' restj' ek bãri bari čirikli. O ráklo meg cidinja pe ánde tel' ekhe kãsteste. 'Phén le mange,' phenla, 'ári,' ole čirikjenge, 'fijaim, kó mentindja tumaro ílétó?' 'Adađ bújindja,' phenla, 'daranja tutar, ek šúkãr ráklo, ódã mentindj' amaro ílétó.' O ráklo mândjãn ár' ája telal o kãšt. 'Mé mentindjom,' phenla, 'lengero ílétó mer šéreste márdjahi len o baro bríšind, odã baro jégo.' 'No,' phenla, 'kan^a lãčo kerdjal me čhávenca, só mandar kïvãnines?' 'Nã kïvãnav,' phenla, 'tutar édjebo, čak lídž man upo félvilãgo uppe.' 'Hêj,' phenla i čirikli, pontosan akanig ájem óthar, mã ná birinav tut pãle te lídžen. Me ája andar mände i zór. Dé,' phenla, 'awka džãnã tut te lídžen, sérzineha mange éfta gúrurnjen, éfta mãre, éfta hór-doví mól. Ódã po mo dúmo rakineha, kana jobra čhidã mo šëro, akkor ek hór-dómól čhid' ando mo muj. Kana bãra čhida mo šëro, akor ek mãro njomin ando mo muj. Kana uppe fele čhidã mo muj, akor ekha gúrurnja čhid ando mo muj.'

Hãt o raklo válasar ékhetãne birindja te serzinen ada élelmo. Uppe rakindja l' upe čirikli. Sãlinel leh' e čirikli uppe fele. Čhidel po muj ondj' e čirikli, ek hordõ mol; ándja čhidel po muj, ek mãro; uppe palem, jég gúrurnji. Mã mã májn' ondj' ári čhidel o raklo // uppe fele o muj, dé bizonj mãr ná ssé mas. Só kampil le rákleske te kéren, línj' ári čhúri andar pí žeba, čhindj' ári andar po čãng ek kótor mãs. Ódã čhidinj' a čirikljak' ando muj ánde. Awka ári birindja te sãlinen. Kana o raklo tèle ája pa¹ i čirikli, bizonj o ráklo bándjallãhi. 'Só hi,' phenla, 'tuke, raziãm?' i čirikli leske. 'Níšta,' phenla, 'čãk dúkhal mi čãng, žíbtã-

innen, mivel már előre kiadtam a lányokat. Várj reám hét évig, hét hónapig, hét hétig, hét napig, hét óráig, hét percig. Ha akkorára sem jutok ki innét, akkor férjhezvehetsz." Úgy is lett. Kihúzták az aranylányt, - nem, a gyémántlányt. Ő meg Vasgyuróé lett. "Ez az enyém, ez az enyém". Hát jól van, az övé lett. "No -mondja most Fehérlófia- ha beülök a kosárba, félig fel fognak húzni, félúton vissza fognak engedni, itt pusztulok. Próbára teszem a havereimet. Vajjon mil-en havereim vannak?" Azzal beletett a kosárba egy követ, ő meg egy kicsit arrébb megállt. Húzzák felfele, félúton csak visszaeresztik a kosarat." No - mondja - ha beleültem volna, meghaltam volna." No, ekkor aztán odébbment a gödörtől. Azok odafent azt hitték, hogy ő ült a kosárban és meghalt.

Megy, mendegél, járkál, egyszer csak felér egy hegyre. Azon a hegyen volt egy nagy-nagy fészek, madárfészek. A madárfészekben apró griffmadarak voltak. Jön egy nagy-nagy záporosó, akkora jégszemek hullottak, mint az öklöm. Mitévő legyen a legény? Levetette a kabátját, a madárfészekre borította, hogy ne verje őket agyon a nagy jég. Az eső elállt. Abba a minutába hazaérkezett egy nagy-nagy madár. A fiu meg egy fa alatt húzódott meg. "Mondjátok, fiam - mondta a madaraknak - ki mentette meg az életeteket?" "Itt búj el - mondták - egy szép legény, fél tőled; ő mentette meg az életünket." A fiu mindjárt előjött a fa alól. "Őn mentettem meg az életüket - mondja - mert agyonverte volna a nagy eső, a nagy jég." "No, -mondja - ha jót tettél a fiókáimmal, mit kívánsz?" "Nem kívánok tőled egyebet - mondja - csak vigyél fel a felvilágra." "Hej - mondja a madár - pontosan most jöttem onnan, már nem bírlak visszavinni. Mert kiment belőlem az erő. De fel tudlak vinni akkor, hogyha szerzel hét tehenet, hét kenyeret, hét hordó bort. Azt a hátamra rakod, s mikor jobbra hajtom a fejemet, akkor egy hordó bort vess a számba. Mikor balra hajtom a fejemet, akkor egy kenyeret nyomj a számba. Amikor felfelé hajtom a fejemet, akkor egy tehenet vess a számba."

Hát a legény valahogyan összeszerezte azt az élelmet. Felrakta a madárra. A madár repül vele felfelé. Erre hajtja a fejét a madár, egy hordó bor. Arra hajtja a fejét, egy kenyér. Felfelé, egy tehén. Már-már majdnem odakint voltak, s felfelé tartja a száját, de bizony már nem volt hús. Mitévő legyen a legény, elővette zsebéből a kését, kivágott a combjából egy darab húst. Azt vetette be a madár szájába. Így ki tudott repülni. Mikor a fiú leszállt a madárról, bizony sántított a fiú. "Mi van veled, gazdám?" "Semmi - mondja - csak fáj a lábam, elzsibbadt." "Dehogyan zsibbadt, hiszen vérzik! De told csak le a gatyádat, majd megnézem, hogy mi van veled." Ha akarja, ha nem,

díndja.' 'Déhodj žibbadíndja,' phenla, 'tuke, rát iš avel āndar. De čak íspit tēle,' phenla, 'i sóstin, maj díkhā le, só hi túha.' Há kamel, há na, le rákleske tēle kampil te čhinen i sóstin. Hāt díkhel, ek báro kotor más híbinel óthar. Míndjā' i číríkli pā' léske čhúngardjá le; údjan upp' ádā thān. 'Ha džándjomahi,' phenla, 'so lácho ízino más hi tút, óndja tēle hájomāhi tut. De ákanig mā,' phenla, 'ándj' uppe sse rake /?/ mā, dšā tuke kia kámes.'

Na de i rákli iš dínja ām le andja tēle /ada póbisterdjom te phéne/ dínja le trín ākhora, ole rákle. Taj dínja le jek kápta, ek sú. No ó ráklo asar džál, ódā šaj te phéne, kírālike gāda s' uppe leste, džál o ráklo, hāt tálalkozinel ekhe kóndāšína. Phénel le kóndašiske, 'Sógorkám,' phenla, 'de mange te gāda, me pateg óndja dā míre gāda.' Dé o kóndāši ladžalahi pen hodj 'Kāj delahi mang' andja tíre lače gāda?' Dé bizonj o ráklo ódā phendja leske, 'Čak čhívker tut tēle, me óndja dā míre.' Tēle pe čhívkerdja, o ráklo uppe linja le kóndašiskere báre érdjave, džúngale gāda. Adalehā o ráklo ānde gēja ekhe báre bare fóroste. Ánd' olā fóro pateg sínje o rákja; sá ánd' ola fóro. Kírāja úje adala; mer sánge le rákje kírāja sje dáda. Ánde pe thódjā o ráklo sáboveske. Na, o ráklo mán odoj uppe linje le, - sábovo hi lo, de čak ínašiske línje l' uppe, o rákle.

Mán o Váždjürövoske' rómni pateg fést odā kérlahi, hodj áddig ná džál rómeste, még láke áse éš áse gāda ná kerna sar o nébi hi dívese, taj báranjfelhóvi úsinen uppe. De kát té na čhinel len, súv té na sível len, áse gāda h' ádjala /!/. Hāt míndjān o kírāj, okóva, Váždjürövo, kéréel míndent hodj ádā éš ádā még t' āl, ákār kitje lövende kerúlel, čak még t' ālahi áse éš áse gāda. Dé biz áse gāda sívnáhi, čak ná sako džánlahi te síven áse gāda. O ráklo pateg mángja pe méšteri, hodj majd ū sívla len. Hāt múkja leske te sível len. Ári linja jék ākhor, uppe le phagja, ánde sja o ánjago. O ráklo míndjān vákerel a súvjake, vákerel a káttjake, píllanatok alatt kíse s' o gāda; údjan áse gāda sje e rákli kívándja. Míndjān o gāda líížen upp' a kírājkinjake le, a rákjake. I rákli: 'Nó,' phenla, džível míro kedvešnó rom, čak ódā na džānav, kāj hi lo.' Akkor o Váždjürövo, 'Nó,' phenla, 'mā még hi te gāda, ákani mán áv ke mánde romeste.' 'Áddig ná dšā ke túte rómeste,' phenla, 'míg áse gāda n' ávla man, hájnjalike gāda, hodj sákone číllagi uppe hi, éš még i Göncöl szekere iš ná híánjsínel uppe, - upral. Áse gāda mange sívav!' Hāt míndjār Váždjürövo ári hírdetinel le, léske iš áse éš áse gāda t' áven. Hāt ódā se džándja te síven níko, čak o ráklo. Ári linja áver ākhor, uppe phagja le, ánde sa o kélmo, vákerdj' ola sújake, vákerdj' ola káttjake, egyből készen sínja. Lígidja o gāda. 'Nó,' phenel, 'džível mo kedvéš! mo életmentővo! Čak óda na džānav, kāj hi lo.' Akkor mán Váždjürö pápale, 'No kísen h' o gāda,' phenla, 'ákanig mā áv ke mande!' 'Áddig ná dšā ke túte,' phenla, 'még áse gāda mange na keravéha, hodj uppe t' ável o khám, és pontosan dílo t' ável.' Pápaleg ári íelentíndja le o Váždjürövo, hodj áse éš áse gāda leske te

le kell vetnie a fiúnak a gatyáját. Hát látja, egy nagy darab hus hibázik belőle. A madár mindjárt kiköpte, ugyanarra a helyre. "Ha tudtam volna - mondja- hogy milyen jóízú a húsd, odalent megettelek volna. De most már, ha idefent vagyunk /?/, eredj, amerre akarsz."

No de elfelejtettem mondani, hogy a lány is adott neki odalent három diót, a fiúnak. És adott neki egy kaptafát meg egy tüt. No, ahogy a fiu megy, azt mondhatni, királyi ruha van rajta, ugye meg a fiu. Találkozik egy kondással. Mondja a kondásnak: "Sógorkám, add nekem a te ruhádat, én meg neked adom az én ruhámat." De a kondás szégyelte: "Hogyan adhatnád nekem a te jó ruhádat?" De a legény csak ezt mondta neki: "Csak vetkőzz le, odaadom az enyémet." Levetkőzött, a fiu felvette a kondás nagyon ócska, csunya ruháját. Azzal a fiu bement egy nagy-nagy városba. A lányok éppen abban a városban voltak; mind abban a városban voltak. Azokból az emberekből meg királyok lettek, mert mindegyik lánynak király volt az apja. A fiu beállt szabónak. No, ott van a fiu, felvették. Szabó lett, de csak inasnak vették fel a fiút.

Vasgyűrő felesége meg fessz kitarított amellett, hogy addig nem megy férjhez, ameddig ilyen meg ilyen ruhát nem csinálnak neki, amilyen nappal az ég, még báránnyel is uzszanak rajta. De olló ne vágja, tű ne varrja, olyan legyen a ruha. Hát a király, Vasgyűrő, mindjárt mindent megtesz, hogy ez és ez meglegyen, akármennyi pénzbe kerül is, csak meglegyen ilyen és ilyen ruha. Varrtak volna is ilyen ruhát, csak hogy nem mindenki értett hozzá, hogy ilyen varrjon. A fiu megkérte a mesterét, hogy ő varrassa meg. No, megengedte neki, hadd varrja. Elővette az egyik diót, feltörte, benne volt az anyag. A fiu mindjárt szólt a tűnek, szólt az ollónak, pillanatok alatt készen volt a ruha; ugyanolyan ruha, mint amilyent a lány kívánt. Mindjárt felviszik a ruhát a lánynak, a királynénak. A lány meg: "No - mondja - él az én kedves férjem, csak azt nem tudom, hogy hol van." Ekkor Vasgyűrő így szólt: "No, most már megvan a ruhád, most már gyere hozzám feleségül." "Addig nem megyek hozzád feleségül, amíg nem lesz olyan ruhám, hajnali ruhám, hogy minden csillag rajta legyen, és még a Göncölszékér se hiányozzék róla. Ilyen ruhát varrass nekem!" Hát Vasgyűrő mindjárt kihirdeti, hogy ilyen meg ilyen ruha készüljön. Hát azt sem tudta megvarrni senki, csak a fiu. Elővett egy másik diót, feltörte, benne volt a kelme. Szólt a tűnek, szólt az ollónak, egyből készen volt. Elvitte a ruhát. "No - mondja - él a kedvesem, él az életmentőm! Csak azt nem tudom, hogy hol van." Ekkor már Vasgyűrő újra kezdte: "No, készen van a ruha, most már gyere hozzám!" "Addig nem megyek hozzád - mondja - amíg olyan ruhát nem csináltatsz nekem, hogy rajta legyen a Nap, és pontosan deket mutasson." Megint kihirdet-

kéren, leska romnjake. Hät niko na džandja te kéren čak o Fehërlöfia. Äri linja äver äkor, äri linja o këlmo ändar, väkerdj' ola sújake, kattjake, kerdje o gäda, lidžen uppe o gäda. 'Nó,' phenla, 'meg hi miro kedvesi,' i rakli. 'Čak odā na džanav, káj hi lo.'

Akkor väzdjürövo, 'Nó,' phenla, 'mān meg hi só te trin kīvānsági, si tut šukār gāda, hodj äso nāne meg e kirājke rákjate iš, ákanig mā äw ke mande römeste!' 'Äddig ná džā ke tute,' phenla, 'meg ódole mānuše n' áneha mange ändja, ako ádala gāda sídja.' Nohät sáko ladžalahi pe hodj ódol ase móškošno mānuš ná te džal ondja, sar ódala hi ako kerdja o gāda. Hät mind-egy, ängle kampil te lidžen odola ako kerdja o gāda. Vezetinen le ängle. Sā mel, ände lo kormozime. Lidžen le. Hät i rakli uppe leste pindžardja rögtön. Híaba ssa lo mēlalo, pe léste pindžardja. Mindjār leski mén änd' ugrindja, čumidkerdja le ékhetāne. 'Tú ssal miro rom!' phenla. 'Tú man mentindjal äri le šákkānjistar. Tú ssal miro kedvesno rom!' Nó akkor tēle pe čivkerel, uppe linja peste kirājki gād, ákkor pindžardja le t' ó Väzdjürövo hodj kó hi ū, hodj léngero kénjereš pajtāši hi; t' ó Kūmoržolövo t' ó Fanjüvövo t' ó Hedjtolövo. Ákkor mā daranahi pe lessa; sá kicsi gbe pēje. Nó 'ká' áwka lenca kerdja, áwka leha kerdje, hodj ódoj le mükje andi bari gēdra, buntetindja sá le štāren. Jēkhe thodja líbapāstoriske p' eke bēršeste. Äver thodja kōndāšiske 'p' eke bēršeste; äver čōrdāšiske, áwka hodj sá up' ek bēršeste buntetindja. Áwka hodj o Väzdjürövo rómní n' ūja, mer ó linja la djēmāntike rákja.

Kerdje o baro bíjav. Gējom té me ände džanes. Šündjom hodj baro bíjav. Džāv. Čoripé ssa khēre; dešuduj čhāvé sja man. Lāv ke mande baro baro čaniko gōno. Džām m' ando bíjav. Hät t' i rakli pindžarlahi man, t' ó raklo. 'Ájál?' phenla. 'Ájom.' 'Liker-dé,' phenla, 'o gōno!' i rakli. Líkram me sít o baro gōno džanes. Čhoren mange änd' ek bare väjlingóha zúmi, ando gōno. Sar ände mange čhoren zúmi, pāl' eke väjlingóha tejfólósi maséha; po tetējo pale pörkölto. Ande o vá pale dínj' asi bari čónkja, é! Phāndav änd' o gono két vállra. Ávam mange khēre féli. Bari čík s' erre. Ává khēre féle. O gādžo, - baro čoripé ss' akkor, o gādže čorre sje. Ável khēr' o gādžo, phenla, 'Jáni,' phenla, 'dé man ändar!' 'Ná dá me,' phēnav. 'Khēre hí mange düj čhāve, bare bokhalé hi.' 'Dé man ändar!' 'Ná dá me!' 'Dé man!' 'Ná dav!' 'Dé man!' 'Ná dav!' O gādžo só kerdja, linja äri pi -, ^{an}dar i pózi čhúri, phádj' [wpharadja/ äri mo gōno. Äri gēja but drāgi áru, but zúmi. O but džukél andja gēje sá, hanáh' 'pp' o élélmo. Só kerdjom, as' o vá /!/' sja o bari kókalo, ástar ^{ahí}, zú! ko gādžeskero pró le! de čhínjom. O gādžeske phádja i čāng. Phage čāngaha gēja lo.

te Vasgyúró, hogy ilyen és ilyen ruhát csináljanak neki, a feleségének. Hát senki sem tudta elkészíteni, csak Fehérlófia. Elővette a másik diót, elővette belőle a kelmét, szólt a tünek, ollónak, elkészítették a ruhát. Felviszik a ruhát. "No - mondja a lány - megvan a kedvesem. Csak azt nem tudom, hogy hol van."

Ekkor Vasgyúró így szólt: "No, mostmár teljesült mindhárom kívánságod. Van szép ruhád, hogy olyan még a királylánynak sincs. Mostmár jöjj hozzám feleségül!" "Addig nem megyek hozzád - mondta - amíg ide nem hozatod elébem azt az embert, aki ezeket a ruhákat varrta." Nohát, mindnyájan szégyelték magukat, hogy olyan mocskos ember ne menjen oda, mint amilyen az volt, aki a ruhákat készítette. Hát mindegy, elő kell teremteni azt az embert, aki a ruhákat készítette. Elővezetik. Csupa kosz, be van kormozva. Viszik. Hát a lány rögtön ráismert. Hiába volt piszkos, ráismert. Mindjárt a nyakába ugrott, összeécókolta. "Te vagy a férjem - mondja - te mentettél meg a sárkánytól. Te vagy az én kedves férjem!" No, ekkor levetkőzött, királyi ruhát vett magára. Ekkor ismerte fel Vasgyúró is, hogy kicsoda, hogy ő a kenyeres pajtásuk; Kómorzsoló is, Panyúvó is, Hegytoló is. Ekkor már megijedtek tőle; mindannyian kétségbe estek. No, amiért úgy bántak vele, hogy otthagyták a nagy gödörben, mind a négyüket megbüntette. Az egyiket libapásztornak tette egy évre. A másikat kondásnak tette egy évre. A másikat csordásnak. Úgy, hogy mindegyiket egy évre büntette. Úgy, hogy Vasgyúrónak nem lett felesége, mert ő vette el a gyémántleányt.

Nagy lakodalmat csaptak. Én is elmentem, tudod. Hallottam, hogy nagy lakodalom van. Megyek. Odahaza nagy szegénység volt; tizenkét gyermekem volt. Magamhoz veszek egy nagy-nagy csaláncsákot. Megyek a lakodalomba. Hát, a lány is ismert, a legény is. "Megjöttél?" - kérdik. "Megjöttem" "Tartsd ide a zsákot" - mondja a lány. Széttartom a nagy zsákot, tudod. Beleöntenek egy nagy vájdling levest a zsákba. Mikor a levest beleöntötték, egy másik vájdlinggal tejfölös húst. A tetejébe meg pörköltet. A kezembe meg ekkora nagy koncot nyomtak, e! Bekötöm a zsák száját, kétvállra veszem. Megyek magamnak hazafele. Nagy errefelé a sár. Jövök hazafele. Nagy volt akkoriban a szegénység, a parasztok is szegények voltak. Jön haza a paraszt, mondja: "Jani! Adj belőle!" "Nem adok én" - mondom. "Odahaza két gyereke van, nagyon éhesek." "Adj belőle!" "Nem adok én!" "Adj!" "Nem adok!" "Adj!" "Nem adok!" No, mit csinált a paraszt? Elővette zsebéből a kést, kihásította a zsákomat. Kiömlött a sok drága árú, a sok leves. A sok kutya mind odagyűlt, felfalták az ételmet. Mit csináljak? A kezemben volt a nagy csont, megmarkoltam, zu! A paraszt lábához vágtam. A parasztnak eltört a lába. Törött lábbal ment el.

Kā sja, kā na sja, sinja ekvar bastalo gulo Dēl. Sinja ekvar ek bāre čori romni. Odā cora romnja sinja ek čoro čhāvo. Odo čhāvo sinja dešusō beršiko mā. Mā bāro čhāvo sinja. Odā čhāvo khēre sja pe daha alandó-an. I daj odolestar dživlahi: kurke dive džalah' ando gav, ekhetane ketlahi, mer čorripe sja, e krumpli cipi. And' oval /?/ dživnahi. Ekhetane kedlahi krumpli cipi, ēš odā tvlahi pumenže ēš odā hanahi; krumpli cipi hanahi čak. Na, ekethane kedine ek kurko dive pi daj krumpli cipi; na sse epaš pirjaha iš. Kezdine te han le. Meg jaloneg iš hanah' o cipi. Odā phendja i daj paleg, 'No,' phenla, 'me dža andi khangēri, adig,' phenla, tāv o krumpli cipi tu. De addig kia te n' astares, mēg khēre n' avav.' Hāt i daj gēj' andi khangēri, o čhavo ačia khēre čak. O čoro bare bare bokhalo. I daj gēj' andi khangeri, o čhavo khēre. Mēg i daj andi khangeri, addig o čhavo astarel i roj, kavargatinel o krumpli cipi, tēle te na petjol. De o čhavo bare bokhalo sja. Mindig jek astarlahi taj čhidlah' ando muj. Astarlahi, čhidlah' ando muj. Awka, kana mār kisen ūjāhi o krumpli cipi, adig o čhāvo hāja sa len; sa o cipi hāja. Avel khēre i daj, 'Fiam,' phenla, 'aš-ta,' phenla, 'o cipi, hđj hav te me.' 'Jaj mama,' phenla, 'ondja tuke dāhi m' o cipi; de mīg tu ondja sjalahi andi khangēri adig bāre bokhalo somahi taj hājom len sa.' I daj hūjet' āja, uppe linjel i bari čhūri upar i kafidi, astardja la, zu! e čhāveske ande čhindja andi mūsi. O čhavo astardja i čhūri, linja la āri, ānde thovel andi žeba la, čhindja sīt po gad, phandkerdja i mūsi odoleha, čumidinja pe da, 'Na mama,' phenla, 'adal manca kerdjal, hāt āčh Dēvlēha, buter na dikhea man.' Odoleha o čhāvo gēja.

O čhāvo gēja kérlek szépen, phirkerlahi, bāre bāre dūr, hetethét országon is túl phirkerlah' o čhāvo. Džal o čhāvo, amaro šukār čhāvo, o Palika /Paliske l' akharnahi/, džal, talākozi' ekhe manuše'. O manuš odo leske phenel, 'Kia džas,' phenel, 'tu čore čhavea?' 'Dža,' phenla, 'situ te prōbinen.' 'Taj kia?' phenla. 'Andjo la /?/ baro situ dža, situ prōbinen.' 'Av ke mande,' phenla, 'dā tut,' phenla, 'napsāmo, t' akitji hasa.' 'Džāhi,' phenla, szívesen, de attji na birines te potjinen akitji me mangav tutar,' o romano čhāvo. 'Hāt,' phenla, 'kitji manges?' 'Hat,' phenla, 'me ettji ēš ettji.' 'Hāt,' phenla o bīrōvo,' attji me nnā dav tut. De dikhav, čoro sjal, dav tut,' phenla, 'pānz pengōvije po drom, dža tuke boldogságosan!' Džal amaro čoro čhāvo, čoro sja lo bāre, ništa na sja le, č' [-čak] ek gad oppe leste, t' ek sosten. Džal amaro čoro čhāvo po drom, bāre čoro sja, džal, džal, mendegēlinel, bāre

Világszép Miklós

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer a boldogságos jó isten. Volt egyszer egy nagyon szegény asszony. Annak a szegény asszonynak volt egy szegény fia. Az a szegény fiú már tizenkét éves volt. A fiú állandóan otthon volt az anyjával. Az anyja abból élt, hogy vasárnap elment a faluba, összegyűjtötte a krumplihéjat, mert szegénység volt. Ebből éltek. Összeszedte a krumplihéjat és megfőzte maguknak, azt ették; csak krumplihéjat ettek. No, az anyja egy vasárnap összeszedte a krumplihéjat. Nem volt még egy fél fazékkal sem. Kezdték enni. Még nyersen is megették a héjat. Azt mondta az anyja: "No, én elmegyek a templomba, addig főzd te a krumplihéjat. De addig hozzá ne láss, amíg haza nem jövök." No, az anyja elment a templomba, csak a fiú maradt otthon. A fiú nagyon-nagyon éhes volt. Az anya elment a templomba, a fiú otthon van. Amég az anya a templomban van, addig a fiú fogja a kanalat, kavargatja a krumplihéjat, hogy le ne égjen. De a fiú nagyon éhes volt. Mindig megfogott egyet, és bekapta. Fogta, bekapta. Ugy, hogy mikor már készen lett volna a krumplihéj, addigra a fiú mind megette; az egész héjat megette. Jön haza az anyja, mondja: "Piam, hozd a héjat, hadd egyem én is." "Jaj, mama - mondja - odaadnám én a héjat, de amíg oda voltál a templomban, addig nagyon éhes voltam és mind megettem." Az anyja megmérgeződött, felkapta az asztalról a nagy kést, fogta, zu! belevágta a fiú karjába. A fiú megfogta a kést, kihúzta, zsebrerakta, elhasította az ingét, bekötözte a karját, azzal megcsókolta az anyját és így szólt: "Na, mama, ezt titted velem; hát isten veled, engem többé nem látsz." Azzal a fiú elment.

Kérlek szépen, a fiú elment, mendegélt, nagyon-nagyon messze, hetedhét országon is túl mendegélt a fiú. Megy a legény, ami szép legényünk, a Palika /Palinak hívták/; megy, találkozik egy emberrel. Az ember azt mondja neki: "Hová mégy, te szegény fiú?" "Megyek - mondja - világot próbálni." "És hová?" "A nagy világba megyek, világot próbálni." "Gyere hozzám - mondja - adok neked napszámot, meg amennyit megesszel." "Mennék szívesen - mondja a cigányfiú - de nem tudsz annyit fizetni, amennyit kérek tőled." "Hát mennyit kérsz?" "Hát - mondja - ennyit és ennyit." "Hát - mondja a bíró - annyit én nem adok; de látom, szegény vagy. Adok neked öt pengőt az útra, eredj boldogságosan!" Megy a szegény fiú, nagyon szegény volt, nem volt semmije, csak egy ing rajta, meg egy gatyá. Meg, az úton a mi szegény fiunk, nagyon szegény volt, megy, mendegél, már nagyon messze volt, hetedhét

dür sja lo mār, eŧta hét országot végig phirdja. Találkozinel ekhe áver manuŧeha. 'Adaj ŧun,' ova leske phenel. 'Av ke mande, dav tut ettji eŧ ettji lőve.' 'Ná džam me,' phenla. 'Me čoro sjom,' phenla, 'džav eŧ anija eŧ anija. Majd,' phenla, 'akadinla man áver than iŧ ahol buter man dena.' 'Le,' phenel, 'pānž pengőviye; dikhav čoro manuŧ sjal, ŧegŧin' uppe tute.' Džal o čoro čnāvo, pápale džal, mendegēlinel, mār majnem po sitosko āgor hi lo, találkozik ek áver manuŧeha. So te madjarāzinav atji but, udjan avka phirdja odoleha iŧ. Džal pápale, džal, gondoŧkodinel. 'Hej,' phenel, 'soske iŧ na fogadindjom me le,' phenel, 'első manuŧeske. Akanig mā,' phenel, 'miŧta džav ... [new tape]

No pale, tele beŧel te han. Tele beŧel te han, avel ke leste ek čirikli. Ande čiriklijekero muj ek papiri hi. I čirikli tēle thovel i papiri ang' leste. O raklo mindjar lel up' o papiri, olvaŧinel le: 'Dik, andja eŧ andja ap pal mande.' Hodj ũ te džal pal i čirikli. T' o raklo naŧtik kerdja niŧta, igaz-e, rőgtőn hāja la, minden, pakolindja ekhetāvil /?/, džal pal i čirikli. Amere i čirikli džalahi, āra džalani té ũ. Kia restja lo. Tündėrorsāgoste restia. Ande resel o raklo Tündėrorsāgoste, i Tündėrkisāssonja mindjār dikhel le. 'Tu ssal,' phenel, 'adā?' 'Māt na džanav,' phenel, 'hodj ko sjom. Me ek čoro manuŧ sjom,' phenla, 'čak.' 'Va, lāche hi,' phenel, 'lāčoro manuŧ sjal; dž' andi iŧtālőva, si man odoj trin grasta, ŧuvāker odolen. Áver būti na āl tut.' Na, džal iŧ o raklo ānde. Jaj, dikhav e grasten: idāig ganajba e! Idāig, tejjegen, e! So trin graste. O raklo astarel i villa, čhitkerel āri fele. Annál feder čhitkerlahi l' āri, annál feder djullah' ondja ondjal. 'Na,' phenel, 'nāne ŧūži būt', o raklo, beŧel tele po kűcőbo. ŧőhajtindja aso o raklo, hodj majd ekethāne gēja i cili palota; aso ŧőhajtindja. Na kėrlek szėpen, vakerel leske ek phuro gra, 'So hi ti baj' édes gazdám? phenla. 'Kāj te n' avla man baja, dikhav savi būti man dinje?' 'Ma hin ānde,' phenla. 'Sostar kicsi gbe pēlo? Čak uppe mande halgatin,' phenla. 'So kėmpol te keren?' 'Na,' phenla. 'Akānak ti romni kurke džala āndja eŧ āndja, andi khangėri. Tu paleg av ke mande. Pe mande beŧeha, eŧ odoj sam t' amen.' Na kėrlek szėpen, o raklo te avka kerdja. O raklo āwri ŧuvardj' i iŧtālőva paleg, ŧūžo sja, sar somnakaj diklah' āri.

Áver kurko, i kirājkisāssonja džala andi khangėri. O raklo džal ande ko gra. 'No,' phenla, 'beŧ uppe mande.' Beŧel uppe leste. Phurdel uppe leste o gra, ũj' pe leste rėzike gāda, rėziko kardo, rėziki ŧiŧaka, mindent. Tista nēvo; rėzoastar. 'Be vidjāzin,' phenla. 'Ande džaha andi khangėri,' o gra phendja leske, 'čak attji ker: āmen, beŧ tēle, uppe nikaste ma dik; pe tute dikna butdžēne, de tu pe nikaste ma dik. Attji ker: āmen, taj sig tar av āri, beŧ uppe mande, kőd előttem kőd utánam, senki se lāsson!' O raklo té halgatindja leske. Beŧtje upo gra, kőd utánam kőd előttem, senki se lāsson! Khėre gēj' o gra. Na, a rakja āri

országot végigjárt. Találkozik egy másik emberrel. "Idehallgass - mondja neki. - Gyere el hozzám, adok ennyi és ennyi pénzt." "Nem megyek én - mondja. - Szegény vagyok, megyek erre meg erre. Majd csak akad más hely is, ahol többet kapok." "Nemze- mondja - öt pengő. Látom, szegény ember vagy, segítek rajtad." Megy a szegény fiú, megint megy, mendégél, már majdnem a világ végén jár, találkozik egy másik emberrel. Mit magyarázzak sokat, ugyanúgy járt azzal is. Megint megy, mendégél, elgondolkozik. "Hej - mondja - miért is nem fogadtam el az első embertől. Most már mióta megyek....

[szalagszere]

No, leül enni. Leül enni, odamegy hozzá egy madár. A madár csőrében egy papír van. A madár leteszi elébe a papírt. A fiú mindjárt felveszi a papírt, olvassa: "Nézd, gyere utánam erre és erre." Már mint hogy ő menjen a madár után. Nem volt mit tennie a fiúnak, igaz-e, megette rögtön az ételt, minden, összecsomagolt, megy a madár után. Amerre a madár ment, arra ment ő is. Hova érkezett, Tündérországba érkezett. Megérkezett a fiú Tündérországba. A Tündérkisasszony mindjárt megpillantotta: "Te vagy ,z?" - mondja. "Hát én nem tudom, hogy ki vagyok. Én csak egy szegény ember vagyok." "No, jól van - mondja. - Jóféle ember vagy. Eredj az istállóba, ott van három lovam, pucold meg. Más dolgod nem lesz." No, a fiú bemegy. Jaj, meglátja a lovakat: idáig ganajba e! Idáig, teljesen, e! Mind a három ló. A fiú fogja a vasvillát, hányja kifele [a ganéjt]. Minél jobban hányta kifele, annál jobban gyült amonnét. "Na - mondja a fiú - nem tiszta dolog ez!" Leül a küszöbre. Akkorát sóhajtott a fiú, hogy majdnem összedőlt az egész palota, akkorát sóhajtott. Na, kérlek szépen, megszólítja az egyik öreg ló: "Mi bajod, édes gazdám?" "Hog-ne lenne bajom; látod, milyen munkát adtak." "Ne szarj be - mondja - miért estél kétségbe? Csak reám hallgass." "Mit kell tennem?" "Nos, most vasárnap a feleséged el fog menni ide és ide, a templomba. Te pedig gyere ide hozzám. Fel fogsz ülni rám, és mi is ott leszünk." Na, kérlek szépen, a fiú úgy is tett. A fiú kitisztogatta az istállót, tiszta volt, úgy nézett ki, mint az arany.

Következő vasárnap a királykisasszony elment a templomba. A fiú bement a lóhoz. "No - mondja - ülj fel rám." Felül rá. A ló ráfuj, réz ruha, réz kard, réz sisak, minden lett rajta. Tiszta új; rézből. "De vigyázz - mondta neki a ló. - Be fogsz menni a templomba, csak ennyit mondj: ámen. Ül le, ne nézz senkire. Sokan fognak rád nézni, de te ne nézz senkire. Ennyit mondj: ámen, és gyorsan gyere ki, ülj fel rám, köd előttem, köd utánam, senki se lásson!" A fiú hallgatott rá. Felült a lóra, köd utánam, köd előttem, senki se lásson!. A ló hazament [vele]. No, a lányt háromszor is kirázta a hideg. Nagyon

tresindja o šil, trival. Bāre nasvaji ūja i rakli ando raklo. Mer kamja le džanes; o rakle. Bāre šukar sja o rēziko raklo. Avel āver kurko. O raklo 'pe b' urdja ezūšti^k gāde. Mer trin grasta sja le, džanes. Uppe b' urdja, udjan awka phirdja. Akor pedig āri tresindja le šōvar, o rakja, o šil. No, avel i āver rāti, aranjikī. Āver rāti, uppe p' urdja o raklo, aranjikī gāde, aranjikō tājēri; upp' ugrindja o gra pro tājēri, pengetinle le, hetethét országra söllaha kova, o tājēri. 'Av ke mande,' phenla, 'édes feleségem! Tu ssal mīri romni!' De o raklo iś na ssa szívbajos; upp' ugrinlah' o grasteha ži ka o emeieto. Aztān pāle tēl' ugrinlah' o gra. Odā leske phenel po gra, 'No akanik, phenla, kedves uram! Akanik uppe tuha sālīnav, šaj la čumides, olā šaj laha keres so kames. Odoj sālīnav ke late, ker aso kames laha, me pale džav and' ištālōvo.' Olah' o gra uppe leh' ugrindja, o raklo tēl-, upp' ugrindja pro gra, ānde gēja, őlelkezindje, tu mīri, me tīro, kapa ásó vālastinel amen sīt.

Na kérlek szépen, adala avka džīven pumenge; bāve bāre goká. Jekvar odā phenel leske Tündērsēp kišassonja, 'Dik,' phenla, 'me terne romōrea! Kilencvenkilenc sobi pe tute hi bīzimen; šaj džas šaj phires ānde, aso kames odā šaj keres. Šeladjikni nāne pe tute bīzimen; i šeladjikni. Anah' o kuci, kilencvenkilenc, de šeladjikno na dav ondja. Mer ha olā 'ndja dav, akkor čindjälkenél /?/, taj te mīr'. Hát igen, de o raklo mēg terno sja, na dšanlahi ništa. 'Na,' phenel, 'mi gulo romnōrie, avka sar hi, but hi mange adala sobi iś, na mēg āver iś,' phenla. Hāt olā džīven pumeng' āvka džanes. Dživkeren. T' ó raklo ānde phirdja sa butere sobi. 'Ā,' phenla, 'kutya szentségít, hāt mān me romnjaha ssom,' phenla, 'te őppe kerdjom mān la, te sí mandar buka čnāvo, soske naštig dikham me i šeladjikni soba? Soske me ssom külōmben o parančnoko; soske naštig dikhav i šeladjikni soba?' Odoleha phirkerlahi ū džanes. Ānde phirdja sa o kilencvenkilenc, džalahi ko vudar hodj āvri kerla, hāt bizonj odo naštig āvri tē keren. Ānde kerdo trastuno vudereha. N' arakhel o kūčo. Nāšel andi soba, emelinel uppe i pernica, hāt odoj o kūčo. Mīndjār džal, pharavel āri; hāt ek baro šārkānji hi āvri sōgelime uppo falo. O šārkānj mīndjār vakerel, 'Édes gazdám, dik,' phenla, 'ha deha ek vedra pānji, dā tut ek drom.' 'Na dā me tut pānji,' phenla, 'dā me tut ek vedra mol is,' phenla, 'mer adaj hi mol attji, hodj čuda hi.' 'Hāt mange sa jek hi,' phenla o šārkānji, 'so man des, mol vadj pānji; de ma so kames.' Dinja ek vedreha; tēle pa les pattandj' ek abronča. Odā na dikj' o raklo ām. Pāpāle vakerel o šārkānji, 'Édes gazdám, de mēg man ek vedra mol, dā tut pāpāle ek drom? Dinja le pāpāle ek vedra mol. Aztān pāpāle vakerel leske, 'Édes gazdám, dé mēg man ek vedra mol, dā tut ek drom.' Dinja le pāpāle. Dinja le. Aztān vakerel pāpāle, 'Édes gazdám, de mēg man ek vedra mol, dā tut ek drom: De mā most utolsó hi,' phenla. Dinja le pāpāle; naikor patanīla tēl' o

beteg lett a lány a fiú miatt. Mert beleszeretett, tudod, a legénybe. Nagyon szép volt a réz fiú. Jön a következő vasárnap. A fiú felöltöztött ezüst ruhába. Mert három lova volt, tudod. Felöltöztött, ugyanúgy járt. Akkor pedig hatszor rázta ki a hideg a lányt. No, következik a következő éjszaka, az arany. A következő éjszakán a fiú felöltöztött arany ruhába, arany tányérral. A ló ráugrott a tányérra, pengeti, hetedhét országra szól a tányér. "Gyere hozzám, édes feleségem - mondja. - Te vagy az én feleségem." De a fiú sem volt szívbajos, felugratott a lóval egészen az emeletig. Aztán megint leugrott a ló. Azt mondja neki a ló: "No már most, kedves uram! Most felszállok veled; megcsókolhatod, azt csinálhatsz vele, amit akarsz. Oda szállók hozzá, csinálj vele, amit akarsz, én meg visszamegyek az istállóba." Ezzel a ló felugrott vele, a fiú leugrott a lóról, bement, összeölelkeztek, te az enyém, én a tied, ásó -kapa választ el egymástól.

Na, kérlek szépen, így élnek maguknak nagyon-nagyon soká. Egyszer azt mondja neki Tündérszép kisasszony: "Nézd, fiatal férjem! Kilencvenkilenc szoba terád van bízva; járhatsz, kelhatsz, bemehetsz, azt teheted, amit akarsz. A századik nincs rád bízva. Elhoztam a kulcsokat, kilencvenkilencet, de a századikat nem adom oda. Mert ha azt odaadom, akkor...-/?/" Hát igen, de a fiú még fiatal volt, nem tudott semmiről." No -mondja- édes feleségem, ha így van, nekem ennyi szoba is sok, nem hogy még más is." Hát így élnek, éldegélnek. A fiú is bejárta az összes többi szobát. "Á - mondja - a kutya szentségit, hát ha már asszonnyal vagyok, ha már felcsináltam, ha már van tőlem kisgyereke, miért nem láthatom a századik szobát? Különbénis, én vagyok a parancsnok, miért ne láthatnám a századik szobát?" Azzal elindult, bejárta mind a kilencvenkilencet, odament az ajtóhoz, hogy kinyissa, hát bizony azt nem tudta kinyitni; vasajtóval volt bezárva. Nem találja a kulcsot. Beszalad a szobába, felemeli a párnát, hát ott a kulcs. Mindjárt megy, kinyitja. Hát egy nagy sárkány van kiszögezve a falra. A sárkány mindjárt megszólal: "Édes gazdám, nézd, ha adsz egy vödör vizet, adok neked egy utat." "Nem vizet adok neked - mondja - adok én egy vödör bort is, mert van itt bor annyi, hogy csoda." "Hát nekem mindegy - mondja a sárkány - hogy mit adsz, bort vagy vizet; adj, amit akarsz." Adott egy vödörrel; lepattant róla egy a bronce. De a fiú nem látta. Megint mondja a sárkány: "Édes gazdám, adj még egy vödör bort, megint adok neked egy utat." Megint adott neki egy vödör bort. Azután megint mondta neki: "Édes gazdám, adj még egy vödör bort, adok neked egy utat." Adott neki megint. Aztán megint szűlt: "Adj még egy vödör bort, adok neked egy utat. De most már ez az utolsó." Megint adott neki. Akkor az a bronce lepattant a nagy sárkányról, kirepült. A felesége

abronči pal o baro šarkānj, sāлиндja āri, leski romni pontosan pāpale sja anda khangēri, hudinja upp' ola romnja, linja la pagy sárkányország- ba leska romnja. Akor ām opre džandja le o Vilāgsēp Miklōši hodj so hi baja. Akor mān rovlahi, džalahi mindenhova, te kerel leha valaso. Mer bāre kamlahi pe romnja; bāre šukār sja Tündēr Ilona. Avka mangel te den la pale, de ko džangl-, na džanel oppe leste te šegitinel niko.

Hāt, khēre gēja lo. džal ānde ko graste, tēle bešēl uppo kūsōbo, kia kezdinel te rōven. Leg terneder mindjār kia kezdinel, 'Soske roves,' phenla, 'édes gazdám?' O leg terneder gra leske. 'Šaj me rovav,' phenla o Vilāgsēp Miklōš, 'čōrdja me,' phenla, 'me šukār romnja.' Hāt ha čōrdje la, phenla, 'vadj pāle džanes te serzinen la, de biztošan na. De šun uppe mande. Beš uppe mande,' phenla, 'te avas!' Odoleh' o raklo beštj' uppo gra, leg terneder, gyerünk! Sárkányországba! Odoleha gēja Sárkányországba, Hāt i romni ipp o ratvale rondji thovlah' upp' ole šarkānji. Thovlah' o rondji. Mindjān o romnja akhardja, 'Beš uppe,' phenla, 'avas, lidžav tut khēre.' Uppe beštja i romni, rōgtōn, ni na čumidinja la, ništa, mā džalah' is mān, vāgtatinel laha sar o gondolato; avka džalahi. De bizonj o šarkānj iš sja ām gra, aso gra, odā kia kezdinlahi he patters with the feet on the ground, and' ištālōva. O šarkāni meg pontosan kaj sinja? Odā paleg te mulatinen sinja ando somšēdo; odoj mulatinlahi. Kerestelēvo sja ando somšēdo. Avel khēre, šundja lo hodj dorbēkolinel lesko gra. 'So hi ti baja?' phenla. 'Nā tut,' phenla, 'sēna? Nā tut,' phenla, 'zabo? Na tut,' phenla, 'aranjiko mārvanji? Naštik pies andar?' 'Si man,' phenla, 'mindent, meg hi mangle mindent, na hiānjzinel ništa, de nāne man šukār gazdassonja. Čōrdja la,' phenla, 'Vilāgsēp Miklōš.' Akkor hōkkenindja o šarkānj. 'Andja šun,' phenla. 'Šaj hav duj gōneneca ākhora?' 'Šaj,' phenla. 'Šaj sIvinav dūje gōnenca duhānj?' 'Šaj.' 'Āri šaj sovav man duj ōri?' 'Šaj.' 'Šaj piav dūj hordōvi mol?' 'Šaj.' 'Akkor,' phenla, 'paššuvav tēle, te akkor iš utō resā o Vilāgsēp Miklōš.' O šarkānj tēle paššia, phagerdja ākhora, sIvindja o duhanjo, āri pija dūj hordōvi mol, āri pe sūtja, akkor iš utō restja le. So šaj kerdja, odā phendja le Sēp Miklōšiske, 'Dik andja,' phenla, 'jek drom dinjom tut akkor kana dinjal man jek hordōvi mol. Dinjom tut ek hordōvi, - ek ročka mol, kana tēl' upre mandar pattanindja elšōvo abrončo.' [Sic!] Našti vakerdja ništa o raklo. 'Dik mēg pale š' aves duvar!'

So šaj kerel o raklo, khēre džal bare busan. Hāt bizonj rovlah' o raklo, Vilāgsēp Miklōš, rovlahi. Odo vakerele o kōzēpšōno gra, 'Dik andja,' phenel, 'av akanik manca, hātha šikerulinla.' So te vakerev soká- ig, udjan avka phirdja, sar o elsó. Odolestar is linjel o šarkānji ola romnja. Odā phendja, 'Dik, akanik mā dinjom tut dū dromā, mēg jekvar š' aves; de buter naštig aves. Kana mēg jekvar aveha, akor mā lav to Iletō.'

So kerdja, gēja leg phūro grasteha. Džal o leg phure grasteha, ānde

éppen akkor jött meg a templomból. Felkapta az asszonyt, elvitte nagy Sárkányországba a feleségét. Ekkor vette észre Világszép Miklós, hogy mi baj történt. Akkor már sírt, ment mindenhova, hogy csináljanak vele valamit. Mert nagyon szerette a feleségét; nagyon szép volt Tündér Ilona. Kéri, hogy adják vissza, de senki sem tud segíteni rajta.

Hát, hazament, bemegy a lovakhoz, leül a kúszőbre, hozzákezd sírni. A legfiatalabbik mindjárt rákezd: "Miért sírsz, édes gazdám?" /A legfiatalabb ló mondja neki./ "Sírhatok - mondja Világ_szép Miklós - ellopták a szép feleségemet!" "Hát ha ellopták, talán vissza tudod szerezni, de nem biztos. De hallgass rám! Ülj fel rám és gyerünk!" Azzal a fiú felült a lóra, a legfiatalabbikra, gyerünk! Sárkányországba! Azzal elindultak sárkányországba. Hát az asszony éppen a véres rongyokat mosta a sárkányról. Mosta a rongyokat. Mindjárt hívta a feleségét. "Ülj fel, gyerünk, hazaviszlek!" Az asszony rögtön felült, meg sem csókolta, semmi, már ment is, vágat vele, úgy meg, mint a gondolat. De bizony a sárkánynak is volt ám lova, olyan lova! Hozzákezdett az istállóban: az elbeszélő topog lábával a földön. Hát a sárkány meg hol volt? Az meg mulatni volt a szomszédban; ott mulatott. Keresztelő volt a szomszédban. Hazajön, hallja, hogy a lova toporzékol. "Mi bajod?- mondja. - Nincs szénád? Nincs zabod? Nincs aranymárványod? Nem ihat sz belőle?" "Mindenem megvan - mondja - nem hiányzik semmi, de nincs szép gazdaasszonyom. Ellopta Világszép Miklós." Akkor a sárkány meghökkent. "Idehallgass - mondja. Megehetek két zsák diót?" "Meehetsz." "Elszívhatok két zsák dohányt?" "Elszívhatasz." "Kialhatom magamat két óráig?" "Kialhatod." "Kiihatok két hordó bort?" "Kiihatasz." "Akkor - mondja - lefekszem, mert akkor is utolérem Világszép Miklóst." A sárkány lefeküdt, megtörte a diót, elszívta a dohányt, megivott két hordó bort, akkor is utolérte. Mit tehetett, azt mondta Szép Miklósnak: "Nézd, adtam neked egy utat akkor, amikor adtál nekem egy hordó bort. Adtam neked egy hordó, - egy rocska bort, amikor lepattant rólam az első a broncs" /!/ A fiú nem szólhatott semmit. "Nézd, még kétszer visszajöhetsz."

Mit tehetett a fiú, hazament nagy bánan. Hát bizony sírt a fiú, Világszép Miklós, sírt. Azt mondja a középső ló: "Nézd, most gyere velem, hátha sikerülni fog." Mit beszéljek sokáig, ugyanúgy járt, mint az első. Tőle is elvette a sárkány az asszonyt. Így szólt: "Nézd, most már két utat adtam neked, még egyszer jöhetsz, de többször már nem jöhetsz. Ha még egyszer jössz, akkor elveszem az életedet."

Mitévő legyen, ment a legöregebbik lóval. Megy a legöregebbik lóval,

gēja, uppe bešel o romnja; mā akkor, pū, lesko gra pūtjin kerlahi. Avel khēre o šārkānj, 'So hi ti baj', az anyád szentségit? Nā tu šukār sēna? Nā tu aranjiko jāsoli?' phenla. 'Odā keres, aso šaj keres' /!/, 'Si man mindent, az anyád istenit,' phenla o grasteske o šārkānj /!/, de nāne man šukār gazdassonja mer ligidje la Vilāgsēp Miklōši.' 'Šaj sīvinav,' phenel, 'duj gōno duhāno?' 'Naštig sīvines,' phenel, 'čak epaš duhaneha; epaš gōneha.' 'Šaj hav,' phenla, 'duj gōne ākhora?' 'Naštig,' phenla, 'čak epaše-ha.' No akor āri pe sūtja, āri pe hāja, āri pe pia, restj' utol leste. So kerdja, Vilāgsēp Miklōši kardoha čingerlahi sa miszlikbe, No de Vilāgsēp Miklōšiske odā sja kīvānato, hodj ha ekethāne čingerla, thovel l' ekhe gōneste ānde eš thovel le po grasteste. Na, meg iš kerdja o šārkānj, upre rakindja po gōno. O Vilāgsēp Miklōšiske sinja aso gazda, ako ekhetane le kovāčolindja. Hétszerte šukareder ūja sar sinja. Na majd o Vilāgsēp Miklōš uppe tāmadinja, ekethane kalapāčolindja ujból, olē mā dživkerel. De peski romni mindig andi gōdi leske i romni. Sar kempel āri te sabadī-tinen? O šārkānjisko gra bare gyorsan sja. So te kerel o čoro čhāvo?

Odā leske phenla o leg phuro gra, 'More,' phenla. 'Dža ki ti romni. De avka, hodj észre te na linel niko hodj tu restjal. Ní o šārkānj, de ní o mūle; mer o mūle iš észre lena; avka dža ke late.' Hāt bizonj o čoro čhāvo gēja iš. Gēja ke late. Hāt i romni pontosan paš o vājuvo thovel o ratvale gāda. Mindjār vakerele ke late, 'Dik romnie! Me na mūjom, hiāba man čingerdja sēt.' Mindjār čumidkerdje pumen, minden. 'Phuč āvri te romestar, hodj kā hi lesk' odi bari zōr? Kathar lesk' odala gyorsan gra? Phučker le āvri!' Hāt i romni halgatindj' upre le. O rom būjindja džanes o bukra āndre. Avel khēre o šārkānj. Džal i romni, lidžel leske, thodja leske ondja hābe. 'Mo kedvešno romōro,' phenla, 'phen la mang' āri, džanes man, čila tuha dživa, efa berše tuha dživa mā,' phenla. 'Phen la mā mang' āri, kāj tuke adi bari zōr aso si ande tute?' O šārkānj astarel, bzu! bari čham la. 'Mēg tu mandar phučes, tu taknjoš!' Āri sālindj' andi konjha, asi čham la dinja. Na, odoleha i romni upp' uštjija, popale džal pale ko rom, 'De kedvešno romōro,' phenla, 'phen l' āri mange, dik man, tuha dživav na āvreha, phen l' āri mange, kia tartines ti zōr?' O šārkānji: pūff! Āri sālindja pi udvara. Odoleha i romni upp' uštjel, pāle džal ko rom, 'Mo kedvešno romōro,' phenel, 'phen l' āri, kāj hi tuke adi bari zōr?' O rom astarel i džuguni /?/, zu! āri sālindja kia hanjig. Pontosan kia hanjig. I romni upp' uštjija. Džal ke late. 'Na,' phenla, patjav le, patjas ande mande, phenav kāj hi mi zōr. Dik! Mange mi zōr adaj hi e! Man si ek sarvaši. Odola sarvaš ha valako tēle lūvinla, odola si,' phenla, 'ek vadno bālo. And' ola vadno bālo si ōza. And' ola ōza si karraži /?/; and' ola karraži si trin tojāša, o trin tojāša si trin mēhi, o trin mēhi valako hala, mange mūlindja mi zōr.' Ado vīgig halgatindja i romni, phendja l' āvri pe romeske. O rom mindjār kerel pe uppe, gyerünk!

bemegy, felülteti a feleségét. Már akkor a lova toporzékolt, pú! Hazajön a sárkány: "Mi bajod, az anyád szentségit? Nincs finom szénád? Nincs arany jászlad? Azt teszed, amit akarsz." "Megvan mindenem, az anyád istenit - mondja a ló a sárkánynak - de nincs szép gazdaasszonyom, mert elvitte Világszép Miklós." Elszívhatok két zsák dohányt? "Nem szívhatsz, csak egy fél zsákkal." "Megehetek két zsák diót?" "Nem ehetsz, csak egy felet." No, akkor kialudta magát, teleette magát, teleitta magát, utolérte őket. Mit csinált, Világszép Miklóst a kardjával miszlikbe aprította. Node Világszép Miklósnak az volt a kívánsága, hogyha felapritja, rakja be egy zsákba, és tegye a lovára. No, a sárkány meg is tette, berakta a zsákba. Világszép Miklósnak volt egy olyan gazdája, aki összekovácsolta. Hétszerte szebb lett, mint volt. Nos, mikor újra összekovácsolta, Világszép Miklós fel-támadt, újra élt. De a felesége mindig az eszében van. Hogyan lehetne kiszabadítani? A sárkány lova nagyon gyors volt. Mitévő legyen szegény fiú?

Azt mondja neki a legöregebbik ló: "Idefigyelj! Menj el a feleségedhez. De úgy, hogy senki se vegye észre, hogy odaérkeztél. A sárkány se, de még a halottak se; mert még a halottak is észrevehetik. Ugy menj el hozzá." Hát a szegény fiú el is ment. Az asszony éppen a váju mellett mosta a véres ruhát. Mindjárt szól neki: "Idenéz, feleségem! Nem haltam meg, hiába aprított széjjel." Mindjárt összecsókolóztak, minden. "Tudakold meg a férjedtől, hogy miben van az a nagy ereje, honnan van az a gyors lova? Kérdezzed ki tőle!" A felesége hallgatott rá. A férfi elbújt a bokorban. Jön haza a sárkány. Megy az asszony, viszi neki az ételt, odateszi elébe. "Kedves férjem - mondja neki - mondd meg nekem, hiszen ismersz, régóta veled élek, már hét éve veled élek, mondd meg nekem, miben van az a nagy erőd?" A sárkány fogta magát, bzu! egy nagy pofont neki! "Még kérdezed tőlem, te taknyos!" Akkora pofont adott neki, hogy kirepült a konyhába. Erre az asszony felkelt, visszament a férjéhez: "De kedves férjem, nézd, veled élek, nem mással. Ugyan mondd meg nekem, hol tartod az erődöt?" A sárkány: püff! Kirepült az udvarra. Ekkor az asszony felállt, visszament a férjéhez: "Kedves férjem, mondd meg nekem, miben van ez a nagy erőd?" A férje fogja az ostort, zu! Kirepül a kútig. Pontosan a kútig. Az asszony felkelt. Odament hozzá [a sárkány]. "Na - mondja - elhiszem, hogy bízol bennem. Elmondom, hol van az eröm. Nézd, itt van az eröm, ni! Van egy szarvasom. Ha valaki lelövi azt a szarvast, abban van egy vaddisznó. A vaddisznóban van egy óz. Az ózban van egy /? rák?/, abban van három tojás, a három tojásban van három méh, ha valaki azt a három méhet megeszi, elmúlik az eröm." A felesége végighallgatta, elmondta a férjének. A férje mindjárt felszedelőzködött, gyerünk!

Gēja, džal, mendegelinel o rom, uppe resel ek bare tanjate. Odoj ko sja, ek bari čohani. I bari čohani phenel leske, 'Na,' phenel, 'ke mande si trin dive, trin berš hi. Ha le āri birineha, odā šaj manges aso kames.' Na, elsō dive trin dikōvin ōrzineha.' [Correction:] O čhāvo pale gēja ānde ki gādži, mindjān phenel lake hodj so i okova, so kamel te keren. I romni odā phendja, 'Dik, ke mande trin dive trin berša hi. Ke mande šaj serzines baro ajāndēko, ha tu kames le. Dik,' phenla, 'trīne grasten kampos te ōrzinen čak, ha birineha te ōrzinen trīn dive, akkor odā tut dav, aso kames; aso tu kīvānines.' No, o raklo té tēle beštja. Hāje čājije, tēle pašije, āver dive hudinja o trine grasten. Hudinja o trine grasten o raklo, o čhāvo, odoleha āri džala po baro rīto. Bari bari bari čār sinja. Asar o raklo odoj legeltetinel, up' leste āl bari līdra, ānde sūtj' o raklo. Ado pobisterdjom te phenen angleder, hodj sinja le trīn ālattja. Sinja le trīn hollōvi; pobisterdjom te phenen. Sinja le trin hollōvi, ande leske tarisnja ssa o pōra. Akanik tūnindje o grasta lestar, o trin grasta. Nāne le so te keren, linja anglal o trin pōra, tresindja len, uppe phurdinja, hāt odoj terminen angla leste o hollōi. 'Ēdes gazdām, savi baj hi tut?' 'Dik,' phenla, 'načije me trin grasta, roden len!' 'Dik,' phenla, 'ha uppe phū hi le, vadj tela pānji hi le, akkor na džānav te roden len, de h' ande levegō hi le, akkor biztoš odoj arakhā len.' O trin bare hollōvi rōktōn ekhetane naštja o celo svito, hāt čak traden trin idegenne hollōven. 'No,' phenen, 'čin ande lengeri men o kantāri,' vičindja ek hollōva. Odoleha o raklo astarel o kantāri, čininel ande leskeri men ānde le, ande vāltōzindja trine grastenge. Odoleh' o trine grasten khere ligidja o manuš, o čhāvo. Khere ligidja len. 'No,' phenlah' i čohani, 'dikhav, lāčhe vīgzindjal to elšōno dive. Muk ole grasten, mā me dā len te han ondja ānde. Čak tu dž' ānde te han, ta pašū tēle, pihenin.'

O raklo té awka kerdja, sar phenla leske i čohani le. O raklo ande gēja, hāja, pašja tēle, i čohani pale gēj' ande ko grasta, ko trin grasta, astardja, jagale kopalaha ekhetane len mārđja avka, sar čak birindja; avka hodj o grasta up' padlōvi prutjinnah' uppe, o mennjezeto prutjinnaha tēle, ōdala fale prutjinnah' āri andi pumare kīni. O grasta ko sje, ātkozotti trin rakja; el si ātkozime trīn rakja. Avel i āver rāti; āver dive. O raklo sintēn lidžel o grasten, upe bešel uppe lég feder gra, vāgtatin' lenca āri. Na ssa szi vbajos ām o čhāvo, āri lenca vāgtatindja, pik-pak, legelinen o grasta. Bari čāra si, bari čāre. Hāt, avel upe leste baro ālmoššāgo. Jek gra ondja džal ke leste, phu! pe leste phudinja, sūtja. Sar ande sūtja, aven ke leste trin farkašša. /Ada iš pobisterdjom te phenen az elébb,/ Avel ke leste trin farkašša, trasindje e pōri, 'So hi baja tu, Ēdes gazdām?' 'Dik andja,' phenla, 'nāšši me trin grasta, ha džanes len āngle te kerītinen.' 'Dik andja,' phenla. 'Ha ando levegōvo nāne,

Megy, mendegél a férfi, megérkezik egy nagy tanyához. Ott meg ki lakott? Egy nagy boszorkány. A nagy boszorkány azt mondja neki: "Na, nálam három nap három év. Ha ezt kibírod, azt kérhetsz, amit akarsz. Nos, az első napon három csikót fogsz őrizni." /Helysesbitve:/ A fiú bement az asszonyhoz, mindjárt elmondta neki, hogy miről van szó, mit akar tenni. Az asszony így szól: "Nézd, nálam három nap három év. Nálam nagy ajándékot szerezhetsz, ha akarsz. Idenézz: három lovat kell csupán megőrizned, s ha meg tudod őrizni őket három napon át, akkor azt adok, amit csak akarsz, amit csak kívánsz." No, a fiú leült. Ettek, jóllaktak, lefeküdtek. Másnap fogta a három lovat. Fogta a legény a három lovat, kiment velük a nagy mezőre. Nagy, nagy fű volt. Miközben a legény ott legeltetett, rájött a nagy álomság, elaludt. Az elébb elfelejtettem mondani, hogy volt három állata: volt három hollója, elfelejtettem mondani. A tarisznyájában volt a tolluk. Ekkor eltűntek a lovak, a három ló. Mit volt mit tennie, elővette a három tollat, megrázta, ráfúj, hát ott termettek előtte a hollók. "Édes gazdám, mi bajod?" "Nézzétek, eltűnt a három lovam; keressétek meg!" "Nézd - mondták - ha a földön vannak, vagy ha a víz alatt vannak, akkor nem tudjuk megkeresni, de ha a levegőben vannak, akkor ott biztosan megtaláljuk." A három nagy holló rögtön végigrepülte az egész világot, s egyszer csak hajtanak három idegen hollót. "Csapd a nyakukba a kantárt" - kiáltja az egyik holló. Erre a fiú fogja a kantárt, a nyakukba csapja. Visszaváltoztak három lóvá. Ekkor az ember hazavitte a három lovat. Hazavitte őket. "No - mondta a boszorkány - látom, jól végezted az első napodat. Bíz rád ezeket a lovakat, majd én adok enniük odabent. Te csak eredj be, egyél, fekdűj le, pihenj."

A fiú úgy tett, ahogy a boszorkány mondta. Bement, evett, lefeküdt. A boszorkány meg bement a lovakhoz, a három lóhoz. Fogta, tüzes bottal úgy összeverte őket, ahogy csak bírta, úgy, hogy a lovak a földön fetrengtek, a mennyezetig ugrottak fel, az oldalfalig ugrottak ki nagy kínjukban. Kik voltak a lovak? Három elátkozott lány; három lány volt elátkozva. Jön a következő éjszaka, a következő nap. A fiú szintén kiviszi a lovakat, felül a legjobb lóra, kivágtat velük. Nem volt ám szívbajos a fiú; kivágtatott velük. Pik-pak, a lovak legelnek. Nagy fű volt; nagy fű. Hát, nagy álomság jön rá. Odamegy hozzá az egyik ló, phu! Ráfúj, elaludt. Ahogy elaludt, odamegy hozzá három farkas. /Ezt is elfelejtettem mondani az előbb/. Odament hozzá három farkas, csóválták a farkukat: "Mi bajod, édes gazdám?" "Nézzétek, megszökött a három lovam. Hátha elő tudnátok keríteni!" "Ha a levegőben nincsenek, vagy a vízben nincsenek, akkor biztosan előkerítjük."

vadj ha ando pānji nāne le, akkor biztos āngle keritinaha.' Hat bizonj o trin farkašša džanahi összevissza ando celo svito, ekhetāne keritindja unk trin idegenne farkašon. 'No,' phenla, 'čhin andi men lengo kantāri éi?' vakerdja o jek. Čhidinja le, abba a pillanatba grastenge vāлиндje só trin. Odolaha khēre ligidja. I čohani phenla, 'Čak dža ānde nyugot-tan, odoj tuke hābe, odoj tuke minden, čak ha, maj me intēzinā len; dā len te han.' O raklo gēja ānde, hāja o čhāvo, i čohani pale ligidja le grasten, pif-paf, jagale kutāčiha, aso uppe lende resla. 'Teccindja,' phenla, 'tumenge odo šukar čhāvo? No maj dā me tumen, čak āri te sikaven mē'tumen leske!'

Avel i āver ratjaha. O čhāvo uppe bešel popale upo gra, džal āri. Avel o dīlo, o gra upe leste phurdel, egybül sūtja o čhāvo. Rodel o grasten kana opp' uštinja, mān rāti, nikhā o grasta. Leski gōdi āja ole farkašengero pōr. Mindjār lel angla o farkašengero pōr, trasindja la, - odal nā farkašša, odā rōki ssja. 'Dik,' phenla, 'ha andi phuv nāne le ānde, ando pānji nāne le, vadj ande levegōvo nāne le, akkor' adaj hi l' uppi phu. Maj amen rodaha len.' Té rodine len egykettőre. 'Dik,' phenla, 'akanig ame len te astaren naštig astaras, mer jek pontosan uppe tojāši bešel, kanjakero tojāši. Ēš amen akār sar čavargatinaha leskeri men, akkor se sālinel tēl' upral. De azēr maj prōbinaha le,' phenla. 'Ola čohanjakero tojāši bešel pontosan. Ēš o kūčo tel laki pernica hi, kāj sovel i čohani.' No, tradinje ole trīne idegenne ālaton. De bizonj, ondja džal i rōka, - farkaši. Danderkerel lakeri men, la kanjhaki, mer kanj-henge sja vāltozime le. Danderkerel. Bizonj na džal i kanjhi othar. Čak danderkerel; na džal. I kanjhi šivalkodinel. Addig-addig danderkernahi len o farkašša, mīg uppe na ugrindja i kanjhi othar. O raklo paleg odoj džallahi lo, ānde čhinja kantāriha, még ūja o trin grasta.

'Na,' phenla, 'fiam, dikhav, bečūletesno manuš sjal szolgálnak, so kivānis mandar?' 'Hāt,' phenla, 'édesanyám, me na kivānav tutar egyebet, čak odole graste, ako ... ando ganaja, hodj čak lesko šēro hi andj' āri mān; odole kivāninav.' 'Dža leha,' phenla, 'móre! Dik, adaj hi le but somnakaja; adā hi le but djēmāntja, arannja, ezūštjā, kardi. Liži attji akitji birines. Soske tuk' odal gra! Tut na džaha ní mire. Soskē tuk' odā nisoske valōnā! Tu le šaj lidžā, na ū lidža tut.' 'Dik, mi gu-li daj, mange cak odā kempel, mange āver na kempel. Odole de mange.' 'Hāt dik fiam, hāt annjira ragaskodines k' odal gra, lidži le tuha.' So šaj kerdja i čohani, musaj sja lake ondja te den o graste, o buka čikōvo. Hāt bizonj o raklo so šaj kerdja, āri emelindja andar o ganajo, uppe li-nja li pi mel le, odoleha ballaginel leha āri.

No, ole rakleske ande pakolindja ennja bogāči andi tarisnja. Na, sar o raklo džal leha, mā āri thinnjel, čhidel le tēle. 'Ej, dehogy is džā me leha továb, āri awka thinjувav.' Eh, čak gondolindja p' o raklo,

A három farkas össze-vissza járta az egész világot, előkerítettek három idegen farkast. "No, csapd a nyakukba a kantárt" - mondja az egyik. Hozzájuk vágta, abban a pillanatban lóvá változott mind a három. Akkor hazavitte őket. A boszorkány így szólt: "Csak menj be nyugodtan, ott van már részedre az étel, ott van minden, csak egyél. Majd én elintézem őket, adok enniük." A fiú bement, evett, a boszorkány meg elvezette a lovakat, pif-paf! Tüzes korbáccsal, amennyi rájuk fért. "Megtetszett nektek az a szép legény? No, majd adok én nektek, csak még egyszer mutassátok meg magatokat neki!"

Jön a következő reggel. A legény megint felül a lóra, kimegy. Jön a dél, a ló ráfúj, a fiú egyből elalszik. Mikor felébred, keresi a lovakat. Már este van, a lovak nincsenek sehol. Eszébe jutott a farkasok szőre. Mindjárt elővette a farkasszőrt, megrázta. /Azok nem farkasok, azok rókkák voltak/. "Nézd - mondják - ha nincsenek a földben, vagy nincsenek a vízben, vagy nincsenek a levegőben, akkor itt vannak a földön. Majd mi megkeresjük." Meg is találták egy-kettőre. "Nézd, - mondták - megfogni most nem foghatjuk őket, mert az egyik éppen a tojásán ül, tyúktojásán, és akár-mennyire csavargatjuk is a nyakát, akkor sem száll fel róla. De azért majd megpróbáljuk." Pontosan a boszorkány tojásán ül. A kulcs meg a párnája alatt van, ahol a boszorkány alszik. No, odahajtottak három idegen állatot. Odamegy a róka, a farkas. Harapja a nyakát, a tyúk nyakát, mert tyúk-ká voltak változtatva. Harapja. Bizony nem mozdul onnét a tyúk. Csak harapja; nem mozdul. Csak harapja; nem mozdul. A tyúk sivalkodik. Addig-addig harapták a farkasok, amíg a tyúk fel nem ugrott. A fiú meg odament, rácsapott a kantárral, előkerült a három ló.

"No - mondja - látom, fiam, becsületes ember vagy szolgának. Mit kívánsz tőlem?" Hát, édesanyám, nem kívánok tőled egyebet - mondja - csak azt a lovat, amelyiket már egészen elborított a ganéj, hogy csak a fele van már kint belőle; azt kívánom." "Eredj már te ember! Nézd, itt van a sok arany, itt van a sok gyémánt, arany, ezüst, kardok. Vigyél annyit, amennyit bírsz. Minek neked az a ló? Nem mégy vele semmire. Minek neked az a semmirevaló? Neked kell vinned, nem az vissz téged!" "Nézd, édesanyám, nekem csak az kell, nekem más nem kell. Azt add nekem!" "Hát, fiam, ha annyira ragaszkodsz ahhoz a lóhoz, vidd magaddal!" Mit tehetett a boszorkány, kénytelen volt odaadni a lovat, a kis csikót. Hát bizony a legény mit tehetett, kiemelte a ganéjból, felvette a nyakába, úgy ballagott vele kifele.

No, bepakolt a fiú tarisznájába kilenc pogácsát. Miközben a fiú ment a lóval, elfáradt, ledobta. "Eh, dehogy is megyek vele tovább, csak elfáradok így." De mégis meggondolta magát a fiú, felvette. Megint megy egy da-

linja l' uppe. Popale dzal ek darabig. Popale činja le tēle. 'Eh,' phenla, 'akanig mā na lidžā le továb, lā āri mi bička, tēle njūzinā leski cipa, valakitji vaš odi hudā.' Azzal o raklo āri lel i bička, o kūra /?/. O buka čikōvo kia kezdinel te roven. Bare āsva leske perginen anda^r ātjha. Odā pāleg o gazda kia kezdinel te han andar o bogāči. 'Mārel man o Dēl,' phenla, 'ha bāntinā le. Dikhā le sar rovel lo. Tán té bokhalo hi lo.' Ondja leske dinja o bogāči, aso ānde leske hi pakolime ennje bogāči. Ondja dinja o buka čikōveske len. O buka čikōvo egybūl sippantindja len ānde. Ūj' anda lestar aso gra, trīn sārnpjovi gra avilj' anda lestar taj šō p^orengero, aso gra anda lestar avilja. 'Na,' phenel, 'édes gazdám, beš upe mande, džanav kia hi to sāndēko te džan, vaš i Tündēr Ilona. Beš upe mande, má me džā tuha. Má hin ānde, mange oda oččo hi. De me ssom trin p^orengero, u pek dū p^orengero. Beš upe mande, ās [-avas].' Džal oppe leha. Uppe leha džal, dži ko čillagi. Odo-leha o gra tēle čhidinja. Mā la ki phuv sja lo, kana o gra tē' leste gēja. 'Daranjal-e,' phenla, 'édes öcsém?' 'Kā na daranjoňahi!' 'Té me daranjom elöször tēle man čhidinjal pa to dumo.' O čhavo is tēle čhidinja pa po dumo o graste.

Na, avk' odola gēja palek egészen dži ki Tündēr Ilona. Uppe beštja pāleg Tündēr Ilona; gēja. 'N' akanik,' phenel, mi guli romniōrie! Beš uppo gra! Akanig mā má dara, má hin ānde, mīri sjal. Akani mā si man aso gra, hodj te grasteskero bāttja hi. Ako trīn p^orengero hi, tiro pale⁸ dū p^orengero. Adā trīn sārnpjengero hi, odā pedig dū sārnpjengero.' I Tündēr Ilona uppe bestja po gra, odoleha šukāre avnahi pumenge. Ej, čak ole šārkānjesko gra is kezdinel te māren ođala falo, o menjezeto, o hīdlāši. Avel: 'So hi ti baja,' phenel, 'tu nyomorúság? Naj-e tut te han? 'Vaj-e tut te pien?' 'Si man minden,' phenla, 'de šukār gazdassonja nāne man, čōrdja la Vilāgsēp Miklōši.' 'Šaj hap?' phenla. 'Šaj piav? Šaj sovav?' 'Naštig has, naštig pies, ni naši soves, akkor is na reses len.' 'Dehogyis nem, az anyád szentségit,' phenel o grasteske, me šarkantjuveha prēk jukastinav to ođala, akkor is utó kamos te resel len!' De tizonj hiāba gēja uppe lende. Kana o Vilāgsēp Miklōši uppe džalahi, o šārkānj ondja tēle ssja. Kana Vilāgsēp Miklōši tēl' avlahi, o šārkānj andj' upē sja o grasteha. Vičinel pāleg o šārkānjesko gra awer grasteske, 'čhid le tēle,' phenla. 'Kā čhidā,' phenla, 'tēle šukār terne nīpo, kana tu upo to dumo phiraves baro sōrnjetego. Čhid le tēle tu!' Odā šārkānji gondolindja pe, ugrindja ek hatalmas uppe čillagi, čhidinja tēle o šārkānji. Surkoske vāлиндja. Odoleha mentindja o ĩleto o šajātne romnjake o Vilāgsēp Miklōši.

No, gelem pāleg ando biav džanes te me. ... [Etc., as in the previous tale.]

rabig. Megint ledobta. "Eh - mondja - most már nem viszem tovább. Előveszem a bicskámát, lenyúzom a bőrét, valamennyit csak kapok érte." Azzal a fiú előveszi a bicskáját. A kis csikó hozzákezd sírni. Nagy könnyek peregnek a szeméből. A gazdája meg hozzáfog enni a pogácsából. "Verjen meg engem az isten - mondja - ha bántom. Látom, hogyan sír. Talán ő is éhes." Odaadta neki a pogácsát, ami neki volt bepakkolva, kilenc pogácsa. Odaadta a kis csikónak. A kis csikó egyből felszippantotta. Lett belőle olyan ló, háromszárnyú, hatlábú ló lett belőle. "Na - mondja - édes gazdám, ülj fel rám! Tudom, hová szándékozol menni: Tündér Ilonáért. Ülj fel rám, majd én elmegyek veled. Ne szarj be, az az én öcsém. De én háromszárnyú vagyok, ő meg kétszárnyú. Ülj fel rám, gyérünk!" Felmegy vele a csillagokig. Ott a ló levette. Már a föld közelében járt, mikor a ló alája ment. "Féltél-e, édes öcsém?" "Hát már hogyan féltem volna?" "Én is féltém, mikor az előbb te dobtál le a hátadról." Mert a fiú is ledobta a hátáról a lovat.

No, így ment el vele egészen Tündér Ilonáig. Újra felült Tündér Ilona, elindultak. "No, édes feleségem - mondta - ülj fel a lóra! Most már ne félj, ne szarj be, az enyém vagy. Most már olyan lovam van, hogy a te lovadnak a bátyja. Ez háromszárnyú, a tied meg kétszárnyú." Tündér Ilona felült a lóra, azzal szépen elindultak maguknak. Ej, a sárkány lova is kezdi rugni az oldalfalat, a mennyezetet, a hidlást. Jön: "Mi bajod, te nyomorúság? - mondja. - Nincs-e mit enned? Nincs-e mit innod?" "Megvan mindennem - mondja - de szép gazdaasszonyom nincs. Ellopta Világszép Miklós." "Ehetek? Ihatok? Alhatok?" "Nem ehetsz, nem ihatsz, nem is alhatsz, még akkor sem éred utol őket." "Dehogyanis nem, az anyád szentségit - mondja a lónak - a sarkantyúmmal átlyukasztom az oldaladat, akkor is utol kell érnünk őket." De bizony hiába ment ellenük. Mikor Világszép Miklós fent haladt, a sárkány odalent volt. Mikor Világszép Miklós leszállt, a sárkány odafent volt a lovával. Odakiált a sárkány lova a másik lónak: "Hajítsd le őket"-mondja. "Hát már hogy hajítanám le ezt a szép fiatal népséget, mikor te egy nagy szörnyeteget hordasz a hátadon? Vesd le te őt!" A sárkány [lova] gondolt egyet, ugrott egy hatalmasat a csillagokig, levette a sárkányt. Szurokká ment azét. Így mentette meg a felesége életét Világszép Miklós.

No, tudod, elmentem a lakodalomra én is... Stb., mint az előző mese végén.

KĀ sja k̄a na sja, sinja ekvar i /!/ bastalo gulo Dēl. Sinja ek baro svito. And' oda svito jekvar, ek rāti, ānde gēja ek baro šārkānji; bišupāndš šērengero. Tēle kedinja o cele čillagi. Āver hajnalkor ānde gēja ek āver šārkānji, pāndšvardešengero sja, oda tē' linja o hōda. Ek āver dībe ānde gōj' ek āver šārkānji, tēle linja o kham. Awka hodj čoro nĀpo mindīg šititeste sinja. Na džannahi kana hi rāti, kana hi dive. Ālandóan šitito sja. Awka lenge džalahi bāre soká. Odā phenel o nĀp', ekethāne gēje, 'Adā n' avl' amenge awka lācho, valaso te keren kampol, pāle kampol valasar te sersinen t' ó kham, t' ó čillagi, te t' ó hōdo.' No de hāt ko le džanl' odā pāle te serzinen? T' andja džannahi, t' ondja džannahi, de bizony jek iš na džanlahi ništa te keren.

Jekvar ek čoro čhāvo odā phendja pe dake, 'Mama, me džā,' phenla, 'taj pāle serzinā aso kampol mer dikhap,' phenla, 'o butera sa ide-oda valōne manuša hi čak; maj me pāle serzinā leⁿ.' 'Fiam ma džā nikija,' phenla, 'mēg valakaj mereha.' De o čhāve' [= čhāveha] našti⁶ sja te birinen. I daj pekja leske kalāča andi lūra, ān^{de} leske thodja len andi tarisnja, trin šero puruma, odoleha o čhāvo gēja. Āri gēja p' ekha ištālōvate. Ištālōva sinja jek gra, de mā andar o ganažo čak leskere kana ditjholah' āri. O gra bāre keservesen diklahi^u po čhāvo. 'Mārel man o Dēl,' phenla, 'adale graste mange lidžā^u po drom.' O čhāvo linja ke peste ek villa, odoleha āri sa kerdja le graste andar o ganažo. Kana ke peste linja l', o gra tresindja pe, odā phendja leske, 'Na muro gazda, ker mange,' phenla, 'ek bari bari jag, te am mange,' phenla, 'bāre but pāni.' O čhāvo mindjan kerdja ek bari bari jag leske. Ondja gēja o gra, uppe le sĭvindja andi pi jek nakheskeri hēv. Odolena ondja gēja ko pāni, oda uppe sĭvindja andi āver hēv. Ūj' anda lesa [= lestar] aso šō prengero gra, hodj aso upo svito na sinja.

Džal amaro čhāvo, džal, mār bāreg dūr sinja lo, jekvar čak o gra a-čhija. 'No.' phenla, 'édes gazdám, adaj piheninah' amenge.' Odoleh' o graste phandja ko kašt, š beštja paleg tēle uppo rĭto, āng' linja ek kāča /!, ta ek šero purum. O čhāvo ép hogy csak hāja e kalāča tej purum, šunel hodj baro zajo hi ondja prēko. Mindjān o čhāvo nāšel, mer sinja od' ek hĭda, gēja tel' i hĭda. Odi hĭda paleg rēzostar sinja. Asar o čhāvo džal tel' i hĭda, čak avel o bišupāndž fejūno šārkānji. 'Džandjow,' phenla, 'tu leg čoregengero /!/ raklo, hodj tuha mēg baja avla.' 'Šaj le gondolindjal,' phenla, 'hodj mēg manca baja tut avla.' 'Av āri,' phenla, 'hāj pekav tut, hāt thovav tut, hāj hav tut!' Odoleh' o čhāvo

Égítetszabadító

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer a boldogságos jó Isten. Volt egy nagy világ. Abba a világba egyszer, egy éjszakán, bement egy nagy sárkány, huszonöt fejjű. Leszedte az összes csillagot. Másik hajnalban bement egy másik sárkány, ötven [fejjű] volt, az leszedte a Holdat. Egy másik délben bement egy másik sárkány, leszedte a Napot. Úgyhogy a szegény nép mindig sötétben volt. Nem tudták, mikor van éjszaka, mikor van nappal. Állandóan sötét volt. "Ez így nem lesz jó nekünk. Valamit tenni kell, valahogy vissza kell szerezni a Napot is, a csillagokat is, a Holdat is." No de hát ki tudja visszaszerezni? Mentek ide, mentek oda, de bizony egyik sem tudott tenni semmit.

Egyszer egy szegény fiú azt mondta az anyjának: "Mama, elmegyek és visszaszerzem, amit kell, mert látom - mondta - hogy a többiek mind csupa tekd-ide, tekd-oda emberek. Majd én visszaszerzem." "Ne menj, fiam, seho-va - mondja - még valahol meghalsz." De a fiúval nem lehetett bírni. Az anyja sütött neki kalácsot a lerben, betette a tarisznyájába, hozzá három fej hagymát, azzal a fiú útrakelt. Kiment az istállóba. Az istállóban volt egy ló, de már csak a füle látszott ki a trágyából. A ló nagy keservesen nézett a fiúra. "Verjen meg engem az isten - mondta - ezt a lovat viszem magammal az utra." A fiú fogott egy villát, azzal kipucolta a lovat a ganéból. Amikor magához vette, a ló megrázkódott és így szólt hozzá: "No, gazdám, rakj nekem egy nagy tüzet, és hozz nagyon sok vizet." A fiú mindjárt nagy-nagy tüzet rakott neki. A ló odament, felszívta az egyik orrlíkába. Aztán odament a vízhez, felszívta a másik orrlíkába. Olyan hatlábú ló lett belőle, hogy a világon sem volt olyan.

Megy az én legényem, megy, már nagyon messze jár. Egyszer csak a ló megáll. "No - mondja - édes gazdám, itt megpihenünk." Ekkor a lovat kikötötte egy fához, ő meg leült a réten, elővett egy kalácsot meg egy fej hagymát. A fiú éppen csak hogy merette a kalácsot meg a hagymát, már hallja, hogy nagy zaj van odaát. Mindjárt fut a legény, mert volt ott egy híd, bebújt a híd alá. Az a híd meg rézből volt. Amint a fiú bebújt a híd alá, jön ám a huszonötfejjű sárkány. "Tudtam - mondja - te legnyomorultabb fiú, hogy még bajom lesz veled." "Gondolhattad is - mondja - hogy még bajod lesz velem." "Bujj elő - mondja - hadd sütlek meg, hadd fűzlek meg, hadd eszlek meg!"

Āri āja telal i hīda. 'Sar kames?' phenla. 'Birkozinas, vadj te kardozinas?' 'Mange sa jek hi,' phenla o čhāvo. 'Gēje te birkozinen. Astartja l' o šārkānji, ānde le čhindja ži ko dereko andi phū. Astartja le t' o čhāvo, ānde le čhindja te ūj odāig. Annjira annjira džalahi lengero büt', o čhāvo ūnindja mā odā khelibē leha; astar' o čhāvo o šārkānji, ānde le čhindja ži ki men andi phū. Odole' [= odoleha/ āri linja o čhāvo po bička, čhingerdja tē' leskeri menja. Tēle čhingerdja leskeri menja, ondja gēja ke leskero gra, upp' emelindja o hāmo pa lestar, uppe sālindja o čillaḡi. Odoleha pāle gēja ko po gra. 'No,' phenla, 'si amen čillaḡi. Akanig mēg pāle kampil te serzinen o hōdo ta o kham.'

Hāt džal, pāpaleg uppe beštja upo gra, gēja pāpaleg, džal mendegelinel. Mār bāre bāre bāre dūr sja. Jekvar o gra čak ačhel leske. 'No,' phenla, 'gazdām, adaj pāpaleg piheninaha. Tē tēle beštja te piheninen. Āri linja pāpaleg ek āver purum taj ek āver bukader kalāča. Asar odoj hi, čak šunel hodj ondja prēko baro zajo hi. O čhāvo mindjar upp' uštjel, nāsel tel' i hīda. 'Av āri,' phenla, 'na mundardjal me oččo, mā me hā tut pekā tut.' 'Na patjā,' phenla. Odoleh' o čhāvo āri āja tel' i hīda, mindjār neki is gēja leske. Pānžvardeš sja lesk' o šero. Hat odoleha is na but kheldja o čhāvo, astartja le, čhindja le ānde ži ki men. Linja āri pi bička, čhingerdja tēle lesk' o šero. Gēja ki lesko gra, upp' emelindja o hāmo, uppe sālindja o hōdo. 'No,' phenla pe grasteske, 'si amen tē cillagi tē hōdo. Akanig mā čak o kham hi pāle.' Odā phenel lesk' o gra, 'Adā mā,' phenla, 'bāre bajošno 'vla. Adā,' phenla, 'šel fejūno hi.' 'Nāne baj.'

Uppe beštj' upo gra, džal, bāreg dūr džal. Jekvar o gra čak torpaninel leske, ačhel. 'No,' phenla, 'ēdes gazdām, adaj šaj piheninas.' Tēle bešel o čhāvo, nina hal rendesen, nī purum nī kalāča, čak avel o šel fejūno. 'Ma dža,' phenla, 'tel' i hīda, mer awka iš hā tut pekā tut. Hat mundardjal me prale, me dūje pralen, akanig mā, phenla, man na mudareha!' Džan iš mindjān ekethāne, kapaskodinene, birkozinna^{hi}, de bizon na birinnahi jekvāre^{ha}; ni o čhāvo na birinlahi ole šārkānjeha, ni o šārkānji ole čhāveha. Piheninen. 'Džanes,' phenla, 'so?' o šārkānji. 'Dikhes,' phenla, 'odā bare hedjo?' Ži ko nebi resl' asso bāro sja o hedjo. 'Ondja āri džaha.' 'Avas,' phenla o čhāvo. Āri gēj' upp' odā baro hedjo. 'No,' phenla o šārkānji, 'ki phum man čhinā 'kanig me.' Ki phup pe čhindj^a o šārkānji, ūj' anda lestar ek bari bari bari trastuni kereko. Sinja ānde šel kīlōvi. Ki phup pe čhindja o čhāvo, ūj' anda lestar ek buka kaštuno kereko, taj ek kīlōvo odā is bango sja ando kīlōvo. 'No,' phenla o šārkānji, 'akanig amen džaha tēle fele. Šš ako buter kīlōvi, - vadj ako birinla ekvareha te vīgzinen mēg tē' resaha pal odā hedjo, odā avla o djoztešo.' Džan is adal tēle fele. Hat o trastuno kereko mindig awka kamel te keren hodj te čalavel ole kaštuno kereko. De o kaštuno

Erre a fiú előbújt a híd alól. "Hogy akarsz? - szólt.- Birkózzunk, vagy vívjunk?" "Nekem mindegy" - mondja a legény. Birokra keltek. A sárkány megragadta, derekig vágta be a földbe. A fiú is megragadta, 5 is ugyanaddig vágta be. Addig-addig folyt a dolguk, hogy a fiú már megúnta a játékot; megragadja a sárkányt a fiú, bevágja nyakig a földbe. Azzal előveszi a bicskáját a fiú, levágja a nyakait. Levágta a nyakait, odament a lovához, felemelte róla a hámat, felszállt a Csillag. Azzal visszament a saját lovához. "No - mondja - most már van csillagunk. Most még a Holdat meg a Napot kell visszaszerezniünk."

Hát, megy, megint felül a lovára, megint elindul, megy, mendegél. Már nagyon-nagyon messze járt. Egyszerűcsak megtorpan vele a ló. "No - mondja - gazdám, itt megint meg fogunk pihenni." Le is ült pihenni. Megint elővett egy másik hagymát, meg egy másik kisebb kalácsot. Ahogy ott időzik, egyszer csak hallja, hogy odaát nagy zaj van. Mindgyárt felugrik a legény, fut a híd alá. "Bújj elő - mondja - ha megölted az öcsémet, majd én megeszlek, megsütlek!" "Nem hinném" - mondja. Ezzel a fiú előbújt a híd alól, mindjárt neki ment. Ötven feje volt. Ezzel sem játszott sokáig a legény, megragadta, bevágta nyakig. Elővette a bicskáját, levágta a fejét. Odament a lovához, felemelte a hámat, felszállt a Hold. "No - mondta a lovának - most már van csillagunk is, holdunk is. Most már csak a Nap van hátra." Azt mondja neki a ló: "Ez már nagyon bajos lesz! Ennek száz feje van." "Nem baj."

Felült a lovára, ment, nagyon messze ment. Egyszerűcsak megtorpan vele a ló, megáll. "No - mondja - édes gazdám, itt megpihenhetünk." Leül a fiú, még nem is evett rendesen, sem a hagymát, sem a kalácsot, máris jön a százfejű. "Ne is bújj a híd alá - mondja - úgyis megeszlek, megsütlek. Megölted a testvéremet, a két öcsémet, de engem már nem fogsz megölni!" Össze is csapnak mindjárt, kapaszkodnak, birkóznak, de bizony nem bírtak egymással; a fiú sem bírt a sárkánnyal, a sárkány sem a fiúval. Megpihentek. "Tudod mit? - mondja a sárkány. - Látod azt a nagy hegyet?" Olyan nagy volt a hegy, hogy az égig ért. "Felmegyünk arra." "Gyerünk" - mondja a fiú. Felmentek arra a nagy hegyre. "No - mondja a sárkány - én most földhözvágom magamat". A sárkány földhözvágta magát, lett belőle egy nagy-nagy-nagy vaskerek. Száz küllője volt. A legény is földhözvágta magát, lett belőle egy kis fakerek, és még abban is görbe volt az egyik küllő. "No - mondja a sárkány - most leereszkedünk. És aki több küllőt, - vagy aki végezni tud a másikkal, amíg leérünk a hegyről, az lesz a győztes." Gurulnak is lefelé. Hát a vaskerek mindig arra igyekezett, hogy megüsse a fakereket. De a fakerek mindig

kereko aso údješno sja mindig, mer oda bango sja, sar ondja džalahi, o bango kereko mindjar äri leske märelahi jek kilövo. Asar tã restja, štven kilövi äri leske märdja o kaštuno kereko. Akkor is na birindja leha. 'No,' phenla, 'äver näne,' o särkänji, 'papale ki phu amen chinaha.' Ki phup pe čhindj' o särkänji, 'uj' anda lestar ek bari bari jag; loli jag. Ki phup pe čhindja o čhävo, 'uj' anda lestar ek buka čepo kikni jagöri. Majd i bari jag chinel uppe kikni, t' i buka jag činel upp' i löli, de na birinna' jekväreha. Majd avel arra duj hollövi. Vičinel upp' o särkänji, 'Čhungaren,' phenla, 'and' adi kikni jag,' phenla, 'dä tumen väše jekhe mundale.' 'Šunes?' phenla o hollövo. 'Čhungaras andi jag,' phenla, 'del amen ek mundale.' Vičinel upp' e kikni jag, 'Anen phenla, 'kathar mo dad pänji,' phenla, 'andi mi šipka, dä tumen,' phenla, 'trin' mundalen.' 'Šundjal?' phenla. 'Ada trine mundalen amen dela. Anaha pänji, čoraha andi loli jag.' Mindjän o trin hollövi linje ek šipka, gēje pänjiske. Anen mindjän o pänji, čorče and' andi loli jag. Awka i loli jag mundajja, pustulindja o särkänji. Adaleha o čhävo džö-sindja. Gēja ko gra, ko leskero, upp' emelindj' o hämo, 'uppe sälindj' o kham. Sinja t' o dive, te räti, mindent.

No, o čhävo, 'Adaleha,' phenla, 'mēg na ssom me bäre šüžeste, adaj mēg si,' phenla, 'pala lende mēg endänja is.' O čhävo džal, džal lo, häť ände tivedindja ekhe khereste. Asar šunel, na gēja ände mindjar čak uppo vudar ačhija, šunel, hodj ondja ände tanakodinen. 'No,' phenla, 'feier avla ki phum man čhinā.' Ki phup pe čhindja, 'uj' anda lestar ek mätjhi. Odoleh' ände sälindja uppe kučjuka, ände pe cidinja and' ek gerendakero hašadēko. Ondja ände mā trin čohannja keren. 'No,' phenla, 'äri mundärdj' amare trinē pralen; de odole čhäve akanig mā äri kampol te šemntinen. Me,' phenla, 'ki phum man čhinā,' i leg terneder čohanji, 'andar mandar,' phenla, 'övla ek šukār phäbiko kašt. Ha o andar adä tēle čhinla ek phäta, taj hala le, mindjän mella.' 'Odä is valaso hi?' phenla i phureder. 'Andar mandar,' phenla, 'paleg ovla ek šukār hanjig. Ha o aso trušalo avla mā ha ondja resla, hodj leski musaj mā andar te pijen. Ha na pijela andar, t' ande mande sūrla o kardo, mindjä mera^u,' phenla, 'te me.' 'Adä is valaso hi?' phenla i phureder. 'Me,' phenla i daj, 'me pale ki phum man čhinā^u; andar mandar pedig ovla ek šukar kaštēja. And' adi kaštēja hašavna o roma, khelna o romane džülja; but mindent. Upp' avla,' phenla, 'häben pe kafiddia. U ondja and' avla, eš o andar ada hala ek čepo, mindjän mella. De ha s'it čhingerla,' phenla, 'o häbe, pustulina^v.'

Adä paleg, i mēha, šunlahi sa. Odoleha äri sälindja. Džal uppo drom lo, po drom akadindja le jek baräto. 'Kia džas?' phenla. 'Hät džap,' phenla, 'erre, pale o droma.' 'Šaj džap,' phenla, 'tuha?' 'Ap,' phenla o čhävo. Džan adala po drom du džēne. Dikhen o phäbiko kašt mā dūral. Ase bo-khale sja le, hoč čuda. O čhävo, o äver čhävo mindjar phenla, 'Me čhinā

Olyan ügyes volt, mert görbe volt, valahányszor nekiment, mindig kivert belőle egy kullót a földre. Mire leérték, ötven kullóját kiverte a fakerék. De még akkor sem bírt vele. "No - mondja a sárkány - nincs más hátra, megint földhözvágjuk magunkat." Földhözvágta magát a sárkány, lett belőle egy nagy-nagy tűz; veres tűz. Földhözvágta magát a fiú, lett belőle egy csöpp kis kék tűz. Majd a nagy tűz rácsap a kékre, a kis tűz is rácsap a veresre. De nem bírtak egymással. Majd arra megy két holló. A sárkány felkiabál: "Köpjetek bele ebbe a kék tűzbe, adok nektek egy dögöt." A kék tűz is felkiabál: "Hozzatok vizet apántól - mondja - a sipkában, adok nektek három dögöt." "Hallottad? - beszélnek össze.- Ez három dögöt ad nekünk. Hozunk vizet, ráöntjük a veres tűzre." A három holló mindjárt fogta a sipkát, mentek vizért. Mindjárt meghozták a vizet, ráöntötték a veres tűzre. Így a veres tűz kialudt, a sárkány elpusztult. Ezzel a fiú győzött. Odament a lovához, a sárkányéhoz, felemelte a hámat, felszállt a Nap. Most már volt nappal is, éjszaka is, minden.

No, a fiú így szól: "Ezzel még nem tettem egészen tisztába a dolgot, még rokonságuk is maradt utánuk." Megy a fiú, megy, hát betéved egy házba. Ahogy hallgatózik, nem megy be mindjárt, csak az ajtóban áll meg. Hallja, hogy odabent tanakodnak. "No, -mondja- jobb lesz, ha a földhöz vágom magamat. Földhözvágta magát, lett belőle egy légy. Azzal berepült a kulcslyukon, meghúzódott egy gerendahasadékban. Odabent három boszorkány kuruzsolt. "No - mondják - megölték a három testvérünket; de azt a legényt most már meg kell semmisíteni. Én - mondja a legfiatalabb boszorkány - földhözvágom magamat, lesz belőlem egy szép almafa. Ha leszakit róla egy almát és megeszi, mindjárt meghal." "Az is valami? - mondta az öregebbik. - Belőlem meg - mondta - egy szép kút lesz. Hát mire odaér, már olyan szomjas lesz, hogy kénytelen lesz inni belőle. Ha nem iszik belőle, hanem belém szúrja a kardot, én is mindjárt meghalok." "Az is valami? - mondta a legöregebbik. - Én - mondta az anyjuk - én is a földhöz vágom magamat. Belőlem pedig lesz egy szép kastély. Abban a kastélyban a cigányok hegedülnek, a cigányasszonyok táncolnak, minden. Az asztalokon étel lesz. Ő majd belép oda, és eszik belőle egy falatot, és rögtön meghal. De ha szétkaszabolja az ételt, elpusztulok."

A méh mindent hallott. Azzal kirepült. Megy az úton, út közben egy barátja akadt. "Hová mégy?" - kérdezte. "Hát csak megyek, erre az úton." "Veled mehetek?" "Gyere" - mondja a legény. Mennek az úton kettesben. Már messziről megpillantják az almafát. Olyan éhesek voltak, hogy csoda. A legény, a másik legény, mindjárt így szólt: "Én szakítok magamnak egy almát."

mange phāba.' 'Naštig hi pajtās; elóször,' phenla, 'me.' Lel āri o čhāvo po kardo, čhingerdja sīt o kašt. O rat čhindja andar o kašt āri. 'No dikhes?' phenla. 'Ha hājalahⁱ andar, mindār mūjalahⁱ.' Resen ki hanjig. De mā ase trušale sje, hodj mār odā čhāvo iš alig birindja pe'pāle t' astaren, mā te pižen kamlah' andar o pānji. De āri linja po kardo, sūrin-dja le ānde. O rat čak awka čhindja uppe. 'No dikhes,' phenla, 'ha pi-jamahⁱ andar, mindjār mūjamahⁱ.' Eppen hodj čak džan, odoj paleg ek bare šukar kaštēja, bašavna o roma, khelna o šukār džūlja, uppe tālalime o but hābe. Mindjān te han kamnahi. De bizonj o čhāvo āri linja po kar-do, sīt čhingerdja mindent. O rat dūlinlahi. Ži ko pumaro dereko džanah' ando rat, attji rat sinja. No o čhāvo phenla, 'Mā mang' andar ado došta hi. Tu,' phenla, 'džā kia kames, m' ākanig,' o āver čhāveske, 'me džap pale mange khēre.'

Hāt, o čhāvo^a sar džal khēre, ānde gēja ekhe čore romeste. O rom bā-re bāre čoro sja. 'No,' phenla, 'adaž piheninā mange k' adā rom. Dāhi man,' phenla, 'uppe rātjate sālāši?' 'Mān kāj te na dāhi tūt,' phenla, 'te tu udjan aso čoro sjal sar amen.' Paššol tēl' o čhāvo, uštjel uppe ratjaha, dinje le buka kalāča, taj buka purum ole čhāve te han. Mer na ssa ni odolen te han. De sinja le ān ek bāre šukār rakli. Sar o čhāvo dikja la raklja, teccindja leske. 'No,' phenla, 'ha kames,' phenla, 'bači, de mange ola raklja, lidžā la mange romnjake.' O dad ondja iš dinja la. 'Lidže la,' phenla, 'awka is nān' amen te han, jekjhā lega-lābb zalogoder likraha.' Khēre ligidja o čhāvo la. Hat mān khēre mān sako džanlahi, hodj ūj šbādītindja āri o kham, o hōdo, taj o čillagi. Khēre pe^{dig} mān o čhāve sinja attji ajāndikja, hodj barvaleder sja sar o kirāji. Somnakaja, džemāntja, ezūštja. Ek bari palota pesk' ēpit'. Awka hodj kirāj ūj' and^{ar} o raklo. O svitoskero kirāj ūja. Linja pesk' ola čha, taj dživen máig ha na mūje.

42.

Kā sja kā na sja, sinja ekvar i bastali gulo Dēl, sinja ekvar ek čo-ri romni. Odal čora romnja sinja jek čhāvo. No de aso hasontalano buka čhāvo sinja, hodj na kamlā' te keren ola dake ništa. Ništa de ništa na kerlahi čak khēre khellahi ando praho ta hāl jāhi but ha ūljāhi le. Ole čhave na sja ni dad, cak daj sja le. Bāre but halah' o čhāvo; bāre bāre but halahi. Majd i daj mā na džanlahi leske te roden te han. Āri gēja jekvar i daj ko bīrōvo. Phendja le bīrōveske hodj so hi o hejzeto: lesko // čhāvo but hal, te lel le uppe čelēdoske. Hāt o bīrō odā phendja,

"Nem szabad, pajtas, előbb majd én." A fiú előveszi a kardját, széthasítja a fát. Vér folyt a fából. "No látod? - mondja. - Ha ettél volna belőle, mindjárt meghaltál volna." Odaérnek a kúthoz. De már olyan szomjasak voltak, hogy ott már a fiú is alig bírta visszatartani magát, már inni akart a vízből. De elővette a kardját, beleszúrta. A vér csak úgy fröcskölt belőle. "No látod-e - mondta - ha ittál volna belőle, mindjárt meghaltál volna." Épp hogy csak továbbmentek, ott volt egy nagyon szép kastély. A cigányok hegedültek, a szép asszonyok táncoltak, a sok étel fel volt tálalva. Rögtön enni akartak. De bizony a fiú elővette a kardját, mindent szétkaszabolt. Dőlt a vér. Derékgig jártak vérben, annyi volt a vér. No, a fiú így szólt: "Nekem már elegendő van ebből. Te menj, amerre akarsz -mondja a másik fiúnak- én most már hazamegyek."

Miközben a fiú hazafelé tart, betér egy szegény cigányhoz. A cigány nagyon-nagyon szegény volt. "No -mondja - itt megpihenek, ennél az embernél. Adnál-e szállást éjszakára?" - mondja. "Hát már hogyan adnék - mondja - te is ugyanolyan szegény vagy, mint mi." A fiú lefekszik, reggel felkel. Adtak neki egy kis kalácsot meg egy kis hagymát, hogy egyék a fiú. Mert nekik sem volt mit egyenek. De volt ám egy nagyon szép lánya. Ahogy a fiú megpillantotta a lányt, megtetszett neki. "No - mondja - bácsi, ha úgy akarod add hozzám a lányodat. Feleségül veszem." Az apja oda is adta. "Vidd el - mondta - ugyisincs mit együnk, legalább egyel kevesebbet fogunk eltartani." A fiú hazavitte. Hát odahaza már mindenki tudta, hogy ő szabadította ki a Napot, a Holdat meg a Csillagot. A házában pedig már annyi ajándék várt a fiúra, hogy gazdagabb volt a királynál. Arany, gyémánt, ezüst. Építettet magának egy nagy palotát. Ugy, hogy király lett a legényből. A világ királya lett. Feleségülvette a lányt, és máig élnek, ha meg nem haltak.

42.

Kilenc

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer a boldogságos jó Isten. Volt egyszer egy szegény asszony. Annak a szegény asszonynak volt egy fia. No de olyan haszontalan kis kölyök volt, hogy nem akart semmit segíteni az anyjának. Nem csinált semmit, de semmit, csak játszott a porban, és evett volna sokat, ha ugyan lett volna mit. A fiúnak nem volt apja, csak anyja. A fiú nagyon sokat evett; nagyon-nagyon sokat evett. Végül már az anyja nem győzte megkeresni az élelmét. Egyszer az anyja elment a bíróhoz. Elmondta a bírónak, hogy mi a helyzet: a fia sokat eszik, fogadja fel cselédnek. A bíró

uppe lel le. Le āver dive ligidja le čhāve ko bīrōvo. 'No,' phenla, bīrō uram, ada h' o čhāvo, kerav leha būti, na kampil ništa le te den, čak attji le de, akitji hala, taj gādende t' avel o čhāvo. Mange lōve na kampil ništa; čak iker tu le čhāve.' Na, i romni khēre gēja.

Vakerkerel ole čhāveha. 'No,' phenel, 'čhāvea, manges-ī,' phenla, 'valaso mandar ha tēle telila tu trin berš?' Pe trin beršende gēja ko bīrōvo. 'Na mangaw,' phenel, 'ništa, čak ha tēle telinela mo trin berš, me buka angušteha muk tu čhamjate te čhinen.' 'Lāche hi,' phenel o bīrōvo, 'šaj man čhineha buk' angušteha čhamjate.' Na, mindjān avel o e-bīdo, tēle bešen te han, hāt ole čhāveske iš keden eki tājiriste zumi, hodj hadj hal. O čhāvo phenel, 'Kaske dini,' phenel, 'adi zumi? Kaske h' adija?' 'Hāt,' phenel, 'tuke.' 'Mange na kampil. Me na tājirostar sikjom te han.' 'Hāt sostar?' 'Katlanostar.' 'Hāt kitji zumi kampil tuke?' 'Mange ennja katlanonca kampil zumi.' Akkor daranja mā o bīrōvo iš, hodj kitji hala. Ennja katlano zumi hāja taj ennja katlanonca hāja nokedli; maseha. Pāle āri pija ennja hordōvi mol o Kilenc. Na, o Kilenceske phenel, 'Dža,' phenel, 'čhin kašta!' Džal o Kilenc, lel i balta, čhinja kašta, lassan leske džalah' avka, pa lōke. Linja o bare kašta, phi pphi, ku tērdja phagellahi len ekhetāne. Thā phagerdja bāre but. Džala ke leste o bīrōvo, 'Ma ker mā Kilenc,' phenel, 'muk kisóbbre iš, me'sa uppe len phagereha,' phenla, 'te fodjinla sigeder.' Kilenc gēja tēle andi bār, sinja odoj ennja kašta čerešnjike. Sa upra ennja kašta tēle hāja o djūmōlčo. Sa hāja len. No, o Kilenc, avka džal leske pala dive upp' āver dive mindig.

Jekvar odā phenel o bīrōvo, nio, phenel, ako sigeder khē' resla andar o vēš, ekhe verda kaštenca, odoleski tjilla, phenla, šukār lole gāda, lole tjirhaja, te tjinel leske šukar kardo po dereko. No, Kilenc paleg na šundja, sōvlahi Ipen. O buter čelēdje sa korān upp' uštinje, ānd' astardj' o legfeder grasten, gēj' uppo vēš, kaštenge. Kilenc upp' uštja ratjaha. Phenel lesk' o gadždža ko pišnah' ole gurumnjen, 'Hat,' phenla, 'Kilenc, na gējaj v? /?/ iš?' 'Soske gējomahi,' phenel, 'mange na phendja mo gazda.' Hodj āri jelentindja le, phenla, ako sigeder khēr' avla, phenla, upar o vēš, verda kaštenca, odoleske killa šukār lole gāda. Oj, o Kilenceske o rat upo šēro gēja. 'Te me džav,' phenla, 'akkor.' 'Dža sidjan,' phenla, 'hātha si mēg and' ištālōva grasta, hātha mēg džaneha te džan.' Džal o Kilenc az istā-, hāt mān grasta na sse, čak gurumnja. Ān' astardje štāre gurumnjen ando verda. Odoleha ō, džal te ūj. Džal ando vēš, hāt mār buterenge, buter čelēdenge mek se kedime o kašta. Mā te indulinen kamnahi. So te kerel o Kilenc, hodj te na resen khēre sigeder, sinja odoj ek baro baro thulo kašt, de bāre bāro sja. Odo āri cinja gyūkestū, ta ānde le čhidinja leng' ando drom.

azt mondta, hogy felfogadja. Másnap elvitte a fiút a bíróhoz. "No - mondja - bíró uram, itt van a fiú. Dolgoztasd meg, nem kell neki semmit adni, csak annyit adj neki, amennyit megesszik, és éppen hogy ruha legyen a fiún. Nekem nem kell pénz, csak tartsd el a fiút." Azzal az asszony hazament.

Elbeszélget a fiúval: "No, fiú - mondja - kérsz-e tőlem valamit, ha letelik a három évéd?" /Három évre szegődött el a bíróhoz./ "Nem kérek semmit - mondja - csak ha letelik a három évem, pofonúthesselek a kisujjammal." "Rendben van - mondja a bíró - majd pofonúthatsz a kisujjaddal." No, éppen ebéddidő van, leülnek enni. A fiúnak is szednek levest egy tányérra, hadd egy. A fiú így szól: "Kinek adtátok ezt a levest? Kié ez?" "Hát - mondják - neked." "Nekem nem kell. Én nem tányérról szoktam enni." "Hát miről?" "Úst-ből." "Hát mennyi leves kell neked?" "Nekem kilenc üst levest kell." Akkor már a bíró is megjáéjt, hogy mennyit fog ez enni. Kilenc üst levest meg-evett, és kilenc üsttel evett nokedlit hússal. Aztán megivott rá kilenc hordó bort a Kilenc. No, szólt Kilencnek: "Eredj fát vágni." Kilenc indul, fogja a baltát, vágja a fát, de így lassan ment neki. Fogta a nagy fahaás-bokat, phi, phi, a térdén törte kettőbe. És nagyon-nagyon sokat tört. Odament hozzá a bíró: "Ne csináld már, Kilenc, hagyj későbbre is, mert mindet felaprítod, és úgy gyorsabban elfogy." Kilenc lement a kertbe, volt ott kilenc cseresznyefa. Mind a kilenc fáról leette a gyümölcsöt. Mind meg-ette. No, így ment ez Kilencnél, nap-nap után, mindig.

Egyszer azt mondja a bíró: aki leghamarabb hazaér az erdőről egy szekér fával, annak vesz szép veres ruhát, piros csizmát, és vesz neki szép kardot a derekára. Kilenc nem hallotta, éppen aludt. A többi cseléd mind korán felkelt, befogták a legjobb lovakat, kimentek az erdőre fáért. Kilenc reggel felkel. Mondják neki az asszonyok, akik a teheneket fejték: "Hát Kilenc, nem mentél te is?" "Miért mentem volna? Nekem nem szólt a gazda." Mondják neki, hogy kijelentette, hogy aki leghamarabb hazaér az erdőről egy szekér fával, annak szép veres ruhát fog venni. Oj, Kilencnek felment a vér a fejé-be. "Akkor én is megyek" - mondta. "Eredj, siess - mondják - hátha vannak még az istállóban lovak, hátha még mehetsz." Kilenc kimegy az istállóba, hát már lovak nem voltak, csak tehenek. Befogott a szekérbe négy tehenet. Azzal ő is elindult. Megy az erdőbe, hát már a többi cseléd megrakodott fával. Már indulni akartak. Mitévő legyen Kilenc, hogy ne érjenek hamarabb haza? Ott volt egy nagy-nagy vastag fa, de nagyon nagy volt. Azt kitépte gyökeres-től, és odadobta az útjukba. "No - mondta - amíg ti ezzel fogtok kínlódni,

'No,' phenla, 'mĭg tum' adale kĭnlōdinla, addig te me kedā kašta.'
 No, o Kilenc ār' astardja le gurumnjen; phenla, mĭg me kedā kašta, hadj
 legelinen, feder birinna khēre feli te džan. Hāt o Kilenc āri mukja le
 gurumnjen, lel i bāto, čingerele, lassan leski džalah' awka. Eh, gyü-
kestül astar' o kašt, thovel po verda egyenesen, sa gadjenca, sag-pag,
 awka sar sinja. Egykettőre pakolindja. No, džal pal o gurumnja, hodj
 majd ānd' asta' lenn ando verda. De bizonj jek gurumni is naste /?/,
 čak o but kokala. Hāje len o but ālattja, vadni ālattja; hāja len. So
 te kerel, mā ālattja nāne le, gurumnja; astardja trĭne medven, taj trĭ-
 ne farkašon. Āndr' astardja len ando verda. De bizonj adal n' āra dža-
 nah' amere kamlahi. Uppa ārko, bukro kōrōstül džalahi mindenoste. De o
 Kilenc is na sja [szĭvbajos]. Andja džal jek medve, bzu! čamjate la.
 Te l' āvra, bzu! t' odola čamjate. No avka hodj valasar āndre len bi-
 rinel te idomĭtinen po drom te džan. Džalahi, hāt mā phāre phāre sa
 le ālatonge. Dikhel pal āra, hāt e buka bēng astarel o keręko. Phe-
 nel leske, 'Bēngga! Ma khel ole kerekoha! Me ha phadjola o kerekko,
 tut thovā kerekoske.' Hat o bēng terno sja mēg, o buka bēng, čavoro
 sja mēg, khellahi, teccilahi leske miko' čūsi o kerekko, astarel o ke-
 reko. Čak phenel lesk' o Kilenc, 'Bēngea! Ma khel ole kerekoha! Mer ha
 phadjola o kerekko, tut thovā kerekoske.' O bengeske /? beng leske?/
 na ma lah' ala. Čak astallah' o kerek' o beng. Pāpāle vakarel lesk' o
 Kilenc, 'Bēngea! M' astar o kerekko! Mer ha phadjola o kerekko, tut
 thova kerekoske.' Asar āri phendja, rra! phadjija o kerekko. No, kerekko
 nāne. So te kerel, tēl' ugrindja, astardj' ole bēnge, bandjardja le
 ānde, thodja le kerekoske. O bēng ..... kerekko forginel te ūj, o
 bēng. Ō, džan khēre fele, o kirāj, - o karavān, - o bĭrōvo ^upre tor-
 nāci lešinel le, ko resla khēre sigider. Mēg o buter' akkor is ol bare
 kaštea kĭnlōdinl' o buter čelēddje, gādji čingernahi tēl' upra, ō mār
 pale khēre. O bĭrōvo tēle vičinel, 'Kilenc,' phenla, 'naštig aves
 ānde!' Ānde keradja i kapuva is o bĭrōvo te na džal ānde o Kilenc,
 mer dikja hodj ni na grasta j leske ānde; ništa, hanem vadālattja hi
 ānde. 'Kilenc,' phenel, 'naštig aves ānde,' phenla, 'ko tut o bēng
 āndja,' phenla, 'tut andja?' 'Man n' āndja,' phenel, 'o bēng, me ān'
 t' odola, dik kerekoske le thodjom. Na mukes man ānde, bĭró uram?' 'Na,'
 phenla. 'Na,' phenel, 'akkor is ānde dža^w.' Astardja o verda, ālaton,
 s' ekhetāne, korkori o Kilenc čhidinja le pręko po keritēši; sá bengeha
 ekhetāne. 'Na,' phenla, bĭró uram, adaj som, tjin mang' o gāda!'
 'Tjinav len,' phenla, 'tuke,' phenla, 'Kilenc, csak előszőr muk pale
 te ālaton mer darav lendar, mer sĭt man čhingerna, muk len szabadon,
 hadž džan!' Odoleh' o Kilenc o ālaton zavarindja, t' ole bēnge bičhadja.

addig én is szedek fát." No, Kilenc kifogta a teheneket; mondta: "Míg én fát szedek, hadd legeljenek, jobban tudnak menni hazafele." Hát, Kilenc kicsapja a teheneket, fogja a fejszét, vágja, de laasan ment neki így. Eh, gyökerestül fogja a fákat, felrakja a szekérre egyeneesen, gallyastul, cakk-pakk, ugy, ahogy volt. Egy-kettőre megpakkolta. No, megy a tehenekért, hogy befogja a szekérbe. De bizony nem volt ott egy tehén sem, csak a csontjuk. Felfalták az állatok, a sok vadállat felfalta. Mitévő legyen? Nincs már állata, tehene. Fogott három medvét és három farkast, befogta a szekérbe. De bizony azok nem arra mentek, amerre akarta; árkon-bokron keresztül mentek, mindenütt. De Kilenc sem volt [szívbaajos]. Erre ment az egyik medve, bzu! Pofoncsapta. A másikat is, bzu! Pofon azt is! Ugy, hogy valahogy be tudta őket idomítani hogy az úton menjenek. Mennek, hát egyre nehezebben megy az állatoknak. Hátranéz, hát egy ördögfióka kapaszkodik a kerékbe. Szól neki: "Te ördög! Ne játssz a kerékkel! Mert ha a kerék eltörik, téged raklak keréknek." Hát az ördög még fiatal volt, még csak fióka volt a kis ördög, játszott, tetszett neki, amikor a kerék csúszott, meg-megfogta a kereket. Csak mondja neki Kilenc: "Te ördög! Ne játssz a kerékkel! Mert ha a kerék eltörik, téged raklak keréknek." Az ördög nem fogadott szót. Csak kapkodta a kereket az ördög. Megint mondja neki Kilenc: "Te ördög! Ne fogd meg a kereket! Mert ha a kerék eltörik, téged raklak keréknek." Ahogy ezt kimondta, rra! eltört a kerék. No, nincs kerék. Mitévő legyen? Leugrott, megfogta az ördögöt, megörbítette, keréknek rakta. Forgott az ördög is, mint a kerék. Mennek hazafelé. A király, - a karaván, - a bíró a tornácról figyeli őket, hogy ki ér haza leghamarabb. A többiek még akkor is a nagy fával kínlódtak; a többi cseléd a gallyakat vagdosta le róla, ő meg már otthon volt. A bíró lekiált: "Kilenc - mondja - Nem jöhetsz be!" A kaput is bezáratta a bíró, hogy Kilenc ne menjen be, mert látta, hogy nem lovak vannak befogva, nem, hanem vadállatok vannak befogva. "Kilenc - mondja - nem jöhetsz be; ki az ördög hozott ide?" "Nem engem hozott az ördög, én hoztam őt; nézd, keréknek raktam. Nem eresztés be, bíró uram?" "Nem" - mondja. "Na - mondja - akkor jöj be megyek." Összemarkolta a szekeret, állatokat Kilenc egyedül, átdobta a kerítésen, ördögöstül, mindenestül. "Na - mondja - itt vagyok, bíró uram! Vedd meg nekem a ruhát!" "Megveszem, Kilenc - mondja - csak először ereszd vissza az állataidat, mert félek tőlük, hogy szétmarcangolnak. Engedd őket szabadon, hadd menjenek!" Erre Kilenc elzavarta az állatokat, s az ördögöt

Odoleha te tē' leske telindja o trĭn bers. Tjindja leske neve gāda, kardo, tjirhaja, upre p' urdja, baro raklo sja lo, baro baro čhāvo.

Na, tē' leske telindja trĭn bers, āndj' akhardja ke peste o bĭrōvo. 'Na bĭrō uram,' phenla, 'tēle telindja mange trĭn bers, akanig,' phenla, 'buk' angušteha muk tut čhamjate tut čhinav.' Akkor daranja mā o bĭrōvo; dikja ande leste savi bari sōr hi. Rovlahi. Ole bĭrōvo sinja ek bare šukār rakli. I rakli pek [-paleg] āndja lĭpindja leste. 'Dik,' phenla, 'Kilenc,' phenla, 'man me dā te čhin' čhamjate,' phenla, 'man.' Dikhel uppe rākli o Kilenc. 'Tut,' phenel, 'na čhinā čhamjate, inkābb tut čumidaŭ.' Čumidinje la, linja la.

Kerdje o baro bijav, džāw pale te me, džanes, lāv ke mande baro baro čaniko gōno. Džāw ando bijav. Hat wa i rakli pindžarlahi man, t' o raklo. 'So kapol tu?' 'Mindent aso si,' phenav. Čhorel mange ando baro vajlingoha zumi, nokedli maseha, pōrkōlto po tetejo. Phandav l' uppe džanes kēt vālra p' mo dumo. Avav mange khēre felĭ. 'Ere bari čik sja. Hāt, astarav ando va ek bari čonkja, rāgināhi le upo celo drom. Avel ek gādžo angla mande. 'De man,' phenla, 'andar, more!' 'Na dā me!' 'De man andā^r!' 'Na dā!' 'De man andā^r!' 'Na dā!' 'De man andā^r!' 'Na dā!' 'Na des?' Odoleha linj' āri andar i pozik i čnūri. Astartja, vĭgig pharadja o gōno. Āri gēja o but ēlelmo, o nokedli, i zumi, le ārme. O but džukela andje ugrindje, hanahi le sa. Dukhalahi mo jĭlo. So kerdjomahi, ande vast hi i čonki, astartjom, su! ko lesko pro la. O gādžo pāle gēja phage čangá.

43.

Kā sja kā na sja, sinja ekvar, bastalo gulo Dēl, sinja ekvar ek bāre čori romni. Odola čore romanja sinja trin čhāve. O dūj būti kerna, o jek ništa na kerla. O jek mindig čak khēre, ando praho khella. O duj būti kerel, anen o ēlelmo, odā pale ništa, čak khēre bešel. Phenel leske, 'Dža mā,' phenla, 'more, te tu ker valaso!' 'Na keram me,' phenel, 'ništa, khēre som me lāč' awka iš.' 'Hāt lāče hi, na keres,' phenel, 'na hasa.' De bizonj odoleske hiāba vakernaĭ. Adal čak khēre ando praho khella. Maj jekvar o dū pral gēja khēral ūnk. Phenel leske leskeri phen, 'Dža mā,' phenla, 'tu Nentudonka! Am mā pānji,' phenla, 'andar o Ipjo āri! Dža mā!' phenla. 'Na džā me,' phenla, 'kā džā me? Āri som thino.' Uppi bari kājha bešlahi; tal mašina bešlahi. 'Na džā me,' phenla.

is elküldte. Ezzel le is telt a három éve. Vett neki új ruhát, kardot, csizmát. Felöltöszött; nagy legény lett, nagy-nagy legény.

Na, kitelt a három éve. A bíró behívatta magához. "Na, bíró uram - mondta - kitelt a három évem. Most hadd üsselek pofon a kisujjammal." Akkor már félt a bíró: látta, hogy milyen nagy erő van benne. Sírt. Volt a bírónak egy nagyon szép lánya. A lány odalépett hozzá. "Nézd, Kilenc - mondja - hagyom, hogy engem üss pofon." Kilenc ránéz a lányra: "Téged - mondja - nem ütlek pofon, inkább megcsókollak." Megcsókolta, feleségül vette.

Nagy lakodalmat csaptak. Én is megyek, tudod. Magamhoz veszek egy nagy-nagy csalánszákot. Belépek a lakodalomba. Hát a lány már ismert, meg a legény is. "Mi kell?" "Minden, ami csak van" - mondom. Beleönt egy nagy vájdling levest, nokedlit hússal, pörköltet a tetejére. Felkötöm a hátamra, két vállra, tudod. Jövök magamnak hazafelé. Nagy sár volt errefelé. Hát, a markomba szorítok egy nagy koncot, rágom az egész úton. Szembe jön velem egy paraszt. "Adj belőle nekem is, cigány!" - mondja. "Nem adok én!" "Adj belőle!" "Nem adok!" "Adj belőle!" "Nem adok!" "Nem adsz?" Azzal elővette a zsebéből a kését. Fogta, végighasította a zsákot. Kiömlött a sok élelem, a nokedli, a leves, a káposzta. Odaugrott a sok kutya, mind megette. Fájt a szívem érte. Mit tehettem? Kezemben volt a konc, fogtam, zu! a térdének! A paraszt törött lábbal ment el.

43.

Nemtudomka

Hol volt, hol nem volt, boldogságos édes Istenem, volt egyszer egy nagyon szegény asszony. Annak a szegény asszonynak volt három fia. Kettő dolgozott, a harmadik nem csinált semmit. Ez a harmadik mindig csak odahaza a porban játszott. Ketten dolgoznak, hozzák az élelmet, ő meg semmit, csak otthon ül. Mondják neki: "Éredj már, hallod, te is csinálj valamit!" "Nem csinállok én semmit - mondja - jól megvagyok idehaza anélkül is." "Rendben van - mondják - nem dolgozol, nem eszel." De bizony annak hiába beszéltek. Ő csak odahaza a porban játszott. Majd egyszer a két testvér elment hazulról. Mondja neki a nénje: "Éredj már, te Nemtudomka! Hozz már vizet az Ipolyból! Éredj már" - mondja. "Nem megyek én - mondja - már hogy mennék? Fáradt vagyok." A nagy kályhán, a kályha alatt

'Hāt ha na džas,' phenla, 'akkor n' avla pānji.' 'Na džā me,' phenla, 'akkor is.' Odā bešla peske nyugottan uppo tāto, ke mašina. Phenel leske pāpale, 'Dža mā more!' phenla. 'Na džam me,' phenla. 'Kā džāhi?' Lāche. Na gēja. Pāpale phenel leske, 'Dža mā,' phenla, 'kinā tuke šukār gāda, lole gāda.' 'Na,' phenla, 'akkor džaw.' Linja oppe dū ročki, džal ando Ipjo, merĭtinel āde jek, thovel l' āri, merĭtinel āde āver, thovel l' āri, hāt, ek buka mācho hi āde. Buka mācho phenel leske, 'Dik,' phenla, 'ma ha man,' phenla, 'mer mange na but hasna leha, na but mas h' ande mande. Dehāt,' phenla, 'ha mukeha man szabadon, akkor sako kĭvānsāgo teješĭtinaw tuke.' 'Na,' phenla, 'az anyád szent-ségit,' phenel o Nemtudomka. 'Ha teješĭtineha mange sako kĭvānsāgo, akor szabadon tut mukaw. No,' phenla, 'akkor hađ džan khēr' o ročki, o dū ročki, čhūchōne pale khēre; pherdo pānjiha hađ džan khēre!' O dū ročki, pherdo pānjiha, gyerünk haza! Khēre gēja, egyenesen uppe, aven pale khēre, uppo lēpčōvo uppe gēja, gēja ondja uppo tjan o pānji!

No, ovā čak khelel pe pāle po tāto džanes. Mašinakero fala kedel uppe pe džanes. Ov ... peske papale sovel āde. Papale phenel leskeri phen, 'Nemtudomka! Dža mā,' phenla, 'čin buka kašta!' 'Na činam me,' phenla, 'kā činam me! Šil h' ondj' āri.' 'Dža mā,' phenla, 'čin kašta!' 'Na činam me!' Mušaj si āri te džan la phenjake; čindja o kašta. Pōdĭindj' o kašta. 'Nemtudomka! Dža mā,' phenla, 'kaštenge, an andar o vēš kašta!' 'Kā me džāhi,' phenla, 'kaštenge ando baro vēš, ando baro jiv, kā me džāhi!' 'Na tjinav tuke,' phenla, 'le gāda, lole gāda!' 'Akkor džaw,' phenla. Linja upp' i balta, sanka, 'Hal csuka hírivél,' phenla, 'induljon a szánka!' I sanka mā džalahi is leha. Gēja leh' ar' ando vēš. Lel i balta, čingrel o kašta, lassan leske džal. 'Hal csuka hírivél,' phenla, 'i sanka pherdo t' ole kaštenca!' Pherd' ūje kaštenca i sanka, uppe čindōleg /?/ mindent. Džal khēre. Khēre džal, o manušen maj tēle mallahi po drom o sanka; annjira džalah' i sanka. 'Phirav le m' ānde,' phenla, 'tu dilinea!' 'Na phiravā me,' phenla, 'phirav le ānde mā tu; lošan ka āndjom tuke le!' 'Na phiraves le ānde?' phenla. 'Akor na tjinav tuke lōle gāda.' 'Akkor,' phenla, 'hal csuka hírivél,' phenla, 'phirav mange and' o kaštāj! Phirav le ānde sa tela mašina! Sa ...'

No, khēre, džanes, phirⁱkerel peske jobra-balra, baro manuš sja mán lo džanes; džal āndja, džal ōndja. Dikhel eke bare somnakune šukār rakja, kirājki rakja dikhel. O legfeder kirajeski rakli sinja. Šukār sōkevi rakli, bare bala la, ō meg džungalo, kālo, sar nēger dikhlah' āri lo. Dikhel o rakje. Teccindja leske. Asar dikhel pe late, 'Hal csuka hírivél, thūli mandar te peres,' phenla. I rakli thūli pēja lestar. Baro pēr ūja la rakja. Még lak' ūja. Orvošša vižgālinen la, kérem szépen, phenla, i rakli sĭzni hi, na vakerdj' uppe /?/ niko. Még lak' ūja o buka čhavo.

ült. "Nem megyek én!" - mondta. "Rát ha nem megy - mondja - akkor nem lesz víz." "Nem megyek én akkor sem" - mondja. Üldögélt magának nyugodtan a melegen, a kályha mellett. Megint mondja neki: "Éredj már, héli!" "Nem megyek én - mondja. - Minek mennék?" Jó, nem ment. Megint mondja: "Éredj már, veszek neked szép ruhát, veres ruhát." "Na - mondja - akkor megyek." Fogott két rocskát, megy az Ipolyra, megmeríti az egyiket, kimossa, megmeríti a másikat, kimossa, hát egy kis hal van benne. Azt mondja neki a kis hal: "Nézd - mondja - ne egyél meg, mert nem sok hasznod lesz belőlem, nincs bennem sok hús. De ha szabadon engedsz, akkor minden kívánságodat teljesítem." "Na - mondja Nemtudomka - az anyád szentségit! Ha minden kívánságomat teljesíted, akkor szabadon engedlek. No, akkor menj haza a két rocská, üresen, - vízzel tele menj haza!" A két rocská, vízzel tele, gyérünk haza! Hazamentek, egyenesen fel, - hazamennek, felmennek a lépcsőn, helyükre mennek a víz[zel].

No, ő meg csak tovább játszik a melegen, tudod. A kályha falát kaparja magára. Megint csak szunyókál magában. Szól neki megint a nénje: "Nemtudomka! Éredj már - mondja - vágj egy kis fát!" "Nem vágok én - mondja már hogy vágnék! Hideg van odakint." "Éredj már - mondja - vágj fát!" "Nem vágok én!" Kénytelen volt kimenni a nénje; ő vágott fát. A fa elfogyott. "Nemtudomka! Éredj már fáért - mondja - hozz fát az erdőről!" "Már hogy mennék - mondja - fáért a nagy erdőbe, a nagy hóba? Már hogy mennék?!" "Nem veszem meg neked a ruhát - mondja - a veres ruhát." "Akkor megyek" - mondja. Fogta a baltát, a szánkát, "Hal csuka hírével - mondja - induljon a szánka!" Már ment is vele a szánka. Kiment vele az erdőbe. Fogja a baltát, vágja a fát, lassan megy neki. "Hal csuka hírével - mondja - teljen meg fával a szánka!" A szánka megtelt fával, fel volt vágva, minden. Hazamegy. Megy hazafelé, az uton a szánka majdnem elüti az embereket, annyira ment a szánka. "Hordd be - mondja - te bolond!" "Nem hordom én - mondja. - Hordd be te! Örülj, hogy hoztam neked!" "Nem hordod be? - mondja. - Akkor nem veszem meg a veres ruhát." "Akkor - mondja - hal csuka hírével, hordd be nekem a fát! Hordd be az egészséget a kályha alá! Mindet ..."

No, odahaza jobbra-balra járkál, tudod; nagy ember volt már. Megy erre, megy arra. Meglát egy nagyon aranyos, szép lányt, királylányt. A leghatalmasabb király lánya volt, szép szőke lány, hosszúhajú, ő meg csúnya volt, fekete; úgy nézett ki, mint egy néger. Megpillantja a lányt, megtetszett neki. Ahogy ránéz: "Hal csuka hírével, ess tőlem teherbe" - mondja. A lány teherbe esett tőle. Megnőtt a lány hasa. Meglett a gyerek. Vizsgálják az orvosok, kérem szépen, mondják, hogy a lány szűz, nem szól rá senki /?/. Megszületett a kisgyerek. Pényképet készítettek róla mindig.

Kerdj' upre leste fēnjkiĥo, mindjān, kastar h' o čhāvo. Phirkeren jobra-balra, hāt dikhje le čhāve, o rome. Mer udjan odā sa o rom. 'Hāt talān tīr' o čhāvo,' phenlahi. 'Tu kerdjal opp' a kirājki rakja, tīro h' o čhāvo.' 'Mīro,' phenla, 'nāne, na kerdjom uppe nikas, na kurdjom nikas. Kāj kurdjom me valakas. Džungalo čhāvo som,' phenla, 'mange na kampil niko.' 'Tīri h' i rakli,' phenla. 'Tu kerdjal upp' a kirājki rakja.' 'Me na,' phenla, 'me ke lat' iś n' astardjom. Ni na vakerdjom ke late.' So šaj vakerdja o čoro čhāvo, fenjkīĥo udjan odā, kérlek szépen, uppe lest' astardjol o čhāvo.

Na, a kirāji ladžanja pe. So kerdja, āndre len sōgelindja ekhe bare bare hordōveste. Bare bare hordōveste āndre len sōgelindja, t' ole čhāve, t' ole da, t' ole dade. Oppe len thodja uppi Duna. Na, uppi Duna unk mā džan, džanes; po pānji, šititoste, ande hordōveste. Džan unk uppi Duna. I kirājki rakli na džanlahi pe leste džanes, nisoste ništa nāne le. I kirājki rakli mindig vālahā kerlahi leske, 'Menj innen! Dža thar! Dža thar!' De o romano čhāvo mindig bizonj ke late džalahi. Astarlahi lakeri čang, ka lakero per, ka lakeri čūči astarlahi o romano čhāvo. Le kirājki rakli cidlāhi p' ando hordōvo mindig. 'Dža thar,' phenla, 'dža thar!' lesk' i rakli. 'Mi romni sjal,' phenla. 'Na sjal mo rom,' phenla. 'Lāche,' phenla, 'na ssal mo rom, maj dikhā le ko.'/?/

Maj bokhali hi i rakli džanes, kirājki rakli. Cak phenel peske, 'Hal csuka hírvél,' phenla, 'thudale čiki hadj uven,' phenel, 'angle mande.' Abba pillanatba odaj sja o thudale čiki. O raklo mindjār, o čhāvo, bar' rojā' hal. I rakle njeldešinel. 'Has,' phenel, 'andar,' phenla, 'felesígem?' 'Na haw,' phenla. 'Me na sikjom te ham,' phenel, 'aso mošlīko aso tu has.' 'Lāche hi,' phenel o čhāvo, korkori hal o thudale čiki. Džan pāpale; mān o hullāmi čhidkeren ide-oda len džanes. Pāpe rendelin' o čhāvo, 'Nokedli,' phenla, 'maseha.' Pāpale, 'Has mi gu-li romni?' 'Hāt,' phenla, 'ha desahi m' andar, hāhi jek čeppo.' 'No,' phenla, 'akkor le,' phenla, 'i roj, ha!' Kirājki rakli iś kia dikhel te han, pif-paf, te ū hāja. No, kia kezđinel kia te sikjon ka romano čhāvo. Džungalo sja lo, sar nēgeri diklah' ari. Bāre džungalo sja. Na kérlek szépen, džan adale po fojōvo. Ā, so gondolindja o romano čhāvo, 'Ā,' phenla, 'so me te kerav adaj,' phenla, 'laha, j leg finomeder hāba so čak si upa sito, hal csuka hírvél had tereminel mang' andja e!' Pajtás, ando kirājiko fletō nān' aso sar odole sja ando hordōvo, hāje pije čājije. I romni phenel, mān kamlahi le, čumidkerlahi le. Hat so kerdja pāleg okova, Adutt, - na, so hi lo, Nemtudomka, gēja upe late, zu! lake ānde džanes. Ān' lake njūmindja. Na kérlek szépen, thūli pēja i romni, odoj mindjār ando hordōvo.

Na, na šokā gēja pāleg unk mā. Hullám ā' le čhidinje upo parto. Ā' le čhidinje up' ek sigeto, baro sigeto. Niĥkaš, ništa na sja. Cak sigeto.

hogy kitől van a gyerek. Járkálnak jobbra-balra, hát megpillantották a fiút, a cigánylegényt. Mert a cigány ugyanolyan volt. "Hát talán tiéd a gyerek - mondják. - Te csináltad fel a királylányt, tiéd a gyerek." "Az enyém ugyan nem - mondja. - Nem csináltam én fel senkit, nem ...-tam meg senkit. Hogy ...-tam volna meg valakit? Csúf legény vagyok - mondja - nem kell nekem senki." "Tiéd a lány !! - mondják. - Te csináltad fel a királylányt." "Nem én - mondja - hozzá se nyúltam. Nem is beszélttem vele." Bármit mondott szegény fiu, a fénykép ugyanaz, reá marad /? hasonlít?/ a gyerek.

Na, a király szegyenkezett. Mit tett, beszögeztette őket egy nagy-nagy hordóba. Beszögeztette egy nagy-nagy hordóba a gyereket is, az anyát is, az apát is. A Dunára rakta őket. Mennek a Dunán, tudod, mennek a vízen, sötétben, a hordóban. Mennek a Dunán. A királylány nem vett róla tudomást, nem volt semmiből semmije /?/. A királylány mindig a vállát vontatá: "Menj innen! Éredj! Éredj!" De a cigánylegény mégis csak mindig oda-férkőzött hozzá. Megfogta a térdét, odanyúlt a hasához, a melléhez a cigánylegény. A királylány folyton odébb húzódott a hordóban. "Éredj innen - mondja neki a lány - eredj innen!" "A feleségem vagy"- mondja neki. "Nem vagy a férjem" - mondja. "Rendben van - mondja - nem vagy a férjem; majd meglátom, ki." /?/

Aztán a lány, tudod, a királylány megéhezett. Szól magában [a fiú]: "Hal csuka hírével - mondja - teremjen előttem tejes csík." Abban a pillanatban ott volt a tejes csík. A legény mindjárt nagy kanállal eszik. A lány nyeldes. "Észel belőle, feleségem?" - mondja. "Nem eszem - mondja. - Nem szoktam olyan moslékot enni - mondja - amilyet te eszel." "Rendben van" - mondja a legény, és egyedül eszi meg a tejes csíkot. Mennek tovább; a hullámok dobálják őket ide-oda. A legény megint rendel: "Húsos nokedlit!" - mondja. Megint: "Észel, kedves feleségem?" "Hát - mondja - ha adnál belőle, ennék egy csöppet." "No - mondja - akkor nesze, itt a kanál, egyél!" A királylány is hozzálát az evéshez, pif-paf; ő is evett. Már kezdi megszokni a cigánylegényt. Csúnya volt, úgy nézett ki, mint egy néger. Nagyon csúnya volt. Na kérlek szépen, haladnak a folyón. Á, egyszer csak azt gondolja a cigánylegény: "Á - mondja - mihez kezdjek itt vele? A legfinomabb étel, ami csak a világon van, teremjen előttem e! Hal csuka hírével!" Pajtás, a királyok életükben sem láttak olyat, mint ami ott volt a hordóban! Ettek, ittak, jóllaktak. Az asszony azt mondja, - már megszerette, megcsokolta. Ó meg, Adu, - nem; hogy is hívják? - Nemtudomka, mit csinált? Ráment, zu! betett neki, tudod. Benyomta neki. Na kérlek szépen, az asszony ott mindjárt a hordóban teherbe esett.

Na, most már nem sokáig mentek. Egy hullám kivetette őket a partra. Kivetette egy szigetre, nagy szigetre. Sem fa, semmi sem volt ott, csak

'Eh,' hāt o kova, o Neftudomka, 'eh,' phenel, 'so me te gecizinav, ole apōši ... Džana hodj me na dūr som me lestar; na dūr hi pale ū mandar. Kerav ek bari aranĵiki hīda,' phenla. I romni na šundja odo. Keravel ek bari hatalmaši palota. Asi palota, asi, kirāje kã ūjã'asi. Sakone kaštes-te čirikli bašla. Sakone āver kaštete pap^aragano čirikli bašla. Hīda pale katar leskero kher ži ko apōšicko kher hīda, aranĵiki hīda sja. Djēmāntiki kašta sja pa jek ōdalo, aranĵiki kašta sja pa āver ōdalo. Djēmāntiki ssa i hīda; ži ko lesko apōšicko kher. De m̄an akkor ando lesko kher čelēddja rengetegi, lukestjipe, mindent sinja ānde pajtás; te h̄an, mindent sinja. Na kërlek szépen, de ū mā džungalo, džungalo sja bāre, tiszta néger, leski romni pe^{dig} šukār, kirājki gādende; sa somnakaj sja leski romni. O buka čhāvo pedig udjan aso sar ū sja: buka nēgeriko čhāvo. Kërlek szépen, ūzeninel prē p' apōšiske, 'Ap prē,' phenla, kedves édes-apám, dik te unoka, savo unoka hi tu!' Hudel o ūzeneto lesko dad, pāle ūzeninel, 'Aso djūtmentoste, hiāba kerel,' phenla, 'dži kq mo kher hīda, aranĵiki djēmāntiki hīda, de akkor se džã^w ke leste.' Hāt a sért-, upe linja o čhāvo, o romano čhāvo. 'Eh, ha ū n' avel ke mande, maj me džã ke leste. Az annya hét píntekit!' phenla. Lenja p' uppe, džal ōj ke leste džanes; e romnjangethāne /?/. Džal. Dik lukestjipe pal leste, džal ke leste džanes. Džal ānde ke leste, 'Agyon Isten!' 'Agyon Isten! Astār-dé!' phenla. Astarel leha va. 'Ko ssal tu?' phenla. 'Ha me ssom to vejo,' phenla. 'Na pindžares man? Me kerdjom uppe te rakja.' 'Hāt,' phenla, 'na patjav le. Kāj bešes?' phenla. 'Ak' ōndja,' phenel, 'ānde djēmāntiki vāra bešav.' Akor phenel leske, 'Me n' ānde bolōndja' /?/, rakleske, ole romane čhāveske. Ā leske bolōndja /?/ kezdinel te roven pale, 'Dik, ma ruš āwka tut ha kerdjom, āndre tut čukanj- ... hordōveste,' igy-ügy. Kerdj' o baro bijav. No hāt prē gija o kirāj is ke lende džanes. No kana o kirāj prē gija, baro šukar pārno raklo ūja^a andar o nēgeriko raklo. Baro šukar raklo. T' anda lesko čhāvo. Na pindžarlah' uppe lende.

Kerdje paleg o baro bijav. Ūja aso bijav, odā mā čuda sinja. Šunav paleg te mē, džanes. [Etc., as in the previous tales.]

44.

Kã sja kã na sja, sinja ekvar ek bastalo gulo Dēl, sinja ekvar ek romni. Ola romnja sinja ek čhāvo. Adal čhāvo na kerlahi khēre ništa; de ništa de ništa de ništa. Odā čak khēre khellah' ando praho, naškerlah' upo drom, dželah^a āndja, dželah^o ondja, i dej na lelahi leski nisevi hasna. Majd o čhāvo uppe bārdjiha, baro čhāvo ūj' anda lestar, sinja lo dešefta dešohto beršiko körülbelül. Oda leske phenel i daj, 'Piam! Le mā tuke

sziget. "Eh - mondja izé, Nemtudomka - mit vacakoljak! Az apósom ... Tudom, hogy nem messze vagyok tőle, ő sincs messze tőle. Csináltatok egy nagy arany hidat" - mondja. A felesége nem hallotta. Csináltat egy hatalmas nagy palotát. Olyan palotát, de olvast, hogy még a királynak sincs olyan. Minden fán madár dalolt. Minden második fán papagáymadár szólt. A híd meg, a híd az ő házától az apósa házáig, arany híd volt. Egyik oldalán gyémánt fák álltak, másik oldalán arany fák álltak. A híd is gyémánt volt, egészen az apósa házáig. De már akkor az ő házában is rengeteg cseléd, katonaság, minden volt, pajtás. Volt ennivaló, minden. Na kérlek szépen, de ő maga csúnya volt, nagyon csúnya, tiszta néger; a felesége viszont szép, királyi ruhába van öltözve. Tiszta arany volt a felesége. A kisgyerek pedig ugyanolyan volt, mint ő: kis néger gyerek. Kérlek szépen, átúzen az apósának. "Gyere át - mondja - kedves édesapám, nézd meg az unokádat, milyen unokád van!" Megkapja az üzenetet az apja, visszaüzen: "Az ilyen jött-ment hiába csináltat a házámig hidat, aranyos-gyémántos hidat, akkor sem megyek el hozzá." Hát a legény, a cigánylegény felvette a sért-, "Eh, ha ő nem jön el hozzám, majd elmegyek én őhozá. Az anyja hét péntekét!" - mondja. Fogja magát, ő megy el hozzá, tudod. Feleséggestül megy. Ni, utána katonaság, úgy megy hozzá, tudod. Belép: "Adjon isten!" "Adjon Isten! Fogjunk kezét!" - mondja. Kezet fog vele. "Ki vagy?" - mondja. "Hát én vagyok a vód - mondja. - Nem ismerst meg? Én csináltam fel a lányodat." "Hát - mondja - nem hiszem. Hol laksz?" - mondja. "Ott ni - mondja - a gyémánt várban lakom." Akkor így szól hozzá: "Engem nem bolon-.../?"-mondja a legénynek, a cigánylegénynek. Aztán ... /?/ sírva fakad: "Nézd, ne haragudj, hogy úgy bántam veled, becsuk... a hordóba, így-úgy." Nagy lakodalmat csaptak. No, átment hozzájuk a király is, tudod. No, amikor a király átment, szép, nagy, fehér legény lett a néger legényből. Szép nagy legény. A gyerekekből is. Nem ismert rájuk. Megtartották a nagy lakodalmat. Olyan lakodalom volt, hogy csoda! Én is meghallottam, tudod. [Stb., mint az előző mesékben.]

44.

Adu

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer a boldogságos jó Isten. Volt egyszer egy asszony. Annak az asszonynak volt egy fia. Az a fiú odahaza nem csinált semmit, de semmit, de semmit. Csak otthon játszott a porban, szaladgált az uton, ment ide, ment oda. Az anyja nem vette semmi hasznát. Majd a fiú felnőtt, nagy legény lett belőle, lehetett úgy tizenhét-tizen-

romnja! 'Láhi me,' phenla, 'mama, romnja, čak t' avlani ke mande valako. Ke mande n' avel,' phenla, 'niko. me čoro čhavo sjom.' Te bare čoro sja lo, na ssa le mēg te han is. Hāt, o čhavo aka' phirkerel peske jobra-bal- ra. Jekvar o čhavo gondolinel pe: 'Eh, mama, džanes kas lav romnjake? Ola kiräjke rakja, od' avla mīri romni.' 'Dža mā,' phenla, 'tu, melalea džuvalea, hāt od' avla tīri romni, e kirājki rakli? Ō, le ke tute čore čha! Kāj džalahi tute kirājki rakli? Uppe tut akastinna! Karóba tut cidawna! Gondoškodin!' phenla. 'Kāj džalahi tute!' 'Mama, me kiräjke rakja lav romnjake.' Hāt oda džanlah' i daj hodj dilino hi lo; dilinjija. O čhaveske thodja andi tarisnja ānde bogāči. Gēja o čhavo. Kérlek szépen, džalah' ānde k' ekhe bare kirājške, ānde gēja.

O kirāj mindjār fogadinel le. 'Agyon Isten,' phenla, 'mo gulo čhavo! 'Agyon Isten,' phenla, 'mo gulo dad!' 'Hāt tu, kathar aves?' 'Hāt,' phenla, 'mo gulo dad,' phenla, 'te na šertōdines, mā čak āwka tuke phenap,' phenla, 'me baro kirājisko čhavo sjom. Napnyugati kirājiskq čhavo sjom,' phenel. 'Napnjugaticko kirājisko čhavo sjom.' Kirāji pale lošandja, kan' āšundja les, mer džandja hodj odo bare šukār raklo hi. 'Lāche j,' phenel, 'taj sō 'ja tuha pi drom, hodj aso rongyosan ājal ke mande?' 'Tāmadindje man,' phenel, 'po drom rablōvi. Tēl' 'pa mande linje o gāda, linje mandar o ēkseri, mindent. Hāt ki ti rakli indūliandjom,' phenla, 'te mangan la mange.' 'Hāt,' phenla kirāj, hodj 'dik andja, me na džanā' te vakeren, vaker me rakjaha.' Kérlek szépen, o raklo gēja ki rakli, na ssa džungalo čhavo. Džala ki rakli. 'Na,' phenla, 'aves ke mande romnjake vadj n' aves?' O čhavo čak attji phendja: 'Aves vadj n' aves?' 'Dza,' phenla i rakli, 'dza.' Na, ekhetane gēje. Kerdje o baro bijaw džanes, baro baro bijaw kerdje, hetedhétországra kerdje o baro bijaw.

Vīg' ūja bijaveske, pašjon tēle aver rāti, džanes, mā terne pāre. Tēle pašjon; o čhavo sar pašjol pašē pi romni, pe lacho bare vodro, 'Aj,' phenla, 'me khēre šukaredere vodroste sovāhi, te na ssūrinlahi mo trupo ennjire, sar adā vodro,' phenla. I rakli pek ado šundja. Opp' uštje rājtjana, i rakli džala ko po dad, phenel leske, 'Dik,' phenel, 'o kirājiko raklo mange phendja, adā vodro bare sūrinel le,' phenla, 'āver vodro leske kampil.' 'Lányom, āver vodro kampil te thoven,' phenla, 'tiszta šejmiko, šejmostar haj avel minden.' Pašjon tēle āver rāti, Adutto pe romnjaha /o čhav' Adutteske akharna/, pašjon tēle, o čhavo čak resinel /?/ pe. 'Ōj,' phenla, 'me khēre fēdere vodroste sovāhi sar adaj. Mīro vodro,' phenel, 'bare lāčo sja.' Kérlek szépen, i rakli šundja. Phendja khēre pe dadeske, 'Dela' /!/, phenla, 'adal čhavo, mo rom, tiszta aranjiste sovel khēre. Šejmoste sovel.' 'Na lányom,' phenla, 'nāne baja ništa, tiszta aranjistar kampil leske te keren mindent.' Tēle pašjol o romano čhavo. 'Aj, man khēre,' phenla, 'butea feder than sja sar adaj. Džū h' ande lente. Džam me khēre mange.' I rakli šundja. Phenla pe dadeske, 'Dada,' phe-

nyolc éves. Azt mondja neki az anyja: "Fiam, nősülj már meg!" "Megnősülnek, anyám - mondja - csak jönne hozzám valaki. Nem jön énhozzám senki. Szegény fiú vagyok." Mert nagyon szegény volt, még ennie sem volt mit. Hát, a fiú csak járkál magában jobbra-balra. Egyszer csak meggondolja magát a fiú: "Eh, mama, tudod, kit veszek feleségül? A királylányt; az lesz a feleségem." "Eredj már - mondja - te piszkos, tetves; hát ő lesz a feleséged, a király lánya? Ó, végy feleségül szegény lányt! Hogy menne hozzád a királylány? Fel fognak akasztani! Karóba fognak huzni! Gondolkozz csak! Hogy menne hozzád?" "Mama, én a királylányt veszem feleségül." Hát az anyja azt gondolta, hogy bolond a fia, megbolondult. Tett a fiú tarisznyájába pogácsát, azzal a fiú elindult. Kérlek szépen, elment egy nagy királyhoz.

A király mindjárt fogadta. "Adjon Isten - mondja - édes fiam." "Adjon Isten - mondja - édes apám." "Hát te honnét jössz?" "Hát, édes apám - mondja - ne sértődj meg, már csak így szólítalak, én egy nagy király fia vagyok. A Napnyugati király fia vagyok: a Napnyugati király fia" - mondja. A király megörült, mikor ezt hallotta, mert tudta, hogy az a fiú nagyon szép. "Jól van - mondja ekkor - de hát mi történt veled az úton, hogy ilyen ronkyosan érkeztél hozzám?" "Útközben rablók támadtak meg - mondja. - Leszedték rólam a ruhát, elvették az ékszereimet, mindent. A lányodhoz indultam, hogy megkérjem magannak." "Hát - mondja a király - nézd, én nem tudok mit mondani; beszélj a lánnyal." Kérlek szépen, a fiú odament a lányhoz. Nem volt csúnya a fiú; odament a lányhoz. "Na - mondja neki - feleségül jössz hozzám, vagy nem jössz?" A fiú csak ennyit mondott: "Jössz, vagy nem jössz?" "Megyek - mondta a lány - megyek." Na, egybekeltek. Nagy lakodalmat csaptak, tudod, nagy lakodalmat ültek, heted-hét országra szóló nagy lakodalmat csaptak.

Vége lett a lakodalomnak. Másnap este lefeküsznek, már mint fiatal pár. Lefeküsznek. Ahogy a legény ott fekszik a felesége mellett a jó nagy ágyban, "Ej - mondja - odahaza jobb ágyban aludtam, és nem szúrta a testemet ennyire, mint ez az ágy." A lány hallotta. Reggel felkel a lány, megy az apjához, mondja neki: "Nézd csak - mondja - a királyfi azt mondta nekem, hogy ez az ágy nagyon szúrja, másik ágy kell neki." "Lányom, másik ágyat kell vetni, tiszta selyemből. Selyem legyen rajta minden." Másnap este lefeküsznek, Adu meg a felesége. /A szegény fiúnak Adu volt a neve./ Lefeküsznek; a fiú csak fészkelődik. "Oj - mondja - én odahaza jobb ágyban aludtam, mint itt. Az én ágyam jobb volt." Kérlek szépen, a lány meghallotta. Elmondta otthon az apjának: "Apám, ez a fiú, a férjem, odahaza tiszta aranyban alszik; selyemben alszik." "Na lányom - mondja - semmi baj. Tiszta aranyból kell csinálni neki mindent." Lefekszik a cigánylegény. "Aj - mondja - odahaza sokkal jobb ágyam volt, mint itt. Ebben tetű van. Haza is megyek magannak." A lány meghallotta. Elmondta az apjának:

nel, 'man kamel te muken. Šun mo,' pnenel, 'džuva h' amen, amende, pnenel.' 'Lányom,' phenla, 'aso si man ěkseri, si man djēmānto, djēmāntostar kampil leske mindent te keren,' phenla. 'Djēmāntoste natj sovel, mā h' aso barvalo kirāji hi lo.' Kérlek szépen, o čhavo pašjol tēle. 'Hat,' phenla, 'ada šaj mā te pnenen ada lačo vodro hi, de azér mīro khēre taj feder ni.' Oda šundja i gādži, phendja le khēre pe dadeske. 'Hā fiam, mā āver na džān^{av} te keren,' pnenel, 'dživen asar dzan^{en}'.

Na, awka ūnk dživen pumenge egyideig- dūj ideig. Gondolinel p' o raklo, 'Jaj, mo gulo Del,' phenla, 'udjan mi dejōri sar šaj hi khēre? Sar čorike šaj hi ii! Vadj nāne te hal iš len,' phenla magána o čhāvo. Aduttoske l' aknarna. 'Ěj,' phenel, 'sar šaj avile /?-aven le?/ khēre?' Phenel pe romnjake, 'Romnie,' phenla, 'andja šun! Me khēre dzap,' phenel, korkōri. Dikhā me me kirājki atya taj me kirājki anya, sar dživen khēre. Nāne len valaso baja?' I romni phenla, 'Kirāji hi to dad, ma dža nikia, odole ni^{sa}'bāntōdāšo.' 'Dik,' phenla, 'me parančolav tuke, me džav khēre. Majd ha valaha khēre phenlahi tute pāle /?/, av pale mande hintōkaha.' So šaj kerdj' e kirājki rakli, lake kampil te nalgatinen, mer ō se j džūli. Kérlek szépen, o raklo upe p' urdja, hintōkate, gyerűnk haza! Gēja khēre o raklo. Bikindja t' i hintōka, bikindja t' ole grasten. Avka hodj mā szál gadeste gēja khēre čoro čhāvo, čoro Adutto. Na, khēre mindjār i daj, 'Jaj édes fiam, dikjām tu, jaj mange,' phenla, 'mīro raklo!' Čumidkerel le, mindent. 'Kāj salah' idáig?' 'Jaj mama! Hāt me bare kirājke rakja linjom romeste, Napnjugaticke kirajki rakja linjom,' phenla. 'Dža mā tu, dilinea!' pnenla. 'Dilino sjal, nā tut gōdi!' 'Mama! Man nāne gōdi? Maj dikhol'/?/.

Na, o čhāvo khēre. Kérlek szépen, i romni užarkerel mā le, kāj h' adā lesko /!// kedvešno rom, mer i kirājki rakli kamlahi le rom bāre. Kāj lako kedvešno rom? Bizonj i rakli na birindja āri t' užaren, upe p' urdja rašaske. Upe p' urdja rašaske i romni, džala mendegelinel, netedhét országon túl džal i romni. Ānde restja pa udjan and' odala gāv kaj o čhāvo sja, Adutto. Džal ānde, pontosan ko Adutto mangel sālāši. Buka čoro sal-māšo kher sinja, phusalo kher. Džal ānde. 'Agyon Isten' phenla. 'Agyon Isten te tuke rašaja. Ke mande kames te soven?' 'Ōja,' phenel, 'ke tumende kamāhi te soven de na džānaw, resāhi ke tumende?' 'Hāt ha mán tu ssal, reseh' ām mer rašaj sjal,' phenla, 'Devleskero čhāvo sjal, reseha maška' o buter čhāve.' Dešuduj čhāve sinje. Hāt tēle pašjol o rašaj. Pontosan paš o Adutto. Pontosan paš o Adutto beštja tēle o rašaj. Hát kérlek szépen, asar odoj pašjol, hāt Adutto na pindjarla pa romnja? Pīndjardja la! T' i kirājki rakli pīndjārdja pe rome, ole Adutto. Pīndjārdj' ekvar. Hodj ūnk ekvar valamikor kirāja sja. Mīndjar Adutto džala pe late džānes. Zu! lak' ānde. Hurde čhave paleg uppe džānes. O dešuduj hurde čhāve uppe sinja. Adutto džānes kerel mindent, džānes, Adutto, piff-paff! O buka čhavo

"Apám - mondja - itt akar hagyni. Hallj ide: azt mondja, hogy tetvesek vagyunk." "Lányom - mondja - ami ékszerem van, ami gyémántom van, gyémántból kell készíteni neki mindent. Hadd aludjon gyémántban, ha már ilyen nagy király!" Kérlek szépen, megvetették a fiúnak a gyémánt ágat. A fiú lefekszik. "Hát - mondja - ez már mondhatni jó ágy, de azért az enyém odahaza még jobb." Hallja ezt az asszony, elmondja otthon az apjának. "Hát fiam, mást már nem tehetek; éljetek, ahogyan tudtok"- mondja.

No, így éldegélnek egy ideig, két ideig. Elgondolkozik a fiú: "Jaj, édes Istenem - mondja - vajjon hogy van odahaza édesanyám? Milyen nyomorúságban élhet! Vagy talán még ennie sincs mit" - mondja magában a fiú. /Adu volt a neve./ "Ej - mondja - hogyan mehetnék haza?" Szól a feleségének. "Asszony! - mondja. - Ide hallgass! Hazamegyek egyedül. Megnézem királyi atyámat és királyi anyámat, hogyan élnek odahaza. Nincs-e valami bajuk?" Az asszony így szólt: "Ne menj sehova. Apád király, semmi bántódása sem eshetett." "Nézd - mondja - én parancsolok neked! Hazamegyek. Majd ha otthonról érted üzenek /?/, jöjj utánam hintóval." Mit tehetett a királylány? Hallgatnia kellett, mert ő volt az asszony. Kérlek szépen, a legény felöltözött, hintóra ült, gyerünk haza! A legény hazament. Eladta a hintót is, eladta a lovakat is. Úgyhogy egy szál ruhában ment haza a szegény fiú, szegény Adu. Na, otthon az anyja mindjárt: "Jaj, édes fiam, csakhogy megláthatlak! Jaj nekem, édes fiam!" Összecsókolja, minden. "Hol voltál idáig?" "Jaj, mama! Hát egy nagy király lányát vettem feleségül; a Napnyugati király lányát vettem el" - mondja. "Eredj már, te bolond! - mondja. - Bolond vagy, elment az eszed. Akkor sem volt eszed, amikor kicsi voltál, most sincs eszed." "Mama! Nekem nincs eszem? Majd meglátod!"

Na, a fiú otthon van. A felesége meg várja, hol van az ő kedves férje. A királylány nagyon szerette a férjét. Hol lehet az ő kedves férje? Bizony a lány nem bírta kivárni. Felöltözött papnak. Felöltözött papnak az asszony, ment, mendegélt, hetedhét országon túl. Megérkezett ugyanabba a faluba, ahol a legény volt, Adu. Bemegey, pontosan Aduéknál kér szállást. Rozsant kis szalmafedeles házikó volt. Bemegey. "Adjon Isten" - mondja. "Adjon Isten neked is, pap. Nálam akarsz aludni?" "Igen, nálatok szeretnék aludni - mondja - de nem tudom, megférék-e nálatok?" "Hát ha már te vagy, megférész hát, mert pap vagy - mondja - Isten fia vagy, elférsz a többi fiú között." Tizenkét gyereke volt. Hát lefekszik a pap. Pontosán Adu mellé ült le a pap. Hát kérlek szépen, ahogy ott fekszik, hát Adu ne ismert volna rá a saját feleségére? Ráismert! A királylány is ráismert a férjére, Adura. Egymásra ismertek, hogy ők valamikor királyok voltak. Adu mindjárt ráászott, tudod. Zu! bele. A kisgyerekek meg fenn voltak; a tizenkét kisgyerek fenn volt. Adu mindent csinál, piff-paff! A kisgyerek

vičinel, 'Dada! O rašaj kùrel,' phenla, 'Aduutto!' 'Halgatin fiam,' phenla, 'pašju tële! Čitt!' Akkor vakerele äver čhavo, 'Dada! Aduttoske mā vi-go j,' phenla, 'kùrel le o rašaj!' 'Ma vičin ker,' phenla, 'som mā tuke ände! So vičinkeres? Na džanes te soven?' Kérlek szépen, avka džalahi viğig. Aztán paleg uštjel uppe i romni, dikhel le: 'Hät romea! Hat čäce kùrel,' phenla, 'o rašaj ole Adutto, hät dik män le so keren!' Kérlek szépen, opp' uštjile, likerem i lampa, tharen. 'Öj, bari somnakuni šukār rakli! I kirājki rakli!' Kerdje paleg o baro bijav mindiār, o romano bijav kerdje. Negyven literi mol sja čak, the dūj literi thardi. Na but si. Gəjom te me. Na but hasna sja ändar.

45.

Sinja ekvar ek bäre⁸ šukār terni gādži. Akkor kerülindj' ekethäne pe romea. Ole gādše paleg thovibe sinja. Hät na ssa le hanjig, hanem tële kempel lake te phiren angla rašaskero kher. Džal tële-pänjiske. O jek rašaj äri bandjol upi bloka, vičinel uppi gādži, 'Kana te dzap?' phenla. I gādži daranja, khëre nāštja. Hat i gādži, - gadžake tële kempel papale te džan pänjiske. Papale tële džal i gādži pänjiske, o rašaj uppe late vičinel, 'Kana te dzaw?' I gādži daranja, khëre nāštja. Hat, a gadždžake čak tële kempel pänjiske te džan hodj ä^{ri} te thovel o gāda. Sar tële džal pänjiske, papaleg äri vičinel o rašaj pi bloka, 'Kana te dzaw?' I gādži papaleg daranja, khëre nāštja. Phendja le ände pe romeske, 'Mro gulo rom,' phenla, 'ek rašaj mindig äri bandjol pi bloka sar me tële džav pänjiske, hodj kana te džav, hodj kana t' avel ke mande.' 'Jaj de dilini sjal,' phenla. 'Hat phen, hodj ekkor és ekkor t' avel. Majd o löve⁸ tële las lestar, taj majd akkor keraha lenca valaso.'

Džal i gādži, mār akkor feder džalah' i gādži, bátrabban. Džal i gādži pänjiske, cidel o pänji, o rašaj vičinel lake, 'Kana te džaw?' 'No,' phenla, 'háromnegyed hétkor.' Asar i gādži lidžel o pänji uppe, papale džal pänjiske. Sar džal pänjiske, akkor mā äver rašaj, középőno rašaj vičinel lake pi bloka, 'Kana te džaw?' 'Av,' phenla, 'eft' órakkor.' Papale džal i gādži pänjiske, papale vičinel ado rašaj, phureder, 'Kana te džaw?' 'Negyed nyóckor.' No, adā meg sinja, o gādžo phenla, 'No,' phenla, 'čaj, mā me kerdjom i bari gedra ondja andi komra. Änd' avla ki tut o terno rašaj. Odā mindjān i keren tut kamla, meg kūrta tut mindjān. De ma muk tut te kùren! Awka mukes tut te kùren ha löve les tē' lestar, šel rup; mang šel rup.' /Šel rup akkor mēg baro löve sja./

elkiáltja magát: "Apa! A pap ...-a Adut!" "Hallgass, fiam! - mondja. - Feküdj le! Csitt!" Akkor a másik gyerek szólal meg: "Apa! Mindjárt vége Adunak, mert a pap meg...-a!" "Ne kiabálj! - mondja. - Aludj már! Mit kiabálsz? Nem tudsz aludni?" Kérlek szépen, így ment ez végig. Aztán meg az asszony kelt fel. Meglátta őket. "Hej, férjem! Csakugyan ...-a a pap Adut! Nézd már, mit csinálnak!" Felkeltek, fogják a lámpát, meggyújtják. "Ó, aranyos szép nagy lány! A király lánya!" Megint mindjárt megtartották a nagy lakodalmat, cigány lakodalmat tartottak. Csak negyven liter bor volt, meg két liter pálinka. Nem sok. Én is elmentem. Nem sok hasznom volt belőle.

45.

Három pap

Volt egyszer egy nagyon szép fiatal asszony. Akkor került össze a férjével. Az embernek meg mosodája volt. Hát nem volt kútjuk, hanem le kellett járnia az asszonynak a pap háza elé. Lemegy vízért. Az egyik pap kihajol az ablakon, rákiált az asszonyra: "Mikor menjek?" - mondja. Az asszony megijedt, hazaszaladt. Hát, az asszonynak mégis csak le kellett mennie vízért, hogy kimossa a ruhát. Megint lemegy az asszony vízért, a pap rákiált: "Mikor menjek?" Az asszony megint megijedt, hazaszaladt. Hát, az asszonynak mégis csak le kellett mennie vízért, hogy kimossa a ruhát. Ahogy megy le vízért, megint kikiabál az ablakon a pap: "Mikor menjek?" Az asszony megint megijedt, hazaszaladt. Beárulta őket a férjének: "Kedves férjem - mondta - amikor vízért megyek, egy pap mindig kihajol az ablakon hogy "mikor menjek", hogy mikor jőjjön el hozzám." "Jaj, de bolond vagy - mondta. - Hát mondd, hogy ekkor és ekkor jőjjön. Majd a pénzt legomboljuk róla, és majd utána csinálunk vele valamit."

Megy az asszony; akkor már jobban ment az asszony, bátrabban. Megy az asszony vízért, vizet húz, a pap odakiált neki: "Mikor menjek?" "No - mondta - háromnegyed hétkor." Mikor az asszony felvitte a vizet, megint ment vízért. Ahogy megy a vízért, akkor már a másik pap, a középső pap kiált ki neki az ablakon: "Mikor menjek?" "Gyere - mondja - hét órakor." Megint megy az asszony vízért, megint kiált a pap, a legöregebb: "Mikor menjek?" "Negyed nyolckor." No, ez eddig megvolt. Az ember így szólt: "No - mondja - asszony, már megcsináltam a nagy gödröt ott a kamrában. Be fog jönni hozzád a fiatal pap. Mindjárt hozzá akar majd kezdeni veled, mindjárt megerőszakolna. De te ne hagyd magad megerőszakolni. Úgy engedd megad megerőszakolni, hogyha megkapod tőle a pénzt, száz forintot; kéri száz forintot." /Száz forint akkor még nagy pénz volt./

Awka is sinja. O gādžo āri gēja, i džūli paleg mā užallahi le, šukār gādži. Avel o rašaj. Ō, neki iš kamel te džan, hodj maj kūrta la džanes. O kār ašlah' o rašaske, csudára lest' ašlahi. Mā majnem ānde laki njūmindja. Akkor o gādžo vičinel uppi bloka, 'Ker āri,' phenla, 'mri guli romni, tēl' ačhijom o vonato, musaj som khēre t' aven.' 'Juj,' phenl' o rašaj, 'khēre avel to rom? Akanig mā kija te džaw? Šēreste man čalavla.' 'Dža ānde,' phenla, 'andi komra.' Sar kerel āri o komrakero vuder, perel ānd' andi bari gedra. Ānde pēj' andi gedra. O rašaj andi gedra na tromal mēg te vakeren iš. 'No,' phenla, 'o lōve linja' lestar?' 'Linjom,' phenla. 'Kitji?' 'Šel rup. Ō di^k!' phenla. 'No,' phenla, 'me āri džau, majd avla,' phenl', 'āver.'

Āri gēj' o gādžo, čak avel na sok' [= sokára] āver rašaj. Odā iš mindjān neki lake džal hodj maj kūrta la. 'Elóször,' phenla, 'aš-ta lōve. Aswtán šaj man kūres.' O rašaj del ār' o lōve, šel rup. Odoleha o gādžo pi bloka mā zörgetinel, 'Ker āri romnie,' phenla, 'o vonato tēl' ačhijom.' 'Jaj,' phenla, 'kia te būjinav?' 'Dža ānde,' phenla, 'andi komra,' phenla. Džal o rašaj andi komra, pēja ando kāver rašaj. 'Hat,' o rašaj phenla, 'tu sar kerūlindjal andja?' 'Hat tu sar kerūlindjal,' phenla, 'andja?' Odola mā odoj dū džēne pumenge.

Hat avel o āver rašaj; o leg phureder. Odā paleg džukel sinja bāro. Odā mēg ratjaha āri kisitindja po kār hodj majd este džal te thovel lake le. Avel ānde. I gādži dikhel lesko baro kār, daranja. Astarđj' ola gadž-dža, na vakerdja ništa, čhudja la tel' upo vodro, mā epašōneg ande sinja lake; ānde lake njūmindja epašōneg. De odoleha mān o gādžo zörgetinel, 'Ker āri,' phenla, 'tēl' ačhijom o vonato.' 'Juj,' phenla, 'kija te būjinav?' 'Dža ānde,' phenla, 'andi komra.' Gēja andi komra, t' odā pēja ānde. 'Tu sar kerūlindjal?' 'Awka sar tumen,' phenla. 'Te kuren kamlahi taj na šikerūlindja.'

'No, akanig mā,' phenel o gādžo, 'so lenca te keras romnie? No de,' phenla, 'nāne baja.' Forralindj' eke bare katlanoha pānji. Tharillah' o pānji, čhordj' uppe trīn rašaja le. Mūje. Odolena cidkerdja len āri, o rašajen, ispitkerdj' ande lende villa; sand' ando kolin ānd' ispitinja lenge villa.

Hāt, mān rāti, dešuduj ōri, čak avel ek lukesto. Ānde paliker' šukāreg lo. 'Dena man,' phenla, 'sālāsi, mēg dūr h' amaro gav athar,' phenla, 'te piheninav?' 'Kāje te na hudesahi,' phenla. 'Dik mā,' phenla, 'odoj,' phenla, 'jek rašaj, akanig avaw khēre andar o fōro, tēle kamlahi ma romnja t' astaren, me pale linjom i villa t' ande leste sūrindjom la.' 'Gōdi ssa tut,' phenla o lukesto, 'kā šaj mukjal la,' phenla, 'te romnja te kuren!' 'Lidžisar le,' phenla, 'daṁ tut šel rup, lidžisar le, ānde čhinesa

Úgy is lett. Az ember kiment, az asszony meg már várta őket, a szép asszony. Jön a pap. Ó, neki is akar menni, hogy majd megerőszkolja, tudod. Állt a pap ...-a, csudára állt neki. Már majdnem belenyomta. Akkor az ember bekiált az ablakon: "Nyisd ki - mondja - kedves feleségem, lekéstem a vonatot. Kénytelen voltam hazajönni." "Jaj - mondja a pap - hazajött a férjed? Most már hova menjek? Agyonút!" "Menj be - mondta - a kamrába!" Ahogy a kamraajtót kinyitja, belezuhan a nagy gödörbe. Bezuhant a gödörbe. A pap szólni sem mer a gödörben. "No - mondja - megkaptad a pénzt?" "Megkaptam" - mondja. "Mennyit?" "Száz forintot. Nézd!" - mondja. "No - mondja - én kimegyek. Majd jön a másik."

Az ember kiment. Jön nemsokára a másik pap. Az is mindjárt nekimegy, hogy majd megerőszkolja. "Először - mondja - ide a pénzt! Azután meg...-hatsz." A pap átadja a pénzt, száz forintot. Ekkor már zörget is az ablakon az ember. "Nyisd ki, asszony - mondja - lekéstem a vonatot." "Jaj - mondja - hová bújjak?" "Eredj be - mondja - a kamrába." A pap bemegy a kamrába, ráesik a másik papra. "Hát te hogy kerültél ide?" - mondja a pap. "És te hogy kerültél ide?" - mondja. Most már ketten vannak.

Hát jön a másik pap, a legöregebb. Az meg nagy kutya volt. Már reggel előkészítette a szerszámát, hogy majd este berakja neki. Bejön. Az asszony látja a nagy szerszámot, megijed. Megfogta az asszonyt, nem szólt semmit, lenyomta az ágyra. Már félig benne volt; félig benyomta neki. De ekkor már zörget az ember. "Nyisd ki - mondja - lekéstem a vonatot." "Jaj - mondja - hova bújjak?" "Eredj be - mondja - a kamrába." Bement a kamrába, ő is beleesett. "Te hogy kerültél ide?" "Úgy, ahogy ti - mondta. - ...-ni akartam, és nem sikerült."

"No most már - mondja az ember - mit csináljunk velük, asszony? No de - mondja - semmi baj." Forralt egy nagy üst vizet. Felforrt a víz, ráöntötte a három papra. Meghaltak. Azzal kihúzta őket, a papokat, vasvillát szúrt beléjük; mindegyiknek a mellébe szúrt egy vasvillát.

Hát, már éjszaka volt, tizenkét óra. Egyszer csak jön egy katona. Beköszön szépen: "Adnátok-e szállást? - mondja.-Még messze van ide a falunk. Hadd pihenjem ki magam." "Hogyne adnánk - mondja. - Nézd csak, ott van egy pap. Most jövök haza a városból, hát le akarta fogni a feleségemet; én meg fogtam a vasvillát és beleszúrtam." "Eszednél voltál - mondja a katona. - Hogy is hagyhattad volna, hogy megerőszkolja a feleségedet!" "Vidd el - mondja - adok neked száz forintot, vidd el,

le andi Duna.' Šel rup akkor bäre ssa löve. O lukest' hudinja o alkalmo, astardj' ole müle, lidžel ole. Ni na pašja tële. Lidžel le andi Duna. Avel päle, hat man akkor o gädžo äri kisitindja ävr' upo küsebo. 'Ej tra da, čičäres /?/ mo kār,' phenla, 'hät sigeder pä' resjal sar me?' Odoleha pap^arig hudel le, papaleg nāšel leh' andi Duna. De bigony mán o püšpöko, o leg phureder püšpöko maškar lende, rotkerlah' o trin rašajen. Dikja iš asar o lukesto lidžlah' ole rašaj' upo po vālo. 'Ej,' phenla, 'o Bēng lidžel ole rašaje?' 'Lidžel,' phenla, 'ām o lukesto o rašajen, nā,' phenla, 'o Bēng.'

Sar džal papaleg päle, hāt dikhel papale. 'No te maram mo kar ande to muj ände,' phenla, 'hāt papale čak sigeder restjal khēre sar me, hi-āba nāšāhi po celo drom? No,' phenla, 'užari!' Odoleh' uppe le hudel po po vālo äver rašaj' iš, nāšel leha. Nāšel, hat avral o püšpöko samarašno verdeha. 'Oj, te čāres mo kār,' phenla, 'sa te gule daha, azir tu rese-sahi sigeder pale, kaj tu samarašno verdeha phiresahi, me päleg gvalog.' Odoleh' astardja t' o samarašno verda t' o püšpöko taj čhidlahi le ando Duna. Restja päle, mā akkor na ssa. 'Igaz-e, čāren mo kār, ärⁱ tumenca kürdjom,' phenla, 'tumen samarašno verdeha phiren me pedig gvalog.' Linja šel rup. 'No,' phenl', 'akanig me džaw iš mange; bäre šukar pajikerav hodj dinjal man löv'. 'Te me bäre šukar pajikerav hodj šegitindjal pe mande,' phenla, 'hodj ligidjal o müle andi Duna.'

Ha na mūje, t' akanig dživen.

46.

Kāj slja kāj na slja, bastala gula Dēvla, ek čorro rom. Odole čore romes slja, kérlek, ek čhāvo. Eš būti na kerlahi nikhaj. 'Muro čhavo, dza mā kaštenge!' 'Na džā,' phenla leske. 'Dža mā pala kaštenge!' Hāt äri gēje trin džēneg, kaštenge; mer trin čhāve slja le. Hāt, asar kedinih' o kašta, so trin džēneg, attji kedinje, hodj na birindje uppe te uštjel. 'Hāt,' phenla, 'uštj' uppe!' 'Na birina uppe t' uštjen. Hāt tu?' 'Ni me.' 'Hāt akkor čhivas amen!' Čhitjī pumen so trin džēneg. Delahi bastala gula Dēvla, bäre dūr. No, lāčh', ände restje bare vēšeste. Ände restje bare vēšeste, odoj drom na slja nikhāj. 'No, aven päle trin felē! Tu tële džaha, m' ēre džā ando kösepo, tu ēre džaha. Eš te dikhana drom, valako, akkor majd ekvareske šivitinaha.' No, lāčh' odo, awka iš slja.

dobd be a Dunába." /Száz forint akkor nagy pénz volt./ A katona kapott az alkalmon, fogta a halottat, elvitte. Le sem feküdt. Viszi a Dunára. Visszajön, hát már akkorára az ember kikészítette a másikat a küszöbre. "Ej, az anyád, szopd ki a ..., hát hamarabb hazaértél, mint én?" Azzal újra fogja, újra fut vele a Dunára. Igen ám, de már a püspök, a legöregebb püspök, kereste már a három papot. Látja is, amint a katona viszi a vállán a papot. "Ej - mondja - az ördög viszi a papot?" "Viszi ám - mondja - a katona a papokat, nem az ördög."

Ahogy megint megy visszafele, hát hátranéz. "No, hogy verjem a szádba a ...-mat - mondja - hát megint csak hamarabb értél hasa, mint én, hiába futottam az egész úton? No - mondja - várj csak!" Azzal felkapja a vállára a másik papot is, fut vele. Fut, hát kint ott van a püspök számárfogattal. "Oj, hogy szopnád ki a ...-mat az édesanyáddal együtt - mondja - azért értél vissza hamarabb, mert számárfogaton jársz, én pedig gyalog." Azzal fogta a számárfogatot is, a püspököt is, bedobta a Dunába. Visszakerkezett, akkor már nem volt több. "Igaz-e, szőjátok ki a ...-mat, kitoltam veletek - mondja - pedig ti számárfogaton jártok, én meg gyalog." Fogta a száz forintot. "No - mondja - én most már megyek utamra. Nagyon szépen köszönöm, hogy pénzt adtál." "Én is nagyon szépen köszönöm, hogy segítettél rajtam - mondja - hogy elvitted a halottat a Dunára."

Ha meg nem haltak, ma is élnek.

46.

Borsszem Jankó

Hol volt, hol nem volt, boldogságos édes istenem, egy szegény ember. Annak a szegény embernek, kérlek, volt egy fia. De nem dolgozott sehol. "Fiam, menj már fáért!" "Nem megyek" - mondta neki. "Menj már fáért!" Hát kimentek hármasban fáért; mert három fia volt. Hát, ahogy mindhárman szedték a fát, annyit összeszedtek, hogy nem bírtak felállni. "Hát - mondja az egyik - kelj fel!" "Nem bírok felkelni!" "Hát te?" "Én sem." "Hát akkor szökjünk meg!" Megszöktek mindhárman. Boldogságos édes istenem, nagyon messzire mentek. No jó, beértek egy nagy erdőbe. Beértek egy nagy erdőbe, ott nem volt út sehol. "No, menjünk hát három felé. Te lefelé mégy, én erre megyek középen, te erre mégy. És ha valamelyikünk utat lát, akkor majd kiáltunk egymásnak." No jó, úgy is lett. Hát, aranyos istenem, az egyikük, a középső, meglát egy

Hät, somnäkuna Dēvla, dikje pale ek kova jek, odo közēpsōno, o rom, dikja kérlek ek njūlano njomo. 'No, aven,' phenla, 'addja!' Ondja gēje so trin džēne; odā njūlano njomo vezetinlahi len, kérlek, k' ekhe bare, kova slja, ande hanjigate. Hat, odoj slja ek djalogūto, ānde džānahi. Hät kia gēje, ekhe vārate. Odoj niko na slja andi vāra. Ānde gēje. Hanahi, pijenahi. Hät, odoj dešuduj betjārja slja; bešnahi andi vāra. Gēje te čōren. 'Adaj valako hi,' phenla. 'Me na džāv āndre.' 'Ni me na džāv āndre,' phenla, 'kana khēre āje o betjārja. 'Me na džāv āndre, me na džāv āndre! Adaj valako hi.' Na, na gēlje āndre. Odoj trin džēneg, odoj... 'Hät, valaso phenam me tuke,' phenla. 'Aven āri ando vēš, ēš faraginas āri jekha džūlja: kaštencar. Eš mangah' ole Devle, hodj gōdji te avel ande leste. Eš uppe amende thōvla, mindent.' Āri gēlj' ando vēš. Araklj' aso močāriko kašt. Odoj faraginnahi le, mindent, mēg čak ekhe džūvljikane alakoste na slja. Odoj tērdēpelindje so trin džēne, mangnah' ole Dēvle, hodj te del ande leste gōdji. Oppe tāmāindja i-džūvlji, čumidinje so trin džēn'. 'No, amen prala sljam. Amen ki tute n' astaraha nisar.' Ligidše la khēre, odoj tāvlahi lenge, thovlah' uppe lende, mindent.

Hät, ūnk džalah' ār uppo vēš te vadāzinēn, sō jekhāver /ʔ/, sō le trin; ūj khēre slja. Hät araklja ek mellēkni soba. Sinja odoj ek halāl-koponja. Hat mind-, asaz šepre-, mindig ondja džalahi. 'Hät o nehīššigo,' phenla, 'te phīrel uppe tu, hat tu mindig oddja džas pala kol-, šōprinav? Na džas athar?' Astartj' i halālkoponja, čidj' andi jag ānde le. Ordī-tindja pe, d' asavo, hodj teherbe pēja i džūvli. No, lāche, az idō mūlinel, avel az idō, mež sja o čhāvo. No lāche, avel o dešuduj šērengoro šārkānji. 'Av āri,' phenla, 'phureder manušeai' Džal āri, čhindja i men. Akharel āri le közēpserōne. Akharel āri le bukadere. Annak is čhindja i men. Avel i ratjaha, dikhen le, odoj mūlōne. Lenžeri phen kidinja ānde ekhe kīlōnōš-ne sobate. Lāche h' adaj, ole mūl....

Avel štārto rāti o triando dūj šērengoro šārkānji. 'Av āri,' phenla, 'gazda!' 'Užar, mindjan,' phenla, 'āri džāw.' Akkor lel ki peste dešuduj māžāšno kardo, pistoji, akkor džal āri. Akkor tēle čhindja mindjān, - 'No,' phenla, 'kāj sljan? Am mā j āri!' 'Hat adaj sljom.' 'Hät kāj sljan?' 'Adaj sljom,' phenl', 'angle tumende.' 'Na, sar aves manca? Sar kames te birkozinen?' 'Mange mindedj.' Akkor mindjar triando dūj šēre leske tēle linja, mindjar čhindja le tēle. Na akkor avel papaleg āver rāti negyvenkét fejūno šārkānji. Odā is akhardja le āri. Odole is awka phirdja, sar āver rāti o triando dūj šērengoro. No akkor, 'No anyám!' Thardja okova, i djertja. 'No, mri kedvešni guli dajōri, me džāv ország-világ te mendegelinen.' Hat gēja is.

Hät, džalahi ūj, mendegelinlahi. Hät so dikhel ūj, ek malmo odoj forginel-šūrginel. Āri slja Irimen hodj ako olvašinla, awka ānde šaj džal,

izét, szóval, meglát egy nyúlnyomot. "No, gyertek ide" - szólt. Odamentek mindhárman. Az a nyúlnyom elvezette őket, kérlek, egy nagy izéhez, kúthoz. Hát, ott volt egy gyalogút, elindultak rajta. Hát, hova jutottak, egy várhoz. Ott a várban senki sem volt. Bementek. Ettek, ittak. No, tizenkét betyár volt ott; ott laktak. Elmentek lopni. "Itt valaki van - mondta az egyik. - én nem megyek be." "Én sem megyek be" - mondták a betyárok, mikor haza-értek. "Én nem megyek be, én nem megyek be! Valaki van itt!" No, nem mentek be. Ők hárman ott [maradtak]. "Hát, mondok nektek valamit - mondta az egyik.- Gyerünk ki az erdőbe, és faragjunk egy asszonyt fából. És könyörögjünk az istennek, hogy legyen benne lélek. És mosni fog ránk, és főzni fog nekünk; mindent." Kimentek az erdőbe. Találtak olyan mocsári fát [=fűzfát]. Ott ki is faragták, minden, amég csak asszony-alakra nem hozták. Ott mindhárman letérdeltek, könyörögtek az Istennek, hogy adjon bele lelket. Az asszony feltámadt. Mindhárman megcsókolták. "No, mi testvérek vagyunk. Semmiképpen sem fogunk hozzád nyúlni." Hazavitték; főzött rájuk, mosott rájuk, minden.

No, kimentek az erdőbe vadászni, mindhárman együtt. Az asszony otthon maradt. Hát, talált egy mellékszobát. Ott volt egy halálkoponya. Miközben sepregetett, mindég odament. "Hogy a nehézség jőjjön rád - mondta - mindég odamégy, ahol sepregetek? Nem mégy innen?" Azzal megfogta a halálkoponyát, és bedobta a tűzbe. Ugy elordította magát, hogy az asszony teherbe esett. No, telik-múlik az idő, eljött az ideje, megszületett a fia. No, egyszercsak jön a tizenkétfejű sárkány. "Gyere ki, -mondja- legidősebb ember!" Kimegy, a sárkány levágja a nyakát. Kihívja a középsőt. Kihívja a legkisebbiket. Annak is levágta a nyakát. Jön a reggel, nézik a halottakat. A nővérük be- rakta őket egy külön szobába. No, a halottak ott vannak.

Jön a negyedik éjszakán a harminckétfejű sárkány. "Gyere ki, gazda!" -mond- ja. "Várj, mindjárt kimegyek" - mondja. Akkor magáhozveszi a tizenkét mászás kardját, pisztolyát, úgy megy ki. Akkor rögtön levágta, - "No -mondja- hol vagy? Gyere már ki!" "Hát itt vagyok!" "Hát hol vagy?" "Itt vagyok - mond- ja - előttetek." "No, hogy állsz ki velem? Hogy akarsz megbirkózni?" "Nekem mindegy." Akkor mindjárt levágta a harminckét fejét, lecsapta. No, a követke- ző éjszakán meg a negyvenkétfejű sárkány jött. Az is kihívta. Az is úgy járt, mint az előző éjszakán a harminckétfejű. No, akkor gyertyát gyújtott. "No, kedves édesanyám, én elmegeyek ország-világá, mendegélni." Hát el is ment.

No, ment, mendegélt. Hát mit lát, egy malom ott sűrög-forog. Ki volt ir- va, hogy aki elolvassa, az akkor bemehet; ha nem olvassa el, külön rakja

te na olvašinla le, külön rakinla leske okova, o kokala, o mas külön rakinla. Õn na olvašindja le, vitéz módra, Gēja hodj új ände phagla okova. Akor o mlino o kokala külön rakindja, o mas külön rakindja leske. Leskero dad, ole mlinoskero hulaj paleg, oda štärvardeš mážášno slja. Hodj kana denahi le o trin rakle te han, akor rüdaha le emelinnahi, ätfordittinnahi le. Awka dela^{hi} le te han. Häť, aven khēre o trin rakle. Odā paleg ätkozindja leskere dade, holló kápiba ätkozindja lengero dad. Aven khēre kia rāti; kana khēr' äje, dikhen le. 'Jaj, adā pale o Boršsem Jankōvo hi! Keras le,' phenla, 'dšivdeske!' 'Hat keras le dšivdeske!' Dšivdeske le kerdje. Akkor gēja, gindja le, okova, o mlinoskero sāmo, akor ände gēja. Dikja le okova, o hulaj. 'Tu sljal, Boršsem Janko?' 'Me.' Akkor phudinja uppe leste, pušomeske vältozindja. Thodja l' andi gatjarānca. Aven khēre o trin rakle kia rāti. Änd' akharel e phüredere. Akor lel äri o, i pušum, vältozinel le päle manušeske. 'Fiam, adā h' o Boršsem Jankōvo?' 'Boršsem Jankōvo? Häť so tu gondolines? Odo trival attji sar tu sljal taj soraleder hi; odo celo svito tēle čilla.' 'Mārel ... bičav änd' ole köšpšövene! Na džanes tu ništa. More! Ada h' o Boršsem Jankōvo?' 'Ma phen! Odā soraleder hi sar tu. Odā celo svito tēle čilla. Adā phena tu ...' Džal ände. 'Fiam! Tuke patjav. Ko h' adā, adā manuš?' 'Adā? Adā na Boršsem Jankōvo hi. Odā duvar atji, trival sar tu. O celo svito džözinel.' 'Devla mār le! Dža äri athar! Bičav ände bukadere!' Odoleske phendje le, bukadere, te džal ände. 'Hat, fiam! Ada h' adā Boršsem Jankōvo?' 'Hm! So tu gondolines? Boršsem Jankōvo štärvar pänšvar aso sar tu sljal, taj soraleder hi; o celo svito sít ke-.' 'Na, džä äri,' phenla, 'phi la pänji pi godji. Šilavlah odoj'/?/. Hat, džal ... O Boršsem Jankōvo phenel okovenge, odole hollövinge, aven khēre pe rāti, 'Sar kempel,' phenla, 'tumari dade äri te šinkerinen?' 'Hat, odoj,' phenla, 'andi soba hi o kardo, ando šarko, anda jek šarko ando äver ugrinel. I pälca paleg odā jelenti, asar mozginel, te čhines o manuše, uppe uštjel.' Džal ände Boršsem Jankō, lel ke peste, kérlek. Akkor: 'Mo kedvešno kardo, čhinger sít,' phenla, 'mákról mákra adale manuše!' Es thodja le eke katlanoste, odoj äri tädja.

Odoj pale kérlek džal khēre fele. Khēre džal. 'No édes anyám!' Akkor -, na is. Ugrindja päl' ande bölčöva, 'o e, o e!' 'Jaj édes fiam! De soká is aludtam!' Mā awka phenlahi leskeri daj. Uštjel uppe, del le čüci. Pijelahi. Taj mār akkor baro vitészšego kerdja o Boršsem Jankō. No, lāche h' ada. Akkor uštjel uppe, o negyvennégy mážášno kova kardo, linja ki pe t' odoj khellahi leha t' o pistožiha. 'Jaj muro buka čhävöro,' phenla, 'čhinadjuha! Nem szabad!' phenla. No, gēj' andi s-ba, ole trīne pralen, čhinger-čhingerdja le so le trīnen, upp' uštjinje. 'Na muri kedvešni dajöri! Tu mā adalenca saj džives. Mā me džaw,' phenla, 'mendegel' hetethét ország ellen.'

a csontját, külön rakja a húsát. Ő nem olvasta el, vitéz módra. Ment, hogy majd betöri. Akkor a malom külön rakta a csontját, külön rakta a húsát. Az apja meg, annak a malomnak a gazdája, negyven mázsás volt; úgy, hogy amikor a három fia ennie adott, akkor rúddal emelték meg, átfordították, úgy adtak ennie. No, jön haza a három fia. Azokat meg elátkozta az apjuk, holló képébe átkozta őket az apjuk. Jönnek haza estefelé. Mikor hazaértek, látják: "Jaj, ez meg a Borsszem Jankó! Elevenítsük fel!" Felelevenítették. Akkor odament, elolvasta a malom számát, s ekkor bement. Meglátta a gazdát. "Te vagy az, Borsszem Jankó?" "Én." Akkor ráfujt, bolhává változott. Bedugta a gatyaráncába. Estefelé jön haza a három fia. Behívja a legöregebbet. Akkor előveszi a bolhát, visszaváltoztatja emberré. "Fiam, ez volna Borsszem Jankó?" "Borsszem Jankó? Hát mit gondolsz! Ő háromszor olyan erős, mint te, és még erősebb; ő az egész világot le tudná vágni!" "Verjen meg az isten, küldd be a középsőt! Te nem tudsz semmit! Hallod-e! Ez a Borsszem Jankó?" "No, ne mondd! Az erősebb nálad! Az egész világot le tudná vágni. Mondom neked..." Bemegy. "Fiam! Neked hiszek. Ki ez az ember?" "Ez? Ez nem Borsszem Jankó. Az kétszer, háromszor annyi, mint te. Az egész világot legyőzi." "Isten verjen meg! Takarodj innét! Küldd a legkisebbiket!" Szóltak neki, a legkisebbiknek, hogy menjen be. "Hát fiam, ez az a Borsszem Jankó?" "Hm! Mit gondolsz? Borsszem Jankó háromszor-négyszer olyan, mint te vagy, sőt, erősebb. Az egész világot szét[tudná verni]." "Na, eredj ki - mondja - ...?/ No, odamegy Borsszem Jankó, mondja azoknak az izéknek, azoknak a hollóknak, mikor este hazajönnek: "Hogyan kellene kinyírni az apátokat?" "Hát - mondják - ott van a szobában a kard, a sarokban, az egyik sarokból a másikba ugrál. A pálca meg azt jelenti, ahogy mozog, hogy ha megcsapod vele az embert, feltámad." Borsszem Jankó bemegy, magához veszi, kérlek. Akkor: "kedves kardom, vágd szét - mondja - mákszemről mákszemre ezt az embert!" És berakta egy katlanba, ott megfőtt.

Ő meg elindul hazafele. Hazaér. "No, édesanyám!" Akkor, - nem is. Visszaugrott a bölcsőbe: "o é, o é!" "Jaj, édes fiam! De soká is aludtam!" /Nármint hogy az anyja mondja./ Felugrik, megszoztatja. Szopott. De már akkorára nagy vitézséget hajtott végre Borsszem Jankó. No, rendben van. Akkor feláll, magáhozveszi a negyvennégy mázsás kardot, és azzal játszik, meg a pisztollyal. "Jaj, kisfiam - mondja - megvágod magad! Nem szabad!" No, bement a szobába. Sorra megcsapta mind a három testvért, azok feltámadtak. "No, kedves édesanyám! Te már megélsz ezekkel. Én már elmegyek mendejélni hetedhét ország ellenében."

Džal is ūj, mendegelinlahi, hāt ānde resel bare vēšeste. Bare roppan-
 totte vēšeste ānde restja. Šititno slja. Uppe gēja bare kašteste. Odoj
 dikhel, so dikhel, bišuštār mérföldön štarvardes betjarja odoj peknaži;
 peknaži kolāča, mas; eke guruven. Akkor del le kōštolōva o vezēri, del
 le kōštoló. Akkor okova, o Boršsem Jankō, linj' i pistoļa, livindja āri
 andar o muj leske. Na šertindja ni jekhe. Akor upe ugrindj', 'Ejnje azt
a szentséges úristenit,' phenla, 'ko šaj h' adā? So n' avel andja?' Akor
 o betjār oda phenl', o vezēri, 'Majd addj' avla,' phenla, 'jelenkezinel
 ako āri livindja o mas anda muj.' No hāt akkor papale thovel pi pīpa
 leske jaz. Odā is livindja tēle. Papaleg uppe ugrindja, 'Ejnje, azt a
szentséges úristenit,' phenla, 'hat akkor so n' avel addja?' Majd adj-
 dja avla oda, jelenkezinel.' T' akkor del le ek pohāri mol o vezēri.
 Odā is āri livindja andar o muj leske. Eš o pohar' is na phadjilja. Ak-
 kor oddja džal. 'Lači rāti tumenge t' ovel,' phenla. 'Te tuke,' phenla.
 Akor o vezēri upp' uštinja, tēle beštja. 'No mā 'kanik od' āvla maškar
 amend' o vezēri, ako adā mās egyformán sēt ulavla, taj i kolāča.' Akor
 astardjōl o Boršsem Jankō eke guruve, čhindja ki phu, hāt štarvardeš taj
 pāndž felē pēlja, t' i kolāča, t' o mas. Akkor upp' ugrindja o leg tik-
 neder, 'Enye a szentséges úristenit, sar h' odā, azelőtt štarvar
 felē džalahi, akanig paleg štarvardeš pāndž felē džal!' Akkor o rēgitno
 kova, mā o vezēri, ondja ugrindja, čhindja le čham, 'Hāt adaleske na
 kempel te han, čak tuke?' Akkor hāje kérlek odoj rendesen. 'Ugyan,
 phenla, 'mure kedvesne vendéglátó, sō vārt' ālinen tumen adaj?' 'Si a-
 daj,' phenla, 'ek kaštēlja. Odoj dešuštār beršengiri rakli; asavi, hodj
 duj somnakune čillaga ando duj vālle; kham ando čekat; o čhon andi kolin.
 Eš naštig džas amen közel is kija. Kana mā huszonnégy mérföldre resas,
 akkor mā o kakaši bašol; eš dureder naštig džas.' 'No, aven pale mande!
 Džalahi, štarvardeš pāndž džēneg džalahi. Hāt, sar huszonnégy mérföldre
 resle, akkor kana kamel te krikantinel o kakaši, ūj tēle livindja le. Gē-
 ie ondja. Akkor kérlek, fūrindja okova j āri, ... ako ek manuš ānde res-
 lja. No, ke džal ānde? ko džal ānde? 'Mé na džam, mé na džaw.' 'No, adj-
 dja šunen! Soljharen so štarvardeš džēneg, hodj mancar na kerna ništa!'
 Soljhardje tárgypelva tēle, soljhardje, hodj 'oleha na kerna ništa.
 Džal āndre ūj, thardja okova, i djertja, sūte sako, awka sonna sar kaske
 i men čhinen. I boka rakli paleg andi bōlčōva slja. Astardja, sit čhindja
 okova vānkuši taj linja āri o kār, eš kūrđja la. Teherbe pēlja. Akor gēja
 āri, ligidja sa otē le /?/. Āri rajzolindja újal, hodj adā h' adā Borš-
 sem Jankōvo, ako ola raklja uppe kerdja. Džal āri ko falo. 'No aven ān-
 de,' phenla, 'but hō /?/, but somnakaj hi adaj!' Aven ānde, eggyenkint
 čhingerel i men, sange, so štarvardeš štārenge. Akkor ... thodja paš i
 kova, ole kirājiska, paš o vuder, kirājikinjake szinte paš o vuder awka
 ... ēs ada h' ada bizonjošno Boršsem Jankōvo ako ole štarvardeš betjārin

El is indul, mendegél, hát elérkezik egy nagy erdőbe. Rengeteg nagy erdőbe érkezett. Sötét volt. Felmászott egy nagy fára. Onnan látja, mit lát, huszonnégy mérföldre negyven betyár süt valamit. Kalácsot, húst sütöttek, egy egész ökröt. Éppen akkor ad nekik kóstolót a vezér; kóstolót ad. Ekkor Borsszem Jankó fogta a pisztolyt, kilőtte a szájából. Egyiküket sem sebezte meg. Erre felugrottak: "Ejnye, azt a szentséges úristenit - ki lehet ez? Miért nem jön ide?" Akkor a betyár, a vezér, azt mondta: "Majd idejön, jelentkezik, aki kilőtte a húst a szánkból." No, ekkor meg parazsat tett a pipájába. Azt is kilőtte. Megint felugrott: "Ejnye, azt a szentséges úristenit - mondja - hát akkor miért nem jön ide?" "Majd idejön, jelentkezik." Ezután egy pohár bort ad nekik a vezér. Azt is kilőtte a szájukból. És még a pohár sem tört el. Ekkor odamegy: "Jöjstét mindnyájatoknak" - mondja. "Neked is" - mondják. Akkor a vezér felállt, leült. "No, most már az lesz közöttünk a vezér, aki ezt a húst meg a kalácsot egyformán fogja szétosztani." Ekkor Borsszem Jankó fogta az ökröt, földhözcsapta, hát, negyvenöt felé esett, a kalács is, meg a hús is. Akkor a legkisebbik felugrott: "Ejnye, a szentséges úristenit, hogy van ez? Azelőtt negyvennégy felé ment, most meg negyvenöt fele megy." Akkor a régi vezér odaugrott, pofonvágta: "Hát neki nem kell ennie, csak neked?" Ekkor aztán ettek rendesen, kérlek. "Ugyan -mondja- kedves vendéglátóim, miért álltok itt vártán?" "Van itt -mondják- egy kastély. Abban van egy tizennégy éves lány. Olyan, hogy két arany csillag van a két vállán, a nap a homlokán, a hold a kebelén. És még csak közelébe sem mehetünk. Amikor már huszonnégy mérföldre érünk, akkor már megszólal a kakas, és nem mehetünk tovább." "No, gyertek utánam!" Mentek, negyvenöten mentek. Hát, amikor huszonnégy mérföldre értek, akkor, mihelyt a kakas kukorékolni akart, ő lelőtte. Odamentek. Akkor, kérlek, ő megfürta az izét, a [falat], úgy, hogy egy ember befért. No, ki megy be? Ki megy be? "Én nem megyek, én nem megyek!" "No, idehallgassatok! Esküdjetek meg mind a negyvenen, hogy nem csináltok velem semmit." Megesküdtek letérdepelve, megesküdtek, hogy nem tesznek vele semmit. Ő bemegy, meggyújtja a gyertyát. Mindenki aludt. Úgy aludtak, mint akinek nyakát vágják. A kislány meg a bölcsőben volt. Fogta, szétvágta a vánkost, és elővette a szerszámát és megerőszakolta. Teherbe esett. Akkor kiment, kivitte .../?/ Kirajzolta ujjal, hogy ez meg ez a Borsszem Jankó volt, aki a lányt felcsinálta. Kimegy a falhoz. "No, gyertek be -mondja- sok arany van itt." Bemennek, egyenként elvágja a nyakukat, mind a negyvennégynek. Akkor odarakta őket a király ajtaja elé, meg a királyné ajtaja elé is, ...hogy ez meg ez az a bizonyos Borsszem Jankó, aki kinyírta mind a negyven betyárt.

s' āri šinkerindja. No lāč' āvā' /?/, o gēlja peske khēre, Boršsem Jankōvo.

Adaĵ paleĵ o kirāĵ keraptatindja ek čārda. 'Ako džanel lāče te paramisāzinel, odā mukla ingven te han, taj te pien.' Akor odā phenla ola dake, 'Anyu, aven!' Ole pralenge, 'Aven pale mande!' Hat gēlje iš. 'No, džan ānde,' phenla, 'andi čārda, taj bešen tēle!' Ūĵ oddĵ' āri khellahi, - mā bešlja-, mēg ūja o buka raklo. Ondja and' okova khellahi, ando praho. Te ūĵ khellahi ole buka čhāveha, mā pīre čhāveha. 'No, az kap itten, oda ūlja te han ko lāči paramiči džanel te phenen.' Hāt, phenen o Boršsem Jankōvos hodĵ odā džanel te paramisāzinen. 'Nem kell már semmi, na kempel ništa!' Akkor dinje le még egy pohár, teritindje ek kafidi, hanvalōneha. Gēlja uppe i rakli ki-, ko dad, hodĵ meĵ hi, m' adā hi mo dad, ako man kerdĵa /!/. No ligidje pale so le trīnen, slĵa trīn rakle, trīn raklja kĵa le kirālĵi, o trīn manuša linje le, ek raklo slĵa ole kirālĵi, linja ola, ola da. Awka pale ekethāne kerdĵ' o baro bijav, hodĵ džukela mački roma is bašaven.

T' akana dživen ha na mūljas.

47.

Ande vonulindja amaro bači lukesteske. Akanig mā so keraha? Dešujek džēne slĵam, ko džala ki leste? 'Hat ko džalahi?' phenla. 'Ako leg feder džanel andar o svito, čak odā šaj džal.' 'Maj džala,' phenla, 'o Gaži.' Mer o Petjuši gēja ande lukesteske maškar o but prala. /Haljos? -- Haljuvav./ 'No,' phenla, 'hat čak o Gaži šaj džal merd o hi leg tudōseder manuš, mer mār odo slĵa,' phenla, 'Tarĵanjate iš!' Hat, kana gēlja mā pale Gaži, hodĵ ande gēljā leskero pral lukesteske, gēlja ko pēnzari hodĵ maj čhilla jedĵo, džanes. De kōzbe odā phenel hodĵ 'Jó napot kívánok!' Phenla, 'De man jedĵo!' 'Kia?' phenla. 'Ko Petjuši.' O főnök āchilja, čak diklahi, hodĵ kā h' odā? Adā ni fōro nān', adā ni gav nāne, hat so šaj ad' ovel? Hat trival štarval neki tāmadinlahi džanes, ole koveske, ole főnököske. O bare kōnjvi vīgig dikhel odā főnöko hodĵ kā h' odā Petjuš, hodĵ gav h' adā vadĵ fōro hi, na džanlah' uppe te džal nisar atta módon. O főnöko paleĵ, 'Mi az? Mi az a Petyus? Hol van?' 'Katona.' Hodĵ lukesto hi, džanes. O főnöko p' andar pi gōdi, korkōrig, dinja le jedĵo Lošoncate. Kan' uppe gēlja pale mān ō, and' ālj' o vonato, phenla /mān ungrika phenlahi/, 'Kalauz úr, arra kérem, ne álljon meg, csak Petyusnál!'

No, rendben van, hazament magának Borsszem Jankó.

A király pedig csináltatott egy csárdát. "Aki jól tud mesélni, azt ingyen engedi enni meg inni." Ekkor így szólt anyjához: "Anyu, gyerünk!" A testvéreknek meg: "Gyertek utánam!" Hát mentek is. "No - mondta - menjetek be a csárdába, és üljete le." Ő meg odakint játszott, - illetve leült, - megszületett a kisgyerek. Ő meg ott játszott a porban. Ő is játszott a kisgyerekekkel, mármint a saját fiával. "No, az kap itt enni, aki szép mesét tud mondani." Hát, mondják Borsszem Jankóról, hogy ő tud mesélni. "Nem kell már semmi, már semmi sem kell!" Akkor adtak neki még egy poharat, megterítettek még egy asztalt, ennivalóval. A lány felment az apjához, hogy megvan, itt van, apám, aki csinált /!/. No, odavitték mind a hármat a király elé. Volt három fia, - három lánya, a három ember feleségül vette őket. Egy fia volt a királynak, az meg elvette az anyát. Így aztán együtt tartották meg a nagy lakodalmat, hogy kutyák, macskák, cigányok is húzták.

Ma is éltek, ha meg nem haltak.

A n e k d ó t á k .

47.

Bevonult a bátyánk katonának. Most már mit tegyünk? Tizenegyen voltunk, ki látogatja meg? "Hát ki látogatni?" - mondtuk. - "Aki legjobban ismeri a világot, csak az mehet." "Majd elmegy - mondtuk - Gazsi." Mert Petyus vonult be katonának a sok testvér közül. /Érted? - Érttem./ No, hát csak Gazsi mehet, mert ő a legtudósabb ember, mert ő már Balassatarjában is járt! Hát, amikor Gazsi elindult /hogy a bátyja bevonult katonának/, odament a pénztárhoz, hogy majd vesz jegyet. Ott aztán így szólt: "Jónapot kívánok! Adjon jegyet!" "Hova?" "Petyushoz." A főnök várt, csak nézett, hogy hol van az? Ilyen város nincs, ilyen falu sincs, hát mi lehet az? Hát háromszor-négyszer nekítámadt a főnöknek. A főnök végignézi a nagy könyvet, hogy hol van a Petyus, hogy falu-e az vagy város, de nem tudott rájönni semmi adta módon. Erre a főnök: "Mi az? Mi az a Petyus? Hol van?" "Katona." Hogy katona, tudod. Erre a főnök magától, saját fejéből adott neki jegyet Losoncra. Mikor felszállt a vonatra, így szólt /persze magyarul mondta/: "Kalaus úr, arra kérem, ne álljon meg, csak Petyusnál!"

O āver paleg, na ssja nisar pe romnjaha. Mer o djōnāši kōvetelinlahi uppe leste. Mer mān hatvanōt ēvešno slja, taj na djōnindja. Ěš i romni našši lestar ašlahi, leskeri romni, hodj bengeskere hīroha dživel. 'Hat,' phenla, 'me ninā dživā tuha, mēg te djōninen na džaha. Kana djōninea, akkor dživā tuha čak; máskép na; mer tu na sljal šužo manuš.' Gondoško-dinlah' o rom. 'Aja! So te kerav?' phenla. 'Tribi te džas, merd akor me tuha na dživav.' Gēlja ko āver rom, phenla, 'Gēza! Am manca,' phenla, 'andi khangēri!' 'Džap,' phenla o Gēza. Kana ko vuder restje, ke khangēr-jakero, o Gēza phenel leske, 'Pher i pīpa roma!' phenla. O rom pherdja i pīpa. 'Thar ola!' phenla. Thardja, gēlja ānde pipázva andi khangēri o rom. Dikhel le o rašaj, ola Rudi bāči. 'Mingyán megyek!' Phenla, 'Nem érek én rá itt veled diskurálnyi e! Nem azér gyüttem!' Gēlja o rašaj pale ki leste. 'No,' phenla, 'Rudi bácsikám, av addja, majd adaj djōn-tatinā tut e!' Kana gēlja o rašaj ānglal, o rom daranja. Mer pašal o oltāri leske kamlja te džan, ole romeske; pala oltāriskero dumo. 'Kā sljal,' phenla, 'ispány úr?' Aztán pale phenla, 'Kā sljal, tekintetes úr?' Hat dikhel le paleg o rašaj, intindja leske hodj oddja te džal. Gēlja paleg oddjā o rom, phenel leske te tērdjelinel tēle. 'Me na,' phenla. 'Me na čōrdjom,' phenla, 'ništa. De mo somsēdo, o židōvo, andar te kašta āndja. Tovereha čindja. De me,' phenla, 'na. Tu hiāba vakeres oda, hiāba phenes hodj me āndjom o kašta. Me na, pe m' adi hiāba phenes,' phenl' ole rašaske. Gēlja khēre o rom. 'Me tut ānde phendjom,' phenla, 'mange musaj slja tut ānde te phenen mer kérlek szépen, me bunteleno sljomahi. Mer tu čōrdjal o kašta,' phenla, 'dikljom tut pale kana tovereh' andjal taj t' o rašaj diklja tut. Hat,' phenla, 'mer mange ne is phen mange le, me pale buntelenül na val'lindjom. Tu sljal o gazemberi, tu andjal,' phenla.

Pāpaleg avasahi khēre, uppo gāva ssjamahi cipi te keden. Tanālkozinas jekhe romeha, tradelahi jekhe baliče. Oddja restjam, palikerdjam ole romeske, 'Jó napot, Rudi bácsi! Sar s' odā baličo?' Na, - 'Sar s' odā bālo?' 'Adā,' phenla, 'na bālo hi, čak baličo.' O rom pale phenel, 'Odā na baličo hi hanem baliče h' ānde leste.' Ta o baličo čak trin masekengero slja. Ligidja khēre o rom ole baliče. 'Ejnye,' phenla, 'Dežō, našlg od' āvel čačo, hodj andar ado baličo t'ovlahi,' phenla,

A másik meg nem volt sehogyan sem a feleségével. Mert az asszony a gyónást követelte rajta. Mert már hatvanöt éves volt, és nem gyónt. És az asszony nem állt el attól, hogy ördög hírével él. "Hát - mondta- én nem élek veled,amíg gyónni nem mégy. Csak akkor élek veled, ha meggyónsz, másként nem; mert nem vagy tiszta ember." Elgondolkozott a cigány. "Aja! Mit tegyek?" "El kell menned, mert másként nem élek veled." Elment egy másik cigányhoz, szólt neki: "Géza! Gyere velem a templomba!" "Megyek" - mondta Géza. Mikor odaértek a templom kapujába, mondja neki Géza: "Töltsd meg a pipát, ember!" A cigány megtöltötte a pipát. "Gyujts rá!" Rágyujtott; pipázva ment be a templomba a cigány. Meglátja őt a pap, Rudi bácsit. "Mindjárt megyek!" Erre azt mondja: "Nem érek én rá itt veled diskurálni, e! Nem azért jöttem!" Erre a pap odament hozzá. "No, Rudi bácsikám - mondja - gyere ide, majd itt meggyóntatlak." Mikor a pap előre ment, a cigány megijedt, mert az oltár mögé kellett mennie a cigánynak, az oltár háta mögé. "Hol vagy, ispán ur?" -mondja. Aztán megint mondja: "Hol vagy, tekintetes ur?" A pap észreveszi, int neki, hogy menjen oda. A cigány odament. Ekkor szólt neki, hogy térdepeljen le. "Nem én!" -mondja. "Valld be a bűneidet!" "Nem én - mondja. - Én nem loptam semmit. De a szomszédod, a zsidó, elvitt a fádból. Baltával vágta. De én nem. Hiába beszélsz, hiába mondod, hogy én vittem el a fát. Én nem! Hiába fogod rám" - mondta a papnak. A cigány hazament. "Beáruktalak - mondja - kénytelen voltalak beárujni, kérlek szépen, mert büntelen voltam. Mert te loptad el a fát; láttam, mikor baltával hoztad, és a pap is látott. Hát nekem ne is mondd. Én meg büntelenül nem vállaltam. Te vagy a gazember - mondja - te vitted el."

Egyszer megint hazajöttünk, a falvakat jártuk, bőrt gyűjteni. Találkoztunk egy cigánnyal, egy malacot hajtott. Odaértünk, köszöntünk a cigánynak. "Jónapot, Rudi bácsi! Hogy az a malac?" Nem is: "Hogy az a disznó?" "Ez nem disznó - mondja - csak malac." De a cigány azt mondja: "Az nem malac, hanem malacok vannak benne." De közben a malac csak három hónapos volt. A cigány hazavitte a malacot. "Ejnye - mondja - Dezső, nem lehet az igaz, hogy malac

mer jó, hogy baro pēr hi le, adale baliče, -' 'De,' phenla, 'baliče h' ānde, me džanap,' phenla, 'ni nā zalog,' phenla o rom, 'hanem ennjā 'nde leste.' Ta o baličo kōzbe ārtānji slja. O rom ligidja khēre ole baliče. Džan o roma te dikhen ole. 'Rudi bácsi, sar s' odā baličo?' 'Am-marolen' /?/, phenla, 'kana baličo? Hat kā' 'd' avlahi baličo kana baličo h' ande leste? Na dikhen savo per hi le? Na hiāba,' phendja, 'hodj tjuhđjave /?/ sljan. Mā čak ole Dežove slja bāle, mā^o da hafol kija, t' oda phendja hodj baliče h' ande leste, ni nā zalog hanem enjnja!' Meg sinja pal' adā paleg o baro marakodāši, pal adā, hodj o roma na patjanahi le ānde hodj andar baliče hi. Kezdindja paleg o rom te djl-lāzinen, hodj, phenla, 'Nagy irigyek nekem a megyeri cigányok, mert a dissznó föllágaskogyik a garicsra!'

50.

Sinje du roma. De adala bare kirve slja. Adalā jekvāre na hohavnahi jekvāre nisostar. Čak odā sje i baja, hodj sō dū džēne but hanahi. Čhin-nahi bāle, t' upé le kednahi, vġgzinnahi mindent. Odā phenel o kirvo, mā le āvre kirveske, hodj 'Kirvea! Hāt na hasa ništa?' Mer na tromanahi jekvāre te han te den. Mer so dū dž-- sveli /?/ but hanahi. 'Na kirvea,' phenla, 'ižanes odā, illjenkor na sikljiljam.' 'Ĥm,' phnela, 'lāče hi kirvea.' Kedinja pe t' ekethan' o kirvo, gēlja khēre. Sa vadj biš kilo-mēteri. Mert akorāba o kirve bāre pumen kamnahi, džanahi k' ekvāreste. Phenla, 'Maj kirvea, dū kurke mŭlva te me tēle čhinā mer nāne le te han.' Na hal o bālo leske, ole kirveske, mā l' āvre kirveske. 'Av kirvea,' phenla, 'tēle čhināu le bāle, mer na hal.' Hāt persze hogy na troman ekvāre te han, mer adala hanahi uppo štār pāndž kilo mas. Hat jekvāre na tromanahi te han te den. Kedel pe t' ekethāne, gēlja prēko vaš o kirvo mer man nā halja leskero bālo. 'Kirvea,' phenla, 'am mā prēko, tēl' čin-nah' odole bāle, mer nāne te han.' Čhindja tēle o rom ole bāle. Kedinje le uppe, vġgzindje mindent. Mā gondolindja paleg o kirvo hodj tāvadja. Tādjlilj' o hābe, kīsno ūlja. O rom čōrjan phurnjal pē hōjaga, ole bāleskeri. Kana o kirvo tēle beštja te han, i romni ligidja lesk' ō hābe. I romni pale beštja tēle, upi hōjaga. Kana o kirvo ado muj thovlah' o hābe, akkor i hōjaga i romni thodja tel i bul, mindig mukla' hodj "prr!" 'So h' odā, kirvea?' Mā le romeske na džalah' o hābe. I romni papale muklah' i hōjaga džanes, papale khanjarel pe: "prr!" 'Rjnje kirvea,' phenla, 'dosta sentelenni hi ti romni. Mer,' phenla, 'akor khanjarel kana hav!'

volna benne, mert jó, hogy nagy hasa van ennek a malacnak, - "Dehogyanem - mondja - malacok vannak benne, tudom, nem is kevés, hanem kilenc van benne." És közben a malac ártány volt. A cigány hazavitte a malacot. Mennek a cigányok, hogy megnézzék. "Rudi bácsi, hogy ez a malac?".(?) mondja - hogy volna malac? Hogy lehetne malac, amikor malac van benne? Nem látjátok, mekkora hasa van? Nem hiába vagytok ..(?)-k. Mert csak Dezsőnek volt disznaja, csak ő ért hozzá, és ő mondta, hogy malacok vannak benne, nem is kevés -mondja - hanem kilenc!" No, lett erre nagy marakodás, amiért a cigányok nem hitték el, hogy malacok vannak benne. Ekkor aztán a cigány dalolni kezdett, hogy aszmongya: "Nagy írigyek nekem a megyeri cigányok, mert a disznó fölágaskodik a garicsra!"

50.

Volt két cigány. De nagy komaságban voltak. Nem csapták be egymást soha. Csak az volt a baj, hogy mindketten nagyevők voltak. Egyszer disznót vágtak. Összeszedték, végeztek mindennel. Azt mondja a koma a másik komának: "Komám! Hát nem eszünk semmit?" Mert nem mertek egymásnak enni adni; mert mindketten nagyon sokat ettek. "Nem, komám - mondja - tudod, hogy ilyenkor nem szoktunk." "Hm - mondja - rendben van, komám." Felszedelőzködött a koma, hazament. Volt vagy húsz kilométerre. Mert akkoriban a komák nagyon szerették egymást, összejártak. Azt mondja: "Majd, komám, két hét múlva én is vágni fogok, mert nincs mit ennie." Nem evett a disznaja a másik komának. "Gyere, komám - mondja - levágom a disznót, mert nem eszik." Hát persze nem mernek egymásnak enni adni, mert négy-öt kiló húst megettek. Hát nem mertek enni adni egymásnak. Felszedelőzködik, átmegy a komájáért, mert már nem eszik a disznaja. "Komám - mondja - gyere már át, levágnám azt a disznót, mert nincs mit egyék." Levágta a disznót a cigány. Összeszedték, végeztek mindennel. A koma már gondolta, hogy megfőzetett. Megfőzt az étel, kész lett. A cigány titokban felfújta a disznóhólyagot. Amikor a koma leült enni, az asszony hozta neki az ételt. Az asszony meg ráült a hólyagra. Mikor a koma a szájába tette az ételt, akkor az asszony a feneke alá tette a hólyagot, és mindig megeresztette, hogy: prr! "Ejnye komám - mondja - elég szemtelen a feleséged, hogy akkor fingik, mikor eszem!"

51.

Sinja le rome jek vejo. Taj ek čhaj. Mā čilla kamlahi leske lõvenca. Mā o phuro nasvalo slja. Kidlahi le te dikhen leskeri čhaj. 'Roma,' phenla, 'mā muro dad bāre nasvalo hi.' Phenla o rom, 'Nasvalo hi,' phenla, 'tro dad bāre?' 'Ōva,' phenla. Mā leskeri čhaj phenla, ole romeskeri. 'Hāt,' phenla, 'mā ní na but dikhav andar muro dad, nin^a ūla feder.' I čhaj phenlahi, ole romeske pireske. Mer kamlahi leske buka lõvenca. 'Hat,' phenla, 'more, maj prēko džas mā, dikhā more dade, hodj sar hi. Mer mán odā phenel sakon hodj nāne lāče.' 'No,' phenla, 'maj kurke prēko džaha. Ta mme vakera tre dadeha.' Gēja prēko o rom, leskero vejo, ole romeskero, phenla, 'Ajom tut,' phenla, 'te dikhen dada. Šundjom hodj bāre nasvalo sljal.' 'Nasvalo hāt,' phenla, muro čhāvo. Bār' iš nasvalo sljom.' Phenla, 'Ole lõvenca so avla? Kames mange muro čhāvo o lõve džanes.' 'Džanaū hāt,' phenla. 'Hāt dade, addjāsun upe mande. Džanes kana len tuke day? Maj te mereha.' Phenla, 'Maj harangoztatinā tuke vaš le,' phenla, 'važ o lõve so kamaū tuke. T' akor maj dā len tuke.' Odā paleg odā phenlja leske o rom, lesker' apōši, 'Maj šunā le!'

52.

Mūlja jek phuri romni. But slja laker' endānja. Sinja la šo phenja. Taj izenindje lakere penjenge hodj 'Mūja tumari phen.' Hat kezindje te roven lakere phenja kana hudinja o tāvIrato hodj mūlja. Oppe pumen urdje, gēlj' odje kaj lengeri da; // sinja āri terītime. Dikle pumare da hodj sar hi urjadi, taj sar nāne. Dikhen pumare da, - vadj mā pumare phenja, phenla, 'Bácsi!' phenla. 'Hat so laha kerdjan? Mēg lakere angušta iš na čindjan egyformán!'

53.

Džam me ande Djarmatate. Ğoro sinjomahi bāre, o židōvo kamlahi mange lõvenca. Āde sālītindjom leske o but patave, na džanlahi man āri te potjinen o židōvo. Mā kor šōvar ānde gēljom ki leste Djarmatate Endrēfalatar. 'Hat so ^aavla mā me lõvenca, hat de mā āri me lõve mer hāt mā na birinam mē' te dživen is. Hāt nāne man mē' te han is.' Odā phenel o židōvo kana ānde džāhi, mindig oda phenel hodj 'Maj szerdán, maj csütörtökön, maj pinteken.' De sako dive džāhi ki leste. O židōvo na delahi me lõve. Ānde baro gondo, ande bari brīga avahi khēre fele othar bí lõvende kathar o židōvo. Beštja paša mande jek gādži ando vonato. Phenav lake, phenav,

Volt a cigánynak egy veje. Meg egy lánya. Már régen tartozott neki. Az öreg már beteg volt. A lánya készült meglátogatni. "Férjem! -mondja. -Apám már nagyon beteg." A férje így szólt: "Nagyon beteg az apád?" "Igen" -mondja. Már mint a lánya mondja, a cigány lánya. "Hát - mondja - már nem sok jót nézek ki apámból, nem is lesz jobban." A lány mondta a férjének. Mert tartozott neki egy kevés pénzzel. "Hát hallod, majd átmegyünk, megnézem apámat, hogy van. Mert már mindenki azt mondja, hogy nincs jól." "No - mondja - majd vasárnap átmegyünk. Én is beszélek apáddal." Átment a cigány, a veje, így szólt: "Jöttem meglátogatni, apám. Hallottam, hogy nagyon beteg vagy." "Beteg bizony, fiam. Nagyon is beteg vagyok." Mondja: "Hát a pénzzel mi lesz? Tudod, fiam, tartozol nekem a pénzzel." "Tudom hát - mondja. - Hát apám, idefigyelj rám! Tudod, mikor adom meg? Majd ha meghaltál. Majd harangoztatok neked érte, azért a pénzért, amivel tartozom. Akkor majd így megadom." A cigány meg azt mondta neki erre, az apósa: "Majd meghallom!"

Meghalt egy öregasszony. Sok rokonsága volt. Hat nővére volt. És üzentek a nővéreinek, hogy: "Meghalt a nénétek." Hát a nővérei sírva fakadtak, mikor megkapták a táviratot, hogy meghalt. Felöltöztek, odamentek, ahol az anyjuk /:/ volt kiterítve. Meagnézték az anyjukat, hogy hogyan van felöltöztetve, hogyan sem. Nézik az anyjukat, - azaz hogy a nénjüket, -mondják: "Bácsi! Hát mit csináltál vele? Még az ujját sem vágta egyformán!"

Megyek Balassagyarmatra. Nagyon szegény voltam, a zsidó tartozott nekem. Leszállítottam neki a sok rongyot, de a zsidó nem tudott fizetni. Már akkor hatszor bementem hozzá Gyarmatra Endrefalváról. "Hát mi lesz már a pénzemmel? Hát add már ki a pénzemet, mert már élni sem bírok. Még ennem sincs mit." Azt mondja a zsidó mindig, mikor bemegyek, mindig azt mondja, hogy: "Majd szerdán, majd csütörtökön, majd pénteken." De már minden nap jártam hozzá. A zsidó nem adta meg a pénzt. Nagy gondban, nagy bánatban jöttem hazafele, pénz nélkül a zsidótól. A vonaton mellettem ült egy parasztasszony. Szólok

‘Tu kathar sljal?’ ‘Me,’ phenla, ‘Hudjagatar.’ ‘Hudjagatar?’ phenav. ‘Akor lāche hi.’ Phenav lake, ‘Dūr tu bešes kathar o roma?’ ‘Na,’ i gādži odā phenel. ‘Nohāt akkor phen ole Antaliske, hodj mūlja o Kunja, leskero bači.’ Hat ole rome na slja te han iš t’ ek harapāši iš, adaj ko roma Endrēfalate. O endānja paleg but slje ole rome akas phendjom hodj mūlja. Avaṽ khēre, na džanahi nisostar ništa. O baro čoripe meg slja khēre, o būdōš židōvo na dinja mang’ addj’ o lōve. Avnahi rāti, dive, mā upo temetiši. O rom pale dživlahi. O roma paleg upe mande bāre ruštje: hodj na so te han taj andjom ole bute idegenne addja Endrēfalate. Majnem mār-dje man o roma. Phendjom, ‘Lāche hi hodj āljan, mer mēg asave gādende šoha tumen na dikljom.’ Mer tista kālende sanah’ urde sa. ‘M’ odā gondolindjom hodj tumen gāda is nāne!’

54.

‘Romnie, man baro gondo hi! Taj sa hurde hi, būti pale nāne. Hāt mā tu andar o zav na birines attji t’ anen hodj ofto čhāve te han!’ I romni kerlah’ o ruhasārītōvi, kerlah’ o dorika, man adā romnja ni rāti ni dive na na slja. O rom paleg vidjāzinlah’ upo čhāve; khēre. Kulinkeralahi len kopanate. Mā t’ o rom brīžinlahi. T’ ole gādženke džalahi būti te keren o rom; denahi buka krumpli. Celo dive būti leha keramnahi vāše. Šov órákkor džalahi ratja--,-tar khēral, taj keramnahi leha būti ando rāti ennj’ óráig, ole romeha. Taj denahi l’ eke filkosara krumpli o gādže; ma o barvale gādže. De tribi slja leske, mer čorro slja. Ole čhāve na džanlahi te han te den. Džalahi čorro, kerlahi būti, lidžlahi khēr’ o krumpli. Butvar ni na kamplahi len te šuvaren o krumpli, čak jag len te thovn’ avk’ asar ole bāleske; o čhāv’ avka le hanah’, ofto čhāve. T’ o jek čhāvo rovla taj t’ o āver čhāvo rovla, hodj bokhalo hi, bokhalo hi. Mer hat aso slja o svi-to. Odoleske kamplahi te džan būti te keren, odole gādžeske, odole barvale gādžeske, aso delahi. Te vārlahi kōvetelinlahi, akor čhidlahi leske jek buka babo ko krumpli. Hat akor o rom te lāche slja lāche slja, te na slja na slja, džalahi khēre, brīgaha, gondoaha. Mert othon ofto čhāvenge but kamplahi te han! No de akkor pale mā, kana mā hanah’ o čorre, sa cipaha hanah’ o krumpli, na kamplahi len te šužaren hodj maj šužara len; hanem hanahi len sa cipaha. Asar denahi len o gādže, avka le hanahi o čhāve. So slja. Odā čorro rom, brunginlah’ upe less’ o hūmi. Gāda na slj’ uppe leste. Akor odā āčarnahi /?/ phenla, azīr hi čorro, hon na kamel būti te keren. Na azī slja corro; kerdjah’ odā būti čak te potjindjēhi le. De n’ uppe leskero čore čhāve na denahi ništa, hiāba slja ofto čhāve taj mē te de’ slja. De p’ odā na denahi ništa; nange slje o čhāve. Hat azi slja meg odā but čorripe ando roma, hodj on čak patjivake slūdžinnahi

neki, mondom: "Hova valósi vagy?" "Én huyagi" - mondja. "Huyagi? -mondom. - Akkor jó." Mondom neki: - Messze laksz a cigányoktól?" "Nem" - mondja az asszony. "Nohát, akkor mondd meg Antalnak, hogy meghalt Kunya, a nagybátyja." De hát itt Endrefalván a cigányoknak még egy harapás ennivalójuk sem volt; rokona meg sok volt annak a cigánynak, akiről azt mondtam, hogy meghalt. Jövök haza, mint aki nem tud semmiről semmit. Odahaza megvolt a nagy szegénység, a büdös zsidó nem adta meg a pénzt. Jöttek éjjel-nappal a temetésre. Közben az a cigány meg élt. A cigányok nagyon mérgesek voltak rám, hogy nincs mit enni, és ránk hoztam azt a sok idegent Endrefalvára. Majdnem megverték a cigányok. Mondtam: "Jól tettétek, hogy eljöttetek, mert még sohasem láttalak benneteket ilyen ruhában." Mert tiszta feketébe voltak öltözve mindnyájan." Már azt gondoltam, hogy még ruhátok sincs!"

54.

"Asszony, nagy gondban vagyok! Itt a sok apróság, munka meg nincs. Hát már annyit nem tudsz hordani a faluból, hogy nyolc gyerekek legyen mit ennie." Az asszony fonta a ruhaszárító kötelet, nem volt annak az asszonynak se éjjele, se nappala. A férfi vigyázott a gyerekekre odahaza. Teknőben ringatta őket. Már a férfi is búslakodott. Járt a parasztokhoz dolgozni a cigány, adtak neki egy kis krumplit. Egész nap dolgoztatták érte. Hat órákor ment el hazulról, és este kilenc óráig dolgoztatták a cigányt. És egy fél kosár krumplit adtak neki a parasztok, a gazdag parasztok. De kénytelen volt vele, mert szegény volt. Nem tudott enni adni a gyerekeinek. Ment szegény, dolgozott, hordta haza a krumplit. Sokszor nem is kellett megtisztítaniuk a krumplit, csak betették a tűzbe, úgy, mint a disznónak; úgy ette meg a nyolc gyerek. Egyik gyerek is sírt, másik gyerek is sírt, hogy éhes, éhes. Mert akkor olyan világ volt. Ahhoz a paraszthoz kellett járni dolgozni, a gazdag paraszthoz, akármit adott. Ha beszélt a cigány, követelőzött, akkor odalöktek neki egy kis babot is a krumplihoz. Hát akkor, ha jól volt úgy, jól volt; ha nem volt jól, nem volt; hazamehetett a cigány gondban, bánatban. Mert otthon a nyolc gyerekeknek sok ennivaló kellett. És akkor, amikor ettek szegények, héjastul ették a krumplit, nem is kellett megtisztítani, hanem úgy ették héjastul. Ahogy a parasztok adták, úgy ették meg a gyerekek. Ami volt. A szegény cigányon lötyögtek a rongyok; ruha nem is volt rajta. Akkor aztán azt mondták, hogy azért szegény, mert nem akar dolgozni. Nem azért volt szegény; dolgozott volna, csak fizettek volna neki. És szegény gyerekei után nem adtak neki semmit, hiába volt nyolc gyereke, vagy ha még tíz is volt. De ezért nem adtak semmit. Meztelenek voltak a gyerekei. Hát azért volt az a sok szegénység a cigányok között, hogy csak ingyen szolgáltak és dolgoztak, és becsületük

taj bŭti kernahi eš pativ na slja len.

Na de mā paleg akanik, kana mā pe gōdjate hudinj' o roma, hudnah' upo čhāve o šegiljo, azī pale ma akanig pale kapaskodinnahi paleg o čoro roma. Kernah' odala bŭti mēg feder sar o gādže, kana upo lācho hudinjam. No de ni na but hiba hi maškar amende m' akanig maškar o gādže eggyáltalán; nisavi hiba nāne! Džanas mā 'kanig so h' odā dešennja ezeri forintošno bŭtori, džanas mā akanig hodj so hi pincelakāši, hodj save khera hi m' akanig. Birinas le t' utānozinen mer t' amen manuša sljam, azīr birinas bŭti te keren. De hat akor naštig kerasahi bŭti. Mer na slja kaske aso, - akaske kerasahi bŭti, akor lenah' amendar pativake. Na ss' amen pativ eggyáltalán, na ssa nikija te džav. Na például and' amaro gav iš, ada Endrēfalate: kerlah' amenge salmasālo, hiāba slja me pāndž čhave taj šō, ār' cidahi o harreder, mā na kampuvahi bŭtjate. D' akanig, si bŭti! Sikavav, -as iš le, o roma, hodj birinas bŭt' te keren, eš amari čalado birinas te ruhāzinen taj t' iškōlāztatinen, and' adā rendsero, eš m' āri len birinas te tani-, si anda^r lende mā 'kanig mēg tanārja iš, mindent upo svito si andar amendar, andar amende mār andar o roma. Mivezetōvi, mindent si andar amendar; mert iškoli si. Akanig šaj mivolidinel o roma. De andar o butavo svito na birinas kaj te risašudinen nisoste.

55.

Kāi sine kāi na sinā, eccer sine eg gādžo. Odoles sine trīn rakja. Hat aso čorro sine, hodi na ssa le ništa hodj so te han. Hāt eccer csak geja te sōgālinen. Hāt, odoj sōgālināl, ušti' mindjar jāke beršeste pānč vadj sōv ase aranjkī lōve. Kinča peske jek phuv upre. Hāt, ānde čittja i phuf, hāt, sako berš terminlahi de bāre gyengén leske terminlahi. Hāt eccer csak džal óra o gulo Dēl, phenel leske, 'So keres adaj mro gulo manuš?' Phendja, 'Bari kāra čhivav.' Upr' adā hojandjija o gulo Dēl, gēja khēre. 'No maj dā me tut, uzār tu, prōstēa!' Hāt āver dī džal ār' o gādžo, dīkhel am, asi bari kār odoj terdjol upre fele, sine štārvardeš pānčvardeš centišne. O gādžo daranja. Hat so te kērel? Hat, āver na ssine, linja i kasa, tēle kasālindja. Upre rakindja l' upō verde. Ānde ledšindja ando fōro le, hat gondolindja maj valakaj av' leske

nem volt.

No de most már, mióta észhezérték a cigányok, felveszik a gyerekeik utá a segélyt. Most már felkapaszkodtak a szegény cigányok. Dolgoznak ők még jobban is, mint a parasztok, mióta rákaptunk a jóra. Nincs is sok különbség köztünk meg a parasztok között, nincs itt egyáltalán semmi különbség. Tudjuk már mi is, hogy mi az a tizenkilencezer forintos bútor, tudjuk már, hogy mi az a pincelakás [=alápincézett ház], hogy milyen házaink vannak ma már! Tudjuk őket utánozni, mert mi is emberek vagyunk, azért tudunk dolgozni. Dehát régen nem lehetett dolgoznunk. Mert akkor nem volt kinek dolgoznunk, akkor ingyen várták el tőlünk. Nem volt becsületünk egyáltalán, nem volt hová fordulnunk. Például a mi falunkban is, itt Endrefalván, [az intéző] szalmaszálát húzatott velünk, hiába volt nekem öt vagy hat gyerekem, ha a rövidebbet húztam, már nem kellettem munkára. De most van munka [lehetőség]. Meg is mutatjuk mi, cigányok, hogy tudunk dolgozni, és a gyerekeinket tudjuk ruházni meg iskoláztatni ebben a rendszerben, és már ki tudjuk taníttatni őket. Most már kerül ki közülünk még tanár is; minden a világon akad közöttünk, cigányok között. Művezető, minden van közöttünk, mert van iskolánk. Most a cigányok művelődhetnek. De abban a buta világban nem tudtak részesedni semmiből.

55.

Haj be, Tonkó!

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy paraszt. Volt három lánya. Olyan szegény volt, hogy nem volt semmi, mit egyenek. Hát egyszer csak elment szolgálni. Mindjárt az első évben megszolgált öt vagy hat aranypénzt. Vett érte egy darab földet. Bevetette a földet. Minden évben termett, de nagyon gyengén termett. Hát egyszer csak arra megy a jó Isten, mondja neki: "Mit csinálsz itt, kedves emberem?" Mondta: "Nagy f...-t vetek." Megharagudott erre a jó Isten, hazament. "No majd adok én neked, várj csak, paraszt!" Másnap kimegy a paraszt. Látja ám, olyan nagy f...-ok merednek felfele; voltak negyven, ötven centisek. A paraszt megijedt. Mitévő legyen? Nem volt más mit tenni, fogta a kaszát, lekaszálta. Felrakta a szekérre. Bevitte a városba; gondolta, valahogy

vāše lōve, so ari kētekezindja. Vičindja ando fōro, 'Džūvjenge, terne džūvjenge valōno si!' S' āri nāšil' o džūvja, so šej h' oda terne džūvjenge valōno si, ha' dikhen, jēg izmošneder ser āver, fejnikovi ssīn odoj, vālogatīnen, so 'vla laki laco. Hat adī phuri gādži džal kia, dīkhja t' odi, pont leg barider āri peske vālastindja. 'No,' phendj', 'adi lācho 'vla mange.' Mindj' āri potjinel, potjindja vāše trīn aranjki lōve. Gēja khēre, mindjar phendj', 'Āri la prōbālinā me adale ser mūkōdīnel.' Ānde gēj' andi klozet. Tele bēšel li, mindj' ānde, ekbūl ānde nāšja laki, majnem kuz lako ilo pre nāšja li. Hāt, teccindja la phura gāžjak', adal buter mol ser minden. Lāche šimogatindja le, mindjar le thōdja šukār terīkozōske, ande thodj' andi škatuja. Ando šublōto la thōdja. Āver dī uštindja ek papiroši hodj ando biav lake kampe te džēn, me lesko /!/ bāci romnja lija. Lāch', ande bešja andi fiākeri, gēja mindjār ando biav. Hat, khellāhi li, minden, o terne manuš astarkernahi la, uppe li jagakte āja. Hat so te kērel, na ss' odoj okova kasa te kērel. Phenel pre sōgalōskeske, 'Dži khēre, khēre mukjom mro csomag, odoj h' ando šublōto, al le mm', ostān, - de kūze m' astar, ma bōtil' l' āri, mer od aso ertekešo dolgo hi, nāsajāndīko hi.'

Hat, ānde astardja o koči, uppe beštja. āvel. O grasta na kāmen te džēn. Lija i čumig. Kuza lendar čindja. Aszmongya: '-Hó be Tonkó!' le grasteske. H' eccer csak uštel āri andar i škatuja o baro kār, o negyven centišno kār. Mīndjar ande leski bul ānde. Ūštingērel oda ekhethāne, minden. Ništa najosse /?/, čak mindig feder leske njominel odā baro kova. Hā ma na džanel so te kērel. Avel o kanász óra, la čumigjaha čattogtatīnel, vičinel, 'Haj ki Tonkó!' Ār' uštij' okov' ande leste. No lija i čumig akor, fordītindja le, sa l' ekhethane phagerdj' avka hodj mūja. Haj thōdja le pal' andi škatuja. Kana pale thōdja, 'Āndja' le, Jānoš?' 'Āndjom,' o Jānoš. 'Āndjal le?' Mindjar mēg te čumidindja le, avka le šimogatīn^{ahi}. Džal andi klozet. 'Haj be Tonkó!' Dikhal, cak pašsol lo, na vakērel ništa. 'Av adōde Jānoš! So kerdjal? Mūj' adā 'Haj be Tonkó', na džal nikhaj, na mūkōdīnel.' He laughs.7 'Na džānav hodj so kerdja,' phendja. 'Ledže le prē,' phendja, odoj si ek phuri gādži; odi makla le; maj feder ovla.' Ledžindja le ānde. 'Mri guli babōri,' phendja, 'āndjom tuke jēg -, asē dolgo kā kampe te mākhen kaj lācho t' ōvel.' 'Parikērav muro čhā,' phendja, 'lāche hi.' I phuri gādž' odā džāndja hodj te han valo, hodj te han le kampe. Le phuri gādži čhurdja l' ekhethāne taj pekja l' āri taj lāci vačora kerdja peste /!/, hāja le. Hāt sehogy, mēg t' aka' rāgīnel o katora i phuri gādži.

meztérül érte a pénze, amit ráköltött. Kiabálta a városban: "Asszonyoknak, fiatalasszonyoknak való van!" Mind kiszaladtak az asszonyok, hogy mi lehet az a fiatalasszonyoknak való? Hát látják, az egyik izmosabb, mint a másik, fáintos. Válogatnak, hogy kinek melyik jó. Hát, egy öregasszony odamegy, megnézi ő is, pont a legnagyobbat választja magának. "No - mondja - ez jó lesz nekem." Mindjárt kifizeti; fizetett érte három aranypénzt. Hazament, mindjárt mondta: "Kipróbálok, hogyan működik." Bement a klozetbe. Leül, mindjárt egyből becsúszott neki, majdnem a szívéig szaladt. Tetszett az öregasszonynak: "Többet ér ez mindennél!" Szépen megsímogatta, mindjárt berakta szép törülközőbe, betette egy dobozba. A sublótba tette. Másnap kapott egy papirost, hogy lakodalomba kell mennie, mert a bátyja megházasodott. Jól van, fiákerre ült, indult mindjárt a lakodalomba. Hát, táncolt, minden. A fiatal emberek megfogdosták, tűzbe jött. Mit csináljon? Nem volt ott olyan, akivel csinálja. Mondja a szolgájának: "Eredj haza, otthon hagytam a csomagomat. Ott van a sublótban, hozd el, de hozzá ne nyúlj, ki ne bontsd, hozzá ne nyúlj, mert olyan értékes dolog, nászajándék."

Hát, a kocsis befogott, felült, jön [visszafele]. A lovak nem akarnak menni. Fogja az ostort, rájuk csap. Azt mondja: "Hó be Tonkó!" Hát egyszer csak kiugrik a dobozból a nagy f..., a negyven centis f... Bele mindjárt a s...-be. Ugrál ide-oda, minden; hiába. Csak egyre jobban nyomódik bele az a nagy izé. Már azt sem tudja, mit csináljon. Arra megy a kanász, durrogat az ostorral, kiált: "Haj ki, Tonkó!" Erre kiugrik belőle. No, erre fogja az ostort, megfordítja, úgy összetörte vele, hogy kimúlt. Azzal visszarakta a dobozba. Mikor visszarakta: "Megőztad, János?" "Meghoztam" - mondja János. "Meghoztad?" Még meg is csókolta, úgy símogatta. Megy a klozetbe: "Haj be, Tonkó!" Nézi, csak fekszik, nem szól semmit. "Cyere ide, János! Mit csináltál? Ez a "haj be, Tonkó" meghalt, nem működik." [A mesemondó nevet.] "Nem tudom, hogy mi történt vele." "Vidd át [a szomszédba], van ott egy öregasszony, az majd megkeni, majd jobban lesz." Elvitte: "Kedves nénikém - mondja - hoztam egy -, valami olyasmit, meg kell kenni, hogy jó legyen." "Köszönöm, fiam - mondja - jól van." Az öregasszony azt hitte, hogy enni való. Feldarabolta, megsütötte, jó vacsorát készített magának, megette. Hát, sehogy -, még talán most is rágja darabjait az öregasszony.

Kāj sa bastal gula Dēvla, ekvar sīne ek čorro rom, taj ek čorri rom-ni. Hat ola romnjake mūja lakro rom, eš t' ole phure manušeške. Āchile lā jēk čhajōri t' ola gadždža t' ole rome. No akānik ōv āri phirlah' ando hatāri te kapālīnen. Hat odala rakjōra na sivelillahi o daj, - lakri čhej. Mindig marakodinnāhi. 'No,' phendjā, 'maj intēzinā me tut!' Legedja tēl' andi pinc' ola čhejōra. Kethane la čurdja brotjoske. Ānd' andi pinca la legēdja. Ekhe bare kādost' ānde la thōdja. Andar odā mas, so tele čhindja la rak-, čhajōra, andar odī bičhadja prē romeske ebido; andar lakra /! / čhajōrakro mas. No akānik phalā la ččhake, 'Mri čhej, tu andar ma ha,' phendja, 'te dela tut trō moštoha dad,' phendja, 'mer ola čhakoro ssa,' phendja, 'hanem phen hodj kindo mas tādjom.'

No akānik džal ām i čhaj āri ando hatāri, lēdžel o hāben. No, andar adi raktōri, andar i čhajōri sō 'ja? čirikli. Odi meg kezindja te vičin-gēren, 'Apām, apām,' kana mā hāja o hāben, 'apām, apām, megjōvōk,' phendja. 'Tal' i tēkōva man garudjine.' [The son of the story-teller interrupts:] 'Nem jó! N' avka sīne! Eš akkor ledžindja te han leske āri, eš akkor hāja lesko dad o hāben, taj o kokala so ačhija, tal' o tēkōvo temetin. Āri bārdjija oda, š odoj āri i čirikli ... De ez honnan gyütt, az a madár, eccer' nāstig ūja čirikli mindjār!' [She continues:] 'Eš akkor oda kokala, - Phendja, 'Phen tre dadeske, tal' i tēkōva te temetinel o kokala mindjar.' I romni phendja ola čhajōrake. Nohat avka iš kerdja kaj phendja olē dadeske. Andar o kokala meg ek čiriklōri ūja. Odi meg kezindja te vičinen, 'Apām apām' hāja man, tal' i tēkōva meg garudja mre kokala.' Hāt udj' i čirikli mindut pal leste džalahi. Akār kaj džal te kapālīnen, fenjtīnlahi, čhidlahi kapa pal late. Te mindut vičīnlahi i čorri čiriklōri.

No akānik avel khēr' o gādžo. Phēnel leske /!/, 'Anyu,' phendja, 'hāt soske n' āj' āri te tri čhej?' Feltūnš ssa le gādžeske. 'Hat,' phenla, 'azir na āja āri,' phendja, 'mer bičhadjom la andi bōta.' Hāt persze, o manuš feszt követelinlah' ola čhejōra, pra čhejōra, hodj kāj hin. Hat jekvar paššon tēle, tej pro bloko gēj' i čirikli, odoj ānde vičingerdja hodj lakro dad hāja la, tal' i tēkō meg temetindj' o kokala. No akānig i čhejōri čak na džalah' upral o kor. 'Kāj thodjal ola čha?' phendja, 'me mra čhako hango hajuvav,' phendja, 'oda čirikjakoro.' 'Ō,' phendja, 'gēj' o barātninca te khēlen, odoj šej sūtja kuze pi barātkinja.' Persze, mā o rom āri džalah' akkor, i čirikli feszt pal leste džalāhi. 'Dž' āri,' phendja, 'romnie tu!' Džal āri i romni, aso baro márványkó upre lako šero čhirindjol i čiriklōri, hodj odi mindjar se rapityára

Kismadár

Hol volt, boldogságos édes istenem, volt egyszer egy szegény ember, meg egy szegény asszony. Az asszonynak meghalt a férje, ugyanúgy az öreg embernek is. Egy kislánya maradt az asszonynak is, a férfinak is. No, az ember kijárt a határba kapálni. Hát, azt a lányt nem szívelte az anya, - a lánya. Mindíg marakodtak. "No - mondta - majd elintézek én!" Levitte a pincébe a kislányt, darabokra vágta. Felvitte a pincéből, berakta egy nagy kádba. A húsból, a kislányból, akit levágott, abból küldött ebédet a férjének. A lánya húsból. Ekkor megmondta a saját lányának: "Lányom, te ne egyél belőle, ha ad a mostohaapád, mert a lányból van, hanem mondd azt, hogy vásárolt húst főztem."

No, kimegy a lány a határba, viszi az ételt. Hát a kislányból meg mi lett? Egy madár. Az meg elkezdett csipogni: "Apám, apám - mikor már ette az ételt - apám, apám, megjövök - mondta. - Tőke alá rejtettek." [Az adatközlőt fia félbeszakítja:] "Nem jó! Nem úgy volt! És akkor kivitte neki az ételt, és akkor apja megette, és a csontokat, amelyek megmaradtak, a tőke alá temették. Az ott kihajtott, és aztán a madár... [néhány szó érzetlen]. De ez honnan jött, az a madár egyszerre nem lehetett belőle rögtön madár!" [Az adatközlő folytatja:] És akkor az a csont /! / azt mondta: "Mondd meg az apádnak, temesse a csontokat mindjárt a tőke alá." Ezt az asszony mondta a lányának. Nohát, úgy is tett, ahogy az apjának mondta. A csontból meg egy madár lett. Az meg elkezdett csiripelni: "Apám, apám megevett, és a tőke alá rejtették a csontomat." Hát a madár mindenütt utánapent. Akármerre ment kapálni, fenyegette, utána vágta a kapát, a szegény madárka mindenütt csipogott.

No, az ember hazamegy. Mondja neki: "Anyu, hát mért nem jött elébem a lányod is?" Feltűnő volt az embernek. "Hát - mondja - azért nem jött eléd, mert elküldtem a boltba." Hát a férfi egyre követelte a lányt, a saját lányát, hogy hol van. Hát aztán lefeküsznek, és a madár az ablakra szállt, onnan bekiabált, hogy apja megette, a csontjait meg a tőke alá temette. No, a lányka csaknem szállt le a nyakukról. "Hova tette a lányt? - mondja. - A lányom hangjának hallom a madárét." "Oh - mondja - átment a barátnőjével játszani, biztosan ott aludt a barátnőjénél." De akkor a férfi már megsejtette, mert a madár mindig a nyomában járt. "Eredj ki, asszony" - mondta. Az asszony kimegy. Olyan nagy márványkövet hajított a fejére a madárka,

gēja. Na akānik, nān' akāni la rakja dej. So te kēren? 'No,' phendja, 'tu lubnie,' phendja, 'tri dej m^ora čhajōra thōdja tal o pre, d' akāk te tuke kamps kuzar o kher te džen.' Phēnel i čiriklōri, 'Mro gulo dad,' phendja, 'odoj tal i gerenda si ek pāca. Čhin upre mande trīnval,' phendja, 'asi čhej tuke ūva sar ezelōtt sīne.' Mindent avka vakerdja so ker-dja leski romni. No osztán ola rakja,- čhā zavarindja kuzar o kher, vo s' avka pre dadeha džīvel, i čorri rakli.

Te na mūle, t' akān džīven.

57.

Ser sa, bastal gula Dēvla. Ekvar sīne, - hi jēg rakli taj jēg raklo. Hāt ole rakleske kampja te džen lukesteske. No, akā' sin .eg bari fonoda. Odja phirnahi dešuduj rakja, te foninen. No, akānik lakro pirāno āja khēr' adar o katonašāgo. 'No,' phendja, 'szivemnek szép szerelme, te me džap tuha oddja kaj būti kēren.' 'Lāčhe,' phendja, 'av!' No akān' gēle. Hāt so sa e rakle, grastano pro! Grastano pro ssa le. No akānik adal bu-ter rafinātne čhāja meġ rakja adal meġ dikje sar upre, - tel čhindj' o orsó, taj dikle hodj grastano pro hi le. Phēnel o, - a rakjake, 'Te, Zsófi! Tra pirāne grastano pro hi!' 'Az nem létezik, adā na čāčo, nāne čāčo.' 'No užar,' phendja, 'ke rāti majd aveha eš čhine tel to orsó eš dik tal ō kafidi, maj dikhea le,' phendja, 'hodj grastano pro hi le.' No akānik i rakli tele čhindja orsó. Hāt dikja, tényleg grastano pro hi le. Hat i rakl' aka' daranja iš, hodj so h' ada hodj ado grastano pro, addig na dikja šoha?! No akā' mā gēle sa o rakja khēre. 'No,' phendja, 't' amen džas szivemnek szép szerelme khēre.' Hat lile pumen, gēle. Hat, ser džin khēre, phenla, 'An tre gāda iš mer,' phenla, 'na kerīlinaha ekhethāne mer tri dej ellenēzīnel man.' Ānde gēja i čhej, te mindjan kethan' kedinja pre gāda, batjuva, taj bešl' uprō gra. O gra meġ kova sīne, i,- asō mēriben vas sō njavaja.

No akānik p_hēnel, - bešel uprō gra. O batjuva la čha ando vā hi. Phēnel lake,

Jaj de sūt a hódvilág,

lassan ballag a halál.

Na dares, mri kedvešni pirāni?

Phendja, 'Na kana tuha ssom.' Džen, džen meġin. Papal phēnel o čhā lake, hodj izé, 'Na dares?' phendja. 'Na.' Kana ma ando temeto ande res-le, akkor njilindja lesko šīro, le rakleske. No akānik phala, 'No,' phendja, 'szivemnek szép szerelme, akan' dže tu āngle,' phendja ole čhake o

hogy mindjárt tiszta rapityára ment. No, most már nincs a lánynak anyja. Mitévők legyenek? "No - mondja - te kurva, az anyád az én lányomat a [tőke] alá tette, de most már neked is távoznod kell a háztól." Azt mondja a madárka: "Édesapám, ott a gerenda alatt van egy pálca. Üss rám háromszor. Olyan lányod lesz, amilyen ezelőtt volt." Mindent elmondott neki, hogy mit művelt a felesége. No, aztán azt a lányt elzavarta a háztól, ő meg, a szegény lány, ugyanúgy élt tovább az apjával.

Ha meg nem haltak, ma is élnek.

57.

Halott vőlegény

Hogyan volt, boldogságos jó Istenem. Volt egyszer egy lány meg egy fiú. Hát, a fiúnak be kellett vonulnia katonának. No már most, volt egy nagy fonoda. Oda járt fenni tizenkét lány. Azután a szeretője hazajött a katonaságból. "No - mondta - szívemnek szép szerelme, én is veled megyek oda, ahol dolgoztok." "Rendben van - mondta - gyere." No, ekkor elmentek. Hát, mi volt a legénynek, lólába! Lólába volt. No már most, a többi raffinált lány figyelte, ahogy ledobta az orsót, és észrevették, hogy lólába van. Mondják a lánynak: "Te Zsófi! A szeretődnek lólába van!" "Az nem létezik, az nem igaz, nem lehet igaz!" "No várj! - mondják. - Estére majd eljössz, és dobd le az orsódat, és nézz az asztal alá. Majd meglátod, hogy lólába van." Ekkor már megijedt a lány, hogy mi lehet ez, hogy lólába van. Addig nem látta soha. No, a lányok ekkor már mind hazamentek. "No - mondta - menjünk mi is haza, szívemnek szép szerelme!" Fogták magukat, indultak. Miközben mennek hazafele, azt mondja: "Hozd a ruhádat is, mert nem fogunk összekerülni, mert anyád ellenez engem." A lány bement, mindjárt összeszedte a ruháit, a batyuját, és felült a lóra. A ló meg mi is volt, az izé, a halál, vagy mi a nyavalya.

No, felül a lóra. A batyu a lány kezében van. Mondja a lánynak:

Jaj, de sűt a holdvilág,
lassan ballag a halál.
Nem félsz, kedves szeretőm?

Azt mondja: "Nem én, ha veled vagyok." Mennek, mennek megint. Megint mondja neki a legény, hogy: "Nem félsz?" "Nem." Mikor már a temetőbe értek, akkor megnyílt a legénynek a sírja. No, ekkor így szól: "No, szívemnek szép szerelme, most eredj elől" - mondja a legény a lánynak. Azt mondja

cha. Phēnel i kova, i čhej, 'Édes szivemnek szép szerelme, hat,' phendja, 'me na džānav o jārato adej; hat te vendīga akhar' čak tuke kamp' előszőr ānde te džen,' phendja āri. No akā' mā i rakli, ser od' āri phendja, nji-lindj' o kopor-, o temeto ānde. No akā' māt gēle khēre. Hāt persze, annyira -annyrā, kāj o raklo na tromanja te džen. I rakli bāre daranja. Sar khē-re fele nāšel, odoj meg mūlo ssīne; odoj meg verestinnāhi. No akānik i rakli ... o kher, andi bari dar kaj pe cidja, ando kuckó, i rakli. No akā' mā phēnel ām āvral o mēriben, o mūlo, 'Holtak holt a baráttya,' phendja le mūleske, odol āvreske ko odoj pašsol; azelőtt ānde pašsonah' o mūle nā oddj' āri len leddžināhi. Phēnel, 'Holtak holt a baráttya, elevennek eleven a baráttya. Holt testvér, de āri,' phendj' , 'ola dživda andar o kuckó!' Akor o mūlo, ko pašol ando kher, tēle muklah' pro jek pro. Megin phēnel lake [corr.] leske, 'Holtak holt a baráttya, de āri,' phendj' , 'olē dživde a dar o kuckó!' Akkor upre beštj' o mūlo. No, akānik, papal čak phēnel. Akor tēl' uštjinj' o mūlo. I rakli korkoro ačhij' odoj, mer sako gēle khēre. Kaā' adī čhundja i rakli, mindjā khethāne pēja, taj odoj mūja li.

Te na mūja, t' akān' džīvel. [She laughs.]

[Last part, corrected:] Hāt, kana phendja hodj 'De ole dživj' ār' andar o kuckó', akkor odā phendja leske o mūlo, phendja, 'Akkor,' phendja, 'ola dā, te,' phendja, 'birkōzinah' amen vaš adā.' Akkor āri phendja, 'Hāt,' phendja, 'birkōzinas! Savo njertešn' ovl' odā 'vl' o njertešno.' Ako' āri gēl' upri udvara. Kana ma kamlāhi hodj mā birkōzinna, akkor o kokaši štār ōri ejsako kukurītindja pe, š akkor o mūlo porra vāлиндja, eš adal meg jēkhāvreskore ūle.

Te na mūja, t' akān' džīvel.

58.

Phenāu tuke jek törtēneto, aso manca törtēnindja. No kattji kamau tu-ke te phēnel hodj muri daj, kana romeste gēljā, hāt jó van, mukja la o rom akkor kana manca khamnji pija. Hat még ūljom lake me, nevelkedindjam upre. Mri phuri dej, odi j amen nevelinlahi; te mre āvera phenja, la Giza. Hat korkōreste mri daj bizonj but kūsčōdinlahi, hodj upre amen džanel te nevelinel mri phuri daj. Šēlo marlahi, biknelahi ando gav, tapasgatilahi, avka hudlahi valaso ando gav udje, avlahi khēre, avka ame' nevelinlahi mind-addig, amīg duvar romeste na gēljā. Mri dē kan' ākā gēljā romeste, me sljō-māhi asi štār beršuki, mri phenj sljā asi enja beršuki. Na, jó van hát, ak-kor még aso vilāgo slja, būti naštig slja te kerel, na slja alkalmo, mro čoro dad phirlahi mro nevelōhiko dad kaštenge, kašta phiravlahi amende.

a lány: "Édes szívemnek szép szerelme, hát én nem ismerem itt a járást. Hát ha vendégül hívtál, akkor csak neked kell először bemened." No, ahogy a lány ezt kimondta, kinyílt -, becsukódott a koporsó, a temető. No, ekkor aztán hazamentek. Hát persze, annyira-annyira, hogy a legény nem mert menni. A lány nagyon félt. Miközben hazafelé futott, ott meg halott volt, virrasztottak mellette. No, ekkor a lány [bement] a házba. Nagy félelmében hol bújjon el, a kuckóban. Megszólal ám odakintről a halál, a halott: "Holtnak holt a barátja"- mondja a halottnak, a másoknak, amelyek odabéri fekszik. Azelőtt bent feküdtek a halottak, nem vitték ki őket. Mondja: "Holtnak holt a barátja, elevennek eleven a barátja. Holt testvér, add ki azt az elevent a kuckóból!" Akkor a halott, amelyik a házban feküdt, leengedte az egyik lábát. Megint mondja neki: "Holtnak holt a barátja, add ki azt az elevent a kuckóból!" Akkor a halott felült. No, ekkor megint csak szól neki. Akkor a halott leszállt. A lány egyedül maradt ott, mert mindenki hazament. Mikor a lány ezt hallotta, mindjárt összeesett, és ott halt meg.

Ha meg nem halt, ma is él. [Névet.]

[Utolsó rész helyesbítve:] Hát, mikor azt mondta, hogy "Add ki a kuckóból az élőt", akkor a halott azt mondta neki: "Akkor adom oda, ha megbirkozunk érte." Ekkor így szólt: "Hát birkozunk! Aki győztes lesz, az lesz a győztes." Ekkor kimentek az udvarra. Mikor már birkozni készültek, akkor a kakas éjszaka négy órát kukorékkolt, és akkor a halott porrá vált. Ők meg egymáséi lettek.

Ha meg nem halt, ma is él. .

58.

Életsors

Elmondok neked egy történetet, amely velem történt.

Annyit akarok mondani, hogy mikor anyám férjhezment, hát jól van, a férje otthagya akkor, amikor velem teherbe esett. Hát, megáldottem neki, felnevelkedtem. A nagyanym nevelt engem is, meg a nénémet is, a Gizit. Hát bizony anyám sokat küzdött egymagában, hogy nagyanym fel tudjon nevelni bennünket. kötelet vert, eladta a faluban, tapasztgatott, így kapott valamit a faluban, hazajött, nevelt bennünket mindaddig, amíg másodszor férjhez nem ment. Mikor anyám így férjhezment, lehettem olyan négy éves, a néném olyan kilenc éves volt. Na jól van, akkor még olyan világ volt, dolgozni nem lehetett, nem volt rá alkalom. Szegény apám, a nevelőapám, fáért járt, fát,

Hat m^uri daj meg so? Kúdulinlahi. Gádženge šegitgetinlahi te keren. Hat pindjarnahi la o gádže. Jivende karāčonja kōzeledinlahi, karāčonjike kašt arí činlahi, bikinkerlahi, hudlahi lōvē, mākō, čiken, babo, minden. Kerlah' amenge karāčonja.

No mā šaj sljamahi ase, - me sljomahi desuduj beršuki, m^uri phenj sljahⁱ. dešupāndž beršuki, kana upre vālalindjam o kondāššāgo; le bālenca. Kondāša sljamahi. No, odoj sljamahi amen, ohto berš. De mro čoro dad na džanlahi te kúrtšlinel; me phurdavahⁱ o kúrto. Mro dad čak bojtāri slja mange; čak o lōve kedlahi jekethāne. Odoj sljamahi kanāsa, mindad- dig mig mro dad karácsonkor, - udje odā hi o sokāši le kanāsenge hodj keden ekethāne karácsonkor so den o gádže. Aprōsentenca džan ko khera. Našaven le gádžen, jek ugrinel, akkor udj' adā hi sokāši, penahi mol, hana- nahi karāčonkor kalāči, mindent. But šudri mol pilja mro dad. Čorro, ka- rācsonkor šudrile, nasvaile, ando sanatōriumi džalahi eš mūlja, tavaszkor, húsvétkor. Pont húsvét napján mūlja mro dad. No akkor udje bikindja mri daj mindent; sa mindent bikindja. Joj romeste gēlja. Amaro moštōhōno dad bizonj ... So šaj kerdjam amen iš, romeste gēljam. ... romnji sljāhi le. Bizonj erdjavone dživnahi vadj enja berš. Kana ost i romnji romeste gēlja, no, azóta hi nyugottan mra phenjaha odo rom, de si len šō hurde čhavōra; šō hi len.

Na jó. Te me romeste gēljom. Odoj sljomahi romeste vadj enja berš. Sljāhi ma lestar štār čhavōra. Jek mūlja, jek beršuko slja. Áver čhajōri mūlja mange, trīn beršuki slja. Odo sljāhi, so tuke te phenav, hatvanhá- romba kana mūlja i čhajōri. Akor mri anjōškinja āde kerūlindja ando kōrhāzo, operālinde la. Akor m^uro apōši ando kōrhāzo. Akor m^uro rom marako- dindja. Hat but žēne marakodinde, āⁿde kerūlindja andi bōrtōnja, beštja ohto berš. Akor me ačiljom dūje buke hurde čhavēnca. Mri anjōškinja nas- valo, mro apōši nasvalo, phandavnahi mre rome, o čhāve ... Džahi te čip- kēzinen, te serzōdinen, bikindjom ando fōro rānjenge, gādženge, denahi man valasó lōve, avka tengōdināhi vadj štār berš. No kana mri anjōškinja hoš- šeder ūlja, ikerdja o kapčolato le romeha, oszt egyszertlen odā Irindja mange, te na užarav le āri, te džav romeste, mār leske na kampav. Pedig bāre kurvāšiko rom slja, mēglš užarāhi pal leste. Mār cak odo užaravahi hodj mre čhavōra trīn-štār beršuke t' aven. No kana ado Irindja, me azēr čak Irindjom leske. Hodj soske mang' Irindjan ado? Me ado na ērdemlinav. Pedig vo erdjavo manuš slja, azēr čak užaravahi. No jó. Čak na Irindja mange ek lil. So leske Irindjom, me džav romeste. ...

Hāt amaro elete iš nāne lāčo, nastig phenav, zajošno hi mēg v' akānik. Mer te le slja ek romnji; kana jov andi bōrtōnja slja, gēlja romeste, mukja adaj trīne čhavoreⁿ leske. Man mā lestar adi jek čhajōri hi, odola dūj čhavora meg odoj hi ke mri anjōškinja, joj len nevelinen, na den len mange. ... amen iš valameddig, amíg na kerdjom te me ek erdjavo dolgo.

hordott nekünk. Anyám meg mit tehetett volna? Koldult. A parasztnak segített dolgozni. A parasztnak ismerték. Télen közeledett a karácsony, karácsonyfákat vágott ki, eladogatta, kapott pénzt, mákot, zsírt, babot, mindent. Karácsonyt rendezett nekünk.

No, már lehetünk, - én tizenkét éves voltam, a néném tizenöt éves volt, amikor felvállaltuk a kondáságot; a disznókkal. Kondások voltunk. No, ott voltunk nyolc évig. De szegény apám nem tudott kürtölni, én fújtam a kürtöt. Apám csak bojtárom volt, csak a pénzt szedte össze. Ott voltunk kanászok mindaddig, amíg apám karácsonykor, - mert ugye az volt a kanászok szokása, hogy karácsonykor összeszedik, amit a parasztnak adnak. Aprószentekkor elmennek a házakhoz. Kergetik a parasztnak, egyet ugrik; akkor ugye az a szokás, hogy bort ittak, karácsonyi kalácsot ettek, minden. Apám sok hideg bort ivott. Szegény karácsonykor megfázott, megbetegedett, szanatóriumba került és meghalt, tavaszkor, húsvétkor. Pont húsvét napján halt meg apám. No akkor ugye anyám mindent eladott, eladott mindent. Férjhez ment. Mostohaapánk bizony ... mi is mit tehetünk, férjhez mentünk. [Annak, aki a néném elvette] már volt felesége. Bizony, rosszul éltek vagy kilenc évig. Mikor aztán a felesége férjhez ment, no, azóta van nyugodtan a néném az a férfi. De hat apró gyermekük van, hat gyerek.

Na, jó. Én is férjhez mentem. Ott voltam férjnél vagy kilenc évig. Volt tőle négy gyermek. Egyik meghalt; egy éves volt. A másik kislányom meghalt, három éves volt. Ez - hogy is mondjam - hatvanháromban történt, hogy a kislány meghalt. Akkor az anyósom kórházba került, megoperálták. Akkor meg apósom került kórházba. Akkor meg a férjem verekedett; sokan verekedtek, börtönbe került, nyolc évet ült. Itt maradtam a két kis apró gyermekemmel. Anyósom beteg, apósom beteg, a férjemet bezárták, a gyerekek... Mentem csipkét szedni, szerződni, eladtam a városban az úriasszonyoknak, a parasztnak, adtak valamennyi pénzt, így tengődtem vagy négy évig. No, ekkor anyósom rosszabbul lett, tartotta a kapcsolatot a férjemmel, és egyszerűen azt írta nekem, hogy ne várjam meg, menjek férjhez, neki már nem kellek. Pedig nagyon kurvás férfi volt, mégis vártam rá. Már csak azt vártam, hogy a gyerekeim három-négy évesek legyenek. No, mikor ezt írta, én azért csak írtam neki: hogy miért írtad ezt nekem? Nem ezt érdemeltem. Pedig rossz ember volt, de azért csak vártam rá. No jó. Csak nem írt nekem egy levelet sem. Nohát, megírtam neki, hogy férjhez megyek.

Hát a mi életünk sem valami jó, nem mondhatom; még most is bajos. Mert neki is volt felesége, s miközben ő a börtönben volt, férjhez ment, itt hagyott neki három gyermeket. Nekem ez az egy kislányom van tőle, az a két kislány meg ott van anyósomnál. Ő neveli őket, nem adja ide nekem. [Meg voltunk] mi is valamennyi, amíg én is nem követtem el rossz dolgot. Kimentem a föl-

Gēljom te bōngēzinen o dživ, o phū. Avel o mezōōri, phenel mange, 'Hāt so keres tu adaj, so?' 'Hāt bōngēzinav te me avka sar e butera roma, taj butera gādže.' Linja i puška, te levinen kamlahi man. Mange is na kampja buter, i puška tolindjom, lāče pofozindjom les. Mārdjom les. Upre man jellentindja, beštjom šō čon. Ānde kerūlindjom jūnius elsejekor andi bōrtōna, jūnius elsejeste. Štār čon tēle beštjom, duj tēle mange dine mer lāče višelkecinās, būti kerās, akānik āljom khēre oktōber elsején andal bōrtōn. Azūta iš avka čorrika zajossan dživav, naštig phenav hodj bāres lāčes, čak čorrika zajossan. Azēr meg sljam. Čorrika. Sar čorre roma. Buter tuke egvelóre na džanāv te phenel mer but šaj ōvlahi te besēlinel so sa tōrtēnindja ēletembe, nadjon but. Attji džanāv tuke te phenel, hodj vī akānik avka dživav, čorrika zajossan, mre čorren nevelinav.

59.

Kaj sinja kaj na sinja, bastala gula Dēvla, sīnja jē čoro čāvo. Aso čoro sīnja, kāj ado māro na hāja. Odā phendja leski guli dej, 'Mro gulo čāvōro, džes būti te kerel, me avka naštik dživas, tro dad pūro hi, ma kenjērkeresōvo nāne, an' tute bīzinas hodj tu te rodes amenge māro. Adej si man ehta tikne čāvōra, me amen ase čoro sjam, ado māro elegendōvo na has.' Geja iš gulo čāvōro vilāgo te prōbinel. Akadindja iš leske asi būti ado vēš. Čoro sar kerel būti, čindj' ol kašt. Odjā geja lest' o jāgeri, 'So termelindjal idáig?' 'Jāgeri me termelindjom idáig ehta šel kilōvi. De aso čoro som, bokhālo, ada māro elegendō na hav. Mer na bīrinav e būti, mro gulo pralōro, t' adaj mukav e būti.' Odā phendja o jāgeri, 'Ma džē mro gūlo prel, me dav tut lōve, kaj te džives anda būti.' Ostān o čāvo opre lije e būti.

Ostān o čāvo kana sine le lōve, gija o čāvo hetethētorsāgo, pre ōpenciás tengeri. Ekvar čak arakja opre ek cine gunjhōva. Odoj bešlāhi ēvtavardeš beršiki puri romni. Geja o čoro čāvo, odā phendja lake, 'Adjon isten jó estét, mri guli dej.' Odā phendja e romni, 'Te tuke mro gulo čāvōro. Mro gulo čāvōro, katar ājel?' 'Me ājom hetethētorsāguris pre ōpenciás tengeri.' 'Mro gulo čāvōro, savo kīvānšāgo hi tut? So ē tro kīvānšāgo, soske phires erre?' 'Me važ 'da ājom, kānav ma gula dejōrake māro te roden. Me me ase čore sinjam, me ma gula da evta cine čāvore hi, na džanas te dživen. Mri guli dejōri bič^h adja man kaj te rodav e trine

dekre gabonát böngészni. Jön a mezőről, mondja nekem: "Hát te meg mit csinálsz itt?" "Hát böngészek én is, úgy, mint a többi cigány meg a többi paraszt." Fogta a puskát, le akart lőni. Nekem se kellett több, félretoltam a puskát, jól felpofoztam. Megvertem. Feljelentett, hat hónapot ültem. Június elsején kerültem be a börtönbe. Négy hónapot leültem, kettőt elengedtek, mert jól viselkedtem, dolgoztam. Most jöttem haza október elsején a börtönből. Azóta is olyan szegényesen, bajosan élek; nem mondhatom, hogy nagyon jól, csak szegényesen, bajosan. Azért megvagyunk. Szegényesen, mint szegény cigányok. Többet egyelőre nem tudok mondani neked, mert sokat lehetne beszélni arról, hogy mi minden történt az életemben, nagyon sokat. Annyit mondhatok, hogy most is így élek, szegényesen, bajosan, árváimat nevelgetem.

59.

Megélhetés.

Hol volt, hol nem volt, boldogságos édes istenem, volt egy szegény fiú. Olyan szegény volt, hogy kenyeret sem evett. Azt mondta neki az édesanyja: "Édes fiam, menj el dolgozni, mert így nem tudunk megélni. Apád öreg; más kenyérkeresőnk nincs; benned bízunk, hogy te fogod megkeresni a kenyerünket. Itt van hét kis gyerekem, s olyan szegények vagyunk, hogy a kenyérből sem tudunk eleget enni." El is indult édes fiam világot próbálni. Akadt is valami munkája az erdőben. Miközben szegény dolgozott, fát vágott, odament az erdőszélre: "Mennyit termeltél ki ideig?" "Erdész, eddig hétszáz kilót termeltem ki. De olyan szegény vagyok, éhes vagyok, a kenyérből sem eszem eleget, nem bírom tovább a munkát. Édes testvér, itt hagyom ezt a munkát!" Az erdőszélre azt mondta: "Ne menj el, édes testvér, adok neked pénzt, hogy meg tudj élni a munkádból." Akkor aztán a fiú felvállalta a munkát.

Mikor aztán pénze volt a fiúnak, elindult hetedhét országra, az Óperenciás tengerre. Egyszer csak egy kis kunyhóra bukkant. Hetvenéves öregasszony lakott benne. Bement a szegény fiú, azt mondta neki: "Adjon isten jó estét, édesanyám!" Azt mondja az asszony: "Neked is, édes fiacskám! Édes fiam, honnan jöttél?" "Hetedhét országon túlról, az Óperenciás tengeren keresztül jöttem." "Édes fiam, mi a kívánságod? Mit kívánsz, milyen úgyben jársz erre?" "Azért jöttem, mert kenyeret akarok keresni az édes jó anyámnak. Mert olyan szegények vagyunk, édesanyámnak hét kisgyereke van, nem tudunk megélni. Édes jó anyám, igazíts

čavorengē māro.' Odā phendja e phuri čohanji /mer čohanji sInja/, 'Mro čavōro, me tut dav būti, mer adej man trin dī trin berš hi solgālato. De tu kamps te telješītinēn mro parančo. Me man si adej trin khūre. Jē si pānš beršiko, o āver šō beršiko, o āver efta beršiko. Sako dī karpes te lovagolinen. Mer odā jagale hi, karpe te jārtatinen le.' De o čāvo na džandja hodj adana čohanja hi. So akān' o čāvo o Janči lija o pānš beršike khūre; akor geja ānde ad' ištāla, opre te njergelinen. E puri čohānji odoj sInje e vašvelleha. Odā phendja le pānš beršike khūreske, 'Tut akan' lovagolinel adā čāvo. De adale ma an pāle, pūstitin le.' Odā phendja e čaj, 'Ma đra mri guli dej, me n' anav le pāle, me pūstitinav le. Ānde le čhidav ade jagale tengeri.' O Jančika opre des pe upro gra. Na, o Janči džandja hodj ada na čačo gra hi. Akkor o Janči opre bešja pe grastesko dumo. Pre šarkantjūvi ānde mardja ade lesk' oldali. Ānde repilindja leske aⁿ de fekete felhōvo. Ode pe tele bukija dumeha. Leske pre, o grasteske pre, ado levegōvo sine. Ole čāve ado tūzes tengeri kamnja te čiden. De o čāvo čaladja le šarkantjuvenca. Rekten o gra irindja pe. Akor ande repilindja upri phuv. Odā phendja ole čāveske, 'Khere tut ledžav, me t' avka džanav, mri dej šōv āgine villaha maravel me pašvāre ho'tut n' emēstindjam āri. Mer me na gra som, me som a čohanjaki čej. Me mri dej oda phendja, te ledžav tut dūr te čidav tut ando jagalo tengeri. Me tut na čidav /var.: čidindjom/, me tu šukār čāvo sal, me tut akān khēre ledžav. Mri dej užarel man ad' ištāla, kan' dikja hodj khēre tut ledžav.' Odā phendja, 'Jančika, đša tu ebēdelinel, me me tēle njergelinav le grasten.' Akor ande lija e čohanji e šōv āguni villa. Akor kezindja te čalaven lenga /! / ča. Odā phendja pre čake, 'Būdōšni lubnji, soske andja' le pāle? Tān tecindja tuke, šukār hi, pīrāno hi, važ 'da na emistindja le āri! Akān na dav tut trin di te han. Mert udji džanav ke lubnji san, kamjan le, važ 'da na emistindjan le ā^vri.'

Akan kan' ebēdelindja o Janči, tele telindja lesko solgālato. Akor odā phendj' o Janči, 'No mri guli dejōri, mro solgālato letelindja. Akān džam mange khēre ko mri guli dej.' Akor dinja le trin šel rup. Khēre iš gēja us pri guli dejōri, 'No mri guli dejōri, khere ājom. Ke letelindja mro solgālati. Uštidinjom trin šel pengōvi. Džīven me gule phejōrenca? Akan mri guli dejōri, me akan džam mange o vilāgo te prōbālinen. Mer me nāštig dživav aso vilāgo. Mer me, -- raja nāne, mā adaj na biza-kodinav, adana čōra. Erdjaveder hi sar o Rūža Šāndori. No o Rūža Šāndori le grōfēnca, bārovenca, hercegenca, kirājenca čōrdja o vadjoni, de upre ostindja ole čorengē. Adana čavargōvi, adana na čag ole rajen, o čoren is na den megilhetīši. Āri žākmānjolinen ole čore būtiske manušen, mer mā atji nāne kaj māroste elegendo te han. Ada ēlindja Budapest, o N. Rudī, S. utca hat, felszin nyolc, kas efta čavoren hi. Me atji būti kerel,

útba, hol kereshetek kenyeret a kisgyerekeknek? " A vén boszorkány - mert boszorkány volt - azt mondta: "Fiacskám, adok neked munkát. Nálam három nap három évi szolgálat. De teljesítened kell, amit parancsolok! Van három csikóm. Az egyik öt esztendő, a másik hat esztendő, a harmadik hét esztendő. Minden nap meg kell lövagnod egyiküket. Mert tüzesvérdek a csikók, meg kell jártatni őket." De a legény nem tudta, hogy a lovak boszorkányok. Fogta először a legény - Jancsi - az ötesztendő csikót. Ment az istállóba, hogy felnyergelje. De a vén boszorkány már ott volt a vasvillával. Azt mondta az öt éves csikónak: " Ez a legény most meglovagol. De vissza ne hozd, pusztítsd el!" A lány azt mondta: " Ne félj, édesanyám, nem hozom vissza! El fogom pusztítani. Belehajítom a tüzes tengerbe." Jancsika felült a lóra. De Jancsi nem tudta, hogy nem igazi lovon ül. Felült Jancsi a ló hátára, sarkantyúját belevágta az oldalába. Felrepült vele a fekete felhőbe. Onnan háttal ereszkedett le; a hasa - a ló hasa - felfele, a levegő fele volt. A tüzes tengerbe akarta hajítani a legényt. De a legény csak szorította a sarkantyúval. A ló rögtön megfordult, visszarepült a földre. Azt mondta a legénynek: "Hazaviszlek, pedig tudom, hogy az anyám hatágu villával töri össze a bordámat, amiért nem emésztettelek el. Mert én nem ló vagyok, a boszorkány lánya vagyok. Mert anyám azt mondta, hogy vigyelek el messzire, hajítsalak a tüzes tengerbe. De én nem hajítottalak bele, mert szép legény vagy, és most hazaviszlek. Anyám az istállóban vár rám." Amikor látta, hogy hazaviszi, ezt mondta: " Jancsika, te eredj ebédelni, majd én leszerszámozom a lovat." Akkor a boszorkány elővette a vasvillát és elkezdte csépelni a lányát. Azt mondta a lányának: "Te bűdös kurva, miért hoztad vissza? Talán megtetszett neked? Szép, szerelemre való, azért nem pusztítottad el. Most három napig nem kapsz enni. Űgyis tudom, hogy kurva vagy, beleszerettél, azért nem pusztítottad el."

Amikor Jancsi megebédelt, letelt a szolgálata. Akkor Jancsi azt mondta: "No, édes jó anyám, letelt a szolgálatom. Most már hazamegyek az édesanyámhoz." Ekkor háromszáz forintot adott neki. Haza is tért az édesanyjához. "No, édesanyám, hazajöttem, mert letelt a szolgálatom. Hoztam neked háromszáz pengőt. Élnek az édes húgaim? Van mit ennetek? Én most, édesanyám, én most elmegyek világot próbálni. Mert ilyen világban nem tudok élni. Gonoszabb ez, mint a Rózsa Sándor. Na, a Rózsa Sándor a grófoktól, báróktól, hercegektől, királyoktól rabolta el a vagyont, de szétoztogatta a szegényeknek. Ezek a csavargók, ezek nemcsak az uraknak, a szegényeknek sem adnak megélhetést. Kizsákmányolják a szegény dolgozó embereket. Mert annyim sincs, hogy kenyérből eleget ehessenek. Itt él Budapesten a N. Rudi, Sz. utca hat, földszint nyolc, akinek hét gyereke van. Akármennyit dolgozik, nem bírja

ka na birinel pre čavōreⁿ opre te nevelinel. Aso zalog hi o megilhetī-
 šī, ada jagale na den megilhetīšī. Ōv mindig kodā phenel, čāvengoro hi
 o gerenāciōvo. De ōu na den čak rabolinen le čore munkāšenge lōve. Me
 kana o čoro dad khere džal, akor odja džēn o čavōra, 'Mro dadōro bokha-
 lo som.' De bizonj ... o kerešeto kāj le čavōren āvri te birinav te
 ikren len. Me bizonj aso hejzeto hi man, kaj sako di būti kerav me^r
 musāj hi, bokhāle, si aso di kaj silo di na hav, avka kerav būti. Čala-
 vav o trast e kalapāčoha adi kovāčmūheja. No astān gējom mange adi
 Verēšvāra. Odoj sinje man lačo barāto. Odā phendja, 'No barāto ledžav
 tut būti te keren; kaj t' ovel tut te čavōrenge megilhetēšī.' T' odoj
 aso ēleto sInje, būti phāro sa de megilhetēšī na ssa. Akor gījom mange,
 odoj mukuljom i būti.

Geja peske o Janči, vilāgo te prōbinen, ... ado baro vēš. Odoj sine
 dešuduj čōra. Odonā ase čōra sēnje, hodj jē fillēri sine lengo ēleto.
 Āde gijom ado vēš, adi gujnhōva. De odī asi gujnhōva sine, āvra' kunj-
 hōva ssa, āndra' odoj sIne bāre sobi, kaj dešuduj čōra tartōzkočināhi.
 Āde gējom, odja gēj' o kapitānjo, 'No mro gulo čāvo, so rodes adej,
 m^e erre mēg e čirikli še phirel. Aka' tu džanes kāj san? Adej sal tu
 maška' dešuduj čōra, to Iletoske vēgo hi.' Ako'o Janči legedje adi
 pinca taj lesko ēleto lile. Ako'o Janči našlija, hīro nāštig le šunen,
 te na mūja t' akan dživel. O Del te del le šrek njugvāši adi phuv. O
 Del te njuktatinel le odoj adi phuv.

60.

Kaj sinja, kaj na sinja, bastala gula Devla, jek čoro rom. Aso čoro
 sinja, ho mārosta elegendō na sinje. Hāt sinja le dešuduj čavōra, de mēg
 užarlahi leskeri romnji. De ujjā la šukār, šukār čavōro. Gēja lakro rom
 kirive te roden. Nihaj na arakja kirivo. Sar džal āri tuškešni keritēšī,
 odā phendja, 'Me mā na tōrōdinahi, ha mēribe ovlāhi kirivoske haj te šaj
 megkerestelinahi čavōre.' Taj mindjān o mēribe odā phendja, hodj mēribe
 ovla tro kirivo, ako adaj sljom. 'De ma ledža mro čavōren!' 'Ma dares,'
 odā phendja o mēribe. O rom akharel o mēriben khēre ande putri. Dikhel
 o romnji ole mēriben, maj mūja ande dar. 'Jaj, mro gūlo rom, kas andje
 tu kerestaposke? Le mēriben? Adā čilla amari men!' 'Ma dares mro gūlo
 romnji, maj me āri leha kūrav.'

Hāt, kerestelindja iš ole čāve. Sar odoj vačorāsinen, sinje ole ro-
 meske jek djufaškātuja. 'Me šundjom, tu aso vitēzi sljal, mer tu ande

felnevelni a gyerekeit, olyan keserves a megélhetés. Azok a rendőrök nem hagynak megélhetést. Ezek mindig azt mondják, hogy a gyerekeké a generáció /!/. De ők nem adnak, csak elrabolják a szegény munkások pénzét. Mert amikor a szegény apa hazamegy, akkor odamennek a gyerekek: "Apukám, éhes vagyok!" De bizony a kereset nem elég ahhoz, hogy el tudjam tartani őket. Mert bizony olyan helyzetem van, hogy mindennap dolgozom, mert muszáj. Van olyan nap, hogy egész nap nem eszem, úgy dolgozom. Verem a vasat a kalapáccsal a kovácsműhelyben. No aztán elmentem magamnak Pilisvörösvárra. Ott van egy jóbarátom. Azt mondta: "No, barátom, elviszlek dolgozni, hogy megélhetésed legyen a gyerekeidnek!" De ott is olyan volt az élet, a munka nehéz volt, de megélhetés nem volt. Akkor elmentem magamnak, otthagytam a munkát.

Ment magának Jancsi, világot próbálni, a nagy erdőbe. Ott volt tizenkét betyár. Azok olyan betyárok voltak, hogy egy fillér volt az életük. Bementem az erdőbe, a kunyhóba. De az olyan kunyhó volt, kívülről kunyhó volt, belül nagy szobák voltak benne, ahol a tizenkét betyár tartózkodott. Bementem. Odajött a kapitány: "No édes fiam, mit keresel itt? Mert erre még a madár sem jár! Tudod-e, hol vagy? Tizenkét betyár között vagy, vége az életednek!" Akkor Jancsit levitték a pincébe, hogy elvegyék az életét. Akkor Jancsi eltűnt, hírét sem lehet hallani. Ha meg nem halt, ma is él. Az Isten adjon neki örök nyugvást a földben. Az Isten nyugosztalja itt a földben.

60.

Halálkoma

Hol volt, hol nem volt, boldogságos édes Istenem, egy szegény cigány. Olyan szegény volt, hogy kenyérből sem volt neki elegendő. Hát, volt tizenkét gyereke, de még várandós is volt a felesége. Született szép-szép kisbabája. A férje elindult keresztkomát keresni. Nem talált komát sehol. Ahogy kiment egy tüskés kerítésen /?/, így szólt: "En már nem bánám, ha a halál lenne is a komám, csak megkeresztelhessem a kisgyereket." És a Halál mindjárt mondta, hogy a Halál lesz a komád, aki itt vagyok. "De ne vidd el a fiaimat!" "Ne félj!" - mondta a Halál. A cigány meghívta a Halált magához a putriba. Az asszony látja a Halált, majd meghalt ijedtében. "Jaj, kedves férjem, kit hoztál keresztapának? A Halált? El fogja vágni a nyakunkat!" "Ne félj, kedves feleségem, majd én kitolok velem!"

Hát, meg is keresztelte a gyereket. Miközben ott vacsoráznak, volt a

kulčluko is aves ande. Man si adi djufaškatuja; te tu ande bŭjineha, ako patjav, ho tu vitēzi sljal.' 'Hat,' phendja, 'tu man ande kames te čapinen man.' 'Kāj ma mro kirivo, ho me tut ande čapinav! Tu mange kirivo sljal.' Hāt pale andja ande djufaškatuja. Hāt o mēribe ande gēja, o djufaškatuja ostān o rom tēle phandja la dorikaha. Taj o mēriben naštig āri sabadinajol adar i škatuja, taj upre phandja upro klinco. 'Na, odoj pustinajola šrōkre.' Taj o rom lia pe, taj gēja ande veš kaštenge.

Hāt o rom avel khēre. Tēle čidindja o kašta upre udvara, taj avel ande o soba, dikhel upro klinco: nāne škatuja. 'Jajj mro čāve, so kerdjan?' 'Dada, o Janči o Pišta marakodindje šepŕuvehataj odā meselōske njeloha, taj tēle čaladdja ole mēriben. Os sētpattindja i škatuja taj āri uštinja o mēriben.' Taj o čāve kezdinel te roven, 'Odā phendja o mēribe, ma dares mro čāvōre, mer tu na bāntinav, de phenes dadeske, te na džal nikhaj, mer me ofto ōrikor adaj sljom.' O čāve phendje le ole dadeske taj kezdindja te roven leskeri daj. 'Na džav nikhaj, mert arakhel mēg ande bengeskeri šing iš.'

Jekfar čak adaj hi ofto ōri. Jekfar kopogtatinel ande, taj romnji phenel, 'Szabad.' Avel ande o mēriben. 'Lāčo rāti. Kaj hi mro kirivo?' 'Nāne khēre,' phendje romnji, 'mer darel ho tu ledžeha le. Aka dešuduj čāvōre, vālastin tuke save kames.' 'Lāče hi mri kirive, maj me vālastinav mange.' Upro čāvōre colo sinje taj lengro dad pal lengre odoj sinje pal o dumo. Odā phendja o mēriben, 'Pale mange na kampe, čak o baro šereskero, ko pal o dumo hi.' Taj akko vičindja, 'Jaj mri romnji, me sljom odā! Man ledžel!'

Astardja le o mēriben, legedja le ande temetōvo, astardja leskero bala, taj āri rāzindja leskero kokal tēle upri phuv. Akko astardja leskeri cipa taj āri li teritindja upra temetōski kapuva. Phuro romnji gēja te roden. Arakja iš o cipa, taj lidžel o cipa khēre.

Ha na mŭja, akkor akanig iš dživel.

cigánynak egy gyufaskatulyája. "Azt hallottam, hogy nagy vitéz vagy, mert a kulcslyukon is bebújsz. Van egy gyufaskatulyám; ha belebújsz, akkor elhiszem, hogy vitéz vagy." "Hát - mondta - be akarsz csapni!" "Ugyan már, komám, hogy csapnálak be! Hiszen komám vagy!" Hát behozta a gyufaskatulyát. A Halál belebújt, aztán a cigány a gyufaskatulyát lekötözte zsinaggal. A Halál nem tudott kiszabadulni a gyufaskatulyából. Felakasztotta egy szögre. "No, itt pusztulsz örökre!" Azzal a cigány fogta magát, és kiment az erdőre fáért.

Hát, hazajön a cigány. Lerakta a fát az udvaron, és bejön a szobába, ránéz a szögre: nincs skatulya. "Jaj, gyermekeim, mit csináltatok?" "Apa, Jancsi meg Pista seprűvel verekedett meg meszelőnyéllel, és leverték a Halált. A skatulya szétpattant, és a Halál kiugrott belőle." És a gyerekek sírni kezdtek: "Azt mondta a Halál; ne féljeteK, fiaim, mert titeket nem bántalak, de mondjátok meg apátoknak, hogy ne menjen sehová, mert nyolc órákor itt leszek." A gyerekek elmondták apjuknak, és anyjuk sírva fakadt. "Nem megyek sehová, mert még az ördög szarvában is rántalál."

Egyszer csak elérkezik a nyolc óra. Egyszer csak bekopogtat, és az asszony szól: "Szabad!" Bejön a Halál: "Jó estét! Hol van a komám?" "Nincs itthon - mondta az asszony - mert fél, hogy elviszed. Itt van tizenkét gyerekeK, válaszd ki magadnak, amelyiket akarod." "Jól van, komámasszony, majd választok magamnak." A gyerekeken pokróc volt, és apjuk ott volt mögöttük, a hátuk mögött. Azt mondta a Halál: "Nem kell nekem, csak az a nagyfejű, amelyik a hátuk mögött van." Akkor a cigány felkiáltott: "Jaj, asszony! Én vagyok az! Engem visz!"

A Halál megfogta, kivitte a temetőbe, megmarkolta a haját, és kirázta belőle a csontjait a földre. Akkor fogta a bőrt, és kiterítette a temető kapujára. Az öregasszony ment keresni. Megtalálta a bőrt, és hazavitte a bőrt.

Ha meg nem halt, akkor most is él.

61.

White Mare's Son

Sín kaj nána, sín jékkar jek páno grá. Odóle párne gráste sín jek fatjú. Odá fatjú prá dátar pílahi éfta bérš, éfta másek, éfta kúrke, éfta dí, éfta óri, éfta pérc. Akkor ár la // legédja ande jek báre vēšeste. Ando vēš sín jek nádjon báro kášt. Nádjon thúló lo sin, taj báro. Ódjá gēlo leskro dát, ár cidija o kášt pre maškarútne angušéha, t' upré le čhidija ando thém. Upro kášt sí te užárde amég pál tēl pēlo trín dí taj trín rátja. Kada tēl pēl' o kášt, ódjá pēlo, khàtar le ári cidija. Akor odá phendja o grá pre fatjúske, 'D' ákam mro čha dík cúj tú!' Ódjá gēlo o čhá, hodj maj t' óv még le prōbálinla. De o čhá ná bírindja le te kērel. Odá phendja leskro dat, 'Még sí te pís éfta bérš, éfta másek, éfta dí, éfta óri, éfta pérc.' Khēr legédja odole fatjú. [..]

Még ár leha gēlo ando vēš. Akor o čhá naki uštjino le báre kaštéske, mer mār búť zór le sínahi. Ov ní na le maškarutne angušéha ástardja o kášt, sar leskro dát, hanem pre tíkne angušéha. Sar cúj astárdja, ma upré le čhidij' ando thém. Šóv dí, šóv rátja sí te užárde upro kášt, amig tēl pēlo. Údjan ódjá pēlo, kàthar le ár line. 'Dé mro čhá, ^akām mā dí-khav, zorálo sal, tej báro. Akán mā šej žás, mēre gudi kámeha. Vaš mánde šej žas m' ándo thém, thém te prōbálinel. Dókle žá, amég esej pajtáší tu-ke na lākhes, sar tú so sal.'

Té j indúlindja o čha. Leskri déj upré le tārísňjázindja, gēló le báre drómeske. Žál, žal búť théma, nádjon dūr žal, bókhajino mā, tēl béšto užár jek lokfáte, hodj te píľ pánji. Pánji kamlahi te píľ. I lúkfa nádjon číkáli sínahi. Tēlédér gēlo, hodj majd ódóthár píla, t' ódoj ísapošno sínahi. Upré cúj žal, t' ódoj ísapošni hi. Ákār mēre žalahi, vēgig ísapošno sínahi. Jéfkar čak upré díkja, hāt díkja, hodj jek nádjon báro mānuš o báre bára dón njumingēra^{hi} ando pánji. Ódjá leske vríštjandja, 'Hē, só kē-res ódoj? Šoske na mūkes hodj pánj te píjav? Šoske le číkajisāres úpre?' Ódā phendja o báro mānuš, 'Még tú vakēres mánge, tíkno manušóro? Míndjā háv tut, dón tut moržólinav údjan áfka sār odola bára!' Adaléha ódjá uštjin' uzo Párne Grastés kro Fatjú, hodj ónk le te čhínel. Hām le Párne Grastés kro Fatjú ná darandisājino léstar. Astárdja le báre manuše, ónk čaládja, hodj májnem mūlo. 'Mā mān ker! Khetān hā túha o máro te na man, -ámig žijá, míndig túha ova: úzar túte ova.' Áfka ná bāntindja le Párne Grastés kro čhá le báre mānuše. Áfka mā dúj žēne géj' ande drómenge. [..]

/Variant form of the text on left side./

Kāj sin kāj nāna. Sīn jek pāno grā. Ole pāne grāste sīn jek čhā. O-dā čhā pra dātar pīja ēfta bērs, ēfta māsek, ēfta dī, ēfta kūrko, ēfta pērc, ēfta ōri. Ār le legēdja and' ek bāro bāro vēš. Ando vēš sīn jek bā-ro kašt. Nādjon thūló sīn, ūčo. Ōdjā gēl' o dāt, ār le cidija le māskarūt-ne angustēha taj opré le azdija upro thān. Upro kašt is t' uzārde mig tēl pēlo trīn dī, trīn rātja. Kada tēl pēl' o kašt upr' odā thān, akor odā phendja pre chāske, 'Dē m'ro čhā, tērdjov cuj.' Odjā gēl' o čhā, hodj maj té ōv pōmožinla. O čhā nā bīrīndja. 'Tuke mēg is te cikjes /corr.: Tú mēg is te pīs/ ēfta bērs, ēfta māsek, ēfta dī.' Khēr legēdja le čhā-ve. [...]

Pāpal leh' ār gēl' āndo vēš, o čhā pāpal cuj terdjīn' uzo kašt, akor mā bāreder zōr le sīn. Nā le māskarūtne angustēha astardj' o kast, sar leskro dāt, hanem le tīkne angustēha. Cuj astārdja, upré le azdija, šōv dī is te uzārdja /corr.: šōv rātj' is t' uzārdj' upre/, amig tēl pēl' o kašt, ūdjan upr' adā thān. 'Moš mār dīkhav hodj zoralo čhā sāl m'ro čhā. Moš mār šāj žas mēre kamēha. Moš mār upre mande šāj žas. Addig žā, mig lā-če bārāti nā lākhes tuke.'

Tē gēl' o čhā. Leskri dēj upré le tarisnjāzindja, gēlo, furt gēlo, nādjon dūr gēlo, nādjon bokhājīno. Tēl bēšto uzar jek pānj, trušālō lo sīn, hotj te pēl pānj. De o pānj nādjon zavarōšno sīn. Gēlo durēder hodj odōj te pīl, hām t' odōj zavarōšno sīn. Gēlo durēder, t' odōj zavarōšno sīn. Ākār mere žālāhi, vīgig zavarōšno sīn o pānj. Jēkkar čak upré dikja, tej dīkhel hodj hāt ek bāro mānuš mašk' o patak kósziklákāt morzsolt /cigá-nyul nem lehet azt mondani/. 'Mindjar ār leske terdjīno [! = Mindjárt kiált:kiállt neki!]', 'Só kēres? Sóske nā mukes hodj me pānj te pījaf?' 'Mēg tú mange vakēres, tīkno mānuš! Mindjār hāv tut! Ūdjan āfka tut mur-dārav sar adā bār.' Pārne Grastēskro Čhāv odjā ūstjīno, nā darāno lestar, astardja le, ōnk le čīndja āfka hodj majnem te mēr^{el}. 'Mā le // bāntīn, lācho barāti tuke 'vā mēg žīs.' Āfka ní nā bāntīndja le. Āfka dūj žēne le gēle durēder. ...

/Not continued./

Pële and' ek bare vēšeste. Žānāhi ando vēš tē tēl t' ūpre, rūdnāhi thān kaj te žānēn pamen te cīdel, krōt ande vēšeskero māskarūtno. Phēndja le Pārne Grastéskro Čhā, ōv sīnah' ōprūtno /var.: uprūtno/, 'Kó āčla khēr, hodj te tāl i kāša? Amen žās te kārdjālīnel ando vēš.' 'Mē sum o lēgternēder, maj me khēr āčhav.' Te khēr āčhijum /!/ hodj te tāl i kāša. De phuķādja leske Pārne Grastéskro Čhā, 'Mire khēr peraha, dokle te tājs i kāša.' Okōla fūrt gēle. Ko sraсті hušnelahi, khēr āčhīno, iringerlahi pe, tej tādja i kāša. Mā mājnem tādja la. Akkor tēl vrištjāndja upral o kāšt jek tīkno manušōro. Leskre vūrci nādjon dugo [duge?] sīn, dešuduj mē-terēsne le sīn. 'Dēha man āndral oja kāša?' 'Na dāv tut! Ān khēr mre štār manūša, odolēnge pekāl.' 'Na dēs man? T' ūpral tro pēr le tēl havi' Tēl ālo ūpral o kāšt o tīkno mānuš, āstardja le, ōnk le čalādja, upre leskro pēr čhīdja i lāboškinja, tej hāja odothar i kāša. Kada i kāša hāja, akkor fūrt peske gēlo. Akkor mā hījāba čhīdja upre okīja kāša, dokle nā tādjiīli, amire ōla pāl pēle. Khēr āle o vadāsja, khīnē le sīnahi, bokhāle trušālē le sīn, te hāl kāmāhi. I kāša djāli sīn. 'Só kerdjal, tu? Sōj- hāhi vadj sō kerehahi? hodj nān mēg fīti i kāša.' Na trānendj' ov lenge nīs te phēnel, hodj kó la hāja: hodj jek tīkno manušōro sīn čak. Ūpre čhi- te āver kāša, tādē la.

Ārto dí, k' ō partī azdingerlahi, od' āčhīno khēre. T' ōv ūdjan afkā pēlo sar okā mānuš. T' ōdoleske hāja upral o pēr o tīkno mānuš i kāša. Mē- gin ān khēr o vadāsja andro vēš, tē leske ūdjan odā phendle, hodj sō ker- djal edej khēre? sōjhāhi, hodj nān fīti i kāša? Ārto dí, kó o kaštā khuv- lahi, odā āčhīno khēre. T' ōv ūdjan afkā pēlo sar okōla dūj āver manūša. Hāja lestar o tīkno mānuš i kāša. Lēgkēsōbben k' ō sraсті hušnelahi, od' āčhīno khēre. T' ōdoleske hāja i kāša o tīkno mānuš ūpral o pēr.

Odā phendja le pārne grastéskro Čhā, 'Dīkhav, nā žānen tumēn kāša te tāl. Māj tāva me tumenge kāša, tumara dākere /var.: dakere/ Dēvle! Maj mē sikavā tumenge, hodj sō štār žēne hāsa andral oja kāša.' Khēr āčhīno le Pārne Grastéskro Čhā. Tāvlahi i kāša, tāvlahi, mā mājnem fīti le sīn, jek- kar čak tēl vrištjāndja o tīkno mānuš ūpral o kāšt, 'Dēha man āndral oja kāša?' 'Dāv tut, čak āf tēle!' Tēle māšindja, ōnk kanlahi te čalāl le Pārne Grastéskre Fatjū, de le Pārne Grastéskro Čhā zorālo mānuš sīn, as- tādja le, upre le azdīja leskre čhorēndar fōgva, odja le legēdj' uz ek bare kaštēste, tēl pharādja jēk āga, ēpaš, odja āndē soritindja leskre čhōr. Odōj lōginlah' o tīkno mānuš. Fīti ūli i kāša, āvnahi khēr okōla, dīkle, hodj fīti hi i kāša, tādī hi li. Upre khāvrestē dīkle, mā žānāhi khāvrestar /var.: ēkhāvrestar/, hodj sar phīrde, hodj hāja lendar o tīkno mānuš i kāša. 'Adalēstar nā hāja i kāša, šēj hodj murdārdja le.' Kada o vadāsja hāle, odā phendja lēnge Pārne Grastéskro Čhā, 'Adā tīkno manušōro hāja tumendar i kāša? Šāj tumen lāžan. Āven, sikavāv tumenge, kāj hī lo, hodj kāj le čhītjum.' Odja gēle, nī o kašt nāns odoj, nī o tīkno mānuš.

Pré choréendar fógva ár cidija o báro kašt. Fúrt gél' o tíkno mánuš le kašteha.

Pal ratéskeri čapa díkle mére cuj gélo. Žánahi pal ratéskri njóma, hat káj léžel o rát, uz ek bára hévjáte. Uzar i hór gödör /var.: hév/ jék báro bár sIn. Még pándž žené na žandle odá báro bár te méccinel fúrt. Cúj dikja sáv' o bár hušnelahi, tél ándral hušindja ek láčo fálato. Áfka phára kInaha fúrt žande o bár odóthar te miccinel. Tél díkle, báro hóri-khaj sIn odoj. Vakéren khávrehá, kó žal tél^e ángjál. O lég švohéder /var.: švahéder/ sIn maškral lénde sávo o bár hušnelahi. 'Maj mé tél žáv. 'Tél ám, ham soha tut múkas téle?' Odá phendja upr' adá sav' o kašt khuv-lahi, 'Khuvá jek vék' ándral o kašt, taj jék šélo.' Mék khüdjúm // le egykettóre, t' í véka taj t' ó šélo. Odá phendja lénge, 'Te tél man muk-jen tej cidingerdjum o šélo, akor ciden man pál upre. Mer akkor dárav o-doj téle.' Ándé béšt' andi véka, épen hodj téle mukl' é khajt, már vris-tjánlahi, 'Ciden man ári, hán man o sápa! Attji sápa sIn edej.' Odoléha ár le cidin. Tél gélo oká, sávo o thána /corr.: dombí/ azdingerlahi. T' óv darandisáino, t' óv ár vristjandja, 'Ciden man ári, mer hán man o žámbi.' Tél gélo sávo srásta hušnelahi, t' óv udjan afka dárandisáino. Té le ári cidin. Áfka hodj upre Párne Grastéskro Čhá pélo i šór. De óp phukádjá lénge, 'Órdé šunen! Akán mé béšav andi véka. Te cidium o šélo, ná man ciden ári. Múken man téle. Tej užáren upre mánde éfta bérš, éfta másek, éfta kúrke, éfta dí, éfta óri, éfta pérc. Te ní akkor még n^a ájum pále, tej ná cidium o šélo, akkor šáj múninen hodj mújum. De dókle edej užáren upre mánde.' Odoléha vá lenca dí /corr.: día/, kérde sá so pekám-lo, odoléha tél le mukle. T' óv cidingerlah' o šélo, mer t' óv dáralahi, ham még le tél mukle. Tél le mukle, tél pélo tel i phúv ando them. Odój tel e phúv upro ár them jek tíkno khér dikja. Ándé gélo, krót odój sIn o tíkno mánuš, odój bešlah' úzar i jág, djódjnóvénjína mákhingerlahi pre chóra. Ódjá uštjIno uze léste le párne grastéskro čhá, astardjá le choréendar fógva, ándé le njómindja andi pětja. Thárdjá le.

'Dé,' phendja, 'akán ma edej tél sum, akor dónd díkhav, hodj só h' e-dej.' Žalahi ére óra, díkja jék harkumítiki díš. Andi harkumítiki díš jék šúkar čhéj díklah' ár préko blóko. Nadjón šúkar li sIn, teccindjá le fatjúske. 'Dé,' phendja, 'adála lav žuvjake.' Ódjá gélo uzi čhéj. I díš forginlahi. Ódjá uštjIno o čha, astardjá lakeri šórka, míndjar terdjárdjá la. Ódjá gélo uzi čhéj, cúmidia la, i čhéj odá phendja, 'Sár pejal órdé? káda még i č^h irikli na phírel áre; té lakere pháka tél phabonahi. Ža adá-thar, mro múrš éfta šeréngero šarkánjí hi, taj míndjar khér ál, mürdarel tut.' 'Ná hajnam mé, még te dešuduj šere lé óle, még t' akor tut léžáv léstar. Kaskri čhéj sal?' 'Mé le Njúgati Kirájískri čhéj sum.' Káda al khér tro múrš?' 'Akán gélo te vadásinel, de ná dūr khér avla man. Cíde

tut fér valakhaj; te khër äla, dön^t tut čingērel.' Nà bŭjⁱ nám me fér! Šppen hodj^{ad} 'ári phendja, upral o dŭr thēma älo khër lakro // buzogānj. 'Valako dŭrutnó h' edej ānde mro khēr. Mīndjar pēkāv le tej hāv le.' Khēr 'āl' ō šārkānji, odā phendja, 'Žŭvli, dé j āngle odōle vīdēki manŭše, té pēkāv le tej te hāv le.' 'Nā pekajs man te hāl, nī te pēkel, edej sum angjal tŭte.' Bāro dīkja o šārkānji, hodj esēj khajt manŭšoro h' āngjal lēste. Vā 'starde. Āfka soritīndja le Pārne Grastēskro Čhā leskro vā, rāt fōjinlahi lēsk^e āndro vā. 'Dīkhav, zorālo mānuš sāl. Āvgun te hāv, te pīav, akor āri žaha upro harkŭmo rēto, odōj dikhāna khāvreskri zōr.' Hāle čājile, odolēha ār gēle upro harkumītiko rēto, mārnahi pumen, Pārne Grastēskro Čhā ōnk le čalādja āfka, hodj āndē činōjine sō lesk^e re šōv šēre. Čak le ēftāte šērōha ná bīrīndja. Ār lia pre čhŭri, odolēha tēl čīndja leskro šēro. De āfka murdājino o šārkānji. Ōdjā gēlo uzi čhēj. 'De,' phendja lake, 'akān mā fraj sāl, šēj žas pāl uze trō dat.' - 'Žāhi mé; sī man edej trīn phēnja. T' ōdōlen ār sī te sabādītīnas.' Indulīndja o čhā.

[..] Prāj ūli t' ōja čhaj. O fatjŭ upre sākī palōta uprē čalādja jek kopājāha, andral sākī jek phābā ūli. O fatjŭ sākī phāb' ande prē posītja čhitja. Ōdjā gēle uzi hēv. Uprē cidin āvgun la harkumītika čhā. Odōj upre o bāre mānuša mīndjar te vristjīnel kezdinde, cŭm pūmen mārde, 'Āja mrī hi, āja mrī hi!' Dehat kāsķēri te ōl? Sāvo o bāra moržolīnlahi, odolēskēri ūli. Uprē cidin la ruppūna čhā. 'Āja mrī hi, āja mrī hi!' Ōja meg k' ō dombi azdingerlahi odolēskēri ūli. Pālal uprē cidin la sōmnakūna čhā. Ōja meg k' ō kašt khuvlah' odolēskēri ūli. Mā čak i djēmānt čhēj ā-čhīni tēle. Odā leske // phēndja Pārne Grastēskro Čhā, 'Ōrdē šun! Šēj hodj mán ná cidna upre, mer o cēle čhājen ār dijŭm. Tu odōj upre ūžār upre mānde ēfta bērs, ēfta māsek, ēfta kŭrke, ēfta dī, ēfta ōri, ēfta pērc. Te nī akkor ná djutīndjum āri, akkor šēj muršē les.'

Tē āfka ūlo. Ār cidin la djēmāntītika čhā, ōja meg le Vašdjŭrōskēri ūli: ko o srāstī hušnel, odolēskēri ūli. Odā phendja Pārne Grastēskro Čhā ande pēste, 'Te mé beštjum andi vēka ānde, ēpaš uprē man cīden, upral o ēpaš dróm pāl man mŭken. Edēj murdājovav. Ār prōbālīnav mre bārāten.' Adalēha jek bāri bār čhitja andi vēka, ōm meg ōrafēder tērdjīn. Cīden uprē cuj, upral o ēpaš dróm pāl mukle i vēka. 'De,' phendja, 'te mé beštjumah' ānde, murdājumāhi.' Ōrafēder gēlo ūzar i gōdōr. Odōj upre meg odā gondolīnde, hodj ōv bešlah' andi vēka taj mŭlo.

Ōv žalāhi t' ēre t' ōra, uprē pēlo uprē jēk bāro dōmbo. Upr' odā dōmbo jek bāro čīrikjāno fīcko sīn. Ando fīcko hŭrde čīrikja sīn. Ālo jek bāro brīšint, akēbor jēgi potjogīnnahi, sār mri dŭmuk. Sō te kērel o fatjŭ, tēl čhitja pro zubunj, uprē le bujhārdja upro fīcko, hodj té na murdājōn o čīrikjōra. Fér tērdjīn' ō brīšint, and' ōja minŭti khēr pēli i phŭri čīrikli. O čhā cidijā pe ande jēk kaštēskro čhēvo //?. Odā phendja i phŭri čīrikli le tīkne čīrikjenge, 'Phēnen, kō mentīndja tŭmāro ēleto?' 'Edēj

hi lo, fér bujindja, dārāl tūtār. Adā šukar čhā mentindja àmaro èleto.³ O čhā mindjar angle àlo télal o kášt. Odā phendja, 'Mèntindjùm len; tasjènahi le but brišindèstar.' Odā phendja i čirikli, 'Te lāchó kerdja mre čirikjèncā, só kīvānīnes vāšè?' 'Nā kīvānīnav tūtār àver, čak lèže man upre and' okā thém.' Odā phendja i čirikli, 'Èppen akān àjum odó-thar. Akān mā nā žānav tut upré te lèžel. Akān mā nā ščhīnī ande mānde zó. Čak akkór tut žānav upré te lèžel, te serzindjal mange èfta gurumjen, èf ta märe, èfta hórdō mól. Adā upre mro dumó fógineha te rakīnel. Kada upre čāci ris trādam mro šero, akor jèk hórdō mól čhór ande mro mùj, kada upre balútni ris trādam mro šero, akor jèk māró njomin ande mro mùj, kada upré cuj àzdam mro šero, akor jèk gurumnjā čhīde ande mro muj.'

O fatjū cūm kedija vālasar adā hàbe, upré le rakindja upri čirikli. Ūrdjal leha upré cuj i čirikli, eré cuj trādel i čirikli pro šero, jèk hórdō mól, orā cuj trādel pro šero, jèk māró, upré cuj, jèk gurumni. Mā mājnem upré ūrdjāne, upré azdija i čirikli pro šero, hām mā nānā mas. Só te kèrel o fatjū, ànglé lija o fatjū pri čhūri, tél čhindja àndral pro cōmbo jek fālato mās, odā čhidija la čirikjāke ando mùj. Āfka upré žandja lèha te ūrdjal. Kada o fatjū tél uštādja upral i čirikli, bāngó lo sīn. 'Só tuha pèlo, mri // gāzda?' 'Nīšta, čak dūkhāl mro pró; fér žibbadindja /var.: fér pe sūto/.' 'Dèhodj žibbadindja fér,' phendja i čirikli. 'O rat fojinel àndral. Šūjbin tél tri sōsten, māj dikhā, só hi tuha.' Hā kāmja hā na, tél si te šūjbindja pri sōsten o fatjū. Dīkhel i čirikli, hodj jèk bāro falato mās hījānjzinel àndral lèskro pró. I čirikli mindjar pāl čhungārdja leskro mās ūdjan upr' odā thàn. 'Tè žandjūmahī, hodj séj lācho mās hī tut, odoj tél hājómahī tūt. Akān mā t' èdej upré sam, žā mere kámeha.'

Hām pobisterdjum te phēnel /var.: phukāl/, hodj o čhāja odoj tél dīn man // trīn àkhóra. Taj dīn le jèk káptafa, jèk sūv. Kada o fatjū odoj tél sīn, kīrājítike gāda sīn upre léste. Kada odoj upre phīrlahi, tálalkozindja /var.: cūm pèlo/ jèk kánāsīha. Odā phendja le kánāsíske, 'Sōgor, de mange tre fōti, mé meg ōdjā dam mré.' O kanāsi lažálahi pe, hodj 'Sār is dèhahi tú mange tre lāche fōti?' Odā phendja o fatjū, 'Čhī tut tēle, ōdjā dam mré.' Tél pé čhitja, o fatjū upré len lija, upré pe ūrdjīno ande le kánāsískre erdjāve /var.: močārne/ fōti. Akor o fatjū gēlo ando bāro fōro. And' odā fōro sīn o čhāja, kīrājja ūle àndral lēnde, mer sáka čhāke kīrājī sīn lengro dát. O fatjū àndé terdjīno sábōske. Čak šégēdiske lé līn' upre.

Kó o srastá hušnelahī, odolèskri žūvli, i djēmāntkīrājīlānj, mīndig o-dā phenlahi, dōkle na lél mūrše, àmīg eséj t' eséj gāda ná kēren láke, àmīg na ó' la sāvī sār o khām /corr.: thém/ divése, t' ó felhój té ūsīnen upre lāte. Kāt té na la čhīnel, sūv té na la síl. O kīrājī mindjar ār le hirdetindja, hodj még te ōl, akār kītji lōj te pèlo, hām níko na žandja

adala fōti te sīl. O fātjū māngja pre meštéri, hodj te mūkel hodj óv le te sīl. Óv mūkja hòdj te sīl le. Ànglé lija o jēk ākhor, upré le phāgja, āndé sīn o thán. O čhá mīndjar phéndja la sūvjáke, la katjáke, egy a kettőbe kīсно sīn o klāt. Legéde la kirājkinjáke o fōti. 'Akán mā díkhav hodj žil mro kedvéšno mūrš, čak odā na žānav, hodj kāj hi lo.' De adā phendja k' ō srastá hušnelahi, 'Akán mā áv uze mánde žūvjáke!' [...]

'Dukle ná žāv^utúte, amig t' ódole manúše na ánes angjal mánde, kó adāla fōti sídja.' Sako mānuš lažálahi pe hodj esej melálo mānuš nášti žal ódja, sár ko o fōti kerdja. T' ákor iš ódja le pekámle te lēžel. Angjal láte le vódinde. I čhéj ázonnal prīndžārdjá le, híaba lo sīn melálo, andi mén leske uštīni, cúm pumen čumidkerde. 'Tú sal mro mūrš, tú man mentīndjal le šārkānjistar.' Ákkor tēl pe čhitja, upré pe ūrdjīno ando kirājitike fōti. Akor t' ókōla le prīndžārde, hodj kó hi óv, hodj óv hi lēngro bārāti. Ákkor dārandisājīne lestar. Kāj odój le mukle andi-hōr hēv, só le štāren būntetīndja. O jēke libapāstoríske čhitja, upre jēk berséste, okōle kanāsíske čhitj upre jek bers, le trítte čordāšíske, áfka hodj sākōn upre jēk-jēk berséste būntetīndja. Óv meg líja la gyémántlány žūvjáke. Le Važdjūrōske ná āčhīno žūvli.

Báro bijāv kerde, té me gējum ódja. Mer sūndjum hodj báro bijāv hi. Gējum; báro čhorripé sīn odój khēr, désudúj fatjúj mán sīn. Uze mánde lijum jēk báro gōno. Gējum uzo bijāv, mer t' í čhaj t' ó čha prīndžārnáhi man. 'Ájál?' phūčle. 'Ájum.' 'Liker órde o gōno.' Ódja likerdjum o báro gōno, āndé čhorde jek píri zúmi. Kada ande čhōrde i zúmi, pālal andé čhorde jek bári píri téjfelōšno más. Ūpro tetévo meg pōrkōlt. Ánde mro vá megin báro kokálo dīn. Ándé phandjum o gōno, upré le rakīndjum upro dūj phíke, žāv khēr cuj. Bári čík sin ére cuj. T' ó gāže čoré sīn; ál khēr o jēk gāžo, phūčel, 'Só lēžes, Jáni? Dé té man āndral!' 'Me na dáp tut. Désudúj fatjújhi man odój khēr, só cíle bokhālé hi.' 'Dé man!' 'Na dāv!' 'Dé man!' 'Na dāv!' Hāt o gāžo só kerdja, ānglé lija andral pre posítja i čhūri, upré pharādja o gōno, ár fojīndja andral i bút zúmi. Ruštējum, díkjum hòdj o žukéla hán cúm o bút hábe. Só kerdjum, ande mro vá sīn o báro kokálo, ástardjum le, cúj le čālādjum uze gāžeskro pró, áfka hodj phādjīno leskro pró. Phāge próha gēlo khēr o gāžo.

Hís ti hás káj nit hís, his nur jékri je khénego. Un dá khéneges hísⁱ je cháj, u váver -, duj khéneg-, u váver khéneges hísⁱ je chávo. U je khénegés, - romni, - cháj, - chávo kamélas lesk^er chá. Un gjáles li paš lésti, - jop léles la, jop léles lesk^er chá, ab^er jój liás les nit, vaj lesk^ur láp his: Khínix Próprézł. Leski fajtiás nádjon, šúk^er his o chávo, ab^er u láp faltiás nit vaj jop Khínix Próprézł his. Ná, gjáki séhodján na vjáne li khéteni, lján pen le nit /var.: naj len pe le nit khéteni/ keki vávres /?/, ákar káter vénes u khénegi ti pali u gráfi t' u fi^eríti t' u baróni t' u hercégi vénes khéteni, áb^er jékeskur láp fálteis la nit, jékeskur šúk^erpen fálteis la nit, un fálteis laki kék ménčo ni^t. Kau faltiáles laki áb^er kávreskur láp faltiás nit vajl Khínix Próprézł khārénes les.

Ná, gjáki liás pes lo járk /var.: hēr/ kau Khínix Próprézł, rídás pes lo án, án je cōri mangapás-, lesk^er féci. Un gjáki džáles lo trujál u vélto ti probierél ti mangél. Un giás lo paš kur khenegečákur dādésti, un phendás lakur dát, 'Nú m^er cháj,' phenla, 'kána vél ab^er tiro ciro,' phenla, 'hodj tú hún ti les e romes káme vor káme nit, hún ti les e romes. Dáu či búi vel je khunto, áb^er ákar hau cōro ménčo, nur rómes hun ti les. Káte šun i bári lác hi mángi mor.' / Var.: Akar kaj rómes ti léhi hún ti les vajl mán his šun i bári lác./ Né kan místo, kau gjas dren ti mángel, kau khunto. Un fangerdás pes lo án ti randél gjáker phérdo džúva ti vjáles lo. /var.: gjáker vjéles phérdo džúvéncia./ Un lján le lester je džup ti cidán la le anu šántlo dren. Un án dau šántlo hi daj džup dren. Ná kana jov giás khéri fort kōter, un rídás pes lo pápi án gjáki éri hís lo. Un dján le vrí, kol gráfengi, firštengi, baronengi, hercegengi hodj kón érotrela hó an dau šántlo hí, had dau ve laku róm. Ná kan gjáki kau Khínix Próprézł rídás pes lo pápj an anu váver feci, hodj prindžerdás les kék ménčo apu vélto nit, un giás lo khoj. Phen, 'Láche rajále, mangaus tumen šúk^er, gráfi ti firšti ti baróni ti hercégi,' phala, 'mangaus tumen šúk^er,' phala, 'náj érotraus me nina dáva án dau šántlo hí dren?' 'Hóski nit,' phala. 'Un ti érotre les, hó an ko šántlo dren hi, dík,' phala, 'koj šúk^er džúvli hi tíri.' Ná dan kan šun khlō rotrénes, kéco hacjás les nid vrí, fángrel pes lo an /var.: fangerdás pes lo án/ ti randél. 'Báro Devel,

Kenyérmorzsa király

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király. Es annak a királynak volt egy lánya; a másik királynak volt egy fia. Az egyik király fia szeretete a lányát. Elvette volna a lányt, de az nem ment hozzá, mert Kenyérmorzsa király volt a neve. Neki nagyon tetszett. A legény szép volt, de a neve nem tetszett, mert Kenyérmorzsa király volt. No, így sehogyan sem jöttek össze, nem házasodtak össze egymással. Akárhonnan jöttek a királyok, meg a grófok, meg a fejedelmek, meg a bárók, meg a hercegek, összejűltek, de az egyiknek a neve nem tetszett, a másinak a szépsége nem tetszett, és senki sem tetszett neki. Az tetszett volna, de annak meg a neve nem tetszett, mert Kenyérmorzsa királynak hívták. ...

No, ekkor fogta magát Kenyérmorzsa király, felöltözött egy szegény koldus rongyaiba. Így indult világgá, hogy koldulni próbáljon. Elment annak a királylánynak az apjához, és az apja így beszélt: "No lányom, de most már itt van az időd, hogy férjhez menj, akár akarod, akár nem, férjhez kell menned. Az sem baj, ha koldus, de akármilyen szegény ember legyen is, csak férjhez kell menned. Már nagy szűgyenben vagyok." No jó; az a koldus bement koldulni. Elkezdett vakarózni, mintha teli volna tetűvel. Elvettek tőle egy tetűt, és egy dobozba tették. Abban a dobozban van a tetű. Ekkor ő hazament, és megint felöltözött úgy, ahogy azelőtt volt. És kihirdették a grófoknak, báróknak, fejedelmeknek, hercegeknek, hogy aki kitalálja, mi van abban a dobozban, hát az lesz a férje a lánynak. No, ekkor Kenyérmorzsa király megint más rongyokba öltözött, hogy a világon senki sem ismerte fel, és odament. Mondja: "Jó urak, kérnélek szépen, grófok, fejedelmek, bárók, hercegek, megkérnélek szépen, kitalálhatnám-e én is, hogy mi van abban a dobozban?" "Miért ne? - mondják. - És ha kitalárod, hogy mi van abban a dobozban, látod, az a szép nő a tiéd." No, elkezd vakarózni. "Nagy Isten - mondja-

phala, 'hi vor kék dšup daja.' 'Brávō, brávō,' phendán le, 'ti dšives,' phala, 'váj hi e dšup.' Né kan jój, koj, - lěsk^o rákli, koj princěze-
ca, an jék unšárti praisěn /? var.: přēs li dren/, anu váver vrí. Hat
hō is li ti król la /? var.: hīs la nit ho ti król li/, hun ti gjes li
lēhi fuort. Gjas lo laha fuort, ljas les li roměski.

Né kan gjas lo laha vrí, an je vės, kōti kerdán penge li je tiki
hita, dáti dšives le an koj tiki hita. Phēnel jop pēka romjaki, 'Ná,
phala, 'dšiné hō, kau dšives,' phala, 'rikrel,' phala, 'u khēnego, phala,
'járta, un,' phala, 'tu hun ti dšás kan ti bikrēs kati kaj tēgli,' phala,
'ti kaj čhári /var.: čhāre/' phala, 'kau ti bikrēs koti. Bikrēs par ki-
cārja,' phala, 'hōst^r dšivaha.' Ljas pes lo //, giljas peski jār,
gjaki giljas li vrí koj. Keđás li e štādo. Un kau khēnego čačo pāl vjas
kōter, un khlōr fer phagerdás o laki ti khlōr čhidás o laki cu grūd. Un
prajskerdás lo laki kék kicári.

Ljas pes li rōpaha, gjas li khēri paš peski phūri roměti. 'Jáj,'
phala, 'ná nu rom,' phala, 'phendóm tuki hó dau manca khrela, vjas u Khí-
nix Prōprēsł kōter,' phala, 'i jartā-, un fer phāgerdás mang^o lo khlōr,
ti khlōr čhidás mang^o lo cu grūd ti kék kicári dšas mang^o lo nit.' 'Hat,
phala, 'kan ti kerdás lo šun gjaki,' phala, 'rōvé čičěski,' phala. 'Maj
tájša,' phala, 'pápi kré lo bári jarta,' phala, 'maj tájša igré,' phala,
'vrí mól ti rácerdi,' phala, 'bikrē lengi.' Háj, kamjas li ver /? oder?/
kamjas li nit, hun ti gjas li vrí, hun ti bikrel pápi i mól ti pále i
brántvina. Ná kan koj gjan le pápi kau Khínix Prōprēsł peske mančaftáha,
koj pišā le rajān le koj, khlōr phāgerdān le khēteni, djañ la le kék pānc
kicārja nit.

Ná, gjas /var.: gies/ li pápi rōpaha khēri, ún, - hōdj, práiskerdál
le laki čhi. Né kana mol phendás lo laki, 'Má rō,' phala, 'kan šun gjaki,'
phala, 'mug gjaki kau khlōr. Maj,' phala, 'tájša dšā šun,' phala, 'dren
paš lēndi,' phala, 'būti ti kerel.' 'Jáj,' phala, 'mé dšā nit vaj jóp'
phala, 'pápi krel manca lotrdja'/? var.: indulásbul; Dšā nit dren paš lēn-
di vajl pápi gjaki krén le manca/. 'Má de tu čhi bu, tu hun ti dšás vaj
ti dšā nit, mārān tut.'

Nó váver dšives rik^ordas lo khēri je unterháltunga kau Khínix Prōprēsł.
Kaja bičerdás lo ti dšál li u šjēri^{ti} čhōvel. Nó tán kamjas li v^or kamjas
li nit, hun ti gjas li. Vel^o li koj dren. Kana mol khlōr rajān le ti k^or-
dán le, né kan djan le vrí gōli, háki ávašmár^ol hun ti dšál ti khelēl. Kán
jō hun ti, - kamjas ti nášēl ab^or ná i nášjas li nit, hun ti gjas li nina.
Kan sú rahal kheldán le laha, sú rahal, sú rahal, bīs nur naj rik^ordás
pes li buter nit. Pá mukjan la le vrí kōter, un gjas li khēri. 'Ná,' pha-
la, 'phendóm tuki, gjaki dé lo manca vrí būja /var.: hodj u Khínix Prō-
prēsł dau krel manca, gjaki dé lo manca vrí būja hjer jop kamela.'

Ab^or šun phári hīs li, šun áli štúnt hīs li, ún šun ú duka venes laki

nincs ennek egy tetűje sem." "Brávó, brávó - mondják - éljen! Mert egy tetű az." No, ekkor a lány, a királylány, egyik ájulásból a másikba esett. Hát nem volt mit tegyen, el kellett mennie vele. Az ember elment vele, elvette feleségül.

No, ekkor kiment vele az erdőbe, ott egy kis kunyhót építettek maguknak, ott laktak abban a kis kunyhóban. Azt mondja a feleségének: "No - mondja - tudod mit, ma a király vadászatot tart, s el kell menned, hogy most eladd itt ezeket a köcsögöket meg tálakat, add el ezt ott. Árulsz egy pár krajcárt, amiből éljünk." Fogta magát, elindult, kiment oda. Készített egy állványt. Az igazi király arra ment, és mindenét összetörte, és mindenét tönkretette. És nem fizetett neki egy krajcárt sem.

Fogta magát, sírva ment haza öreg férjéhez. "Jaj - mondja - no, férjem, mondtam neked, hogy mit fog tenni velem. Arra jött Kenyérmorzsa király a vadászattal, és mindenemet összetörte, és mindenemet tönkretette, és nem adott egy krajcárt sem." "Hát - mondja - ha már így tett, hiába sírsz. Majd holnap megint nagy vadászatot fog tartani, majd holnap kiviszél bort meg pálinkát, eladod nekik." Hát, akarta vagy nem akarta, ki kellett mennie, megint árulnia kellett a bort meg a pálinkát. No, ekkor megint arra mentek, Kenyérmorzsa király a legénységével, ott ettek, ott ittak, mindent összetörtek, nem adtak neki egy ötkrajcárost sem. No, megint sírva ment haza, hogy nem fizettek neki semmit.

No, ekkor így szólt hozzá: "Ne sírj - mondja - ha már így van, hadd így. Majd holnap már bemegy hozzájuk dolgozni." "Jaj - mondja - nem megyek én, mert megint /?kitol?/ velem." "Ne törődj vele, menned kell, mert ha nem mégy, megverlek."

No, másnap mulatságot tart otthon Kenyérmorzsa király. Őt mosogatni küldte. No, ekkor akarta vagy nem akarta, mennie kellett. Bemegy. Amikor mindent megettek és elvégeztek, akkor kihirdették, hogy minden mosogatólánynak mennie kell táncolni. Ekkor el akart futni, de nem futott el, neki is mennie kellett. Ekkor addig táncolt vele, addig, addig, amíg már tartani sem bírta magát. Akkor kiengedték onnan, és hazament. "No - mondja - megmondtam neked, hogy így kitol velem."

De már terhes volt, már mindenórás volt, és már rájöttek a fájások.

cu. Gjaki ljás pes li járk, ljás la lo járk ti mukjás la lo drín an p^e-
k^er filecin /var.: lidžerdás la lo drén/. Na kój mukjan le dóktores ti
anel un gjáki vjas o tíkno čhávo lák' apu vélto. Kán' o tikno čháv' apu
vélto vjas, tóski gjas o Khínix Prēprēzļ paš láti. 'Né,' phala, 'tū, tū,
Gizelike princēzeca,' phala, 'kán hi tuki fēreder,' phala, 'ná,' phala,
'dóx hal an mándi anštenemen /var.: rászorulva; Fēreder je khunto hiér
mé?/ Liljóm tut mé kaj paš mándi, bís tu t^er čháves apu vélto andal.'
Phála joj, 'Táuzent unt hund^ert mól,' phala, 'parkraū man šuk^er,' phala,
't^er lāčhapáske, ho tú manca k^erdál.' 'Nun hó phenēs,' phala, 'ti vāus
mé tu rom?' 'Ā,' phala, 'tu hal mīro rom nít,' phala, 'vāj,' phala, 'mī-
ro rom je čóro phūro mangapásk^ero,' phala. 'Ná,' phala, 'vart vāu glāj
drén.' Un gjás un rīdás pes lo an an kola fēci h' ap lésti hīs, un pa
gjas lo pāli paš láti ti dikél. 'Nó,' phala, 'kan pácē mé hom tú rom?'

Rand^erdás pes lo glān láti tēli, un gjáki phendás joj. 'Bāro Dēvel,'
phala, 'dóx tu štrōf^erdál man nít,' phala, 'čhačo pā /?/ je khuntē
/var.: je khuntēhi/, ' phala, 'áb^er dóx tú hal,' phala. 'Ná,' phala,
dóx vjal mīri romni,' phala, 'kekéski vjal nur mīri vjal.'

Gjáki kardán le bijā, bāro bija^p, me homas nína paš lendi apu bijā^p.
Koj dján man le te xál te piél. Vján le mánde xójemen, vaj kamjóm e khē-
negeca nína ti sōvé li manca. Jój mukjás ma nít /var.: man nít/, dján man
le an e xēp je ladīni, džin káti fliegjom /var.: un fligjom džin khēri/.

Erre ő fogta, és beengedte a palotájába. Ekkor doktort hozattak, és így jött világra a kisgyerek. Amikor a kisgyerek világra jött, akkor Kenyérmorzsa király odament hozzá. "No - mondja - te, te Gizelike királykisasszony, most jobb neked? No, mégiscsak rám szorultál. Idevettelek magamhoz, amíg világra hoztad a gyermekedet." Mondja az asszony: "Ezerszer és százszor köszönöm szépen a jószágodat, hogy mit tettél velem." "Nos, mit mondanál - mondja - ha én volnék a férjed?" "Á - mondja - nem te vagy a férjem, mert a férjem egy szegény öreg koldus." "No - mondja - várj, rögtön bejövök." És felöltözött megint azokba a rongyokba, amelyek rajta voltak, és odament hozzá, hogy lássa. "No - mondja - most elhiszed, hogy én vagyok a férjed?"

Levetkőzött előtte, s ekkor ő így szólt: "Nagy Isten - mondja - mégsem vertél meg egy koldussal, de mégis te vagy." "No - mondja - mégis az én feleségem lettél, senki másé nem lettél, csak az enyém."

Erre lakomát csaptak, nagy lakomát, én is ott voltam náluk a lakomán. Adtak ennem-innom, megharagudtak rám, mert azt akartam, hogy a királyné is velem háljon. Ő nem hagyta, seggbe rúgtak, idáig repültem.

EDDIG MEGJELENT

1. DÁM László: Az alföldi lakóház. Kérdőív. Debrecen, 1979. /elfogyott/.
2. UJVÁRY Zoltán: Népszokások és színhátékok I. rész. Debrecen, 1979. /elfogyott/.
3. DÁM László: Bevezetés az etnográfiaá. Debrecen, 1979. /elfogyott/.
4. A Néprajzi Tanszék harminc éve. Debrecen, 1979. /elfogyott/.
5. UJVÁRY Zoltán: Népszokások és színhátékok II. rész Debrecen, 1981. /elfogyott/.
6. UJVÁRY Zoltán: Agrárkultusz. Debrecen, 1981. /elfogyott/.
7. VEKERDI József: A magyarországi cigánykutatások története. Debrecen, 1982. /elfogyott/.
8. BÓDI Erzsébet: Bevezetés a magyar néprajzi terepmunka módszertanába. Debrecen, 1982.
9. Jekodalom. Tanulmánykötet. Szerk.: NOVÁK László - UJVÁRY Zoltán. Debrecen, 1983.
10. PARKAS József: Szatmári ember - szatmári táj. Debrecen, 1983.
11. CSISZÁR Árpád - FELHŐSNÉ CSISZÁR Sarolta: A beregi népi textiliák lexikona. Debrecen, 1983.
12. HUSEBY Éva Veronika: Fogalmak és élettörténetek az identitás vizsgálatához Cserépfaluban. Debrecen, 1983.
13. CSISZÁR Árpád: Szájról szájra... Debrecen, 1984.
14. SOZAN Michael: Zsidók egy dunántúli falu közösségében. Debrecen, 1984.
15. VERES László: Erkölcsi normatívák és tevékenységi típusok. Debrecen, 1984.
16. Tanulmányok Szatmár néprajzához. PARKAS József közreműködésével szerkesztette: UJVÁRY Zoltán. Debrecen, 1984.
17. FAGGYAS István: Népeleti rajzok. Debrecen, 1984.
18. DANKÓ Éva: Szűcs Sándor élete és munkássága. Debrecen, 1985.

1926
18